

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพานชุมชนชนบทฝั่งตนเอง นี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก(Key Informants) อย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ แบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ข้อมูลจากเอกสารที่ปรากฏในชุมชน และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชน นำมาวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ชุมชนชนบทฝั่งตนเองกรณีศึกษา 3 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมชนบ้านศรีเจริญ จังหวัดสุพรรณบุรีและชุมชนบ้านน้ำจา จังหวัดลาปูน ในการวิเคราะห์ชุมชนฝั่งตนเองทั้ง 3 ชุมชนนี้มีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพานชุมชนชนบทฝั่งตนเองและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพานชุมชน

ตอนที่ 2 นำเสนอรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพานชุมชนชนบทฝั่งตนเองกรณีศึกษา 3 ชุมชน ในขั้นตอนนี้เป็นผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบและสังเคราะห์องค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพานชุมชนชนบทฝั่งตนเองโดยแบ่งข้อมูลเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบและสังเคราะห์รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพานชุมชนชนบทฝั่งตนเองที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ฐานวิถีชีวิต

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบและสังเคราะห์รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพานชุมชนชนบทฝั่งตนเองที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียน

ตอนที่ 3 ผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพานชุมชนชนบทฝั่งตนเองกรณีตรวจสอบ 2 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านแสงทอง จังหวัดมหาสารคามและชุมชนบ้านรพีแก้ว จังหวัดนครราชสีมา

ตอนที่ 4 ผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบท
พึ่งตนเองที่สังเคราะห์ได้จากการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ(Expert judgement) เพื่อการ
พัฒนารูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเองและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการ
จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง ก่อนที่จะนำเสนอผลการวิจัยเพื่อนำ
ไปอภิปรายบทที่ 5 ต่อไป

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละตอน ผู้วิจัยนำเสนอตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ปัจจัยและรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง

ในตอนนี้เป็นกรนำเสนอข้อมูลจากการวิเคราะห์ชุมชนชนบทกรณีศึกษา 3 ชุมชน
คือ ชุมชนบ้านเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมชนบ้านศรีเจริญ จังหวัดสุพรรณบุรีและชุมชน
บ้านน้ำจา จังหวัดลาปูน เพื่อนำเสนอรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง
และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง การรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

1. สภาพทั่วไปของชุมชน
2. โครงสร้างทางสังคมของชุมชน
 - 2.1 สถาบันเศรษฐกิจ
 - 2.2 สถาบันการเมืองการปกครอง
 - 2.3 สถาบันทางสังคมวัฒนธรรม
 - 2.4 สถาบันการศึกษา
3. สภาพการพัฒนาของชุมชน
 - 3.1 ความเป็นมาของการพัฒนา
 - 3.2 สภาพปัจจุบันของชุมชน
 - 3.3 ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จงานการพัฒนาชุมชน
4. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง
 - 4.1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจาก

กระบวนการเรียนรู้ในชีวิต

- 4.1.1 บัณฑิตภายนอกการศึกษา
- 4.1.2 บัณฑิตภายในการศึกษา
- 4.2 บัณฑิตที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนว
ระบบโรงเรียน

- 4.2.1 บัณฑิตด้านสภาพแวดล้อม
- 4.2.2 บัณฑิตด้านคุณลักษณะพื้นฐาน
- 4.2.3 บัณฑิตด้านเงื่อนไขอื่น

5. รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง

- 5.1 รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้
ในชีวิต

- 4.1.1 โครงสร้างและการจัดการ
- 4.1.2 กระบวนการ
- 4.1.3 การสนับสนุนจากภายนอก

5.2 รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียน

- 4.2.1 โครงสร้างและการจัดการ
- 4.2.2 กระบวนการ
- 4.2.3 การสนับสนุนจากภายนอก

ซึ่งแต่ละหัวข้อ ผู้วิจัยจะนำเสนอตามลำดับ ต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรณีศึกษาที่ 1 ชุมชนบ้านเขาหลวง

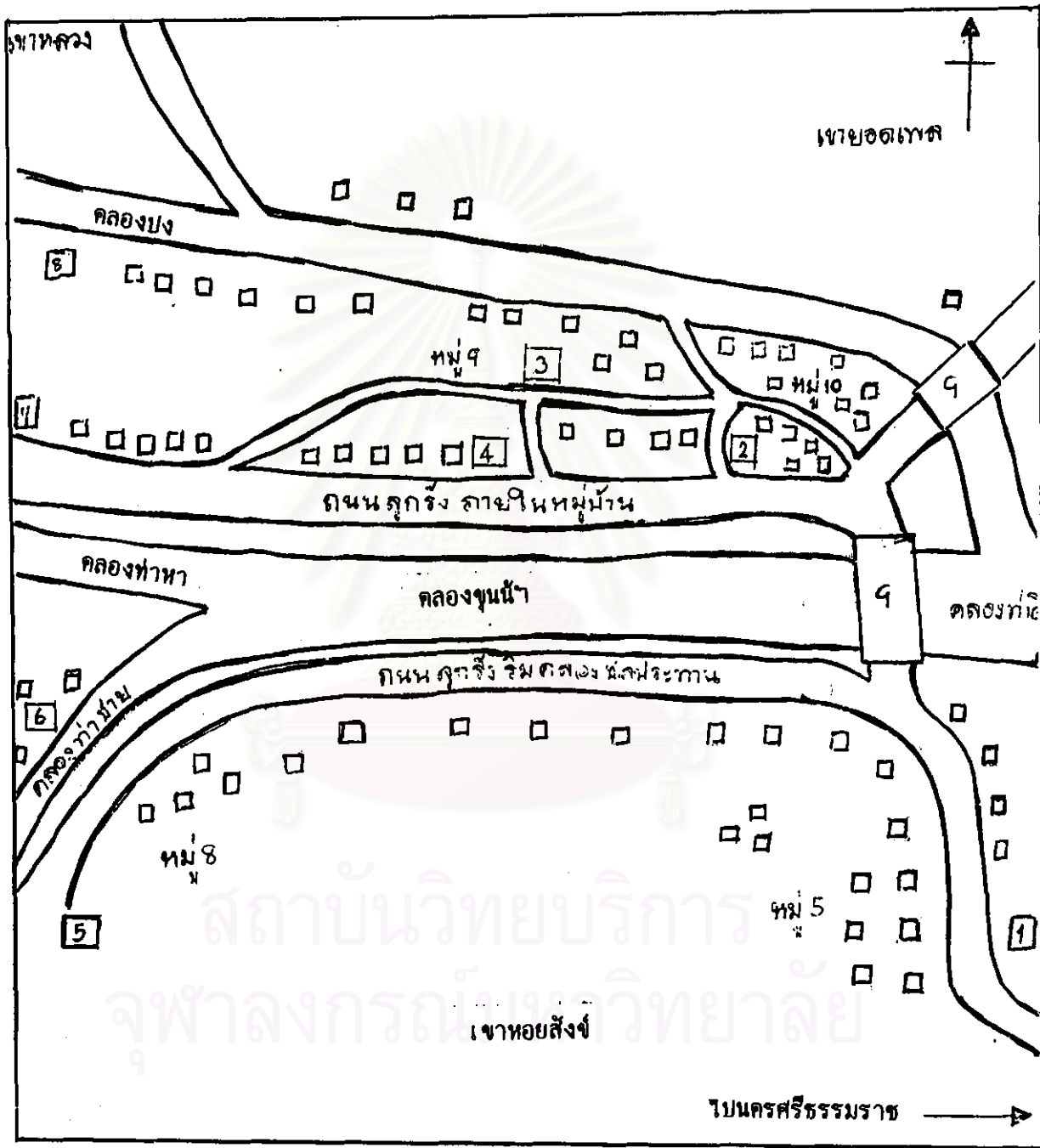
1. สภาพทั่วไปของชุมชน

ชุมชนบ้านเขาหลวงเป็นชุมชนขนาดใหญ่ตั้งอยู่อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน จำนวน 580 ครัวเรือน จำนวนประชากร 2,559 คน พื้นที่ทั้งหมดของชุมชน 8,173 ไร่ จำนวนที่เป็นพื้นที่สำหรับการเกษตร 6,901 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 84.44 ของพื้นที่ ประชากรประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ ร้อยละ 89.48 ลักษณะสวนผลไม้มีลักษณะแบบผสม มีพืชหลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน เช่น มังคุด ทุเรียน สะตอ ลางสาด เป็นต้น (ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน, 2537)

จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านยังระบุอีกว่า ภาวณชุมชนมีไฟฟ้าใช้ ร้อยละ 92.59 ของครัวเรือน มีน้ำประปาใช้ร้อยละ 47.33 สำหรับครัวเรือนที่ไม่มีน้ำประปาใช้ ชาวบ้านใช้น้ำจากบ่อขุดส่วนตัวหรือบ่อน้ำสาธารณะในหมู่บ้าน ชาวบ้านประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพร้อยละ 93.94 อาชีพรองที่ชาวบ้านประกอบคือ ค้าขายมีหลายอย่าง เช่น ขายอาหารสดประเภทผักผลไม้ ขายของแห้งประเภทสรรพสินค้าขนาดเล็ก ขายอาหาร ขนมหวาน ไอศกรีม ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพรองลักษณะดังกล่าวมีประมาณ ร้อยละ 30 นอกจากนั้นมีอาชีพ รับจ้างเช่น รับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้า เสริมสวย ทำสวนรายวัน เป็นต้น รายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 32,500 บาท/ปี (หมู่บ้านนเขตชนบทยากจนระดับการเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 มีรายได้เฉลี่ย 13,500 บาท, ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านปี 2539) ภาวณชุมชนมีสถานเอนามัย วัด สถานีวิจัยส้มตำปากพ่อง สังกัดกรมป่าไม้ โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

จากการสำรวจและศึกษาชุมชนในระยะเวลาหนึ่ง ทำให้ทราบว่า ชุมชนบ้านเขาหลวงอยู่ห่างจากตัวจังหวัด ประมาณ 23 กิโลเมตร บนเส้นทางคมนาคม ทางรถยนต์ หมายเลข 4016 ถึงแยกบ้านตาลไปตามถนนหมายเลข 4015 ผ่านหมู่บ้านโรคพิษสัณติย์ บ้านวังไทร บ้านสมอและบ้านเขาหลวง ภาวณชุมชนมีควรถยนต์รับจ้างขนาดเล็กประจำทาง ออกทุก 20 นาที โดยคันแรกเริ่มประมาณ 07.00 - 17.00 น. ราคาค่าโดยสาร 20 บาท ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง สภาพถนนเป็นถนนลาดยาง บางช่วงเป็นลูกรัง เป็นหลุมเป็นบ่อ ไม่สะดวกในฤดูฝน อาณาเขตติดต่อแสดงโดยแผนที่สังเขป ต่อไปนี้

แผนที่สิ่งแวดล้อมที่ตั้งชุมชนบ้านเขาหลวง

ความหมายของสัญลักษณ์

1 ที่ทำการสภาตำบล	5 สถานีวิทยุชุมชน
2 วัดเขาหลวง	6 จุดรับซื้อผลไม้
3 โรงเรียน	7 จุดรับซื้อผลไม้
4 สถานือนามัย	8 จุดรับซื้อผลไม้
	9 สะพานคอนกรีต

ชุมชนบ้านเขาหลวงมีอาชีพเกษตรติดต่อ ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ เขายอดเพล

ทิศใต้ ติดต่อกับ เขาหอยสังข์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ หมู่บ้านที่ 4 บ้านสมอ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ เขาหลวง

จากการสำรวจชุมชนประกอบกับการศึกษาจากเอกสาร (สถาบันพัฒนาชนบท, 2531) สามารถสรุปได้ว่าชุมชนบ้านเขาหลวงมีสภาพเป็นที่ราบแอ่งกระทะอยู่ในวงล้อมของภูเขา รอบทิศ มีทางออกนอกชุมชนได้เพียงทางเดียวคือถนนเขาหลวง-วัดโคกที่ใช้เป็นเส้นทางคมนาคม ภายในชุมชนมีคลองท่าดีเป็นสายน้ำไหลจากต้นน้ำที่เขาน้ำร้อนในชุมชนบ้านเขาหลวงไหลผ่านไปลงทะเลที่ปากน้ำ

2. โครงสร้างทางสังคมของชุมชน (Social Structure)

ชุมชนบ้านเขาหลวงในฐานะระบบกระทำการใหญ่ ประกอบด้วยระบบย่อย ซึ่งต่างมีหน้าที่ (Function) ยึดเหนี่ยวสัมพันธ์กันตามแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม ในชุมชนบ้านเขาหลวงจึงประกอบไปด้วยระบบย่อย ซึ่งได้แก่ สถาบันทางเศรษฐกิจ สถาบันทางการเมืองการปกครอง สถาบันทางสังคมและวัฒนธรรมและสถาบันการศึกษา แต่ละสถาบันวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

2.1 สถาบันทางเศรษฐกิจ

สถาบันเศรษฐกิจในชุมชนบ้านเขาหลวงวิเคราะห์ตามตัวบ่งชี้ย่อย คือ แบบแผนการผลิตทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งวิทยาการ/สถานประกอบการและกลุ่ม/องค์กรทางเศรษฐกิจ (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2536: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2536)

2.1.1 แบบแผนการผลิต

จากการศึกษาเอกสารรายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2536) การสำรวจชุมชน และการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชน หอจะสรุปแบบแผนการผลิตของชุมชนได้ว่า เป็นชุมชนที่มีการประกอบอาชีพทำสวนผลไม้เป็นอาชีพหลัก การทำสวนมีลักษณะของการพึ่งตนเองด้วยการที่ชาวบ้านพึ่งพาอาศัยกัน

เป็นระบบการผลิตเพื่อการบริโภคและเพื่อจำหน่าย ส่วนผลไม้มองชาวบ้านเขาหลวงเรียกกันว่า "สวนสมรม" ซึ่งหมายถึงการผสมพืชหลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน ผสมกันระหว่างทุเรียน มังคุด สะตอ เนียง หมาก ลางสาดและอื่น ๆ ปลูกอยู่บนภูเขารอบชุมชน การไปทาสวนของชาวบ้านเขาหลวง คือการปีนขึ้นไปบนภูเขาเพื่อเก็บผลไม้มานำลงมาขายที่พื้นราบ แล้วจึงนำใบขายยังจุดรับซื้อ ซึ่งมีพ่อค้าแม่ค้าทั้งคนในชุมชนและคนนอกชุมชนมารับซื้อ เนื่องจากชุมชนบ้านเขาหลวงประกอบอาชีพหลักคือ ทาสวนผลไม้ โดยร้อยละ 84.44 ของพื้นที่ทั้งหมดของชุมชน เป็นพื้นที่สำหรับการเกษตร ส่วนผลไม้มองชุมชนบ้านเขาหลวงเป็นไม้ผลที่มีอายุ 1 ปีผลผลิตสม่ำเสมอ กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า การทาสวนในชุมชนนี้ไม่ต้องบำรุงรักษามาก ชาวบ้านมาใช้สารเคมีหรือยาฆ่าแมลงซึ่งไม่เป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายทำให้ชาวสวนบ้านเขาหลวงสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยโดยมีรายจ่ายจำนวนน้อย ลักษณะธรรมชาติและทรัพยากรที่มีอยู่จึงเอื้ออำนวยต่อสภาพการพึ่งตนเองทางอาชีพให้กับชาวบ้านที่ประกอบอาชีพทาสวนผลไม้

2.1.2 ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นปัจจัยการผลิต คือ ดิน น้ำ ป่าไม้ ในชุมชนบ้านเขาหลวงมีทรัพยากรธรรมชาติค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ จากการที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสนำการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการไปทาสวนกับชาวบ้าน และการศึกษาจากเอกสารบันทึกการตรวจเยี่ยมชุมชนเมื่อครั้งชุมชนประสบกับอุทกภัย เอกสารข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2ค, 2537) พอจะสรุปได้ว่าชุมชนบ้านเขาหลวงมีทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ และป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ถึงแม้ว่าชุมชนจะมีพื้นที่ราบน้อย ไม่เหมาะกับการประกอบอาชีพทาสวน ทว่าไร่ซึ่งต้องใช้พื้นที่จำนวนมาก แต่ชาวบ้านเขาหลวงในอดีตก็ได้แปรสภาพป่าไม้บนภูเขาของด้านของชุมชนจากป่าดิบให้เป็นสวนผลไม้ (จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการชุมชน) ประกอบกับชุมชนบ้านเขาหลวงตั้งอยู่ในเขตร้อนชื้น อากาศชุ่มชื้นฝนตกชุกตลอดทั้งปี ทำให้พื้นดินชุ่มชื้นเหมาะแก่การเพาะปลูก นอกจากนั้นชุมชนยังมีคลองซึ่งมีต้นน้ำลำธารมาจากภูเขา 3 สาย คือ คลองท่าหา คลองท่าชายและคลองบง ซึ่งคลอง 3 สายนี้เป็นแหล่งน้ำของชุมชนใช้อุปโภคบริโภคตลอดทั้งปี

2.1.3 แหล่งวิทยาการ/สถานประกอบการ/สถานประกอบอาชีพอิสระ

เนื่องจากชาวบ้านร้อยละ 89.48 ของครัวเรือนประกอบอาชีพทาสวนผลไม้

ในบริเวณบ้านของแต่ละบ้านจะถูกจัดบริเวณไว้สำหรับการเพาะกล้าไม้ มังคุด ทุเรียน สะตอ เพื่อนำไปปลูกซ่อมแซมในพื้นที่ที่ว่างลง จากการสำรวจชุมชนของผู้วิจัยเองยังพบอีกว่า ทุกบ้านมีเตาสำหรับการกวนทุเรียนและโหลสำหรับการดองสะตอ บางบ้านเพาะกล้าไม้สำหรับขายให้กับบุคคลภายนอกที่เข้ามาซื้อต้นกล้ามังคุดในราคาต้นละประมาณ 3-5 บาท แหล่งประกอบการ/สถานประกอบการอื่น ๆ ที่พบก็คือ การประดิษฐ์กระเช้าทำด้วยกาบหมากหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า "ด้อหมาก" สำหรับขายให้กับกลุ่มแม่บ้านนำไปบรรจุทุเรียนกวนส่งไปขายนอกชุมชน การสานสุ่มไม้ "ธำ" ไม้ผลไม้อีกหลายชนิด ส่วนแหล่งประกอบการอื่นไม่พบในชุมชน

2.1.4 กลุ่ม/องค์กรทางเศรษฐกิจ

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนและผู้นำองค์กรทางเศรษฐกิจในชุมชน คือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านเขาหลวง กลุ่มงดสูบบุหรี่ กลุ่มเติมสีเขียวใส่เขาหลวงและการศึกษาเอกสารทะเบียนสมาชิกกลุ่ม รายงานการประชุมกลุ่มและจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการประชุมกลุ่ม/องค์กรข้างต้น พอสรุปได้ว่า หลังจากการเกิดอุทกภัย ปี 2505 วิถีชีวิตของชาวเขาหลวงเปลี่ยนแปลงไป เส้นทางคมนาคมทางน้ำไม่สะดวก ลาดลงต้นเงินไม่สามารถใช้เป็นเส้นทางลำเลียงผลผลิตได้อีก ชาวเขาหลวงจึงต้องบุกเบิกถนนเข้าสู่ทางบกแทนที่ ระบบการค้าขายแบบแลกเปลี่ยนก็เปลี่ยนแปลงเช่นกัน ชาวสวนบ้านเขาหลวงเข้าสู่ระบบการค้าแบบแลกเปลี่ยนด้วยเงินและการแข่งขันกันทางการค้า การเพิ่มผลผลิตต้นเอาเทคโนโลยีใหม่มาใช้ โดยการขยายพันธุ์ทุเรียนพันธุ์ แทนพันธุ์พื้นเมือง การเพิ่มมูลค่าของผลผลิตเป็นสิ่งที่ชาวบ้านได้หันมาใช้ เพราะสภาพที่เป็นอยู่ขณะนั้นผลผลิตทั้งหมดจะผ่านคนกลางทั้งที่เป็นบุคคลภายนอกและภายในหมู่บ้านเขาหลวงด้วยกันเองทำให้ชาวบ้านไม่สามารถต่อรองราคาได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวคณะกรรมการหมู่บ้านจึงได้ตั้งศูนย์การค้าเพื่อการผลิตขึ้นในชุมชน ศูนย์นี้จะรับซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคในราคาถูก จากหน่วยงานราชการโดยตรงแล้วยังซื้อผลผลิตจากชาวบ้านไปจำหน่ายโดยไม่ผ่านคนกลางอีกด้วย แต่ก็ไม่สามารถดำเนินการได้นาน เพราะไม่สามารถเข้าสู่ระบบการซื้อขายผลไม้มือของตลาดได้ จึงทำให้ชาวบ้านได้ผลเท่าที่ควร ทั้ง ๆ ที่ชาวบ้านได้พยายามพึ่งตนเองโดยวิธีการซื้อขายกันเองในหมู่บ้าน การต่าง ๆ ตกอยู่ในหมู่บ้านทั้งหมด แต่การดำเนินงานดังกล่าวมีปัญหาทำให้ไม่บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ นอกจากนั้น การตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของบ้านเขาหลวงก็เป็นวิธีการหนึ่งในการช่วยทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในระดับดีมากทางเศรษฐกิจ ทำให้เศรษฐกิจของหมู่บ้านมั่นคง การตั้ง

กลุ่มเพื่อระดมเงินมาทำหลอมนอกหมู่บ้านให้เงินทั้งหมดที่หาได้อยู่ภายในชุมชน จากปี พ.ศ. 2523 ซึ่งเป็นปีที่ตั้งกลุ่มขึ้นด้วยสมาชิกจำนวนสมาชิก 51 คน เงินทุน 35,000 บาท ขยายผล จนถึงปี 2538 มีเงินหมุนเวียนในกลุ่มออมทรัพย์ทั้งสิ้น 11 ล้านบาท ภาวะการออมของชาวบ้าน จึงอยู่ในสภาพที่สามารถพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ ชาวบ้านร้อยละ 56.64 เป็นสมาชิกกลุ่ม ออมทรัพย์ ในจำนวนนี้มีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ แนวคิดการตั้งกลุ่มออมทรัพย์เมื่อปี 2523 นั้นได้รับการถ่ายทอดจากผู้เริ่มคือ คณะกรรมการของหมู่บ้านในสมัยนั้น (พรพิไล เลิศวิชา, 2531) คณะ ผู้ก่อตั้งได้เข้าไปร่วมดำเนินการในระบบสหกรณ์ที่ทางราชการนำใบเผยแพร่แต่การดำเนินงาน ของคณะกรรมการสหกรณ์ของทางราชการทำงานทุจริตจึงได้ออกมาและนำมาแนวคิดระบบสหกรณ์ ออกมาดำเนินการในหมู่บ้าน โดยมีความเชื่อถือว่าแนวคิด "โดยทฤษฎีสถิตระบบนี้ น่าจะปฏิบัติได้ และแก้ปัญหาของชาวบ้านได้"

ผลจากการศึกษาสมมติเกี่ยวกับการประชุมและทะเบียนสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิต บ้านเขาหลวงที่เพิ่มจำนวนขึ้นทุกปี ยอดเงินฝากสูงขึ้นดังกล่าวนี้จึงพอจะสรุปได้ว่ากลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตบ้านเขาหลวงเป็นองค์กรทางการเงินของชุมชนที่มีบทบาทสูง บทบาทต่อชุมชนยิ่งแสดง ให้เห็นอย่างเด่นชัดเมื่อครั้งเกิดอุทกภัย ปี 2531 ที่สามารถช่วยเหลือชาวบ้านได้สมดังเจตนารมณ์ สร้างความเชื่อใจของชาวบ้าน เป็นองค์กรที่ชาวบ้านยังไม่เคยลดความเชื่อใจศรัทธาลง คณะ กรรมการก็ดำเนินงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ตั้ง ทว่าห้องค์กรสามารถดำรงอยู่มาได้ถึง ปัจจุบัน 16 ปี เป็นองค์กรหนึ่งของชุมชนที่สร้างคุณลักษณะนิสัยการออม ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญ ของการประกอบอาชีพให้กับชาวบ้านเขาหลวง จนทำให้ชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองได้ทางอาชีพ และชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจนอกจากกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตบ้านเขาหลวง ที่มีบทบาทสูงในการช่วยให้ชุมชนพึ่งตนเองได้แล้วยังมีกลุ่มอื่น ๆ ในชุมชนที่ชาวบ้านร่วมกันก่อตั้ง และบริหารงานมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน เช่น กลุ่มงดสูบบุหรี่กลุ่มเดิมสี่เขี้ยวสี่เขาหลวง ซึ่งแต่ละ กลุ่มก็มีกิจกรรมสร้างเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับชาวบ้านเช่นเดียวกับกลุ่มออมทรัพย์

2.2 สถาบันการเมืองการปกครอง

การเมืองการปกครองในชุมชนบ้านเขาหลวงวิเคราะห์ตัวแปรย่อย 2 ประเด็นหลัก คือผู้นำ กลุ่ม/องค์กรผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ บทบาทหน้าที่ และผู้นำ กลุ่ม/องค์กรผู้นำชุมชน อย่างไม่เป็นทางการ บทบาทหน้าที่ที่มีในชุมชน ผลกระทบที่ชุมชนได้รับจากผู้นำและกลุ่ม/องค์กร

ผู้นำทั้ง 2 ประเภทนี้เป็นอย่างไร

2.2.1 ผู้นำ กลุ่ม/องค์กรผู้นำอย่างเป็นทางการในชุมชน ซึ่งได้แก่ ผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน(ก.ม.) ดังได้กล่าวไว้เบื้องต้นแล้วว่า ชุมชนบ้านเขาหลวงเป็นชุมชน ขนาดใหญ่ประกอบด้วยหมู่บ้าน 4 หมู่บ้าน ซึ่งทั้ง 4 หมู่บ้านนี้เกิดจากการแยกหมู่บ้านที่ 5 บ้านเขาหลวงเมื่อปี 2536 ตามระบบราชการเพราะสภาพความหนาแน่นมากเกินไป จำนวนครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นจนไม่สามารถปกครองได้ทั่วถึงจากผู้นำเพียงคนเดียว (สว่าง จงภักดี, 2538) เมื่อแยกเป็น 4 หมู่บ้านจึงมีผู้นำหมู่บ้าน 4 คนและคณะกรรมการหมู่บ้าน 4 คณะ กลุ่มผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการนี้ได้ร่วมมือกันบริหารงานพัฒนาชุมชนอย่างเป็นทางการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้านและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการประชุมอย่างเป็นทางการ คือ การประชุมสภาตำบล การประชุมกำนันผู้นำหมู่บ้านประจำเดือนและการประชุมอย่างไม่เป็นทางการซึ่งได้แก่การประชุมลูกบ้านเพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารและการวางแผนการทำงานต่าง ๆ ในชุมชน พอจะสรุปบทบาทหน้าที่ของผู้นำ กลุ่ม/องค์กรผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการได้ว่าเป็นองค์กรหลักในการพัฒนาชุมชน มีความสามัคคีร่วมกันทำงาน การใช้อำนาจการบริหารงานชุมชนโดยเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นผ่านที่ประชุม ดังจะเห็นได้จากมีการประชุมชาวบ้านทุกครั้งที่ชุมชนจะมีงาน ไม่ว่าจะเป็นงานเพื่อการบันเทิง เช่นการจัดงานวันปีใหม่ งานบุญงานประเพณี เช่นงานทำบุญทอดกฐิน งานวันสงกรานต์ หรืองานพัฒนาชุมชนเนื่องในวันสำคัญ เช่น การพัฒนาสาธารณสุขสถาน การปลูกป่า และอื่น ๆ โดยชาวบ้านได้ร่วมประชุมวางแผนการทำงานด้วยความเป็นระเบียบตามระบบประชาธิปไตย นอกจากนั้นองค์กรผู้นำยังได้เป็นผู้นำในเรื่องการกำหนดค่านิยมร่วมของชุมชนด้วยการกำหนดเป็นคำขวัญของชุมชนว่า "บ้านดี เขาสวย รวยน้ำตก ยกวัฒนธรรม นวัตกรรม" แสดงไว้ในสถานที่ต่าง ๆ เช่น ศาลาวัด โรงเรียน บริเวณสถานที่พักผ่อน ของชุมชนและจัดพิมพ์หนังสือเพื่อจัดทำน่ายเป็นของที่ระลึกสำหรับผู้มาเยี่ยมเยือนชุมชนอีกด้วย

การแจ้งข่าวหรือการติดต่อสื่อสารภายในหมู่บ้าน ผู้นำหมู่บ้านใช้วิธีการประกาศทางเสียงตามสายหรือหอกระจายข่าว ซึ่งได้ผลชัดเจนดี ระบบหอกระจายข่าวเป็นเทคโนโลยีการสื่อสารที่สำคัญของชุมชนบ้านเขาหลวง ทุกเช้าและเป็น เวลา 06.30-07.30 น. และ 17.00-17.30 น. องค์กรผู้นำชุมชนซึ่งได้แก่ กำนัน ผู้นำหมู่บ้านทุกหมู่บ้านและผู้นำที่ได้รับมอบหมาย

จะผลิตเปลี่ยนแปลงเวียนกันมาทำหน้าที่เป็นผู้ประกาศ เรื่องที่ออกอากาศเป็นเรื่องที่กลุ่มผู้นำหมู่บ้านต้องการแจ้งให้ชาวบ้านทราบ บางครั้งต้องการนัดหมายประชุมหรือในบางครั้งกำหนดเรื่องด่วนแจ้งลูกบ้าน นอกจากระบบหอกระจายข่าวแล้ว ชุมชนบ้านเขาหลวงยังคงรักษาประเพณีการแจ้งข่าวสารด้วยการเคาะเกราะ หรือ ตีเกราะ เป็นประจำทุกเดือน หน้าที่การแจ้งข่าวลักษณะนี้ทำโดยผู้นำหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน หลังจากไปประชุมเพื่อรับทราบข้อราชการประจำเดือนที่อำเภอทุกวันที่ 3 ของเดือนแล้ว กำนัน ผู้นำหมู่บ้านต้องแจ้งข่าวการประชุมนั้นกับชาวบ้านด้วยการตีเกราะเรียกลูกบ้านมาประชุม ข้อมูลข่าวสารจากองค์กรผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ จึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งเสริมและพัฒนาชาวบ้านให้เป็นผู้ที่ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอก

2.2.2 ผู้นำและองค์กรผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ องค์กรอย่างไม่เป็นทางการในชุมชนบ้านเขาหลวงมีหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีทุกหมู่บ้าน โดยผู้นำและคณะกรรมการหมู่บ้านร่วมเป็นคณะกรรมการ มีการตั้งกฎระเบียบขึ้นเพื่อการปฏิบัติร่วมกัน มีกิจกรรมกลุ่มที่แสดงออกถึงการช่วยเหลือสมาชิกด้วยกันและชุมชนส่วนรวม กลุ่มเดิมสี่เจียวสี่เขาหลวงเป็นกลุ่มที่รวมสมาชิกจากทุกหมู่บ้าน คณะกรรมการบริหารก็มาจากทุกหมู่บ้านทั้งที่เป็นกลุ่มผู้นำอย่างเป็นทางการและชาวบ้านในชุมชน กลุ่มเสรีพัฒนาซึ่งประกอบด้วยสมาชิกเยาวชนของชุมชนมีกิจกรรมกลุ่มที่สร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาชุมชน หรือกลุ่มงดสูบบุหรี่ก็เช่นเดียวกัน แต่ละกลุ่มจะกำหนดวันประชุมสมาชิกทุกเดือน โดยกำหนดวันใดวันหนึ่ง เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกำหนดวันฝากเงินทุกวันที่ 6 ของเดือน กลุ่มงดสูบบุหรี่กำหนดทุกวันที่ 4 ของเดือน เป็นต้น จากการสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการประชุมสมาชิกแต่ละกลุ่มจึงพอจะสรุปได้ว่ากลุ่มอย่างไม่เป็นทางการของชุมชนบ้านเขาหลวงเป็นกลุ่มที่สร้างความสามารถในการพึ่งตนเองให้กับสมาชิกกลุ่มและชุมชนโดยส่วนรวมได้เป็นอย่างดี ทำให้สมาชิกกลุ่มกล้าแสดงออกกล้าแสดงความคิดเห็นในการประชุม ซึ่งเป็นการทำให้การศึกษาและวิธีการที่พัฒนาไปสู่ระบอบประชาธิปไตย ทำให้สมาชิกมีแนวทางการแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตประจำวัน

2.3 สถาบันทางสังคมและวัฒนธรรม

สถาบันทางสังคมและวัฒนธรรมวิเคราะห์ได้จาก 2 สถาบันย่อยในชุมชน กล่าวคือ สถาบันครอบครัว และสถาบันศาสนาและความเชื่อ โดยแต่ละสถาบันย่อยวิเคราะห์ได้ดังนี้

สภาพสังคมวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเขาหลวงค่อนข้างเป็นแบบปิด ทั้งนี้เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชนเป็นลักษณะชุมชนในอ้อมกอดของภูเขา ดังที่ชุมชนได้ชื่อว่า "เขาหลวง" การเดินทางเข้าออกหมู่บ้านทำได้เพียงทางถนนทางเดียว การพึ่งตนเองทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเขาหลวงจึงมีจุดเด่นและเป็นที่กล่าวถึงอย่างกว้างขวาง ทั้งในและต่างประเทศ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาวบ้านมาจากความเป็นเครือญาติสืบสายตระกูลมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ การต่อสู้กับภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับชุมชนบ้านเขาหลวงเฉลี่ยแล้ว 13 ปี ต่อครั้ง ทำให้ชาวบ้านเขาหลวงมีความรัก ความสามัคคีในชุมชนสูง การกระทำการเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านจึงเป็นงานที่ทุกคนร่วมมือกัน ทั้งนี้ก็เพื่อความอยู่ดี มีสุขของทุกคนร่วมกัน การดำเนินการเพื่อการพึ่งตนเองทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่เห็นได้ชัด คือ การจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือชาวบ้านภายในชุมชนของกลุ่มผู้นำชุมชน การตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านเขาหลวง เพื่อแก้ปัญหาการเงินไหลออกนอกหมู่บ้าน การรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มงดสูบบุหรี่เพื่อสุขภาพของตนเอง ครอบครัวและสังคมส่วนรวม กลุ่มแม่บ้านเพื่อการทำงานในชุมชน การสร้างอาชีพเสริมทำให้เกิดจื้นในชุมชนเพื่อแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ ตลอดจนการจัดตั้งกลุ่มเฉพาะกิจเพื่อการทำงานทางอาชีพ อย่างไรก็ตามไม่เป็นระบบระเบียบ กฎเกณฑ์มากนัก แต่เป็นการรวมตัวเพื่อให้เกิดงานสร้างสรรค์ การจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ในชุมชนบ้านเขาหลวงเป็นการร่วมมือกันระหว่างผู้นำชุมชนและชาวบ้านในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกัน ไม่มีการบังคับบีบบังคับด้วยความเต็มใจ และกลุ่มต่าง ๆ ที่จัดจื้นก็มีกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อสังคมชุมชนที่ตนอยู่อาศัยและมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง แนวคิดการรวมกลุ่มกันทำงาน ช่วยสร้างคุณลักษณะที่ดีที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล ชักชวนกันประกอบอาชีพที่มีความสามัคคีร่วมมือกันทำงาน เป็นประโยชน์กับส่วนรวมด้วย

2.3.1 สถาบันครอบครัว

จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค., 2537) ระบุว่าภายในชุมชนบ้านเขาหลวงประกอบด้วยครัวเรือนจำนวน 580 ครัวเรือน ประชากร 2,559 คน โดยเฉลี่ยมีประชากรครัวเรือนละ 4-5 คน ในจำนวนครัวเรือนทั้งหมดของชุมชน จำนวนเป็นครัวเรือนที่พึ่งแยกใหม่(หลังปี 2531) ประมาณ 120 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 20.69 ที่มีลักษณะครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วยพ่อ แม่ ลูก บิดูกรสร้างบ้านเรือนอยู่ในชุมชนใกล้บ้านญาติพี่น้องยังคงสภาพความสัมพันธ์เช่นเดียวกับครอบครัวขยาย (Extended Family) ซึ่งมีสมาชิกอยู่ร่วมกันหลายชั่วอายุคน มี

ความผูกพันตามระบบเครือญาติสูง จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านยังระบุได้อีกว่า ประชากรวัย 60 ปีขึ้นไปมีจำนวน 286 คน เจลีสันแล้ว 2 ครั้ว เรือนมีประชากรสูงอายุ 1 คน จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยได้สัมภาษณ์สมาชิกในครัวเรือนที่มีผู้อาวุโสถึงความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ พบว่าความสัมพันธ์ตามระบบเครือญาติมีความสำคัญสูงมากในการพัฒนาชุมชนบ้านเขาหลวง เพราะผู้อาวุโสจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อให้กับคนรุ่นใหม่ของชุมชนเพื่อการดำรงรักษาและอนุรักษ์ไว้ เมื่อนำข้อคำถามที่ได้จากสมาชิกครอบครัวไปสัมภาษณ์ผู้อาวุโสในชุมชน ก็ได้รับคำตอบมาแนวทางเดียวกัน

สถาบันครอบครัว ชุมชนบ้านเขาหลวงเริ่มต้นชุมชนด้วยความที่เป็นระบบเครือญาติ จากครอบครัวเป็นที่เป็นที่มา ดั่งกล่าวข้างต้นถึงว่ามีระบบเครือญาติของ 7 สายตระกูลในครั้งเริ่มการก่อตั้งเป็นชุมชน ความรู้ เรื่องสายตระกูลนี้กำลังมีการศึกษาเพิ่มเติม โดยเริ่มจากการสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีอายุยืนยาวมานานและยังคงความจำที่แม่นยำเพื่อจัดบันทึกประวัติของชุมชนให้ถูกต้องต่อไป ในเบื้องต้นนี้ 7 สายตระกูลจึงมีความสำคัญลักษณะของการรวมศูนย์ระบบเครือญาติที่มีความแน่นเหนียวต่อกันมานาน ทั้งยังให้ความเชื่อมั่นต่อกลุ่มผู้นำก่อนข้างมาก ผู้นำหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านหากสืบสายตระกูลแล้วละก็จะพบว่า เกี่ยวข้อง เป็นญาติกันทางใดทางหนึ่งเสมอ ในอดีตที่ผ่านมาชาวบ้านส่วนใหญ่มีความเชื่อถือและศรัทธาในผู้นำตามธรรมชาติมากกว่าผู้นำโดยตำแหน่ง ทั้งนี้เพราะผู้นำโดยธรรมชาติมีบทบาทสูงในการพัฒนาหมู่บ้าน ในปัจจุบันชาวบ้านกลับมีความเชื่อถือและศรัทธาในกลุ่มผู้นำโดยตำแหน่งมากกว่า ข้อเสนอแนะได้ภาพรวมของการให้ความร่วมมือในการพัฒนาของชาวบ้านที่มีต่อองค์กรผู้นำหมู่บ้าน ในชุมชนเขาหลวงมีผลต่อการช่วยเหลือกันทางอาชีพทาสวนที่เป็นอาชีพหลักของชุมชน ด้วยการพึ่งพาอาศัยกันในเรื่องการทำสวน ความไว้วางใจกันในการขายผลผลิต การช่วยแรงงานกันเอง การช่วยลงทุนในการผลิตให้กันแล้วขาดให้เมื่อขายผลผลิตแล้วโดยไม่มีการคดโกงกัน นอกจากความผูกพันในระบบเครือญาติที่มีความแน่นเหนียวของชาวเขาหลวงแล้ว ยังมีความผูกพันต่อชุมชนของคนหนุ่มสาวที่ออกไปประกอบอาชีพอยู่ต่างถิ่นทั้งในเมืองและต่างจังหวัด เมื่อมีโอกาสก็มักจะเกิดการรวมตัวกันทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์สำหรับชุมชน ตัวอย่างที่ประจักษ์คือ กลุ่มของศิษย์เก่าโรงเรียนชุมชนบ้านเขาหลวงที่มาร่วมงานทำบุญประเพณีของชุมชนแล้วสนทนากันจนได้ข้อสรุปของการตั้งกลุ่มศิษย์เก่า เพื่อทำประโยชน์ให้กับชุมชนด้วยการตั้งทุนสำหรับอุดหนุนบุตรหลานของสมาชิกกลุ่มให้มีทุนสำหรับการศึกษา

เล่าเรียน ให้ความสำคัญต่อการศึกษาของลูกหลานเขาหลวง ระบบเครือญาติในเขาหลวงช่วยให้ชาวบ้านมีความสามัคคีระหว่างกลุ่มกันมากขึ้น ลดความรุนแรงของปัญหาที่กำลังจะก่อให้เกิดความแตกแยก เมื่อครั้งการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน เกิดการแข่งขันกันหาเสียงระหว่างผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งก็เป็นคนในหมู่บ้านเดียวกัน แต่เพราะความเป็นระบบเครือญาติทำให้กระแสดความแตกแยกที่รุนแรงลดระดับลง เมื่อผลของการเลือกตั้งประกาศออกมา ความแตกต่างของความคิดที่เคยมีก็หายวับ หันมารวมตัวกันประกอบอาชีพและทำกิจกรรมอื่นกันตามปกติต่อไป

2.3.2 สถาบันศาสนาและความเชื่อ

ภายในชุมชนบ้านเขาหลวงมีสถานที่สำคัญทางศาสนาคือวัดเขาหลวงซึ่งในอดีตที่ผ่านมา นั้นวัดเขาหลวงถือว่าเป็นสถาบันหลักที่สร้างความเป็นปึกแผ่นของคนเขาหลวง ชาวบ้านได้มีแหล่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เจ้าอาวาสวัดเขาหลวงองค์เดิมซึ่งได้รับการกล่าวขานถึงอย่างมากของชาวบ้านซึ่งท่านได้มรณาพบบเมื่อปี พ.ศ.2530 ท่านเป็นผู้นำทางศาสนาที่ชาวบ้านให้ความเคารพศรัทธาเลื่อมใส เชื่อฟังและยังยึดเป็นแนวปฏิบัติตามด้วย วัฏปฏิบัติของท่านเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่นั้นท่านได้เทศนาสั่งสอนให้ชาวบ้านได้ลด ละ เลิกอบายมุขและเป็นหลักที่มั่นคงของสถาบันศาสนา แต่เมื่อท่านมรณาพบบ ก็ได้มีการแต่งตั้งเจ้าอาวาสองค์ใหม่ที่พรรษาอย่างน้อยในปัจจุบันกำลังศึกษาต่อในระดับปริญญาโทที่ประเทศอินเดียและมีกำหนดกลับมาในอีกไม่นานนี้ ซึ่งก็เป็นความคาดหวังของชาวเขาหลวงว่าจะได้ประมุขทางศาสนาที่เป็นสถาบันหลักในชุมชนกลับมาสร้างความมั่นคงทางด้านจิตใจให้กับชุมชนต่อไป

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชน ได้กล่าวถึงสถาบันศาสนาว่าเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวเขาหลวง ช่วยขัดเกลาจิตใจของสมาชิกชุมชน สร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับสมาชิกตลอดจนเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของสมาชิกในชุมชน ผู้วิจัยตรวจสอบข้อเท็จจริงเบื้องต้นด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา เช่นวันทอดกฐิน มีชาวบ้านมาร่วมงานบุญด้วยการรวบรวมเงินจากแต่ละบ้านนำมากล้ เคียงจัดทำเป็นพุ่มเงินพร้อมทั้งแหมารวมกันที่วัด การนั่งสงบนิ่งฟังธรรมบนศาลาอย่างพร้อมเพรียงกัน หรือแม้แต่การแต่งกายที่เรียบร้อยเหมาะสมกับสถานที่ของคนรุ่นหนุ่มสาวก็แสดงออกซึ่งวิถีปฏิบัติของคนในชุมชนที่มีความใกล้ชิดกับศาสนา นอกจากวันสำคัญทางศาสนาแล้ว ในวันสำคัญของชุมชน ซึ่งได้แก่วันราศีถึงมหาอุทกภัย วันขึ้นปีใหม่ ชาวบ้านจะร่วมกันจัดงานโดยแบ่งงานออกเป็น 3 ส่วนเสมอ กล่าวคือ ศาสนพิธี การ

พัฒนาสาธาณะประโยชน์และบันเทิง จากเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้วิเคราะห์ได้ว่าชาวบ้าน เขาหลวงมีความสามารถในการผสมผสานกิจกรรมทางศาสนา เข้ากับวัฒนธรรมประจำวันของตนเองได้อย่างกลมกลืน

ความเชื่อของชุมชนเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนในการขัดเกลาจิตใจของชาวบ้านและสร้างความ เป็นปึกแผ่นให้กับชุมชน ทำให้สมาชิกชุมชนเป็นผู้ที่มีจิตสำนึกและเว้นการกระทำที่ สังคมส่วนรวมไม่ยอมรับ ตลอดจนเป็นการสร้างจิตสำนึก ค่านิยมร่วมของชุมชน วิเคราะห์ได้จาก วัฒนธรรมความเชื่อเกี่ยวกับการประกอบอาชีพที่ค่อนข้างมีเอกลักษณ์เป็นของชุมชนแตกต่างจาก ชุมชนอื่นในเรื่องความเชื่อพื้นบ้านที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพทำสวนของชาวบ้านคือ ความเชื่อ เรื่องการไหว้เจ้าที่ และการตั้งเจ้าที่

2.4 สถาบันการศึกษา

สถาบันการศึกษาในชุมชนบ้านเขาหลวงมี 2 ลักษณะ คือ การศึกษาที่จัดขึ้นตามแนว ระบบโรงเรียน ซึ่งได้แก่การศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชน

2.4.1 การศึกษาในระบบโรงเรียน

เป็นการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนโดยผ่านกระบวนการเรียนการสอน มีหลักสูตร เป็นตัวกำหนดเนื้อหาและวิธีการถ่ายทอด โรงเรียนไทยรัฐวิทยา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นสถานศึกษาแห่งเดียวในชุมชนที่จัดการศึกษาตามแนวระบบโรงเรียน ดังกล่าวนี้ โดยจัดการศึกษา 3 ระดับ คือ ก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นโรงเรียนในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท(ปี 2531) โรงเรียนอนุบาลนิธิ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ(ปี 2532) โรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน(2534) และโรงเรียนปฏิรูปการศึกษา(ปี 2538) เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ มีจำนวนนักเรียน 518 คน ครู 28 คน ผู้บริหารดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ ระดับ 8 (ข้อมูลโรงเรียนปี 2538) โรงเรียน จัดการศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุงพ.ศ.2533)และหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ของกรมวิชาการ

2.4.1.1 ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน

โรงเรียนไทยรัฐวิทยา เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ จากข้อมูล 10 มิถุนายน 2538 มีจำนวนนักเรียน 518 คน ครู 28 คนเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ที่สุดตามสำนักงานการศึกษา

อาเภอสถานสภาได้รับคัดเลือกเข้าโครงการของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ หลายโครงการและยังได้รับช่วยเหลือจากมูลนิธิหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ จากการศึกษาเอกสารประวัติ โรงเรียน รายงานการประชุมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน พอจะสรุปได้ว่าโรงเรียนไทยรัฐวิทยา เป็นศูนย์กลางการศึกษาของชุมชนได้

2.4.1.2 สภาพสังคมภายในโรงเรียน

เนื่องจากโรงเรียนไทยรัฐวิทยา เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ มีจำนวนครูมาก จัดการศึกษาถึง 3 ระดับ อาคารเรียน 2 หลัง สภาพสังคมของครูภายในโรงเรียนไทยรัฐวิทยาจึงเป็นสังคมของการแบ่งเป็นกลุ่มย่อยตามระดับไปด้วย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคณะครูมีความใกล้ชิดกัน ทำงานร่วมกันเฉพาะกลุ่ม คณะครูเป็นคนที่อยู่นอกชุมชนมีครูที่อยู่ในชุมชนเพียงน้อยคน คือผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน และครูสตรี 2-3 คน ส่วนใหญ่แล้วเป็นครูภายนอก เดินทางมาโรงเรียนโดยยานพาหนะรถยนต์ และรถมอเตอร์ไซด์ ครูทั้งหมดของโรงเรียนรับประทานอาหารเช้ากลางวันในโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน โดยแบ่งกลุ่มไปรับประทานตามช่วงที่นักเรียนระดับของตนได้เวลาหยุดพักรับประทานอาหารกลางวัน ถึงเวลาเลิกงานคณะครูก็ต่างกลับบ้านของตน มีครูที่อยู่บ้านพักครู 2 คน บ้านพักครูหลังที่เป็นครูสตรีจึงมักเป็นสถานที่รวมของครูเมื่อยามต้องมาอยู่เวรในช่วงวันหยุด ในจำนวนครูทั้งหมดของโรงเรียนครูสตรี 2-3 คนที่มีความสามารถในการฝีมือสามารถจัดดอกไม้ประดับ ครูท่านนี้จึงได้ใช้ความสามารถพิเศษนี้รับจ้างจัดดอกไม้ให้กับชุมชนเมื่อยามที่ชุมชนมีงาน อาทิ งานแต่งงาน งานศพ เป็นต้น นอกจากนั้นครูในโรงเรียนยังได้สอนการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งได้เข้ามาจัดกลุ่มที่โรงเรียน

2.4.1.3 สภาพการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมในโรงเรียน

จากการศึกษาวิเคราะห์ในเอกสารแผนงานปฏิบัติการประจำปี การสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนพบว่าโรงเรียนไทยรัฐวิทยา วางแผนงานและโครงการในรอบปีเพื่อสนับสนุนงานหลักของโรงเรียน 5 งาน คืองานวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานธุรการการเงิน งานอาคารสถานที่ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในแต่ละงาน แต่ละโครงการมีการมอบหมายความรับผิดชอบให้กับคณะครูได้ร่วมกันจัดทำ มีการวางแผน ดำเนินการกิจกรรมและประเมินกิจกรรมเมื่อเสร็จสิ้นทุกกิจกรรม โดยให้ผู้รับผิดชอบเป็นผู้ประเมินโครงการและบันทึกไว้เป็นหลักฐาน จากแผนงานและโครงการที่โรงเรียนวางแผนดำเนินการและในบาง

โครงการเป็นโครงการระยะยาว บางโครงการเป็นโครงการระยะสั้น การศึกษาและสังเกตกิจกรรมโครงการเพื่อการวิเคราะห์จึงพิจารณาทั้ง 2 ประเภทของโครงการขึ้นกับว่า ในช่วงเวลาที่เข้าไปศึกษาและเก็บข้อมูลในชุมชนช่วงนั้น โรงเรียนกำลังดำเนินการตามโครงการใดอยู่บ้าง ช่วงที่ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลนั้นโรงเรียนได้จัดกิจกรรมตามโครงการระยะยาวต่อเนื่อง คือ โครงการออมทรัพย์นักเรียน โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน และโครงการระยะสั้น และก็ได้มีการกระทำมาทุกปี คือ โครงการทำบุญวันกตัญญูและโครงการจัดงานปีใหม่

จากสองโครงการที่ได้เข้าไปสังเกตกิจกรรมและได้สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับครูผู้รับผิดชอบโครงการแล้วพอจะกล่าวได้ว่าโรงเรียนไทยรัฐวิทยา จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และโครงการสนับสนุนให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะพื้นฐานในการพึ่งตนเองสอดคล้องกับกิจกรรมและโครงการของชุมชน โดยคุณลักษณะพื้นฐานที่โรงเรียนได้ปลูกฝังให้กับผู้เรียนก็คือ คุณลักษณะของการเป็นคนประหยัด รู้จักอดออม รู้จักคุณค่าของเงิน รักธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การเป็นคนมีระเบียบวินัย ด้วยการจัดกิจกรรมให้นักเรียนของโรงเรียนทุกคนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ต้องเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ของโรงเรียน วิธีการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์นักเรียนมีระเบียบและกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนและเป็นไปในแนวทางเดียวกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านเช่าหลวง ที่เป็นกิจกรรมหลักของชุมชน ในช่วงของการเริ่มก่อตั้ง คณะครูได้ไปศึกษาดูงานกิจการกลุ่มออมทรัพย์มาเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ปัจจุบันยอดเงินฝากของออมทรัพย์นักเรียนสูงมาก เป็นตัวบ่งชี้ได้ว่า นักเรียนได้เห็นคุณค่าของการออมทรัพย์ ในขณะเดียวกัน ผู้ปกครองนักเรียนก็ได้รับทราบและสนับสนุนการปฏิบัติตนของนักเรียนด้วยการสนับสนุนเรื่องการเงินกับบุตรหลาน นักเรียนเรียนรายวิชาในชั้นเรียนหากต้องการกู้เงินไปทำกิจกรรมก็สามารถกระทำได้โดยไม่เสียดอกเบี้ย นอกจากจะส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักอดออมประหยัดและมีวินัยในตนเองแล้ว กิจกรรมที่นักเรียนกู้เงินมาลงทุนยังเป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักการวางแผนการทำงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการประกอบอาชีพ กล่าวคือ นักเรียนจะกู้เงินไปทำกิจกรรมฝึกทักษะทางอาชีพ ซึ่งเป็นอาชีพใหม่ในชุมชน เช่น การเพาะเห็ด การเลี้ยงกบ การเลี้ยงปลา ซึ่งเป็นอาชีพใหม่ภายในชุมชน สำหรับอาชีพดั้งเดิมภายในชุมชน คือ อาชีพทำสวน นักเรียนก็สามารถเพาะกล้าไม้ เพื่อขายให้กับชาวสวนได้ กิจกรรมเหล่านี้สามารถกระทำได้ด้วยการกู้เงินมาลงทุน สร้างกิจการเล็ก ๆ แล้วจึงพัฒนาไปสู่การพึ่งตนเองได้ จึงเรียกได้ว่า

การศึกษาตามแนวระบบโรงเรียนของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา สามารถสร้างคุณลักษณะพื้นฐาน การพึ่งตนเองทางอาชีพให้กับสมาชิกของชุมชน

นอกจากโครงการระยะยาวที่โรงเรียนจัดขึ้นโดยมีเป้าหมายอยู่ที่นักเรียน ซึ่งเป็น ผลผลิตโดยตรงของโรงเรียนแล้ว โรงเรียนยังจัดให้มีโครงการระยะสั้นที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ ประจักษ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีที่เกิดขึ้นในชุมชน นักเรียนมีส่วนน การร่วมจัดกิจกรรม ซึ่งเป็นการปลูกฝังลักษณะของการทำงานเพื่อส่วนรวม การอยู่ร่วมกันใน สังคมส่วนาพหุภาพกับผู้เรียน โครงการระยะสั้นในช่วงภาคเรียนที่ 2 นี้ได้แก่ โครงการทำบุญ วันกตัญญู และโครงการจัดงานวันปี๋ใหม่ แต่ละโครงการโรงเรียนดำเนินการมีสาระสำคัญคือ

โครงการทำบุญวันกตัญญู เป็นโครงการที่โรงเรียนริเริ่มจัดขึ้นในช่วงเดือน พฤศจิกายนของทุกปี เพื่อเป็นการอุทิศส่วนบุญกุศลให้กับผู้มีพระคุณที่ล่วงลับ เจ้าของทุนการศึกษาที่ เสียชีวิตเนื่องจากการเกิดอุทกภัย วัตถุประสงค์ของโครงการก็คือ ประกาศเกียรติคุณบูรพาจารย์ และเจ้าของทุนการศึกษา เป็นการกระทำที่เป็นแบบอย่างที่ดีกับชุมชน ปลูกฝังความเป็นผู้กตัญญู รู้คุณค่าที่เกิดขึ้นกับเขาวชน ในปี 2538 โรงเรียนได้ร่วมกับชุมชนและโครงการพัฒนาอาชีพเสริม เพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (พ.อ.อ.) จัดงาน "พฤศจิกายน'38" ขึ้น โดยใช้สถานที่ใต้ อาคารอเนกประสงค์โรงเรียนไทยรัฐวิทยา กิจกรรมที่คณะกรรมการจัดให้มีขึ้นตามโครงการคือ การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่เสียชีวิตในเหตุการณ์ การเสวนา หัวข้อ "น้ำท่วมเขาหลวงก็ปี รมมีวันลืม" ผู้เข้าร่วมเสวนาเป็นผู้ประสบกับอุทกภัยอย่างร้ายแรงถึงขั้นสูญเสียชีวิตของบุคคล อันเป็นที่รักและทรัพย์สินจำนวนมาก ในภาคบ่ายเป็นกิจกรรมการปลูกต้นไม้ตามสถานที่สำคัญ ถนน ลานคลอง เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติให้เกิดขึ้นกับชาวบ้านเขาหลวง งานทำบุญวันกตัญญูจึงเป็นงานของทั้งชุมชน โดยมีโรงเรียนเป็นเจ้าภาพจัดงานทุกปี ในปี 2538 เป็นปีที่มีโครงการเอกชนเข้ามาทำงานในชุมชน จึงได้เข้ามาร่วมในการรณรงค์ถึงเหตุการณ์ด้วย กับชุมชน เป็นโครงการระยะสั้นโครงการหนึ่งที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้ดี

2.4.1.4 สภาพความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

จากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับชาวบ้านในชุมชนมากกว่า 20 ครัวเรือน การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการผู้นำชุมชน และครูผู้สอนในโรงเรียน ตลอดจนการสังเกตแบบมี ส่วนร่วมที่ผู้วิจัยได้ เข้าไปศึกษาชุมชนระยะเวลาหนึ่งนี้พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและ

ชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สังเกตได้จากการประสานงาน การร่วมงานกันในชุมชน แต่ก็สังเกตเห็นได้ถึงความเข้าใจที่ไม่ตรงกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนด้วยเหมือนกัน เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาเจาะลึกถึงสภาพความสัมพันธ์นี้จากเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่า ในช่วงระหว่างการเตรียมการก่อสร้างโรงเรียน ได้เกิดความขัดแย้งกันอย่างรุนแรง (จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านและผู้นำชุมชน) ระหว่างนักวิชาการ 2 กลุ่ม กลุ่มแรกมีคณะครูของโรงเรียนชุมชนวัดเขาหลวงรวมอยู่ด้วย ในขณะที่กลุ่มที่ 2 มีชาวบ้านและผู้นำชุมชนรวมอยู่ด้วย ประเด็นความขัดแย้งก็คือ ปัญหาเรื่องสถานที่ก่อสร้างโรงเรียนว่าสร้างที่ใดจึงจะมีความปลอดภัยจากการถูกกระแสน้ำหากเกิดมีพายุและเกิดอุทกภัยขึ้นอีกครั้งในอนาคต โดยกลุ่มที่ 1 ต้องการให้สร้างบนฝั่งขวาของลำคลอง (แถบเขาหอยสังข์) แต่กลุ่มที่ 2 ต้องการให้สร้างที่บริเวณที่เป็นที่ปัจจุบัน ซึ่งในตอนนั้นยังเป็นทะเลทรายเนื่องจากการไหลพาของกระแสน้ำ กลุ่มที่ 2 มีเหตุผลอีก ๓ คือ ต้องการให้โรงเรียนเป็นแหล่งดึงดูดหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาช่วยเหลือ กลุ่มที่ 1 มีเหตุผลคือให้คำนึงถึงความปลอดภัยของเด็กนักเรียนเพราะสถานที่ที่กำหนดนั้นไม่มีความปลอดภัยเนื่องจากเป็นทางน้ำไหล จนกระทั่งมีการยืนยันจากสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยและกรมชลประทานถึงความมั่นใจในด้านความปลอดภัยของพื้นที่ตั้งโรงเรียน คณะกรรมการจึงได้ดำเนินการก่อสร้างโรงเรียนจนเสร็จสิ้นและส่งมอบให้กับทางราชการในวันที่ 26 สิงหาคม 2532 (วิเชน โพนบุญกุล, 2532) สาเหตุนี้จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดสภาพความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนในเชิงลบ เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนานแล้ว เวลาที่ผ่านมาได้ช่วยให้ความรู้สึกที่ดีต่อกันนั้นดีขึ้น ในปัจจุบัน (ปี 2539) สภาพความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนยังคงมีความรู้สึกแตกแยกแบบเก่าหลงเหลืออยู่บ้าง แต่เนื่องจากเปลี่ยนผู้บริหารโรงเรียนคนใหม่ ซึ่งเป็นผู้ทำให้ความสัมพันธ์กับชุมชนมากสังเกตได้จากคำสัมภาษณ์ "เรา (หมายถึงผู้นำชุมชน) มีความเสียสละ เรามีความจริงใจมากกว่า ชาวบ้านเขาไม่ต้องการอะไร เขาต้องการความจริงใจมากกว่า เราช่วยเหลืออะไรเขาได้บ้าง เราทำอะไรเป็นแบบอย่างกับเขาได้บ้าง งานส่วนรวมงานในหมู่บ้าน เขามองอยู่ว่าเราจะทำอะไรกับเขา" และสังเกตจากการประชุมของชาวบ้าน การทำงานที่เป็นกิจกรรมส่วนรวมของหมู่บ้าน ผู้บริหารโรงเรียนคนนี้จะเข้าประชุมและทำงานร่วมกับผู้นำชุมชนและชาวบ้านตลอดช่วงระยะที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลอยู่ในหมู่บ้าน

2.4.2 การศึกษาที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต

การศึกษาที่เกิดขึ้นจากหน่วยงานอื่นนำเข้ามาในชุมชนจากเอกสารที่เกี่ยวข้องในหมู่บ้าน และจากการสัมภาษณ์ผู้นำของหมู่บ้านและจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าการศึกษาจากหน่วยงานอื่นที่มีในชุมชนคือโครงการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ(พ.อ.อ.) โดยเจ้าของโครงการคือองค์กรพัฒนาเอกชน มูลนิธิโกลบอล คิมทอง ร่วมกับองค์การพัฒนาระบบของประเทศไทย ออสเตรเลียสนับสนุนด้านงบประมาณ ระยะเวลาในการดำเนินการ 3 ปี คณะกรรมการบริหารโครงการประกอบด้วยผู้นำชุมชนที่ปรึกษาจากภายนอกซึ่งได้แก่อาจารย์จากมหาวิทยาลัยในท้องถิ่น และมีผู้ประสานงานโครงการจากมูลนิธิโกลบอลคิมทองวัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจกับชาวบ้าน เรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ มีการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง กิจกรรมสำคัญอีกประการคือ การส่งเสริมการถนอมอาหารเพื่อเป็นอาชีพเสริมให้กับชุมชน สินค้าที่ส่งเสริมคือ ทุเรียนกวน การให้ความรู้ เรื่องการพัฒนาทุเรียนกวนเป็นสินค้าสำคัญของชุมชนโดยฝีมือของกลุ่มแม่บ้าน ผลของการปฏิบัติตามกิจกรรมโครงการทำให้ชาวบ้านจำนวนหนึ่งประมาณ 20 ครอบครัว เป็นครอบครัวที่มีอาชีพเสริมคือ กวนทุเรียนตามวิธีของโครงการ พ.อ.อ. ซึ่งแตกต่างจากวิธีการกวนทุเรียนของชาวบ้านในชุมชนและยังมีครอบครัวที่มีรายได้เสริมจากการเก็บกามหมากหรือ "ต่อหมาก" มาขายให้กับกลุ่มแม่บ้าน ซึ่งรับซื้อแบบไม่จำกัดจำนวนเพื่อนำมาเป็นวัสดุในการห่อ ทุเรียนกวน โครงการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (พ.อ.อ.) จึงเป็นหน่วยงานหนึ่งที่จัดการศึกษาเพื่ออาชีพซึ่งเป็นปัจจัยส่งเสริมให้ชาวสวนบ้านเขาหลวงมีรายได้เสริมจากการทำสวนทุเรียนจนสมาชิกสามารถพึ่งตนเองได้ทางอาชีพ

3. สภาพการพัฒนาของชุมชน

3.1 ความเป็นมาของการพัฒนาชุมชน

"บ้านขุนน้ำ" เป็นชื่อที่ตั้งขึ้นตามลักษณะของพื้นที่ที่เป็นแหล่งกำเนิดของต้นน้ำลำธาร ต่อมาภายหลังได้มีการก่อสร้างวัดเขาหลวง และได้เปลี่ยนมาเรียกชื่อบ้านเป็น "บ้านเขาหลวง" ตามชื่อวัด ความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเขาหลวงมีพื้นฐานมาจากชาวบ้านมีฐานะมั่นคงจากการประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ตามธรรมชาติที่ปลูกพืชหลายชนิดผสมผสานกันในพื้นที่เดียวกัน มีตั้งแต่

มังคุด กล้วย สาคู หมาก ฝรั่ง สะตอ ทุเรียน ซึ่งชาวบ้านเรียกสวนลักษณะนี้ว่า "สวนสมรม" (ผสม+รวม) (ปิยะฤทัย ปิโยพิระพงศ์, 2538) และประกอบด้วยชาวบ้านโดยทั่วไปที่มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย เขาหลวงมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และเอื้ออำนวยผลประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ชาวเขาหลวงคอยส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองด้วยด้วยการช่วยเหลือกันพัฒนาหมู่บ้านในลักษณะของการพึ่งตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สามัคคีร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนา โดยมีกลุ่มผู้นำที่ตั้งใจทำงานทุกอย่างเพื่อส่วนรวม เพื่อชุมชนและชาวเขาหลวงเองก็ให้ความเชื่อถือและพร้อมที่จะปฏิบัติตาม ประกอบด้วยสังคมของชาวเขาหลวงมีระบบเครือญาติที่สืบสายสัมพันธ์กันมานาน มีความแนบแน่นในระบบความสัมพันธ์ที่ต่างก็ให้ความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่และช่วยเหลือซึ่งกันและกันมาตลอด เขาหลวงจึงมีความเจริญรุ่งเรือง มั่นคงภายในวงล้อมของภูเขาสูงกว่า 200 ปี

ชุมชนบ้านเขาหลวงในอดีตเป็นชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยเป็นชุมชนที่อยู่ต้นน้ำลำธาร จนนาเอาสภาพพื้นที่มาตั้งเป็นชื่อของชุมชนว่า "บ้านขุนน้ำ" เป็นชุมชนที่มีความเป็นอยู่สุขสงบ อยู่ภายในวงล้อมของภูเขา พัฒนาหมู่บ้านของตนเองตามแนวทางการพึ่งตนเองและตามระบบของทางราชการ ด้วยการจัดตั้งให้เป็นหมู่บ้านตามโครงการต่าง ๆ กล่าวคือ ในช่วงพ.ศ. 2518 หลังเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ ชาวบ้านเขาหลวงได้รวมตัวกันปกครองและพัฒนาหมู่บ้านในรูปแบบต่าง ๆ มีการพัฒนาสวนป่าผลไม้จากพื้นที่ในเมืองมาเป็นพื้นที่ใหม่ ต่อมาทางราชการได้เข้ามาจัดตั้งให้เป็นหมู่บ้าน อพป. (อาสาพัฒนาเพื่อการป้องกันตนเอง) ในพ.ศ. 2523 มีผลงานพัฒนาดีเด่น ระดับจังหวัด และภาคใต้ ดังคำกล่าว

"หมู่บ้านเขาหลวงเป็นหมู่บ้านที่อุดมสมบูรณ์มาก แม้แต่ลาทดลอง
ก็มีความเป็นธรรมชาติ จนเรียกได้ว่า สวรรค์บนดิน "

"หมู่บ้านเขาหลวงเป็นหมู่บ้านประกวด อพป. ในระดับจังหวัดและระดับภาค
ในปี พ.ศ. 2528 ประกวดระดับประเทศได้รับรางวัล

"สิ่งที่ยังบอกว่าหมู่บ้านประกวดได้รางวัลที่ 3 ดูได้จากรั้วทุกบ้าน

"ในปี 28 เป็นหมู่บ้านที่มีอาชีพแล้ว ถนนยังไม่ค่อยดี ในช่วงปี

พ.ศ. 2527-2528 เป็นช่วงที่หมู่บ้านเจริญสูงสุด ชาวบ้าน ให้ความ

ร่วมมือดีมาก ตอนประกวดหมู่บ้านจะสวยงาม ชาวบ้านที่อื่นจะมาดูหมู่บ้าน

เขาหลวงเป็นตัวอย่าง "

"ก่อนปี 2534 เข้ามาสัมผัส คนทางนี้มัจจรวมอยู่ที่วัด ท่านพระครูเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงเป็นที่เคารพนับถือ ทุกคนรู้จักท่านเป็นนักเทศน์ มีรูปเดี่ยวที่ขึ้นชื่อ สมัยก่อนมีท่านองค์เดียว ท่านกาหัวใจ ของชาวเขาหลวงไว้หมด แต่ปัจจุบันท่านมรณาไปแล้วหลังจากนั้น ก็เกิดอุทกภัยเมื่อปี 2531 ภาพรวมของชาวเขาหลวงเริ่มมีความเปลี่ยนแปลงไป..."

ความภาคภูมิใจขององค์กรผู้นำ ชาวบ้าน สถาบันหลักในชุมชนที่กล่าวถึงภาพของชุมชนบ้านเขาหลวงในอดีตนั้น สอดคล้องตรงกันกับทัศนะของบุคคลภายนอกหลายฝ่ายที่ได้มีโอกาสเข้ามาสัมผัสชีวิตความเป็นอยู่ แนวทางการแก้ปัญหาการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ตลอดจนการสืบทอดและดำรงรักษาประเพณีวัฒนธรรมของชาวเขาหลวง

"เขาหลวงเป็นหมู่บ้านที่ปรากฏความเป็นจริงตรงกับความเป็นของชาวบ้าน เป็นหมู่บ้านที่สมาชิกช่วยเหลือซึ่งกันและกันและปราศจากการแทรกแซงของรัฐบาลและระบบทุนนิยม เราอาจนึกว่าชุมชนแห่งนี้มีเฉพาะระหว่างขอบพระศรีอารีย์ของชาวนานาประวัติศาสตร์หรือเป็นแค่ความปรารถนาของนักคิดยูทอปียแต่หมู่บ้านเช่นนี้อยู่จริงที่หนึ่ง คือบ้านเขาหลวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช" (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2531 อ้างถึงใน พรพิไล เลิศวิชา, 2532)

"เหนือสิ่งอื่นใด ก็คือพวกเขากำลังพิสูจน์ความคิดเรื่องสิทธิปกครองตนเองที่ฝังมีตามธรรมชาติ ทั้งหมดนี้เป็นแบบอย่างของสิ่งที่เกิดขึ้นโดยสมองและมือของมนุษย์ของชาวบ้านไทยที่ล้ำสมัยและการศึกษาน้อย วิถีทางแห่งหมู่บ้านเขาหลวงอาจไม่เข้าคำตอบของหมู่บ้านยากจนอื่น ๆ เส้นทางของพวกเขาเป็นตัวอย่างแห่งความสำเร็จที่ชี้ว่า ถึงเวลาแล้วที่ประชาชนควรได้รับเกียรติปกครองจัดการกับหมู่บ้านของตนเอง สอดคล้องกับปรัชญาที่ว่าที่คืนอำนาจสู่ชุมชน" (พรพิไล เลิศวิชา, 2532)

"ความสำเร็จของหมู่บ้านดอยมประกอบขึ้นด้วยเงื่อนไขปัจจัยต่าง ๆ หลายประการ กรณีความสำเร็จของหมู่บ้านศิริวงก็เช่นเดียวกัน มีหลาย ๆ เงื่อนไขปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้อง ที่สำคัญคือวิถี ชีวิตของหมู่บ้านศิริวงได้มี

าให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ของไพร่ที่สร้างเรือสวนารนาด้วยสมองและสองมือ
 ผู้คนในหมู่บ้านมีความผูกพันทางเครือญาติสูงมีศาสนาพุทธเป็นหลักยึดเหนี่ยว
 ทางจิตใจ มีแบบแผนการผลิตอันลักษณะสวนผลามีแบบผสมผสานที่เรียกว่า
 ป่าหมาก ป่าพลู ป่ามังคุด ซึ่งก่อให้เกิดความสมดุลทางธรรมชาติ มีผู้นำ
 ที่มีความสามารถและเสียสละ มีองค์กรประชาชนที่มีความเข้มแข็ง อด
 เฉพาะกลุ่มสิ่งจะอ้อมทรัพย์สิน นอกจากนี้การเข้าร่วมเศรษฐกิจทุนนิยมช้า
 กว่าหมู่บ้านอื่นเนื่องจากข้อจำกัดทางด้านสภาพภูมิประเทศ และการคมนาคม
 ก็มีส่วนทำให้ชาวเขาหลวงไม่ต้องประสบกับภาวะวิกฤติอย่างเช่นที่หมู่บ้านไทย
 ทั่วไปต้องประสบ ตลอดจนการต่อสู้เอาชนะภัยธรรมชาติที่ทำลายชีวิตและ
 ทรัพย์สินของชาวเขาหลวง ก็เป็นเสมือนการพิสูจน์ความหนักแน่น มั่นคง ของ
 องค์กรประชาชนที่เขาลองอยู่ตลอดเวลา" (เรื่องรัตน์ วงศ์ปารามทรัพย์, 2531)

การพัฒนาของชุมชนบ้านเขาลองที่แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ ความเป็นชุมชนที่สุขสงบ
 ทั้งหมดหายไปกับสายน้ำของคืนวันที่ 21 พฤศจิกายน 2531 จากการศึกษาจากเอกสาร(พรพิไล
 เลิศวิชา, 2532) สรุปจากการเสวนา "พฤศจิกายน" ลึก: มหาอุทกภัย" (22 พฤศจิกายน 2538) และ
 การสนทนาซักถามชาวบ้านในชุมชนบ้านเขาลองอย่างไม่เป็นทางการถึงเหตุการณ์ที่ กิดขึ้นในคืน
 วันมหาอุทกภัยที่ทุกคนดูว่าจะจมน้ำและเล่าตรงกัน กล่าวคือ กลางคืนของคืนวันที่ 21 พฤศจิกายน
 2531 ได้เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ที่สุดที่เคยมีมาในภาคใต้โดยเฉพาะที่หมู่บ้านเขาลอง กระแสน้ำที่เกิดจากฝนตก
 หนักได้สร้างความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ให้แก่ชุมชน ผลกระทบจากน้ำท่วมมาหนักหน่วงครั้งนั้นได้สร้างความ
 สูญเสียอย่างรุนแรงแก่ชาวเขาหลวงและพื้นที่ใกล้เคียงทั้งชีวิตและทรัพย์สิน บ้านเรือน พื้นที่ทำกิน
 และที่สำคัญคือสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปจากเดิมโดยไม่มีเหลือร่องรอยของความเจริญที่เป็นของเดิมอยู่
 เลย เช่น การเปลี่ยนแปลงเส้นทางเดินของน้ำในลุ่มน้ำธารสภาพพื้นที่บางแห่งกลายเป็นทะเลทราย ไม่
 สามารถทำการเพาะปลูกได้ โรงเรียน วัด และบ้านเรือนสูญหายไปกับกระแสน้ำ รวมทั้งเครื่อง
 อุปกรณ์บริภคอีกจำนวนมากมาย

จากวิเคราะห์ของนักวิชาการและหน่วยงานจำนวนมากที่เข้าไปหลังจากเกิดอุทกภัยแล้ว
 ต่างก็ศึกษาวิเคราะห์ วิจัยถึงสาเหตุแห่งความหายนะ จากการศึกษาสมุคบันที่การตรวจเยี่ยม
 ของหมู่บ้านและโรงเรียน พบว่าสาเหตุของการพังทลายของเขาดังกล่าวเกิดจาก"เขาแกรนิตที่แตกร้า

และดินที่เกิดจากแกรนิตมหัง ไหลลงมาตามธรรมชาติเมื่อฝนตกหนัก" (สมหวัง วิทยายุทธานนท์, 29 มกราคม 2532) บ้างก็ให้ชาวบ้านย้ายออกไปอยู่ยังสถานที่ทางราชการจัดทำให้เช่นเดียวกับหมู่บ้านอื่นที่ถูกพายุเสียหายเช่นเดียวกับชาวเขาหลวง แต่ชาวเขาหลวงไม่ยอมย้ายออกไปไหน ยังคงอยู่ที่เดิม และพัฒนาหมู่บ้านใหม่จนได้รับคำกล่าวถึงในทางชื่นชมจากผู้เข้ามาพบเห็น ดังตัวอย่างคือ

"ชาวบ้านแห่งหมู่บ้านเขาหลวงต่างกับหมู่บ้านอื่น ๆ ตรงที่ว่าพวกเขาตั้งสติได้รวดเร็วและไม่ยอมตกเป็นฝ่ายถูกกระทำ" (พรพิไล เลิศวิชา, 2531)

"พวกเขาไม่ยอมย้ายออกไปไหน ตั้งใจมั่นจะรักษาแผ่นดินแม่และพิสูจน์ความเข้มแข็งขององค์กรประชาชนของชุมชนแห่งนี้ ด้วยวิถีสถาปัตยกรรมชาวเขาหลวงได้ถ่ายทอดมาให้ และนี่ต่างหากที่เป็นพลังและชุมชนที่พร้อมอันสำคัญที่สุดของชุมชนแห่งนี้" (เสรี พงศ์พิศ, 2532)

3.2 สภาพการพัฒนาในปัจจุบัน (พ.ศ. 2539)

สภาพ "สวรรค์บนดิน" ของหมู่บ้านที่ถูกกลืนหายไปกับพายุวันคืนวันที่ 21 พฤศจิกายน ทหารที่ชุมชนบ้านเขาหลวงต้องเริ่มเปิดหน้าหมอกของการพัฒนาหมู่บ้านใหม่ จากปี 2531 จนถึง ปี 2539 นับเวลารวมแล้ว 8 ปีที่ผ่านมา ชุมชนบ้านเขาหลวงต้องเร่งพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้าน เพื่อกอบกู้ภาพของความเป็นสวรรค์บนดินให้กลับคืนมาใหม่ จนกระทั่งได้มีผู้นำที่ชื่อใหม่กับชุมชนบ้านเขาหลวงว่า เป็น "หมู่บ้านอัศจรรย์" การพัฒนาชุมชนบ้านเขาหลวงหลังจากเกิดอุทกภัยในปี 2531 เป็นการพัฒนาศูนย์ใหม่เพราะผลจากการพัฒนาตามแนวคิดการพึ่งตนเองของบรรพบุรุษที่เริ่มตั้งหมู่บ้านหรือการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อการประกวดตามโครงการ อพย.จนได้รับรางวัลที่ 1 ระดับจังหวัด และภาคนี้มาได้สูญหายไปกับกระแสน้ำของคืนวันที่ 21 ต่อกับวันที่ 22 พฤศจิกายนหมดแล้ว การพัฒนาชุมชนหมู่บ้านหลังจากการเกิดอุทกภัยเป็นการพัฒนาที่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกจำนวนมาก ทั้งที่เป็นองค์กรหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เข้าไปช่วยเหลือในระยะสั้น เรื่องการช่วยเหลือเรื่องข้าวสารอาหารแห้ง เครื่องอุปโภค บริโภค นำเข้ามอบให้กับโรงเรียนและชุมชน การช่วยเหลือระยะยาวในเรื่องของการฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมและอาคารสถานที่ สภารับหน่วยงานที่เข้าไปช่วยเหลือในระยะยาวนั้น จากการศึกษาเอกสารบันทึกการตรวจเยี่ยมหมู่บ้าน เอกสาร

โครงการและการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนได้กล่าวถึงโครงการระยะยาว 3 โครงการ ที่เข้ามาช่วยพุงให้ชาวบ้านเขาหลวงสามารถลุกขึ้นมาเป็นบงขาของตนเองจนสามารถพึ่งตนเองได้อีกครั้ง ดังสรุปพอเข้าใจต่อไปนี้

1. มูลนิธิหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เข้าไปให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณเพื่อการก่อสร้างโรงเรียนใหม่ที่ถูกระแสน้ำพัดพาไปให้เป็นสถานศึกษาสำหรับนักเรียนในชุมชน งบประมาณจำนวน 4 ล้านบาท สร้างอาคารเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวก และขอใช้ชื่อโรงเรียนหลังใหม่นี้ว่า โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดในเรืองสภาพการศึกษาข้างต้นแล้ว
2. โครงการฟื้นฟูหมู่บ้านเขาหลวงตามแนวพระราชดำริ โดยกรมชลประทาน เข้าไปสร้างผนังคลองท่าดีด้วยการเทพื้นคอนกรีต ก่อด้วยหินคลุมตาข่ายป้องกันหินริมตลิ่งไหลไปตามกระแสน้ำบริเวณที่ ขยายทางน้ำสำหรับการรับกระแสน้ำยามฤดูน้ำหลาก
3. โครงการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ(พ.อ.อ.) เป็นโครงการร่วมระหว่างหน่วยงานมูลนิธิโคมถล คิมทองกับ TACAP เป็นโครงการระยะเวลา 3 ปีเพื่อเป็นการพัฒนาอาชีพเสริมให้กับชุมชน พัฒนากลุ่มองค์กรผู้นำชุมชนและชาวบ้านในชุมชน ลดการทำลายธรรมชาติซึ่งจะทำให้ระบบนิเวศน์เสียไปและเพื่อช่วยเหลือให้หมู่บ้านพึ่งตนเองได้ใน เรื่องของการจัดการอาชีพและการประกอบธุรกิจขนาดย่อม

3.3 ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน

จากสภาพการพัฒนาชุมชนที่ผ่านมา ในช่วงของการพัฒนาชุมชนก่อนการเกิดอุทกภัยหรือช่วงการพัฒนาหลังการเกิดอุทกภัย เมื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จของการพัฒนาชุมชนเมื่อประมวลจากการสัมภาษณ์ สนทนาซักถามและการศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารที่เกี่ยวข้องทำให้ประสบความสำเร็จได้ ดังนี้

3.3.1 ชาวบ้านเองก็มีความรักความศรัทธาในตัวผู้นำ หรือมาจกกันทำงานหากผู้นำเป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถ ทำงานจริงจัง ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม ประกอบกับลักษณะนิสัยของคนบ้านเขาหลวงสามัคคี รักกันหมู่คณะ ดังคำกล่าวของชาวบ้านเขาหลวง

"การจะพัฒนาได้ดั่งนั้น มีหลายสาเหตุ ผู้นำก็ด้วย"

"องค์กรชาวบ้านที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ เช่น กลุ่มงดสูบบุหรี่ กลุ่มออมทรัพย์หรือกลุ่มชาวบ้านที่รวมตัวกันเหมือนการทำงาน ร่วมกันพัฒนา"

"ชาวบ้านเห็นว่า ผู้นำมีความจริงใจกับเขามาก ก็จะเกิดผลการพัฒนา"

"ผู้นำชาวบ้านต้องรู้จักชักชวนให้ชาวบ้านร่วมกันทำงาน มีความเสียสละ มีความจริงใจ ในฐานะผู้นำจะช่วยเหลืออะไรชาวบ้านได้บ้าง ท้าทายให้เป็นแบบอย่าง"

"ผู้นำต้องเป็นผู้ที่สานักงานหน้าที่ การให้บริการ การแต่งตัว การเป็นแบบอย่างที่ดี"

"นายหัวอย่าหลอกลวงประชาชน เมื่อเข้ามาแล้ว ถึงจะอยู่กันไม่ได้ หลอกกันแล้วมันปีเดียว หลาย ๆ คนเขารู้กัน เขากินข้าว"

3.3.2 ผู้นำและกลุ่มผู้นำชุมชนเป็นแกนนำในการสร้างสานักงานด้านจิตอาสาพัฒนาให้กับชาวบ้าน สร้างความรู้สึกเป็นผู้รับผิดชอบที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลก่อน ให้ความสำคัญกับตัวบุคคลก่อนการพัฒนาในด้านอื่น เมื่อชาวบ้านมีจิตสานักงานตัวเองแล้วก็จะพาตัวเองเข้ามาร่วมดำเนินการโดยไม่ต้องง้อใครมีขึ้น จากคำสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชน

"การพัฒนามันต้องมองตัวบุคคล ทำอย่างไรให้เข้ามาร่วมพัฒนา เราต้องการให้คนที่เข้ามาร่วมพัฒนานั้นมีความรู้สึกในจิตสานักงานของเขา ไม่ใช่เราไปดึงเขามาแล้วให้เขาพัฒนาตรงนั้นตรงนี้ การพัฒนาต้องให้เขามาด้วยจิตใจ ไม่ใช่เราไปขอร้องเขามา ผมอยากให้เป็นที่มีความรับผิดชอบ ในฐานะที่เขาอยู่ในชุมชนนี้ ถ้าเราไม่รู้สึกสานักงานว่าการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาทางด้านสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านของเรา เราต้องการอะไร เราต้องดึงคนก่อน สิ่งที่เป็นการพัฒนาทางด้านวัตถุดิบเป็นสิ่งหนึ่งที่เขาสามารถประกอบ"

"ผมเข้าไปร่วมทำงานพัฒนาทางฝั่งนั้นได้ทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นงานอะไร ไม่ใช่ตัวแทน ไปในลักษณะของผม ผมเป็นสมาชิกของกลุ่มงดสูบบุหรี่ แล้วไป

ทาเพื่อประโยชน์กับสังคม กลุ่มคนดูหนังตั้งขึ้นตั้งแต่ปี 2530 เป็นต้นมา" นอกจากนี้ตัวผู้ดำเนินจิตสำนึกในการทำงานเพื่อส่วนรวมแล้วยังจะต้องโรม่เนา ชักชวนและชี้แนะให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกในการทำงานเพื่อส่วนรวมด้วย

"ผมอยู่ช่วยการพัฒนาทางนี้ ต้องคิดหาทางเพื่อให้ ชาวบ้านมาร่วมพัฒนาด้วย"

"เป็นผู้ช่วยชาวบ้านที่อยู่ได้ เราต้องอยู่ร่วมกัน ไม้ช่ออยู่คนเดียวเมื่อวันก่อนผมบอก ว่า เรามีความคิดร่วมกันเราใช้ร่วมกันเรามาสละทรัพย์สละร่วมกัน ถ้าเพียงเรามาสละเพียงแต่เงินทองเรามาทำแล้วใครจะทำ กาลังกาย กาลังใจ แล้วจิตใจด้วย เข้าไปช่วย ผมทำให้เรารู้สึกว่า สร้างจิตสำนึกว่า ถ้าเรามาช่วยกันแล้วใครจะช่วย ที่เราใช้ตรงนี้อยู่เป็นประจำ ถ้าเราหวังให้คนภายนอกมาช่วยนี้เมื่อไหร่ ให้เราช่วยกันก่อน เจามาเห็นเขาอาจมีน้ำใจมั่ง แล้วมาช่วยเรา"

4. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชน

4.1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ ในวิถีชีวิต

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งตนเองของชุมชนวิเคราะห์ได้จากตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ด้านเศรษฐกิจ(Economic) ด้านเทคโนโลยี(Technology) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Resource) ด้านจิตใจ(Man/Mind) และด้านสังคมวัฒนธรรม(Social) ตามแนวคิดการพัฒนาชนบทเพื่อการพึ่งตนเองรูปแบบเทอมส์ (TERMS Model) มีตัวแปรหลักในการวิเคราะห์ 3 ตัวคือ ภาวะการพึ่งตนเอง กระบวนการสร้างจิตความสามารถและตัวแปรการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน ซึ่งปัจจัยแต่ละด้านของชุมชน ซึ่งภาวะการพึ่งตนเองนั้นเป็นปัจจัยภายนอกการศึกษา ในขณะที่การสร้างจิตความสามารถในการจัดการเป็นปัจจัยภายในการศึกษาและบางส่วนของกระบวนการสนับสนุนจากภายนอกชุมชนเป็นปัจจัยภายในการศึกษาด้วย ดังจะได้วิเคราะห์ตามลำดับต่อไป

4.1.1 ปัจจัยภายนอกการศึกษา

ปัจจัยภายนอกการศึกษานชุมชนบ้านเขาหลวง เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะการพึ่งตนเอง

5 ด้าน คือ ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านคนและด้านสังคม วัฒนธรรม แต่ละด้านมีรายละเอียดวิเคราะห์ได้ดังนี้

ภายในชุมชนบ้านเขาหลวงมีภาวะการพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกการศึกษา 5 ด้าน คือ

4.1.1.1 ด้านเทคโนโลยี ภายในชุมชนมีความหลากหลายของเทคโนโลยีในการแก้ปัญหาพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ด้วยการใช่วิธีการทำเกษตรผสมผสานหลากหลายพันธุ์ไม้ในพื้นที่เดียวกัน วัสดุแต่ละชนิดได้พึ่งพาอาศัยกัน โดยไม่ต้องใช้ปุ๋ยหรือยาฆ่าแมลง การซ่อมบำรุงและการขยายพันธุ์พืช การติดตามต่องิ่งพืชพันธุ์พื้นเมืองกับพันธุ์ใหม่ การใช้ระบบการจ่ายน้ำในหน้าแล้ง และการใช้เครื่องตัดหญ้าแทนดาบดาหญ้า

4.1.1.2 ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนมีการประกอบอาชีพหลักทำสวนผลไม้แบบผสมผสาน โดยใช้พื้นที่บนภูเขา ร้อยละ 93.94 ของครัวเรือนประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ รายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 35,250 บาท/ปี ร้อยละ 56.67 ของครัวเรือนออมทรัพย์กับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในชุมชน ซึ่งมีระเบียบการออมทรัพย์ทุกวันที่ 6 ของเดือน

4.1.1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนตั้งอยู่บนบริเวณที่ราบแอ่งภูเขาล้อมรอบ มีเส้นทางคมนาคมสะดวก ระยะทางไกลพื้นดินของชุมชนเป็นดินอุดมสมบูรณ์เหมาะสมกับการเพาะปลูกอยู่บนเขตร่มสมบูรณ์ตลอดทั้งปี ชุมชนประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน และมีอายุกว่า 200 ปี คุณภาพของทรัพยากรในชุมชน ดินสำหรับแหล่งทำการเกษตรเป็นพื้นที่บนภูเขาเกิดจากการย่อยสลายของหินแกรนิตเหมาะแก่การปลูกผลไม้ มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยปุ๋ยอินทรีย์ แหล่งน้ำภายในชุมชนมีต้นกำเนิดลำธารซึ่งเกิดจากภูเขา 3 สาย และยังเป็นชุมชนที่อยู่ร่องมรสุม มีฝนตกชุกตลอดทั้งปี ป่าไม้รอบนอกชุมชนเป็นป่าดิบชื้นในเขตนุรักษ์ภายในชุมชน เป็นป่าผลไม้แบบผสมผสานหลายชนิดในพื้นที่เดียวกันทำพืชพึ่งพาอาศัยกันเองและให้ผลผลิตในเวลาที่แตกต่างกันตลอดทั้งปี แรงงาน ชาวบ้านเขาหลวงไม่มีการอพยพย้ายออกนอกชุมชนแรงงานวัยทำงานร้อยละ 44.98 การประกอบอาชีพทำสวนใช้ขบลงทุนน้อย

4.1.1.4 ด้านจิตใจคน ชาวสวนบ้านเขาหลวงมีความขยันทำงานมาก โดยมีลักษณะ "ซูดริตแรงงานตนเอง" การไปทำสวนชาวบ้านต้องเดินขึ้นภูเขาใช้ความอดทนสูงชาวบ้านไปสวนทุกวัน เพื่อเก็บผลผลิตลงมาขาย การขนผลผลิตใช้วิธีการหาบ

ลงมาและ ร้อยละ 93.94 ของครัวเรือนทั้งหมดประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ มีจิตสำนึกที่ดีต่อครอบครัว มีความขยันหมั่นเพียร มีการออมทรัพย์และเข้าร่วมโครงการของชุมชน

4.1.1.5 ด้านสังคมวัฒนธรรม ในชุมชนมีผู้นำทางอาชีพที่เป็นผู้นำตามระบบราชการ มีความกระตือรือร้นในการทำงานในหน้าที่ การเป็นตัวอย่งที่ดีในการประกอบอาชีพ แนะนำวิธีการใหม่ ทันสมัยให้กับสมาชิกชุมชนด้วยการทดลองปฏิบัติเอง มีองค์กรทางอาชีพหลายกลุ่ม โดยมีทั้งประเภทกลุ่มถาวรและกลุ่มชั่วคราวเฉพาะกิจเพื่อการทำงานอาชีพ

4.1.2 ปัจจัยภายในการศึกษา

ปัจจัยภายในการศึกษาเป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับการสร้างความสามารถในการพึ่งตนเอง ด้วยการจัดการและสร้างภาวะการพึ่งตนเอง 5 ด้าน มีดังนี้

4.1.2.1 การสร้างความสามารถในการจัดการด้านเทคโนโลยี เพื่อแก้ปัญหา การประกอบอาชีพ ชุมชนมีการรวมกลุ่มแรงงานเพื่อแก้ปัญหาวินการขาดแคลนแรงงานทาสวน การใช้เทคโนโลยีพื้นบ้านผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ การใช้หลักสหกรณ์ตั้งกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชนเพื่อระดมเงินไหลออกชุมชน การบริหารงานกลุ่มเป็นไปด้วยความเที่ยงตรง ซื่อสัตย์จนเกิดเป็นความเชื่อมั่นศรัทธา การบุกเบิกเส้นทางใหม่เพื่อแก้ปัญหาการขนส่งผลผลิตซ้ำ ไม่ทันการผล

4.1.2.2 การสร้างความสามารถในการจัดการด้านเศรษฐกิจ ในชุมชนบ้านเขาหลวงมีการรวมกลุ่มเพื่อในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ โดยมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านเขาหลวง เป็นกลุ่มทางเศรษฐกิจที่มีมีความมั่นคงและเป็นสถาบันหลักทางการเงินของชุมชน นอกจากกลุ่มออมทรัพย์แล้ว ภายในชุมชนยังประกอบไปด้วยกลุ่มหรือองค์กรต่าง ๆ อีกหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มงดสูบบุหรี่ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเติมสีเขียวใส่เขาหลวง กลุ่มเสริมพัฒนา เป็นต้น

4.1.2.3 การสร้างความสามารถในการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีการตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กลุ่มเติมสีเขียวใส่เขาหลวง มีกิจกรรมเพื่อสร้างความสามารถให้กับกลุ่มในการพึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ

4.1.2.4 การสร้างความสามารถในการจัดการด้านจิตาใจคน มีรวม

กลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน เช่น การลงแรงทำงาน เรียกว่า "ขอมือ"ร่วมแรงร่วมใจกันทำงานเพื่อส่วนรวม

4.1.2.5 การสร้างความสามารถในการจัดการด้านสังคมวัฒนธรรม
ชุมชนมีการให้การศึกษาอบรมกับผู้ปกครองอาชีพานชุมชนด้วยการจัดประชุมแลกเปลี่ยน ความรู้ ความคิดกันระหว่างสมาชิกชุมชน การสื่อสารที่ทันสมัยทั่วถึง ทำให้ชาวบ้านได้รับข่าวสารข้อมูลทันต่อเหตุการณ์

4.1.3 ปัจจัยการสนับสนุนจากภายนอก

การสนับสนุนด้านความรู้ สิ่งอำนวยความสะดวก งบประมาณจากองค์กรพัฒนาเอกชนและหน่วยงานทางการศึกษาในท้องถิ่นชุมชน ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานทางการศึกษาจากท้องถิ่น และบุคคลผู้มีความรู้จากภายนอกเข้ามาให้ความรู้ ร่วมเป็นคณะกรรมการให้กับกลุ่ม องค์กรภายในชุมชน กลุ่มได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานราชการ บุคคลภายนอกในเรื่องความรู้ ความคิด สิ่งอำนวยความสะดวก การที่ชุมชนเป็นที่รู้จักขององค์กร หน่วยงานภายนอกมีการเยี่ยมชมดูงาน และเป็นที่กล่าวถึงยกเป็นตัวอย่าง ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองทางจิตใจมากขึ้น หน่วยงาน องค์กรพัฒนาเอกชนนำโครงการเข้ามาดำเนินงานโดยชุมชนมีส่วนร่วมทำให้ชุมชนได้พัฒนา

การสนับสนุนจากภายนอกที่ให้กับชุมชนบ้านเขาหลวง สามารถพึ่งตนเองได้ในระดับดีมาก นั้น พิจารณาได้จาก การให้ความรู้ (Knowledge) การให้ทักษะ (Skill) การให้วิธีการ (Management) และการให้สิ่งของหรือสิ่งอำนวยความสะดวก (Facilities)
ชุมชนบ้านเขาหลวงประสบกับภัยธรรมชาติที่ผ่านมา 3 ครั้ง คือ วิกฤตภัยปี 2505 วิกฤตภัยปี 2518 และวิกฤตภัยปี 2531 วนคราวเกิดวิกฤตภัยครั้งสุดท้ายเป็นคราวที่ร้ายแรงที่สุด เปรียบเสมือนการพลิกประวัติศาสตร์แห่งของชุมชนบ้านเขาหลวง การพลิกฟื้นคืนเพื่อลุกขึ้นยืนใหม่ได้นั้นต้องอาศัยกำลังใจ กำลังกาย และกำลังทรัพย์อย่างมหาศาล การประสบกับความหายนะในครั้งนั้น ชาวเขาหลวงได้รับความช่วยเหลือเอาใจใส่ให้กำลังใจจากหน่วยงานภายนอกหลายหน่วยงาน หลายฝ่ายเข้ามาช่วยเหลือ ให้ความรู้ หยิบยื่นทรัพย์สิ่งของ อาหาร และสิ่งอื่น ๆ ให้กับชาวเขาหลวง อีกทั้งยังเป็นการเยี่ยมชมเพื่อเอาใจขวัญและกำลังใจจากการดำรงตนและชุมชนให้ดำเนินท่ามกลางความสูญเสียที่เกิดจากภัยนั้น จากนั้นที่การตรวจเยี่ยม

ของโรงเรียนซึ่งบันทึกไว้ มีองค์กร หน่วยงานและกลุ่มบุคคลเข้ามาในชุมชนบ้านเขาหลวง จำนวน 67 ราย ตั้งแต่วันเกิดอุทกภัยจนถึงวันนี้ ระยะเวลากว่า 7 ปี ชุมชนบ้านเขาหลวง สามารถพัฒนาตนเองจนสามารถลุกขึ้นยืนบนลำแข้งของตนเองได้ พัฒนาสภาพอาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัยจนมีความเจริญรุ่งเรืองเทียบเท่าสภาพเดิมเมื่อครั้งได้รับ การพัฒนาชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองในระยะหลังเกิดอุทกภัยเป็นต้นมานั้นคงจะปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นเพราะส่วนหนึ่งของการช่วยเหลือจากองค์กรภายนอก องค์กรภายนอกมีส่วนในการเข้ามาให้ความรู้ที่มีวิธีการจัดการทรัพย์สินของที่เอื้ออำนวยผลให้เกิดการพัฒนาหมู่บ้านในช่วงนั้น แต่หลังจากหมู่บ้านเริ่มที่จะพัฒนาบนความสามารถของตนเองแล้ว องค์กรภายนอก การสนับสนุนจากภายนอกก็มิได้เป็นปัจจัยสำคัญอีกต่อไป แต่ถึงอย่างไรการที่องค์กรภายนอกเข้ามาสนับสนุนด้านความรู้ทางอาชีพ การพัฒนาให้กับชุมชนนั้น องค์กรผู้เข้ามามีความคิดเห็นว่า มีส่วนตึมากกว่าส่วนเสีย

4.2 ปัจจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพตามแนวระบบโรงเรียน

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพตามแนวระบบโรงเรียน ประกอบด้วย ปัจจัยการพึ่งตนเองที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมด้านครอบครัว ด้านโรงเรียน ด้านชุมชน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะพื้นฐานและปัจจัยด้านเงื่อนไขอื่น โดยวิเคราะห์การจัดการศึกษาระบบโรงเรียนในโรงเรียนที่ตั้งอยู่บ้านเขาหลวง การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนเพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพ วิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

4.2.1 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

สภาพแวดล้อม มี 3 ด้าน คือ ด้านครอบครัว ด้านโรงเรียน และด้านชุมชน

4.2.1.1 ด้านครอบครัวผู้ปกครองในชุมชน ร้อยละ 89.48

ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้แบบ "สวนผสม" มีลักษณะผลไม้มากชนิดในพื้นที่เดียวกัน ร้อยละ 93.94 ของครัวเรือนประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ ร้อยละ 92.07 มีสิทธิ์ในที่ดินทำกิน จากข้อมูลนี้แสดงถึงว่าผู้ปกครองในชุมชนเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี โดยพิจารณาได้จาก ร้อยละของครอบครัวที่ออมทรัพย์ ความคิดเห็น ทักษะคติของผู้ปกครองที่มีต่อการศึกษาและการพึ่งตนเองของเด็กในปกครอง โดยอยากให้ได้เรียนมาก ๆ คิดทันคน ได้งานทำดี หากไม่ได้

งานที่ดีทาก้าให้กลับบทบาทสวนเหมือนพ่อแม่ได้ทำ เพราะสวนผลไม้ของชุมชนเป็นสวนผลไม้มที่มีชื่อเสียง

4.2.1.2 ด้านโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในงานของโรงเรียนให้ความสำคัญกับการกิจของโรงเรียน มีจุดเป็นนโยบายชัดเจนในเรื่องการจัดการศึกษาตามหลักสูตรและความต้องการของชุมชน โรงเรียนมีอาคารสถานที่ และมีความพร้อมในการจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพ ครูผู้สอนมีความรู้ความชำนาญเฉพาะทาง จัดการเรียนการสอนได้ตามเป้าหมาย โดยการเป็นการฝึกทักษะการฝึกปฏิบัติจริง มีกิจกรรมปฏิบัติเสริมการเรียนการสอนแบบครบวงจร

4.2.1.3 ด้านชุมชน จากการทำชุมชนเป็นที่ราบแอ่งภูเขา อยู่บนเขตรวมผสมปนตลอดทั้งปี ดินอุดมสมบูรณ์ สวนผลไม้มเป็นสวนมีอายุปลูกแบบธรรมชาติเป็นชุมชนที่มีโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนมั่นคงถาวร ห่างไกลจากชุมชนอื่นทาก้าที่ชุมชนค่อนข้างโดดเดี่ยว แต่ชุมชนมีความพร้อมเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งสาธารณูปโภค ทาก้าที่ชุมชนพึ่งตนเองมากกว่าพึ่งพาอาศัยชุมชนอื่น ลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับการพึ่งตนเองระดับบุคคลที่เป็นเป้าหมายการจัดการศึกษาของโรงเรียน โรงเรียนได้รับอิทธิพลจากชุมชนมาก การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามความต้องการของชุมชนด้วยส่วนหนึ่ง

4.2.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะพื้นฐาน

การจัดการศึกษาในโรงเรียนมีบทบาทในการทาก้าให้นักเรียนการทำงานเป็น มีความรู้ทักษะ รู้จักเครื่องมือ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ โดยนักเรียนมีความรู้ในงานที่ทาก้า เขียนสรุปงานได้ สามารถบอกอุปกรณ์ที่ทำงานแต่ละกิจกรรมได้ ครูผู้สอนจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง นักเรียนมีนิสัยรักการทำงาน มีความรู้ มีความสามารถ เจตคติที่ดีต่องาน รับผิดชอบงานและความประหยัดอดออม โดยนักเรียนสามารถทำงานอาชีพได้ที่โรงเรียนและที่บ้าน นักเรียนทุกคนของโรงเรียนประหยัดและออมทรัพย์กับกลุ่มออมทรัพย์ของโรงเรียนอย่างน้อย 5 บาททุกเดือน นักเรียนมีการปรับปรุงงาน สามารถวิเคราะห์งานได้โดยบอกได้ว่าควรมีการปรับปรุงที่ขั้นตอนใด เช่น การเพาะเมล็ดพันธุ์พืช ต้องใช้ดินอย่างไร ทาก้าอย่างไรเมล็ดจึงงอกเร็ว ดูแลรักษาอย่างไร เป็นต้น นักเรียนรู้กระบวนการจัดการ มีการจัดการ วางแผน การคิดคำนวณค่าใช้จ่าย

โดยนักเรียนได้คำนวณค่าใช้จ่ายในการทำงาน นักเรียนสามารถคำนวณ ความต้องการของ ตลาดในชุมชนได้

4.2.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขอื่น

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขอื่นที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งตนเองทางอาชีพในระบบ โรงเรียน ได้แก่ แรงผลักดันที่ทำให้เกิดการพึ่งตนเองทางอาชีพ การส่งเสริมเป็นพิเศษ ทำให้เกิดการกระทำทางอาชีพ เช่น การมอบทุนการศึกษาให้กับผู้เรียนเป็นเฉพาะทาง ซึ่งใน โรงเรียนมีทุนการศึกษาให้กับนักเรียนที่เรียนดี มากกว่านักเรียนที่มีแนวโน้มการออกไป ประกอบอาชีพในชุมชน ปัจจัยนี้จึงไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการพึ่งตนเองทาง อาชีพในระบบโรงเรียน

5. รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง

5.1 รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต

การศึกษาที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตทำให้เกิดการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อ การแก้ปัญหาการประกอบอาชีพ องค์กรผู้นำ ผู้นำกลุ่มอาชีพในชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ โดยมีกิจกรรมเป็นสื่อกลางให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ (Community-based Model) มูลเหตุ ปัจจัยเริ่มจากชาวบ้านเขาหลวงประสบกับปัญหาเรื่องของภัยธรรมชาติสร้างความเสียหาย ให้กับบ้านเรือนที่อยู่อาศัย สถานที่ทำกิน วิธีการประกอบอาชีพต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม กับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป กระบวนการต่อสู้ดิ้นรน การเตรียมการเพื่อป้องกันภัย ธรรมชาติที่อาจเกิดขึ้น การสร้างฐานะความมั่นคงให้กับครอบครัวชดเชยกับความสูญเสียที่ เกิดขึ้นเหล่านี้ล้วนเป็นเหตุปัจจัยให้ชาวบ้านเขาหลวงสังสมกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง ทางอาชีพและแก้ปัญหาการประกอบอาชีพในชุมชน ผู้นำ กลุ่มผู้นำชุมชนร่วมกันคิดค้น ด้วย การศึกษาวิเคราะห์ร่วมกับหน่วยงาน องค์กรภายนอกชุมชน พิจารณาเลือกอาชีพ กลั่นกรอง ให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นต้องการและขีดความสามารถของชุมชน นำเสนอทางเลือก

ให้ชาวบ้านได้เลือกใช้วิธีการที่สอดคล้องกับความคิดเห็นและความสามารถที่มีอยู่ ดำเนินกิจกรรมตามเวลาและเป้าหมายที่ร่วมกันกำหนดขึ้นด้วยความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจ

5.1.1 โครงสร้างและการจัดการ

5.1.1.1 การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย

1) การพึ่งตนเอง

การพึ่งตนเองของชุมชนบ้านเขาหลวงเป็นรูปแบบการดำรงอยู่แบบเดิมของชนบท มีการพึ่งพาภายในชุมชนเป็นหลัก มีฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองที่ได้เรียนรู้ สะสมถ่ายทอดกันมาเป็นเวลานาน ให้ความสำคัญกับจิตใจมากกว่าวัตถุ เน้นจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรมและให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในฐานะส่วนหนึ่งของชีวิตความเป็นอยู่

1.1) ด้านเทคโนโลยี-ความมีภูมิปัญญา

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนบ้านเขาหลวงมีบทบาทในการคิดค้น เลือกใช้และพัฒนาเทคโนโลยีเกษตร "การปลูกพืชแบบผสม" "การทำสวนแบบผสม" โดยชาวบ้านได้เรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ดั้งเดิมในการทำสวนมาจากบรรพบุรุษ ผสมผสานกับนวัตกรรมสมัยใหม่ เรื่องการขยายพันธุ์ การดูแลบำรุงรักษามีผลประเภททุเรียน สะตอ มังคุด หนามและอื่น ๆ ผสมปนกันในพื้นที่เดียวกัน และมีแต่ละประเภทให้ผลผลิตในเวลาแตกต่างกัน แต่ละชนิดมีอายุยืน ลำต้นใหญ่แข็งแรง ทนทานต่อสภาพดินฟ้าอากาศ วัฒนธรรมการทำสวนของชาวสวนดั้งเดิมปลูกตามธรรมชาติ ดูแลตามธรรมชาติไม่ใช้สารเคมีหรือ ยาฆ่าแมลงทำให้การทำสวนยังคงรักษาความเป็นธรรมชาติตามแบบโบราณครั้งบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมา การประกอบอาชีพในลักษณะนี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้ชาวสวนเขาหลวงสามารถพึ่งตนเองได้ทางอาชีพ

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนบ้านเขาหลวงมีบทบาทในการคิดค้น เลือกใช้และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารกันภายในชุมชน โดยการศึกษาได้คิดค้นมีวิธีการสื่อสารที่มีลักษณะของความทันสมัยผสมกับการรักษาประเพณี การสื่อสารสมัยดั้งเดิมแต่ครั้งบรรพบุรุษผสมกัน การสื่อสารที่ทันสมัยนั้นนำใช้ เทคโนโลยีเกี่ยวกับ

การกระจายข่าวสารข้อมูลด้วยการใช้หอกระจายข่าว และการสื่อสารสมัยดั้งเดิมคือตีเกราะ
เรียกประชุมลูกบ้านและการบอกเล่าผ่านต่อ ๆ กัน การสื่อสารในชุมชนเป็นวิธีการที่ช่วยสร้าง
ความสามัคคีและให้ความรู้ ข่าวสารบ้านเมือง การปกครองและความทันต่อเหตุการณ์เพื่อการ
ดำรงชีวิต การแก้ปัญหาในเรื่องการประกอบอาชีพ ระบบการสื่อสารโดยใช้หอกระจายข่าว
เป็นเทคโนโลยีการสื่อสารที่สำคัญของชุมชนบ้านเขาหลวงทุกเช้าและเป็น เวลา 06.30 ถึงเวลา
07.30 น. และ 17.00-17.30 น. องค์การผู้นำชุมชนซึ่งได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน
และผู้ที่ได้รับมอบหมายจะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาทำหน้าที่เป็นผู้ประกาศ เรื่องที่ออกอากาศ
ก็จะเป็นเรื่องที่เกิดกับหมู่บ้านต้องการแจ้งให้ชาวบ้านได้รับทราบ บางครั้งต้องการนัดหมาย
ประชุม หรือในบางครั้งกำนันมีเรื่องด่วนก็จะใช้ระบบเสียงตามสายนี้แจ้งกับลูกบ้าน โดยไม่ใช้
เวลาปกติที่มีผู้ประกาศทำหน้าที่ประจำอยู่แล้ว ระบบเสียงตามสายโดยหอกระจายข่าวนี้ ได้รับการ
การปรับปรุงเรื่องคุณภาพการได้ยินและการฝึกอบรมผู้ประกาศอย่างเป็นระบบเดือนกุมภาพันธ์
2539 ที่ผ่านมา โดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณและการฝึกอบรมผู้นำที่ผู้ประกาศ
ประจำจากโครงการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ(พ.อ.อ.) นอกจากระบบหอ
กระจายข่าวแล้วชุมชนบ้านเขาหลวงยังคงรักษาประเพณีการแจ้งข่าวสารด้วยการเคาะเกราะ
หรือตีเกราะโดยผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านทุกเดือน หลังจากไปประชุมเพื่อรับทราบข้อราชการประจำ
เดือนที่อำเภอโดยนายอำเภอเป็นประธานทุกวันที่ 3 ของเดือนแล้ว กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วย
ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบลจะต้องนำข้อราชการที่รับมาจากอำเภอไปแจ้ง
ต่อลูกบ้านของตนเอง วิธีการที่ใช้ก็คือ การเคาะเกราะหรือตีเกราะ เพื่อนัดประชุมลูกบ้าน
วันรุ่งขึ้นตอนเช้า ในเดือนหนึ่ง ๆ จะมีลูกบ้านมาประชุมประมาณ 30-50 คนทุกเดือน

ภายในชุมชนมีสถานีวิทยุโทรเลขประจำชุมชนตั้งอยู่บ้านเขตหมู่ที่ 5 ถึงแม้จะ
ยังไม่มีผู้โทรศัพท์สาธารณะ แต่ก็มีโทรศัพท์บ้านที่มีฐานะกิ่งสาธารณะขององค์การโทรศัพท์เข้า
ไปติดตั้งบ้านชาวบ้านหมู่ที่ 5 สามารถโทรเข้าและตามบุคคลในชุมชนมารับสายได้ตามความ
ต้องการในอัตราขององค์การโทรศัพท์

1.2) ด้านเศรษฐกิจ-ความพอค้ำฐานะความ เป็นอยู่

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน

บ้านเขาหลวง สร้างความสมดุลระหว่างการทำมาหากินและการทำมาค้าขาย ส่งเสริมความสามารถของชาวบ้าน และเสนอช่องทางเลือกในการประกอบอาชีพให้กับชาวบ้านในชุมชน

จากข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชน ชุมชนบ้านเขาหลวงประกอบอาชีพหลัก คือทำสวนผลไม้ ร้อยละ 84.44 ของพื้นที่ทั้งหมดของชุมชน เป็นพื้นที่สำหรับทำการเกษตรและร้อยละ 89.48 ของครัวเรือนของชุมชนมีอาชีพทำสวนผลไม้ ชาวบ้านประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพร้อยละ 93.94 โดยอาชีพรองนี้จะมีหลากหลาย เช่น อาชีพ ค้าขาย รับจ้าง และอื่น ๆ จากการที่ชาวบ้านประกอบอาชีพหลักคือการทำสวนผลไม้ และยังประกอบอาชีพรองหรืออาชีพเสริมที่ทำรายได้ของประชาชนในชุมชนเฉลี่ย 35,000 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งเป็นรายได้ที่เปรียบเทียบกับหมู่บ้านอื่น ๆ ทั่วประเทศแล้วถือว่าเป็นหมู่บ้านที่มีฐานะทางการเงินอยู่ในเกณฑ์ดี (หมู่บ้านในเขตชนบทยากจนระดับการเร่งรัดพัฒนา อันดับ 1 รายได้เฉลี่ย 13,500 บาท, ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านปี 2539) การทำสวนผลไม้ของเขาลองเป็นลักษณะของ "สวนสมรม" ผสมกันระหว่างทุเรียน มังคุด สะตอ ฝรั่ง หนามกลาง สาคูและอื่น ๆ ปลูกอยู่บนภูเขารอบชุมชน การไปทำสวนของชาวเขาหลวงต้องปีนขึ้นไปเขาไปเก็บผลไม้แล้วใส่ภาชนะหาลงมาที่พื้นราบ แล้วจึงนำไปขายยังจุดรับซื้อ ซึ่งจะมีพ่อค้าแม่ค้าทั้งคนในชุมชนและคนนอกชุมชนมารับซื้อ สวนผลไม้ของชุมชนบ้านเขาหลวงเป็นส่วนผลไม้มืออาชีพที่ผลผลิตสม่ำเสมอไม่ต้องบำรุงรักษามากประกอบกับชาวบ้านไม่ใช้สารเคมีหรือยาฆ่าแมลง ในการทำสวน ซึ่งไม่เป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายทำให้ชาวสวนบ้านเขาหลวงสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยโดยมีรายจ่ายจวนจวนน้อย ลักษณะธรรมชาติและทรัพยากรที่มีอยู่จึงเอื้ออำนวยต่อสภาพการพึ่งตนเองทางอาชีพให้กับชาวบ้านที่ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้

สำหรับภาวะการลงทุนในชุมชนบ้านเขาหลวงนั้นมีน้อย จากการสังเกตและสัมภาษณ์ ชาวสวนบ้านเขาหลวงหลายรายได้รับทราบถึงภาวะการลงทุนของชุมชน การลงทุนที่พบได้ในการประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชุมชน ก็คือการลงทุนในการทำสวน การปรับปรุงสวน การขนส่งผลผลิต การเก็บเกี่ยวผลผลิต ลักษณะงานเช่นที่กล่าวถึงนี้การลงทุนก็คือการจ้างแรงงานและการซื้อเทคโนโลยีมาเพื่อการปรับปรุงสวน เช่น การต่อท่อให้น้ำสวนชาวบ้านไม่ใช้สารเคมีและยาฆ่าแมลง ทำให้ไม่มีการลงทุนในส่วนนี้ เมื่อชาวสวนไม่ใช้ยาและสารเคมีเหล่านี้ เงินลงทุนในการทำสวนก็ไม่เพิ่มขึ้น ภาวะการลงทุนจึงไม่สูงและ

ทรัพยากรธรรมชาติที่ตนเองมีอยู่ก็ไม่เสียภาวะความสมดุล ระดับการพึ่งตนเองจึงอยู่ระดับที่ตีมากตามตัววัดของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาตินอกจากการประกอบอาชีพทำสวนแล้ว ยังมีชาวบ้านอีกกลุ่มหนึ่งทำอาชีพที่สอง คือ ค้าขายของชำ สรรพสินค้าขนาดเล็กและเครื่องใช้ซึ่งกิจการดำเนินไปด้วยดี สามารถขยายร้านและเพิ่มลูกค้านั้นเรื่อย ๆ แสดงถึงว่ารายได้ย่อมต้องมากกว่ารายจ่าย ภาวะการออมมากกว่าภาวะการลงทุน กิจการจึงเจริญก้าวหน้าตลอดมา

แต่เดิมการเพิ่มผลผลิตของชาวสวนจะใช้วิธีการขยายพื้นที่ทำสวนด้วยการบุกเบิกป่าไม้ขึ้นบนภูเขา สินค้าขายและแลกเปลี่ยนข้าวในเขตพื้นที่ราบ บริเวณที่ราบคือปากน้ำ เชียงราย ซึ่งถือเป็นระบบแลกเปลี่ยนสินค้า (Barter System) (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2533) วิธีการค้าขายระบบแลกเปลี่ยนสินค้านี้ จากการสัมภาษณ์ผู้อาวุโสในชุมชนที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป ได้เล่าให้ฟังว่า การไปแลกเปลี่ยนสินค้าในสมัยก่อนชาวบ้านเขาหลงเขาเรียกตัวเองว่า "ชาวเหนือ" สองเรื่องที่มีผลผลิตจากสวนเต็มลำเรือไปแถวปากน้ำ เชียงรายที่มีเพื่อนรู้จักกัน นำสินค้าไปให้ แล้วเพื่อชาวออกนั้นก็นำข้าวสารหรือสินค้าทะเลมาใส่คืนให้เต็มลำเรือ เช่นกัน หลังจากนั้นชาวเหนือก็จะกลับมาแจกจ่ายกับเพื่อนที่ช่วยกันทำงาน ต่อมาระบบการแลกเปลี่ยนลักษณะนี้ก็เปลี่ยนแปลงหลังจากเกิดวาทภัยเมื่อปี 2505 ล่าคลองตื่นเงิน ไม่สามารถสองเรือได้ ชาวบ้านได้พยายามบุกเบิกถนนเพื่อใช้เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งแทนทางเรือใช้การคมนาคมทางรถยนต์แทนที่ ชาวสวนบ้านเขาหลงก็เข้าระบบการค้าแบบแลกเปลี่ยนด้วยเงินและการแข่งขันกันทางการค้า การเพิ่มผลผลิตได้นำเอาเทคโนโลยีใหม่มาใช้ โดยการขยายพันธุ์ทุเรียนพันธุ์ แทนพันธุ์พื้นเมือง การเพิ่มมูลค่าของผลผลิตเป็นสิ่งที่ชาวบ้านได้หันมาใช้เพราะสภาพที่เป็นอยู่ขณะนั้นผลผลิตทั้งหมดจะผ่านคนกลางทั้งที่เป็นบุคคลภายนอกและภายในหมู่บ้านเขาหลงด้วยตนเอง ทว่าที่ชาวบ้านไม่สามารถไม่สามารถต่อรองราคาได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวคณะกรรมการหมู่บ้านจึงได้ตั้งศูนย์การค้าเพื่อการผลิตขึ้นในชุมชน ศูนย์นี้รับซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคราคาถูก จากนายธนาคารอยุธยาแล้วยังซื้อผลผลิตจากชาวบ้านไปจากนายโดยไม่ผ่านคนกลางอีกด้วย แต่ก็ไม่สามารถดำเนินการได้นาน เพราะไม่สามารถเข้าสู่ระบบการซื้อขายผลไม้มือของตลาดได้ จึงทำให้ไม่ได้ผลเท่าที่ควร ทั้ง ๆ ที่ชาวบ้านได้พยายามพึ่งตนเองโดยวิธีการซื้อขายกันเอง

วนหมู่บ้าน การต่าง ๆ ตกอยู่ในหมู่บ้านทั้งหมด แต่การดำเนินงานดังกล่าวมีปัญหาทำให้
ไม่บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ นอกจากนั้นการตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของบ้านเขาลวงก็
เป็นวิธีการหนึ่งในการช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในระดับดีมากทางเศรษฐกิจ ทำให้
เศรษฐกิจของหมู่บ้านมั่นคง การตั้งกลุ่มเพื่อระดมเงินมาให้ไหลออกนอกหมู่บ้านให้เงินทั้งหมด
ที่หาได้อยู่ภายในชุมชน จากปี พ.ศ. 2523 ซึ่งเป็นปีที่ตั้งกลุ่มขึ้นด้วยสมาชิกจำนวนสมาชิก
51 คน เงินทุน 35,000 บาท ขยายผลจนถึงปี 2538 มีเงินหมุนเวียนในกลุ่มออมทรัพย์
ทั้งสิ้น 11 ล้านบาท ภาวะการออมของชาวบ้านจึงอยู่ในสภาพที่สามารถพึ่งตนเองได้ทาง
เศรษฐกิจ ชาวบ้านร้อยละ 56.64 เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ ในจำนวนนี้มีทั้งเด็กและผู้ใหญ่
แนวคิดการตั้งกลุ่มออมทรัพย์เมื่อปี พ.ศ. 2523 นั้นได้รับการถ่ายทอดจากผู้เริ่มคือ
คณะกรรมการของหมู่บ้านในสมัยนั้น คณะผู้ก่อตั้งได้เข้าไปร่วมดำเนินการในระบบสหกรณ์ที่
ทางราชการนำเข้าไปเผยแพร่ แต่การดำเนินงานของคณะกรรมการสหกรณ์ของทางราชการ
ทำงานทุจริตจึงได้ออกมาและนำแนวคิดระบบสหกรณ์ออกมาดำเนินการในหมู่บ้าน โดยมีความ
เชื่อถือว่าแนวคิด "โดยทฤษฎีแล้วระบบนี้จะปฏิบัติได้และแก้ปัญหาของชาวบ้านได้" (พรพิลา
เลิศวิชา, 2531)

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีบทบาทสำคัญในการช่วยปลดหนี้ของชาวบ้านจาก
นายทุนเงินกู้และธนาคารสินเชื่อเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ชกส.) รวมทั้งช่วยให้ชาวบ้าน
ไม่ต้องก่อหนี้ร่วมกับนายทุน และ ชกส.ต่อไป เพราะภายในชุมชนมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการ
ผลิตคอยช่วยเหลือเรื่องการเงินของชาวบ้านที่เป็นสมาชิกอยู่แล้ว แม้ผลมีบางปีมีมาก
ราคาจะต่ำ แต่ชาวบ้านก็สามารถออมเงินส่วนที่เหลือกับกลุ่มออมทรัพย์ได้ทุกวันที่ 6 ของ
เดือน การฝากเงินในลักษณะประจำ เดือนละไม่ต่ำกว่า 50 บาท ชาวบ้านที่ต้องการ
สมัครเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์จะมายื่นใบสมัครตามแบบฟอร์มที่กำหนด ขึ้นทะเบียนเป็น
สมาชิกทดลอง 3-6 เดือน หลังจากพ้นสภาพสมาชิกทดลองแล้วจะได้รับสมุดคู่มือ 1 เล่ม
ในการสมัครสมาชิกจะให้สัญญาเองว่า จะฝากเงินหรือเรียกว่า "สัญญา" ก็คือ "หุ้น" นั้นเอง
เดือนละเท่าไร สมาชิกที่พ้นสภาพการทดลองแล้วสามารถกู้เงินจากกลุ่มออมทรัพย์ได้ ทั้งนี้
ต้องเป็นไปตามนโยบายและระเบียบการกู้เงินของกลุ่ม โดยสรุปแล้ว คือ การปล่อยเงินกู้
ของกลุ่มออมทรัพย์มี 3 ประเภท คือ เงินกู้สามัญ เงินกู้เพื่อเหตุฉุกเฉินและเงินกู้พิเศษ

หลักการในแต่ละประเภท คณะกรรมการกลุ่มจะเป็นผู้พิจารณา แต่ก็ปรากฏเป็นหลักฐานให้สมาชิกทุกคนได้รับทราบเงินกู้ทั้ง 3 ประเภทสมาชิกที่ต้องการกู้จะต้องมาติดต่อยื่นขอกู้ในวันที่ 7-30 ของทุกเดือนกับเจ้าหน้าที่ที่กลุ่มจ้างชั่วคราว ณ ที่ทำการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านเขาหลวงได้ทุกวัน วันวันเสาร์และอาทิตย์ เงินกู้สามัญจะกู้ได้ไม่เกินวงเงิน 20,000 บาท โดยต้องเป็นสมาชิกมาแล้ว 12 เดือน และมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน เงินกู้เพื่อเหตุฉุกเฉินกู้ได้ไม่เกิน 3,000 บาท หรือร้อยละ 80 ของสิ่งของที่สมาชิกฝากไว้ เดือนหนึ่ง ๆ มีสมาชิกมายื่นเรื่องขอกู้พอสมควรดังสถิติเดือนตุลาคม 2538 กู้เพื่อเหตุฉุกเฉิน 70 ราย จำนวนเงิน 111,800 บาท กู้สามัญ 12 ราย จำนวนเงิน 244,000 บาท โดยมีคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ที่เลือกตั้งเข้ามาจากชาวบ้านนวมชนบ้านเขาหลวงจำนวน 20 คนเป็นผู้พิจารณา คณะกรรมการแบ่งเป็น 4 ฝ่าย คือ ฝ่ายส่งเสริม ฝ่ายตรวจสอบ ฝ่ายเงินกู้และฝ่ายพัฒนา ถึงสิ้นปีในเดือนธันวาคม คณะกรรมการมางบดุลยอดเงินเพื่อจัดสรรเงินให้กับสมาชิก สิ้นเดือนธันวาคม 2538 เงินการสุทธิ 1,059,000 บาท เงินฝากสิ่งจะ 11 ล้าน ในยอดเงินการสุทธินี้จะปันผลให้กับสมาชิก ร้อยละ 5.5 ให้สิ่งจะร้อยละ 7 หลังจากนั้นก็จัดสรรตั้งเป็นกองทุนเพื่อสาธารณประโยชน์ให้กับหมู่บ้านนวมชน เช่น กองทุนสวัสดิการ กองทุนเพื่อเยาวชน กองทุนเพื่อผู้สูงอายุ เป็นต้น ในการลงมติเพื่อใช้เงินแต่ละครั้ง คณะกรรมการจะแสดงความคิดเห็นกันเต็มความสามารถ ไม่มีการขอมความกันง่าย ๆ หากฝ่ายที่ต้องการเงินนั้นไปอย่างไรไม่มีเหตุผลพอ

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านเขาหลวงเป็น องค์การทางการเงินของชุมชนที่มีบทบาทสูงเมื่อครั้งเมื่อเกิดอุทกภัย ปี 2531 สามารถช่วยเหลือชาวบ้านได้สมดังเจตนารมณ์สร้างความเชื่อถือของชาวบ้าน เป็นองค์กรที่ชาวบ้านยังไม่เคยลดความเชื่อถือศรัทธาลง คณะกรรมการก็ดำเนินงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ตั้ง ทว่าห้องค์กรสามารถดำรงอยู่มาได้ถึงปัจจุบัน 16 ปี เป็นองค์กรหนึ่งของชุมชนที่สร้างคุณลักษณะนิสัยการออม ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของการประกอบอาชีพให้กับชาวบ้านเขาหลวง จนทำให้ชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองได้ทางอาชีพและชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจอย่างดียิ่ง

1.3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ-ความเป็น ธรรมชาติ

จากสภาพความเป็นชุมชนที่มีธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ด้วย ดิน น้ำและ ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ ถึงแม้ว่าชุมชนจะมีพื้นที่ราบน้อยไม่เหมาะกับการประกอบอาชีพทำสวน ทำไร่ ซึ่งต้องใช้พื้นที่จำนวนมาก แต่ชาวเขาหลวงในอดีตก็ได้แก้ปัญหาในการประกอบอาชีพโดยแปรสภาพป่าไม้บนภูเขารอบด้านของชุมชนจากป่าที่ป่าที่เป็นสวนผลไม้และประกอบกับชุมชนบ้านเขาหลวงตั้งอยู่ในเขตร้อนมรสุม อากาศชุ่มชื้นฝนตกชุกตลอดทั้งปี ทำให้พื้นดินชุ่มชื้นเหมาะแก่การเพาะปลูก นอกจากนี้ อาณาเขตของชุมชนยังมีคลองซึ่งมีต้นน้ำมาจากภูเขา 3 สาย คือ คลองท่าหา คลองท่าชายและคลองปง ซึ่งคลอง 3 สายนี้เป็นแหล่งน้ำของชุมชนใช้อุปโภคบริโภคตลอดทั้งปี จากสภาพของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนบ้านเขาหลวงจึงเปรียบเหมือนกับว่า ชาวสวนบ้านเขาหลวงมีการทำไร่กว่าครึ่งที่มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพทำสวนของตนเอง การพึ่งตนเองทางอาชีพของชาวบ้านในชุมชนบ้านเขาหลวง เริ่มต้นที่ความพร้อมของปัจจัยการผลิต การประกอบอาชีพทำสวนของชาวบ้านเขาหลวง เริ่มต้นที่ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเอื้ออำนวยผลประโยชน์ตอบแทนสูงต่อแบบแผนอาชีพทำสวน ประกอบกับบรรพบุรุษได้สั่งสมและปลูกสร้างรากฐานทางอาชีพไว้ให้ลูกหลานในรุ่นปัจจุบันมาเป็นอย่างดี ทำให้ชาวบ้านมีความรัก ความหวงแหนในทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่และร่วมแรงร่วมใจกันอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า

จากการที่ชุมชนบ้านเขาหลวงเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในวงล้อมของภูเขาไม้ทางเข้าออกเพียงทางเดียว ภายในชุมชนประกอบอาชีพทำสวนผลไม้แบบผสมผสานอยู่บนภูเขารอบด้านของชุมชน ความอุดมสมบูรณ์ธรรมชาติ ซึ่งประกอบด้วยภูเขา ป่าไม้ผล ทัศนียภาพที่สวยงามนี้เองทำให้ชุมชนบ้านเขาหลวงนอกจากจะเป็นชุมชนที่เป็นที่ตามหาถิ่นของชาวบ้านจำนวนกว่า 580 หลังคาเรือนแล้ว ชุมชนบ้านเขาหลวงยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งหนึ่งงานสายตาของคนภายนอกที่มีความนิยมชมชื่นในความเป็นธรรมชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นประจำ การเปลี่ยนมุมมองจากชุมชนชนบทกลางหุบเขาที่ห่างไกล ทुरกันดาร ยากต่อการติดต่อคมนาคม ไปสู่การเป็นชุมชนที่มีความเป็นธรรมชาติจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งหนึ่งที่มีชื่อเสียงของจังหวัดนี้เองสร้างกระบวนการเรียนรู้ ทำให้เกิดขึ้นกับผู้นำองค์กรผู้นำชุมชนนำหัดคิดค้น หาวิธีดำรงรักษาความบริสุทธิ์เป็นธรรมชาติไว้ให้คนรุ่นหลัง ในขณะที่เดียวกันก็ต้องจัดระบบส่งเสริมให้ชุมชนเป็นสถานที่สำหรับการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนด้วย กลุ่มผู้นำได้ร่วมกันปรับเป้าหมายและกิจกรรมของกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่แล้วในชุมชน คือ "กลุ่มเดิมสีเขียวป่าเขาหลวง" ซึ่งก่อตั้งมา

ตั้งแต่ชุมชนประสบอุทกภัย การปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินการของกลุ่มที่มีบุคคลรองรับ กำหนดบทบาทชัดเจนเพื่อการควบคุม จัดการและสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความสมดุลของธรรมชาติที่มีอยู่

1.4) ด้านจิตใจ-ความมีคุณธรรม

ความมีคุณธรรมของคนเขาหลวงสืบเนื่องมาจากความใกล้ชิดด้านพุทธศาสนา และความเชื่อพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องตรงกันกับทัศนะของบุคคลภายนอกหลายฝ่ายที่admirationเข้าาบ สัมผัสชีวิตความเป็นอยู่ แนวทางการแก้ปัญหาการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ตลอดจนการสืบทอดและดำรงรักษาประเพณีวัฒนธรรมของชาวเขาหลวง

"ก่อนปี 2534 เข้ามาสัมผัส คนทางนี้มีจุดรวมอยู่ที่วัด ท่านพระครูเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงเป็นที่เคารพนับถือ ทุกคนรู้จักท่านเป็นนักเทศน์ มีรูปเดียวที่ขึ้นชื่อสมัยก่อนมีท่านองค์เดียว ท่านกาหัวใจ ของชาวเขาหลวงทั้งหมด แต่ปัจจุบันท่านมรณาพาไปแล้วหลังจากนั้น ก็เกิดอุทกภัยเมื่อปี 2531"

วัฒนธรรมประเพณีที่ค่อนข้างมีเอกลักษณ์เป็นของชุมชนแตกต่างจากชุมชนอื่นในเรื่องของวัฒนธรรมการประกอบอาชีพคือวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อพื้นบ้านที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพทำสวนของชาวบ้านคือประเพณีการไหว้เจ้าที่และการตั้งเจ้าที่ จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำข้อมูลหลักของชุมชน ซึ่งขึ้นไปที่ทำสวนในชุมชนถึงเรื่องประเพณีการไหว้เจ้าที่ ทำให้สรุปลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมความเชื่อเรื่องนี้ได้ดังนี้

การไหว้เจ้าที่ ๑หัวพระภูมิ เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อบวงสรวงพระภูมิผู้เป็นเทพารักษ์ประจำพื้นที่และอาคารบ้านเรือน เพื่อขอความสวัสดิและขอความปลอดภัยแคล้วคลาดจากโรครภัยทั้งปวงในตานั้นความเชื่อเรื่องพระภูมิเจ้าที่ เจ้าที่ป่า เจ้าที่เขา เจ้าที่นา ล้วนเป็นความเชื่อที่มีความเป็นมาที่จะศึกษาเพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนได้จากคำร่าของพื้นบ้าน ปัจจุบันการไหว้เจ้าที่ยังคงมีทำอยู่บ้างประปรายโดยทั่วป ส่วนมากเป็นแถบที่ยังคงเป็นธรรมชาติสูงานสังคมชนบทมากกว่าสังคมเมือง ผู้ที่ทักเกี่ยวกับเหตุแห่งความเจ็บป่วย ซึ่งผู้ประกอบพิธีทางไสยศาสตร์ชี้ว่าพระภูมิดำทมิฬบวงสรวงหรือตั้งไหว้เจ้าที่เสียตามธรรมเนียมแล้วจะหาย จึงได้จัดพิธีขึ้นด้าอยู่สบายหรือเจ็บป่วยไม่ถึงขั้นเสี่ยงอันตรายก็มีกามักปัญหาโรคการไหว้เจ้าที่หรือทำภูมียิ่งพิธีที่จัดบูชาพระภูมิเป็นรายปีอย่างที่มีคนเคยปฏิบัติกันสมัยก่อนนับวันแต่จะหาไม่ได้อีกแล้ว

ทั้งนี้เพราะเศรษฐกิจรัดตัวประการหนึ่งอีกประการหนึ่ง ความเจริญทางวิทยาศาสตร์ได้ทำให้ความเชื่อในสิ่งเร้นลับหดหายลงไปเรื่อย ๆ พิธีกรรมที่จัดตามความเชื่อนั้นก็หดหายไปด้วยโดยปริยาย สำหรับชุมชนบ้านเขาหลวงที่ยังคงมีสภาพความเป็นอยู่ที่อิงกับความเป็นธรรมชาติสูงการประกอบอาชีพของชาวเขาหลวงคือการทำสวนผลไม้ ซึ่งสวนผลไม้ของชาวเขาหลวงก็เป็นส่วนที่อยู่ตามภูเขา ยังมีความห่างไกลจากความเจริญของสังคมเมืองอยู่มาก ชาวสวนบ้านเขาหลวงยังคงมีการไหว้เจ้าที่ การตั้งเจ้าที่ ทั้งนี้จะกระทำในวาระต่างกัน ชาวสวนมีความเชื่อในสิ่งเร้นลับ ความศักดิ์สิทธิ์ของสิ่งเหนือธรรมชาติที่กล่าวถึงมาข้างต้น ระบบความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้เป็นความเชื่อที่ได้รับการส่งสมถ่ายทอดกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน ชาวสวนบ้านเขาหลวงมีความเชื่อเกี่ยวกับผีที่สิงสถิตอยู่ตามป่าเขาตามธรรมชาติ ซึ่งได้แก่ ผีเจ้าที่สวน ผีเจ้าป่า เจ้าเขา ชาวบ้านที่ขึ้นไปทำสวนในแต่ละวันจะต้องมีการเช่นสรวงบนบานศาลกล่าวกันทุกวัน ภูเขาแต่ละแถบก็จะมีเจ้าที่นามต่างกันไป เช่น แถบภูเขาหอยสังข์ทางด้านทิศใต้ของชุมชนติดต่อไปถึงแถบวังไทรซึ่งเป็นสถานที่ติดต่อจะมีผีเจ้าที่คือ หลวงตาส่อง ยายทองจัน ยายทองแก้ว ด้านภูเขาแถบทิศเหนือของหมู่บ้านแถบภูเขาหลวงก็จะเป็นผีเจ้าพ่อเขาหลวง หรือเรียกกันว่าปู่เจ้าอินทเรศ ก่อนถึงเชิงเขาหลวงก็จะมีผีหลวงตาพัง ผีเจ้าที่เขาที่เอียนามนี้ ชาวสวนบ้านเขาหลวงจะมีความเชื่อและนับถือมาก เมื่อขึ้นไปทำสวนก่อนกินข้าวมือเช้าและมือเที่ยงชาวบ้านจะต้องมีการตั้งเจ้าที่ก่อนที่จะกินอาหารมื้อนั้น หากเป็นข้าวเย็นหรือหลังเที่ยงไปแล้วจะไม่มี การตั้งเจ้าที่ ชาวสวนที่ความคิดเห็นว่าเป็นลักษณะของการสั่งสอนคนให้ทำความดี รู้จักตอบแทนบุญคุณและรู้จักมีสัมมาคารวะต่อสิ่งที่ไม่เห็นแต่ได้รับการสั่งสอนว่ามีจริง เป็นเหมือนกำลังใจให้มีการประพฤติ ปฏิบัติดี มีความขยันหมั่นเพียรในการทำสวน ซึ่งชาวสวนหลายรายมีการบนบานเจ้าป่าเจ้าเขาขอให้ผลผลิตในปีนั้นคึกคัก ราคาดีและเจ้าของสวนปลอดภัยไม่มีอันตรายจากการทำสวน เมื่อถึงสิ้นปีของการเก็บเกี่ยวผลผลิตก็จะมีการแก้บนด้วยการถวายเครื่องเช่นสังเวยตามแต่ว่าได้เอ่ยอะไรไว้ พิธีกรรมนี้เรียกว่า "ไหว้เจ้าที่" "ไหว้เจ้าที่" และ "ตั้งเจ้าที่" จึงมีความแตกต่างกันที่ความสมบูรณ์ของการจัดพิธีกรรม "ตั้งเจ้าที่" จัดกระทำได้ทุกวันที่ชาวสวนขึ้นไปกินอาหารบนสวนก่อนเวลาเที่ยง "ไหว้เจ้าที่" จัดกระทำพิธีกรรมเมื่อเสร็จสิ้นฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยเฉพาะผู้ที่บนบานศาลกล่าวไว้เท่านั้น ซึ่งทั้ง 2 วัฒนธรรมนี้เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องการประกอบอาชีพทำสวนของชาวสวนบ้านเขาหลวง

เป็นความเชื่อที่ยังคงได้รับการสืบทอดไว้ เพื่อสร้างความสมดุลด้านจิตใจของคนเขาหลวง

1.5) ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมีเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรี

จากคำกล่าวแสดงความชื่นชมของสังคมที่มีต่อชุมชนบ้านเขาหลวง เป็นภาพลักษณ์
ของเอกลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนที่สังคมภายนอกรับรู้และเข้าใจ

"ความสำเร็จของหมู่บ้านดอยมประกอบด้วยเงื่อนไขปัจจัยต่าง ๆ
หลายประการ กรณีความสำเร็จของหมู่บ้านเขาหลวงก็เช่นเดียวกัน มี
หลาย ๆ เงื่อนไขปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้อง ที่สำคัญคือวิถี ชีวิตของหมู่บ้าน
เขาหลวงได้เข้าไปเห็นถึงประวัติศาสตร์ของไพร่ที่สร้าง เรือกสวนไร่นาด้วย
สมองและสองมือ ผู้คนในหมู่บ้านมีความผูกพันทางเครือญาติสูงมีศาสนา
พุทธเป็นหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ มีแบบแผนการผลิตอันลักษณะสวนผลามี
แบบผสมผสานที่เรียกว่า ป่าหมาก ป่าพลู ป่ามังคุด ซึ่งก่อให้เกิดความ
สมดุลทางธรรมชาติมีผู้นำที่มีความสามารถและเสียสละมีองค์กรประชาชน
ที่มีความเข้มแข็ง โดยเฉพาะกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ นอกจากนี้การเข้า
ร่วมเศรษฐกิจทุนนิยมช้ากว่าหมู่บ้านอื่นเนื่องจากข้อจำกัดทางด้านสภาพ
ภูมิประเทศ และการคมนาคมก็มีส่วนทำให้ชาวเขาหลวงไม่ต้องประสบ
กับภาวะวิกฤตตัวอย่างเช่นที่หมู่บ้านไทยทั่วไปต้องประสบ ตลอดจนการต่อสู้
เอาชนะภัยธรรมชาติที่ทำลายชีวิตและทรัพย์สินของชาวเขาหลวง ก็เป็น
เสมือนการพิสูจน์ความหนักแน่น มั่นคง ขององค์กรประชาชนที่เขาหลวง
อยู่ตลอดเวลา" (เรื่องรัตน์ วงศ์ปราโมทย์, 2531)

ความเป็นชุมชนบ้านเขาหลวงจึงสามารถดูได้ที่ แบบแผนการผลิตที่เรียกว่า "สวนผสม"
สวน"สมรม" หรือ"ป่าหมาก ป่าพลู ป่ามังคุด" การมีผู้นำและองค์กรประชาชนที่เข้มแข็งเสียสละ
มีความผูกพันตามระบบเครือญาติ และมีระบบเศรษฐกิจที่มีกลุ่ม องค์กรเพื่อการสร้างความสมดุล
ระหว่างการออมกับการลงทุนในชุมชน การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการ
เรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนบ้านเขาหลวงมีบทบาทในการฟื้นฟูวัฒนธรรมทางอาชีพของชุมชน รักษา
และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และเสริมสร้างความเป็นเอกลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชนได้กล่าวถึงสภาพการพัฒนาของชุมชนบ้านเขาหลวงที่ผ่านมา ชุมชนบ้านเขาหลวงแต่แรกเริ่มนั้นชื่อว่า "บ้านขุนน้ำ" เป็นชื่อที่เรียกตามสภาพพื้นที่ เนื่องจากชุมชนตั้งอยู่ใกล้กับคลอง 3 สาย คือ คลองท่าหา คลองท่าชายและคลองบง ซึ่งคลอง ทั้ง 3 สายมีต้นกำเนิดมาจากภูเขา อาณาเขตของชุมชนเริ่มตั้งแต่หมู่ที่ 4 วัดสมอขึ้นมา ผายบน ชื่อบ้านเขาหลวงเพิ่งมาเปลี่ยนโดยทางราชการเข้ามาเปลี่ยนด้วยเหตุผลที่ยังไม่ชัดเจนนัก แต่พอสันนิษฐานว่าเพื่อให้จำได้แม่นยำ ไม่สับสน เนื่องจากชื่อชุมชนที่คล้ายกันมีหลายแห่ง คือ ขุนน้ำท่ากรแล ขุนน้ำกลาง ขุนน้ำวังไทร เป็นต้นและเพื่อให้ชื่อชุมชนมีสถานที่สำคัญทางศาสนาเป็นหลักในการจำคือ วัดเขาหลวง จึงเปลี่ยนชื่อชุมชนให้เหมือนกับชื่อวัดจะได้จำแม่นยำไม่สับสนโดยเพิ่งมาเปลี่ยนเมื่อ ปี 2523 ที่มีการฝึกอบรมป้องกันหมู่บ้าน ตามโครงการ อพป. (โครงการอาสาพัฒนาเพื่อการป้องกันตนเอง)

เนื่องจากชุมชนบ้านเขาหลวงเป็นชุมชนที่มีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน และสภาพพื้นที่ของชุมชนตั้งอยู่ในเขตมรสุม เกิดภัยทางธรรมชาติครั้งใหญ่กว่า 3 ครั้ง เอกสารที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชุมชนจึงเกิดสูญสลาย ประวัติความเป็นมาของชุมชนก็ไม่ชัดเจน มีเพียงงานวิจัยศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชน (พรพิไล เลิศวิชา, 2532) จากการศึกษาเอกสารหลายฉบับที่เขียนถึงหมู่บ้านเขาหลวง จะพบว่าเอกสารทั้งสิ้นที่เคยเขียนถึงจะต้องกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านเขาหลวงว่าเป็นทหารหนีทัพการไปรบที่ไพรบุรีในลักษณะของไพรหนีนาย ซึ่งหลักฐานที่สนับสนุนข้อสันนิษฐานนี้ก็คือ หลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยรัชกาลที่ 1-2 เรื่องมีทหารจำนวนมากหลบหนีทัพ เมื่อต้องการวิเคราะห์ชุมชนการกล่าวถึงที่มาของชุมชนเป็นสิ่งจำเป็น ผู้วิจัยได้นำข้อความรู้ที่ได้จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนเล่มนั้นไปตั้งคำถาม เพื่อถามชาวบ้านเขาหลวงและผู้ที่เกี่ยวข้องในข้อสรุปบางตอนไม่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงได้เชิญผู้อาวุโสในชุมชนบ้านเขาหลวงที่ยังมีความจำดีมาสัมภาษณ์เป็นการประชุมกลุ่มสรุปความเป็นมาของบรรพบุรุษได้ 3 แนวทาง กล่าวคือ

1) แนวทางที่หนึ่งเชื่อว่าบรรพบุรุษของชุมชน เป็นทหารหนีทัพจากการไปรบเมืองไพรบุรี ชักชวนกันมาตั้งบ้านเรือนและทำสวนทุเรียนอยู่ตามภูเขา จากคำกล่าวของผู้อาวุโส ความว่า

"ถ้าพูดตามที่เขาเขียนไว้ มันมีเค้า ที่สวนแต่ละแห่งเขาสร้างไว้บนแค"

สุด โกลสุด ที่สวนนาโบ (ชื่อสถานที่) มีเรียน (ทุเรียน) ต้นใหญ่ ๆ 11 ต้น
อายุหลายร้อยปี"

"ทหารรบโทร (โทรบุรี) มีจริงมีพี่น้องอยู่ที่หลักกิโล 5 เขาหิ้งที่ติดกันกว่า
400ไร่"

"ในสมัยทวดเรา ทวดเราเป็นทหารรบที่โทรบุรี"

ข้อสันนิษฐานนี้สอดคล้องตรงกันกับการศึกษาของสถาบันพัฒนาชนบท (พรพิไล เลิศวิชา, 2532) ที่กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านเขาหลวงว่า คือทหารที่ถูกเกณฑ์รบเมือง โทรบุรีในปี พ.ศ. 2355 ช่วงสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยได้มีทหารเกณฑ์กลุ่ม หนึ่งประมาณ 400 นาย หลบหนีทัพชักชวนกันขึ้นมาทำไร่ทำสวน โดยเล่าเรื่อยขึ้นมาตามคลอง ขุนน้ำ จนกระทั่งถึงที่ราบระหว่างหุบเขาแห่งหนึ่งเชิงเขาหลวง จึงได้ตั้งบ้านเรือนขึ้น

2) แนวทางที่สองเชื่อว่าบรรพบุรุษของชาวบ้านเขาหลวง เป็นทหารเกณฑ์ประจำการ ของมณฑลนครศรีธรรมราช ที่หนีจากการสักสัญลักษณ์เพื่อแสดงความเป็นพรรคพวกของเจ้านาย แต่ละคน ทหารที่ไม่ชอบใจวิธีการสักตามร่างกาย จึงได้ชักชวนกันหลบหนีเข้าป่าลึกเพื่อมาที่ เจ้านายตามไปพบ ด้วยการขึ้นไปตามแนวเขาและแนวลำธาร บรรพบุรุษกลุ่มนี้จะไปสร้างสวน ผลไม้อยู่ในป่าลึกก่อน เพราะเกรงเจ้านายจะตามมานำตัวกลับไป สรุปลได้จากคำกล่าว

"อีกพวกหนึ่งที่ผมจำความได้ มีพวกทหารหนีทัพ หนีการสักที่พวกทหาร
เขาสัก คนที่เขาไม่ชอบเขาหนี หนีไปอยู่ปลายบง (ชื่อสถานที่) เป็นทาง
ทุรกันดาร เจ้านายเข้าไปหาอยากมัดติดตามพวกนี้เป็นบรรพบุรุษถ้าจะ
เกิน 200 ปีแล้ว"

"หลักฐานมีต้นทุเรียนต้นโต มีหลักฐานเขาเรียกสวนนาโบ (ชื่อสถานที่)
"สมัยไพร่หนีนายมาช่ เรื่องรบเกิดจากนายหลาย ๆ คน เขาสักเครื่อง
หมายเก็บเป็นพรรคพวกกัน ใครไม่ชอบก็หนี เมื่อครั้งเกิดคำว่า
เกิดสัก"

3) แนวทางที่สามเชื่อว่าบรรพบุรุษของชุมชนบ้านเขาหลวง เป็นชาวบ้านจากแถบด้าน
ล่างที่ทยอยขึ้นไปหักร้างถางพง เพื่อทำสวนทำไร่ โดยได้ชักชวนกันไปเป็นกลุ่มในระหว่าง
เครือญาติ บางกลุ่มอพยพมาจากเมืองนครศรีธรรมราช มาตามลำน้ำ บางกลุ่มมาจากบก

บุกป่ามาหาของป่าถางป่าเพื่อทำไร่ บรรพบุรุษกลุ่มนี้สามารถสืบหาหลักฐานย้อนขึ้นไปถึงต้นตระกูล
ได้ โดยปรากฏว่ามีหลายตระกูลในปัจจุบันที่มีบรรพบุรุษต้นตระกูลอายุกว่า 200 ปี และต้นตระกูล
มาได้เป็นทหารไปรบเมืองไทรบุรีหรือทหารสังกัด กรมกองใด เป็นชาวบ้านที่อพยพมาจาก
ถิ่นอื่นเพื่อแสวงหาที่ทำกินจนพัฒนามาเป็นชุมชนที่เจริญ ดังคำกล่าวของผู้อาวุโส

"ประวัติความเป็นมาของเขาลองซาโหม เคยได้ยินแต่ว่าแต่เดิม
เริ่มแรกมีชาวบ้านย่านยาว (ชื่อสถานที่) ขึ้นมาหา เชือกานป่าเพื่อไปทำ
ทานบดักปลา มาพบเจดีย์หักพังอยู่ในป่าทึบ จึงช่วยกันหักร่างถางพง
และต่อมาก็ได้สร้างวัดขึ้น ภายหลังจึงได้ชื่อว่า วัดเขาลอง"

"ผมเล่าตามที่ย่าผมเล่าให้ฟัง ปู่ผมชื่อนุมาแต่คอน (นครศรีธรรมราช)
มาตั้งบ้านเรือนอยู่บนควน (ภาษาใต้แปลว่าเนินเขา อุเขา) ข้างถนน
แต่แรกนุมาเป็นป่าทึบ ปู่กับย่ามาทางเรือพร้อมกับพรรคพวก"

สำหรับแนวทางที่ 3 นี้ ผู้วิจัยได้ทดลองสืบสาวนามสกุลเก่าแก่ที่มีอยู่ในชุมชนบ้าน
เขาลอง ซึ่งจากการศึกษาของสถาบันพัฒนาชนบท (อ้างแล้ว) กล่าวถึงว่าเมื่อแรกตั้งชุมชนนั้น
มีตระกูลใหญ่ ๆ ที่มีลูกหลานมากกว่า 10 หลังคาเรือน มี 7 ตระกูล โดยการสืบทวนต้นขึ้นไป
หาบรรพบุรุษของแต่ละตระกูล พบว่าตระกูลบรรพบุรุษของชุมชนบ้านเขาลองมีได้มีเพียง 7
ตระกูลข้างต้นที่กล่าวถึงเท่านั้น แต่ยังมีอีกหลายตระกูลที่เป็นตระกูลเก่าแก่ โดยเฉพาะบาง
นั้น มีหลักฐานที่ชัดเจนว่าเป็นบรรพบุรุษต้นตระกูลในปัจจุบันอีกด้วย และบรรพบุรุษของแต่ละ
ตระกูลอพยพมาจากแถบล่าง คือ นครศรีธรรมราช ลานสกา ย่านยาว แต่ละตระกูล สามารถ
สืบสาวขึ้นไปได้นานกว่า 150 ปี และก่อนการเคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งบ้านเรือนนั้นได้บุกป่าเข้า
มาทำสวนทำไร่

จากผลการศึกษาเรื่องประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านเขาลองข้างต้นนี้จึง
พอสรุปได้ว่า ชุมชนบ้านเขาลองเป็นชุมชนที่มีอายุยาวนานกว่า 200 ปี โดยมีบรรพบุรุษเป็น
กลุ่มบุคคล 3 กลุ่ม อพยพโยกย้ายเข้ามาสร้างที่ทำกิน ทำไร่ ทำสวนผลไม้ กลุ่มที่ 1 และ
กลุ่มที่ 2 มีหลักฐานชัดเจน โดยใช้เทียบเคียงและสันนิษฐานจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์
แนวทางที่ 3 เป็นแนวทางที่สามารถสืบสาวทวนต้นขึ้นไปหาต้นสายนามสกุลได้ ซึ่งแต่ละนาม
สกุลมีความเก่าแก่ นามสกุลใหญ่ที่มีสายสัมพันธ์โยงใยกันหลายครอบครัว ลักษณะของการ

สืบสายตระกูลดังกล่าวนี้มีผลต่อความสามัคคีของชาวบ้าน การช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันของชาวบ้าน ความรักในภูมิถิ่นนาซึ่งบรรพบุรุษได้ร่วมกันก่อสร้างขึ้นมาจนมีอายุกว่า 200 ปี ความยากลำบากในการพัฒนาชุมชนกว่าจะได้เป็นชุมชนที่มีความเจริญก้าวหน้าและพึ่งตนเองได้นี้ ชาวบ้านเขาหลวงหลายชั่วคนต้องฟันฝ่ากับอุปสรรคนานัปการ

จากการสังเกตประจำวันของผู้วิจัย การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการไปร่วมกิจกรรมในการไปทำสวนของชาวบ้าน คือ การเก็บผลผลิต มังคุด ลูกหีบ ทุเรียน ลองกอง ลางสาด สะตอ ลูกเนียง การทำหมากซึ่งประกอบด้วยการขึ้นหมาก คัดหมาก ย่างหมากและการถางหญ้าด้วยเครื่องของกลุ่มอาชีพในชุมชนมากกว่า 10 ครั้งและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับชาวสวนหลายราย ทำให้ทราบวิถีการดำรงชีวิตของชาวสวนบ้านเขาหลวง พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

การประกอบอาชีพของชาวสวนบ้านเขาหลวง มีลักษณะของการทำสวนที่ปล่อยตามธรรมชาติไม่ต้องดูแลรักษามากนัก ทั้งนี้เพราะสวนผลไม้ของชาวเขาหลวงเป็นส่วนที่มีต้นไม้มิโตใหญ่แล้ว การปลูกพืชผลไม้เป็นส่วนตามธรรมชาติปะปนกันหลายชนิด มีการซ่อมแซมต้นที่ตายไปด้วยการนำต้นใหม่ไปลง วิธีการนำต้นใหม่ลงนี้ชาวสวนก็จะเพาะเมล็ดพืชไว้ที่บ้าน เมื่อต้นกล้ามีอายุพอเหมาะกับการปลูก ชาวสวนก็จะนำต้นกล้าไปสวนในตอนเช้าเพื่อปลูกต้นกล้าบริเวณที่ต้องการ ชาวบ้านเขาหลวงไปสวนตอนเช้าด้วยการจับรถจักรยานยนต์หรือรถเครื่องไปจอดไว้ที่เขาริมทางแล้วเดินเท้าขึ้นสวน สะพาย "ผ้าพาย" คล้องไหล่ พร้อมทั้งนำ "พรี" ซึ่งเป็นเครื่องมือในการทำสวนไปด้วยทุกวัน หากต้องการซ่อมแซมต้นไม้มักจะนำกล้าต้นใหม่ไปพร้อมกันนั้น หากทำงานนานก็นำข้าวห่อ(ชาวบ้านเรียก"คดห่อ") ติดตัวไปหรือไม่ก็ไปหุงหารับประทานกันที่ "เขานา" บนสวน ชาวสวนบ้านเขาหลวงมีการปรับปรุงทุเรียนพันธุ์พื้นเมืองให้เป็นทุเรียนพันธุ์อยู่เสมอโดยใช้วิธีการตัดตา ทาบกิ่ง สำหรับการเพาะเมล็ดนั้นจะทำเฉพาะมังคุดและยังมีการนำพันธุ์พืชใหม่ ๆ เข้ามาปลูกในพื้นที่ของตนเองโดยกลุ่มผู้นำของหมู่บ้าน จากการสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้านหนึ่งชุมชนที่สวนปลูกผลไม้ไม่เหมือนกับสวนอื่น คือมีการปลูกลองกอง ปะปนกับพืชสวนอื่น ๆ ได้รับความตอบว่านำพันธุ์มาจากต่างจังหวัดที่ตนเองเคยไปอบรมกับกลุ่มผู้นำ ได้นำพันธุ์ลองกองมาทดลองปลูกเพื่อเป็นการแนะนำให้กับลูกบ้าน แต่คุณภาพยังไม่ดีนัก ต้องปรับปรุงพันธุ์กันต่อไป การทำสวนผลไม้ของชุมชนบ้านเขาหลวงประสบกับปัญหาการขาดแคลนแรงงานเนื่องจากชาวบ้านทำสวนเหมือน ๆ กัน ผลผลิตออกในระยะเวลาเดียวกัน แรงงานจึงเป็น

ปัญหาสำคัญชาวบ้านแก้ปัญหาด้วยการรวมกลุ่มกันทำงานใครที่มีส่วนอุปถัมภ์ก็จะรวมกลุ่มกันทำ เช่น การลงแรงหว่านด้วยพั่ว ด้วยเครื่องยนต์ตัดหญ้า การรวมกลุ่มกันทำงานของชาวสวนบ้านเขาหลวงมีหลายกลุ่มหลายลักษณะ ทั้งนี้เพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานในการประกอบอาชีพทำสวนของตนเอง นอกจากปัญหาด้านแรงงานแล้ว ชาวสวนยังมีปัญหาในเรื่องคุณภาพของผลผลิต ปริมาณผลผลิตและราคาของผลผลิตด้วย ทั้งนี้เพราะการทำสวนของชุมชนบ้านเขาหลวงนั้นจะมีพื้นที่สวนอยู่บนภูเขา การขนส่งยากลำบาก ต้องใช้การหาลงมาจากภูเขา ชาวบ้านเขาหลวงจึงร่วมมือกันแก้ปัญหาการขนส่งด้วยการบุกเบิกทางขึ้นไปบนภูเขาเพื่อเป็นเส้นทางลำเลียงผลผลิตจากสวนด้วยการใช้แรงงานอาสาของชาวบ้านด้วยกันเอง กล่าวคือ ชาวสวนจะนัดวันเพื่อพัฒนาเส้นทาง 3 สาย เรียกว่าภาษาท้องถิ่นคือเส้นทางสายปลายบงพัฒนาทุกวันอาทิตย์ เส้นทางสายท่าหาพัฒนาทุกวันพฤหัสบดีและเส้นทางสายท่าชายพัฒนาทุกวันจันทร์เป็นต้น ในการพัฒนาเส้นทางทั้ง 3 ทางที่กล่าวถึงนี้ชาวบ้านสละเงินเพื่อซื้อปูนและสละแรงทำกันเอง การพัฒนาเส้นทางนี้เป็นการแก้ปัญหาการประกอบอาชีพอย่างหนึ่งของชุมชนบ้านเขาหลวงซึ่งมีส่วนสำคัญในการทำให้ชาวสวนบ้านเขาหลวงสามารถพึ่งตนเองได้ทางอาชีพ

2) การสร้างคุณลักษณะพื้นฐาน

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิต สร้างทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ของชุมชน มีความตั้งใจ มีความมุ่งมั่นในการทำงานด้วยความยากลำบาก ดังคำกล่าวที่ชาวสวนเขาหลวงมีลักษณะการทำงานที่ "ขุดรีดแรงงานตนเอง" (พรพิลา เลิศวิชา, 2531) ทำให้ชาวสวนมีความสามารถในการทำสวน การรู้จักถอดอมด้วยการฝากเงินกับกลุ่มออมทรัพย์สร้างทัศนคติที่ดีต่อการรวมกลุ่มทางอาชีพเพื่อการลงทุนซึ่งเป็นการส่งเสริมให้สามารถพึ่งตนเองได้ทางอาชีพเป็นอย่างดี คุณลักษณะที่สามารถนำไปใช้ได้กับการทำงานทุกชนิดที่ชาวสวนบ้านเขาหลวงมีเป็นพื้นฐานด้านลักษณะนิสัยคือ มีความขยัน อดทน มีความรับผิดชอบ การตั้งใจทำงาน มีความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย และความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย

5.1.2.2 การจัดโครงสร้าง

1) คน/กลุ่มคน ซึ่งประกอบด้วยผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนหรือองค์กรและผู้ที่มีความรู้ความชำนาญด้านอาชีพในชุมชน มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนา

ชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพ โดยบทบาทหน้าที่ขององค์กรผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการที่จัดกระทำกันภายในชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพของชุมชนนั้นมีหลายประการ ซึ่งล้วนแต่จัดทำขึ้นเพื่อสังคมส่วนรวม จากการที่ผู้วิจัยได้สังเกตการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในชุมชนบ้านเขาหลวงและการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการกลุ่มผู้นำถึงบทบาทและหน้าที่ของผู้นำในการพัฒนาชุมชน ต่างก็กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของกลุ่มผู้นำสรุปได้คือ

1.1) บทบาทในการร่วมมือกับกลุ่มองค์กรเอกชนที่เข้ามาในหมู่บ้านเพื่อจัดโครงการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ(พ.อ.อ.) โดยความร่วมมือเป็นคณะกรรมการปฏิบัติงานตามโครงการเพื่อนำความรู้จากโครงการมาแนะนำลูกบ้านเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพแบบครบวงจร ให้เทคนิควิธีการใหม่ ๆ ในการประกอบอาชีพ

1.2) บทบาทในการที่ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาสถานที่สาธารณะ เช่น บริเวณวัด โรงเรียนในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันพ่อแห่งชาติ ที่ 5 ธันวาคม วันแม่แห่งชาติที่ 12 สิงหาคมของทุกปี

1.3) บทบาทในการที่กลุ่มผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการต่างก็ร่วมแรงร่วมใจกันระหว่างหมู่บ้านภายในชุมชนสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นเพื่อให้ความรู้ ทักษะที่ดีต่อการประกอบอาชีพ หาดตลาดเพื่อการประกอบอาชีพ โดยผ่านทางสื่อกระจายเสียงซึ่งกลุ่มผู้นำได้เป็นผู้ประกาศและร่วมกันดำเนินการตามระบบการสื่อสารของชุมชน

1.4) บทบาทของกลุ่มองค์กรผู้นำแบบเป็นทางการตั้งกฎระเบียบเพื่อการดำรงชีวิตภายในชุมชนร่วมกัน ซึ่งได้แก่การกำหนดอัตราภาษีน้ำประปาเพื่อการบริโภค การกำหนดตัวบุคคลเพื่อดูแลรักษาความสงบร่วมกับเจ้าหน้าที่ในยามกลางคืนหรือเมื่อชุมชนมีงาน

1.5) บทบาทของกลุ่มผู้นำองค์กรอย่างเป็นทางการของหมู่บ้านในการร่วมมือกับสถาบันหลักในชุมชน ซึ่งได้แก่ บ้าน วัดและโรงเรียนจัดกิจกรรมเพื่อการสร้างเสริมวัฒนธรรมอันดีของชุมชน สร้างความรักความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน

1.6) บทบาทของกลุ่มผู้นำองค์กรหมู่บ้านในการคิดจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของแต่ละหมู่บ้านขึ้น เพื่อเป็นการสร้างลักษณะนิสัยการออมให้เกิดขึ้นกับลูกบ้านเป็นเบื้องต้นก่อนที่แต่ละหมู่บ้านจะได้นำยอดเงินจำนวนรวมของหมู่บ้านไป

ผากับกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตของชุมชนอีกต่อหนึ่ง

1.7) บทบาทของกลุ่มองค์กรผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการในการชักนำชักชวนลูกบ้านร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาเส้นทางสายผลิตจากบนสวนของแต่ละหมู่บ้านเพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการขนส่งผลผลิตลงไปสู่จุดแลกเปลี่ยนสินค้า

1.8) บทบาทของกลุ่มผู้นำองค์กรอย่างเป็นทางการริเริ่มงานหรือกิจกรรมใหม่ ๆ ในชุมชน การระดมความคิดเห็นตามระบอบประชาธิปไตย ด้วยการประชุมแสดงความคิดเห็น การวางแผนการทำงานร่วมกันระหว่างสถาบันหลักในชุมชน

2) ความรู้เรื่องอาชีพ

ความรู้เรื่องการทาสวนแบบ "สมรม" หรือ "สวนผสม" นี้เป็นความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งชาวสวนบ้านเขาหลวงนำมาผสมผสานกับการบำรุงรักษา การขยายพันธุ์ด้วยวิธีแบบใหม่ ซึ่งเป็นความรู้ทางวิชาการสมัยใหม่ ผสมกับประสบการณ์ทางอาชีพที่ชาวบ้าน องค์การสั่งสมมาตลอดชีวิตและพัฒนาขึ้นเป็นความรู้เฉพาะของชุมชน ที่เป็นวิทยากรใหม่ ทาที่ชุมชนและหน่วยงานอื่นสนใจจนเกิดเป็นอาชีพใหม่ที่เพิ่มรายได้ให้กับชุมชนบ้านเขาหลวง

3) การจัดการกลุ่ม

การจัดการกลุ่มกลุ่ม องค์กรผู้นำในชุมชน มีการจัดการกลุ่มอย่างมีระบบมีระเบียบ บังคับใช้ และมีกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ประเภทของกิจกรรมมี 2 ลักษณะคือ กิจกรรมที่ช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่ม เช่น การรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาแรงงานของเพื่อสมาชิก กิจกรรมสนับสนุนด้านเงินทุนให้กับเพื่อสมาชิกกลุ่มด้วยการเป็นแหล่งเงินกู้ยืมมาให้สมาชิก และกิจกรรมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือสังคมส่วนรวม เช่นการบำเพ็ญประโยชน์เนื่องในวันสำคัญของสังคมและชุมชน กระบวนการในการกำหนดกิจกรรมแต่ละครั้ง สมาชิกกลุ่มประชุมปรึกษาหารือเพื่อกำหนดวิธีการ รายละเอียด กำหนดตัวบุคคลรับผิดชอบงานหมุนเวียนสลับเปลี่ยนกันไป มีการสร้างฐานข้อมูลของกลุ่มด้วยการเก็บสถิติ การบันทึกการประชุม ความคิดเห็นด้วยรูปแบบที่เป็นของกลุ่มเองอย่างง่าย ๆ นำข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจในการวางแผน และดำเนินกิจกรรมไปตามที่ได้ตกลงกัน

4) ทรัพยากร

ทรัพยากรในที่นี้หมายถึงทรัพยากรวัตถุ เช่น เงินทุน ที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ พืช

สัตว์และผลผลิตของชุมชนที่กลุ่ม องค์กรสามารถนำมาใช้ เพื่อการสร้างขีดความสามารถในการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพ กรณีตัวอย่างชาวบ้านระคมทูนเพื่อการสร้างถนนขึ้นไปยังบ่อนสวนบนภูเขา ซึ่งเจ้าของสวนบริจาคที่ดินให้กลุ่มผู้นำตัดถนนผ่านที่ดินของตนเอง กลุ่ม องค์กรวิชาชีพพยาบาลป่าไม้ที่มีอยู่ เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อการสร้างรายได้ให้กับชุมชน

5.1.2 กระบวนการ

5.1.2.1 กระบวนการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองทางอาชีพของชุมชน กระบวนการที่เกิดจากชุมชนสู่โรงเรียน กรณีกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตบ้านเช่าหลวงเป็นกลุ่ม ออมทรัพย์ที่ชุมชนตั้งขึ้นเพื่อเป็นกลุ่มทางเศรษฐกิจของชุมชนแก้ปัญหาเกี่ยวกับแหล่งเงินทุนและ สร้างลักษณะนิสัยการออมของชุมชน เริ่มดำเนินการในปี 2523 สามารถดำเนินการอย่างมี พัฒนาการมาตามลำดับเป็นสถาบันการเงินภายในชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มั่นคง ชุมชนตระหนัก ในความสำคัญของการประหยัด การอดออม ที่ควรมุ่งปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล จึงได้นำ ความรู้นั้นเข้าสู่โรงเรียน ร่วมมือกับคณะกรรมการโรงเรียนสร้างกิจกรรมมาที่ เกิดคุณลักษณะนิสัย ที่ต้องการ

5.1.2.2 กระบวนการพัฒนาความสามารถขององค์กร พัฒนา ผู้นำกลุ่มสมาชิกกลุ่ม

กระบวนการพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้นำ กลุ่มผู้นำในชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง ทางอาชีพนั้นเป็นกระบวนการที่ได้รับจากการหน่วยงานภายนอกชุมชน จากการสัมภาษณ์ผู้นำของ หมู่บ้านและจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าการศึกษามาจากหน่วยงานอื่นที่มีในชุมชนคือโครงการพัฒนา อาชีพเสริมเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ(พ.อ.อ.) โดยเจ้าของโครงการคือองค์กรพัฒนาเอกชน มูลนิธิโรคมล สิมทอง ร่วมกับองค์การบริหารโครงการประกอบด้วยผู้นำชุมชน ที่ปรึกษา จากภายนอกซึ่งได้แก่อาจารย์จากมหาวิทยาลัยในท้องถิ่น และมีผู้ประสานงานโครงการจากมูลนิธิ โรคมล สิมทอง วัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจกับชาวบ้านในเรื่องการ

อนุรักษ์ธรรมชาติ โดยมีการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง กิจกรรมสำคัญอีกประการคือ การส่งเสริมการถนอมอาหารเพื่อเป็นอาชีพเสริมให้กับชุมชน สินค้าที่ส่งเสริมคือ ทุเรียนกวน การให้ความรู้เรื่องการพัฒนาทุเรียนกวนเป็นสินค้าสำคัญของชุมชนโดยฝีมือของกลุ่มแม่บ้าน ผลของการปฏิบัติตามกิจกรรมโครงการทำให้ชาวบ้านจำนวนหนึ่งประมาณ 20 ครอบครัวเป็นครอบครัวที่มีอาชีพเสริมคือ กวนทุเรียนตามวิธีของโครงการพ.อ.อ.ซึ่งแตกต่างจากวิธีการกวนทุเรียนของชาวบ้านในชุมชน ครอบครัวที่มีรายได้เสริมจากการเก็บกบหมากหรือ "ต่อหมาก" มาขายให้กับกลุ่มแม่บ้านซึ่งรับซื้อแบบไม่จำกัดจำนวนเพื่อนำมาเป็นวัสดุในการห่อทุเรียนกวน โครงการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (พ.อ.อ.) จึงเป็นหน่วยงานหนึ่งจัดการศึกษาเพื่ออาชีพซึ่งเป็นปัจจัยส่งเสริมให้ชาวสวนบ้านเขาหลวงมีรายได้เสริมจากการทาสวนทุเรียนจนสมาชิกสามารถพึ่งตนเองได้ทางอาชีพ

5.1.2.3 กระบวนการสร้างเครือข่าย

กระบวนการสร้างเครือข่ายที่กลุ่ม องค์กรในชุมชนสร้างเพื่อให้เกิดความสามารถในการพึ่งตนเองทางอาชีพ ชุมชนสามารถสร้างความสัมพันธ์กลุ่มองค์กรทางการของ 4 หมู่บ้านเพื่อการทํางานพัฒนาทางอาชีพได้

5.1.3 การสนับสนุนจากภายนอก

สภาพ "สวรรคตบนดิน" ของหมู่บ้านที่ถูกกลืนหายไปกับพายุทํานองให้ชุมชนบ้านเขาหลวงต้องเริ่มเปิดหน้าใหม่ของการพัฒนาหมู่บ้านใหม่ จากปี 2531 จนถึง ปี 2539 นับเวลารวมแล้ว 8 ปีที่ผ่านมา ชุมชนบ้านเขาหลวงต้องเร่งพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้าน เพื่อกอบกู้ภาพของความ เป็นสวรรคตบนดินให้กลับคืนมาใหม่ จนกระทั่งได้มีผู้นำที่ชื่อใหม่กับชุมชนบ้านเขาหลวงว่า เป็น "หมู่บ้านอัศจรรย์" การพัฒนาชุมชนบ้านเขาหลวงหลังจากเกิดอุทกภัยในปี 2531 เป็นการพัฒนาศูนย์ใหม่เพราะผลจากการพัฒนาตามแนวคิดการพึ่งตนเองของหมู่บ้านจากครั้งบรรพบุรุษที่เริ่มตั้งหมู่บ้านหรือการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อการประกวดตามโครงการ อพป.จนได้รับรางวัลที่ 1 ระดับจังหวัดและภาคนั้นได้สูญหายไปกับกระแสน้ำของคืนวันที่ 21 ต่อกับวันที่ 22 พฤศจิกายนหมดแล้ว การพัฒนาชุมชนหมู่บ้านหลังจากการเกิดอุทกภัย เป็นการพัฒนาที่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกจำนวนมาก ทั้งที่เป็นองค์กรหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เข้าไปช่วยเหลือในระยะสั้น

เรื่องการช่วยเหลือเรื่องข่าวสารอาหารแห้ง เครื่องอุปโภค บริโภค นำเข้าใบมอบให้กับโรงเรียน และชุมชน และการช่วยเหลือระยะยาวในเรื่องของการฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมและอาคารสถานที่ สำหรับหน่วยงานที่เข้าไปช่วยเหลือในระยะยาวนั้น จากการศึกษาเอกสารบันทึกการตรวจเยี่ยม หมู่บ้าน เอกสารโครงการและการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนได้กล่าวถึงโครงการระยะยาว 3 โครงการ ที่เข้ามาช่วยพุงให้ชาวบ้านเขาหลวงสามารถลุกขึ้นมาเป็นบงขาของตนเองจนสามารถพึ่งตนเอง ได้อีกครั้ง

5.1.3.1 การสนับสนุนจากภาครัฐ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจัดสรรงบประมาณเพื่อการก่อสร้าง อาคารเรียนหลังใหม่ร่วมกับมูลนิธิหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ กรมชลประทานนำโครงการฟื้นฟูหมู่บ้าน เขาหลวงตามแนวพระราชดำริ สร้างผนังคลองทำดีด้วยการเทพื้นคอนกรีต ก่อด้วยหินคลุมตาข่าย ป้องกันหินริมตลิ่งไหลไปตามกระแสน้ำบริเวณที่ ขยายทางน้ำสำหรับการรับกระแสน้ำยามฤดู น้ำหลาก

5.1.3.2 การสนับสนุนจากเอกชน

การสนับสนุนจากเอกชนที่มาเยี่ยมเยียนให้กำลังใจเป็นหมู่คณะจำนวนมาก มีหน่วยงาน หลักที่ให้ความสนับสนุนในระยะยาว

1) มูลนิธิหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เข้ามาให้ความช่วยเหลือ ด้านงบประมาณเพื่อการก่อสร้างโรงเรียนใหม่ที่ถูกกระแสน้ำพัดพาไปให้เป็นสถานศึกษาสำหรับ นักเรียนในชุมชน งบประมาณจำนวน 4 ล้านบาท สร้างอาคารเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวก และขอใช้ชื่อโรงเรียนหลังใหม่นี้ว่า โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดในเรื่อง สภาพการศึกษาข้างต้นแล้ว

2) โครงการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (พ.อ.อ.) เป็นโครงการร่วมระหว่างหน่วยงานมูลนิธิโกมล คีมทองกับ TACAP เป็นโครงการ ระยะเวลาดำเนินการ 3 ปี เพื่อเป็นการพัฒนาอาชีพเสริมให้กับชุมชน พัฒนากลุ่มองค์กรผู้นำชุมชนและชาวบ้าน ในชุมชน ลดการทำลายธรรมชาติซึ่งจะทำให้ระบบนิเวศน์เสียไปและเพื่อช่วยเหลือให้หมู่บ้าน พึ่งตนเองได้ในเรื่องของการจัดการอาชีพและการประกอบธุรกิจขนาดย่อม

การสนับสนุนจากภายนอกที่ให้กับชุมชนบ้านเขาหลวงสามารถพึ่งตนเองได้พิจารณาได้

จาก การให้ความรู้ (Knowledge) การให้ทักษะ (Skill) การให้วิธีการ (Management) และการให้สิ่งของหรือสิ่งอำนวยความสะดวก (Facilities) ชุมชนบ้านเขาหลวงประสบกับภัยธรรมชาติที่ผ่านมา 3 ครั้งคือวาตภัยพ.ศ. 2505 อุทกภัย พ.ศ. 2518 และอุทกภัย พ.ศ. 2531 ในคราวเกิดอุทกภัยครั้งสุดท้ายเป็นคราวที่ร้ายแรงที่สุด เปรียบเสมือนการพลิกประวัติศาสตร์หน้าของชุมชนบ้านเขาหลวงการพลิกฟื้นคืนเพื่อลุกขึ้นยืนใหม่ได้นั้นต้องอาศัยกำลังใจ กำลังกาย และกำลังทรัพย์อย่างมหาศาล การประสบกับความหายนะครั้งนั้น ชาวเขาหลวงได้รับความช่วยเหลือเอาใจใส่ที่กำลังใจจากหน่วยงานภายนอกหลายหน่วยงานหลายฝ่ายเข้ามาช่วยเหลือ ให้ความรู้หยิบยื่นทรัพย์สินของ อาหารและสิ่งอื่น ๆ ให้กับชาวเขาหลวง อีกทั้งยังเป็นการเยี่ยมชมเพื่อเอาขวัญและกำลังใจจากการดำรงตนและชุมชนที่ไต่ในท่ามกลางความสูญเสียที่เกิดจากภัยนั้นจากบันทึกการตรวจเยี่ยมของโรงเรียน มืองค์กร หน่วยงานและกลุ่มบุคคลเข้ามาในชุมชนบ้านเขาหลวง จำนวน 67 ราย ตั้งแต่วันเกิดอุทกภัยจนถึงวันนี้ ระยะเวลากว่า 7 ปี ชุมชนบ้านเขาหลวงสามารถพัฒนาตนเองจนสามารถลุกขึ้นยืนบนลานแข็งของตนเองได้ พัฒนาสภาพอาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัยจนมีความเจริญรุ่งเรืองเทียบเท่าสภาพเดิมเมื่อครั้งได้รับ การพัฒนาชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองในระยะหลังเกิดอุทกภัยเป็นต้นมานั้นคงปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นเพราะส่วนหนึ่งของการช่วยเหลือจากองค์กรภายนอก องค์กรภายนอกมีส่วนในการเข้ามาให้ความรู้ที่มีวิธีการจัดการ ทรัพย์สินของที่เหลืออำนวยความสะดวกให้เกิดการพัฒนาหมู่บ้านในช่วงนั้น แต่หลังจากหมู่บ้านเริ่มที่จะพัฒนาบนความสามารถของตนเองได้แล้ว องค์กรภายนอก การสนับสนุนจากภายนอกก็มิได้เป็นปัจจัยสำคัญอีกต่อไป การมองภาพของการเข้ามาขององค์กรภายนอกจึงมองได้ 2 ด้าน คือ ท้าให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้และลดความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชน ขึ้นอยู่กับว่า องค์กรที่เข้ามานั้นมีวิธีการในการทำงานร่วมกับชาวบ้านอย่างไร เข้ามาในลักษณะของความเสมอภาค ให้ความรู้บนพื้นฐานของความเป็นชุมชน มากกว่าการยกความสามารถที่มีมากกว่าชาวบ้านแล้วมาชี้แนะ สั่งการให้ทำตามที่ต้องการ การร่วมคิด ร่วมทำบนฐานความเคารพซึ่งกันและกัน ตั้งแต่เริ่มดำเนินการ มากกว่าการมอบให้ทำงานเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่ง จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน และองค์กรผู้นำที่สัมพันธ์กับองค์กรภายนอกที่เข้ามาในชุมชนและการสังเกตกิจกรรมที่องค์กรภายนอกได้จัดกระทำขึ้นภายในชุมชน มีคำกล่าวที่น่าสนใจ คือ

"คนในหมู่บ้านบางคนได้รับเงิน แต่ไม่ต้องการ ชาวบ้านต้องเก็บกัน

หน้าตาหน้าแดง"

"การเข้าชมชนของหน่วยงานราชการทำให้เกิดความแตกแยกให้กับชาวบ้าน เพราะเป็นการทำให้ดู ผลประโยชน์กับกลุ่มคน บุคคลใด บุคคลหนึ่ง"

"องค์กรภายนอกยึดการติดต่อกับบุคคลเดิม ๆ องค์กรไหนมาก็จะยึดบุคคลนี้แหละ ทุกฝ่ายเลยจะถามหาบุคคลกลุ่มนี้ก่อน ความรู้เดิมที่ถ้าเข้าศิริวงต้องไปหาคนนั้น บอกกันต่อ ๆ มา ควรหักกลุ่มใหม่ได้มีโอกาสด้านข้าง และที่สำคัญกลุ่มของหมู่บ้านก็มาพยายามสร้างคนรุ่นใหม่ขึ้นมา จะได้ขยายฐานของหมู่บ้านให้เต็มพื้นที่"

แต่ถึงอย่างไร การที่องค์กรภายนอกเข้ามาสนับสนุนด้านความรู้ทางอาชีพ การพัฒนาให้กับชุมชนนั้น องค์กรผู้นำก็มีความคิดเห็นว่า มีส่วนดีมากกว่าส่วนเสีย

5.2 รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียน

รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนในชุมชนบ้านเขาหลวงดำเนินการโดยโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ซึ่งเป็นสถานศึกษาแห่งเดียวในชุมชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จัดการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยจัดการศึกษาภาคบังคับชั้นประถมศึกษาปีที่1-6 ตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เป็นโรงเรียนแห่งเดียวในชุมชนที่จัดการศึกษาโดยระบบโรงเรียนการจัดการเรียนการสอนมีการปรับเนื้อหาการเรียนรู้อตามหลักสูตรให้สอดคล้องกับเนื้อหาความรู้ของชุมชน ร่วมสร้างองค์ความรู้ให้กับชุมชน นำความรู้ที่เข้าสู่ระบบการเรียนการสอน และขยายผลสู่ชุมชนในลักษณะของโรงเรียนเป็นฐานความรู้ (School-based Model) ในลักษณะดังกล่าวนี้ การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนบ้านเขาหลวงจึงเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษาในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพและหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น วิชาการงานและวิชาอาชีพ รูปแบบการศึกษามืออาชีพประกอบที่เป็นโครงสร้างและการหน้าที่ วิเคราะห์ได้ ดังต่อไปนี้

5.2.1 โครงสร้างและการจัดการ

5.2.1.1 การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย

โรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนบ้านเขาหลวงมีการกำหนดเป้าหมายการศึกษาตามแนวระบบโรงเรียนตามหลักสูตรที่กำหนดโดยมุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถความถนัดและความสนใจของตนเองเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพหรือการศึกษาต่อ โดยมีการปรับให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่นในเรื่องการพึ่งตนเอง ดังต่อไปนี้

1) การพึ่งตนเอง

1.1) ด้านเทคโนโลยี-ความมีภูมิปัญญา

รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนมีบทบาทเกี่ยวกับความมีภูมิปัญญาในการพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี โดยการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีองค์ความรู้เป็นเรื่องของท้องถิ่น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น โครงการที่ได้เข้าไปสังเกตกิจกรรมและได้สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับครูผู้รับผิดชอบโครงการแล้วพอจะกล่าวได้ว่าโรงเรียนไทยรัฐวิทยา จัดกิจกรรมการเรียนการสอนและโครงการสนับสนุนให้ผู้เรียนสืบทอดภูมิปัญญาชุมชนในการพึ่งตนเองสอดคล้องกับกิจกรรมและโครงการของชุมชน โดยคุณลักษณะพื้นฐานที่โรงเรียนได้ปลูกฝังให้กับผู้เรียนก็คือ คุณลักษณะของการเป็นคนประหยัด รู้จักอดออม รู้จักคุณค่าของเงิน รักธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การเป็นคนมีระเบียบวินัย ด้วยการจัดกิจกรรมให้นักเรียนของโรงเรียนทุกคนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และมีมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ทุกคนต้องเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ของโรงเรียน วิธีการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์นักเรียนมีระเบียบและกฎเกณฑ์ที่ใกล้เคียงและเป็นไปในแนวทางเดียวกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านเขาหลวง ที่เป็นกิจกรรมหลักของชุมชน ในช่วงของการเริ่มก่อตั้งคณะครูได้ไปศึกษาดูงานกิจการกลุ่มออมทรัพย์มาเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ปัจจุบันยอดเงินฝากของออมทรัพย์นักเรียนสูงมาก เป็นตัวบ่งชี้ได้ว่า นักเรียนได้เห็นคุณค่าของการออมทรัพย์นั่นเอง ผู้ปกครองนักเรียนก็ได้รับทราบและสนับสนุนการปฏิบัติตนของนักเรียนด้วยการสนับสนุนเรื่องการเงินกับบุตรหลาน

1.2) ด้านเศรษฐกิจ-ความพอค้ำในฐานะความเป็นอยู่

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในระบบโรงเรียนสร้างความสมดุลในเรื่องของภาวะ การออมและการลงทุน การสร้างคุณลักษณะนิสัยความเป็นคนประหยัดอดออมให้กับนักเรียน ในชุมชน โดยการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพตามที่เสนอแนะไว้ใน หลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น จัดกิจกรรมตามนโยบายที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนดไว้ คือกิจกรรม/โครงการสหกรณ์ออมทรัพย์ สำหรับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา นั้นประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมตามโครงการมาก เป็นเพราะโรงเรียนมีแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้อง กับแนวปฏิบัติของชุมชน สร้างความเข้าใจ เห็นด้วย ศรัทธาเลื่อมใสในผลการทำงานของคณะครู

โครงการออมทรัพย์นักเรียนเป็นโครงการต่อเนื่องตามนโยบายในแผนงานกิจการ นักเรียน โดยมีหลักการในเรื่องเศรษฐกิจว่าเป็นเรื่องที่สำคัญจำเป็นต่อการดำรงชีวิต การ วางแผนสำหรับอนาคตจึงต้องรู้จักการอดออมจากเงินที่ผู้ปกครองนำมาโรงเรียนเหลือจากการ กินขนมแล้วนำมาฝากกับโครงการ เพื่อนำเข้าบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ของโรงเรียน ทาง โครงการได้ให้ความหมายของการออมทรัพย์ว่า หมายถึงการประหยัดเงินที่เหลือใช้เก็บสะสม ไว้ใช้ในยามขาดแคลน ซึ่งจะได้ฝึกให้นักเรียนได้กระทำจนเป็นนิสัย ฝึกหัดให้นักเรียนได้รู้จัก การประหยัด นักเรียนจะได้เก็บเงินไว้เป็นทุนการศึกษาเมื่อนักเรียนเรียนจบจากโรงเรียน แห่งนี้ไป ระยะเวลาในการดำเนินงานตลอดปีการศึกษา จากเอกสารประชาสัมพันธ์โครงการ ออมทรัพย์กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของโครงการว่าโครงการออมทรัพย์นักเรียนเริ่มก่อตั้ง ขึ้นด้วยความเห็นชอบของอดีตอาจารย์ใหญ่โรงเรียนชุมชนวัดเขาหลวงร่วมกับคณะกรรมการ ออมทรัพย์ของหมู่บ้าน เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2530 โดยมีชาวบ้านในชุมชนเป็นผู้จัดพิมพ์สมุด ออมทรัพย์นักเรียนให้โรงเรียน 400 เล่ม เพื่อเป็นการเริ่มต้น จากนั้นโรงเรียนก็ได้ดำเนินการ เรื่อยมา ในครั้งแรกนักเรียนนำมาฝากเงิน 1,870 บาท/เดือน ในปัจจุบันจำนวนเงินเพิ่ม เป็น 29,000 บาท/เดือนและโครงการนี้ก็ได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครองตลอดมา ในปี 2530 มีสมาชิก จำนวน 465 คน 1,114 หุ้น(หุ้นละ 5 บาท)ถึงปี 2538 มีจำนวนสมาชิก 576 คน จำนวนหุ้น 125,433 หุ้น ยอดเงินฝากถึงวันที่ 1 กันยายน 2538 เป็นเงิน 1,078,572 บาท โรงเรียนจึงได้วางระเบียบกฎเกณฑ์ในการฝากและการกู้ยืมเงินเพื่อความเป็นระบบในการ บริหารงาน กล่าวโดยสรุปดังนี้ สมาชิกโครงการออมทรัพย์นักเรียนหมายถึง นักเรียน ครู นักการภารโรงของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา เท่านั้น สมาชิกต้องฝากเงินทุกวันที่ 1 ของเดือน

อย่างน้อยคนละ 1 หุ่น คือ 5 บาท มากน้อยตามแต่กำลังทรัพย์และความสามารถในการอดออม ของนักเรียนเอง สมาชิกจะได้รับเงินปันผลร้อยละ 10/ปี จะสามารถถอนหุ้นคืนได้เมื่อพ้นสภาพ จากการเป็นนักเรียน โดยการจบการศึกษาชั้นสูงสุดของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา หลังจากปันผล ให้สมาชิกแล้วทางโรงเรียนได้จัดสรรเงินส่วนหนึ่งไปพัฒนาโรงเรียนและเป็นทุนการศึกษา สาธารณประโยชน์ งานการกุศล สมาชิกเท่านั้นมีสิทธิกู้ นักเรียนกู้ได้ 3 วัน 4 ของเงินนอบบัญชี เงินฝากไม่คิดดอกเบี้ยครูกู้ได้ไม่เกิน 60,000 บาท เสียดอกเบี้ยร้อยละ 1.50 บาท การส่ง เงินต้นพร้อมดอกเบี้ยไม่ต่ำกว่าเดือนละ 1,000 บาท โดยหัก ณ ที่จ่าย การพิจารณารายการ กู้ให้มีคณะกรรมการไม่น้อยกว่า 5 คนเป็นผู้พิจารณาอนุมัติ ผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นประธาน คณะกรรมการ คุณสมบัติโครงการออมทรัพย์นักเรียนปิดถือก็คือ คุณสมบัติ 5 ประการ คือ มีความซื่อสัตย์ เสียสละเพื่อส่วนรวม รับผิดชอบร่วมกัน เห็นอกเห็นใจกันและมีความไว้วางใจกัน ถึงแม้โครงการนี้จะ เป็นโครงการตามนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเป็นต้นสังกัดที่กำหนดให้ทุกโรงเรียนต้องปฏิบัติตามแนวทาง แต่การที่คณะครูได้ร่วมมือกับ ชาวบ้านในชุมชนดำเนินการสร้างกม กติกา ระเบียบตามแบบแผนของชุมชนได้รับความ ร่วมมืออย่างสูงในชุมชน ทำให้กิจกรรมสหกรณ์ออมทรัพย์ของโรงเรียนเป็นกิจกรรมที่สร้าง คุณลักษณะนิสัยความเป็นคนรู้จักอดออมให้กับนักเรียน ซึ่งสอดคล้องตรงกันกับแนวการดำเนินงาน ของชุมชนจนสามารถจัดกิจกรรมได้อย่างมั่นคงเป็นปึกแผ่นอย่างดี แตกต่างจากโรงเรียนอื่น ในสังกัดเดียวกัน

1.3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ-ความเป็น ธรรมชาติ

การศึกษาระบบโรงเรียนมีบทบาทในการให้ความรู้เรื่องทรัพยากรธรรมชาติ จัดกิจกรรมปลูกฝังให้นักเรียนเกิดความตระหนักในความสำคัญของธรรมชาติ ร่วมกันอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างคุ้มค่า โรงเรียนได้จัดกิจกรรมขึ้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ที่ตั้งไว้ โดยการกำหนดกิจกรรมตามโครงการทบทวนวันกตัญญู เป็นโครงการที่จัดขึ้นในช่วง เดือนพฤษภาคมทุกปี เพื่อเป็นการอุทิศส่วนบุญกุศลให้กับผู้มีพระคุณที่ล่วงลับ เจ้าของทุนการศึกษาที่เสียชีวิตเนื่องจากการเกิดอุทกภัย วัตถุประสงค์ของโครงการก็คือ ประกาศเกียรติคุณ บูรพาจารย์และเจ้าของทุนการศึกษา เป็นการกระทำที่เป็นแบบอย่างที่ดีกับชุมชน ปลูกฝังความ

เป็นผู้กตัญญู รู้คุณค่าที่เกิดขึ้นกับเขาวิชาน ในปี 2538 ทรงเรียนได้ร่วมกับชุมชนและโครงการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (พ.อ.อ.) จัดงาน "พฤศจิกายน'38" ขึ้นที่วัดบ้านท่าดีอาคารอเนกประสงค์โรงเรียนไทยรัฐวิทยา กิจกรรมที่คณะกรรมการจัดให้มีขึ้นตามโครงการคือ การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่เสียชีวิตในเหตุการณ์ การเสวนา หัวข้อ "น้ำท่วมเขาหลวงก็ปีไม่มีวันลืม" ผู้เข้าร่วมเสวนาเป็นผู้ประสบกับอุทกภัยอย่างร้ายแรงถึงขั้นสูญเสียชีวิตของบุคคลอันเป็นที่รักและทรัพย์สินจำนวนมาก วนภาคล้ายเป็นกิจกรรมการปลูกต้นไม้ตามสถานที่สำคัญ ถนน ลากลอง เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านเขาหลวง ซึ่งผลสำเร็จของกิจกรรมนี้ได้สร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดขึ้นกับชาวบ้านในชุมชนด้วยเช่นกัน ดังจะพิจารณาได้จากกรณีถอดความเสวนาที่ชาวบ้านได้โต้ตอบกันดังนี้

"คนท่าเหมือนกันแหละ ระบบนิเวศของเราถูกทำลายหมดแล้ว เมื่อระบบนิเวศถูกทำลายก็ต้องช่วยกันฟื้นฟู เมื่อฝนตกลงมาดินแดนที่เราไม่ฟื้นฟูปลูกต้นไม้ปลูกอะไรไว้ มันจะพังลงมา เหมือนที่เราเห็น ๆ ถ้าหากเราช่วยกันฟื้นฟูระบบนิเวศและทรัพยากรแต่ก่อนน่าที่กลับอุปถัมภ์เหตุการณ์หรืออุทกภัยนี้ก็จะลดลงเรื่อย ๆ "

"ตอนนี้น้ำก็เจียว เพราะหมันน้ำขึ้น คนไปปลูกต้นไม้ ต้นอะไร คนไปปลูกไม่ค่อยเห็นแล้วที่บนเขาที่เป็นแผล"

"งานการจัดงานนี้ ความรู้สึกของผมว่า 7 ปีที่ผ่านมา เราจัดงานนี้ขึ้นมาเพื่อให้พ่อแม่พี่น้อง 5 หมู่บ้านที่ประสบกับเหตุการณ์ตรงนั้น เพื่อเตือนสะกิดความรู้สึกในปีที่เกิดเหตุการณ์ที่ประสบกับภัยธรรมชาติอย่างแสนสาหัสความรู้สึกที่นั่นมีเราคงจำกันได้ว่าเราประสบเหตุการณ์ไหม ๆ เราไม่รู้สึกดีสินใจพรรคปรี๊ดไม่รู้จะอยู่หรือไม่อยู่ที่เขาหลวงดี เราขวัญเสียไปหมด ชาวเขาหลวงทุกคนจัดงานทุกปี ก็เพื่อสะกิดความรู้สึกตรงนี้ อย่าน้ำท่วมพ่อแม่ พี่น้องนี่สิ ถ้าพูดจริง ๆ อย่าน้ำเราลืมตาย ให้เราสำนึกในภัยธรรมชาติ ต่อไปนี้เราประมาทไม่ได้ เพราะเราอยู่กับธรรมชาติ เราอยู่ร่วมกันทุกคนให้เรารู้อัน เหตุการณ์ที่ผ่านมา เราอยู่รอดได้

เพราะว่า พ่อแม่พี่น้องทั้งเขาหลวง เราร่วมมือกันช่วยเหลือกัน ถึงตรงนี้
ภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 31 จนถึงปี 38 เพื่ออย่าให้พ่อแม่พี่น้องนี้ล้ม
เหตุการณ์ตรงนั้นกัน สร้างความรู้สึที่ดีแล้วที่รู้อนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่ง
แวดล้อมแล้วก็ตามนี้เราต้องช่วยกัน"

งานทางญวนกตัญญูจึงเป็นงานของทั้งชุมชน โดยมีโรงเรียนเป็นเจ้าภาพจัดงานทุกปี

1.4) ด้านจิตาใจ-ความมีคุณธรรม

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่ตามแนวระบบโรงเรียนมีบทบาทในการสร้างความ
เป็นคนมีคุณธรรมทางอาชีพโดยการจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาโครงสร้างที่กำหนดไว้ใน
หลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา นอกจากนั้นโรงเรียนยังได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน
มุ่งเน้นความมีคุณธรรมทางอาชีพเรื่องความขยัน ประหยัด อดออม คือ กิจกรรมออมทรัพย์
นักเรียน จัดกิจกรรมโครงการอาชีพเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ ซึ่งทำให้เกิดคุณธรรมเรื่องความ
รับผิดชอบในหน้าที่ เป็นต้น

1.5) ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมีเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรี

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่ตามแนวระบบโรงเรียนมีบทบาทในการสร้างความ
มีเอกลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนเขาหลวง

ดังได้กล่าวแล้วว่าความเป็นชุมชนบ้านเขาหลวงสามารถดูได้ที่ แบบแผนการผลิตที่
เรียกว่า "สวนผสม" "สวนสมรม" หรือ "ป่าหมาก ป่าพลู ป่ามังคุด" การมีศูนย์และองค์กร
ประชาชนที่เข้มแข็งเสียสละ มีความผูกพันตามระบบเครือญาติ และมีระบบเศรษฐกิจที่มีกลุ่ม
องค์กร เพื่อการสร้างความสมดุลระหว่างการออมกับการลงทุนในชุมชน การศึกษาขั้นพื้นฐาน
เพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนในชุมชนบ้านเขาหลวงมีบทบาทในการฟื้นฟูวัฒนธรรมทาง
อาชีพของชุมชน รักษาและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และเสริมสร้างความเป็นเอกลักษณ์ศักดิ์ศรี
ของชุมชนไว้โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับเอกลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชน
ตามที่ระบุไว้ในโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรในเรื่องชุมชนท้องถิ่น นอกจากนั้นโรงเรียนยัง
ได้ดำเนินโครงการ/กิจกรรมตามนโยบายและกำหนดโครงการ/กิจกรรมขึ้นมาใหม่เพื่อตอบ
สนองต่อการพัฒนาตนเองด้านสังคมวัฒนธรรมในชุมชน โดยดำเนินกิจกรรมออมทรัพย์นักเรียนซึ่ง

เป็นกิจกรรมตามนโยบายได้อย่างประสบผลสำเร็จ สร้างคุณลักษณะที่ตอบสนองต่อการพึ่งตนเอง ด้านเศรษฐกิจและตอบสนองต่อการพึ่งตนเองด้านสังคมวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน จัดกิจกรรม โครงการเพาะกล้าไม้สนับสนุนแผนการผลิตของชุมชน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยมีเป้าหมายการถนอมอาหาร วัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนคือ สะตอ ลูกประยะ ทุเรียน เป็นต้น

2) การสร้างคุณลักษณะพื้นฐาน

กิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์นักเรียนที่การศึกษาระบบโรงเรียนจัดขึ้นเพื่อสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองทางอาชีพที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนนี้ ยังสามารถสร้างคุณลักษณะพื้นฐานของบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพได้ด้วย โดย นักเรียนที่เรียนรายวิชานชั้นเรียนหากต้องการกู้เงินไปทำกิจกรรมก็สามารถกระทำได้โดยไม่เสียดอกเบี้ย นอกจากจะส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักอดออมประหยัดและมีวินัยในตนเองแล้ว กิจกรรมที่นักเรียนกู้เงินมาลงทุนยังเป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักการวางแผนการทำงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการประกอบอาชีพ กล่าวคือ นักเรียนจะกู้เงินไปทำกิจกรรมฝึกทักษะทางอาชีพ ซึ่งเป็นอาชีพหัตถ์ในชุมชน เช่น การเพาะเห็ด การเลี้ยงกบ การเลี้ยงปลา ซึ่งเป็นอาชีพหัตถ์ภายในชุมชน สำหรับอาชีพดั้งเดิมภายในชุมชน คือ อาชีพทาสวน นักเรียนสามารถเพาะกล้าไม้ เช่น การเพาะเมล็ดมังคุดเพื่อขายให้กับชาวสวนได้ กิจกรรมเหล่านี้สามารถกระทำได้ด้วยการกู้เงินมาลงทุน สร้างกิจการเล็ก ๆ แล้วจึงพัฒนาไปสู่การพึ่งตนเองได้เรียกได้ว่า การศึกษาตามแนวระบบโรงเรียนของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา สามารถสร้างคุณลักษณะพื้นฐานการพึ่งตนเองทางอาชีพให้กับสมาชิกของชุมชน สร้างทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ สร้างเสริมความตั้งใจให้นักเรียนมีความมุ่งมั่นในการทำงานให้บรรลุตามเป้าหมายโครงการที่นักเรียนได้วางไว้และคุณลักษณะพื้นฐานนี้สามารถนำไปใช้ได้กับการทำงานทุกชนิดคือ ขยัน อดทน มีความรับผิดชอบ การตั้งใจทำงาน ความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย

5.2.1.1 การจัดโครงสร้าง

1) โครงสร้างการบริหารงานภายในโรงเรียน

เพื่อการเรียนการสอนวิชาอาชีพการแบ่งภาระหน้าที่ให้กับครูผู้สอน

การบริหารการเรียนการสอนของโรงเรียนจึงเป็นไปเพื่อมุ่งเน้นด้านวิชาสามัญมากกว่าวิชาอาชีพ คือ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา จัดการศึกษา 2 ภาคเรียน ในปีการศึกษา 2538

เปิดวันเรียน 209 วัน การแบ่งสายการสอนออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในแต่ละระดับก็จะมีหัวหน้าสายทำหน้าที่รับผิดชอบ ด้านงานวิชาการ คณะครูจะมีชั่วโมงสอนกัน 15-20 คาบต่อสัปดาห์ บางวิชามีครูผู้สอนคนเดียวกัน ทั้ง 2 ระดับ ตัวอย่างเช่น วิชาเกษตร ครูคนเดียวกันสอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 และ มัธยมศึกษาปีที่ 1-2 สถิตินักเรียนเรียนต่อในระดับสูงขึ้น ยืนยันถึงค่านิยมของผู้ปกครองที่มีต่อการเรียน ของบุตรหลานได้เป็นอย่างดี กล่าวคือในปีการศึกษา 2537 นักเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 41 คน เรียนต่อทั้ง 41 คน ประชากรในชุมชนที่กำลังอยู่ในวัยศึกษา ตั้งแต่ระดับก่อน ประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวนร้อยละ 37.35 กำลังศึกษาอยู่ โดยศึกษาอยู่ในสถานศึกษาของชุมชนร้อยละ 20.24 และ ร้อยละ 17.11 ไปศึกษาต่อในสถานศึกษาภายนอก ชุมชน โรงเรียนไทยรัฐวิทยา จึงถือว่าเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาได้ตามนโยบายขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้เรียนมีสถานที่เรียนอาชีพซึ่งเป็นปัจจัยด้านการสร้างคุณลักษณะพื้นฐานทาง อาชีพตามที่หลักสูตรกำหนด คุณลักษณะพื้นฐานที่หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) คือ คุณลักษณะที่มุ่งหวังให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน 4 ประการ คือ ทำงานเป็น มีนิสัยรักการ ทำงาน มีการปรับปรุงงานอยู่เสมอและรู้กระบวนการจัดการ

2) นโยบายการบริหารงานภายในโรงเรียน

นโยบาย เป้าหมาย แผนงานและโครงการและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา มีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามนโยบายของหน่วยงาน ต้นสังกัด โรงเรียนต้องจัดการศึกษาทั้ง 3 ระดับ ทำให้โรงเรียนกำหนดเป้าหมายการดำเนินงาน ด้านคุณภาพไว้เป็นแผนงานของโรงเรียนคือ ในระดับก่อนประถมศึกษาเป้าหมายให้นักเรียนมีความพร้อมที่จะเข้าโรงเรียนชั้นประถมศึกษาไม่ต่ำกว่าร้อยละ 98 ในระดับประถมศึกษาทั้งที่มีคะแนนที่ นำพึงพอใจในทุกกลุ่มประสบการณ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ยกเว้นในกลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ที่กำหนด เป้าหมายให้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 65 นักเรียนร้อยละ 90 มีพฤติกรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ ส่วนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนั้น ร้อยละ 95 สามารถจบการศึกษาภายใน 3 ปี และทุกคนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ในด้านการบริหารและสนับสนุนการ ศึกษา ทางโรงเรียนได้กำหนดให้มีการนิเทศภายในโรงเรียนไม่ต่ำกว่าภาคเรียนละ 4 ครั้งครูใน

โรงเรียนได้รับการพัฒนาทางวิชาการหรืออาชีพอย่างน้อยคนละ 1 ครั้งและมีการเปิดโอกาสที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนทุกชั้น ปีละ 1 ครั้งเป็นอย่างน้อย โรงเรียนมีคณาจารย์ประจำโรงเรียนว่า "ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อุดม" และมีปรัชญาประจำโรงเรียนว่า "เรียนดี กีฬาเด่น เน้นคุณธรรม สัมพันธ์ชุมชน" โรงเรียนไทยรัฐวิทยาจัดการศึกษาตามนโยบายของต้นสังกัด ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนก็ต้องจัดการศึกษาตามค่านิยมและบรรทัดฐานของคนในชุมชนด้วยการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับนักเรียนในชุมชนที่มีสถานศึกษาสำหรับศึกษาต่ออีก 3 ปี หลังจากจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้ว ในขณะที่ผู้ปกครองต้องการให้นักเรียนได้เรียนต่อในระดับที่สูงสามารถสอบแข่งขันกับนักเรียนจากที่อื่น ๗ ในการเข้าเรียนต่อในสถานศึกษาที่มีชื่อเสียง มากกว่าการจบออกมาประกอบอาชีพ ทางโรงเรียนจึงต้องจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นด้านความรู้ทางสายสามัญ

3) บุคลากรในโรงเรียน

3.1) ผู้บริหารโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจเป้าหมายการเรียนการสอนตามหลักสูตร และทัศนคติต่อวิชาอาชีพ และต่อชุมชน ตำแหน่งเป็นผู้ช่วยการอยู่ภายนอกชุมชน ย้ายมาดำรงตำแหน่งปี พ.ศ.2534 มีความกระตือรือร้นในการทำงานสูง ให้ความสำคัญกับชุมชน ทั้งนี้ผู้วิจัยสังเกตพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนจะเข้ามาอนค่างที่โรงเรียนก่อน 1 คืน ถ้าโรงเรียนมีงานและงานของโรงเรียนทุกครั้งเป็นงานที่มีส่วนร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตรวจสอบจากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน "ผ.อ.นะ เข้ากับชาวบ้านได้ดี" "ช่วยผู้ใหญ่คิดงานของชุมชน"จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการประชุมร่วมกันระหว่างบ้านกับโรงเรียนมากกว่า 5 ครั้งพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนแล้วยังให้ความสำคัญ เห็นคุณค่าของชุมชน ตลอดจนช่วยทำงานเพื่อส่วนรวมในชุมชน

3.2) ครูผู้สอน

ครูผู้สอนมีความรู้ ความเข้าใจความรู้ความเข้าใจเป้าหมายของหลักสูตรและมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาอาชีพ โดยครูผู้สอนมีวุฒิปริญญาตรีทางการเกษตร มีความรู้ความสามารถในการสอนวิชาอาชีพ นอกจากรับผิดชอบการเรียนการสอนเป็นรายวิชาที่โรงเรียนมอบหมายแล้ว ครูผู้สอนยังเป็นผู้ที่รับผิดชอบการดำเนินกิจกรรมตามโครงการของโรงเรียนคือ โครงการ

เกษตรเพื่ออาหารกลางวัน เป็นโครงการระยะยาวเพื่อสนับสนุนอาหารกลางวัน โรงเรียน
 ไทยรัฐวิทยา ๖ ไร่บริการแก่นักเรียนทุกปี ครูผู้รับผิดชอบและนักเรียนที่เรียนวิชาเกษตร ชั้น
 ประถมศึกษาปีที่ 5-6 และมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ที่เรียนนารายวิชา ครูผู้สอนจะให้นักเรียนได้
 ฝึกปฏิบัติด้วยการปลูกพืชผักสวนครัวไว้จำหน่ายเข้าโครงการอาหารกลางวัน การถนอมอาหาร
 ประเภท ไข่เค็มหรือดองผลไม้ในฤดูกาลที่มากพอ เช่น การดองมะม่วง ดองลูกประหรือมะยม
 เป็นต้น จากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับครูผู้รับผิดชอบโครงการได้ให้ข้อคิดเห็นว่
 การที่นักเรียนจะสามารถทำงานตามหลักสูตรกำหนดในเรื่องของโครงการได้นั้น โรงเรียนจะ
 ต้องมีกองทุนสำหรับให้นักเรียนได้กู้ยืมเงินไปลงทุนและการสอนเพื่อให้เกิดทักษะการปฏิบัติทาง
 อาชีพ ควรจะต้องสอนให้ครบกระบวนการทั้งเรื่องการลงทุนการจัดการวางแผนและการมอง
 หาดตลาด การคิดต้นทุนกำไรเป็นสิ่งจำเป็นที่ควรสอน ครูผู้สอนวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพ
 มีความเห็นด้วยกับการที่จะให้ชาวบ้านที่มีความรู้ในเรื่องของท้องถิ่นมาสอนให้กับนักเรียน โดย
 ให้เหตุผลว่าการทำงานบางอย่าง ครูผู้สอนก็ไม่ได้รู้มากนัก ขาดเทคนิคเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่จะ
 พาให้งานที่กำลังทำนั้นประสบผลสำเร็จได้อย่างสมบูรณ์ อย่างเช่นกรณีการดองลูกประซึ่งเป็น
 อาหารกับแก้มบนโต๊ะอาหารของคนอำเภอลานสกาและคนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ครูผู้สอน
 มีความตั้งใจจริงที่จะสืบทอดวิธีการดองลูกประที่อร่อยให้กับผู้เรียน แต่ก็ไม่สามารถทำได้
 เนื่องจากว่าชาวบ้านที่ดองได้ชำนาญนั้นมีเคล็ดลับบางอย่างที่ครูผู้สอนไม่รู้ไม่เข้าใจ เมื่อสอน
 ให้นักเรียนดองผลที่ได้ก็ไม่ดีเท่าที่ชาวบ้านทำ โครงการนี้ก็เป็นอีกหนึ่งโครงการที่เป็นแนว
 นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติที่ทุกโรงเรียนต้องปฏิบัติตาม
 ความสำเร็จของโครงการจึงขึ้นอยู่กับแนวทางการปฏิบัติกิจกรรมของครูเจ้าของโครงการและ
 จุดเน้นของโรงเรียน

3.3) โครงสร้างหลักสูตร

โรงเรียนจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521
 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง
 พ.ศ. 2533) โดยโรงเรียนมีการพัฒนากิจกรรม กระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้อง
 กับความรู้และอาชีพงานท้องถิ่น

3.4) โครงสร้างทางกายภาพ

สภาพความพร้อมของอาคารสถานที่ การจัดบรรยากาศของโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาอาชีพของโรงเรียนมีความพร้อม บรรยากาศเอื้อต่อการเรียน สภาพแวดล้อมความพร้อมของปัจจัยการผลิต โรงเรียนไทยรัฐวิทยา มีเนื้อที่บริเวณ 20 ไร่ จัดการศึกษา มีอาคารเรียน 2 หลัง 24 ห้องเรียน อาคารอเนกประสงค์ 2 หลัง บ้านพักครู 3 หลัง บ้านพักภารโรง 1 หลัง ห้องสุขา 2 หลัง มีจำนวนครู 27 คน นักเรียนในปีการศึกษา 2538 จำนวน 518 คน เป็นนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา 118 คน ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 314 คน และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นปีที่ 1-3 จำนวน 86 คน

5.2.2 กระบวนการ

5.2.2.1 กระบวนการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพที่โรงเรียนจัดให้มีขึ้นได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามเนื้อหารายวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและคิดค้นกิจกรรมโครงการต่าง ๆ เพื่อดำเนินการห้บรรลุเป้าหมาย เป็นกิจกรรมและโครงการที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่องมีเป้าหมาย มีการถ่ายทอดความรู้จากโรงเรียนสู่ชุมชน ด้วยกิจกรรมทางอาชีพและจากชุมชนสู่โรงเรียน ด้วยการให้ทรัพยากรห้องเรียนในชุมชนที่มีอยู่ กิจกรรมการศึกษาดังกล่าวจึงเป็นกระบวนการสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองของบุคคลที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน

5.2.2.2 กระบวนการพัฒนาขีดความสามารถของโรงเรียน

การพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนด้านความรู้ ทักษะ ด้านแนวความคิดที่มีต่อการศึกษาเพื่ออาชีพเพื่อการพึ่งตนเองนั้น จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาขีดความสามารถของบุคคลดังกล่าวข้างต้นนั้น โรงเรียนใช้กระบวนการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยผู้รู้ในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์นักเรียนที่โรงเรียนจัดขึ้นมีลักษณะแนวทางการปฏิบัติคล้ายคลึงกับแนวปฏิบัติของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของหมู่บ้าน

5.2.2.3 การสร้างเครือข่าย-การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

การจัดโครงการเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่น โครงการ

วันกตัญญู โครงการจัดงานวันป้าใหม่ โครงการแข่งขันกีฬาหมู่บ้าน การจัดงานวันเด็ก วันสงกรานต์
ผู้อาวุโส การจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนในเรื่องกิจกรรมของชุมชนซึ่งได้แก่
กิจกรรมออมทรัพย์นักเรียน นอกจากนี้โรงเรียนยังได้จัดกิจกรรมเพื่อการประชาสัมพันธ์ การเรียน
การสอน การจำหน่ายผลผลิตที่เกิดจากการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนลักษณะของการจัด
นิทรรศการให้ผู้ปกครองได้ทราบและเข้าใจการทำงานของคณะครู โรงเรียนกรณีโรงเรียนและ
ชุมชนร่วมมือกันสร้างเวทีสำหรับการจัดการแสดง เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ร่วมกันระหว่างสถาบัน
งานชุมชน ในขณะเดียวกันก็จัดเป็นการหารายได้ให้ชุมชนได้เมื่อภายนอกมาขอเช่าบาสี เป็นกรณี
ศึกษาที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนสู่ชุมชน กรณีการจัดกิจกรรมวันกตัญญู เพื่อรำลึกถึง
กรณีเกิดอุทกภัย โดยโรงเรียนร่วมมือกับชุมชนสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนและ
ชาวบ้านในชุมชน

5.2.3 การสนับสนุนจากภายนอกโรงเรียน

จากการที่ โรงเรียนประสบภัยธรรมชาติอุทกภัยปี 2531 ซึ่งเป็นคราวที่ร้ายแรงที่สุด
โรงเรียนและพื้นที่ดินสูญหายไปกับสายน้ำ โรงเรียนนาทปรุวิทยา เดิมนี้เป็นโรงเรียนวัดกลาง
อยู่ในความอุปถัมภ์ของพระภิกษุเจ้าอาวาสวัดเขาหลวงเป็นผู้สร้างเมื่อ พ.ศ. 2476 ทำการ
สอนในโรงธรรมศาลา ต่อมาได้งบประมาณและแรงงานจากชาวบ้านสมทบสร้างอาคารถาวร
มีครูใหญ่คนแรกเมื่อปี 2484 ขยายการจัดการศึกษาถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ต่อมาใน พ.ศ. 2518
โรงเรียนวัดเขาหลวงได้รับการจัดตั้งให้เป็นโรงเรียนชุมชนวัดเขาหลวง และเป็นโรงเรียน
ชุมชนแห่งแรกของอำเภอเสนาสกา พ.ศ. 2531 โรงเรียนชุมชนวัดเขาหลวงได้รับรางวัลดีเด่น
ระดับจังหวัดของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในขณะนั้นโรงเรียนมีความ
เจริญสูงสุด รอบบริเวณโรงเรียนมีความสวยงาม ร่มรื่นเป็นโรงเรียนที่พร้อมไปด้วยอาคารเรียน
อาคารอเนกประสงค์ สื่อการเรียนการสอน ในปีเดียวกันนี้เอง โรงเรียนชุมชนวัดเขาหลวงก็ได้รับ
เลือกเข้าโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท(กศ.พห.) เนื่องจากมีความพร้อม
และเหมาะสมตามที่โครงการกำหนดและอยู่ในเขตชุมชนซึ่งอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง ในขณะที่ยุ
บริหารโรงเรียนกำลังอยู่ระหว่างการเดินทางเข้ารับรางวัลดีเด่นจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
ศึกษาธิการที่อาคารสุรสภา กรุงเทพมหานครในวันประถมศึกษาที่ 25 พฤศจิกายน 2531 ได้รับ

การแจ้งข่าวว่า โรงเรียนได้รับผลเสียหายจากการเกิดอุทกภัย ทรัพย์สินต่าง ๆ อาคารเรียน และอื่น ๆ ถูกกระแสน้ำพัดพาไปสิ้น รวมทั้งที่ดินของโรงเรียน จำนวน 6 ไร่เศษ คิดเป็นมูลค่า 11 ล้านบาท และนักเรียนเสียชีวิต 5 ราย และสภาพความเจริญสูงสุดของชุมชนที่ได้รับการพัฒนาตามโครงการก็สูญหายไปกับสายน้ำ ปัจจุบันที่ตั้งโรงเรียนเดิมกลายเป็นหาดทรายและแม่น้ำสายใหม่ หลังจากความสูญเสียครั้งใหญ่ที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนชุมชนวัดเขาหลวงแล้ว นักเรียนจำนวนกว่า 600 คน ต้องเรียนหนังสือบนเรือขาด ๆ เขียนหนังสือบนท่อนไม้และใช้ดินที่แทนหลังคากันแดดกันฝน ทางผู้นำชุมชนได้เข้าไปติดต่อขอความช่วยเหลือจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ในวันที่ 4 มกราคม 2532 คณะกรรมการของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและมูลนิธิหนังสือพิมพ์ไทยรัฐได้ไปสำรวจสภาพพื้นที่ ซึ่งชาวบ้านได้บริจาคให้ 20 ไร่ เพื่อดำเนินการก่อสร้าง โรงเรียนหลังใหม่ของชุมชนบ้านเขาหลวง เป็นโรงเรียนแบบขนาด 12 ห้องเรียน 2 หลัง คิดเป็นเงินค่าก่อสร้าง 4,900,000 บาท พร้อมทั้งจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอนและยังจัดตั้งมูลนิธิเป็นทุนการศึกษาให้กับโรงเรียนและขอใช้ชื่อโรงเรียนใหม่ว่า โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติไม่ขัดข้องและได้จัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมอีกจำนวน 2,410,000 บาท เป็นค่าก่อสร้างอาคารประกอบอื่น ๆ เช่น อาคารอเนกประสงค์ บ้านพักครู และอื่น ๆ อีกรวม 6 รายการ (เอกสารที่ระลึกการเปิดอาคารเรียนไทยรัฐ, 2532) ผลจากการเกิดอุทกภัยสร้างความสูญเสียให้กับสถานที่สำคัญในชุมชน ในขณะที่เดียวกันก็สร้างกำลังใจอันแข็งแกร่ง พร้อมทั้งจะเผชิญหรือต่อสู้กับความยากลำบาก สร้างศักยภาพในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าให้กับผู้นำชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนและชาวบ้านในชุมชนบ้านเขาหลวง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรณีศึกษาที่ 2 ชุมชนบ้านศรีเจริญ

1. สภาพทั่วไปของชุมชน

หมู่บ้านศรีเจริญ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ราบภาคกลาง ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี (แม่น้ำท่าจีน) ห่างจากแม่น้ำประมาณ 2 กิโลเมตร และมีระดับความสูงประมาณ 5-6 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง จากสภาพพื้นที่เป็นที่ราบฝั่งแม่น้ำ จึงทำให้บริเวณนี้เป็นแหล่งผลิตผลทางการเกษตรที่สำคัญ เช่น ข้าว แตงรม แห้ว เป็นต้น

อาณาเขตติดต่อของหมู่บ้านศรีเจริญดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ หมู่ที่ 4 บ้านปู่เจ้า

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลมดแดง

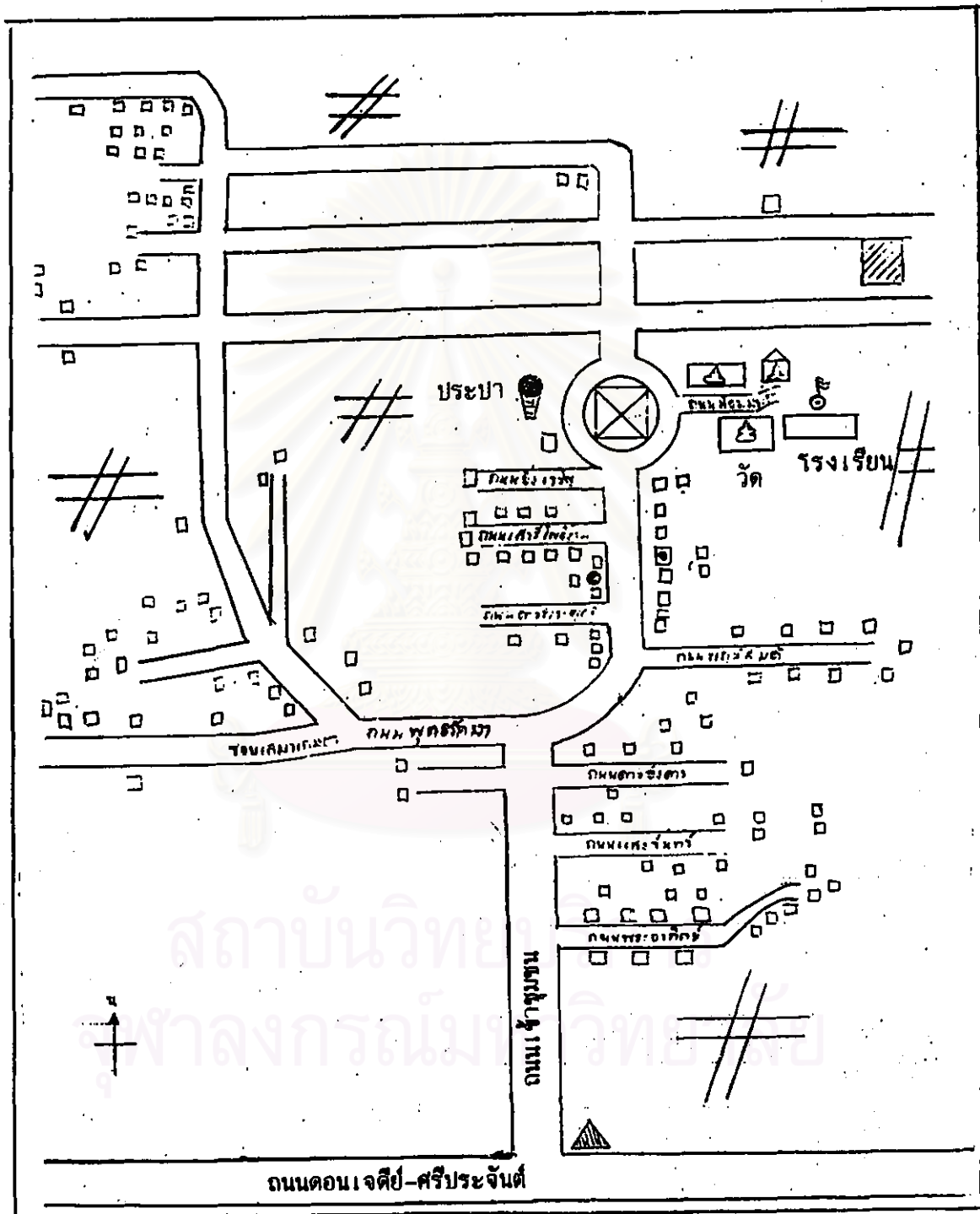
ทิศตะวันออก ติดต่อกับ หมู่ที่ 2 บ้านกร่าง หมู่ที่ 3 บ้านดอนนบพาราม

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลยางงาม

แสดงอาณาเขตติดต่อของหมู่บ้านศรีเจริญและอาณาเขตติดต่อของตำบลบ้านกร่าง
อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ในแผนที่ประกอบ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ของชุมชนบ้านศรีเจริญ

โครงสร้างพื้นฐานของหมู่บ้านมีถนนเชื่อมต่อระหว่างชุมชนบ้านศรีเจริญ กับชุมชนภายนอก โดยเฉพาะตัวจังหวัดสุพรรณบุรี อำเภอศรีประจันต์และอำเภอข้างเคียงค่อนข้างสะดวก โดยผ่านทางหลวงหมายเลข 3204 ซึ่งเป็นทางหลวงระหว่างอำเภอศรีประจันต์-อำเภอเลาขวัญ และทางหลวงหมายเลข 3039 ทางเชื่อมต่อระหว่างสุพรรณบุรี-อำเภอเดิมบางนางบวช เป็นถนนลาดยางขนาด 2 ช่องทางวิ่ง

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักของชุมชนทราบดีทราบว่าชุมชนบ้านศรีเจริญมีไฟฟ้าของทางราชการเข้าถึงชุมชนตั้งแต่พ.ศ. 2525 และทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้จำนวน 167 ครัวเรือนของชุมชนและใน พ.ศ. 2536 ได้รับงบประมาณจากกระทรวงสาธารณสุข ให้จัดตั้งประปาหมู่บ้านขึ้น สำหรับครัวเรือนที่ยังไม่พร้อมที่จะใช้น้ำประปาก็จะใช้น้ำฝนและน้ำบ่อเพื่อการบริโภค อุปโภค สำหรับบ่อน้ำนั้นแบ่งทั้งบ่อน้ำผิวดินและบ่อน้ำบาดาลโดยเฉพาะบ่อน้ำบาดาลเป็นบ่อสาธารณะ 3 บ่อ ส่วนบุคคลจำนวน 63 บ่อ

2. โครงสร้างทางสังคมของชุมชน

ชุมชนบ้านศรีเจริญประกอบด้วยสถาบันย่อยในชุมชนที่ทำหน้าที่แตกต่างกัน คือ สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันสังคมและวัฒนธรรมและสถาบันการศึกษาซึ่งแต่ละสถาบันมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

2.1 สถาบันเศรษฐกิจ

วิเคราะห์ได้จาก แบบแผนการผลิตของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้อต่อการผลิต ในลักษณะของการเป็นปัจจัยการผลิต แหล่งวิทยาการ/สถานประกอบการ และกลุ่ม/องค์กรทางเศรษฐกิจ

2.1.1 แบบแผนการผลิต

จากเอกสารข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชข 2 ค., 2537) ระบุว่าครอบครัวของชาวบ้านในชุมชนบ้านศรีเจริญส่วนใหญ่ร้อยละ 94.28 มีอาชีพหลักคือการทำนา อาชีพรองคือการปลูกแตงโมและพืชไร่อื่น ๆ นอกฤดูเก็บเกี่ยว เนื่องจากสภาพดินและน้ำจากชลประทานของชุมชนบ้านศรีเจริญค่อนข้างดี การทำนาและทำไร่แตงโม จึงถือว่าเป็นอาชีพสำคัญของชาวบ้านในปัจจุบัน

นอกจากอาชีพหลักและอาชีพรองดังกล่าวถึงแล้ว จากการสังเกตของผู้วิจัยและการสัมภาษณ์ ชาวบ้านยังพบว่าอาชีพที่นำชื่อเสียงมาสู่ชุมชนบ้านศรีเจริญสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ คือ อาชีพช่างก่อสร้าง ชายที่มีฝีมือเกี่ยวกับการก่อสร้างมักจะออกไปรับจ้างปลูกบ้านยังที่อื่น ๆ อยู่เสมอ บางครั้งก็จะรับเหมาก่อสร้างภายในหมู่บ้านของตัวเอง ในฤดูแล้ง บางปีช่างฝีมือภายในชุมชน แม้จะมีมากพอสมควร แต่ก็ออกไปรับจ้างนอกหมู่บ้านทั้งหมด การก่อสร้างภายในหมู่บ้านบางอย่าง เช่น สร้างกุฏิพระ ก็ต้องไปจ้างช่างจากที่อื่นมาช่วยทำงานก็มี อาชีพรองอื่น ๆ ที่ทำรายได้ให้แก่ครอบครัวของชาวบ้านอีกคือการเลี้ยงสัตว์ เช่น เลี้ยงวัว เลี้ยงหมู เป็ด ไข่ และทำสวนไม้ดอกไม้ประดับเพื่อขายและบริโภคภายในชุมชนในระยะเวลาที่ผ่านมาจนกระทั่งปี 2534 ชาวบ้านมีรายได้จากการทำนาและขายผลผลิตประมาณ ปีละ 6 ล้านบาทเศษ รายได้จากการขายแตงโมประมาณ ปีละ 1 ล้านบาทเศษและรายได้เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ นอกจากผลผลิตจากอาชีพหลักและอาชีพรองแล้วประมาณ 1 ล้านบาทต่อปี แต่อย่างไรก็ตามประมาณ ปี 2534 เป็นต้นมา รายได้ดังกล่าวได้ลดน้อยลงกล่าวโดยรวมชาวบ้านศรีเจริญมีรายได้เฉลี่ยปีละ 8 ล้านบาทเศษ และชาวบ้านแต่ละคนจะมีรายได้เฉลี่ยปีละ 40,000-50,000 บาท รายได้ของชาวบ้านที่มีฝีมือทางการก่อสร้าง ซึ่งออกไปรับจ้างภายนอกชุมชนจะตกปีละประมาณ 5 ล้านบาท สำหรับการช่วยเหลือและการกระจายรายได้ภายในชุมชนนั้น ชาวบ้านที่มีฐานะยากจนประมาณ 20 ครอบครัว ซึ่งต้องเช่าที่ดินประกอบอาชีพจะได้รับ ความกรุณาจากเจ้าของที่ดินไม่เสียค่าเช่ามากเกินไป และบางรายซึ่งยากจนมาก ก็จะได้รับ ความกรุณาจากเจ้าของที่ดินแบ่งที่ดินให้ทำกินฟรี ซึ่งกล่าวได้ว่าคนมีฐานะดี มีความเมตตา และยังมีจิตสำนึกที่จะให้คนที่มีความยากกว่าได้รับประโยชน์ตามสมควรแก่ฐานะของตนอีกด้วย จากการสัมภาษณ์ เรื่องแรงงานที่มีอยู่ในชุมชนบ้านศรีเจริญเพียงพอกับงานที่มีอยู่ในหมู่บ้าน คือ การทำนา ทำไร่แตงโม ทำไร่และอาชีพอื่น ๆ ไม่มีการอพยพแรงงานจากภายนอกชุมชนเข้าไปในชุมชนบ้านศรีเจริญแต่อย่างใดนอกจากจะมีแรงงานเพียงพอลแล้วชายซึ่งอยู่ในวัยแรงงานหากมีเวลาว่างโดยเฉพาะช่างฝีมือการก่อสร้างก็จะออกไปรับจ้างนอกชุมชนหรือนอกจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการชั่วคราว ประเพณีการรวมกลุ่มมาช่วยแรงงานในหมู่บ้านเพื่อสาธารณประโยชน์ เพื่อการพัฒนาชุมชน พัฒนาวัดในชุมชนบ้านศรีเจริญยังคงมีอยู่ อย่างไรก็ตามประเพณีดังกล่าว หากพวกเขาบ้านคนาคที่ไม่สามารถสละเวลาเข้าร่วมได้ ก็จะบริจาคเงินเพื่อเป็นค่าจ้างแรงงาน จ้างคนหรือช่างไปทำงานสาธารณะดังกล่าวแทน

2.1.2 ทรัพยากรธรรมชาติ

จากการศึกษาเอกสารทางการเกษตรของอำเภอศรีประจันต์ระบุถึงทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนบ้านศรีเจริญที่เอื้อต่อการพัฒนาของหมู่บ้านคือ ดิน ลักษณะดินบริเวณหมู่บ้านเป็นดินที่เกิดจากการทับถมของตะกอนลำนํ้าจืดจากแม่นํ้าสุพรรณบุรี ลักษณะของดินเป็นดินลึก มีเนื้อดินเป็นดินเหนียวหรือดินเหนียวปนทรายแข็ง ระบายน้ำไม่ดี ดินมีสีเทา มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูง เนื่องจากมีตะกอนมาทับถมทุกปี ดินปนมีปฏิกิริยาเป็นกรดปานกลาง การเพาะปลูกในพื้นที่ดินร่วนจะใช้ทํานาและสามารถทํานาได้ปีละ 2-3 ครั้ง ถ้ามีระบบชลประทานดี ผลผลิตโดยเฉลี่ยประมาณ 80 ตันต่อไร่ นอกจากนี้ยังสามารถปลูกพืชอย่างอื่นที่ใช้นํ้าน้อย เช่น แตงโม ทรัพยากรนํ้า แหล่งนํ้าที่สำคัญของชุมชนศรีเจริญ นอกจากแม่นํ้าสุพรรณบุรี ซึ่งอยู่ห่างไปประมาณ 2 กิโลเมตร ยังมีลํ้าในเล็ก ๆ อีกหลายสาย นอกจากนํ้าผิวดินดังกล่าว ยังมีนํ้าใต้ดิน ในด้านการพัฒนาทรัพยากรนํ้า พื้นที่ทํากินของหมู่บ้านอยู่ในเขตจัดรูปที่ดินของกรมชลประทาน ทําให้พื้นที่ส่วนนี้สามารถทํานาได้ปีละ 2 ครั้ง นอกจากนี้ยังมีบ่อนํ้าบาดาลเพื่ออุปโภคบริโภคอีก 66 บ่อ ส่วนเรื่องทรัพยากรป่าไม้บ้านหมู่บ้านไม่มีป่าไม้หรือภูเขาที่เป็นธรรมชาติ นอกจากป่าต้นไม้ที่ชาวบ้านปลูกไว้อาศัยร่มเงา

สภาพภูมิอากาศบริเวณชุมชนศรีเจริญ มีลักษณะเช่นเดียวกับภาคกลางโดยทั่วไป

มี 3 ฤดู คือ ฤดูฝน (พฤษภาคม-ตุลาคม) ฤดูแล้ง (พฤศจิกายน-มกราคม) และฤดูร้อน (กุมภาพันธ์-เมษายน) ปริมาณฝนที่เกิดจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้โดยเฉลี่ยในรอบ 70 ปีมีค่า 1177.8 มิลลิเมตรต่อปี จำนวนที่ฝนตกในรอบปี 103 วัน อุณหภูมิเฉลี่ย 28.4 องศาเซลเซียส (การท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี, 2538)

2.1.3 แหล่งวิทยาการ/สถานประกอบการ

ภายในชุมชนมีสถานประกอบการซึ่งมีลักษณะเป็นแหล่งประกอบธุรกิจขนาดย่อมด้านการซ่อมเครื่องยนต์ ร้านขายของเล็ก ๆ น้อย ๆ ร้านขายอาหาร ร้านขายสินค้าเกษตรประเภทปุ๋ย เมล็ดพันธุ์พืช ร้านเพาะพันธุ์กล้วยไม้ ฟาร์มกุ้ง ฟาร์มไก่ ฟาร์มวัว และฟาร์มหมู เป็นต้น ส่วนใหญ่ชาวบ้านที่มีอาชีพทํารทํานาจะซื้อปุ๋ยและอื่น ๆ จากร้านค้าภายในชุมชน ตลาดอำเภอศรีประจันต์ และตลาดสุพรรณบุรี

สำหรับแหล่งวิทยาการภายในชุมชนนั้น นอกจากโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนแล้ว ไม่มีแหล่งวิทยาการอื่น ๆ ในชุมชน

2.1.4 กลุ่ม/องค์กรทางเศรษฐกิจ

โดยที่ชาวบ้านมีอาชีพหลักและอาชีพรองคือการทำนาและการปลูกแตงโม ผลผลิตจากการทำนา นาปีละ 2 ครั้ง จะได้ข้าวเปลือกไร่ละ 800 กิโลกรัม คิดเป็นกิโลกรัมละ 2 บาท ผลผลิตจากไร่อื่น ๆ ปลูกปีละ 1 ครั้ง ได้ผลผลิตครัวเรือนละ 3,000 กิโลกรัม ขายได้กิโลกรัมละ 2 บาท ผลผลิตจากสวนผลไม้มีรายได้ครัวเรือนละ 4,500 บาทต่อปี ต่อ 1 ไร่ ผลผลิตจากการทำสวนผัก 1 ไร่ จะมีรายได้ครัวเรือนละประมาณ 20,000 บาทต่อปีและผลผลิตจากการปลูกไม้ยืนต้น คือ มะพร้าว มีรายได้ครัวเรือนละ ประมาณ 4,500 บาทต่อปีต่อไร่ (กชช. 2ค., 2537) ตลาดที่จำหน่ายผลผลิตต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นส่วนใหญ่จะขายจำหน่ายให้แก่สหกรณ์ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งในปี 2537 ได้มาตั้งรับซื้อที่อำเภอศรีประจันต์ บางครั้งจะมีพ่อค้ามาจากภายนอกจังหวัดสุพรรณบุรีมารับซื้อถึงที่ สำหรับแตงโมจะจัดส่งและจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางภายในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยชาวไร่จะรวมตัวกันเป็นกลุ่มจำหน่ายผลผลิตชนิดนี้เองโดยตรงหรือบางครั้งก็จะจัดจำหน่ายให้กับพ่อค้านอกเขตอำเภอศรีประจันต์ ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับภาวะการตลาดว่าพ่อค้าคนไหน แห่ส่งใดจะให้ราคาดีกว่า ซึ่งผู้นำชุมชนจะเป็นผู้แสวงหาแหล่งจำหน่ายผลผลิตดังกล่าว และนำมาบอกกล่าวให้ชาวบ้านรับทราบด้วย

จากการที่ชาวบ้านชุมชนบ้านศรีเจริญประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมเป็นหลัก สามารถทำนาได้ปีละ 2-3 ครั้ง ทำให้ชาวบ้านมีรายได้ดี ใน พ.ศ. 2532 ชาวบ้านขายข้าวได้ราคาประมาณเกวียนละ 4,500-5,000 บาท และพอใจต่อการขายให้สหกรณ์ ธกส. แม้ว่าสภาพเศรษฐกิจอยู่ในภาวะค่อนข้างดี แต่ไม่ได้หมายความว่าสภาพเช่นนี้ไม่คงที่อยู่อย่างสม่ำเสมอ บางปีบางฤดูกาล ราคา รายได้จากผลผลิตต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปตามภาวะของตลาดและคุณภาพของผลผลิตด้วย ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพทำไร่แตงโมและทำนามีหนี้สินหมุนเวียนอยู่กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) และธนาคารอื่น ๆ และกู้ยืมจากพ่อค้าในท้องถิ่นจากคหบดีทั้งเงินและนอกชุมชนด้วย ในชุมชนมีกลุ่มสัจจออมทรัพย์ แต่ก็ไม่ได้เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร ซึ่งมีปัจจัยสำคัญขึ้นกับการบริหารงานของกลุ่มและความศรัทธาจากชาวบ้านและความคาดหวังประโยชน์ที่จะได้รับนอกจากเงินออมประเภทนี้แล้ว ยังมีเงินกองทุนชุมชนด้วยแต่ก็มีสภาพเช่นเดียวกับกลุ่มออมทรัพย์ เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเลี้ยงวัว เป็นต้น กลุ่ม/องค์กรในชุมชนนี้เกิดขึ้นจากการรวมกันของ

ชาวบ้าน มีกิจกรรมและการออมทรัพย์ร่วมกันของสมาชิกกลุ่มมีการปรึกษาหารือกันเรื่องของการประกอบอาชีพ ราคาผลผลิต หรือเรื่องการตลาด

สำหรับการบริโภคภายในชุมชน ชุมชนบ้านศรีเจริญประกอบอาชีพเกษตรกรรม ชีวิตความเป็นอยู่โดยทั่วไปจะมีลักษณะเช่นเดียวกับเกษตรกรทั่วไป อาหารการกินส่วนหนึ่งจะหาได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีอยู่ ส่วนหนึ่งได้จากการซื้อจากตลาดภายในชุมชนและจากตลาดอำเภอศรีประจันต์ สำหรับชาวบ้าน ส่วนใหญ่จะเก็บข้าวสารส่วนหนึ่งไว้บริโภค ตลอดจนเลี้ยงผ้าเครื่องนุ่งห่มมีชีตามฤดูกาล สะอาด ส่วนใหญ่ซื้อมาจากตลาด ไม่ทำใช้เอง ปัญหาสุขภาพและการภายในชุมชนไม่ปรากฏว่ามี แต่ปัญหาสุขภาพอนามัยส่วนใหญ่จะมีปรากฏเกี่ยวกับโรคพื้นและโรคช่องปากเด็ก ๆ สำหรับโรคที่ปรากฏในผู้ใหญ่จะมีโรคนี้ ซึ่งก็มีเพียงเล็กน้อย

2.2 สถาบันการเมืองการปกครอง

2.2.1 ผู้นำ/กลุ่มผู้นำอย่างเป็นทางการ

การบริหารชุมชนบ้านศรีเจริญเป็นไปในรูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้าน(กม.) ซึ่งแต่งตั้งขึ้นด้วยความเห็นชอบจากฝ่ายปกครองของทางราชการ ประกอบด้วยคณะกรรมการหมู่บ้าน 10 คน มีหน้าที่ตามที่ระบุไว้ในระเบียบว่าด้วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย รูปแบบของคณะกรรมการชุมชนบ้านศรีเจริญ นอกจากมีคณะกรรมการแล้ว ยังได้แบ่งออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ อีกหลายฝ่าย เช่น ฝ่ายศึกษา ฝ่ายสังคม ฝ่ายเศรษฐกิจ เป็นต้น ซึ่งแต่ละฝ่ายจะมีหัวหน้าฝ่ายรับผิดชอบกันไปตามลำดับ ในฝ่ายบริหารยังได้แบ่งเขตการบริหารออกเป็น 10 กลุ่ม โดยมีหัวหน้ากลุ่มรับผิดชอบการบริหารภายในกลุ่มของตัวเองและขึ้นตรงต่อคณะกรรมการชุมชน การบริหารชุมชนขึ้นอยู่กับคณะกรรมการของชุมชน โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ สุจริตและเป็นที่รักและศรัทธาของชาวบ้านทั่วไป ซึ่งโดยลักษณะแล้วจะเป็นผู้ที่มีความแตกต่างอย่างชัดเจนจากผู้ใหญ่บ้านคนเก่าซึ่งเกษียณอายุราชการไป ทั้งนี้เพราะผู้ใหญ่คนเก่าเป็นผู้ที่มีความเข้มแข็ง เด็ดขาด มีอิทธิพลและผู้นำที่มีทั้งพระเดชและพระคุณ สามารถเป็นผู้นำของหมู่บ้านในช่วงที่เกิดความเปลี่ยนแปลงสูง แต่ผู้ใหญ่บ้านคนใหม่เป็นผู้ที่ชาวบ้านมีความเกรงใจ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ใหญ่เป็นผู้ที่ยืนยันตามหากิน ซื่อสัตย์สุจริต ไม่โกงไม่กิน รักสงบ ท้าทายชาวบ้านมักจะเชื่อฟังเสมอ หากภายในชุมชนเกิดกรณีวิวาทหรือเกิดข้อถกเถียงที่หาข้อยุติไม่ได้ จะต้อง

บาทหาผู้หยุดตัดสินใจและจะเชื่อคำตัดสินนั้นเสมอโดยไม่มีข้อโต้แย้ง การบริหารชุมชนในยุคสมัยของผู้นำบ้านคนใหม่จึงเป็นการพัฒนาหมู่บ้านอย่างสงบเงียบ ไม่ค่อยเป็นที่แพร่หลายเหมือนกับในสมัยของผู้นำบ้านคนก่อน แต่การพัฒนาหมู่บ้านก็ยังคงเป็นไปอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

2.2.2 ผู้นำและองค์กรผู้นำอย่างใหม่เป็นทางการ

ผู้นำและกลุ่มผู้นำอย่างใหม่เป็นทางการในชุมชนมีให้เห็นมาแต่ระดับชั้นที่สังเกตเห็นและสรุปได้จากการสัมภาษณ์อย่างใหม่เป็นทางการกับชาวบ้าน ในชุมชนพอสรุปได้ว่า ผู้ที่เป็นผู้นำอย่างใหม่เป็นทางการของชุมชนนั้นได้แก่ ผู้นำคนเดิมเมื่อครั้งเริ่มพัฒนาชุมชน ปัจจุบันเกษียณอายุราชการไปแล้ว แต่ยังคงรับหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการหมู่บ้านชุดปัจจุบันอยู่ การรวมกลุ่มองค์กรอย่างใหม่เป็นทางการนี้มีการรวมตัวอย่างหลวมมีกิจกรรมร่วมกันน้อยนาน ๆ ครั้ง มีบทบาทในเรื่องการแนะนำและเป็นที่ปรึกษาให้กับผู้นำบ้านและคณะกรรมการชุมชน

2.3 สถาบันทางสังคมและวัฒนธรรม

ภายในชุมชนมีสถาบันย่อยด้านสังคมวัฒนธรรม 2 สถาบัน คือ สถาบันครอบครัวและสถาบันศาสนาและความเชื่อ ซึ่งวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

2.3.1 สถาบันครอบครัว

จากข้อมูลระดับหมู่บ้าน ระบุว่าชุมชนบ้านศรีเจริญมี 167 ครัวเรือน มีประชากรทั้งสิ้นรวม 791 คน จำนวนเป็นเพศชาย 370 คน เพศหญิง 421 คน จำนวนราษฎรจำแนกตามช่วงอายุ คือ อายุระหว่าง 7-14 ปี จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 13.78 ประชากรอายุระหว่าง 14-25 ปี มีจำนวน 255 คน คิดเป็นร้อยละ 33.24 ประชากรช่วงอายุระหว่าง 25-45 ปี มีจำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 24.91 และประชากรที่มีช่วงอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป มีจำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 20.10 ส่วนประชากรที่มีอายุระหว่าง 1 วันถึง 7 ปีเต็ม มีจำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 8.98 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโครงการวางแผนครอบครัวได้เข้ามามีบทบาทในจังหวัดสุพรรณบุรีอย่างทั่วถึง (ศูนย์ข้อมูลสาธารณสุขมูลฐานชุมชน) และการให้บริการสาธารณสุขขั้นมูลฐานแก่ผู้เยาว์ก็เป็นไปอย่างทั่วถึง จำนวนประชากรที่มีอายุานวัยชราจึงมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและการอพยพแรงงานเข้าออกชุมชนก็มีปรากฏไม่มากนัก มีเพียงการอพยพแรงงานชั่วคราวไปทำงานนอกชุมชนภายหลังฤดูเก็บเกี่ยวเท่านั้น

ลักษณะครอบครัวของชาวบ้านในชุมชน เป็นครอบครัวเดี่ยวที่ประกอบด้วย พ่อ แม่

ลูก และครอบครัวขยายที่มี พ่อ แม่ ลูก ปู่ ย่า ตา ยาย อาศัยอยู่ครอบครัวเดียวกันในจำนวน
ใกล้เคียงกัน ทั้งนี้สังเกตได้จากการสำรวจชุมชนและการศึกษาข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านที่มี
จำนวนผู้มีอายุสูงกว่า 50 ปี อยู่จำนวนหนึ่งโดยเฉลี่ยแล้ว 2 หลังคาเรือนมีผู้อาวุโส 1 คน

จากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับชาวบ้านมากกว่า 20 หลังคาเรือน และจาก
การสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนผนวกกับการศึกษาจากเอกสารของชุมชนทำให้ทราบว่าชาวบ้านชุมชน
บ้านศรีเจริญ มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมาตั้งแต่เดิมเพราะส่วนใหญ่อพยพเข้ามาอยู่ที่บ้านศรีเจริญ
จากแหล่งเดียวกัน ซึ่งคนกลุ่มนี้เคยมีพื้นเพชนบทกรรมนิยมประเพณี ภาษาพูดเหมือนกัน บาง
ครอบครัวเป็นญาติโดยกำเนิดบางครอบครัวแม้จะไม่ใช่ญาติโดยกำเนิดแต่ก็เสมือนญาติ เพราะ
ความสนิทสนมเคยอยู่กันที่แห่งเดียวกันมาเป็นเวลานาน รูปแบบของครอบครัวที่บ้านศรีเจริญ
สังเกตเห็นได้ว่าบางครอบครัวมี พ่อ-แม่-ลูก อาศัยอยู่ด้วยกัน แต่ขณะเดียวกันก็มีหลายครอบครัว
ยังมี ปู่-ย่า-พ่อ-แม่-ลูก-ลูกเขยลูกสะว้า-หลาน ๆ อาศัยอยู่ด้วยกัน จากรูปแบบครอบครัวและ
ระบบเครือญาติที่มีลักษณะดังกล่าวนี้ ทำให้ชาวชุมชนบ้านศรีเจริญมีความรักใคร่มีความสามัคคี
กลมเกลียวกันอย่างแน่นแฟ้น กิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นไปเพื่อส่วนรวม เช่น การพัฒนาชุมชน การ
พัฒนาวัด รวมทั้งการจัดการหมู่บ้านก็ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นอย่างดีและผู้นำชาวบ้าน
เป็นผู้มีอิทธิพลอยู่เหนือจิตใจของชาวบ้านค่อนข้างมากด้วย

ด้านสภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน จากการสังเกตของผู้วิจัยที่เข้ามาเก็บ
ข้อมูลานหมู่บ้านระยะเวลา 3 เดือน สังเกตเห็นว่าสภาพบ้านเรือนของชุมชนบ้านศรีเจริญ โดย
ส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ หลังคามุงสังกะสี 146 ครัวเรือน ครอบครัวที่มีบ้านมุงกระเบื้องมี 27 หลัง
ปัจจุบัน ผู้ที่มีฐานะดีมักจะปลูกบ้านแบบสมัยใหม่เพิ่มขึ้นสภาพโดยทั่วไปของครัวเรือนทั้งสองลักษณะนี้
เป็นบ้านถาวรมั่นคงแข็งแรงสภาพของบ้านเรือนดังกล่าวได้บ่งบอกว่าส่วนใหญ่ชาวบ้านมีฐานะความ
เป็นอยู่ค่อนข้างดีมีสิ่งอำนวยความสะดวกสบาย เช่น โทรทัศน์ วิทยุ ตู้เย็น พัดลม การ
รักษาสุขภาพ ภายนอกบริเวณที่อยู่อาศัย อยู่สภาพค่อนข้างดี สะอาด เป็นระเบียบตามสมควร
ชาวบ้านชุมชนบ้านศรีเจริญ นับถือศาสนาพุทธ สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ความเป็นอยู่ประเพณี
วัฒนธรรมเอกลักษณ์ของชาวบ้านมีความผูกพันแนบสนิทกับหลักธรรมทางศาสนาพุทธ ปัจจุบันวัด
ประจำชุมชนได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามและมั่นคงถาวรยิ่งขึ้น
โดยจัดสร้างกุฏิเป็นแบบทรงไทยด้วยความร่วมมือร่วมใจและศรัทธาจากชาวบ้านทุกคนและ

พุทธศาสนิกชนที่มีจิตศรัทธาจากที่อื่น ๆ ด้วย คณะกรรมการหมู่บ้านและคณะกรรมการวัดได้ตั้ง
 เจตจำนงกันว่า การพัฒนาวัดจะต้องปรับปรุงและกระทำต่อไปมากกว่าที่เป็นอยู่ สิ่งที่สำคัญ ต้อง
 ปรับปรุงวัดให้เป็นระเบียบยิ่งขึ้น รวมทั้งจัดทำถนนถาวรเข้าวัดและเชื่อมกับโรงเรียนซึ่งตั้งอยู่ใน
 บริเวณวัดด้วย ในขณะที่เดียวกันยังต้องปรับปรุงหอกระจายข่าวที่มีอยู่ในวัดอีกแห่งให้มีประสิทธิภาพ
 สำหรับใช้งานกิจกรรมของวัด เช่น ประกาศเชิญชวนบอกบุญ อบรมธรรม เทศน์และเปิดเทป
 บทความธรรมะ ซึ่งเจ้าอาวาสวัดเป็นผู้ดูแลรักษาและใช้ประโยชน์อยู่ขณะนี้ เนื่องด้วยชาวบ้าน
 ศรีเจริญนับถือศาสนาพุทธ จึงยึดมั่นอยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณีไทยดั้งเดิมสืบทอดจาก
 บรรพบุรุษ เช่น ประเพณีทำบุญปีใหม่สงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา ประเพณีเดือน 12
 เป็นต้น ปัจจุบันความเจริญด้านต่าง ๆ จากภายนอกได้แผ่อิทธิพลเข้าบ้านหมู่บ้านทุก ๆ ทาง
 จากสื่อสารมวลชนต่าง ๆ ทำให้ชาวบ้านต้องปรับตัวกับสิ่งใหม่ ๆ ให้ทันสมัยมากขึ้น เช่น
 การแต่งตัว ดนตรีการละเล่นสมัยใหม่ แต่ประเพณีเอกลักษณ์เก่า ๆ ของชาวบ้านก็ยังคงมีอยู่
 ตามปกติด้วยการร่วมอนุรักษ์และน้อมปฏิบัติโดยคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านนั่นเอง

2.4 สถาบันการศึกษา

การศึกษาในชุมชนที่เกิดขึ้นตามแนวระบบโรงเรียนและการศึกษาที่เกิดจากกระบวนการ
 การเรียนรู้ในวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน มีลักษณะ ดังนี้

2.4.1 การศึกษาในระบบโรงเรียน

2.4.1.1 ประวัติความเป็นมาของโรงเรียน

จากเอกสารประวัติและจดหมายเหตุของโรงเรียนได้บันทึกประวัติความเป็นมาของ
 โรงเรียนบ้านศรีเจริญไว้สรุปไว้กล่าวคือ การศึกษาของบ้านดงตาลหรือหมู่บ้านศรีเจริญได้ขอ
 อนุญาตเป็นทางการให้เปิดโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2481 ตรงกับปีขาลชื่อโรงเรียน
 บ้านศรีเจริญ เริ่มเรียนปีแรกที่ศาลาดิน ต่อมาเมื่อสร้างศาลาการเปรียญถาวรขึ้นจึงย้ายเข้ามา
 เรียนบนศาลาการเปรียญอยู่หลายปี จนกระทั่งเลื่อนขึ้นเป็นครูใหญ่จึงได้ขอเงินงบประมาณจาก
 ทางราชการ เมื่อ พ.ศ. 2502 มาสร้างเป็นอาคารเรียนถาวรจนถึงปัจจุบัน ส่วนที่ดินเป็นของ
 ชาวบ้านซื้อมอบให้เป็นของโรงเรียน 1 งาน อาคารเรียนหลังนี้มีเงินสมทบจากประชาชนใน
 ชุมชนด้วย

ความเจริญของชุมชนบ้านดงตาลหรือชุมชนบ้านศรีเจริญดีขึ้นตามลำดับ เมื่อ พ.ศ. 2500 ผู้ใหญ่บ้านได้ขอเงินทางราชการสร้างถนนจากชุมชนไปถึงถนนสายศรีประจันต์-ดอนเจดีย์ ระยะทาง 1,800 เมตร ผิวจราจรกว้าง 3 เมตร พอร์ยนต์เข้าออกได้ สร้างตามแนวทางเดินที่เป็นคันนาหญ้ากว้างเพียง 1.50 เมตร โดยครูใหญ่สมัยนั้นได้สร้างเป็นทางเดินไว้ก่อนแล้ว โดยایشแรงคนในชุมชนช่วยกันพัฒนาขึ้นมา เมื่อมีรถยนต์เข้าออกได้จึงทำาให้หมู่บ้านชนผลผลิตออกขายสู่ตลาดได้เร็วขึ้น การส่งเสริมเด็กเล็กนอกเกณฑ์ให้ไปเรียนกับครูที่โรงเรียนและส่งเสริมการเรียนต่อชั้นสูงขึ้น และประชาชนในชุมชนบ้านศรีเจริญก็มีการส่งเสริมด้านการศึกษามากขึ้น ชาวบ้านศรีเจริญที่จบการศึกษาภาคบังคับและสูงกว่าที่ไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อ และยังประกอบอาชีพอยู่ที่บ้านจำนวน 583 คน ชาวบ้านที่จบการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับ คือ ระดับ ปวส.-ป.กศ.สูง ปวท. อนุปริญญา ปริญญาตรีมีจำนวน 27 คน ในหมู่บ้านมีโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) จัดการศึกษาระดับการศึกษาภาคบังคับตั้งแต่อนุบาล 1 ถึง ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 57 คน

2.4.1.2 ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านศรีเจริญเป็นโรงเรียนประถมศึกษาแห่งเดียวในชุมชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จัดการศึกษา 2 ระดับคือ ระดับภาคบังคับชั้นอนุบาล 1 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนจำนวนทั้งสิ้น 57 คน จำนวนครู 6 คน ภารโรง 1 คน มีพื้นที่ในเขตบริการอยู่ในความรับผิดชอบ คือหมู่ที่ 6 ตำบลบ้านกร่าง มีนักเรียนขาดแคลนร้อยละ 50.88 ครูมีวุฒิระดับปริญญาตรี ทั้ง 6 คน อัตราครู:ห้องเรียน = 1:33 และอัตรา ครู:นักเรียน = 1:9.5 มีอาคารเรียนถาวร 1 หลัง บ้านพักครู 1 หลังอยู่ในสภาพชำรุดใช้การไม่ได้

2.4.1.3 สภาพสังคมภายในโรงเรียน

โรงเรียนบ้านวัดเจริญ เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก มีจำนวนนักเรียน 57 คน ครู 6 คน ครูผู้ชาย 1 คนคือครูใหญ่ ครูน้อยเป็นผู้หญิงล้วน 5 คน ครูใหญ่เป็นคนนอกหมู่บ้าน จบรถยนต์ปีคัฒาโรงเรียน ครูสตรี 3 คนเป็นคนในชุมชน ฐานะดี นักการของโรงเรียนเป็นคนในชุมชน

สภาพความสัมพันธ์เป็นไปในลักษณะของการแบ่งฝ่าย โดย ครูใหญ่เป็นผู้บริหารเป็นกลาง ฝ่ายหญิง 1 คน กับอีก 4 คน อยู่กันคนละฝ่าย ทั้งนี้เป็นเพราะเคยมีเรื่องทะเลาะกันขั้นรุนแรง

จากการบอกเล่าของชาวบ้านและครูบางคนเล่าให้ผู้วิจัยได้รับทราบสภาพความสัมพันธ์ที่ดูห่างเหิน จนผู้วิจัยรู้สึกจึงได้ซักถามขึ้น เรื่องเดิมคือการที่ผู้บริหารคนก่อนซึ่งเป็นน้องสาวของครูฝ่าย 1 คน และเป็นลูกสาวของผู้บริหารโรงเรียนที่เกษียณอายุราชการมาดำรงตำแหน่งของความเป็นผู้บริหาร ขอ 2 ขึ้นมาให้กับพี่สาว ในขณะที่ฝ่าย 4 คนนั้นไม่พอใจจึงร้องเรียนไปยังผู้บังคับบัญชาระดับจังหวัด ผู้บังคับบัญชาระดับจังหวัดจึงได้สั่งย้ายผู้บริหารโรงเรียนไปโรงเรียนอื่นและย้ายผู้บริหารคนปัจจุบัน มาดำรงตำแหน่งแทนที่ สภาพความสัมพันธ์จึงมีลักษณะต่างฝ่ายต่างอยู่ ฝ่ายคนเดียวก็จะทำงานอยู่ ภายในห้องเรียน กลับไปรับประทานอาหารกลางวันที่บ้าน กลับบ้านตอนเย็น ทำงานเก่งล่วงเวลา วันเสาร์อาทิตย์ก็จะมาทำงานอย่างสม่ำเสมอ ฝ่าย 4 คนรับประทานอาหารกลางวันที่โรงอาหาร ของโรงเรียน มีงานอะไรก็มักนัดหมายไปทำพร้อมกัน ผู้บริหารโรงเรียนตัดปัญหาด้วยการนำอาหาร มารับประทานคนเดียว

2.4.1.4 สภาพการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมในโรงเรียน

โรงเรียนบ้านศรีเจริญ จัดการศึกษา 2 ระดับ คือก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษา โรงเรียนเปิดสอน 3 ภาคเรียน ผู้วิจัยขออนุญาตสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี เข้า ทาการสอนในโรงเรียนอาทิตย์ละ 3 วันเป็นระยะเวลา 3 เดือน ระหว่างเดือนธันวาคม 2537 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2538 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารของทางโรงเรียนและสังเกตกิจกรรมที่คณะครู และนักเรียนจัดขึ้นภายในโรงเรียน สรุปได้ดังนี้ แต่ละวันเข้าชั้นเรียนเวลา 08.30 น.เลิกเรียน เวลา 15.00 น. เวลาเข้าคณะกรรมการนักเรียนดำเนินการหน้าเสาธงเองโดยมีครูรักษาการ ประจำวันเป็นผู้คอยดูแลและให้รอว่านักเรียนก่อนที่จะปล่อยนักเรียนเข้าชั้นเรียน ถึงเวลากลางวัน โรงเรียนจัดโครงการอาหารกลางวันด้วยการซื้อข้าวกล่องมาจากตลาดเพื่อมาบริการนักเรียนตาม งบประมาณที่ได้รับจากต้นสังกัด บางวันครูก็จะทำอาหารจานเดียวประเภทก๋วยเตี๋ยว ราดหน้าเพื่อ บริการนักเรียน ในเวลากลางวันโรงเรียนจัดโครงการสหกรณ์ขายอาหารเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้กับ นักเรียนประเภทของแห้งและเครื่องดื่ม ทุกวันศุกร์นักเรียนจะต้องไปทำความสะอาดสถานที่สำคัญ ในชุมชน เช่น บริเวณลานวัด ศาลา อนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวร เป็นต้น

2.4.1.5 สภาพความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

สภาพความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ผู้วิจัยได้สอบถาม สัมภาษณ์ชาวบ้านอย่างไม่เป็นทางการในช่วงที่ผู้วิจัยไปร่วมรับประทานอาหาร เป็นกับครอบครัวชาวบ้านและการสัมภาษณ์

อย่างเป็นทางการกับครูใหญ่โรงเรียนวัดศรีเจริญได้แสดงความคิดเห็นที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่ามีความสัมพันธ์ที่ต่างก็มีหน้าที่เป็นของตนเอง สภาพเป็นเหมือนสังคมเมือง คณะครูไม่มีเวลาไปสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและวัดกับโรงเรียนมากนักไม่เฉพาะฝ่ายคณะครูเท่านั้น ชาวบ้านเองก็เปลี่ยนแปลงไปมากขึ้น สภาพความเป็นชนบทเริ่มห่างหายไปเปลี่ยนเป็นสภาพความสัมพันธ์ในสังคมเมืองมากกว่า

"ความสัมพันธ์กับชุมชน ตอนเข้ามาอยู่ในระยะแรกไม่คิดว่าเป็นปัญหาอะไร วัดมีงานอะไรเราก็เข้าไปร่วม ไปช่วยทำ ทำความสะอาดบริเวณวัด เสริพหน้าวัด มีกิจกรรมร่วมเสมอ ปัญหาอีก ๆ แล้วแต่คนจะมอง โดยส่วนตัวเป็นคนไม่มีเวลา ไปเข้าเป็นกลับ"

"ชาวบ้านชุมชนบ้านศรีเจริญเป็นคนมีเงิน ภาพรวมเป็นคนมีเงิน"

"โรงเรียนสอนให้นักเรียนรู้จักประหยัด อดออม ผู้ปกครองก็ต้องช่วยด้วย"

"ความสัมพันธ์ไม่เหมือนแต่ก่อน งบประมาณของตัวครูไม่ได้ทำตัวอย่างลบ ไม่เสื่อมที่ตัวครู สังคมเริ่มเป็นสังคมเมือง นวัตกรรมชีวิตของสังคมเมืองเข้ามา ไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กันเป็นเพราะความเจริญเข้ามาในหมู่บ้านทำให้ครูลดความสำคัญลง"

"ชาวบ้านมีเงินมากขึ้น พอมีเงินแล้วเสียงดัง ไม่จ้อใครเลย"

2.4.2 การศึกษานอกระบบโรงเรียน

ในช่วงระยะเวลา 2 ปีที่ผ่านมา (ปีพ.ศ. 2536-2537) คนในหมู่บ้านนี้ได้รับการอบรมทั้งจากหน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจทั้งในและนอกชุมชนในเรื่อง การฝึกอบรมด้านอาชีพ เช่น เกษตร อุตสาหกรรมและอื่น ๆ จำนวน 4 ครั้ง การฝึกอบรมด้านความมั่นคงของชาติ เช่น อปท. ทสพช. กนช. และอื่น ๆ จำนวน 1 ครั้ง และการฝึกอบรมด้านสุขภาพอนามัย เช่น การอบรมแม่บ้านรพช. อนามัยแม่และเด็ก จำนวน 3 ครั้ง ไม่เคยได้รับการฝึกอบรมด้านการศึกษา เช่น การจัดการศึกษาแบบเปิดเสรี การรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือ การจัดกลุ่มสนใจ การจัดการศึกษาทางวิทยุชุมชนและอื่น ๆ ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอศรีประจันต์มาจัดอบรมให้กับชาวบ้านในหมู่บ้านด้วย โดยมาสอนวิชาสามัญระดับประถม 6 และมีมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้กับชาวบ้าน

3. สภาพการพัฒนาของชุมชน

3.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชน

จากเอกสารประวัติหมู่บ้าน(บันทึกการตรวจเยี่ยม)กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนกล่าวคือ ชุมชนบ้านศรีเจริญ เดิมเรียกว่าชุมชนบ้านดงตาล แต่ก่อนมิได้มีใครบันทึกไว้ เป็นอักษรว่าตั้งขึ้นตั้งแม่เมื่อไร สมัยไหน เพราะคนในสมัยก่อนไม่มีใครรู้หนังสือ ฉะนั้นการบันทึกประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านจึงไม่มีเอกสารทางประวัติศาสตร์ยืนยันได้ว่าตั้งเป็นชุมชนตั้งแต่เมื่อใด ต่อมาคณะกรรมการชุมชนจึงได้สืบถามประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านจากคนแก่แก่ที่พอเชื่อถือได้ที่ยังพอจำความได้ อายุประมาณ 90 ปี ในสมัยก่อนเป็นศิษย์ทางศาสนาของวัดานพุทธศาสนา และอายุประมาณ 82 ปี ซึ่งเป็นคนที่เกิดในชุมชนแห่งนี้ ในปัจจุบันก็ยังมีชีวิตอยู่และยังอาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้โดยมิได้อพยพย้ายไปที่อื่นเลย และผู้อาวุโสอายุประมาณ 78 ปี ซึ่งในอดีตเคยเป็นผู้ใหญ่บ้านมา 2 ปี อายุประมาณ 75 ปี บุคคลทั้งสี่ได้เล่าให้ฟังว่าสมัยก่อนที่แห่งนี้เป็นที่ดอนและรกเป็นป่าดงพงไพรเป็นที่อาศัยของสัตว์ป่า และยังมีที่ลุ่มเป็นกลางน้ำยังไม่แห้งเหนียวแต่ประมาณ 1,500 เมตร สองฟากฝั่งรางน้ำมีแต่ป่าไม้เป็นสวนใหญ่ เล่าให้ฟังว่าอายุได้ 12-13 ขวบ ก็พอจำความได้ ได้ยินพ่อและแม่เขาพูดกันว่าคนที่มาอยู่ที่นี้เป็นคนแรก ชื่อ นายตาลไม่ทราบนามสกุล นายตาลนี้มิถุนกันเินคืออยู่ที่บ้านยางขาติม ห่างจากชุมชนแห่งนี้ประมาณ 3 กิโลเมตร อยู่ทางทิศตะวันออกใกล้แม่น้ำท่าจีน เหตุที่นายตาลและญาติที่มาอาศัยอยู่ที่นี้ก็เพราะถึงหน้าน้ำ น้ำก็มาก หมู่บ้านยางขาติมเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมวัวควายไม่มีที่อยู่อาศัย จึงได้อพยพวัวควายมาอาศัยอยู่ชั่วคราว พอถึงฤดูน้ำลดแห้งจึงได้สาววัวควายกลับไปอยู่ที่เดิม ทากันอย่างนี้กันทุกปี พอมาอยู่กันนานเข้าก็ไม่อยากกลับ จึงคิดกันตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ที่นี้ เพราะบ้านเรือนสมัยก่อนสร้างง่าย เพราะมีไม้หนานาชนิดมากมาย หลังคาบ้านก็ไม่ต้องซี้อ เาจากหรือสังกะสีมาปูง เพราะมีแพกเป็นดงมากมาย เกี้ยวแพกกองเป็นดับ ำซึ่งงหลังคาก็อยู่กันไ้ดตามสบาย และก็ได้จับจองที่ดินทำกินคนละไม้ก็ไร่ ถากถางพอเตียนดีก็ปลูกผักบ้างที่ลุ่มก็ทำนาบ้างพอไ้กินกันไป ปีไหนฝนดีก็ค่อยยังชั่ว ปีไหนฝนแล้งก็อด ๆ อดาก ๆ อยู่อย่างตามมีตามเกิด สมัยนั้นยังไม่มียคลองชลประทาน ต้องพึ่งน้ำตามธรรมชาติอย่างเดียว พอนายตาลมาอยู่ได้ไม่กี่ปี ก็มีชาวยางขาติมอพยพตามมาอีกหลายครอบครัวจนชาวบ้านยางขาติมที่ยังไม่ได้อพยพมาอยู่เรียกชุมชนแห่งนี้ว่าบ้านดงตาล เพราะนายตาล

มาอยู่ก่อนนั้นเองและนายต่วนยังเล่าว่านายตาลผู้นี้มาอยู่ก่อนนายต่วนเกิดประมาณ 10 ปี ปัจจุบัน นายต่วนอายุประมาณ 90 ปี รวมแล้วหมู่บ้านคงตาดาลนี้ตั้งได้ประมาณ 100 ปี เมื่อมีประชาชน มาอยู่กันเป็นหลักแหล่งหลายสิบครอบครัว พื้นที่แห่งนี้ก็กลายเป็นไร่นานาเตียนกว้างขวางมากขึ้น ป่าดงก็ค่อยหมดไป ต่างคนต่างก็จับจองที่ดินเป็นของตนเองและบุกเบิกถากถางกันเอง สมัยนั้น การบุกเบิกที่ดินมาทำเรื่องง่ายเพราะต้องใช้แรงคนถากถางกันเองไม่มีรถแทรกเตอร์เช่นในสมัยนี้ กว่าจะเตียนก็ใช้เวลาหลายสิบปี เมื่อทางราชการเห็นว่าชุมชนแห่งนี้มีประชาชนอยู่หลายสิบ ครอบครัวก็ได้จัดตั้งแบ่งอาณาเขตชุมชน และมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านเพื่อเป็นผู้นำปกครองท้องที่ เมื่อปี พ.ศ. 2457 จนถึง พ.ศ. 2538 มีผู้ใหญ่บ้านทั้งหมด 7 คน

ผู้อาวุโสยังเล่าอีกว่า สาเหตุที่นายเหลื่อ ได้เป็นผู้ใหญ่บ้านเป็นคนแรกนั้น เพราะ นายตาลมีอายุมากแล้วไม่สามารถที่จะรับใช้ทางราชการได้ เมื่อได้ตั้งผู้ใหญ่บ้านแล้วก็แต่งตั้งชื่อ ชุมชนคงตาดาล หมู่ที่ 10 ตำบลบ้านนา อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ต่อมาทางราชการ เห็นว่าตำบลบ้านไร่ มีอาณาเขตกว้างแต่มีหมู่บ้านถึง 10 หมู่บ้าน จึงได้ประกาศยุบหมู่บ้าน เหลือแค่ 6 หมู่บ้าน หมู่บ้านคงตาดาลเป็นหมู่บ้านที่ 6 มาจนถึงปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักของชุมชนและการสรุปจากการศึกษาเอกสาร ประวัติชุมชนที่มีการบันทึกไว้วันสมุดบันทึกการตรวจเยี่ยมสมุดรายงานการประชุมของชุมชน พอจะสรุปความเป็นมาของการพัฒนาชุมชนได้ดังต่อไปนี้

ในปี พ.ศ. 2517 ผู้ใหญ่ได้รับคำสั่งจากทางราชการให้พาลูกบ้านไปอบรมลูกเสือ ชาวบ้านที่วัดบ้านกล้วย ตำบลบ้านกร่าง ผู้ใหญ่บ้านได้พาลูกบ้านไปอบรมจำนวน 62 คน และ านจำนวนผู้ที่อบรมลูกเสือชาวบ้านได้เลือกให้คนในชุมชนคนหนึ่ง เป็นผู้ทรงคุณวุฒิประจำชุมชนบ้าน ศรีเจริญ เป็นประธานรุ่นของลูกเสือได้ปรึกษากับคณะกรรมการหมู่บ้านประสงค์จะพัฒนาชุมชน ศรีเจริญขึ้น เพราะ เมื่อทุกคนได้รับการฝึกอบรมลูกเสือชาวบ้านมาแล้วและยังมีความผูกพันอยู่กับ ลูกเสือชาวบ้าน ผู้ใหญ่จึงได้นัดประชาชนในหมู่บ้านมาประชุมกันบ้านละ 1 คน ทุกบ้าน แล้ว ได้ชี้แจงงานที่ประชุมถึง เรื่องการพัฒนาของชุมชนที่ดีขึ้นกว่าเดิมทุกคนที่ประชุมเห็นดีด้วย พร้อมใจกันที่จะพัฒนา แต่ก็ยังไม่รู้ว่าจะพัฒนาอย่างไร ต้องการจะเอาออกใฝ่อกาทิหมด เพราะ กอไฟป่าและไฟสีสุกที่ปลุกล้อมรั้วหมู่บ้านยาวตลอดชุมชนต่างบ้านต่างก็หวงแหนกันมาก ยิ่งคน เฒ่าคนแก่ก็อีกด้วยแล้วยิ่งหวงมาก ผลสุดท้ายในที่ประชุมลงมติให้เอาออกทั้งหมดทั้งหมู่บ้าน หลัง

จากการประชุม 2 วัน ประชาชนก็มาร่วมกันพัฒนามาช่วยกันพันกอฝ่อออกทั้งหมด มีประชาชน มาร่วมกันพัฒนาวันหนึ่งประมาณ 100 คน ใช้เวลาพันกอฝ่ออยู่ 1 เดือน โดยนำเอาไม้ฟลัดติ ๗ ใบล้อมรั้วตลอดชุมชน แล้วช่วยกันทำความสะอาดเจียน ภายในชุมชนสะอาดทุกบ้าน ทำให้ ทั้งข้าราชการและประชาชนต่างถิ่นที่มาเยี่ยมเริ่มรู้จักบ้านศรีเจริญ ซึ่งเมื่อก่อนชุมชนนี้เรียกว่า ชุมชนลับแลก็เรียกได้ นายอำเภอมาเห็นการพัฒนาและความสามัคคีของคนในชุมชนบ้านศรีเจริญ รู้สึกพอใจมากและยังมีนักวิทยากรลูกเสือชาวบ้านจากจังหวัดสุพรรณบุรีมาเที่ยวชมชุมชนและชม ผลงานของลูกเสือชาวบ้านชุมชนบ้านศรีเจริญ ซึ่งมีความสามัคคีกันดีเยี่ยมต่อมาจึงได้มอบวัสดุเงิน ของจังหวัดสุพรรณบุรีให้กับชุมชนบ้านศรีเจริญเพื่อเป็นกำลังงานการทำงานของคณะกรรมการ ลูกเสือชาวบ้าน แต่หน้าเสียดายพัฒนาได้ปีเดียวก็ต้องหยุดเพราะผู้หมู่บ้านได้ขอเงิน กศ. ของสถาบันมาขยายถนนให้กว้างอีกข้างละ 1 เมตร ก็เลยต้องรื้อรั้วออกหมดและไม่เกิดการ พัฒนาอีก ต่อมาในปี 2518 คณะกรรมการได้เรียกรเงินเพื่อขอไฟฟ้าเข้าชุมชนได้โดยสำเร็จ ทำให้ประชาชนมองเห็นความเจริญชุมชนขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง

หลังจากการพัฒนาในยุคแรกมาอีก 8 ปี สภาพของชุมชนไม่มีอะไรดีขึ้น มองดูตามถนน หนทางกระทั้งในชุมชนมีแต่เศษกระดาษ เศษถุงพลาสติกเกลื่อนกลาดทั่วไปตามถนน จึงทำให้คณะกรรมการอยากจะพัฒนาขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง โดยในปี พ.ศ. 2525 มีหมู่บ้านต่าง ๆ ภายในจังหวัดหรือ ต่างจังหวัดมีการพัฒนาส่งประกวดมีชื่อเสียงโด่งดังจนเป็นแรงบันดาลใจให้คณะกรรมการคิดอยาก จะพัฒนาขึ้นมาอีกครั้ง ผู้หมู่บ้านได้มาปรึกษากับแพทย์ประจำตำบล กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และอ.ส.ม. ว่าควรจะพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นกว่าเดิมกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ใช้เวลาปรึกษากันอยู่หลายวัน วนที่สุด ก็ตกลงพร้อมใจกันที่จะพัฒนาให้ได้ เพราะถ้าไม่พัฒนาชุมชนของพวกเขาจะเป็นหมู่บ้านที่ด้อยการพัฒนา คณะกรรมการให้ผู้หมู่บ้านเดินทางไปหาข้อมูลจากชุมชนต่าง ๆ หลายชุมชนที่พัฒนาผ่านการประกวดมาแล้ว และเลิกไป หรือบางชุมชนผ่านการประกวดมาแล้วเพียงระยะเวลาประมาณ 1 ปี ก็ล้มเลิกสิ่งที่พัฒนาว่าที่สุดจึงเป็นจุดสนใจที่ผู้หมู่บ้านจะเอามาเป็นข้อมูลว่าเมื่อพัฒนาเพื่อ การประกวดแล้วเลิกทำไม ข้อมูลต่าง ๆ ได้ทำให้คณะกรรมการตัดสินใจว่าพัฒนาเพื่อการ ประกวดมีปัญหาและอุปสรรคมากมายหลายอย่าง จึงทำให้คณะกรรมการไม่คิดจะพัฒนาชุมชนเพื่อ การส่งประกวด

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักของชุมชนเสด็จถึงการเริ่มต้นพัฒนาของชุมชนบ้านศรีเจริญเริ่มที่การ

เตรียมคนก่อน "เพราะการพัฒนามาไม่ช้าเรื่องง่ายและไม่ช้าของยาก เพราะถ้าการพัฒนาเป็นของง่ายหมู่บ้านในประเทศไทยทุกชุมชนคงพัฒนาได้ไปหมดแล้ว" ผู้นำการพัฒนากลุ่มนี้คิดว่า"การพัฒนาอาจเป็นเรื่องยากแต่สามารถทำได้หากมีความตั้งใจจริงที่จะกระทำ เปรียบเสมือนคำพังเพยแต่โบราณว่า"เราจะทำนา ก็ต้องเตรียมดิน เราจะกิน ก็ต้องเตรียมอาหาร เราจะพัฒนาหมู่บ้าน ก็ต้องเตรียมคน เราจะพัฒนาให้มั่นคง ก็ต้องพัฒนาที่จิตใจ" และคำพังเพยนี้เองทำให้การพัฒนาของหมู่บ้านศรีเจริญสามารถประสบความสำเร็จเป็นชุมชนที่เจริญก้าวหน้า วิธิดาในการจัดการโดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการผู้ดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วยผู้ใหญ่วillage เป็นประธานการดำเนินงาน กรรมการผู้ช่วยผู้ใหญ่วillage หรือประชาชนในชุมชนที่เห็นว่าช่วยทำงานให้ส่วนรวมได้ เลขานุการคือผู้ทรงคุณวุฒิประจำชุมชนที่ประชาชนและประธานเลือกขึ้นมา ตำแหน่งที่สำคัญอีกตำแหน่งหนึ่งคือ ผู้วางแผนงานในการพัฒนา ซึ่งต้องเป็นคนที่มีความรู้ความสามารถเป็นคนที่คิดได้ทำได้และสามารถหาเงินมาช่วยในการพัฒนาได้ เมื่อเลือกคณะกรรมการพัฒนาชุมชนได้แล้วก็ได้กำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการว่าแต่ละคนจะมีหน้าที่ทำอย่างไรบ้างทุกคนต้องรู้หน้าที่ของตนเอง ซึ่งโดยสรุปแล้วคณะกรรมการมีหน้าที่ 3 ประการด้วยกัน คณะผู้นำการพัฒนาเรียกว่า 3 ข คือ ข ที่ 1 ช่วยด้วยแนวความคิด คือคิดที่จะวางแผนพัฒนา ข ที่ 2 ช่วยด้วยกำลังกาย คือช่วยกันทำงานทุกอย่าง ข ที่ 3 ช่วยด้วยกำลังทรัพย์ คือช่วยกันออกเงินใช้จ่ายการพัฒนา ถ้าหากคณะกรรมการช่วยด้วย 3 ข นี้ไม่ได้เลย ก็หวังว่าการพัฒนานั้นไปไม่รอดแน่ คนกลุ่มนี้เชื่อว่าการพัฒนาต้องเริ่มที่การพัฒนาจิตใจเสียก่อน การพัฒนาจิตใจเป็นเรื่องสำคัญและการเริ่มพัฒนาจิตใจนั้นเริ่มที่การพัฒนาคณะกรรมการก่อน ให้ทุกคนรู้จักเสียสละเวลางานส่วนตัวเพื่อส่วนรวมเสียสละเงินส่วนตัวเพื่อส่วนรวม เมื่อพัฒนาจิตใจตนเองได้แล้วจึงเริ่มวางแผนพัฒนาจิตใจประชาชนในชุมชนต่อไป ในการพัฒนาหมู่บ้านคณะผู้นำการพัฒนาเริ่มที่การทำงานโดยมีกฎเกณฑ์ในการทำงาน หรือมีเป้าหมายในการทำงาน คณะกรรมการได้ตั้งเป้าหมายที่การพัฒนา 5 ประการ คือ พัฒนาแบบพึ่งตนเองและช่วยเหลือตนเอง ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ส่งเสริมอาชีพให้ประชาชนมีรายได้แก้ปัญหาเศรษฐกิจภายในชุมชนและต้องพัฒนาต่อเนื่องโดยไม่หยุดยั้ง ทั้ง 5 ข้อนี้เป็นเป้าหมายในการทำงานของคณะกรรมการชุมชนบ้านศรีเจริญ เริ่มพัฒนาเมื่อเดือนตุลาคม 2525 คณะกรรมการชุมชนได้ประเมินการพัฒนาชุมชนตนเองและสรุปว่าได้ทำงานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ 5 ข้อในแต่ละเป้าหมายมีการดำเนินงานที่พอสรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาแบบพึ่งตนเองและช่วยเหลือตนเอง คือ การพัฒนาของชุมชนจะไม่รับงบประมาณจากทางราชการ โดยที่ชาวบ้านจะช่วยกันทำขึ้นมาเองให้สำเร็จลุ่สว่างตามเป้าหมาย เรื่องรายจ่ายคณะกรรมการช่วยกันออกเองโดยไม่ต้องเรียกรจากประชาชนถ้าหากเป็นรายจ่ายจำนวนมาก คณะกรรมการก็จะไปหาเงินจากภาคเอกชน ให้เข้ามาช่วยเหลือ ส่วนประชาชนในชุมชนจะช่วยในเรื่องของความร่วมมือในการลงแรงในการทำงานเท่านั้น
2. การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การพัฒนาของหมู่บ้านดูจากการที่ประชาชนในชุมชนบ้านศรีเจริญมีเวลาว่างมาก หากกำลังทำนา หรือเกี่ยวข้าว งานพัฒนาของหมู่บ้านก็ยังไม่มีการเริ่มต้น เพราะคณะกรรมการคิดว่าเรื่องการทำมาหากิน เรื่องปากเรื่องท้องของประชาชนในหมู่บ้านเป็นเรื่องใหญ่ ชุมชนบ้านศรีเจริญ ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำนาทำสวนทำไร่ทำสวน ปัสสองครั้ง การพัฒนาชุมชนบ้านจึงยังไม่เริ่มในช่วงนี้
3. ส่งเสริมอาชีพให้ประชาชนมีรายได้ หลังจากชาวบ้านทำนาเสร็จคณะกรรมการชุมชนส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกแตงโมและปลูกพืชผักสวนครัวอีกหลายอย่าง เฉพาะแตงโมทำรายได้เข้าชุมชนปีหนึ่งหลายแสนบาท เป็นรายได้ที่ดีมาก ใครไม่มีที่ปลูกแตง คณะกรรมการหมู่บ้านก็จะหาที่ให้ทำ โดยไม่ต้องเสียค่าเช่าแต่อย่างใด นอกจากทำพืชผักแล้วยังส่งเสริมเลี้ยงสุกร เลี้ยงไก่ และเลี้ยงโคพันธุ์ดี
4. แก้ปัญหาเศรษฐกิจภายในชุมชน คณะกรรมการรู้ดีว่าภายในชุมชนเศรษฐกิจยังไม่ดีเท่าที่ควร เพราะต้นทุนฝ่ายผลิตสูง แต่ราคาขายไม่สูง จึงทำให้ประชาชนมีผลกำไรน้อย คณะกรรมการจึงหาวิธีแก้ด้วยการลดต้นทุนฝ่ายผลิตและให้ประชาชนรู้จักประหยัดและทำงานมากขึ้น ลดเลิกอบายมุขต่าง ๆ
5. พัฒนาต่อเนื่องโดยไม่หยุดยั้ง การพัฒนาตามแนวคิดของคณะกรรมการชุมชนนี้ เป็นการพัฒนาที่ไม่มีการหยุดยั้ง คณะกรรมการมุ่งหวังเพื่อทำให้หมู่บ้านเจริญ และปูพื้นฐานไว้ให้คนรุ่นหลังและจะทำให้คนในชุมชนมีความสามัคคีกันอยู่ตลอดเวลา การทำงานของชุมชนบ้านศรีเจริญ จะทำกับแบบรวมกลุ่ม เรียกว่า กลุ่มธรรมชาติ มาเป็นเวลานาน

3.2 สภาพการพัฒนารุมนานในปัจจุบัน(พ.ศ.2538)

ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลในชุมชนบ้านศรีเจริญตั้งแต่เดือนธันวาคม 2537 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2538 รวมระยะเวลา 3 เดือน โดยผู้วิจัยพักอาศัยอยู่ในชุมชนสำรวจและเก็บข้อมูลทุกวัน จากการสังเกตของผู้วิจัยช่วงที่อยู่ในชุมชนนั้น สภาพของชุมชนโดยทั่วไปเป็นชุมชนที่ยังคงรักษาความสะอาดของอาณาบริเวณได้ดี ถนนหนทางไม่มีเศษกระดาษ ทุกวันชาวบ้านจะกวาดบริเวณบ้านตนเองและถนนหน้าบ้านจนดูสะอาด ถนนลาดยางใหม่อย่างได้รับการบำรุงรักษา ถนนชอยเข้าบ้านแต่ละชอยเป็นถนนลูกรังข้าง ดินแข็งข้างสภาพใช้การได้ดี มีป้ายชื่อหน้าชอย เช่นชอยพุทธรักษา ชอยแสงจันทร์ เป็นต้นที่บริเวณเดียวกันยังมีป้ายชื่อของเข้าบ้านที่มีบ้านอยู่ภายในชอยนั้นติดเรียงกันเป็นแถวริมถนนสายหลักที่ตัดผ่านชุมชนมีกระถางเฟื่องฟ้าออกดอกสดใสดลอดชุมชน กระถางเฟื่องฟ้านี้ได้รับการรดน้ำจากชาวบ้านที่อยู่ใกล้ การตัดแต่งไม้ให้ทรงรูปร่างโดยคณะกรรมการชุมชนซึ่งได้แก่ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยอาคารที่อ่านหนังสือพิมพ์ชุมชนสภาพมีดีนัก ไม่ได้รับการดูแลสกปรกไม่สามารถใช้การได้ ศาลารวมใจซึ่งเคยใช้เป็นสถานที่สำหรับรับแขกที่มาเยี่ยมเยียน มีศูนย์ข้อมูลของชุมชนติดอยู่ แต่ข้อมูลเก่าไม่ทันสมัย สภาพเลอะเลือนอ่านไม่ออก รอบบริเวณขาดการเอาใจใส่ดูแล เมื่อผู้วิจัยเข้าไปในชุมชนได้รับการต้อนรับจากคณะกรรมการชุมชนทั้งชุดเก่าและชุดใหม่เป็นอย่างดี ผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลได้ปรึกษากันแล้วกำหนดให้ชาวบ้านแต่ละชอยเป็นผู้ที่ต้อนรับผู้วิจัยด้วยการเลี้ยงอาหารเป็นผู้วิจัยทุกวันหมุนเวียนกันไป เพื่อให้ผู้วิจัยได้สนทนากับชาวบ้านและชาวบ้านก็จะรู้จักผู้วิจัยมากขึ้น ดังนั้นในช่วงเป็นเวลาประมาณ 18.00-20.00 น. ของทุกวันผู้วิจัยจึงได้พบปะเยี่ยมเยียนชาวบ้านแต่ละชอย เมื่อผู้วิจัยไปถึงบ้านหลังใด ก็จะมีชาวบ้านในละแวกเดียวกันมานั่งสนทนาด้วยกันเป็นกลุ่มใหญ่ จากการสนทนาทำให้ผู้วิจัยได้รับรู้เรื่องต่าง ๆ และเป็นการสอบถามข้อมูลที่ได้รับมาในตอนกลางวันได้เป็นอย่างดี

ตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลอยู่ในชุมชนไม่เคยได้เป็นการประกาศเสียงตามสายของผู้ใหญ่บ้าน ภายหลังทราบว่าเครื่องขยายเสียงใช้การไม่ได้ ไม่เคยรับทราบว่ามีผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมกรรมการชุมชนหรือชาวบ้าน ได้เคยร่วมประชุมสภาตำบลกับผู้ใหญ่บ้าน 1 ครั้ง เคยเห็นผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการชุมชนตัดแต่งกิ่งเฟื่องฟ้าที่ปลูกอยู่ในกระถางริมถนนทั้งสองด้าน 1 ครั้ง โดยสภาพทั่วไปแล้วเป็นชุมชนที่เงียบสงบ ไม่มีการละเล่น ยามค่ำคืนก็ปิดไฟนอนหรือไม่ก็ดูโทรทัศน์อยู่ภายใน

บ้านตนเอง จากการชักถามไม่พบว่ามี การเที่ยวกลางคืนของคนหนุ่มสาวแต่อย่างใด

เนื่องจากระยะเวลา 1 เดือนหลัง ผู้วิจัยได้ย้ายมาพักค้างบ้านของพี่สาวผู้หญ่บ้านซึ่ง อยู่ติดกับบ้านของผู้หญ่บ้าน ท้าที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสสนทนอย่างไม่มีเป็นทางการกับผู้หญ่บ้านและ ครอบครัวบ่อยครั้ง จากการสนทนากับผู้หญ่บ้านได้สังเกตเห็นว่าการทำงานในตำแหน่งผู้หญ่บ้านนั้น ผู้หญ่บ้านคนนี้ไม่ค่อยกล้าตัดสินใจมากนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความที่ตนเองไม่ชอบเป็นผู้หญ่บ้าน ไม่มีความรักที่จะเป็นผู้หญ่บ้าน การเข้ามาเป็นผู้หญ่บ้านต่อจากผู้หญ่บ้านคนเก่านั้นก็ได้รับการ ขอร้องให้เป็นผู้หญ่บ้านเล่าว่า ในชุมชนนี้มีชาวบ้าน 3 คนต้องการให้ผู้หญ่ออกจากตำแหน่งผู้หญ่ บ้านและตัวผู้หญ่เองยังบอกอีกว่า การที่ผู้หญ่บ้านคนเก่าและกรรมการชุดเดิมยังไม่วางมือจากการ บริหารงานนั้นตนไม่รู้สึกหนักใจอะไรเลย ดีเสียอีกจะได้มีคนคอยช่วยตัดสินใจงานการทำงาน คณะ กรรมการชุดเดิมมิได้มีกิจกรรมบับยังค้ำฟ้าตนออกจากตำแหน่งผู้หญ่บ้าน ตนอยากออกเอง เพราะ ไม่มีเวลาและต้องใช้จ่ายเงินมากกับตำแหน่งผู้หญ่บ้าน ตนไม่กินไม่โรงกับใครบางครั้งทางราชการแจก การัด บัตรเชิญ การให้ไปรวมมือใน เรื่องการเกณฑ์คนงานต่าง ๆ ตนไม่ค่อยกล้าบอกชาวบ้านก็ มักจะออกเงินเองบ้าง ท้าให้ค่าจ้างสูงเกินควร

3.3 ปัจจัยที่ส่งเสริมให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ

สภาพความสำเร็จของการพัฒนาชุมชนบ้านศรีเจริญดูได้จากการพัฒนาที่บรรลุตาม เป้าหมายที่คณะกรรมการพัฒนาชุมชนได้ตั้งเป้าหมายไว้ ซึ่งได้แก่ พัฒนาแบบพึ่งตนเองและ ช่วยเหลือตนเอง ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ส่งเสริมอาชีพให้ประชาชนมีรายได้ แก้ปัญหา เศรษฐกิจภายในชุมชนและต้องพัฒนาต่อเนื่องโดยไม่หยุดยั้ง นอกจากนั้นยังดูได้จากความมี ชื่อเสียงของชุมชนที่มีคณะมาเยี่ยมชมมาศึกษาดูงานมากมาย จากสมุดบันทึกการตรวจเยี่ยมนับ จากวันตั้งแต่ปี 2525-2530 นับได้ 202 คณะถือว่าเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงมากชุมชนหนึ่ง เมื่อ วิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ มีชื่อเสียง โด่งดังไปทั่วนั้น พอจะวิเคราะห์ได้ดังนี้

3.3.1 ชาวบ้านศรัทธา เชื่อถือผู้นำชุมชนเป็นทุนเดิม ปัจจัยข้อนี้สรุปได้จาก คำสัมภาษณ์ตรงกันของผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่กล่าวถึงระยะเริ่มต้นของการพัฒนานั้น เริ่มตั้งแต่พ้าเข้า ชุมชนประมาณปี พ.ศ. 2517 การพัฒนาชุมชนด้วยการรณรงค์ให้หันมาปลูกกล้วย ปลูกละมุด

นารามีฝาปล้อมรั้วบ้าน การพัฒนาช่วงนี้วัดได้ว่าชาวบ้านเชื่อผู้นำที่สามารถนำไฟฟ้าเข้าชุมชนได้ เพราะเมื่อผู้นำมาขอให้รื้อถนนกอฝเพื่อทำรั้วและปรับบริเวณชุมชนให้สะอาดตาชาวบ้านทำตาม ทั้ง ๆ ที่ชาวบ้านรักและหวงแหนกอฝมาก ทำรั้วบ้านอยู่ได้เพียง 1 ปีก็ต้องรื้อเพราะต้องขยายถนนตามงบประมาณ กศช. ที่ผู้นำหมู่บ้านขอมาได้ ซึ่งก็เป็นสัญญาณอย่างหนึ่งของผู้นำชุมชนที่สร้างความเชื่อถือให้กับชาวบ้านได้เช่นกันต่อมานปี 2525 ผู้นำหมู่บ้านกลุ่มนี้เข้ารับการอบรมลูกเสือชาวบ้าน กลุ่มผู้นำชุมชนได้เข้ารับการอบรมลูกเสือชาวบ้านแล้วนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมนั้นมาเผยแพร่ อีกทั้งการที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานรุ่นลูกเสือชาวบ้าน เป็นกรรมการผู้ตรวจให้คะแนนการประกวดลูกเสือชาวบ้านระดับอำเภอทำให้ชาวบ้านมีความเชื่อถือศรัทธาในตัวผู้นำชุมชน อีกทั้งการเป็นผู้นำหมู่บ้านที่มีความเข้มแข็งได้ศึกษาดังคากสาวของอดีตครูใหญ่ รร.เรียนบ้านศรีเจริญ (24 กุมภาพันธ์ 2538) "เป็นผู้ที่มีบุคลิกลักษณะเหมาะสมกับการเป็นผู้นำ ชื่อนางที่มีอยู่ในทางที่ถูกที่ควร ทานแล้วเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เรียกว่าหากเกิดสิ่งไม่ดีขึ้นชุมชนแล้ว ผู้นำหมู่บ้านคนเก่าถึงปีนั้นคนเดียวสามารถยุติปัญหาได้ทันที" เมื่อทั้งสองคนนี้รวมกัน ทำให้ชาวบ้านเชื่อถือเพราะเห็นผลงานเป็นที่ประจักษ์มาแล้ว คากสาวของผู้นำต่อไปที่บ่งบอกแนวความคิดของการพัฒนาที่สามารถสร้างศรัทธาให้กับชาวบ้านได้

"ชุมชนบ้านศรีเจริญนั้นเหมือนหมู่บ้านลับแล กำนันยังไม่รู้จัก เริ่มการพัฒนาด้วยการวางพื้นฐานดึงไฟฟ้าเข้าหมู่บ้าน...ไม่คิดว่าไฟฟ้าคือสิ่งเดียวของการพัฒนา เป็นเครื่องล่อชาวบ้านให้รวมใจ แลกกับการลงแรงของชาวบ้าน"

"ทำอย่างไรให้การพัฒนาเป็นรูปธรรม"

นอกจากนั้นชาวบ้านยังมีความสามัคคีสูง (วิจิต ช่วยพิทักษ์, 19 ตุลาคม 2537) เมื่อผู้นำสร้างศรัทธาได้ชาวบ้านมีความเชื่อถือการร่วมมือร่วมแรงร่วมใจงานการพัฒนาก็ตามมาเพราะ "การพัฒนาขึ้นอยู่กับชาวบ้าน" (อุ้นตา นพคุณ, บันทึกการตรวจเยี่ยมวันที่ 24 มกราคม 2530)

3.3.2 องค์กรของผู้นำเป็นองค์กรที่เข้มแข็ง สร้างงานการพัฒนาได้อย่างเป็นรูปธรรมภายหลังได้แพทย์ประจำตำบลซึ่งเป็นผู้ที่มีความคิดเชิงสร้างสรรค์พบเห็นอะไรที่ดีเป็นประโยชน์นำกลับมาเล่ามาวางแผนร่วมกัน ผู้นำสตรีเป็นผู้ดูแลเรื่องงานสตรีและงานสาธารณสุขงานชุมชนเป็นแม่บ้าน ก็เกิดเป็นแผนงานพัฒนาชุมชนที่มีเป้าหมายชัดเจนยิ่งขึ้น แนวคิดการพัฒนาขององค์กรผู้นำที่มีวิสัยทัศน์การแข่งขัน เป็นแนวความคิดพัฒนาเพื่อชุมชนของตนเองมากกว่า

แนวความคิดพัฒนาขององค์กรผู้นำได้รับการชื่นชมยินดีจากคณะผู้มาเยี่ยมชมชุมชน กล่าวคือ ดร.เป็นใจ เลขาหัวหน้าคณะนักวิจัย เรื่องการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชนบทจากสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยได้เข้ามาเยี่ยมชมชุมชนกล่าวถึงแนวการทำงาน ขององค์กรหมู่บ้านไว้ว่า

"รู้สึกยินดีและเป็นเกียรติที่ได้มาเยี่ยมชมชุมชนบ้านศรีเจริญซึ่งเป็นหมู่บ้านตัวอย่างในการพึ่งตนเองอันเกิดจากการริเริ่มและเสียสละของคณะผู้นำชุมชน อันมีผู้นำหละม่อม เป็นประธาน รู้สึกประทับใจในแนวความคิดที่ก้าวหน้า มีเหตุผล ทันสมัย มีการค้นคว้าศึกษา ทดลองหาสิ่งใหม่ ๆ อันจะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าให้แก่ชุมชนตลอดเวลา การพัฒนาโดยมิได้มุ่ง การแข่งขัน จึงดียิ่งเกินกับผู้ใดเป็นนโยบายที่ดีควรรักษาไว้ตลอดไปและเชื่อมั่นว่าชาวชุมชนบ้านศรีเจริญจะรักษาความเจริญไว้เสมอและตลอดไปได้"

(บันทึกการตรวจเยี่ยม, 17 มีนาคม 2530)

การทำงานขององค์กรผู้นำเป็นการทำงานที่แบ่งหน้าที่กันชัดเจน ทุกฝ่ายทำตามหน้าที่ เป็นทีมงานที่มีความแข็งแกร่ง "มีองค์กรที่เข้มแข็งทำให้เกิดการพัฒนาที่พร้อมเพรียงกัน" กล่าวคือ ผู้นำหมู่บ้านมีบุคลิกเข้มแข็งเด็ดขาด ชาวบ้านนับถือกลัวเกรง แพทย์ประจำตำบลเป็นผู้ที่ชอบคิดสร้างสรรค์งานมีประสบการณ์จากการไปทัศนศึกษาต่างประเทศมาเผยแพร่แนะนำ ประธานลูกเสือชาวบ้านมีความสามารถและยังเป็นผู้ที่มีฐานะดีมากในหมู่บ้าน ทำงานเพื่อส่วนรวมเสียสละจึงเป็นบุคคลที่ชาวบ้านรักศรัทธา อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานสตรีในชุมชนเป็นคนที่เอาใจใส่ดูแลการเจ็บไข้ได้ป่วยของชาวบ้าน เมื่อทุกคนมาร่วมกันเพื่อทำงานพัฒนาชุมชนจึงเป็นองค์กรที่มีความเข้มแข็ง

3.3.3 การสนับสนุนจากราชการ ทางราชการเข้ามาสนับสนุนการพัฒนาหมู่บ้านขององค์กรผู้นำชุมชน นายอำเภอศรีประจันต์ ตลอดจนวิทยากรลูกเสือชาวบ้านต่างก็มีส่วนในการสนับสนุนการพัฒนาของชุมชนกระตุ้นให้ชาวบ้านได้ร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาหมู่บ้านตามโครงการของอำเภอ เป็นเสมือนการสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชน ทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักของภายนอก ผู้นำชุมชนกล่าวถึงการทำงานพัฒนาที่ผ่านมา

"เริ่มแรกจากลูกเสือชาวบ้านโดยตรง ไม่มีการทวงถาม

ประธานประจวบคฤกลูกลูกเสือชาวบ้าน ต้องเดินทางไปตรวจไปดูมาตั้งรางวัลมา

ชุมนุมมาประกวด อาจารย์ระดับจังหวัดระดับเขตมาดูงานเป็นช่วงที่ลูกเสือ
ชาวบ้านกำลังตั้งวิทยาการกระตุ้นให้เกิดการกระตือรือร้น...มาหยุดอยู่ที่คนหนึ่ง
ทั้งช่วงลูกเสือโรยรา...ผู้ว่าเข้ามากระตุ้นที่ถูกต้อง ทำให้เกิดความมานะ
พยายามช่วยกันทำงาน สนุกด้วย..."

4. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา: เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา: เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนที่ อื้อและสนับสนุนให้เกิด
การพัฒนา: เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนบ้านศรีเจริญวิเคราะห์ได้ ดังนี้

4.1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการ
เรียนรู้ในวิถีชีวิตของชุมชน วิเคราะห์ได้ 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายในการศึกษาและปัจจัย
ภายนอกการศึกษา ซึ่งแต่ละปัจจัยมีรายละเอียดนำเสนอ ดังต่อไปนี้

4.1.1 ปัจจัยภายนอกการศึกษา

ปัจจัยภายนอกการศึกษาในชุมชนชนบทบ้านศรีเจริญวิเคราะห์ได้จากปัจจัยภาวะความ
สมดุลด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจและด้านสังคมวัฒนธรรม
ซึ่งเป็นความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนที่เอื้อต่อการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิด
จากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

4.1.1.1 ด้านเทคโนโลยี

ในชุมชนบ้านศรีเจริญมีความหลากหลายของเทคโนโลยีในการแก้ปัญหาพื้นฐานในการ
ประกอบอาชีพ กล่าวคือ ชาวบ้านมีการใช้รถตัดข้าวแทนการไถแรงงานคน การใช้รถไถนา
การใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงในการประกอบอาชีพ มีการทำไร่แดงโรสลับกับการทำนาเพื่อลดปัญหา
ดินเสื่อมคุณภาพ ในชุมชนอยู่ในเขตจัดรูปที่ดิน ทำให้ระบบการชลประทานดี นี้เป็นการเพาะปลูก
อุดมสมบูรณ์

4.1.1.2 ด้านเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพของชุมชน ร้อยละ 94.28 ประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก

สามารถทานยาได้ปีละ 2-3 ครั้ง อาชีพรองคือการปลูกพืชไร่ เช่น แตงโม มะม่วง ผักสวนครัว นอกจากนี้ยังมีการประกอบอาชีพเสริม เช่น การรับจ้างก่อสร้าง การทำสวนไม้ดอกไม้ประดับ การเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น จากการสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้านพบว่าภายในชุมชนมีประมาณ 20 ครัวเรือน ตรงกันกับเอกสารข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน ซึ่งยังได้ระบุอีกว่า ชาวบ้านในชุมชนมีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 62,000 บาท/ปี (เฉลี่ยเดือนละ 5,100-5,200 บาท)

4.1.1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

ลักษณะทางโครงสร้างกายภาพของชุมชน ชุมชนบ้านศรีเจริญเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรีในภาคกลาง สูงจากระดับน้ำทะเล 5-6 เมตร มีถนนเชื่อมติดต่อกับภายนอกได้สะดวก เป็นถนนลาดยาง ภายในชุมชนมีวัดอยู่กลางชุมชน มีโรงเรียนประถมศึกษา มีประปา โทรศัพท์ ทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้ ระยะทางห่างจากอำเภอประมาณ 6 กิโลเมตร พื้นที่ชุมชนอยู่ในเขตจัดรูปที่ดิน คุณภาพของทรัพยากรที่มีในชุมชน สภาพดินเป็นดินดำ ที่ราบลุ่มแม่น้ำ เหมาะแก่การเพาะปลูก โดยเฉพาะการปลูกข้าว แหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ตามระบบชลประทาน มีเพียงพอแก่การเพาะปลูกตลอดปี สามารถปลูกข้าวได้ปีละ 2-3 ครั้ง แรงงานวัยทำงาน(อายุ 18-60) มีร้อยละ 52.96 ของประชากร ไม่มีการอพยพแรงงานไปทำงานนอกชุมชน ในชุมชนไม่มีป่าไม้อนุรักษ์ นอกจากมีน้ำดื่มเองประเภท มะม่วง จามจุรี

ส่วนการสนับสนุนจากภายนอกเพื่อการพึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ หน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนคือ หน่วยงานของทางราชการ สนับสนุนในลักษณะการพัฒนาตามแผนพัฒนาของตำบลด้านโครงสร้างพื้นฐาน การสร้างประปา การสร้างคลองส่งน้ำ การสร้างลานตากข้าว เพื่อให้ชาวบ้านได้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างได้ประโยชน์สูงสุด

4.1.1.4 ด้านจิตใจ

ชาวบ้านในชุมชนบ้านศรีเจริญมีจิตสำนึกในการพึ่งตนเองทางอาชีพ ช่วยตัวเอง มีความเข้มแข็ง มีความจริงใจมีทีมงาน จากการศึกษาเอกสารประวัติการพัฒนาชุมชน เอกสารเยี่ยมชมชุมชน และการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก สามารถสรุปได้ว่า ชาวบ้านในชุมชนเป็นผู้ที่มีภาวะการพึ่งตนเองทางด้านจิตใจสูง วิเคราะห์ได้จากความตั้งใจในการพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จ มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก โดยมีกลุ่มผู้นำชุมชนเป็นแกนหลักในการชักชวนและสร้างจิตสำนึกในเรื่องการพึ่งตนเองให้กับชาวบ้าน การพัฒนาทางอาชีพ สรรหาอาชีพใหม่

มาแนะนำให้กับชาวบ้าน ชาวบ้านเองก็มีความขยัน อดทนได้ปีละ 2-3 ครั้ง แล้วยังประกอบอาชีพเสริมอื่น ๆ อีก ชาวบ้านมีจิตสาคึกต่อครอบครัว มีความขยัน มีการออมทรัพย์เพื่อความมั่นคงของครอบครัว การทำงานที่เป็นส่วนรวมของชุมชนมีน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชุมชนไม่มีงานบ่อย นอกจากงานบุญ งานประเพณีตามปกติ ชาวบ้านจึงต่างก็แยกย้ายกันไปประกอบอาชีพเป็นของตนเอง

4.1.1.5 ด้านสังคม วัฒนธรรม

เส้นทางอาชีพในชุมชนคือ ผู้ใหญ่บ้านและกลุ่มผู้นำ มีการรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพใหม่แบบครบวงจร โดยการปลูกแตงโม นำวิธีการเข้ามาปลูก หาดตลาด รวมกลุ่มกันไปต่อรองกับตลาด ทำให้ผลผลิตของชาวบ้านได้ราคาดี ในปัจจุบันเปลี่ยนผู้นำหมู่บ้าน การรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพมีให้เห็นน้อย ชาวบ้านทำอาชีพกันเอง มีการรวมกลุ่มกันบ้างประปรายในลักษณะของการลงแรง รวมกันไปทำกิจกรรมทางอาชีพ เพื่อแก้ปัญหาแรงงานมากกว่าการรวมกลุ่มกันต่อรองกับตลาด

4.1.2 ปัจจัยภายในการศึกษา

ปัจจัยภายในการศึกษาในชุมชนชนบทบ้านศรีเจริญที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชน วิเคราะห์ได้จากปัจจัยการสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองและการสนับสนุนจากภายนอกเพื่อการพึ่งตนเอง 5 ด้าน โดยวิเคราะห์ได้ ดังนี้

4.1.2.1 การสร้างความสามารถในการจัดการเทคโนโลยี

ในชุมชนมีการจัดให้มีระบบการรวมกลุ่มในการจัดการน้อย ส่วนมากชาวบ้านต่างก็แยกกันทำงานของตน จัดระบบการทำงานของครอบครัวมากกว่าการรวมกลุ่ม ทั้งนี้เนื่องจากชาวบ้านสามารถทำนาได้ปีละ 2-3 ครั้ง แล้วยังสามารถปลูกพืชสลับกับการทำนาได้อีกด้วย ซึ่งจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำให้ข้อมูลหลักในชุมชนได้กล่าวถึงการรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อการต่อรองกับทางราชการเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน เช่น การทำงานเพื่อขอไฟฟ้าเข้าหมู่บ้าน การรวมกลุ่มกันพัฒนาหมู่บ้านเพื่อสร้างชื่อเสียงให้กับหมู่บ้านโดยไม่มีหวังสิ่งตอบแทนโดยไม่เข้าประกวดในโครงการอะไรเลย ในปัจจุบันนี้ ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มเพื่อการผลิตน้อย ทั้งนี้อาจเนื่องจากมีพ่อค้ามารับซื้อผลผลิตในหมู่บ้าน ผลผลิตราคาดีเป็นที่ต้องการของตลาด ชาวบ้านมีการพัฒนาทักษะ

งานการประกอบอาชีพอยู่อย่างสม่ำเสมอซึ่งก็เป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถจัดการทางอาชีพให้กับชาวบ้านเอง หน่วยงานภายนอกที่เข้ามาให้การสนับสนุนเรื่องเทคโนโลยีที่ศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์นั้นพบว่าหน่วยงานที่เข้ามาให้ความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีคือ หน่วยงานของราชการ เช่น เกษตรอำเภอ ประมงอำเภอ ปศุสัตว์อำเภอ และพัฒนาการอำเภอ เป็นต้น ส่วนหน่วยงานเอกชนนั้นไม่มีเอกสารระบุถึง จะมีแต่บุคคลที่เข้ามาสนับสนุน เช่น นักการเมืองในท้องถิ่น เข้ามาบริจาคเงินเพื่อการจัดซื้อเครื่องตัดหญ้าร่วมกับเงินของทางราชการ เป็นต้น

4.1.2.2 การสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ

ชุมชนมีการออมทรัพย์กับธนาคารเกษตรและสหกรณ์ (ช.ก.ส.) และกลุ่มออมทรัพย์บ้านชุมชนซึ่งดำเนินการโดยผู้ใหญ่บ้านและกลุ่มผู้นำ กิจกรรมไม่เจริญก้าวหน้า นอกจากการออมทรัพย์แล้ว ชาวบ้านยังมีการกู้เงินไปลงทุนทางอาชีพจากธนาคารและนายทุนเงินกู้ในชุมชน เพื่อจ่ายเป็นค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพ เช่น การซื้อปุ๋ยและยาฆ่าแมลง การขนส่ง และค่าแรงงาน เป็นต้น องค์การทางเศรษฐกิจในชุมชนบ้านศรีเจริญ เป็นกลุ่มองค์กรเล็ก ๆ ไม่เจริญเติบโต ทั้งนี้ ผู้นำชุมชนได้กล่าวถึงชาวบ้านไม่สนใจที่จะฝากเงินกับกลุ่มภายในชุมชนและกลุ่มผู้นำเองก็คิดว่าไม่จำเป็นต้องฝากกับกลุ่มในชุมชนเพราะสามารถเดินทางไปฝากกับธนาคารได้สะดวกกว่า กองทุนของชุมชนจึงมีเงินหมุนเวียนที่ได้รับจากทางราชการ ประมาณ 10,000 บาท ส่วนการสนับสนุนจากภายนอกชุมชนทางเศรษฐกิจ หน่วยงานราชการในอำเภอได้เข้ามาให้ความรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพ เช่น การให้ความรู้ในเรื่องการเลี้ยงวัวนม การเลี้ยงกุ้ง การป้องกันโรคติดต่อของสัตว์ที่เลี้ยง

4.1.2.3 การสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ

ผู้นำชุมชนได้ประสานร่วมมือกับทางราชการจัดระบบการส่งน้ำให้กับชาวบ้าน โดยการทาลำเหมืองหรือคลองส่งน้ำขนาดเล็กไปตามที่ทำกินของชาวบ้าน ส่วนมากในชุมชนผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการของชุมชนเป็นผู้จัดการให้กับชาวบ้าน ในขณะที่ผู้วิจัยอยู่ในชุมชนและจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำให้ข้อมูลหลักมาดังกล่าวถึงบทบาทของกลุ่ม/องค์กรในชุมชนที่ช่วยจัดการเรื่องต่าง ๆ ภายในชุมชน ส่วนมากผู้ที่จัดการคือ ผู้นำหมู่บ้าน

4.1.2.4 การสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองด้านจิตใจ

ในชุมชนมีการสร้างจิตความสามารถในการพึ่งตนเองด้านจิตใจด้วยการร่วมกันทำบุญ

งานประเพณีของชุมชน เช่น งานกฐิน ผ้าป่าสามัคคีของวัด การช่วยงานของเพื่อนบ้าน ส่วนงานที่เป็นของส่วนรวม หรือกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในปัจจุบันไม่มีบ่อยนัก ส่วนมากชาวบ้าน ประกอบอาชีพกัน ส่วนการสนับสนุนจากภายนอกเพื่อการพึ่งตนเองด้านจิตใจจากภายนอกให้ชุมชน นั้นสามารถสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองทางด้านจิตใจ โดยวิเคราะห์จากเอกสาร พบว่า ในอดีตชุมชนได้รับการเยี่ยมเยียนจากหน่วยงาน องค์กร บุคคลจากราชการและเอกชนจำนวนมาก เพื่อศึกษาดูงานการพัฒนาชุมชน การพบปะแลกเปลี่ยนทำให้ชาวบ้าน ผู้นำ องค์กรผู้นำเกิดความ มั่นใจในการทำงานของตนเอง ทำให้ชาวบ้านมีความสามัคคีกัน ร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนา การ สนับสนุนจากข้าราชการระดับอำเภอ จังหวัด ด้วยการติดตาม เยี่ยมเยียน ร่วมทำงานกับชาวบ้าน เป็นเหมือนแรงกระตุ้นให้ชาวบ้านร่วมกันทำงานเพื่อให้ประสบความสำเร็จ

4.1.2.5 การสร้างความสามารถการพึ่งตนเองด้านสังคมวัฒนธรรม
ในชุมชนมีศาลารวมใจและที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนใช้เป็นสถานที่ ให้ความรู้ ข่าวสารเรื่องของชุมชนและการอาชีพ กับชาวบ้าน นอกจากนั้นยังมีการเชิญผู้รู้จาก หน่วยราชการมาให้ความรู้ เรื่องการประกอบอาชีพกับผู้ประกอบการ มีการประชาสัมพันธ์กับชาวบ้าน โดยใช้วิธีการบอกต่อ การระบบชอยบ้านบอกข่าวสารข้อมูล ส่วนการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน เพื่อการพึ่งตนเองด้านสังคมวัฒนธรรมนั้นสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองทางสังคมวัฒนธรรม โดยชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการภายนอกชุมชนให้ความรู้ เทคนิควิธีการเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงไก่ การเลี้ยงโคนม

4.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียน

ปัจจัยการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียน วิเคราะห์ได้จาก "นักเรียน" ในโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชน โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 3 ประเภท คือ ปัจจัย ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะพื้นฐาน และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ เงื่อนไขอื่น โดยจะได้วิเคราะห์แต่ละปัจจัย ดังนี้

4.2.1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม

4.2.1.1 ปัจจัยด้านครอบครัว

ครอบครัวในชุมชนบ้านศรีเจริญ จำนวน 167 ครัวเรือน ร้อยละ 94.28 ประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก โดยสามารถทำนาได้ปีละ 2-3 ครั้ง ประกอบอาชีพรองและอาชีพเสริม ด้วยการปลูกพืชไร่ มะม่วง แตงรม ผักสวนครัว การปลูกเห็ด เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ร้อยละ 71.86 มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง โดยมีที่ดินตั้งแต่ 11-50 ไร่ รายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 62,000 บาท/ปี

ทัศนคติของผู้ปกครองนักเรียน ที่มีต่อการศึกษาเพื่ออาชีพ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ต้องการให้ลูกหลานได้เรียนหนังสือสูง ๆ และไม่ต้องมาทำอาชีพตามแบบอย่างผู้ปกครอง โดยบอกว่าการทำนานั้นเหนื่อยยาก ลำบาก เป็นอาชีพที่ไม่มีเกียรติ สกปรก ทำแล้วไม่รวย ทั่วไปทำงานอย่างอื่นไม่ได้ ผู้ปกครองในชุมชนจึงนิยมส่งเด็กในปกครองไปศึกษาในโรงเรียนที่มีชื่อเสียงในตัวอำเภอ จังหวัด เพื่อให้สามารถสอบแข่งขันกับคนอื่นได้

4.2.1.2 ปัจจัยด้านโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียนเป็นคนที่อยู่อาศัยนอกชุมชน เข้ามาทำงานเข้าไปเป็นกลับโดยข้าราชการเป็นพาหนะ จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวถึงผู้บริหารโรงเรียนว่าไม่ค่อยมีชาวบ้านรู้จักตัวมากนัก เนื่องจากไม่ออกไปพบปะกับชาวบ้าน เป็นผู้บริหารโรงเรียนรุ่นหนุ่ม (อายุ 38 ปี) ประสบการณ์การบริหารยังน้อย มีนโยบายการบริหารการศึกษาของโรงเรียนโดยมุ่งเน้นด้านงานวิชาการเป็นหลัก ให้ความสำคัญ โดยเฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เน้นเรื่องการติวเข้ม เพื่อการสอบแข่งขันกับนักเรียนจากโรงเรียนอื่น ระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในโรงเรียนจะเป็นลำดับต้น ๆ ของอำเภอ เรื่องการเรียนการสอนอาชีพในกลุ่ม การงานและพื้นฐานอาชีพนั้นไม่มีกิจกรรมที่ส่งเสริมเป็นพิเศษ จัดการเรียนการสอนตามแผนการสอนให้ครบตามเนื้อหาที่ระบุไว้

ครูผู้สอน ในโรงเรียนจัดระบบการสอนในลักษณะที่ครูประจำชั้นรับผิดชอบทุกวิชา ดังนั้น ครูประจำชั้นจึงเป็นผู้สอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพด้วย สืบเนื่องจากที่ผู้บริหารโรงเรียนเน้นการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทยและคณิตศาสตร์ ทำให้ครูต้องเร่งสอนกลุ่มทักษะเป็นหลัก ในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพมีการเรียนการสอนจึงมีกิจกรรมปฏิบัติ เป็นครั้ง

คร่าวให้นักเรียนได้ทำงานเป็นกลุ่ม ศึกษาจากใบงาน

4.2.1.3 ปัจจัยด้านชุมชน

นักเรียนนโรงเรียนประถมศึกษาเป็นเด็กในชุมชน ซึ่งมีหมู่บ้านเดียว เป็นชุมชนที่มีสภาพโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนดี การคมนาคมติดต่อสื่อสารสะดวกสบาย อยู่ไม่ไกลจากตัวอำเภอ สามารถเดินทางไปเรียนที่อื่นได้ โรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนเป็นโรงเรียนขนาดเล็กมีจำนวนนักเรียนน้อย ชาวบ้านเองก็มีส่วนร่วมทำให้เด็กในปกครองเรียนที่โรงเรียนชุมชน ผู้หมู่บ้านและกลุ่มผู้ชุมชนกำลังเร่งเรื่องการปรับปรุงเพื่อสร้างทัศนคติของชาวบ้านใหม่ ด้วยการรณรงค์เพื่อเพิ่มจำนวนนักเรียนนโรงเรียนชุมชน

4.2.2 ปัจจัยด้านคุณลักษณะพื้นฐาน

นักเรียนทำงานเป็น มีความรู้ ทักษะ รู้จักเครื่องมือ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ โดยนักเรียนได้เรียนและฝึกทักษะตามใบงานในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพตามหลักสูตรประถมศึกษา มีนิสัยรักการทำงาน มีความรู้ความสามารถ เจตคติที่ดีต่องาน รับผิดชอบชอบ ประหยัด อุดม นักเรียนทำงานในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพตามที่ครูมอบหมาย โรงเรียนและคณะครูได้จัดกิจกรรมสร้างนิสัยการประหยัดให้กับนักเรียนด้วยการจัดกิจกรรมสหกรณ์ร้านค้า ให้นักเรียนได้สมัครเป็นสมาชิก นักเรียนมีการปรับปรุงงาน สามารถวิเคราะห์งานได้ นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในการทำงาน เช่น การปลูกผักสวนครัว การปลูกกล้วย การกวาดลานวัด ทำความสะอาดโรงครัว จากงานเหล่านี้ นักเรียนสามารถบอกได้ว่า หากจะปรับปรุงทำงานมีผลดีขึ้นควรต้องทำอย่างไร เป็นต้น นักเรียนรู้กระบวนการจัดการ มีการวางแผน การคิดคำนวณค่าใช้จ่ายในการทำงาน ในการทำงานแต่ละครั้ง ครูผู้สอนได้ให้นักเรียนมีโอกาสนำการวางแผนการทำงานในลักษณะของการซักถามความเห็น ให้นักเรียนได้อภิปราย แสดงความคิดเห็นที่มีต่อการทำงาน ส่วนในเรื่องของการปฏิบัตินั้น ครูผู้สอนไม่มีการให้นักเรียนได้ทำตามที่ได้ซักถาม เช่น นักเรียนปลูกกล้วย สามารถบอกได้ว่า สามารถขายได้ราคาหวีละเท่าไร จะต้องลงทุนเป็นค่าอะไรบ้าง คืมทุนหรือไม่มี การคิดคำนวณค่าใช้จ่ายในการทำงานของพ่อแม่ ผู้ปกครองอย่างคร่าว ๆ ว่าต้องลงทุนเป็นค่าอะไร เป็นเงินเท่าไร เป็นต้น

4.2.3 ปัจจัยด้านเงินอื่น

ปัจจัยเงินอื่นซึ่งเป็นแรงผลักดัน หรือสนับสนุนด้านการประกอบอาชีพเป็นพิเศษ

ซึ่งในการประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพจนสามารถพึ่งตนเองได้ในระดับบุคคลในโรงเรียนประถมศึกษาชุมชนบ้านศรีเจริญนั้น เนื่องจากโรงเรียนมุ่งเน้นด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังคุณลักษณะทางวิชาการให้กับนักเรียน การปลูกฝังงานเรื่องคุณลักษณะทางอาชีพจึงมีน้อย

5. รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง

5.1 รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต
รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนบ้านศรีเจริญนั้นมีลักษณะที่เกิดขึ้นและดำเนินการโดยกลุ่มผู้นำชุมชน จึงมีชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ (Community-based) จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และการศึกษาเอกสารบันทึกของชุมชน กล่าวถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนที่มีจุดเริ่มต้นจากการรวมตัวและคิดค้นของกลุ่มผู้นำชุมชน เป้าหมายแรกคือพัฒนาชุมชน การขอแรงจากชาวบ้านพันกอฝ่เพื่อทำให้ชุมชนมีความสะอาดเป็นระเบียบ ในเอกสารบันทึกของชุมชนยังระบุอีกว่า กลุ่มผู้นำชุมชนบ้านศรีเจริญมีการรวมตัวกันพัฒนาชุมชนด้วยความตั้งใจจริงโดยเปรียบเทียบกับสุภาภิตบรรดาที่ว่า "เราจะทำนา ก็ต้องเตรียมดิน เราจะกิน ก็ต้องเตรียมอาหาร เราจะพัฒนาหมู่บ้าน ก็ต้องเตรียมคน เราจะพัฒนาห่มันคง ก็ต้องพัฒนาทำใจ" และได้ตั้งกลุ่มผู้นำขึ้นทำหน้าที่รับผิดชอบการพัฒนา ในด้านการส่งเสริมอาชีพให้ประชาชนมีรายได้นั้น กลุ่มผู้นำได้ชักชวนชาวบ้านในชุมชนให้ปลูกแตงรม โดยที่หลังจากชาวบ้านทำนาเสร็จ กลุ่มผู้นำส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกแตงรมและพืชผักสวนครัวอีกหลายอย่าง โดยชาวบ้านที่ไม่มีที่ปลูกแตง กลุ่มผู้นำก็จะจัดการหาให้โดยไม่ต้องเสียค่าเช่า ซึ่งมีชาวบ้านเห็นด้วยเริ่มปลูกจำนวน 42 ครอบครัวย ในพื้นที่ 250 ไร่ โดยลงทุนไร่ละ 2,000 บาท ได้กำไรไร่ละ 3,000 บาท ทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและการปลูกแตงรมก็ได้พัฒนามาเป็นอาชีพเสริมของชาวบ้านในชุมชน นอกจากทำพืชผักแล้วยังส่งเสริมการเลี้ยงสุกร เลี้ยงไก่และเลี้ยงโคพันธุ์ดี กลุ่มผู้นำในชุมชนจึงเป็นกลุ่มที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านอาชีพในวิถีชีวิตของชุมชน จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์โครงสร้าง หน้าที่ของรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตแล้วมีลักษณะดังต่อไปนี้

5.1.1 โครงสร้างและการจัดการ

5.1.1.1 การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย

กลุ่มผู้นำชุมชนได้กำหนดเป็นเป้าหมายการพัฒนาของชุมชนไว้ 5 ประการ คือ เป็นการพัฒนาแบบพึ่งตนเองและช่วยเหลือตนเอง ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ส่งเสริมอาชีพให้ชาวบ้านมีรายได้ แก้ปัญหาเศรษฐกิจภายในชุมชนและต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องไม่หยุดยั้ง โดยชุมชนมีการกำหนดเป้าหมายเพื่อการพึ่งตนเองและการสร้างคุณลักษณะพื้นฐานทางอาชีพ ดังต่อไปนี้

1) การพึ่งตนเอง

1.1) ด้านเทคโนโลยี-ความมีภูมิปัญญา

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตสร้างความมีภูมิปัญญาของชุมชนต่อการเลือกอาชีพ พัฒนา และควบคุมการใช้เทคโนโลยีในการประกอบอาชีพ ทำไร่แตงรมสลับการทำนา

การทำไร่แตงรม ซึ่งชาวบ้านถือว่าเป็นการปลูกพืชหมุนเวียนสลับกับการทำนาก็มีเงื่อนไขว่า "ต้องทำไม่ซ้ำกัน" "การทำไร่แตงต้องมีการดูแลเป็นพิเศษ ขยันไม่ละเลย" "การปลูกแตงต้องปลูกในพื้นที่ที่ไม่ซ้ำกัน ถ้าซ้ำแล้วจะตาย" โดยที่ชาวบ้านปลูกแตงรมมานาน "สมัยพ่อแม่แล้วสืบทอดกันมา" และได้มีการพัฒนาทักษะในการปลูกคือ "การต่อดอกแตงทำให้ออกดี" และ ชาวบ้านยังใช้ภูมิปัญญาของชุมชนที่ถ่ายทอดมาผสมผสานกับความรู้ที่เป็นวิชาการสมัยใหม่จากภายนอกชุมชนด้วยการใส่ปุ๋ยและใช้สารเคมีฆ่าแมลง ซึ่ง "ต้องใส่ปุ๋ยและฉีดยาฆ่าแมลงทุกขั้นตอน" เป็นเหตุที่ต้นทุนการผลิตสูงแต่ก็ให้ผลผลิตสูงได้ราคาดี เช่นเดียวกัน โดยที่การใส่ปุ๋ยและใช้สารเคมีฆ่าแมลงนั้นชาวบ้านใช้อย่างสังเกตุจดจำและตระหนักในคุณโทษ

1.2) ด้านเศรษฐกิจ-ความพอค้ำฐานะความเป็นอยู่

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต สร้างความพอค้ำฐานะความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ด้วยการเสนอช่องทางงานการประกอบอาชีพเสริมที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของชุมชน ซึ่งได้แก่ การทำไร่แตงรม การปลูกผักสวนครัว สลับกับการทำนาซึ่งเป็นอาชีพหลักของชุมชน การเลี้ยงสัตว์ เช่น วัวนม วัวเนื้อ สุกร ซึ่งงานการทำ

อาชีพดังกล่าวนี้ชาวบ้านได้มีการพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพเพื่อส่งเสริมความสามารถในการประกอบอาชีพของตนเอง การสังเกต จดจำและหาวิธีการแก้ไขเป็นการพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพวิธีหนึ่ง สังเกตได้จากคำกล่าว "การงมแห้วต้องสวมถุงรูงที่นิ้วป้องกัน แห้วแทงนิ้วมือ" "การต่อดอกแดงจะทำให้แดงติดลูกตก ให้ผลผลิตดี" "การรดนมวัวจะต้องรดทุกเช้าเย็น รดยรีดตอนเช้าจะได้นมที่มีปริมาณมากกว่า" "ราคาผลผลิตขึ้นอยู่กับคุณภาพ เพราะถ้าคุณภาพมีแค่นี้เรียราคาดังกล่าวจะต้องระมัดระวังในการทำงาน" เหล่านี้เป็นต้น

1.3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ-ความเป็น ธรรมชาติ

ในชุมชนบ้านศรีเจริญมีทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งได้แก่ ดินและน้ำ ที่ถูกจัดระบบโดยหน่วยงานราชการ ที่ดินชุมชนอยู่ในเขตจัดรูปที่ดิน แหล่งน้ำเป็นแหล่งน้ำตามระบบชลประทาน ทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในชุมชนจึงอยู่ในสภาพปัจจัยการผลิตชาวบ้านได้มีการซื้อขายอย่างคุ่มค่าด้วยการทำนาปีละ 2 ครั้ง หรือบางปีทำนาได้ 3 ครั้ง สลับกับการทำนาด้วยการปลูกแตงรม ผู้นำชุมชนยังได้กล่าวถึงการนำทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอย่างคุ่มค่านี้ได้รวมถึงที่ดินสาธารณะของชุมชนซึ่งได้มาจากการจัดรูปที่ดินว่าจัดสรรให้ชาวบ้านที่ไม่มีที่ทำกินได้ เช่นทำกินในราคาถูกรายได้ที่ได้รับคณะกรรมการหมู่บ้านฯ เข้าสะสมไว้กับกองทุนของหมู่บ้าน

1.4) ด้านจิตใจ-ความมีคุณธรรม

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมพบว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนสร้างความมีคุณธรรมทางอาชีพให้เกิดขึ้นกับชาวบ้านด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน กรณีการให้ชาวบ้านที่ไม่มีที่ดินทำกินได้เช่าที่ดินทำกินโดยไม่เสียค่าเช่าหรือเสียค่าเช่าในราคาถูก การสร้างจิตสำนึกต่อตนเองและครอบครัวโดยจะต้องเป็นผู้ที่มีความขยัน อดทน มีความรับผิดชอบต่อการประกอบอาชีพ มีค ีพวแดงผู้ที่ประสบความสำเร็จในการทำงานใคร่แดงคนหนึ่งกล่าวถึงการทำงานของตนเอง "การทำงานแดงต้องออกแต่เช้ามีค ีกลับมีค ีไปรดน้ำ พนยา ต้องรดน้ำทุกวัน ฉีดยา 3 วัน/ครั้ง าส่าย 3 วัน/ครั้ง"และการที่ชาวบ้านซึ่งประกอบอาชีพเหมือนกันช่วยเหลือด้านแรงงานกันในลักษณะ "การลงแขก"นั้นนอกจากเป็นการแก้ปัญหาเรื่องแรงงานแล้ว ยังเป็นกิจกรรมที่สร้างความสามัคคีในกลุ่มชาวบ้านด้วย เพราะจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัยมากกว่า

3 ครั้ง พบว่าการ"ลงแรง" หรือ "การลงแขก"ของชาวบ้านที่ประกอบอาชีพเหมือนกันมีกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันชาวบ้านนำอาหารไปรับประทานร่วมกัน สนทนาพูดคุยกันอย่างสนุกสนานจึงเป็นเหตุให้ "ไม่เหนื่อยและสนุกดี"

1.5) ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมีเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรี

ความเป็นชุมชนบ้านศรีเจริญนั้นมีความเป็นเอกลักษณ์และศักดิ์ศรีในเรื่องของการพึ่งตนเอง โดยกลุ่มผู้นำชุมชนและชาวบ้านมีความภาคภูมิใจว่าชุมชน "เป็นต้นแบบการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง" โดยการพัฒนาของชุมชนจะไม่หวังเงินงบประมาณของทางราชการ ชาวบ้านจะคิดและทำขึ้นมาตามเป้าหมายที่วางไว้ให้ประสบความสำเร็จ โดยกลุ่มผู้นำละเงินเป็นค่าใช้จ่าย ชาวบ้านลงแรงในการทำงานเมื่องานเสร็จก็เป็นความภาคภูมิใจร่วมกัน การเคารพความเห็นอาวุโสและประสบการณ์การทำงานที่มีมากกว่าก็เป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชนด้วยเช่นกัน ผู้นำบ้านคนเฒ่ากล่าวถึงลักษณะการทำงานของตนเองว่า "ตนไม่รู้สึกหนักใจอะไรที่ผู้นำหมู่บ้านคนเฒ่าและกรรมการชุดเดิมยังไม่วางมือ เพราะว่าจะได้มีคนช่วยตัดสินใจ เขามีประสบการณ์การทำงานมาก่อนช่วยได้มาก" เป็นต้น การร่วมมือกันของผู้นำชุมชนทำให้มีการสืบทอดวัฒนธรรมการทำงานที่มีความต่อเนื่อง "การลงแขก" หรือ "ออกแรง" เป็นการส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มกันทำงาน สืบทอดวัฒนธรรมในการประกอบอาชีพของชุมชน

2) การสร้างคุณลักษณะพื้นฐาน

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชน ทำให้ชาวบ้านมีความตั้งใจ ความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพ สร้างสมประสบการณ์ทางอาชีพ และพัฒนาทักษะทางอาชีพนี้ก่อให้ เกิดทัศนคติและคุณลักษณะที่ดีมีความเหมาะสมต่อการประกอบอาชีพ โดยที่ "ชอบทำแต่งเหนื่อยสนุก เห็นผลว่าได้เงินเร็วทำมา 20 ปียังไม่เคยขาดทุนเลย" "ต้องเป็นคนช่างสังเกต จดจำด้วย" "เอาจริงเอาจังและเสียสละไม่เอาเปรียบกัน"

5.1.1.2 การจัดโครงสร้าง

1) คน/กลุ่มคน

คนและกลุ่มคนในชุมชนประกอบด้วยผู้รู้ ผู้นำชุมชนหรือองค์กร และผู้ที่มีความรู้ความชำนาญด้านอาชีพในชุมชน โดยการคัดเลือกกลุ่มคนที่เป็นที่รักของชาวบ้านขึ้นมาเข้าร่วมเป็น

กลุ่มผู้นำ ซึ่งจะต้องเป็นผู้ที่มีฐานะและมีความเสียสละ ต้องการที่จะพัฒนาชุมชนมาร่วมกันทำงาน แบ่งความรับผิดชอบร่วมกัน จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำพอสรุปได้ว่าการจัดโครงสร้างของกลุ่มนั้น ใช้กลุ่มที่มีอยู่แล้วในชุมชน โดยมีผู้นำหมู่บ้านเป็นประธานการดำเนินงาน กรรมการคือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหรือประชาชนในหมู่บ้านที่เห็นว่าช่วยทำงานให้ส่วนรวมได้ เลขานุการคือผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้านที่ประชาชนและประธานเลือกขึ้นมา และตำแหน่งผู้วางแผนงานในการพัฒนา ซึ่งต้องเป็น คนที่มีความรู้ความสามารถที่จะคิดทำได้และสามารถหาเงินมาช่วยในการพัฒนา

2) ความรู้เรื่องอาชีพ เป็นความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ความรู้ทางวิชาการสมัยใหม่และประสบการณ์ทางอาชีพที่ชุมชน องค์กรได้สะสมและพัฒนาขึ้น โดยที่กลุ่มผู้นำได้ไปศึกษาดูงานและนำวิธีการมาผสมผสานกับความรู้ที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น

3) การจัดการกลุ่ม การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบภายในกลุ่ม ซึ่งคณะผู้นำการพัฒนาเรียกว่า 3 ข คือ ข ที่ 1 ช่วยด้วยแนวความคิด คือคิดวางแผน ข ที่ 2 ช่วยด้วยกำลังกาย คือช่วยทำงานด้วยทุก ๆ อย่าง และ ข ที่ 3 คือ ช่วยด้วยกำลังทรัพย์ คือช่วยออกเงินใช้จ่ายในการพัฒนา ผู้ที่ช่วยด้านแนวความคิดต้องเป็นผู้ที่มีฐานข้อมูล มีการวิเคราะห์ข้อมูล และการวางแผนในการกำหนดกิจกรรมดำเนินการ

4) ทรัพยากร หมายถึงทรัพยากรวัตถุ เช่น เงินทุน ที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ พืช สัตว์และผลผลิตของชุมชนที่กลุ่มผู้นำสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาอาชีพ

5.1.2 กระบวนการ

5.1.2.1 กระบวนการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้ที่ชาวบ้านคิด ปฏิบัติและนำมาใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ ได้จริง โดยเริ่มจากกลุ่มผู้นำชุมชนไปสู่ชาวบ้าน ผู้นำเป็นผู้ให้ความรู้ สร้างโอกาสการเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นด้วยการพาชาวบ้านไปดูการประกอบอาชีพของชุมชนอื่นเพื่อเป็นตัวอย่าง แสวงหาผู้รู้ในชุมชนหรือผู้มีความรู้เฉพาะทางภายนอกชุมชนให้เข้ามาให้คำแนะนำ เพื่อให้เกิดการอาชีพ ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า

5.1.2.2 กระบวนการพัฒนาความสามารถขององค์กร

จากการศึกษาเอกสารของชุมชนและการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำให้ข้อมูลหลักกล่าวถึงกระบวนการพัฒนาความสามารถของกลุ่มผู้นำ และชาวบ้านในชุมชนพอสรุปได้ว่า เมื่อกำหนดบุคคลเป็น

กลุ่มผู้นำการพัฒนาชุมชนแล้ว ภายใต้งroupผู้นำได้การตกลงกันในเรื่องจิตอาสาที่ทุกคนรู้จัก เสียสละงานส่วนตัวเพื่อส่วนรวม เสียสละเงินส่วนตัวเพื่อส่วนรวม ร่วมกันวางแผนการพัฒนา ระยะเวลาว่างของชาวบ้านให้เป็นประโยชน์ การค้นหาวิถีทางการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชุมชนด้วยการรณรงค์ให้ชาวบ้านประหยัดและทำงานให้มากขึ้น แสวงหาอาชีพหามาแนะนำกับชาวบ้าน สามารถวิเคราะห์ทางเลือกและตัดสินใจในเรื่องของชุมชนด้วยกลุ่มตนเอง เช่น กรณีการจัดจำหน่ายผลผลิตแตงโม นั้น กลุ่มผู้นำเป็นผู้ที่ศึกษาตลาด ราคาและจัดจำหน่ายเอง โดยไม่ต้องผ่านคนกลาง รวมทั้งการติดต่อขอความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับภายนอกชุมชนเข้ามาสนับสนุนการทำงานของกลุ่มเป็นระยะ ๆ ทำให้ การทำงานประสบความสำเร็จ เกิดเป็นกระบวนการพัฒนาความสามารถของกลุ่มผู้นำ ซึ่งมีผลต่อการหล่อหลอมศรัทธาของชาวบ้านที่มีต่อกลุ่มผู้นำ ทำให้กลุ่มผู้นำมีความเข้มแข็งและเป็นที่ยอมรับของชาวบ้านในชุมชนมากขึ้น

5.1.2.3 กระบวนการสร้างเครือข่าย

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน การสร้างความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนค่อนข้างห่างเหิน กิจกรรมต่าง ๆ ที่กลุ่มผู้นำจัดขึ้นในชุมชน มุ่งหวังผลสำเร็จที่ชาวบ้านในชุมชนมากกว่าการโยงความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ที่ได้รับเข้าสู่การศึกษาในระบบโรงเรียน กลุ่มผู้นำชุมชนมุ่งเน้นกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชนกับกลุ่มองค์กร หน่วยงานภายนอกชุมชนมากกว่า

5.1.3 การสนับสนุนจากภายนอก

5.1.3.1 การสนับสนุนจากภาครัฐ

การสนับสนุนจากภาครัฐในเรื่องการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพของชุมชนบ้านศรีเจริญนี้ จากเอกสารหลักฐานของชุมชน(ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน) การสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำพบว่า หน่วยงานของรัฐเข้ามาให้ความรู้ทางอาชีพกับชาวบ้านในชุมชน โดยเกษตรอำเภอให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงสัตว์และบำรุง รักษา การป้องกันโรค

5.1.3.2 การสนับสนุนจากเอกชน ไม่มีการสนับสนุนจากเอกชน

การสนับสนุนจากภายนอกชุมชนมีหลายลักษณะ สนับสนุนในเรื่องเงิน งบประมาณ ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การเสริมความมั่นใจ ภาคภูมิใจ

ทำให้เกิดขึ้นกับกลุ่มผู้นำ จากเอกสารบันทึกการตรวจเยี่ยมของชุมชนได้บันทึกไว้ ผู้วิจัย
พิจารณาคัดเลือกมานำเสนอเสริมข้อสรุป ดังนี้

"เป็นชุมชนตัวอย่างงานการพึ่งตนเอง อันเกิดจากการริเริ่มและเสียสละ
ของคณะผู้นำชุมชน รู้สึกประทับใจงานแนวคิดที่ก้าวหน้า มีเหตุผลทันสมัย
มีการค้นคว้าศึกษา ทดลองหาสิ่งใหม่ ๆ อันจะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้า
ให้แก่หมู่บ้านนี้อยู่ตลอดเวลา" (เป็นใจ เลหาวิช)

"ทุกคนประทับใจในความเสียสละ เอาจริงเอาจังของผู้นำ ทั้งกัน
ผู้นำหมู่บ้านและกรรมการทุกคนและจะได้ดำเนินการอย่างไปปฏิบัติเพื่อพัฒนา
ชุมชนต่อไป" (ยุวัฒน์ วุฒิมณี)

"พบว่า เป็นชุมชนที่มีการรวมตัวกันในรูปแบบการตั้งกลุ่มต่าง ๆ เพื่อการ
พัฒนาหมู่บ้านได้ ในการบริหารงานของหมู่บ้านได้ยึดหลักการความต้อง
การของประชาชนในชุมชนเป็นหลัก" (สุทธิรา จะวะสิต)

5.2 รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียน

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพตามแนวระบบโรงเรียนในชุมชนบ้านศรีเจริญ
เป็นการศึกษาภาคบังคับในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
ศึกษาแห่งชาติ จัดการศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุงพ.ศ.
2533) โรงเรียนบ้านศรีเจริญเป็นสถานศึกษาแห่งเดียวในชุมชน เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก
การจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นการเรียนการสอนเฉพาะในโรงเรียนเพื่อการศึกษาต่อใน
ระดับสูงโดยสอนเน้นวิชาสามัญมากกว่าวิชาอาชีพ ในลักษณะนี้ การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพ
ที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนจึงเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาภาคบังคับตามหลักสูตร
ประถมศึกษา ในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพและจากการวิเคราะห์โครงสร้างหน้าที่ของ
รูปแบบการศึกษา พบว่ามีลักษณะองค์ประกอบรูปแบบดังต่อไปนี้

5.2.1 โครงสร้างและการจัดการ

5.2.1.1 การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย

การกำหนดเป้าหมายการศึกษา: เพื่ออาชีพของโรงเรียนกำหนดตามหลักสูตร
ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยกำหนดให้ เป็นการจั
การศึกษาภาคบังคับให้นักเรียนได้ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาในชีวิตประจำวัน
โดยหลักสูตรได้กำหนดจุดมุ่งหมายในการศึกษาระดับประถมศึกษาให้เป็นการศึกษาพื้นฐานที่
มุ่งพัฒนาผู้เรียนที่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์เพื่อสังคม ตามบทบาท
หน้าที่ของตน ในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพนั้น มุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะด้านอาชีพ
คือมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงาน มีนิสัยรักงานทำงานและสามารถทำงานร่วมกับ
ผู้อื่นได้ โรงเรียนประถมศึกษาในฐานะเป็นสถาบันย่อยในสังคมชุมชน มีหน้าที่จัดการศึกษา
ให้สนองต่อเป้าหมายการพัฒนาของชุมชนด้วยการจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพ
และดำเนินการให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โรงเรียนในชุมชนแห่งนี้ได้ตั้งเป้าหมายการจัด
การศึกษาเพื่อการศึกษาต่อมากกว่าการสร้างคุณลักษณะนิสัยทางอาชีพ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ครูผู้
สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วพบว่า

"การเรียนการสอนมุ่งเน้นด้านวิชาการ โดยมีการประเมินผล ป.6
เพื่อเอาผลไปแข่งขันกัน ในส่วนดี คือ แข่งขันกันทำให้เกิดการพัฒนา
กระตือรือร้น ค้นคว้าศึกษา ผลเสียคือ มุ่งเน้นด้านวิชาการ ทำให้ไม่ได้
พัฒนาทางคุณลักษณะนิสัย ด้อยคุณภาพ พฤติกรรมเปลี่ยนไป"

"ต้องทำงานสนองเบื้องบน เน้นให้นักเรียนเรียนต่อร้อยละ 100"

ส่วนในเรื่องของการกำหนดเป้าหมายเพื่อการพึ่งตนเองนั้น การศึกษาขั้นพื้นฐาน
เพื่ออาชีพในชุมชนมีการกำหนดเป้าหมาย ดังต่อไปนี้

1) การพึ่งตนเอง

1.1) ด้านเทคโนโลยี-ความมีภูมิปัญญา

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบโรงเรียนในชุมชนมีบทบาท

การอนุรักษ์และสืบทอดเทคโนโลยีพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการรักษาความสะอาด โดยเน้นให้นักเรียนพัฒนาโรงเรียน สถานศึกษาของชุมชนให้สะอาดอยู่เสมอ

1.2) ด้านเศรษฐกิจ-ความพอค้ำในฐานะ ความเป็นอยู่

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนเพื่อสร้างความสมดุลด้านเศรษฐกิจ โดย โรงเรียนได้จัดค้ำกิจกรรมออมทรัพย์ สร้างลักษณะนิสัยประหยัด ค้ำให้เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยนำเงินที่นักเรียนได้ออมนั้นฝากกับธนาคารของรัฐ เริ่มค้ำในกิจกรรมมาตั้งแต่ปี 2530 นักเรียนกว่าร้อยละ 60 เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ในโรงเรียน กิจกรรมที่โรงเรียนจัดเป็นกิจกรรมออมทรัพย์และเงินทุน แบบครบวงจร วนแต่ละปีมีสมาชิก มากน้อยตามจำนวนนักเรียน โดยในปี 2537 มีจำนวนนักเรียนเป็นสมาชิกจำนวน 44 คน โดยครูผู้สอนได้ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนเห็นประโยชน์ของโครงการด้วยการท้ำย้ายนิเทศติดตามความค้ำ "อุดมการณ์สหกรณ์ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันและการช่วยตนเอง" และมีค้ำขวัญของโครงการว่า "การช่วยตนเอง อดทน ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ" โครงการออมทรัพย์โรงเรียนเป็นกิจกรรมที่หน่วยงานต้นสังกัดค้ำหนดค้ำให้เป็นกิจกรรมหนึ่งที่โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดต้องค้ำเนินการตามนโยบาย

สำหรับความค้ำในเรื่องแบบแผนการผลิตและการประกอบอาชีพในชุมชนนั้น ผู้บริหารโรงเรียนเผยแพร่ความค้ำทางการประกอบอาชีพกับชาวบ้านอย่างไม่เป็นทางการ ด้วยวิธีการพบปะพูดคุย สนทนาแลกเปลี่ยนความค้ำกับชาวบ้าน นอกจากนั้น ผู้บริหารโรงเรียนยังได้มีการศึกษาหาความค้ำเพิ่มเติมด้วยตนเอง เป็นการสนทนากับผู้ที่มีความค้ำ และขำนาญการในการประกอบอาชีพที่สนใจ เพื่อที่จะพัฒนาความค้ำของตนเองก่อนที่จะนำไปเผยแพร่กับชาวบ้านอีกทอดหนึ่ง จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารคนหนึ่งของโรงเรียน กล่าวถึงกระบวนการถ่ายทอดความค้ำกับชาวบ้านนี้ว่า "การศึกษาเพื่ออาชีพที่ท้ำอย่างสมำเสมอคือการพบปะกับชาวบ้าน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างชาวบ้านที่ประกอบอาชีพการเกษตร เพราะมีเพื่อนครูที่ออกไปนหมุบ้านเป็นผู้ที่มีความค้ำด้านการเกษตรและแนะนำแนวทางการปฏิบัติที่ดี เป็นประโยชน์กับชาวบ้าน"

1.3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ-ความเป็น ธรรมชาติ

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนมีบทบาทในการจัดให้มีการรักษาสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้เป็นธรรมชาติที่เอื้อต่อการเรียนการสอน จัดให้มีแหล่งสำหรับนักเรียนได้พักผ่อน แปลงเกษตรสำหรับการเพาะปลูก เรือนเพาะชำสำหรับการทดลองปลูกพืช โรงเรียนจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ใกล้ชิดกับความเป็นธรรมชาติด้วยการพานักเรียนไปศึกษานอกห้องเรียนบริเวณทุ่งนา ริมคลอง และจัดให้นักเรียนมีหน้าที่ในการดูแลรักษาและรดน้ำต้นไม้ที่ปลูกทุกวันชุมชน ซึ่งมีทั้งไม้ดอกไม้ประดับและพืชยืนต้น(จากการสังเกตกิจกรรมแบบร่วมมือมีส่วนร่วมของผู้วิจัย)

1.4) ด้านจิตใจ-ความมีคุณธรรม

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนมีบทบาทในการทำให้บรรลุเป้าหมายความมีคุณธรรมด้วยการสั่งสอนอบรม บ่มนิสัยนักเรียนในเรื่องการเป็นคนรักความสะอาด ขยันอดทน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนได้สร้างคุณลักษณะ เรื่องความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างเพื่อนนักเรียนและมีความสามัคคีในหมู่คณะ ด้วยกิจกรรมปฏิบัติที่มอบให้นักเรียนทำ

1.5) ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมีเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรี

การพึ่งตนเองด้านสังคมวัฒนธรรมของชุมชนมีเป้าหมายที่ความเป็นเอกลักษณ์และศักดิ์ศรีของชุมชน จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนคนหนึ่งกล่าวถึงเป้าหมายพัฒนาของชุมชนโดยกล่าวว่า "ชุมชนบ้านศรีเจริญนี้เขาโด่งดังมากในเรื่องของความสะอาด เป็นชุมชนที่รักษาความสะอาดได้เป็นเลิศ" ทั้งนี้ตรงกับคำกล่าวของผู้นำชุมชนที่กล่าวกับผู้วิจัยว่า "ในช่วงของการพัฒนานั้น เศษกระดาษสักชิ้นก็ไม่มีให้เห็น ใครที่เลี้ยงสัตว์ หากพาสัตว์มาเดินถนนแล้วสัตว์ของตนถ่ายมูลบนถนน เจ้าของต้องมาทำความสะอาด" จึงเป็นสิ่งยืนยันได้ถึงความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนในเรื่องความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ประการหนึ่งของชุมชน สำหรับเอกลักษณ์ของชุมชนประการนี้ โรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนสามารถจัดการศึกษาและปลูกฝังคุณลักษณะความเป็นคนที่รักความสะอาด ความเป็นคนมีระเบียบ-

วันอาทิตย์กับชุมชนได้ โดยทุกวันศุกร์ เวลาเช้า นักเรียนจะต้องปฏิบัติกิจกรรมทำความสะอาดสถานศึกษา สาธารณประโยชน์ คือ ศาลาวัด อนุสาวรีย์ ศาลารวมใจ เป็นต้น

2) การสร้างคุณลักษณะพื้นฐาน

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ โรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนจะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะด้านอาชีพ คือ มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงาน มีนิสัยรักการทำงาน และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ โดยโรงเรียนจัดการเรียนการสอน กิจกรรมตามที่เสนอไว้ในหลักสูตรกลุ่มงานบ้าน งานเกษตรและงานประดิษฐ์งานช่าง กิจกรรมที่ครูผู้สอนจัดเป็นกิจกรรมที่ได้ระบุไว้ในใบงานในแผนการสอนและมีการวัดผลประเมินผลตามแบบวัดว่านักเรียนได้ผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละเรื่องแล้ว นอกจากการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรเพื่อสร้างคุณลักษณะนิสัยให้เกิดขึ้นกับนักเรียนแล้ว ในการประชุมครูที่ผ่านมาได้มีการให้ความสำคัญกับเรื่องการสร้างลักษณะนิสัยของนักเรียนโดยได้บันทึกไว้ในสมุดบันทึกการประชุมระหว่างปีการศึกษา 2512-2525 ในที่ประชุมให้ความสำคัญเรื่องการสร้างลักษณะนิสัยของนักเรียนจำนวน 8 ครั้งจากการประชุมทั้งหมด 34 ครั้งคิดเป็นร้อยละ 23.53 จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน พบว่า "เรื่องการปลูกฝังคุณลักษณะนิสัยนั้นเน้นเรื่องความสะอาด ความเอื้อเอื้อเพื่อการทำงานเพื่อส่วนรวม การทำงานร่วมกับผู้อื่น การสอนกลุ่ม กพอ. สอนที่โรงเรียนสอนค่อนข้างน้อยโดยมุ่งสอนเรื่องการอ่านออก เขียนคล่อง คิดเลขเร็วตามนโยบาย"

5.2.1.2 การจัดโครงสร้าง

1) โครงสร้างการบริหารงานภายในโรงเรียน

เพื่อการเรียนการสอนวิชาอาชีพ โรงเรียนบ้านศรีเจริญ เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กจัดการศึกษา 2 ระดับ คือ ก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษา มีจำนวนนักเรียน 57 คน ครู 6 คน การจัดบุคลากรรับผิดชอบวิชาอาชีพนั้นไม่มีการจัดบุคลากรรับผิดชอบเป็นพิเศษ การเรียนการสอนกลุ่ม กพอ. จึงเป็นเป็นความรับผิดชอบของครูประจำชั้นเรียน โดยผู้บริหารโรงเรียนก็ต้องสอนประจำชั้นเรียนเช่นเดียวกับครูผู้สอนคนอื่น ๆ ด้วย ทั้งนี้เป็นเพราะครูผู้สอนไม่ครบชั้น

2) นโยบายการบริหารงานภายในโรงเรียน

นโยบายการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารเน้นวิชาการ เพื่อให้ผลสัมฤทธิ์สูงทุกวิชา โดยได้ระบุไว้ในเป้าหมายการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนของโรงเรียนเป็นรายวิชาไว้

ทุกวิชา จากการสำรวจข้อมูลจากสมุดบันทึกการประชุมคณะครูพบว่า มีข้อมูลยืนยันได้ว่าโดยมีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2537 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้คะแนนร้อยละ 79.20 สูงสุดเป็นอันดับ 1 ของอำเภอ เป็นต้น และโรงเรียนมีนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนศึกษาต่อในระดับสูง จากเอกสารบันทึกการประชุมเช่นเดียวกันพบว่า ในปีเดียวกันนี้ เด็กนักเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 9 คน สอบเข้าเรียนต่อได้ทั้ง 9 คน โรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนแห่งนี้จึงเป็นโรงเรียนที่มีการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนดีเด่น 10 ยอดอันดับของอำเภอศรีประจันต์ในปี 2536 ดังนั้นการจัดการศึกษาของโรงเรียนจึงไม่เน้นวิชาอาชีพ เป็นการจัดการเรียนการสอนเพียงเพื่ออาที่ผ่านจุดประสงค์รายวิชาตามที่หลักสูตรกำหนดเท่านั้น สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นชั้นเรียนปีสุดท้ายของการจัดการศึกษาในโรงเรียน ครูผู้สอนเน้นเรื่องการทบทวน ดิวเข้มเพื่อการสอบแข่งขันเข้าเรียนต่อในระดับสูงขึ้นไป จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัยยังพบอีกว่า โรงเรียนมีนโยบายในการเน้นการสอนวิชาหลัก ซึ่งหมายถึง กลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต(สข.) กลุ่มวิชาที่พบการเรียนการสอนน้อยมากคือ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย(สสน.) และการทำงานและพื้นฐานอาชีพ(กพอ.) โดยผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลจากผลการเรียนจากกราฟแสดงผลการเรียนปี 2536 พบว่า ทุกชั้นเรียนมีผลการเรียนทุกกลุ่มวิชาสูงกว่าระดับความคาดหวังของ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(สพช.) ทั้งหมด ยกเว้น กลุ่ม สสน.และกลุ่ม กพอ. จากข้อมูลนี้ยืนยันได้ว่า นโยบายของโรงเรียนไม่เน้นการเรียนการสอนในกลุ่ม สสน.และกลุ่ม กพอ. ข้อสรุปนี้ยืนยันได้อีกจากแนวคิดของผู้บริหารโรงเรียนที่มอบงานให้ผู้วิจัยที่ขอสอนบางวิชาในโรงเรียนเป็นบางวันเพื่อการเก็บข้อมูลทำวิจัย โดยผู้บริหารโรงเรียนมอบให้ผู้วิจัยสอนวิชา สสน. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ด้วยเหตุผลที่ว่า "เป็นวิชาเบา ๆ จะได้ไม่เหนื่อย" เป็นต้น

3) บุคลากรในโรงเรียน

3.1) ผู้บริหารโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจเป้าหมายการเรียนการสอนตามหลักสูตรในระดับหนึ่ง มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามที่แผนการสอนเสนอแนะไว้ เพื่อให้เด็กนักเรียนมีทักษะพื้นฐานในการทำงาน

ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนรับผิดชอบงานสอนด้วยโดยสอนประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และรับผิดชอบงานการสอนวิชากลุ่ม กพอ. ด้วยเช่นกัน จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนเรื่องการสอนกลุ่ม กพอ. แล้วพบว่าผู้บริหารโรงเรียนมีความเข้าใจเป้าหมายของหลักสูตรประถมศึกษากลุ่ม กพอ. ที่มุ่งให้เป็นเรียนการสอนที่มุ่งปลูกฝังคุณลักษณะพื้นฐานทางอาชีพ ให้เด็กเรียนมีนิสัยรักงานทำงานและทำงานเป็น โดยสรุปได้จาก "ชื่อกลุ่มวิชาที่บอกอยู่แล้วว่าเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ" และ "เด็กยังเล็กจะเรียนอาชีพอะไรได้" และ "โรงเรียนสอนให้นักเรียนรู้จักประหยัด อดออม ผู้ปกครองก็ต้องช่วยด้วย" เป็นต้น สำหรับทัศนคติที่มีต่ออาชีพในชุมชนและความสัมพันธ์ที่มีต่อชุมชนนั้น ผู้บริหารโรงเรียนกล่าวกับผู้วิจัยว่า

"ความสัมพันธ์กับชุมชน ตอนเข้ามาอยู่ในระยะแรกไม่คิดว่าเป็นปัญหาอะไร ว่างงานอะไรเราก็เข้าไปช่วย ทำความสะอาดบริเวณวัด เสรีพื้นที่ให้วัด มีกิจกรรมร่วมเสมอ ปัญหาเล็ก ๆ แล้วแต่คนจะมอง โดยส่วนตัวเป็นคนไม่มีเวลา ไปเช้ากลับเย็น"

"ชาวบ้านศรีเจริญเป็นคนมีเงิน ภาพรวมเป็นคนมีเงิน"

"ความสัมพันธ์ไม่เหมือนแต่ก่อน ว่างตัวครูมาได้ทำตัวอย่างลบ ไม่เสื่อมที่ตัวครู สังคมเริ่มเป็นสังคมเมือง นาวิถีชีวิตของสังคมเมืองเข้ามา ไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กันเป็นเพราะความเจริญเข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้ครูลดความสำคัญลงไป"

"ผมไม่ต้องทำ(การสร้างความสัมพันธ์) นี้ ผมมีลูกน้องที่ทานแทนแล้ว"

จากคำกล่าวนี้ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนน้อยมาก ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลกับครูผู้สอนเรื่องทัศนคติที่ผู้บริหารโรงเรียนมีต่อการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้นมีลักษณะอย่างไร ครูผู้สอนกล่าวแสดงความคิดเห็นว่า "ครูใหญ่เขาเป็นคนเฉย ๆ ไม่ค่อยเข้าไปในหมู่บ้าน อาจเป็นเพราะเป็นคนจากที่อื่นก็ได้" "ครูใหญ่รักเด็กนะ ขยันสอนด้วย แต่ไม่มีเวลาออกไปสัมพันธ์กับชุมชน" หลังจากนั้นผู้วิจัยยังได้ตรวจสอบข้อมูลเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนจากเจ้าอาวาสวัดศรีเจริญด้วยเช่นกัน ซึ่งพบว่า ข้อมูลที่ได้รับยืนยันได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียน

มีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนน้อยมากดังคำกล่าว "ครูใหญ่คนนี้นะหรือ... รู้จักคนในหมู่บ้านนี้ถึง 10 คนหรือเปล่า" เป็นต้น การจัดการศึกษาของโรงเรียนตามนโยบายของผู้บริหารที่มีทัศนคติต่อชุมชนตามคำกล่าวข้างต้นจึงมีลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นเฉพาะภายในโรงเรียนมากกว่าการสร้างความรู้ที่เชื่อมโยงกับชุมชน หรือการارضภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้รู้ในท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

3.2) ครูผู้สอน

ครูผู้สอนในโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจเป้าหมายของหลักสูตรและมีทัศนคติต่อการเรียนการสอนวิชาอาชีพในกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรนัก โดยมีการจัดกิจกรรมได้เฉพาะบางกลุ่มงานได้ครบตามจุดประสงค์และเนื้อหาในหลักสูตร ซึ่งได้แก่ งานบ้าน งานประดิษฐ์ ทั้งนี้ได้ตรวจสอบจากเอกสาร ป.02 แล้วพบว่านักเรียนผ่านเกณฑ์การวัดจุดประสงค์ทุกคน ครูผู้สอนได้ให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามเนื้อหา กิจกรรมที่เสนอแนะในแผนการสอนโดยตรวจสอบบันทึกการสอนของครูผู้สอนวิชาในกลุ่ม กพอ. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 แล้วพบว่าครูผู้สอนได้ทำบันทึกการสอนและผ่านการตรวจจากผู้บริหารโรงเรียนแล้วเช่นกัน สำหรับในกลุ่มงานเกษตรนั้นมีการปฏิบัติการสอนน้อย จากการที่ผู้วิจัยสังเกตกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอนวิชา กพอ. อย่างไม่มีส่วนร่วมมากกว่า 3 สัปดาห์ พบว่าครูผู้สอนวิชา กพอ. จัดการเรียนการสอนตามที่ระบุไว้ในคู่มือครู โดยใช้บันทึกการสอนที่ครูได้เตรียมมาในการสอนทุกครั้งการสอน ในการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มเพื่อทำงานตามใบงาน และสิ่งที่ผู้วิจัยพบอีกก็คือ ครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ไม่ได้เน้นการเรียนการสอนในกลุ่ม กพอ. โดยจัดการเรียนการสอนนาน ๆ ครั้งหนึ่ง งานในกลุ่ม กพอ. ที่ครูผู้สอนสอนแล้วผู้วิจัยพบเห็นบ่อยครั้งคืองานประดิษฐ์งานช่าง ส่วนงานเกษตรและงานบ้านนั้น มีการเรียนการสอนน้อยครั้ง ข้อมูลนี้เป็นันได้จากผลการเรียนที่ต่ำกว่าเกณฑ์ของ สบช. (นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2536) ตรวจสอบข้อมูลจากคำสัมภาษณ์ครูผู้สอนยืนยันได้ว่าการสอนกลุ่ม กพอ. น้อย

"การสอนกลุ่ม กพอ. ที่โรงเรียนสอนค่อนข้างน้อย การทำเกษตร การเน้นทักษะมีน้อย ส่วนมากทำกิจกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อให้ครบตามหลักสูตร แต่จะให้ขยายผลออกาบสู่ชุมชนนั้นทำไม่ได้ เพราะ

เด็กยังเล็กและชาวบ้านอาจไม่ชอบใจ เพราะถ้าเอานักเรียนไปทดลอง ทำการเกษตรในแปลงชาวบ้าน หรือทำที่โรงเรียนแปลงใหญ่ แล้วต้อง จิตอาสา สุ่มกับแปลงนักเรียน จะเป็นอันตรายได้ จึงงดไม่ทำ การมุ่ง เน้นกพอ.งานบ้านมากกว่า เพราะไม่มีอันตราย "

4) โครงสร้างหลักสูตร/การจัดการเรียนการสอน

โรงเรียนจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ โดยมีจุดประสงค์มุ่งให้ผู้เรียนมีนิสัยรักงาน เห็นประโยชน์ของงาน ทำงานเป็น ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เนื้อหาการเรียนการสอน 3 งานหลัก คือ งานบ้าน งานเกษตรและงานเลือก โดยไม่มีการจัดและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หรือการจัดการเรียนการสอนอาชีพในท้องถิ่นแต่อย่างใด ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรกำหนดแนวคาบ นินการาที่จัดการเรียนการสอนยึดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวกับท้องถิ่นตามความเหมาะสม โรงเรียนจึงจัดการเรียนการสอนตามสภาพความต้องการของผู้ปกครองที่ต้องการให้โรงเรียนสอน หนังสือที่เด็กสามารถสอบแข่งขันเข้าเรียนต่อในโรงเรียนมีชื่อเสียงได้ การจัดการเรียนการสอน จึงโดยยึดครูและแบบฝึกหัดเป็นศูนย์กลางแทนการาที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งในการจัดการเรียน การสอนของโรงเรียนเพื่อสร้างคุณลักษณะนิสัยทางอาชีพของนักเรียนตามหลักสูตรกลุ่ม กพอ. นั้น พบว่า โรงเรียนมีการสอนน้อยและจากเอกสารบันทึกการประชุมเกี่ยวกับลักษณะนิสัยของนักเรียน วันที่ 18 ธันวาคม 2522 ปัญหาที่ศึกษานิเทศก์ไปตรวจพบคือ "ไม่มีข้อมูล ศิลปศึกษาไม่สอน กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพไม่สอนและวัสดุการสอนไม่มี"

5.2.2 กระบวนการ

5.2.2.1 กระบวนการเรียนรู้

โรงเรียนสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนด้วยการาที่นักเรียนได้ ปฏิบัติจริงตามที่หลักสูตรราได้เสนอแนะ โดยจัดการเรียนการสอนเน้นาที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง และการเรียนการสอนมุ่งเน้นการอ่านคล่องเขียนคล่อง คิดเลขเร็วตามนโยบายของ ดันสังกัด จากเอกสารการจัดการศึกษาของอำเภออาณาพรรวมทั้งอำเภอในปิงบประมาณ 2537 ระบุว่า

ในระดับประถมศึกษาด้านสมรรถภาพ การอ่านคล่อง มีคุณภาพร้อยละ 92 การเขียนคล่องมีคุณภาพร้อยละ 93 และคิดเลขเร็วมีคุณภาพร้อยละ 84 กระบวนการเรียนรู้ที่โรงเรียนจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนจึงเป็นไปตามนโยบายและเป้าหมายการจัดการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัดที่มุ่งเน้นกระบวนการเรียนการสอนเพื่อการอ่านคล่อง เขียนคล่องและคิดเลขเร็ว การจัดกิจกรรมในหลักสูตรและเสริมหลักสูตรนั้น โรงเรียนจัดกิจกรรมตามโครงการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน โครงการส่งเสริมกิจกรรมสหกรณ์ โครงการพัฒนาสมรรถภาพทางการเรียนของนักเรียน กิจกรรมห้องสมุด การจัดทัศนศึกษาเนื่องในวันเด็กเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรงงานเรื่องที่เกี่ยวข้อง โดยทุกกิจกรรมเป็นกิจกรรมเป็นกิจกรรมตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด

5.2.2.2 กระบวนการพัฒนาขีดความสามารถของโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนพอสรุปแนวทางการพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรในโรงเรียนได้คือ หากเป็นการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนมุ่งที่จะดูตำราเพื่อสอบแข่งขันดำรงตำแหน่งสูงขึ้น ซึ่งเป็นการปรับตำแหน่ง ส่วนครูผู้สอนนั้นก็ได้มีการพัฒนาตนเองด้านความรู้ ทักษะ และความคิด ด้วยการทำผลงานทางวิชาการเพื่อปรับระดับเช่นกัน

5.2.2.3 กระบวนการสร้างเครือข่าย

การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนที่โรงเรียนทำอยู่ คือการเร่งการสร้างภาพลักษณ์ด้านคุณภาพการสอนเพื่อให้นักเรียนสามารถสอบแข่งขันกับโรงเรียนอื่นได้ ครูผู้สอนเล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงเรื่องความต้องการของชุมชนที่มีผลต่อการผลักดันแนวการสอนของโรงเรียนที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ปกครองนักเรียนให้ด้านเรื่องผู้ปกครองต้องการให้ครูสอนเด็กมีความปกครองให้มีความรู้ ความสามารถเพียงพอที่จะสอบเข้าเรียนในโรงเรียนที่มีชื่อเสียงระดับจังหวัดและอำเภอ เช่น โรงเรียนสตรีประจำจังหวัด โรงเรียนชายประจำจังหวัดหรือโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอได้ หากโรงเรียนไม่สามารถทำได้ ผู้ปกครองจะไม่ส่งลูกมาเรียนที่โรงเรียนในชุมชนอีก เพราะเดี๋ยวนี้การคมนาคมสะดวกสบาย เด็กในชุมชนสามารถเดินทางไป-กลับได้ โดยผู้ปกครองมีความสามารถในการเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเพื่อซื้อสิ่งของที่ติดกับเด็กในปกครอง "ดังนั้นการที่ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต้องเร่งรัด

การสอนเน้นผลสัมฤทธิ์และการทบทวนโดยการทำข้อสอบจึงเป็นความจำเป็นเพื่อภาพลักษณ์ของโรงเรียนจะได้ดีในสายตาของชุมชน ความสัมพันธ์ก็จะดีขึ้นด้วย" สำหรับบทบาทของครูผู้สอนในการสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านนั้นครูผู้สอนกล่าวว่า "ไม่กล้าทำอะไร กลัวกลัวหน้าครูใหญ่"

5.1.3 การสนับสนุนจากภายนอกโรงเรียน

5.1.3.1 การสนับสนุนจากภาครัฐ

การสนับสนุนจากภาครัฐของการศึกษาตามแนวระบบโรงเรียนในชุมชนนี้ เป็นการสนับสนุนของหน่วยงานตามรูปแบบการบริหารงานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จัดสรรงบประมาณและอื่น ๆ ตามลำดับขั้นตอน มีการนิเทศติดตามการจัดการเรียนการสอนตามเป้าหมายการศึกษา หน่วยงานของรัฐต่างกระทรวง คือกระทรวงสาธารณสุข จัดการรักษาระยะและเฝ้าระวังด้านสุขภาพให้กับนักเรียนในโรงเรียน

5.1.3.2 การสนับสนุนจากเอกชน

การสนับสนุนจากเอกชน จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนทำให้สรุปได้ถึงการสนับสนุนจากภาคเอกชนกับโรงเรียนนั้นได้แก่ การสนับสนุนจากนักการเมืองที่มีฐานเสียงอยู่ในชุมชนในรูปการบริจาคทรัพย์เพื่อสร้างสิ่งก่อสร้างให้กับโรงเรียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรณีศึกษาที่ 3 ชุมชนบ้านน้ำจ้ำ

1. สภาพพื้นฐานโดยทั่วไปของชุมชน

ชุมชนบ้านน้ำจ้ำ ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของตัวเมืองลำพูน ห่างเป็นระยะทางประมาณ 12 กิโลเมตร ตามถนนสายลำพูน-ลำปาง ชุมชนบ้านน้ำจ้ำ มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อบ้านจ้ำบอน

ทิศใต้ ติดต่อบ้านหนองหล่ม

ทิศตะวันออก ติดต่อบ้านจ้ำมืด

ทิศตะวันตก ติดต่อบ้านป่าปวย

การเดินทางเข้าสู่ชุมชนบ้านน้ำจ้ำ สามารถใช้การคมนาคมทางรถยนต์สายลำพูน-ลำปาง (ทางหลวงหมายเลข 11) ห่างจากตัวเมืองลำพูนประมาณ 9 กิโลเมตร แยกเข้าทางขวามือตามถนนลาดยางผ่านหมู่บ้านจ้ำบอนและถึงหมู่บ้านน้ำจ้ำ ประมาณ 3 กิโลเมตร อาณาเขตของหมู่บ้านน้ำจ้ำ มีความยาวไปตามถนนสายจ้ำบอน-หนองหล่ม โดยมีบ้านเรือนชาวบ้านปลูกอยู่สองข้างถนนเป็นระยะทางยาวประมาณ 4 กิโลเมตร หมู่บ้านสามารถติดต่อกับอำเภอเมืองได้โดยทางรถยนต์ ถนนลาดยางระยะทาง 15 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทาง 30 นาที

แผนที่พอสั่ง เชมแสดงที่ตั้งของชุมชนดังต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชุมชนบ้านน้ำจ้ำ ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลาหูน ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล ในหมู่บ้านมี 277 ครัวเรือน ประชากร 965 คน เป็นชาย 471 คน เป็นหญิง 494 คน ชุมชนบ้านน้ำจ้ำ มีพื้นที่ทั้งหมดของชุมชนที่ไม่รวมป่าชุมชน จำนวน 3,000 ไร่ เป็นพื้นที่สำหรับทำการเกษตร 2,515 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 83.83 ชาวบ้านน้ำจ้ำ ได้ช่วยกันอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนไว้เป็นป่าสงวนจำนวน 2,300 ไร่ รายได้ของชุมชนจากภาษีบำรุงพื้นที่ 11,000 บาท/ปี มีบ่อน้ำตื้นสาธารณะ 9 บ่อ ส่วนตัว 20 บ่อ ครัวเรือนใช้ไฟฟ้าประปา 170 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 61.37 ทุกครัวเรือนมีน้ำสะอาดดื่ม การประกอบอาชีพทำนา ในปีหนึ่ง ๆ ทำนาได้ 1 ครั้ง ในชุมชนมีวัด ไม่มีธนาคารข้าว แต่มีศูนย์สาธารณสุขชุมชน

ในชุมชน ประชาชนใช้รถยนต์ 179 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 64.62 รถมอเตอร์ไซด์ 215 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 77.62 บ้านเรือนเป็นบ้านหลังคามุงกระเบื้องหรือคอนกรีต จำนวน 248 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 89.53 ที่เปลี่ยนเป็นบ้านหลังคามุงจาก มีส่วนราคน้ำ 272 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 98.19 ภายในชุมชนมีร้านค้า 8 แห่ง เป็นร้านค้าขายของประเภทสรรพสินค้า สภากร้านทันสมัย สะอาด มีร้านค้าประเภทซ่อมเครื่องยนต์ อุตสาหกรรม เครื่องยนต์ 2 แห่ง ชาวบ้านในชุมชนเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร 135 คน คิดเป็นร้อยละ 13.99 โดยเป็นสมาชิกสหกรณ์คณมและปฏิรูปที่ดิน มีชาวบ้านเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพเกษตร 143 คน คิดเป็นร้อยละ 14.82 (ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน กชช.2ค., 2537)

2. โครงสร้างทางสังคมของชุมชน

ชุมชนบ้านน้ำจ้ำ ในฐานะระบบกระทำกรใหญ่ ประกอบด้วยระบบย่อยภายในซึ่งประกอบด้วย สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันทางสังคมและวัฒนธรรม และสถาบันการศึกษา สถาบันย่อยภายในชุมชนมีโครงสร้างและหน้าที่เป็นของตนเอง ดังจะได้อธิบายถึงดังต่อไปนี้

2.1 สถาบันทางเศรษฐกิจ

สถาบันทางเศรษฐกิจในชุมชน วิเคราะห์จากตัวแปรแบบแผนการผลิต ทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งวิทยาการ/สถานประกอบการ/สถานประกอบอาชีพอิสระและกลุ่ม/องค์กรทางเศรษฐกิจ ซึ่งแต่ละตัวแปร มีส่วนในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนดังต่อไปนี้

2.1.1 แบบแผนการผลิต

จากเอกสารข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค.,2537) และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับชาวบ้านในชุมชน พอสรุปได้ว่า ชาวบ้านในชุมชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำนา ไร่ยอละ 72.20 และการประกอบอาชีพรับจ้างทำงานในโรงงานยาสูบ ซึ่งตั้งอยู่ในเมือง สามารถไป-กลับ เข้าเป็นได้ โดยมีรถของโรงงานรับส่ง ค่าจ้างวันละ 118 บาท จำนวนคนงานที่ไปทำงานประมาณ 10 คน หรือไปทำงานที่โรงงานขายวัสดุก่อสร้างที่ตำบลจันทอน อัตราค่าจ้างวันละ 140 บาท แรงงานที่ไปทำงานนอกชุมชนนี้จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 68.59 ชาวบ้านที่เป็นหญิง จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 40.49 เป็นชาวบ้านที่มีอายุระหว่าง 17-50 ปี เป็นชายที่ไปทำงานภายนอกชุมชน จำนวน 178 คน คิดเป็นร้อยละ 37.79 โดยไปรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม

นอกจากนั้น ยังมีการประกอบอาชีพเสริมอื่น ๆ เช่น การค้าขาย การเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว หมู เพื่อเป็นรายได้เสริมอีกด้วย

2.1.2 ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนในฐานะของปัจจัยการผลิตที่สนับสนุนและส่งเสริมให้สถาบันเศรษฐกิจในชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ จากเอกสารของชุมชนและรายงานการวิจัยระบุว่า ชุมชนบ้านน้ำจาวตั้งอยู่บริเวณที่ราบระหว่างหุบเขาทางด้านทิศเหนือของเทือกเขาขุนตาล และขอบแอ่งเชียงใหม่ ทำให้สภาพพื้นที่เป็นที่ราบสลับด้วยเนินเขาที่มีความสูงโดยเฉลี่ย ประมาณ 500 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง(สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ,2536) มีแม่น้ำสาร ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาขุนตาล ซึ่งอยู่ทางด้านตะวันออกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน เป็นแหล่งน้ำสำคัญของชุมชนแห่งนี้ทั้งในด้านการใช้บริโภคและการเพาะปลูก ลำน้ำสารนี้ไหลมาบรรจบกับแม่น้ำกวังที่ตัวเมืองลาหุณแล้วไหลออกสู่ม่น้ำปิง บ้านน้ำจาวมีพื้นที่จำนวน 4,300 ไร่ แบ่งเป็นที่อยู่อาศัยและหัวไร่ปลายนา ประมาณ 400 ไร่ ที่ทำการเกษตร ประมาณ 2,100 ไร่ และเป็นบริเวณป่าไม้รวมทั้งพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่ขยายออกไปเป็นป่าชุมชนและต้นน้ำประมาณ 1,800 ไร่ ชุมชนบ้านน้ำจาวจึงนับว่าเป็นชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติในหลาย ๆ ด้าน ทั้งด้านน้ำ ป่าไม้และดิน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งมีอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก

2.1.3 แหล่งวิทยาการ/สถานประกอบการ/สถานประกอบอาชีพอิสระ

จากข้อมูลพื้นฐานของชุมชนและจากการสำรวจชุมชนของผู้วิจัยเอง พบว่า ภายในชุมชนมีแหล่งวิทยาการที่ชาวบ้านสามารถหาความรู้ได้ คือ โรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งเป็นสถานศึกษาแห่งเดียวในชุมชนเป็นแหล่งให้ความรู้เรื่องทั่วไปของชุมชน เช่น ประวัติความเป็นมาของชุมชน การก่อตั้งชุมชน บุคคลสำคัญของชุมชน นอกจากโรงเรียนประถมศึกษานี้ในชุมชนแล้ว ภายในชุมชนไม่มีแหล่งวิทยาการอื่น

ส่วนสถานประกอบการ ภายในชุมชนมีสถานประกอบการที่มีลักษณะ เป็นการประกอบธุรกิจขนาดย่อม คือ ร้านซ่อมเครื่องยนต์ ร้านค้าผลิตภัณฑ์นมบริสุทธิ์ ร้านขายของชำเปิดเตล็ดโรงสีข้าว ร้านขายของสด เป็นต้น นอกจากนี้ ภายในชุมชนยังมีฟาร์มเลี้ยงหมู ฟาร์มเลี้ยงวัว โรงเรือนเพาะเห็ดนางฟ้า ซึ่งชาวบ้านหลายรายประกอบเป็นอาชีพ และมีการรวมกลุ่มกันทางอาชีพของชาวบ้านเพื่อการประกอบอาชีพอีกด้วย

2.1.4 กลุ่ม/องค์กรทางเศรษฐกิจ

กลุ่มแม่บ้าน เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาการประกอบอาชีพ สร้างรายได้ให้กับแม่บ้านนอกเหนือจากรายได้ประจำ กลุ่มแม่บ้านเป็นเหมือนกลุ่มที่รวมตัวกันเพื่อช่วยกันคิดช่วยกันทำนุ้สมมาชิก เพื่อหาวิธีการเพิ่มรายได้ให้กับตนเอง ส่วนมากกลุ่มแม่บ้านจะแบ่งกลุ่มแยกย่อยออกเป็นกลุ่มเล็ก ๆ อีก ลักษณะกลุ่มที่ประกอบอาชีพเหมือนกัน เช่น กลุ่มเลี้ยงหมู กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มทอผ้าและกลุ่มเปียตอก เป็นต้น ประธานกลุ่มแม่บ้านได้เล่าถึงการเกิดกลุ่มและการพัฒนาของแต่ละกลุ่มมาที่ฟัง ดังต่อไปนี้

"งานตอนแรกก็ม่เข้าใจเรื่องการตั้งกลุ่มแต่อย่างใด แต่ก็อยากให้เห็นแม่หญิงมีงานทำ การรวมกลุ่มทำอย่างไรม่เข้าใจ อยากให้ทุกคนมารวมกันด้วยความสมัครใจ เจ้าหน้าที่ 4 กระทรวงหลักจากอำเภอเข้ามาอบรมให้อยู่ 4-5 ปี ทำอย่างไรรักก็เกิดประโยชน์ เลยมารวมกลุ่มอาชีพ การรวมกลุ่มอาชีพเลี้ยงหมูเริ่มเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2524 องค์กรยูนิเซฟมาให้ความช่วยเหลือร่วมกับเจ้าหน้าที่จาก 4 กระทรวงหลัก ชาวบ้านเลี้ยงหมูด้วยการต้มผักหักกิน นักวิชาการเข้ามาอบรมเรื่องการเลี้ยงหมู ลงทุนคนละ 5,000 บาท หานแม่พันธุ์มา 1 คู่ หอพันธุ์ตายอีก ประสบกับความขาดทุน เหลือทุนอยู่ 4,000 บาท หากหมดทุน

จำนวนนี้กลุ่มอาชีพเลี้ยงหมูต้องยุติแน่ ในปี พ.ศ. 2526-2527 โครงการ
 ปฏิรูปการเกษตรและพัฒนาชนบท โดยจรรยา นารัตนการเข้ามาในชุมชน
 เจ้าหน้าที่ผู้หนึ่งเข้ามาช่วย แม่หญิงเหมือนกัน มันรู้จักเรื่อง ว่าผู้หนึ่งมีงานทำ
 ทาให้ผู้ชายเชื่อถือ เขาไม่เชื่อ แม่หญิงทำอะไรเปลี่ยนเชื่อ ปั่นความสำคัญของ
 แม่หญิง แม่หญิงทำอะไรได้พร้อม แม่หญิงทำอะไรบ่น่าเชื่อ เพราะแม่หญิงปมี
 คอหอย เชื้อบ่ได้ ทาบ่ได้ เลยไปดูงานโครงการปฏิรูปที่อำเภอสารภี ชุมชน
 ดอนแก้ว ร่วมเดินทางไปกับโครงการอีกหลายแห่ง ไปต่างจังหวัด เช่น
 พิจิตร นครสวรรค์ ขอนแก่น อุทัยธานี สงขลา ไปศึกษาอบรมที่กระทรวง
 วิทยาศาสตร์ ได้ข้อคิดว่าผู้หนึ่งถ้าทำงานให้เด่นจะมีผู้ยอมรับ ต้องทำงานให้
 ชาวบ้านเห็น ในปี พ.ศ. 2528 กลับมาฟื้นกลุ่มเลี้ยงหมูใหม่ เริ่มจากเงินทุน
 ที่มีอยู่ 4,000 บาท ซื้อลูกหมูมาเลี้ยง 4-5 ตัว ตั้งกฎระเบียบขึ้นมาเพื่อให้
 สมาชิกปฏิบัติ เงินทุนลงไป 500 บาท ขายได้กำไร 1,000-2,000 บาท
 กลุ่มคิดกำไร 100 บาท หากเลี้ยงแล้วตายให้คืนทุนกับกลุ่ม ทาไปเรื่อย ๆ
 ปัจจุบันมีเงินทุน 70,000 บาท หากสมาชิกมีปัญหาเรื่องการเลี้ยงหมูก็สามารถ
 มาคุยกันได้ ในปี พ.ศ. 2528 นี้ กลุ่มผู้เลี้ยงหมูได้ระดมเงินทุนใหม่ ตั้งกลุ่ม
 ออมทรัพย์ขึ้น สมาชิกประมาณ 20 คน เรียกสัจจะทุกวันที่ 2 ของเดือน ผาก
 ได้คนละ 10-50 บาท ถึงเวลา 10 ปีให้เงินปันผล จะผากหรือจะถอนก็ได้
 เพิ่มสมาชิกเป็น 150 คนแล้ว ถึงเวลา 10 ปี มีเงินทุน 400,000-500,000
 บาท ผากได้ 8 ปี เอามาตั้งกลุ่มเงินทุนเงินกู้ในปี พ.ศ. 2531 ลองกู้กัน
 สมาชิกสามารถกู้ได้ห้ากู้ได้ไม่เกินรายละ 1,000 บาท ยังไม่รู้ผลว่าจะเป็น
 อย่างไร สมาชิกลองมาตั้งระเบียบกฎเกณฑ์ร่วมกัน กำหนดว่า 1,000 บาท
 คิดดอกเบี้ยร้อยละ 2 บาท/เดือน ทาได้ 1 ปี หักดอกเบี้ยออกครึ่งหนึ่งนำมา
 คิดเพื่อการคืนเงินให้กับสมาชิก สมาชิกสามารถถอนหุ้นได้ เหลืออยู่ประมาณ
 40 คน จำนวนเงินทุน 100,000 บาท นำมาเป็นเงินทุนสำหรับสมาชิกกู้ยืม
 ไปลงทุนเลี้ยงหมู"

นอกจากชาวบ้านจะเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพในชุมชนแล้ว ชาวบ้านในชุมชนยังเป็นสมาชิก

สหกรณ์การเกษตร 135 คน คิดเป็นร้อยละ 13.99 โดยเป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมและปศุสัตว์ที่
มีชาวบ้านเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพเกษตร 143 คน คิดเป็นร้อยละ 14.82

จากคำสัมภาษณ์ของประธานกลุ่มแม่บ้าน สมาชิกกลุ่มและชาวบ้านในชุมชนต่างก็
ให้ความสำคัญกับกลุ่มแม่บ้านในฐานะ เป็นองค์กรหลักที่สร้างความสามารถในการพึ่งตนเอง
ให้กับชุมชน เป็นกลุ่ม/องค์กรที่สนับสนุนการบริหารงานของผู้นำและกลุ่มผู้นำในชุมชนบ้านน้ำจ้ำ

2.1.5 วัฒนธรรมการประกอบอาชีพ

ชาวบ้านน้ำจ้ำ มีการประกอบอาชีพหลักทำนา ทำสวนลำไยและการประกอบอาชีพ
เสริม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมนยามว่างของชาวบ้าน โดยชาวบ้านต่างก็หาอาชีพเสริมทำแตกต่างกัน
อาชีพเสริมในชุมชนจึงมีหลากหลาย เป็นอาชีพเพิ่มรายได้ให้กับชาวบ้าน อาชีพเสริมที่ชาวบ้าน
ทำที่ผู้วิจัยสังเกตพบได้ คือ การเปียตอก การแกะสลักไม้ การเก็บของป่าขาย เช่น แมลง
ยอคัทหวาน นำไปขายในตลาด โดยอาชีพเสริมแต่ละอย่างของชาวบ้านนั้นพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

การเปียตอก ชาวบ้านนั่งเปียตอกอยู่กับบ้าน การเปียตอกนี้ชาวบ้านน้ำจ้ำ
สามารถทำเป็นกันทุกคน ไม่ว่าจะเป็นเด็กเล็กหรือผู้สูงอายุ การเปียตอกที่วัสดุ คือ ไม้ นำ
มาจักเป็นตอกขนาดเล็กลาย ผึ่งแดดให้แห้งแล้วนำมาจักเป็นตอกเส้นเล็กอีก 2-3 เส้น แล้ว
จึงนำมาดักเปีย ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า "เปียตอก" ดักเปียเสร็จแต่ละเส้นยาวประมาณ 140
เซนติเมตร ขายราคา 55 บาท คนรับซื้อจะนำไปเย็บหมวกหรือเย็บเป็นกระเป๋าขาย
หมวกกะโหลกขายลูกละ 15 บาทหมวกควายขายลูกละ 25 บาท การดักเปียใช้ตอกเส้นเล็ก
4 - 7 เส้น บ้างก็ขายเป็นว่า ๆ ละ .50 บาท ไม้สำหรับการนำมาจักเป็นตอกในการ
ดักเปียนี้ชื่อมาจากลำปาง เรียกว่าไม้ปางหรือไม้ข้าวหลาม นำมาลงไว้เป็นมัด ๆ มัดละ
20 ปล้อง ราคา 25 บาท ชาวบ้านจะนำมาจักเป็นตอก ตากไว้ให้แห้งเพื่อกันเชื้อรา เวลา
จะใช้ค่อยชุบน้ำที่ขึ้นแล้วนำมาจักเป็นเส้นเล็ก ๆ อาจนำไปย้อมสีถ้าไม้ไม่ขาว ถ้าหรือเป็นรา
ถ้าไม้ขาวสวยก็ไม่ย้อมสี การเปียตอกใช้จำนวน 4,6 และ 7 เส้น ลายจะต่างกันแล้วแต่
ผู้ซื้อต้องการสั่ง การเปียตอกเป็นรายได้เสริมของชาวบ้าน สามารถทำได้ในยามว่าง ทำได้
ทั้งเด็กเล็กจนถึงผู้สูงอายุ

การแกะสลักพระพุทธรูปจากไม้จามจุรี ผู้ที่มีอาชีพแกะสลักในชุมชนเรียนการแกะสลัก
มาจากอาเภอแม่ทาตั้งแต่นั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรียนอยู่ 2-3 ปี ออกมาแกะสลักขายเพราะชอบ

ทางร้านจะมาสั่ง (Order) จำนวนพระพุทธรูปไว้ พร้อมทั้งนำมามีจามจุรีซึ่งเป็นวัตถุดิบมาลงไว้ให้ หรือบางครั้งต้องไปขนไม้มาเอง ผู้แกะใช้แรงงานแกะสลักอย่างเดียวองค์ละ 100 บาท ใน วันหนึ่ง ๆ สามารถแกะได้วันละ 2-3 องค์ แล้วแต่ว่าขยันแกะมากน้อยแค่ไหน การแกะสลัก จะทำเป็น 3 ชั้น คือ ส่วนลำตัว แขนซ้าย ห่มผ้า ส่วนที่ 2 แขนขวา และส่วนที่ 3 ฐานคือ ช่วงการนั่งขัดสมาธิ แล้วจึงนำทั้ง 3 ส่วนนี้มาประกอบกันอีกที

ในวันที่ฝนตกมาก แผลงาตัดดินจะขึ้นมาบนดิน ทำให้ชาวบ้านสามารถจับแมลงเหล่านั้น ไปขายในตลาดสด แมลงที่มีราคาสูงคือ แมงมัน ลักษณะคล้ายกับมดแดงตัวใหญ่ หรือแมลงเม่า ขายได้กิโลกรัมละ 200 บาท ถ้าเจอแมงมันขายได้กิโลกรัมละ 300 บาท ชาวบ้านจะซื้อ ไปคั่วใส่น้ำมันและเกลือ ในบิหนึ่ง ๆ หากจับได้ประมาณ 3 ครั้งในเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน ชุดเอาไปขายได้ อาหารที่ทำจากแมลงเหล่านี้ชาวบ้านถือว่าเป็นอาหารพิเศษเพราะหายาก

นอกจากอาชีพเสริมแล้ว ยังมีชาวบ้านอีกจำนวนมากที่มีอาชีพรับจ้าง ซึ่งมีทั้งรับจ้าง ทำอาชีพเกษตร คือ การทำนา ทำสวนลำไยและอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม รับจ้าง านงานก่อสร้างเป็นต้น การไปรับจ้างทำงานในโรงงานยาสูบ หรือในนิคมอุตสาหกรรมลำพูน ซึ่งโรงงานยาสูบนี้ตั้งอยู่ที่ต่างอำเภอ สามารถเดินทางไปกลับได้ การรับจ้างทำงานก่อสร้าง ก่ออิฐ ราคาวันละ 110 บาท การรับจ้างทำงานที่นิคมอุตสาหกรรมลำพูน ทำเป็นเวลาหรือ ชาวบ้านเรียกว่า "กะ" หมุนเวียนกันเวลากลางวันและกลางคืน ค่าจ้างแรงงานที่โรงงาน ยาสูบวันละ 118 บาท/วัน รับอายุ 17-35 ปี จึงจะสามารถทำงานได้

การประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ภายในหมู่บ้าน มีทั้งการเลี้ยงหมู วัว ควาย เป็ด ไก่ สำหรับการเลี้ยงหมูนั้น มีจำนวนมากที่สุด จำนวน 500 กว่าตัว หมูที่ชาวบ้านเลี้ยงนี้ เมื่อถึง เวลาทำงานประเพณีของชาวบ้าน เช่น การเลี้ยงผายก็จะซื้อหมูที่เลี้ยงภายในหมู่บ้าน "การ ไหว้ศาลซื้อหมูจากหมู่บ้าน นำไปฆ่าที่ป่าช้าโดยต้องจับฉลากกันเพื่อเป็นคนฆ่าหมู" ในการ เลี้ยงหมูของชาวบ้านนั้นบางคนมีบางรายก็เลี้ยงเพราะมีกิจการโรงสีข้าว จากการสัมภาษณ์ผู้ ประกอบอาชีพนี้ซึ่งเป็นเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพเลี้ยงหมูและทำกิจการโรงสีข้าวในชุมชนและ ยังมีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านกรรมการกลุ่มเหมืองผายของหมู่บ้านด้วย

"ค่าสีข้าวถุงปุ๋ยละ 4 บาท วันละ 100 ถุง ถ้าผู้ให้บริการต้องการรายได้

คิดราคากระสอบละ 1-2 บาท สีข้าวขายรายได้ด้วยกระสอบละ 140 บาท พร้อม

ทั้งเลี้ยงหมูไปด้วยอาหารหมู กระสอบละ 367 บาท อาหารหมูคือปลายข้าว
เกลือ แกลบ รำ ผสมกันถ้าเป็นหมูแม่พันธุ์เลี้ยง2เวลาหมูขุนเลี้ยง3เวลา
ตั้งแต่เวลา 07.00, 13.00 และ 16.00 น. เลี้ยงได้ 5 เดือนก็สามารถ
ขายได้ ขายได้ตัวละ 1,000 บาท ลูกหมูก็ขายได้ อายุ 2 เดือนขายตัวละ
1,250 บาท ต้นทุนการเลี้ยงหมู ประมาณ 2,250 บาท/ตัว ค่าตอบแทน
ผู้ช่วยผู้หมู่บ้านเดือนละ 1,100 บาท โดยเริ่มต้นตั้งแต่ 600 บาท"

ในการเลี้ยงวัวของชาวบ้านเลี้ยงเป็นฝูง ๆ ละประมาณ 100-200 ตัว บ่อยครั้งที่วัวเดินทางเข้าไป
กินกลางทุ่งนา แต่ละบ้านจะเก็บฟางข้าวไว้ สำหรับเลี้ยงวัวและขายกับผู้ที่มาติดต่อซื้อ

จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านในปี พ.ศ. 2537 ระบุว่าประชากรในชุมชนบ้านน้ำจ้ำ
ประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ 270 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 94.47 รายได้ครัวเรือนละ
50,000 บาท/ปี มีครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเพียงอย่างเดียว 7 ครัวเรือน รายได้เฉลี่ย
50,000 บาท/ปีเช่นเดียวกัน โดยมีอาชีพค้าขาย 2 ครัวเรือนชาวบ้านที่มีอาชีพรับจ้างรายได้
เฉลี่ยวันละ 100 บาท ครอบครัวมีที่นาขนาดต่ำกว่า 1 ไร่ จำนวน 20 ครัวเรือน ที่นา 1-5
ไร่ จำนวน 120 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.32 นอกนั้นมีที่นารายละ 6-10 ไร่, 11-20 ไร่
ที่มีมากที่สุดจำนวน 21-50 ไร่ 10 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 03.61 ชาวบ้านน้ำจ้ำทำนาได้
ปีละ 1 ครั้ง จำนวน 200 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 72.20 เป็นการทํานาข้าวเพื่อการขาย
และการบริโภคภายในครัวเรือน ทุกครัวเรือนที่ทํานาส่วย นอกจากนั้นยังมีชาวบ้านที่เลี้ยงวัว
ควายสำหรับการขาย 42 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 15.16 มีรายได้เฉลี่ยปีละ 5,000 บาท
มีชาวบ้านเลี้ยงหมูเพื่อขาย 55 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 19.86 รายได้เฉลี่ย 5,000 บาทต่อ
ปี ภายใตชุมชนมีรถไถแบบเดินตามเป็นของตนเอง 85 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 30.69
ชาวบ้านมีสิทธิในที่ทำกิน 240 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 86.64 ไม่มีที่ดินทำกินเลยจำนวน
5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 01.81

2.2 สถาบันการเมืองการปกครอง

2.2.1 ผู้นำ/องค์กรผู้นำอย่างเป็นทางการ

ชุมชนบ้านน้ำจ้ำ มีระบบการจัดการปกครองตามรูปแบบของกรมการปกครอง

กระทรวงมหาดไทย มีผู้ใหญ่บ้านปกครองผู้ใหญ่บ้าน ภายในหมู่บ้านแบ่งครัวเรือนออกเป็นปึก (ปึกแปลว่า หมวด) มีคณะกรรมการหมู่บ้านมี 12 คน "ผู้ใหญ่บ้าน" เรียกเป็นภาษาพื้นเมือง เรียกว่า "พ่อหลวง" ภรรยาผู้ใหญ่บ้านคือ "แม่หลวง"

การแจ้งข่าวเรื่องการปกครอง พ่อหลวงแจ้งข่าวผ่านทางหัวหน้าปึก ซึ่งในบางครั้ง ก็ได้ยื่นำมัจฉาเจนนัก เนื่องจากลักษณะโครงสร้างของหมู่บ้านที่มีลักษณะยาวตามถนน 4 กิโลเมตร เป็นอุปสรรคต่อการสื่อสารพอสมควร ดังที่หัวหน้าปึกได้กล่าวว่า "การรับฟังข่าวสารที่พ่อหลวง แจ้งข่าวกระจายเสียงตามสายไม่ค่อยชัดเจน จึงต้องใช้วิธีการบอกต่อ ๆ กันด้วย"

การแบ่งเขตการปกครองออกเป็นปึก จึงช่วยในการบริหารงานของผู้ใหญ่บ้านและ คณะกรรมการหมู่บ้าน ในชุมชนบ้านน้ำจ้ำ แบ่งออกเป็น 16 ปึก ปึกหนึ่งมีจำนวนบ้านประมาณ 17-25 หลังคาเรือน แต่ละปึกมีหัวหน้าปึกและคณะกรรมการปึกช่วยในการ หัวหน้าปึกจะ รู้จักลูกปึกและฐานะทางเศรษฐกิจของลูกปึกเป็นอย่างดี สืบเกิดได้จากการตอบข้อซักถามของ ผู้วิจัย กล่าวคือ

"ปึกที่ 9 มีจำนวนบ้าน 21 หลังคาเรือน ในจำนวนนี้มีชาวบ้านที่ฐานะยากจน 3 หลังคาเรือน ยังช่วยตัวเองไม่ได้ บ้านที่มีฐานะดี ถึงปานกลางจำนวน 15 หลังคาเรือน ทุกหลังคาประกอบอาชีพทำนา ทำสวนลำไย ครอบครัวยุคใหม่มีที่นาทำกิน มากที่สุด จำนวน 30-40 ไร่"

"ในเขตปึกที่ 10 มีจำนวนครอบครัวยุคใหม่ 21 ครัวเรือน ครอบครัวยุคใหม่ รายได้ ไม่ดีนัก 3-4 ครอบครัวยุคใหม่ ผู้ที่มีฐานะดีที่สุด มีที่ดินมากที่สุด ประมาณ 100 ไร่ ลูกเป็นอาจารย์ใหญ่ ที่ดินนั้นนำให้เช่า รายได้จากการทำสวนลำไยปีละ 1-2 แสนบาท ผู้ที่มีฐานะยากจนที่สุด 1 ครอบครัวยุคใหม่มีที่นาไร่กว่า ไม่มีสวนลำไย ประกอบอาชีพรับจ้างคานา ถางหญ้า หรือรับจ้างทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ประชาชนในปึกที่ 10 นี้ จำนวน 6 คนไปทำงานที่นิคมอุตสาหกรรม จำนวนกว่า 10 คนไปทำงานโรงงานยาสูบ เดินทางไปใส่กระจุกู๋ทางจังหวัดน่านาคะวัน ออกเฉียงเหนือ 3 ครัวเรือน มีเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา 9 คน โดย เรียนที่โรงเรียนบ้านน้ำจ้ำจำนวนชุมชน ไปเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนในเมือง 6 คนเรียนที่โรงเรียนสวนบุญอุปถัมภ์โรงเรียนจักรคำคณาธรและโรงเรียนเมธี"

2.2.2 ผู้นำ/องค์ผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ

ภายในชุมชนมีผู้นำและกลุ่มผู้นำอย่างไม่เป็นทางการที่ผู้วิจัยสรุปได้จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน ภายในชุมชนมี "อดีตพ่อหลวง" เป็นผู้นำที่คอยให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำและร่วมเป็นกำลังสำคัญในการทำกิจกรรมของกลุ่ม/องค์กรภายในชุมชน นอกจาก "อดีตพ่อหลวง" แล้ว ยังมีประธานกลุ่ม/องค์กรในชุมชนที่มีบทบาทสูงในการพัฒนาชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเบียดอก กลุ่มเลี้ยงหมู เป็นต้น

2.3 สถาบันทางสังคม วัฒนธรรม

2.3.1 สภาพสังคมทั่วไปของชุมชน

สภาพสังคมวัฒนธรรมของชุมชนบ้านน้ำจ๊าะเป็นแบบสังคมเปิด ชาวบ้านชุมชนบ้านน้ำจ๊าะปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่ข้างถนนสายจ๊าะปอน-หล่มสัก ซึ่งเป็นถนนลาดยางตัดผ่ากลางชุมชนผ่านหมู่บ้านอื่น ชุมชนบ้านน้ำจ๊าะ จึงมีความยาวของหมู่บ้านประมาณ 4 กิโลเมตร สองข้างถนน

ชาวบ้านน้ำจ๊าะเป็นผู้ที่สืบเชื้อสายมาจาก "ยอง" ซึ่งเป็นชาวพื้นเมืองล้านนา ชาวยองจะเป็นชาวพื้นเมืองของชาวจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน ชาวยองเหล่านี้เป็นเชื้อสายไทยลื้อ ภาษาที่ใช้ในชุมชนมี 3 ภาษา คือ ภาษายอง ภาษาเมือง และภาษาไทยกลาง ทุกคนนับถือศาสนาพุทธ ภายในชุมชนมีวัดซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2462 วัดน้ำจ๊าะ เป็นสถานที่ที่สืบทอดความรู้และวัฒนธรรมของชุมชนและยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน ชาวบ้านจะไปทำบุญที่วัดเป็นประจำทุกวันพระ อาหารหลักที่ชาวบ้านน้ำจ๊าะรับประทานคือข้าวเหนียว กับข้าวที่ชาวบ้านรับประทานส่วนใหญ่เป็นอาหารที่สามารถหาได้จากภายในชุมชน เช่น ยอดผักหวานป่า เห็ด ปลา เป็นต้น

บ้านที่อยู่อาศัยของชาวบ้านน้ำจ๊าะ มีสภาพเป็นบ้านอิฐทรงสมัยใหม่ บ้านที่อยู่ติดกับทุ่งนา และสวนลำไยด้านหลังของแต่ละซอย ส่วนมากจะมีลักษณะเป็นบ้านไม้ใต้ถุนสูงมีการเลี้ยงวัวอยู่ใต้ถุนบ้าน เนื่องจากหมู่บ้านน้ำจ๊าะ แบ่งเขตบ้านเรือนเป็นปึกแต่ละปึกก็บ้านจึงมีถนนซอยเล็ก ๆ เข้าไปถึงท้ายสุดของซอยเพื่อสำหรับชาวบ้านด้านหลังใช้เป็นทางเดินออกสู่ถนนลาดยาง จำนวน 23 ซอย แต่ละบ้านมีรั้วกันได้ ประเภทกระถิน มะขามเทศ บ้านเรือนเป็นบ้านหลังคามุงกระเบื้องหรือคอนกรีต จำนวน 248 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 89.53 ที่เหลือเป็นบ้านหลังคามุงจาก บางบ้านสร้างด้วย

ไม้ทั้งหลัง ถ้าเป็นบ้านชั้นเดียวจะมีต้นทุนสูงเพื่อใช้พื้นที่ต้นทุนประกอบอาชีพเสริม เช่น การทอดผ้า
จักสาน เย็บผ้า หรือใช้เป็นสถานที่พักผ่อนบางโอกาสก็ใช้เป็นสถานที่สังสรรค์ร่วมกับเพื่อนบ้าน
มีส่วนราคาหน้า 272 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 98.19 ภายในชุมชนมีร้านค้า 8 แห่ง เป็นร้านค้า
ขายของประเภทสรรพสินค้า ร้านทันสมัย สะอาด มีร้านค้าประเภทซ่อมเครื่องยต์ อุตสาหกรรม
เครื่องยนต์ 2 แห่ง

ชาวบ้านน้ำจาว มีการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนมากมายหลายกลุ่ม
กลุ่มที่ตั้งมานานสมัยเริ่มตั้งชุมชนคือ กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนและกลุ่มเหมืองผาย ทั้งสองกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่
มีบทบาทและมีความสำคัญมาจนถึงปัจจุบันนี้ การรวมตัวของกลุ่มมีลักษณะของการรักษาผลประโยชน์
ของส่วนรวม โดยได้รับบทเรียนจากบรรพบุรุษถึงความยากลำบากของการขาดแคลนน้ำจาวต้อง
อพยพย้ายถิ่นจากบ้านสันตะขอม ตำบลป่าสัก บทเรียนครั้งก่อนของบรรพบุรุษจึงเกิดเป็นระเบียบ
ของการทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดระบบการใช้น้ำ การนำน้ำจากลำน้ำและจากป่าต้นน้ำมาช
องค์กรที่เกิดจากการรวมตัวเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชุมชนนี้จึงพัฒนามา เป็นองค์กรชาวบ้านที่มี
ความเข้มแข็ง เป็นที่ยอมรับของสังคมทั่วไป

กลุ่มสังคมของชุมชนบ้านน้ำจาว ที่ตั้งมานานอีกกลุ่มหนึ่งคือ กลุ่มฌาปนกิจ เป็นกลุ่มที่แสดง
ให้เห็นถึงความมีน้ำใจของชาวบ้านน้ำจาว ความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน เมื่อมีชาวบ้านที่เป็นสมาชิก
บ้านใดถึงแก่กรรม กลุ่มฌาปนกิจของชุมชนจะบอกกล่าวสมาชิกเพื่อไปช่วยงานพร้อมทั้งการบริจาค
ตามระเบียบที่ตั้งไว้

ชาวบ้านน้ำจาว มีการประกอบอาชีพหลักทำนา ทำสวนลำไย และการประกอบอาชีพเสริม
ซึ่งเป็นวัฒนธรรมยามว่างของชาวบ้านคือ การนั่งเบียดตอกอยู่กับบ้าน

2.3.2 วัฒนธรรมความเชื่อพื้นบ้าน

ชาวชุมชนบ้านน้ำจาวมีความเชื่อเกี่ยวกับผีป่าตามธรรมชาติโดยภายในชุมชนบ้านน้ำจาว
มีการอนุรักษ์ป่าชุมชนซึ่งมีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เชื่อเรื่องการทำบุญเลี้ยงผาย โดยทุกปีชาวบ้านจะต้อง
ไปทำบุญที่ผายน้ำจาวอยู่ป่าชุมชน ตามความเชื่อของชาวบ้านคือ การทำบุญตามประเพณีความเชื่อ
จะทำให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ทำให้ชาวบ้านมีน้ำทานา เป็นความเชื่อของชาวบ้านเรื่องผายและผี
ขุนน้ำทานาที่มีการจัดพิธีกรรมการเลี้ยงผายเป็นประจำทุกปี

พิธีกรรมเรื่องการทำบุญเลี้ยงผายนี้ปฏิบัติสืบต่อกันมานาน ทำพิธีกันในเดือน 9 ขึ้น 9 ค่ำ ใน พ.ศ. 2539 ตรงกับวันที่ 25 พฤษภาคม 2539 สถานที่ทำพิธีคือบริเวณต้นผาย บ้านน้ำจ้ำ พิธีกรรมนี้เป็นการรวมองค์กรของชุมชนทั้ง 3 ฝ่ายเข้าด้วยกัน คือ ฝ่ายบ้าน นาคโดยพ่อหลวงหรือแม่บ้าน ฝ่ายเหมืองผาย นาคโดยแม่ผาย และฝ่ายศาสนา นาคโดยแม่วัด มีการนิมนต์พระไปทำพิธี มีการทำบุญ เช่น เจ้าที่มีหน้าที่รักษาผายด้วยอาหารหมู านสมัยก่อนใช้หมูทั้งตัว ต่อมาปรับลดลงตามสภาพและฐานะทางเศรษฐกิจ "อาจารย์เจ้าอาวาสเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม ความเชื่อเรื่องของปู่ย่าตายาย คือ ขอน้ำฝนจากปู่ย่าตายาย ต้องเชื่อ เรื่องที่ต้องเชื่อไว้ก่อน" ภายในชุมชนหมู่บ้านก็จะปลูกสร้างศาลล้อมเมือง หรือศาลเจ้าที่ของหมู่บ้านซึ่งมีการทำบุญประจำปีเช่นเดียวกัน "นับถือผีนั้นแหละดี สบายดี"

2.4 สถาบันการศึกษา

2.4.1 การศึกษาในระบบโรงเรียน

ภายในชุมชนมีสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 1 แห่ง จัดการศึกษา 2 ระดับ คือ ก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษาปีที่ 1-6 ประชากรจบการศึกษาภาคบังคับแล้วไม่ศึกษาต่อ สรรวจานปี 2537 จำนวน 589 คน คิดเป็นร้อยละ 61.04 ความรู้สูงตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 310 คน คิดเป็นร้อยละ 32.12 สำหรับผู้ที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนในชุมชนแล้ว เมื่อต้องการศึกษาต่อไปจะไปสอบเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนจักรคำคณาธรซึ่งเป็นโรงเรียนชายประจำจังหวัดและโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยซึ่งเป็นโรงเรียนหญิงล้วนประจำจังหวัดเช่นเดียวกัน

2.4.1.1 ประวัติความเป็นมาของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านน้ำจ้ำ เริ่มเปิดดำเนินการสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2482 โดยมีพระครูเจ้าอาวาสวัดน้ำจ้ำร่วมกับชาวบ้านก่อตั้งขึ้นใช้ศาลาวัดเป็นสถานที่เรียน ในปี พ.ศ. 2499 ชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างอาคารถาวรขึ้น ใช้ชื่อว่า โรงเรียนบ้านน้ำจ้ำ ต่อมาขยายชั้นเรียนถึงป.7 พร้อมทั้งสร้างอาคารชั่วคราวจำนวน 4 ห้องเรียนในปี พ.ศ. 2515 ต่อมาในปี พ.ศ. 2538 เปิดสอนชั้นอนุบาล 1-2 และพัฒนาปรับปรุงมาเป็นลำดับ ปัจจุบันครูใหญ่เป็นผู้บริหารลำดับที่ 16

โรงเรียนบ้านน้ำจ้ำ ได้มีการส่งเสริมเรื่องประวัติของชุมชน โดยได้บันทึกประวัติชุมชน

ไว้ที่ป้ายประกาศของโรงเรียน ดังนี้ จุดเริ่มต้นของการรักษาป่าที่นี่ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2466 จากบ้านสันตะยอม เกิดความแห้งแล้งอย่างหนัก จึงอพยพย้ายถิ่นฐานมาที่บ้านน้ำจ้ำแห่งนี้ ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ บรรพบุรุษสังเกตเห็นความสำคัญของป่าไม้ต้นน้ำ จึงได้วางรากฐานให้มีการรักษาป่าอย่างเคร่งครัด ในพื้นที่ 60 ไร่

ชาวบ้าน้ำจ้ำ สืบทอดการอนุรักษ์ป่าไว้ด้วยดี ตลอดจนถึงปัจจุบัน ได้ขยายพื้นที่อนุรักษ์ไปเกือบ 6,000 ไร่ โดยได้รับการส่งเสริมทั้งจากภาครัฐและองค์กรเอกชนด้วยดี จนได้รับการยกย่องเป็นตัวอย่างของการอนุรักษ์รักษาป่า โดยชาวบ้าน้ำจ้ำได้ผล ถือเป็นมรดกล้ำค่าของชาวบ้าน้ำจ้ำ และประเทศไทย ที่เราจะได้ร่วมกันรักษาและสืบทอดไว้คงอยู่ตลอดไป

2.4.1.2 ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านน้ำจ้ำ เป็นโรงเรียนในกลุ่มป่าสัก โรงเรียนภายในกลุ่มมีทั้งหมด 9 โรงเรียน กลุ่มโรงเรียนตั้งอยู่ที่วัดสันป่าสัก ห่างจากตัวอำเภอระยะทาง 8 กิโลเมตร ปัญหาของทางโรงเรียนก็คือ ต้องการย้ายกลุ่มไปสังกัดกลุ่มบ้านกลาง-ศรีบัวบานเนื่องจากการบริหารงานไม่คล่องนัก

ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน ดังนี้ โรงเรียนบ้านน้ำจ้ำ มีจำนวนครู 10 คน เป็นชาย 6 คน เป็นหญิง 4 คน นักการภารโรง 1 คน จำนวนนักเรียน 122 คน จำนวนนักเรียนชาย 55 คน หญิง 67 คน มีอาคารเรียนเป็นอาคารไม้ 2 หลัง มีบ้านพักครู 1 หลัง อาคารอเนกประสงค์ 1 หลัง ใช้ทำเป็นโรงอาหารและห้องเรียนสำหรับชั้นอนุบาล 1-2 โรงเรียนวัดน้ำจ้ำ ตั้งมาแล้ว 57 ปี มีครูใหญ่ 16 คน เปลี่ยนแล้วเปลี่ยนผู้บริหาร ทุก 3 ปี

โรงเรียนบ้านน้ำจ้ำ ได้กำหนดเป้าหมายการทำงานไว้บนแผนปฏิบัติการ คือให้นักเรียนมีความรู้และอนุรักษ์ศิลปะพื้นเมือง นักเรียนและครูในโรงเรียนทุกคนแต่งชุดของทุกวันศุกร์ ให้นักเรียนมีความรู้และทราบความหมายของคำเมืองและภาษากลางของคำ นักเรียนสามารถเล่นดนตรีพื้นเมืองเป็นและมีวงดนตรีพื้นเมืองในโรงเรียน 1 วง ที่สามารถแสดงออกงานได้ โดยใช้เวลาฝึกในตอนหลังรับประทานอาหารกลางวันและตอนเย็นหลังเลิกเรียน โรงเรียนได้ฝึกให้นักเรียนได้ฝึกตามแบบของชาวยอง นอกจากนี้ โรงเรียนยังได้กำหนดเป้าหมายว่านักเรียนจะต้องเป็นผู้ที่มีมารยาท รู้หน้าที่ของตนเอง ช่วยเหลือสังคม สามารถอนุรักษ์ศิลปะพื้นเมืองและของล้านนาไว้ได้ สภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนไม่มีเพราะโรงเรียนได้รับความร่วมมือจากคณะครู นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนเป็นอย่างดี

2.4.1.3 สภาพสังคมภายในโรงเรียน

ภายในโรงเรียนมีศาลาพักใจตกแต่งใหม่ไว้สำหรับการนั่งสนทนากัน ระหว่างครูและนักเรียน หรือเป็นที่พักผ่อนของนักเรียน จัดทำร้านน้ำดื่มตามโครงการต้นแบบวัฒนธรรมล้านนา การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของโรงเรียนให้กับครูผู้สอนแตกต่างกันไป แบ่งงานของโรงเรียนออกเป็น 8 งาน คือ งานวิชาการ งานธุรการ งานการเงิน งานพัสดุ งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ งานความสัมพันธ์กับชุมชนและงานบุคลากร โดยแต่ละงานจะมีผู้รับผิดชอบ งานละ 2 คน ถ้าดูจากรายได้เป็นดัชนีบ่งชี้ฐานะทางเศรษฐกิจของครูโรงเรียนวัดน้ำจาวแล้วละก็ ครูโรงเรียนบ้านน้ำจาวอยู่ในฐานะดีมาก ครู 9 คน มีรถยนต์ขับมาโรงเรียน 6 คัน ในจำนวนครูทั้งหมดของโรงเรียน มีครูที่มีบ้านอยู่ในชุมชน 1 คน สภาพสังคมของครูในโรงเรียนบ้านน้ำจาวมีลักษณะที่ใหม่แบบแน่นอน ความสัมพันธ์ระหว่างกันมีลักษณะของสังคมเมืองมากกว่าสังคมชนบท กล่าวคือ ถึงเวลาคุณครูก็จะขับรถยนต์เข้ามาจอดที่บริเวณสนามหน้าอาคาร เข้าห้องสอนหนังสือ เวลาเย็นก็ต่างคนต่างกลับบ้าน มีครูบ้านพัก 1 คน บ้านพักอยู่ภายในโรงเรียน อาจมีครูชายที่ร่วมวงสังสรรค์ในร้านอาหารตอนเย็น ตอนกลางวันคณะครูที่ไม่ได้ออกจากโรงเรียนก็จะมานั่งรับประทานอาหารกลางวันที่โรงอาหาร ซึ่งเป็นอาหารจากโครงการอาหารกลางวัน เมื่อมีงานในชุมชน คณะครูจะรวมตัวกันไปร่วมงาน ครูใหญ่เป็นคนจังหวัดแพร่มีบ้านพักอยู่ที่อำเภอป่าซาง ขับรถยนต์มาโรงเรียนเช่นเดียวกัน สอบเข้าเป็นครูใหญ่ในปี พ.ศ. 2538

2.4.1.4 สภาพการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมภายในโรงเรียน

โครงการที่นำสนใจของโรงเรียน คือ โครงการทำนาที่ทวีปัญญา การกำจัดขยะมูลฝอยของโรงเรียน การจราจรในโรงเรียนและการแต่งกายชุดพื้นเมืองของโรงเรียนวันศุกร์ของทุกสัปดาห์ ทั้งนักเรียนและครู แต่งชุดของ ซึ่งเป็นชุดพื้นเมืองของชุมชน

โครงการสหกรณ์โรงเรียน เป็นกิจกรรมโครงการที่ทำให้โรงเรียนจัดทุกโรงเรียน โดยเน้นให้โรงเรียนจัดกิจกรรมแบบครบวงจรและบูรณาการกับกลุ่มประชากรมวลและโครงการอื่น ๆ เพื่อตอบสนองและสอดคล้องกับนโยบายที่สนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยเพื่อให้โรงเรียนได้เป็นต้นแบบในการจัดกิจกรรมส่งเสริมสหกรณ์ โดยมีการสนับสนุนคำวิสาธาให้กับโรงเรียน วัตถุประสงค์ของโครงการคือ ให้โรงเรียนจัดกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนมีความรู้และทักษะเกี่ยวกับหลักการและวิธีการสหกรณ์ สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิต

ประจำวัน จัดทำให้นักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 โครงการของโรงเรียนบ้านน้ำจา
อีกหนึ่งโครงการคือโครงการปลูกป่าโรงเรียน ซึ่งเป็นโครงการที่มีแบบแผนเดียวกันกับโครงการ
อนุรักษ์ป่าของชุมชน กล่าวคือ โครงการปลูกป่าโรงเรียนบ้านน้ำจายเป็นโครงการที่ได้รับการ
สนับสนุนงบประมาณจำนวน 13,000 บาทจากองค์กรออบสกา จัดกิจกรรมอบรมนักเรียนในการ
รักษาและอนุรักษ์ป่าไม้ ปลูกป่าจำนวน 257 ต้น จัดซื้อวัสดุการเกษตร เช่น จอบ 30 ด้าม
เสียม 30 ด้าม บัวรดน้ำ 20 ใบ เต้าเผาขยะ 2 เต้า

โครงการเกษตรครบวงจร เป็นโครงการในปีการศึกษา 2538 กิจกรรมที่นักเรียน
ได้จัดกระทำคือ การเลี้ยงปลา 5,000 ตัวในบ่อเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่พันธุ์เนื้อ 100 ตัวในเล้า
ไก่ซึ่งปลูกสร้างอยู่บนขอบบ่อปลา ปลูกผัก เพาะเห็ดฟาง ปลูกต้นไม้ ลาย 40 ต้น มะม่วง
4 ต้น ขนุน 6 ต้น มะนาว 9 ต้น และปลูกข้าวโพด จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนผู้รับผิดชอบ
โครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท (กศ.พช.) ได้กล่าวถึงการสอนกิจกรรม
ตามโครงการ

"นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง ทาทำให้มีความรู้ความสามารถนำไปใช้ในชีวิต
ประจำวันได้"

"ไม่มีปัญหาและอุปสรรค เพราะครู ภารโรง นักเรียนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี"

การจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ของทางโรงเรียนได้รับการประเมินผล
ประจำปี ในปีการศึกษา 2538 ได้รับการประเมินงานตามโครงการของโรงเรียน คณะครูและ
ผู้บริหารโรงเรียนได้ช่วยกันประเมิน โดยวิเคราะห์ถึงปัญหาต่าง ๆ ของงานทั้ง 6 งาน ที่เป็น
ตัวบ่งชี้ว่าการปฏิบัติงานและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของโรงเรียนไม่ประสบผลตามเป้าหมายที่
วางไว้ โดยจะนำปัญหาเหล่านี้ไปปรับปรุงแก้ไขในปีการศึกษาต่อไป ในรายงานการประเมินผล
การดำเนินงานตามโครงการกล่าวถึงความภาคภูมิใจในเรื่องการปฏิบัติงานและผลสัมฤทธิ์ทางการ
เรียนของนักเรียนปีการศึกษา 2538 ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้กล่าวคือ ผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนการสอนดีขึ้นทุกกลุ่มประสบการณ์โดยเฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ผลการ
ประเมินระดับกลุ่มโรงเรียนของกลุ่มทักษะ จะเป็นที่ 1 ทั้ง 2 ภาคเรียน และผลการประเมิน
ของระดับอำเภอเมือง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นอันดับที่ 2 ซึ่งผลการประเมินนี้ได้สร้างขวัญและ
กำลังใจให้กับครูและนักเรียนมาก ส่วนงานด้านอื่นนั้นในรายงานการประเมินได้จัดทำเป็นแผนงาน

การปรับปรุงการทำงานในปีต่อไป (รายงานการประเมินผลปีการศึกษา 2538, 2539)

2.4.1.5 สภาพความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สภาพความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัดและโรงเรียน โรงเรียนมีกิจกรรมตามโครงการ อบรมผู้ปกครองนักเรียนและร่วมกิจกรรมของชุมชน ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์อย่างเป็นทางการกับกลุ่ม ผู้ที่ข้อมูลหลักของชุมชน จากการสนทนาหลายครั้งอย่างไม่เป็นทางการด้วยการสนทนาแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกับอาจารย์ผู้ซึ่งมีบ้านอยู่ในชุมชนและเป็นบุคคลในตระกูลใหญ่ของชุมชนจึงเป็นผู้ที่รู้จัก ชุมชนบ้านน้ำจืด กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ดังนี้

"โดยออกอบรม เยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียนเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อสอบถาม ปัญหาของเด็กและความต้องการของผู้ปกครอง"

"อาจารย์โรคมาเป็นอาจารย์ที่เข้ากับชาวบ้านได้ดี"

"โรงเรียนไม่ค่อยสนใจเรื่องการอนุรักษ์ป่าเท่าไรนัก"

"ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน เช่น ปลูกต้นไม้ ทำอาหารกลางวันเด็ก"

"คณะกรรมการนักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมของชุมชนทุกครั้ง เช่น งานศพ งานแต่งงาน หรืองานอื่น ๆ โดยช่วยทำอาหาร ล้างจาน ส่งอาหาร ส่งน้ำ จัดโต๊ะเก้าอี้"

กิจกรรมที่ทางที่ เกิดการกระทำร่วมกันคือการทอดกฐินวัดน้ำจืดมีโรงเรียนไปร่วมงาน การจัดโครงการอาหารกลางวันด้วยวิธีการประมูล ในวันเปิดเรียนครูใหญ่จะเป็นผู้ประกาศเสียง ตามสายให้ชาวบ้านได้ทราบ แล้วไปสมัครประมูล ผู้ที่ได้การประมูลจะเป็นผู้ทำอาหารกลางวัน เลี้ยงเด็ก นักเรียนรับประทานฟรี เพิ่มอีก 1 เดือน จำนวน 23 คน เมื่อชาวบ้านมีงานในหมู่บ้าน คณะครูของโรงเรียนวัดน้ำจืด จะไปร่วมงาน ส่วนครูใหญ่เพียงย้ายมาเป็นครูใหญ่ได้ประมาณ 1 ปี กว่า ในปี พ.ศ. 2538 อาจารย์พานักเรียนไปฟังความรู้จากผู้รู้ เรื่องการอนุรักษ์ป่า

2.4.2 การศึกษานอกระบบโรงเรียน

การศึกษาที่ได้รับจากหน่วยงานอื่น ๆ ของชุมชนบ้านน้ำจืด ได้มากจากองค์กรเอกชน คือ โครงการปฏิรูปการเกษตรและการพัฒนาชนบท ซึ่งเป็นคนในพื้นที่บ้านน้ำจืดมาแต่กำเนิด คอย ให้ความรู้และเป็นพี่เลี้ยงของชาวบ้านน้ำจืด ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชาวบ้าน

นอกจากการศึกษาที่กล่าวถึงข้างต้นแล้ว ชุมชนบ้านน้ำจ่า เป็นชุมชนที่ได้รับการสนับสนุน และส่งเสริมด้านความรู้ เกี่ยวกับการประกอบอาชีพจากหน่วยงานของอำเภอ คือ คุศสัตร์อำเภอ เข้ามาให้ความรู้ด้วยการจัดอบรมเกษตรกรระยะสั้นให้กับกลุ่มผู้เลี้ยงหมู บรรยายความรู้พร้อมทั้ง จัดทัศนศึกษาให้กับหมู ำให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงโรค คัดเลือกกรรมการบริหารกลุ่มและ ชี้แจงหลักการดำเนินงาน จัดหาพ่อพันธุ์โรคอเมริกันปริมาณจำนวน 1 ตัวให้ชาวบ้านเป็นต้น (เอกสารรายงานการตรวจเยี่ยมหมู่บ้าน) ป่าไม้จังหวัดและป่าไม้อำเภอ เข้ามาให้ความรู้ในลักษณะ ของการอบรมตามโครงการต่าง ๆ ให้กับชาวบ้าน ป่าไม้จังหวัดลาปูนพาคณะ เข้ารับการอบรมตาม โครงการป่าชุมชนรุ่นที่ 2 มาศึกษาดูงานการรักษาป่าชุมชนกล่าวถึงป่าชุมชนบ้านน้ำจ่าว่าเป็นป่า ชุมชนที่มีชื่อเสียง "ผู้นำหน่วยงานราชการในกระทรวง กรมต่าง ๆ เคยมาเยี่ยมชมและกล่าวขาน กันถึงในด้าน การอนุรักษ์ป่าของชาวบ้าน ว่ามีพลังสามัคคีและร่วมแรงร่วมใจกันรักษาป่าให้เป็น ชรรรมชาติมากที่สุดเป็นอย่างดี จากการที่ได้เห็นทากันมีความรู้สึกชื่นชมยินดีและดีใจแทนราชการ กรมป่าไม้ ที่ราษฎรหมู่บ้านมีความรักหวงแหนและช่วยกันอนุรักษ์ป่าไม้แห่งนี้ ซึ่งเป็นป่าชุมชนของ หมู่บ้านและสามารถยึดถือเป็นตัวอย่างหมู่บ้านอื่น ๆ ปฏิบัติตามได้"(21 พฤษภาคม 2535)

3. สภาพการพัฒนาของชุมชน

ชุมชนบ้านน้ำจ่า เป็นชุมชนที่มีอายุยาวนานกว่า 80 ปี มีประวัติความเป็นมา สภาพ การพัฒนาชุมชนที่ได้รับการบันทึกไว้เป็นหลักฐานในเอกสารบันทึกการตรวจเยี่ยมของชุมชน สมุดบันทึกการประชุมคณะกรรมการชุมชน และการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญในชุมชนพอที่จะสรุปสภาพ ของการพัฒนาชุมชนได้ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

3.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชน

บ้านน้ำจ่า ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2458 เริ่มมาจากบ้านสันคะยอม ตามลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลาปูน จำนวน 5-6 คน ได้อพยพมาจากพื้นที่เดิมและเดินทางข้ามภูเขา เพื่อหาที่ทามาหากินใหม่ เนื่องจากหมู่บ้านสันคะยอมเกิดภาวะแห้งแล้งถึงขั้นภาวะวิกฤต ขนาด ที่ว่า วัวควายไม่มีที่กินน้ำ น้ำกินหายากต้องเอาไปช้อน กลัวคนอื่นมาขโมย คนจึงเรียกว่า

"บ้านน้ำจ้อ" เมื่อถึงที่ตั้งบริเวณหมู่บ้านน้ำจ้อปัจจุบัน ซึ่งเป็นป่าสักขึ้นอยู่หนาทึบ ก็ได้เริ่มบุกป่า เป็นที่นาและไร่สวน โดยทำนาบริเวณที่มีน้ำไหลผ่านและทำไร่ช้อย เวลาต่อมาก็มีญาติพี่น้องและผู้คนในบ้านสันตะยอมอพยพติดตามมามากขึ้น ดังมีบันทึกภาษาล้านนา ดังนี้

"บ้านน้ำจ้อ เกิดเมื่อ พ.ศ. 2458 เกิดเป็นไร่สวน มีหลวงพ่อมรงและ
พ่อด่างและพ่อน้อยยะยะ ต่อมาถึงพ.ศ. 2465 ก็เกิดเป็นบ้านาหลุมรวม 37
หลังคา แล้วจึงมีมาพร้อมกันสร้างวัดขึ้น แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์จัดการในเวลา
ต่อมา ครั้งถึง พ.ศ. 2466 มีพ่อนานใจ กำนันหนองปลาขอมาดึงพ่อด่าง
เครื่องเป็นผู้หาหมู่บ้านขึ้นอย่างนี้"

พ.ศ. 2458 ก่อนที่จะมาเป็นชุมชนบ้านน้ำจ้อ ชาวบ้านได้อพยพมาจากบ้านสันป่าตอง เพราะเกิดวิกฤตกาลแห่งแล้งการทำนาไม่ได้ผล ราษฎรอดอยาก ราษฎรส่วนหนึ่งประมาณ 30 ครอบครัว ได้อพยพมาทำมาหากินที่ ๗ แห่งหนึ่งเป็นที่เหมาะสมสมบูรณ์ สมัยนั้นป่าพื้นที่แห่งนี้เป็นที่อยู่ของสัตว์ป่านานาชนิดมีหมูป่า เสือ หมี และเป็นที่อยู่ของช้าง ซึ่งเป็นของเจ้าของผู้ครองเมืองหรือผู้ช่วยสมัยนั้น ตอนอพยพมาที่ ๗ นั้นชาวบ้านมาทำไร่ ทำสวน ปลูกช้อย ถั่วว้าพริกต่าง ๆ และทำนาเล็กน้อย เพราะพื้นที่ยังเป็นป่า ยังไม่สามารถจะทำนามาก ๆ ได้ ต่อมาในพ.ศ. 2464 มีนายเครื่อง เป็นผู้หาหมู่บ้านคนแรกของหมู่บ้านน้ำจ้อได้ชักชวนลูกบ้านจำนวน 30 ครอบครัวทำการขุดลำเหมือง ทำอยู่ 3 ปี จึงสำเร็จ พ่อด่างและพ่อด่างก็ทำฝาย ซึ่งชำรุดมาทำวิธีคือเจาะไม้เป็นรูห่างกัน ประมาณ 1.00 เมตร ทั้งข้างล่างและข้างบนแล้วเอามาเรียงกันทำหลักยาว ประมาณ 1.00 เมตร บัดตรงรูที่เจาะ แล้วเอาค้อนตอกทับกันขึ้นเป็นชั้น ๆ จนได้ระดับปากเหมือง น้ำก็จะไหลเข้าเหมืองพอดี ฝายถูกแรกสร้างเสร็จเมื่อพ.ศ. 2467 พร้อมกับการสงวนเขตป่าบริเวณปากลำเหมือง ซึ่งมีชื่อเรียกกันแต่เดิมว่า "บ้านน้ำจ้อ" มีเนื้อที่ประมาณ 60 ไร่ เนื่องจากมีไม้ตะเคียนขนาดใหญ่หลาย ๆ ต้น มีน้ำซับหรือน้ำจ้อไหลออกตลอดเวลา หลังจากสร้างฝายและขุดเหมืองเสร็จแล้ว ผู้นำชุมชนคือพ่อด่างเครื่อง ได้ทำการแบ่งที่ดินให้กับผู้ที่มีส่วนร่วมในการขุดเหมืองและสร้างฝายคนละ 10 ไร่ จนเกิดเป็นองค์กรชาวบ้านที่จัดการเกี่ยวกับน้ำ และรักษาบ้านน้ำจ้ออันนี้ขึ้น

ในสมัยก่อนที่ดินบริเวณนั้นไม่มีคนจับจองเป็นเจ้าของ เนื่องจากเป็นป่าทึบและอยู่ลึก อย่างไรก็ตามที่ดินในเขตจังหวัดลำพูนในอดีตถือกันว่าเป็นของเจ้านายฝ่ายเหนือ ที่ดินเขตเหนือ

หมู่บ้านน้ำจางขึ้นใบ เช่น หมู่บ้านจ่าซิมัด ล้วนแต่อยู่ปกครองของเจ้าผู้ครองนครลาหูนานสมัยนั้น เนื่องจากที่ตั้งของหมู่บ้านน้ำจ่าค่อนข้างจะอยู่ป่าลึกจึงกลายเป็นที่เลี้ยงช้างของเจ้า จุดเริ่มต้นของการรักษาป่าไม้ที่ชุมชนบ้านน้ำจางแห่งนี้เริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ. 2466 จากการอพยพของชาวบ้านสันคะยอมเนื่องจากความแห้งแล้งกันดารดังกล่าว บ้านน้ำจ่า มีสภาพของความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้สัก บรรพบุรุษกลุ่มแรกที่มาเห็นว่าจะเป็นสถานที่ที่อยู่อาศัยและตั้งถิ่นฐานได้ดี เนื่องจากความสมบูรณ์ของป่าไม้ทำให้เกิดแหล่งน้ำ จึงได้วางรากฐานให้มีการอนุรักษ์รักษาป่าไม้อย่างเคร่งครัด กำหนดเป็นพื้นที่ทั้งสิ้นในระยะเริ่มแรก จำนวน 60 ไร่ เมื่อชุมชนบ้านน้ำจ่าเกิดการขยายตัวโดยการย้ายครอบครัวมาสมทบมากขึ้น ชาวบ้านจึงได้พร้อมใจกันสร้างวัดเพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านด้วยกันเอง ในปี พ.ศ. 2466 และได้สร้างโรงเรียนวัดน้ำจ่าขึ้น เริ่มเปิดทำการสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2482 โดยมีพระเจ้าอาวาสวัดน้ำจ่า ร่วมกับชาวบ้านก่อตั้งขึ้น ใช้ศาลาวัดเป็นสถานที่เรียนในปัจจุบันชุมชนบ้านน้ำจ่ามีผู้นำหมู่บ้านหรือ พ่อหลวงเป็นผู้นำของชุมชน พร้อมทั้งคณะกรรมการพัฒนาชุมชน หรือ กรรมการชุมชน ดูแลรักษา บกครองดูแลปกครองภายในชุมชน การรักษาฟื้นฟูชุมชน การขยายอาณาเขตการอนุรักษ์ป่าไม้เพิ่มจำนวนมากขึ้น จากเดิม 60 ไร่ ขยายพื้นที่เป็น 1,800 ไร่ และได้มีโครงการต่าง ๆ ของทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาสนับสนุน

ในเขตป่าน้ำจ่า จำนวน 60 ไร่ นายเลื่อง ผู้นำหมู่บ้านคนแรกของบ้านน้ำจ่า ได้เป็นคนบอกกับชาวบ้านในบริเวณแห่งนี้ห้ามตัดไม้รอยเด็ดขาด เพราะเป็นต้นน้ำ และมีไม้ขึ้นหนาแน่น มีไม้ตะเคียน ไม้สัก และป่าไม้เบญจพรรณ นอกจากบริเวณ 60 ไร่ที่นั้น ได้ถูกสัมปทานตัดฟันรถไฟจนหมด หลังจากนั้นชาวบ้านก็เข้าตัดไม้เผาถ่านขายอีกจนเป็นเขาหัวล้านไปหมด เหลือแต่ป่าน้ำจ่า 60 ไร่ที่ยังอุดมสมบูรณ์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2511 ผู้นำหมู่บ้านคนหนึ่งได้ประชุมชาวบ้านว่าให้เลิกเผาถ่าน แล้วขยายเขตอนุรักษ์ป่าออกไปอีก ที่ประชุมเห็นด้วย กรรมการหมู่บ้านจึงได้ไปขยายแนวเขตป่าลงมาทางทิศใต้ตามแนวเหมืองและสันเขาลงมาถึงคอกห้วยน้ำขาว ซึ่งเป็นที่ตั้งโรงเรียนบ้านน้ำจ่าในปัจจุบัน รวมพื้นที่แล้วประมาณ 800 ไร่

ต่อมาใน พ.ศ. 2517 ได้มีนักการเมืองเข้ามาชักชวนชาวบ้านป่าเหลือ ตำบลอุโมงค์อำเภอเมือง จังหวัดลาหูน ประมาณ 40 คน จะเข้ามาจับจองพื้นที่ป่าน้ำจ่าเป็นที่ทำมาหากิน ชาวบ้านได้ประชุมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ในที่สุดได้ท้าวคำร้องไปยังอำเภอในวันที่ 25 กันยายน

2517 จากนั้นชาวบ้านกว่า 200 คน ได้เดินทางไปประท้วงที่ศาลากลางเพื่อขอพบผู้ว่าราชการจังหวัด การประท้วงครั้งนั้นส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากกระแสการเมืองชาวบ้านได้ตั้งตัวมทน 5 คนเพื่อเจรจา ผลการเจรจានี้ที่สุดผู้ว่าราชการจังหวัดก็ยินยอมให้ชาวบ้านนำจากรักษาป่าต่อไป

หลังจากเหตุการณ์ดังกล่าวแล้ว ท้าให้ชุมชนบ้านน้ำจ่า ได้รับการกล่าวถึงในฐานะชุมชนที่มีการรักษาป่า โดยชุมชนเองมาโดยตลอด จากชัยชนะชาวบ้านเกิดความภาคภูมิใจและมั่นใจต่อคุณลักษณะของตนเองยิ่งขึ้นและมีการตัดสินใจขยายเขตป่าเป็นครั้งที่ 2 ในเวลาต่อมา

ชุมชนบ้านน้ำจ่า เป็นหมู่บ้านอนุรักษ์ป่าตัวอย่างในปี พ.ศ. 2520 ผู้ว่าราชการจังหวัดในสมัยนั้น ได้ตกลงเลือกหมู่บ้านน้ำจ่า เป็นหมู่บ้านตัวอย่างในการอนุรักษ์ป่าไม้และได้รับถ้วยเกียรติยศเป็นเกียรติภูมิของชุมชน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2527 พ่อหลวงเป็นแกนนำได้ประชุมชาวบ้านว่าป่าและพื้นที่ที่จะขยายและรักษาเพิ่มขึ้นนั้น ยังมีอยู่อีกมาก สมควรที่จะต้องทำเพิ่ม ที่ประชุมตกลงจึงได้ขยายแนวเขตเพิ่มขึ้นเป็น 1,000 ไร่ การขยายป่าครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่สีแดงมา 2 กระบองเพื่อทำเป็นเครื่องหมายการขยายเขตครั้งนี้ พอถึงปี พ.ศ. 2531 ได้มีเจ้าหน้าที่ป่าไม้เขตจังหวัดเชียงใหม่ จะมาเอาป่าน้ำจ่าเป็นวนอุทยานแห่งชาติ พ่อชาวบ้านรู้ก็มีการประชุมกันทั้งหมู่บ้าน ทั้งหญิงชาย ในที่สุดชาวบ้านไม่ยอมให้เป็นวนอุทยานแห่งชาติ ชาวบ้านได้บอกว่าถ้าไปเอาพื้นที่ป่าไม้ที่อื่น ในที่สุดเจ้าหน้าที่ป่าไม้ก็ได้อพยม ผลประโยชน์ที่ชาวบ้านได้รับจากการรักษาป่าไม้แห่งนี้ คือ ท้าให้พื้นที่ป่าชุ่มชื้นอยู่ตลอดปี ชาวบ้านได้รับทรัพยากรธรรมชาติ คือ หน่อไม้ เห็ดต่าง ๆ หลายชนิด ผักต่าง ๆ เช่นผักหวาน และวังมดแดงที่ชาวบ้านสามารถนำไปขาย ใบตองตึงชาวบ้านก็สามารถเก็บมาเย็บเป็นตับขายได้ร้อยละ 50-60 บาทเป็นรายได้เสริมของชาวบ้านอีกทางหนึ่งด้วย พื้นที่ใช้ในการหุงต้มก็ได้รับจากป่าผืนนี้ นับว่าผลที่ชุมชนได้รับนั้นมีมากมายมหาศาล มีชาวบ้านได้มีความคิดว่า ทรัพยากรธรรมชาตินั้นเกิดเองโดยที่ชาวบ้านไม่ต้องไปลงทุนลงแรงอะไรเลย กฎเกณฑ์ที่ชุมชนฯ บังคับกันคือ ถ้าไม้ครัดตัดฟันก็จะปรับสินไหมเหมือนสมัยก่อน คือ ปรับตันละ 20 บาท ของกลางริบเป็นของส่วนรวม ต่อมากฎเกณฑ์หรือข้อบังคับนี้ได้เปลี่ยนแปลง เพิ่มปรับเป็น 50 บาท/ตัน และต่อมาก็เพิ่มเป็น 100 บาท/ตัน สัญญา และคำปรับเหล่านี้เป็นข้อตกลงระหว่างผู้นำชุมชนและชาวบ้าน โดยลูกบ้านจะลงลายมือชื่อในสัญญาทุกคน ส่วนเงินค่าปรับจะนำเข้ากองทุนเหมืองผาย ส่วนของกลางจะนำไปใช้ในงานกิจการของชุมชน เช่น

สร้างวัดและโรงเรียนเป็นต้นทั้งหมดที่กล่าวถึงนี้เป็นวิธีการจัดการกับป่าของชุมชนบ้านน้ำจ่า

3.2 สภาพการพัฒนาชุมชนที่ผ่านมา

จากเอกสารประวัติของชุมชนกล่าวถึงสภาพการพัฒนาของหมู่บ้านตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 ถึง พ.ศ. 2538 พอสรุปแต่ละปีได้ดังต่อไปนี้

พ.ศ. 2525 ชุมชนบ้านน้ำจ่า ยังคงเป็นชุมชนในตำบลป่าสัก เริ่มมีการขยายเขตไฟฟ้า เข้ามาในชุมชน พัฒนาการประจำตำบลด้านความรู้เกี่ยวกับเรื่องการออมทรัพย์เพื่อการผลิต การ จักสาน อุตสาหกรรมในครัวเรือนเข้ามาในชุมชนและการอนุรักษ์ป่าบ้านน้ำจ่า การสร้างศาลาาน ป่าบ้านน้ำจ่าเพื่อใช้ประโยชน์ การขอบริจาคที่ดินเพื่อตัดถนนเข้าสวนลำไย โดยทุกคนลงมติว่า "บุคคลใด ที่มาให้ความร่วมมือในการทำถนนครั้งนี้ ถ้าหากมีความประสงค์จะผ่าน หรือใช้เส้นทางสายนี้จะ ต้องให้บุคคลนั้นเสียค่าบริการ ถ้าเป็นผลผลิตลำไย เสียค่าบริการชั่งละ 10 บาท ถ้าขนหิน ลูกธัง เที่ยวละ 20 บาท ให้กรรมการชุมชนลงลายมือชื่อไว้" เริ่มมีการปรึกษาเรื่องของการแยกตำบล ตั้งกรรมการชุมชนชุดใหม่ แบ่งเป็น 7 ฝ่ายคือ ฝ่ายการเมือง ฝ่ายการปกครอง ฝ่ายเศรษฐกิจ ฝ่ายการศึกษา ฝ่ายเยาวชน ฝ่ายการช่างและฝ่ายอนามัย

พ.ศ. 2526 เริ่มพัฒนาชุมชนตามโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง ชุมชนได้รับจาก โครงการสร้างงานในชนบท (กสช.) จำนวน 200,000 บาท เพื่อสร้างฝายน้ำล้น ในหมู่บ้าน แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 12 บล็อก กรรมการหมู่บ้านมีความพยายามที่จะทำให้ชาวบ้านลด ละ เลิกการเล่นการพนัน เพราะชาวบ้านน้ำจ่า เคยถูกจับกุมเรื่องเล่นการพนันมา 2 ครั้งทำให้ เสื่อมเสียชื่อเสียง การออกกฎเกณฑ์เรื่องการช่วยเหลือสงเคราะห์ครอบครัวของสมาชิกกลุ่ม ฅาปนกิจที่ถึงแก่กรรม ให้ผู้รับช่วยงานบำเพ็ญเงินช่วยเหลือจำนวน 20 บาทพร้อมทั้งนำข่าวสารอีก 1 ลิตราไปส่งเคราะห์ การฟื้นฟูประเพณีเดือนยี่เป็ง มีการประกวดโคมลอย กระทั่งดอกไม้ไฟ เลือกบุคคลตัวอย่างในการพึงเทศน์มหาชาติ

พ.ศ. 2527 มีการสร้างศาลาานป่าช้าบ้านน้ำจ่า ใช้แรงงานคนแต่ละหมวดบ้านเกณฑ์ คนมา ปัญหาของหมู่บ้านเรื่องแหล่งน้ำทางการเกษตรเป็นปัญหาหลัก โครงการบนิรูปการเกษตรและ พัฒนาชนบทเข้ามาในชุมชน มีการอบรมและศึกษาดูงานของคณะกรรมการชุมชน โดยไปดูงานใน

จังหวัดภาคอีสาน โครงการปฏิรูปการเกษตรและพัฒนาชนบทจัดประชุมสัมมนาเรื่องปัญหาและการพัฒนาชุมชน มีการบรรยายพิเศษเรื่อง สาเหตุแห่งความยากจนและวิธีแก้ไข ปัญหาด้านวัตถุประสงค์คือการขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ปัญหาด้านจิตใจ คือ ต้องการความสามัคคี ความร่วมมือร่วมใจ ปัญหาด้านการพัฒนา คือ พ่อหลวง เจ้าอาวาสและครูร่วมมือกันนำลูกบ้านพัฒนา ให้ความสำคัญกับคุณค่าของวัฒนธรรมและกฎเกณฑ์ที่ดีงามที่บรรพบุรุษได้รักษามา มีการเสนอให้จัดทำประวัติความเป็นมาของชุมชน เพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่และกำหนดให้กรรมการชุมชนไปศึกษาดูงานแล้วหลังจากกลับมาต้องสรุปว่ามาพัฒนาชุมชนในเรื่องการแก้ปัญหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การจัดตั้งกองทุนนุ้ย การจัดตั้งกองทุนข้าว และจัดตั้งกลุ่มผู้ขายลาบ ในพื้นที่ทางวัดได้อบรมจิตใจชาวบ้านมาก โดยได้เป็นผู้นำในเรื่องการพัฒนาที่ชาวบ้านร่วมกันทำ จะเป็นการแสดงความสามารถในการพัฒนาด้วยตนเองให้เห็น จะได้เป็นหลักฐานให้ทางราชการให้ความช่วยเหลือต่อไป โดยให้ชาวบ้านร่วมมือกันพัฒนาด้วยการช่วยเหลือตนเอง ซึ่งจะเป็นผลดีต่อไป หากทางราชการให้ความช่วยเหลือแต่ก็มาให้ชาวบ้านหวังพึ่งภายนอกจนเกินไป ในปีนี้มีการสร้างฝายน้ำล้นเพื่อเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้งเพื่อทำกิจกรรมผักสวนครัวและเพื่อบริโภค และเลี้ยงสัตว์ โครงการคอนกรีตเสริมเหล็กทำงานด้วยแรงงานราษฎร การวางแผนจัดตั้งเสียงตามสายของหมู่บ้าน ในปีนี้ได้มีการแบ่งแยกตำบล ตั้งตำบลใหม่ คือตำบลศรีบัวบาน ชุมชนบ้านน้ำจ๋า เป็นชุมชนหนึ่งในตำบล

พ.ศ. 2528 การศึกษานอกโรงเรียนเข้ามาจัดกลุ่มสนใจในลักษณะหลักสูตรระยะสั้น 3 เดือน เรียนเสริมสวยและเย็บผ้า ให้คณะกรรมการหมู่บ้านและหัวหน้าบิอกแจ้งลูกบ้าน ในปีนี้จำนวนสมาชิกกลุ่มอาชีพนกิจศพ 334 คน ชุมชนหมู่บ้านน้ำจ๋า ได้รับรางวัลหมู่บ้านพัฒนาดีเด่นอันดับที่ 3 ของอำเภอเมือง ในการพัฒนาหมู่บ้านได้ตั้งกฎเกณฑ์คือให้ชาวบ้านไปทำงานพัฒนาหมู่บ้านเพื่อซ่อมแซมถนน ปรับครอบครัวละ 50 บาทถ้าไม่ไปร่วมงาน

พ.ศ. 2529 ชุมชนได้รับเงินโครงการการสร้างงานในชนบท (กสข.) จำนวน 325,000 บาท นำเงินจำนวนนี้มาสร้างประปาของชุมชน โครงการปฏิรูปเกษตรกรรมและพัฒนาชนบทขยายเขตชุมชนไปอีก 2 หมู่บ้าน คือบ้านจำมัดและบ้านป่าบาง เริ่มวางท่อประปาชุมชนจำนวน 700 ท่อน

พ.ศ. 2530 พรรคการเมืองเข้ามาช่วยเรื่องเงินพี่ของโรงเรียนบ้านน้ำจ๋า จำนวนเงิน 15,000 บาท ในปีนี้มีการเรียรข้าวเปลือกครัวเรือนละ 5 ตัง เพื่อนำไปขายเอาเงินมาสร้างกุฏิ

ขอมีลวก หมวดที่ 1-5 มาใช้ด้วย ส่งชุมชนเข้าประกวด ทางวัดขอมีแดงที่ตายในสวนมีน้ำจามาสร้างกุฏิ

พ.ศ. 2531 ในหมู่บ้านมีปัญหาเรื่องกระแสไฟฟ้าไม่พอ เพราะคนใช้ไฟฟ้ากันมาก จึงต้องตั้งกฎการใช้ ไฟฟ้าและประปาของชุมชน มีการพัฒนาโรงเรียนให้ชาวบ้านไปลงแรงร่วมกัน พัฒนาร้านวันอาทิตย์ มีการติดตั้งหม้อกรองน้ำที่โรงเรียน

พ.ศ. 2532 เลือกตั้งกรรมการชุมชนชุดใหม่ แบ่งออกเป็น 7 ฝ่าย คือ ฝ่ายสวัสดิการ ฝ่ายปกครอง ฝ่ายปราบปราม ฝ่ายวัฒนธรรม ฝ่ายการคลัง ฝ่ายส่งเสริมอาชีพและฝ่ายสาธารณสุข แต่ละฝ่ายต้องมีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ เมื่อเลือกกรรมการชุมชนแล้วต้องไปอบรมที่อำเภอ 2 วัน ในปีนี้มีโครงการของนักศึกษาซึ่งเป็นโครงการส่งเสริมอาชีพสำหรับชุมชน การเพิ่มภูมิทัศน์ให้ชาวบ้านที่เข้าไปปลักลอบตัดฟันต้นไม้ ปรับการเผาถ่านหลุมละ 300 บาท ระบบเสียงตามสายของหมู่บ้านได้รับการสนับสนุนจากบริษัทสามร้อยสี่ มีโครงการปั้นร่องซีเมนต์เพื่อเก็บกักน้ำไว้บริโภค แต่ชาวบ้านเกรงงไม่มีคุณภาพจึงใช้วิธีการซื้อ เจ้าหน้าที่จากป่าไม้เข้าไปจัดประชุมเกี่ยวกับเรื่องป่าชุมชน ให้ชาวบ้านได้รับความรู้ "การมีกฎข้อห้าม ระเบียบทำได้อะไร ทำอย่างไร" "การเก็บหาผลประโยชน์จะได้หรือไม่" "การจัดการทำอย่างไร" และชาวบ้านไม่เห็นด้วยกับการที่จัดการให้เป็นวนอุทยาน การตั้งกฎหมายรักษาป่าน้ำจามา โดยตั้งให้กรรมการชุมชนเป็นผู้พิจารณาเกี่ยวกับการที่จะเห็นสมควรว่าบุคคลใดเป็นผู้ที่ยากจนอยู่บ้านจริง ๆ ก็สมควรอนุญาตให้ แต่ผู้ที่จะปลูกบ้านหรือแยกบ้านใหม่เท่านั้น หรือยากจนจริง ๆ ปล่อยให้ครบตามจำนวนที่ขอมานี้ ถ้าหากขอมยตัดเกินกว่าจำนวนที่ขอมมาทางคณะกรรมการชุมชนมีอำนาจปรับได้และปรับของกลาง ซึ่งที่ประชุมชาวบ้านยอมรับเงื่อนไข ในปีนี้มีการจัดสร้างเวทีสำหรับนักเรียนได้แสดงให้มีความปลอดภัย โดยชาวบ้านร่วมกันจัดสร้าง

พ.ศ. 2533 ชุมชนได้รับงบประมาณสร้างเหมืองฝาย หรืออ่างเก็บน้ำแบบประชาอาสาสร้างที่อ่างเก็บน้ำเก่า ทุกหลังคาเรือนเป็นแรงงานในการจัดสร้าง กรรมการหมู่บ้านจัดสรรร่องเก็บน้ำซึ่งขอมมาแจก ปีกละ 1 ลูก ราคาลูกละ 630 บาท มีการทำฝายแบบประชาอาสาการขุดลอกอ่างเหมืองเพื่อเก็บกักน้ำกว้าง 8 เมตร ต้องตัดไม้บริเวณอ่างเหมืองให้ชาวบ้านช่วยกันดูแล ไม้สักเก็บไว้ที่วัด ไม้อื่นเปิดประมูลเพื่อให้ชาวบ้านค้ำบาเข้าประโยชน์ ถนนผ่านชุมชนจากอน-หล่มสัก 1 ตั้งงบประมาณจัดสร้างในปี 2534 ชาวบ้านได้ตกลงกันว่าจะยอมรับการช่วยเหลือ

การพัฒนาจากทางราชการแต่ได้เข้ามาแบบหวังผลประโยชน์ จะไม่ยินยอมว่ากำไรขาด

พ.ศ. 2534 ในปีนี้โครงการปฏิรูปการเกษตรและพัฒนาชนบท จังหวัดลาหุณาได้เข้ามาซื้อที่ดินจำนวน 2 ไร่เศษ ในราคา 250,000 บาท ไว้ทำประโยชน์ของโครงการ การตั้งกฎการขมยาศนี้ประปาของหมู่บ้านไปใช้ในการเกษตร เป็นการคิดกฎระเบียบให้ปรับ 1,000 บาท หากทำ 3 ครั้งให้ปรับค่าใช้ หมู่บ้านได้รับงบประมาณที่ร้อยละ 2,000 ลิตร จำนวน 265 ไร่ ราคา 238,500 บาท

พ.ศ. 2535 ในปีนี้มีการก่อสร้างศาลาของวัด การทำเขียงแบ่งน้ำ ซึ่งเป็นเขียงเหล็กให้ชาวบ้านทำกันเองโดยกรรมการมีวิศวะให้มีการก่อสร้างกำแพงวัด คณะศรัทธาของวัดเป็นผู้บริจาคครอบครัวละ 200 บาท มีหน่วยงานคณะต่าง ๆ ขอเข้าเยี่ยมชมบ้านน้ำจ๋า คณะกรรมการหมู่บ้านจึงขอให้รักษาภาพพจน์ที่ดีด้วยการเลิกจุดไฟเผาป่า การจัดสร้างเตาเผาสิ่งขี้มูลเพื่อเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อม การจมน้ำข่าของชาวบ้านให้จมน้ำกับ ชกส.

พ.ศ. 2536 การกำหนดระเบียบการใช้น้ำจากฝายน้ำล้นสำหรับการใช้ทำนา การใช้น้ำประปา หน่วยละ 3 บาท ถ้าเกิน 25 หน่วย หน่วยละ 10 บาท

พ.ศ. 2537 สรุปฐานะการเงินของหมู่บ้าน กลุ่มเลี้ยงหมู มีเงินทั้งหมด 60,450 บาท กลุ่มเป็ดตอก มีเงินจำนวน 20,397 บาท กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีเงินทั้งหมด 417,648.90 บาท

พ.ศ. 2538 การพัฒนาชุมชนบ้านน้ำจ๋า ในปีนี้ทำถนนคอนกรีตจากวัดไปสุสาน 1,500 เมตร จุดบ่อบาดาลเพื่อการเกษตร ขอบที่ทำถนน การขุดลอกลำเหมืองระยะความยาว 1,000 เมตร กว้าง 1 เมตร ลึก 1.50 เมตร ประกวดหมู่บ้านได้อันดับที่ 2 ได้รับเงินรางวัล 29,000 บาท รายชื่อคณะกรรมการหมู่บ้านในปีนี้มีจำนวน 13 คน

ก่อนที่หมู่บ้านน้ำจ๋า จะได้รับการพัฒนาตามลำดับปีข้างต้น สภาพของหมู่บ้านไม่ได้เจริญนักจากการสัมภาษณ์ พ่อหลวงผู้หมู่บ้านคนที่ 4 ของหมู่บ้าน (ช่วงระหว่าง 2490-2510) ปัจจุบันอายุ 76 ปี ได้เล่าถึงสภาพของหมู่บ้านทุ่งยาวในสมัยก่อน ว่า

"สภาพยังไม่เจริญ การเดินทางต้องใช้ทางเกวียนบรรทุกสิ่งของไปขายในเมืองในสมัยนั้น ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ถั่ว ยังไม่ได้ปลูกกล้วย ปลูกพืชผักสวนครัว เช่น กะเพรา มะเขือ อาชีพหลักคือการปลูกถั่วลิสง เอาผลผลิตไปขายที่เมือง

สาธุน วิธีการนาบคือการหาบ ถ้ามีผู้มาซื้อที่ไร่ของชาวบ้าน ขายถึงละ 3-6 บาท
 ามมีรถยนต์ การหาบปลูกข้าวเจ้า ข้าวเหนียวเป็นหลัก นาประมาณมี ไร่
 จากผายทานา การปลูกด้วยสมัยก่อนก็ใช้น้ำจากฝน การปลูกลาไยในระยะเริ่มแรก
 นั้นไม่ทราบแน่ชัด แต่ถิ่นเดิมของลาไยอยู่ที่ริมแม่น้ำปิง มีผู้นำกิ่งพันธุ์มาขาย
 ถึงละ 5 บาท ชาวบ้านบางคนก็ซื้อไว้ 10-20 ต้นนำมาปลูก พอคนอื่น ๆ
 เห็นก็ปลูกตามอย่างกัน นาเอาต้นถั่วที่เก็บผลผลิตแล้วมาคลุมโคนต้น ตัวพ่อหลวง
 เองซื้อมาปลูก 200 กว่าต้น คิดเป็นเงินซื้อกิ่งพันธุ์ ประมาณ 8,000 บาท
 านปีแรกก็ให้ผลดีดิดเพียง 20 ต้น มีพ่อค้ามาเหมาสวน คนที่มาเหมาเป็นคนตำบล
 บ้านกลาง านปีหนึ่ง ๆ มีพ่อค้ามาเหมาสวนมาก การหาบานั้น ทุกครัวเรือน
 มีที่ทานา ปีละครั้ง จำนวนบ้านเรือนราษฎรในสมัยก่อนประมาณ 200 หลังคา
 เรือน ทานา 120 หลังคาเรือน"

จากเอกสารสมุดประวัติของชุมชน ำดับบันทึกเรื่องการสงวนที่ดินไว้เป็นป่าอนุรักษ์โดย
 พ่อหลวงกล่าวถึงรายละเอียดของข้อบังคับ คือ

"15 เมษายน 2496 ข้าพเจ้าทั้งหลายได้ตกลงกันสงวนที่ดินไว้แห่งหนึ่ง
 ที่ดินแห่งนี้ติดต่อดั้งแต่เขตผายลงมาถึงของชาวบ้านทิศเหนือติดแม่น้ำสาร
 ำได้ติดต่อย ประมาณ 50 ไร่ ที่ดินรายนี้สงวนไว้เป็นรากฐานของบ้านน้ำจา
 เพราะมีน้ำจาเป็นต้น มีไม้ตะเคียนและไม้สักเป็นต้นและไม้อื่น ๆ ปกคลุม
 อยู่หนาแน่น เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าทั้งหลายจึงได้ออกกฎหมายควบคุมไว้ดัง
 ต่อไปนี้ ข้อ 1 ถ้าผู้ใดทำไร่หรือบุกดินทางฝั่งแม่น้ำสารทำให้ฝั่งพังหรือน้ำเขา
 เข้ามา ทานาให้เสียประโยชน์ ก็ปรับไหมไม่ต่ำกว่า 50 บาท ข้อ 2 ถ้าผู้ใด
 ำบตัดฟันไม้บ้านป่านี้เป็นต้นว่า ไม้สักและไม้อื่น ๆ ปรับไม่ต่ำกว่า 50 บาท
 หรือมากกว่านั้นแล้วแต่ไม้จะใหญ่หรือเล็ก ลงนามโดยผู้แทนและผู้ใหญ่บ้าน"

พ่อหลวงกล่าวถึงชุมชนบ้านน้ำจา ว่าเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียง ำมาได้เป็นชุมชนที่รำรวย
 ที่ชุมชนมีชื่อเสียงเพราะ เป็นชุมชนที่มีการอนุรักษ์ป่า ชาวบ้านมีความสามัคคีกัน พ่อแม่บรรพบุรุษ
 อดยพรยกย้ายมาจากตำบลป่าสัก ย้ายมาทำกินด้วยกัน เป็นครอบครัว เป็นระบบเครือญาติ ชาวบ้าน
 สามารถรวมพลังรักษาป่าไว้ได้ เพราะเริ่มมาจากพ่อหลวงเครื่อง ซึ่งเป็นต้นตระกูลสืบวงศ์มาจาก

เจ้าทางเหนือ ในสมัยนั้นเป็นสมัยราชาธิปไตยเจ้าเมืองมีความศักดิ์สิทธิ์ พุทธอะไรชาวบ้านจะ
เชื่อฟัง คนกลัวกันมาก ทางราชการจึงแต่งตั้งให้เป็นผู้นำหมู่บ้าน

"บ้านเมืองสมัยก่อน คนเร่ง งามงาย เชื่อคนงายเพราะเราไม่มีการศึกษา
ถนนไม่มี โรงพยาบาลไม่มี หากมีชาวบ้านไม่สบายจะรักษาหมอแผนโบราณ
บ้านเมืองสมัยใหม่ มีคนทันสมัยพร้อมเพียงด้วยเครื่องอำนวยความสะดวก
ต้องสอนให้ชาวบ้านได้รู้คิด มีความขยันดี ออกทน พยายาม รักษาสุขภาพ รักษา
วาจา จริยงานการทำงาน คนสมัยนี้ก็รู้วินัย เพราะเรียนมามาก 7-20 ปี
ทีเดียว เรียนมาทั้งโลก ความรู้มันอยู่ที่ใจ แต่เขาก็ทำลืม ต้องการอบรม
ทางจิตใจ ไม่ต้องไปอยู่ที่วัดอยู่ที่บ้านก็ได้ ขอเพียงแค่มศีล 5 อยู่ที่ใจ รู้แต่ศีล
แต่ไม่ปฏิบัติ การสอนในโรงเรียนต้องปลูกฝังให้นักเรียนรักษาป่า"

3.3 สภาพการพัฒนามานปัจจุบัน (พ.ศ. 2539)

ชุมชนบ้านน้ำจ่า มีสภาพปัจจุบันประกอบด้วย 277 ครัวเรือน ประชากรจำนวน
1,094 คน จำนวนที่เป็นชายจำนวน 547 คน เป็นหญิงจำนวน 547 คน สภาพการพัฒนามานปัจจุบัน
ของชุมชนบ้านน้ำจ่า ยังคงรักษารูปแบบของการพัฒนาแต่ดั้งเดิมไว้ กล่าวคือ

ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานของชุมชนบ้านน้ำจ่า เปิดบริการทุกวันที่ 11 ของทุกเดือน ผู้ที่ทำ
หน้าที่สาธารณสุขชุมชนเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขที่ออกปฏิบัติงานในชุมชนมีจำนวน 5 คน
และกิจกรรมที่ยังคงได้รับการกระทำอย่างต่อเนื่อง คือ กิจกรรมกลุ่มแม่บ้าน กิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์
กิจกรรมกลุ่มเหมืองฝาย กิจกรรมอนุรักษ์ป่าชุมชน

กิจกรรมกลุ่มแม่บ้าน หัวหน้ากลุ่มแม่บ้านหรือประธานกลุ่มแม่บ้านกลุ่มนี้มีบทบาทในชุมชน
ในฐานะ เป็นแม่บ้านคอยช่วยเหลือ เรื่องอาหาร เวลาเมื่อเข้ามาเยี่ยมหมู่บ้าน หรือกิจกรรมที่ต้องการ
รวมพลัง เช่น การรวมกลุ่มเพื่อต้อนรับข้าราชการตามแหล่งสูงที่เข้ามาเยี่ยม หรือกิจกรรมทางประเพณี
เช่น การสร้างนี้พระธาตุ ทางอำเภอจะเกณฑ์ชาวบ้านแต่ละหมู่บ้าน กลุ่มที่ถูกเกณฑ์เป็นประจำคือ
กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มแม่บ้านของชุมชนบ้านทุ่งยาว เป็นกลุ่มที่เข้มแข็งกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทสูงในการพัฒนา
หมู่บ้าน

"การเข้ากลุ่มแม่บ้านดี ช่วยเหลือกันเอง มีงานในเมืองก็ไปช่วยกัน เสียเงินค่ากลุ่มด้วย เอาไปซื้ออุปกรณ์การครัวของกลุ่มแม่บ้านเก็บไว้ที่วัด ำให้เขาเข้าไปทำงาน ถ้าคนอื่นต้องเช่า 100-200 บาท สมาชิกกลุ่มแม่บ้านก็พรี ำนาเงินนั้นมาเข้ากลุ่ม"

"ไม่มีปัญหาอะไร การขัดแย้งก็มีบ้างแต่น้อยสาเหตุมาจากผู้กันปรัเรื่อง"

กลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน ำให้ผู้สมัครเป็นสมาชิกนำเงินไปฝากกับกลุ่มทุกวันที่ 2 ของเดือนฝากทุกเดือน สถานที่ที่เจ้าหน้าที่รับฝาก คือ ที่อ่านหนังสือพิมพ์หมู่บ้าน

กลุ่มผู้เลี้ยงหมู เป็นการรวมกลุ่มผู้ที่ประกอบอาชีพเหมือนกัน คือ การเลี้ยงหมู ำให้สมาชิกนำเงินมาฝาก แล้วให้กู้ยืมเงินไปเพื่อเป็นทุนในการเลี้ยงหมู

กลุ่มจักรสาน หรือกลุ่มเปียตอก รวมกลุ่มผู้ที่จักรสาน หรือเปียตอกเป็นอาชีพเสริมเพื่อต่อรองราคากับผู้รับซื้อ การไปซื้อไม้บางซึ่งต้องหามาจากป่า นำมาขายให้ชาวบ้าน มัดละ 20 บาท ประธานกลุ่มอาชีพ เล่าถึงกลุ่มเปียตอก " ครั้งแรกถักเปีย ชาวบ้านทำมานานแล้ว กลุ่มแม่บ้านรวมกลุ่มกัน สาเหตุเป็นเพราะซื้อไม้ได้ในราคาแพง แต่เขามาซื้อเส้นที่เปียแล้ววนราคาถูก เราถูกเอาเปรียบมาก จึงคิดรวมกลุ่มเพื่อขอเงินจากโครงการประมาณ 3,000 บาทนำมาซื้อไม้ แล้วเปียตอกขายอิสระ จากเดิมขายได้ วาละ .30 บาท แต่ถ้าเราซื้อเองขายเอง ได้ในราคาวาละ หมุนเวียนจำนวน 30,000 บาท งานเปียตอกเป็นงานอดิเรกที่ทุกเพศทุกวันสามารถทำได้"

ประธานกลุ่มยังได้กล่าวถึงกลุ่มทอผ้าซึ่งเป็นกิจกรรมการพัฒนาอีกหนึ่งกลุ่มว่ากลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ล้มเหลวในการจัดการที่ผ่านมา เมื่อทอผ้าแล้วขายได้ยาก ำไม่มีตลาดขาย แต่กลุ่มยังคงอยู่ มีสมาชิก กิจกรรมที่ทำคือ การทอผ้าสไบปักดอก ำไม่มีที่ขาย ำใช้เวลาทำนาน ทอผ้าถูก คนที่ทอต้องมีความชำนาญ เก่ง ๆ จึงจะออกมาสวย สมาชิกจึงหันไปเลี้ยงหมูแทน

กลุ่มฌาปนกิจศพ จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือสมาชิก ชาวบ้านในชุมชนจะเป็นสมาชิกกลุ่มการเก็บเงินสมาชิกเป็นเรื่องบ๊องจะเก็บกันว่าจำนวนเท่าไร แต่เมื่อมีสมาชิกคนหนึ่งคนใดเสียชีวิตสมาชิกกลุ่ม เก็บเงินเพิ่มอีกคนละ 20 บาทเพื่อรวบรวมให้กับญาติของผู้ตาม พร้อมทั้งนำข้าวเหนียวบรรจุถุง 1 ลิตรไปช่วยงานศพ กรรมการกลุ่มฌาปนกิจศพเป็นผู้เดินเก็บเงินคนละ 20 บาท และนำถุงใส่ข้าวไปแจกตามบ๊อง

กลุ่มเหมืองผาย "แก่ผาย" คือหัวหน้ากลุ่มเหมืองผาย ปัจจุบันนี้ผู้ที่ดำรงตำแหน่ง"แก่ผาย" การบริหารกลุ่มเหมืองผายของชุมชน แบ่งเป็น 6 ขอย แต่ละขอยจะมีกรรมการประจำขอย และมีสมาชิกทำนา เช่น ขอยที่ 1 มีจำนวนสมาชิกทำนา 38 คน จำนวนที่นาประมาณ 60 ไร่ แบ่งน้ำเข้าขอยโดยใช้เจียงน้ำ หัวหน้าเหมืองผาย หรือ "แก่ผาย"จะเป็นคนคำนวณ น้ำจากลำเหมืองจะปล่อยเข้านาประมาณเดือน พฤศจิกายน-ธันวาคม เดียวนี้ไม่มีน้ำจากเขื่อน ก็สามารถทำเรื่องขอน้ำจากเขื่อนได้ เขื่อนอยู่ที่บ้านจำจิมัด ทำเรื่องขอประมาณ 7-8 วันก็จะได้น้ำ ช่วงที่ขอน้ำคือช่วงหว่านกล้า 1 ครั้ง ปักดำ 1 ครั้ง การคิดราคาค่าน้ำ 1 ตัง/คน ตังละ 100 บาท ในวันขุดลอกลำเหมือง ก็จะมีชาวบ้านมาช่วยทำงานประมาณ 60-80 คนการทำบุญเลี้ยงผาย ก็ยังมีกิจกรรมและพิธีกรรมเช่นเดียวกับเมื่อ 10 ปีก่อน ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในงานพัฒนาขุดลอกลำเหมืองและการทำบุญเลี้ยงผายของชาวบ้านน้ำจ่า ในวันที่ 21-22 พฤษภาคม 2539 ซึ่งชาวบ้านจำนวนประมาณ 80 คน ได้มาช่วยกันขุดลอกลำเหมือง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทั้ง 2 คนมาควบคุมการทำงาน คณะกรรมการกลุ่มเหมืองผายมาร่วมทำงานพร้อมทั้งตรวจสอบรายชื่อสมาชิกแต่ละขอยน้ำ จุดประสงค์ของการขุดลอกลำเหมืองก็คือการกำจัดวัชพืช ต้นไม้ หญ้าที่รกขวางทางน้ำให้หมดไป น้ำจะได้ไหลปลงที่นาของสมาชิกอย่างสะดวก ซึ่งก็เป็นการรวมตัวกันพัฒนาทางอาชีพอย่างหนึ่งของชุมชน จากการสังเกตแล้ว ผู้วิจัยยังได้สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับผู้ที่ปฏิบัติงานถึงภาวะเปรียบเทียบของการรวมกลุ่ม คือ การปรับไหม ใครไม่มาทำงานจะไม่ได้น้ำทำนา หรือถ้าไม่มาครบก็จะปรับเป็น 2 เท่าของแรงงาน ซึ่งราคาประเมินแรงงานวันละ 150 บาท "แก่ผาย"มีหน้าที่ในการบริหารงานและจัดแบ่งงานให้กับลูกผาย การทำงานจะแบ่งเป็น 5 หมวด

ชุมชนบ้านน้ำจ่า ยังคงแบ่งการปกครองครัวเรือนออกเป็นปึก หรือหมวดบ้าน แต่ละปึกมีหัวหน้าปึกคอยแบ่งงานของพ่อหลวงหรือผู้ใหญ่บ้าน จากการสัมภาษณ์หัวหน้าปึกถึงลักษณะของการแบ่งการปกครองออกเป็นปึก แต่ละปึกทำอะไรกันบ้าง ดังจะยกตัวอย่างประกอบคือ ปึกที่ 8 หัวหน้าปึก กล่าวถึงบ้านน้ำจ่า ว่ามีถนนขอยเล็ก เข้าบ้านเรือนราษฎรจำนวน 23 ขอย "เรื่องการทำงานตามระเบียบที่ตั้งไว้เดี๋ยวนี้หย่อนยานแล้วเมื่อก่อนก็ทำกันดี แนวคิดการกระทำนั้น ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้ที่เสนอขึ้นมา เอาแนวการทำงานของเหมืองผายเป็นแนวเหมืองผายทำกันเป็นหมวด ไม่พัวพันกับป่าไม้ ปึกก็รับผิดชอบเฉพาะลูกน้องภายในปึก"

ป๊อกที่ 8 มีจำนวน 16 ครัวเรือน ดำรงตำแหน่งหัวหน้าป๊อก 4-5 ปี เพิ่งเลิกเป็นเมื่อ 2 ปี ที่ผ่านมา การเข้าดำรงตำแหน่งหัวหน้าป๊อกนั้นเป็นการผลัดเปลี่ยนกันเป็นคนละ 1 ปี ต่อมา ภายหลังจึงทำให้เป็นประจำ การออกจากหัวหน้าป๊อกนั้นด้วยสาเหตุ คือสุขภาพไม่อำนวย เช่น สายตาไม่ดี เป็นต้น หน้าที่ของหัวหน้าป๊อก คือ การพัฒนาภายในป๊อก มีงานอะไรจากพ่อหลวง ก็เรียกประชุมลูกป๊อก กิจกรรมที่จัดทำให้มีขึ้นภายในป๊อก คือ กิจกรรมกลุ่มฌาปนกิจ เมื่อมี งานศพลูกป๊อกจะไปช่วยงานกัน สมัครเป็นรุ่น ๆ ละ 10 บาท เงินที่เก็บมาได้จะนำไปฝากที่กลุ่ม ออมทรัพย์ คิดดอกเบี้ยร้อยละ 2 บาท/เดือน ภายในป๊อกสามารถยืมเงินจำนวนนี้ไปลงทุนค้าขายได้ ฐานะการเงินตอนนี้มีอยู่ 40,000 บาท เมื่อมีงานศพสมาชิกจะต้องจ่ายเป็นคนละ 20 บาท และ สมาชิกกลุ่มไปร่วมงานศพ พร้อมทั้งนำข้าวเหนียวบรรจุถุง 1 ลิตร ไปช่วยงาน

"พ่อหลวงแจ้งเรื่องตามสายถึงชาวบ้านทั้งหมด ระยะเวลาหลังนี้ไม่ค่อยประชุม แต่รำเซ็ยตามสาย"

"การแบ่งชุมชนออกเป็นป๊อก ๆ เพราะว่าผู้นำหมู่บ้านคนเดียวไม่สามารถ ดูแลได้ทั่วถึง หัวหน้าป๊อกเปรียบเหมือนผู้ช่วยที่คอยทำหน้าที่ประสาน พ่อหลวง บางคนทำงานไม่เข้มแข็ง ไม่ค่อยมาประชุม การแบ่งเป็นป๊อกจึงเริ่มเมื่อสมัย พ่อหลวงทอน ในสมัยพ่อหลวงประจวบการดี เกราะเรียกชาวบ้านยังคงมีอยู่ ในปัจจุบันไม่มีแล้ว ำเซ็ยตามสายเรียกประชุม สถานที่ที่ใช้ประชุม คือ ศาลาวัด การประชุมครั้งสุดท้าย คือ เดือน พฤศจิกายน 2538"

"หัวหน้าป๊อกไม่ค่อยมีผลงานในเรื่องการรักษาป่าชุมชนมากนัก เป็นเรื่อง ของหัวหน้าเหมืองผาย"

3.4 ปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชนบ้านน้ำจาวประสบความสำเร็จ

การพัฒนาของชุมชนบ้านน้ำจาว ในเรื่องของการพัฒนาชุมชน การรวมตัวเป็นกลุ่มกิจกรรม ต่าง ๆ ของชุมชนตั้งแต่กลุ่มเก่าแก่ที่สุด คือกลุ่มเหมืองผาย กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน กลุ่มฌาปนกิจ และ กลุ่มที่เกิดขึ้นภายหลัง เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเลี้ยงไหม หรือกลุ่มเป็ยตอก เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริม ให้ชาวบ้านรวมตัวเป็นองค์กรชาวบ้านที่มีความเข้มแข็ง สามารถต่อรองกับกระแสสังคมภายนอกได้

สามารถพึ่งพาตนเองทั้งในระดับบุคคลและในระดับชุมชนได้นั้น เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญแล้ว หอจะสรุปได้ ดังต่อไปนี้

3.4.1 ปัจจัยเรื่องความเชื่อ แนวคิดที่มีต่อการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเอง
กลุ่มผู้นำชุมชน ซึ่งได้แก่ พ่อหลวงหรือ แก่บ้าน แก่วัด แก่ผาย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
กรรมการชุมชนตลอดจนหัวหน้าปึก ต่างก็มีความคิดเห็นตรงกันว่าชาวบ้านน้ำจ่า ต้องพึ่งพาอาศัยกัน
ไม่สามารถอยู่คนเดียวได้ จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชน ต่างกล่าวว่า

"อยู่คนเดียวไม่ได้ ต้องพึ่งพาอาศัยกัน"

"การพัฒนาของชุมชนบ้านน้ำจ่า จะเริ่มจากจุดไหนก่อน การพัฒนาควรจะเริ่ม
จากบุคคลก่อน คือทุกสิ่งทุกอย่างจะต้องจากตัวบุคคล ดังพุทธสุภาษิตที่ว่า
"อตตหิ อตตธน นารถ" ตนแลเป็นที่พึ่งของตน เป็นต้น ฉะนั้นเราควรที่จะพัฒนา
ตนเองก่อน"

"จุดแรกที่ชุมชนจะเริ่มพัฒนา ควรให้เป็นขั้นตอน การพัฒนาจะสำเร็จได้
ต้องอาศัย ความขยัน ความอดทน ความมีระเบียบวินัย การเป็นผู้มีความ
ประหยัด ความสามัคคี พร้อมเพรียงกัน และปัจจัยสำคัญคือต้องมีทุน จะมีทุน
ได้ต้องเกิดจากการออม (รวมทุน) การเริ่มพัฒนาหมู่บ้านตามแนวคิดที่ได้
รับการอบรม โดยการสำรวจสถานที่ คน แรงงาน วัสดุ เงิน เพศแพร่
ความคิด ขอความร่วมมือจากชาวบ้าน วางโครงการพัฒนา ปฏิบัติตาม
โครงการ และมีการติดตามประเมินผลโครงการ"

"เรื่องการพัฒนาที่ชาวบ้านร่วมกันทำ จะเป็นการแสดงความสามารถในการ
พัฒนาด้วยตนเองให้เห็น จะได้เป็นหลักฐานให้ทางราชการให้ความช่วยเหลือ
ต่อไป โดยให้ชาวบ้านร่วมมือกันพัฒนาด้วยการช่วยเหลือตนเอง ซึ่งจะเป็นผลดี
ต่อไป หากทางราชการให้ความช่วยเหลือ แต่ก็ให้ชาวบ้านหวังพึ่งภายนอก
จนเกินไป"

3.4.2 ปัจจัยสภาพความสำเร็จที่เกิดจากกิจกรรมการรักษาป่าชุมชน
การพัฒนาของชาวบ้านน้ำจ่าที่กลุ่มองค์กรของหมู่บ้านได้ตั้งระเบียบกฎเกณฑ์และผลที่ได้

จากการกระทำนั้น ทำให้ชุมชนบ้านน้ำจ่าสามารถรักษาป่าชุมชนซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์ของชาวบ้านจนเป็นปึกแผ่น เป็นที่รู้จักของภายนอก มีหน่วยงานภายนอกจำนวน 213 คณะ (จากเอกสารบันทึกตรวจเยี่ยมของชุมชน) ที่ได้บันทึกไว้เป็นหลักฐานนั้นเป็นสภาพของความภาคภูมิใจ และเป็นปัจจัยส่งผลให้ชาวบ้านน้ำจ่า มีความมั่นใจในการกระทำของตนเองมากยิ่งขึ้น ดังจะยกตัวอย่างข้อคิดเห็นที่หน่วยงาน กลุ่มบุคคลที่เข้ามาศึกษาดูงานการอนุรักษ์ป่า ซึ่งได้แก่ โครงการเสริมสร้างศักยภาพองค์กรชุมชน ภาควิชาส่งเสริมการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, กองประสานการพัฒนาชนบท สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, นักศึกษาอาสาพัฒนาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งประเทศไทย, สำนักงานป่าไม้จังหวัดลำปาง คณะสัตวศาสตร์คึกคัก "คุณภาพชีวิตกับสิ่งแวดล้อม" สถาบันวิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ คณะโครงการปกป้องป่าไม้เมืองไทย สำนักนายกรัฐมนตรี(นายอภิลาศ รัตตานนท์) ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดนครปฐมและหน่วยงานอื่นอีกมากมาย ตลอดจนชาวต่างประเทศ 55 คณะที่เข้ามาดูงานการรักษาป่าบ้านน้ำจ่า ตัวอย่างเช่น Australia, Laos, Tanzania, Canada, Pakistan เป็นต้น ดังข้อความที่จะยกมาเป็นตัวอย่างต่อไปนี้

"ขอให้กำลังใจในการรักษาป่าอย่างเข้มแข็งต่อไป เพื่อชาวบ้านน้ำจ่าและชาวโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคตข้างหน้า"

"ขอชื่นชมกับผู้นำและชาวบ้านน้ำจ่า ที่ได้ใช้ความพยายามในการรักษาป่าไว้ และได้ปล่อยป่าที่เสื่อมโทรมได้รับการฟื้นฟูเป็นอย่างดี ทั้งนี้ได้เห็นความร่วมมือที่ดีระหว่างชาวบ้านด้วยกันเอง และทีมงานของป่าไม้จังหวัดลำปาง ซึ่งทำเป็นตัวอย่างที่ดีแก่หมู่บ้านอื่น ๆ ด้วย" (สำนักนายกรัฐมนตรี (นายอภิลาศ รัตตานนท์) (7 สิงหาคม 2536)

"การจัดการเรื่องป่าชุมชนบ้านน้ำจ่า ซึ่งเปรียบเสมือนมหาวิทยาลัยแห่งการจัดการเรื่องป่าชุมชน จากประสบการณ์การต่อสู้ การมานะบากบั่นและความสามัคคีของพ่อแม่พี่น้องบ้านน้ำจ่า จะเป็นแบบอย่างเป็นแผนแม่บทที่เกิดจากชาวบ้านกันเอง และสามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ "

"รู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนคนไทยกลุ่มหนึ่งได้มีสำนึกแห่งการอนุรักษ์ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นปอเกิดแห่งอาชีพและการดำเนิน ชีวิตของราษฎรภายในท้องถิ่นและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคตินิยมและสำนึกแห่งการอนุรักษ์จะยังคงอยู่ในหัวใจของพวกท่านทุกคน รวมไปถึงเยาวชน และลูกหลานอันเป็นตัวอย่างหนึ่งของประชาชนคนไทยโดยทั่วไปได้หันมามอง ย้อนถึงคุณค่าแห่งทรัพยากรป่าไม้และธรรมชาติ"

"หวังว่าบ้านน้ำจ่า จะได้รับความสำเร็จและเป็นตัวอย่างในเรื่องการ รักษาป่านี้สืบไป" (ดิเรกศักดิ์ จันทรงวิวัฒน์, 10 ตุลาคม 2535)

"รู้สึกประทับใจในการเอาใจใส่ดูแลรักษาป่าซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ทั่วไปและที่สำคัญ แนวคิดนี้จะสำเร็จได้ ทุกหน่วยงานไม่ว่ารัฐ และประชาชน ต้องเห็นความสำคัญและสร้างจิตสำนึกร่วมกัน (ชัยพร พิบูลศิริ 22 มกราคม 2537)

"เห็นว่าชาวบ้านได้ร่วมมือร่วมใจกันรักษาป่าเป็นอย่างดีแต่ยังมีปัญหาไฟป่า (ตามที่พ้อใหญ่เส้าหิ้ง) จึงหวังว่าชาวบ้านจะได้รักษาป่าชุมชนเป็นสมบัติ สืบต่อไปของลูกหลานและเป็นตัวอย่างอันดีงานให้แก่ชาวบ้านที่อื่น ๆ ทั่วประเทศชาติได้เป็นตัวอย่าง จะทำให้ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้มากมาย" คณะวิจัยสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และเจ้าหน้าที่จาก สมาคม YMCA (อภิชัย พันธเสน, 19 พฤษภาคม 2537)

"เป็นป่าที่ร่มรื่นดีมาก และแสดงให้เห็นว่าพลังชาวบ้านที่มีความสำคัญมาก ในการต่อสู้ปกป้องทรัพยากรท้องถิ่น" ชมรมอนุรักษ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (20 กันยายน 2537)

3.4.3 ปัจจัยความเข้มแข็งขององค์กรผู้นำในชุมชน

องค์กรผู้นำในชุมชนบ้านน้ำจ่า ทั้งที่เป็นองค์กรตามกฎหมาย ซึ่งได้แก่ผู้นำหมู่บ้านและ คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และองค์กรที่จัดตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งได้แก่กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเหมืองผาย กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มอาชีพต่าง ๆ มีการทำงานที่เข้มแข็งจริงจัง

การตั้งกฎระเบียบเพื่อปฏิบัติร่วมกัน การตรวจสอบ ความเข้มข้นของการลงทะเบียนสมาชิกที่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับทางที่กิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาภายในชุมชนนั้นได้รับการปฏิบัติตาม ทำให้กลุ่มเจริญก้าวหน้าเป็นปึกแผ่น ส่งผลถึงการพัฒนาของหมู่บ้านทำให้ชาวบ้านและกลุ่มองค์กรสามารถพึ่งตนเองได้ทางความคิด การตัดสินใจจนเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียง ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้จากคำกล่าวและข้อความต่อไปนี้

"ได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการดูแลป่าของชุมชน สร้างกฎเกณฑ์ขึ้นเพื่อบังคับใช้ ทำให้เกิดผลดีต่อการอนุรักษ์ป่า ด้านอาหารเป็นตัวอย่งที่ดีอันหนึ่งงานการช่วยกันอนุรักษ์ป่า ฝ่ายพัฒนาการอาเภอก็ให้การสนับสนุนในโครงการปลูกกล้าไม้สักและเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านให้เป็นประโยชน์" (วิชัย ตันศิริ, 8 กุมภาพันธ์ 2537)

"กฎเกณฑ์ที่ชุมชนบังคับกันคือ ถ้ามีใครตัดฟันก็จะปรับสินไหมเหมือนสมัยก่อนคือ ปรับต้นละ 20 บาท ของกลางริบเป็นของส่วนรวม ต่อมากฎเกณฑ์หรือข้อบังคับนี้ได้เปลี่ยนแปลง เพิ่มปรับเป็น 50 บาท/ต้น และต่อมาก็เพิ่มเป็น 100 บาท/ต้น สัญญา และค่าปรับเหล่านี้เป็นข้อตกลงระหว่างผู้นำชุมชนและชาวบ้าน โดยลูกบ้านจะลงลายมือชื่อในสัญญาทุกคน ส่วนเงินค่าปรับจะนำเข้ากองทุนเหมืองฝาย ส่วนของกลางจะนำไปใช้ในการกิจการของชุมชน เช่น สร้างวัดและโรงเรียนเป็นต้นทั้งหมดที่กล่าวถึงนี้ เป็นวิธีการจัดการกับป่าของชุมชนบ้านน้ำจ่า "

"การกำหนดระเบียบการใช้น้ำจากฝายน้ำล้นสำหรับการใช้ทำนา การใช้น้ำประปา หน่วยละ 3 บาท ถ้าเกิน 25 หน่วย คิดหน่วยละ 10 บาท"

"การตั้งกฎการขมยใช้น้ำประปาของหมู่บ้านไปใช้ในการเกษตร เป็นการผิดกฎระเบียบปรับปรับ 1,000 บาท หากทำ 3 ครั้งให้ปรับปรับปรับ"

"การขอบริจาคที่ดินเพื่อตัดถนนเข้าสวนลำไย โดยทุกคนลงมติว่า"บุคคลใดที่นำให้ความร่วมมือในการทำถนนครั้งนี้ ถ้าหากมีความประสงค์จะผ่านหรือใช้เส้นทางสายนี้จะต้องให้บุคคลนั้นเสียค่าบริการ ถ้าเป็นผลผลิตลำไยเสียค่าบริการแข่งละ 10 บาท ถ้าขนหิน ลูกแร่เที่ยวละ 20 บาท ให้

กรรมการชุมชนลงลายมือชื่อไว้"

"การจัดสรรนี้ในระบบเหมืองผายซึ่งได้ทราบความเป็นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2456 ประกอบกับการวางแผน ภูธรเขียบและมีความร่วมมือจากราชฐานหมู่บ้านในการรักษาภูธรเขียบอย่างจริงจัง ทำให้บ้านน้ำจ่า บ้านน้ำจ่าจึงมีทั้งแหล่งต้นน้ำที่มีป่าดงดิบความชื้นไว้ได้มาก"

3.4.4 ปัจจัยที่ปรึกษาขององค์กรผู้นำของชุมชนบ้านน้ำจ่า

กลุ่มผู้นำชุมชนบ้านน้ำจ่า มีที่ปรึกษาที่มีความรู้ มีประสบการณ์การทำงานและเป็นผู้ที่ทำงานเพื่อผลประโยชน์ของชุมชนและส่วนรวม จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำที่ข้อมูลหลักของชุมชนซึ่งให้ข้อคิดเห็นที่มีต่อที่ปรึกษาขององค์กรผู้นำชุมชนบ้านน้ำจ่า และจากการศึกษาเอกสารบันทึกการตรวจเยี่ยมชุมชนบ้านน้ำจ่า ดังต่อไปนี้

"คุณจรรยา NGO ำที่คำแนะนำเป็นที่ปรึกษาของกลุ่มแม่บ้าน คุณจรรยาเป็นคนในชุมชน แก่เป็นที่ปรึกษาของชาวบ้าน มีเรื่องอะไรก็โทรศัพท์ไปที่คุณจรรยา คุณจรรยาเป็นลูกหลานของพ่อหลวงเครื่อง"

"อาจารย์ศรีชุมก็คอยช่วยงานในท้องถิ่น แต่เก็บไม่คอยพูด"

"I was also impressed with the headman's (Khun Jarun) good leadership and responsiveness to community needs" (Gerald Fry University of Oregon U.S.A., August 31 1993)

4. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง

4.1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต

การที่ชุมชนบ้านน้ำจ่า มีความสามารถในการพึ่งตนเองได้มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 5 ปัจจัย ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกการศึกษา ซึ่งได้แก่ การพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยี การพึ่งตนเอง

ด้านเศรษฐกิจ การพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติ การพึ่งตนเองด้านจิตใจและการพึ่งตนเองด้านสังคมวัฒนธรรม และปัจจัยภายในการศึกษาซึ่งได้แก่การสร้างความสามารถในการจัดการและการสนับสนุนจากภายนอกชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง ซึ่งสามารถแยกเป็นปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยนำเสนอการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งตนเองระดับชุมชนดังต่อไปนี้

4.1.1 ปัจจัยภายนอกการศึกษา

ปัจจัยภายนอกการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนบ้านน้ำจาว เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับการพึ่งตนเองของชุมชน ซึ่งได้แก่ปัจจัยภาวะการพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจและด้านสังคมวัฒนธรรม ซึ่งปัจจัยภายนอกการศึกษานี้เป็นปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อให้การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตประสบความสำเร็จได้ ในแต่ละด้านมีดังต่อไปนี้

4.1.1.1 ด้านเทคโนโลยี

ในชุมชนมีความหลากหลายเพื่อการแก้ปัญหาพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ซึ่งได้แก่การใช้รถแทรกเตอร์ไถนาขนาดใหญ่ การใช้ระบบน้ำจากท่อหมุนน้ำที่นำดินลำบายานถูดึง การผลิตยา ใส่นุ้บหมักและปุ๋ยวิทยาศาสตร์เพื่อการเกษตร

4.1.1.2 ด้านเศรษฐกิจ

ชุมชนมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของชุมชน โดยร้อยละ 94.97 ประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ การทำนาเป็นการผลิตเพื่อการบริโภคและเพื่อขาย ประชากรร้อยละ 68.59 ออกไปทำงานภายนอกชุมชนในโรงงานอุตสาหกรรม ร้อยละ 98.19 ของประชากรมีที่ดินทำกิน และมีรายได้เฉลี่ย 50,000 บาท/ปี

4.1.1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

ภาวะการพึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน มีตัวแปรย่อยในเรื่องลักษณะทางโครงสร้างกายภาพ คุณภาพของทรัพยากร ซึ่งชุมชนบ้านน้ำจาว เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบขอบแอ่งเชิงเขาใหม่ เิงเขาขุนตาล ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบสลับเนินเขา อยู่ห่างจากอำเภอประมาณ 9 กิโลเมตร มีถนนลาดยางถึงชุมชนตัดผ่านชุมชนไปสู่ชุมชนอื่น บ้านเรือนราษฎรปลูก

สร้างสองข้างถนน ระยะ 4 กิโลเมตร

ลักษณะคุณภาพของทรัพยากรที่มีในชุมชน ดินที่มี เป็นดินที่ราบขอบแอ่งเชิงงาหม่มบริเวณ เทือกเขาขุนตาล เพาะปลูกได้แต่ให้ผลผลิตไม่ดีนัก แหล่งน้ำ ริมแม่น้ำสารซึ่งเป็นสาขาไหลลงแม่น้ำกวัง น้ำน้อยไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูกภายในชุมชนมีแหล่งน้ำซับเรียกว่า "น้ำจา" อยู่ในป่าชุมชนที่ชาวบ้านช่วยกันอนุรักษ์ไว้แต่ครั้งบรรพบุรุษ และใช้น้ำจากฝนตามธรรมชาติน้ำจากบ่อบาดาลส่วนตัวและสาธารณะ ป่ามี วนชุมชนมีพื้นที่ป่าชุมชนอนุรักษ์ไว้โดยชาวบ้านจำนวน 1,800 ไร่ ชาวบ้านสามารถบริโภคของป่าได้ แรงงาน ว่างแรงงานร้อยละ 68.59 ของครัวเรือนไปรับจ้างทำงานนอกชุมชน เข้าไปเป็นกลับ การทำการเกษตรในชุมชนมีวัยสูงอายุ

4.1.4.1 ด้านจิตใจ

ชุมชนมีภาวะการพึ่งตนเองด้านจิตใจ ด้วยการมีจิตสำนึกในการพึ่งตนเองทางอาชีพ ช่วยตัวเอง มีความเข้มแข็งและจริงจังไม่ทิ้งงานโดยพิจารณาได้จาก การเป็นคนขยันในการทำงาน ชาวบ้านประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ ร้อยละ 94.47 มีการทำงานเพื่อส่วนรวม การมีจิตสำนึกต่อครอบครัว มีความขยัน ประหยัด ออมทรัพย์ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี ด้วยการสมัครเป็นสมาชิกป๊อกบ้าน สะสมและออมทรัพย์กับสมาชิก ร่วมทำงานในโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

4.1.1.5 ด้านสังคมวัฒนธรรม

ผู้นำชุมชน "พ่อหลวง" หรือผู้ใหญ่บ้าน บริหารหมู่บ้านโดยใช้ระบบหมวดบ้านหรือป๊อกบ้าน ซึ่งเป็นการบริหารแบบให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วม การประสานงานกันของผู้นำในชุมชน "แก่บ้าน" "แก่วัด" "แก่ผาย" ทำหน้าที่บริหารงานของชุมชน มีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง

4.1.2 ปัจจัยภายในการศึกษา

ปัจจัยภายในการศึกษานชุมชนบ้านน้ำจา คือปัจจัยที่เป็นการสร้างความสามารถในการจัดการเพื่อการพึ่งตนเองและการได้รับการสนับสนุนด้านการเรียนรู้ทางอาชีพจากภายนอกชุมชน ซึ่งวิเคราะห์ได้ ดังนี้

4.1.2.1 การสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี

วิเคราะห์ได้จาก การที่ภายในชุมชนมีผู้นำ กลุ่มองค์กรผู้นำ มีการจัดการทางด้านเทคโนโลยีเพื่อ การแก้ปัญหาการประกอบอาชีพของชุมชน ด้วยการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อต่อตรงกับตลาด เช่น กลุ่มผู้เลี้ยงหมู กลุ่มจักสาน กลุ่มผู้เลี้ยงไก่ มีการแก้ปัญหาด้านปัจจัยการผลิตด้วยการใช้เทคโนโลยี

จัดการน้ำด้วยระบบเหมืองฝาย ประยุกต์ใช้กับระบบชลประทานซึ่งเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ การลงแรงงานตามประเพณีดั้งเดิม การใช้จ่ายยานพาหนะขนส่งผลผลิตและการใช้ระบบคุ้มบ้านช่วยบริหารงานพัฒนาทางอาชีพของชุมชน ส่วนการสนับสนุนจากภายนอกชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองทางเทคโนโลยีนั้นชุมชนได้รับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน เข้ามาให้ความรู้และเป็นที่ปรึกษา โดยเข้ามาในลักษณะโครงการปฏิรูปการเกษตรและการพัฒนาชนบท ชักนํ้าโครงการต่าง ๆ เข้ามาให้ความรู้ในเรื่องการทำแก๊สชีวภาพจากมูลหมู พากุ่มแม่บ้านไปศึกษาดูงานภายนอกชุมชน และการเป็นแรงสำคัญสนับสนุนด้านความคิด วิธีการในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

4.1.2.2 การสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ

ชาวบ้านมีการออมเงินกับกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชนด้วยการสมัครเป็นสมาชิกกลุ่ม ซึ่งดำเนินการลงทุนเป็นค่านายหน้าแม่หลงและค่าจ้างแรงงาน ในชุมชนมีการรวมกลุ่มทางอาชีพ มีบทบาทหน้าที่เพื่อการสร้างขีดความสามารถในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ กลุ่มแม่บ้านถือว่าเป็นกลุ่มอาชีพที่มีบทบาทสูง และยังเป็นกลุ่มที่ขยายกลุ่มย่อยออกเป็นกลุ่มอาชีพที่มีลักษณะการประกอบอาชีพคล้ายกัน เช่น กลุ่มเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เป็นต้น ส่วนการสนับสนุนจากภายนอกเพื่อการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจนั้น ชุมชนได้รับการสนับสนุนในเรื่องของการให้ความรู้ การศึกษา การอบรม ดูงาน และการชักนํ้าองค์กรหรือหน่วยงานเข้าไปให้ความรู้เรื่องการพัฒนาทางอาชีพ โดยโครงการปฏิรูปการเกษตรและการพัฒนาชนบท การศึกษาดูงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาให้ความรู้ในลักษณะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้นำหรืออาศัยผู้นำในชุมชน

4.1.2.3 การสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติ

ภายในชุมชนได้จัดให้มีการอนุรักษ์ป่าชุมชน ทำหน้าที่อนุรักษ์ป่าไว้ในชุมชน ออกกฎระเบียบเพื่อเป็นการห้ามการบุกรุกทำลายป่า ป้องกันการตัดไม้ของชาวบ้าน ตลอดจนการรวมพลังชาวบ้านต่อรอบกับหน่วยงาน หรืออาศัยภายนอกที่หวังผลประโยชน์จากป่าชุมชน และองค์กรนี้สามารถสืบทอดแนวความคิดวิธีการอนุรักษ์ป่ามาตั้งแต่ปี 2467 เริ่มอนุรักษ์ป่าจำนวน 60 ไร่ ถัดในปี 2539 ขยายพื้นที่การอนุรักษ์ป่าได้มากกว่า 1,800 ไร่

นอกจากกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนแล้ว

บ้านน้ำจั้นยังได้มีการรวมกลุ่มเหมืองผายขึ้นจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร กลุ่มเหมืองผายเป็นกลุ่มที่มีหน้าที่หลักในการจัดการน้ำเพื่อการทานา เริ่มก่อตั้งมาตั้งแต่ปี 2464 โดยใช้วิธีการแบบดั้งเดิม สร้างกฎ ระเบียบขึ้นเพื่อจัดการแบ่งส่วนการใช้น้ำให้กับสมาชิกกลุ่ม การดำเนินงานของกลุ่มเหมืองผายประสานกันอย่างใกล้ชิดกับการทำงานของกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยที่ผู้นำกลุ่มที่ 2 เป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความนับถือ ศรัทธาและเชื่อฟัง ประกอบกับการปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างจริงจัง การลงโทษปรับสินไหมผู้ทำผิดกฎเป็นไปอย่างเข้มงวด ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรของชุมชนมีผลงานเพื่อการพึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนการสนับสนุนจากภายนอกชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน และกลุ่มเหมืองผาย ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการจัดการทรัพยากรเพื่อการพึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาตินี้ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ในรูปของโครงการพัฒนาต่าง ๆ การได้รับคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านอนุรักษ์ป่าตัวอย่างจากผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน พ.ศ. 2520 ทำให้ผู้นำกลุ่มผู้นำและชาวบ้านมีความภาคภูมิใจและภายนอกประเทศทำให้ชุมชนได้รับความรู้จากข้อคิดเห็น เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดระหว่างกัน ทำให้ชุมชนพัฒนา เพื่อคนพึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนมากขึ้น

4.1.2.4 การสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองทางจิตใจ

ชุมชนจัดให้มีการสร้างจิตความสามารถในการพึ่งตนเองทางจิตใจให้

กับชาวบ้านด้วยการสนับสนุนกิจกรรมดำเนินงานของกลุ่มองค์กรภายในชุมชน การรักษากฎ ระเบียบให้มีความศักดิ์สิทธิ์ ปฏิบัติจริงจัง สร้างความสามารถในการจัดการน้ำให้กับกลุ่ม การแบ่งส่วนการบริหารออกเป็นป้อมบ้าน ให้แต่ละป้อมบ้านบริหารงานสร้างงานภายในและแวกเดียวกัน ทำให้เกิดการแข่งขัน และร่วมมือกันทำงาน การปฏิบัติตามกฎระเบียบที่วางไว้ก็เป็นการสร้างวินัยให้เกิดขึ้นกับชาวบ้าน ส่วนการสนับสนุนจากภายนอกเพื่อการพึ่งตนเองด้านจิตใจนั้น การที่ชุมชนได้รับการคัดเลือกเป็นชุมชนตัวอย่างด้านการอนุรักษ์ทำให้เป็นที่รู้จักของบุคคลและหน่วยงานภายนอก มีหน่วยงานมาศึกษาดูงานจำนวนมาก หน่วยงานเหล่านี้เข้ามาให้ความรู้ เสริมกำลังใจ ชื่นชมต่อการทำงานของชุมชนสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองทางจิตใจให้มากขึ้น

4.1.2.5 การสร้างความสามารถการพึ่งตนเองทางสังคม วัฒนธรรม

การที่ชุมชนจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มองค์กร ที่จัดตั้งขึ้นภายในชุมชน ทำให้กลุ่มหรือองค์กรมีความมั่นคงมากขึ้น กิจกรรมที่กลุ่มสมาชิกร่วมกันทำ เช่น การรวมกลุ่มเพื่อปฏิบัติงานภายนอกชุมชนของกลุ่มแม่บ้าน การนัดประชุมสมาชิกที่บ้านทุกวัน ที่ 2-6 ของเดือน เป็นต้น การจัดให้มีการศึกษาอบรมเรื่องของการประกอบอาชีพ การศึกษาดูงาน หรือการได้รับการแนะนำจากหน่วยงานภายนอก เป็นการพัฒนาความสามารถของชุมชน การสื่อสารจากผู้นำบ้านถึงหัวหน้าป้อมด้วยวิธีการประชุมโดยตรงและการประชาสัมพันธ์ตามสายประกาศนึ่งให้ชาวบ้านได้รับข่าวสารข้อมูล ส่วนการสนับสนุนจากภายนอกชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองทางด้านสังคมวัฒนธรรมนั้น ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากบุคคลและหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน เรื่องการให้ความรู้ ประสบการณ์ การเป็นที่ปรึกษาและพาผู้นำชุมชนหรือองค์กรไปศึกษาดูงาน เพื่อพัฒนาผู้นำหรือองค์กรที่มีความสามารถในการพึ่งตนเองได้มากขึ้น

4.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนโรงเรียนบ้านน้ำจ่า เป็นโรงเรียนแห่งเดียวที่มีอยู่ในชุมชนบ้านน้ำจ่า เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โรงเรียนบ้านน้ำจ่า มีอายุการก่อตั้งยาวนานถึงปัจจุบันอายุ 57 ปี จัดการศึกษาให้กับเด็กวัยเรียนในชุมชนบ้านน้ำจ่า มีเด็กจำนวนมากที่จบการศึกษาชั้นสูงสุดของโรงเรียนแล้วไปศึกษาต่อในระดับสูง และมีจำนวนมากเช่นเดียวกันที่จบการศึกษาแล้วไปประกอบอาชีพอยู่ในชุมชน คนเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนบ้านน้ำจ่ามีการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองและสามารถพึ่งตนเองได้ทางอาชีพ

นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษามีความสามารถพื้นฐานในการประกอบอาชีพอิสระ มีคุณลักษณะพื้นฐานตามที่หลักสูตรกำหนด คือ การทำงานเป็น มีนิสัยรักการทำงาน มีการปรับปรุงงานอยู่เสมอ รู้กระบวนการจัดการ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ ซึ่งมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ปัจจัยลักษณะพื้นฐาน และปัจจัยด้านเงื่อนไขอื่น ซึ่งแต่ละปัจจัยสามารถวิเคราะห์ได้ ดังนี้

4.2.1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม

4.2.1.1 สภาพแวดล้อมด้านครอบครัว

ครอบครัวของผู้ปกครองในชุมชน ประกอบอาชีพหลักทำนา ร้อยละ 72.20 ร้อยละ 68.59 ประกอบอาชีพรับจ้างในนิคมอุตสาหกรรม และโรงงาน ร้อยละ 94.47 ประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ ร้อยละ 98.19 มีที่ดินเป็นของตนเอง รายได้เฉลี่ยครัวเรือน 50,000 บาท/ปี (เดือนละประมาณ 4,000 บาท) ทุกครัวเรือนมีการออมทรัพย์กับกลุ่มออมทรัพย์ของบึงบ้าน และ กลุ่มอาชีพของชุมชน

ทัศนคติของผู้ปกครองที่มีต่อการศึกษาของโรงเรียน ผู้ปกครองอยากให้ลูกได้เรียนต่อจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้น เพราะการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมในปัจจุบันรับการศึกษาขั้นต้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ส่วนเรื่องการประกอบอาชีพทำนา ทาสวนลาไยนั้นผู้ปกครองให้ความคิดเห็นว่าทำมาตามที่บรรพบุรุษได้ทำไว้ การทำนาไว้สำหรับบริโภค เหลือจึงนำออกขาย อยากให้ลูกได้ทำงานในโรงงานมากกว่า และอยากให้โรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนเปิดขยายการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

4.2.1.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมด้านโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชน เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นในการทำงาน มีความต้องการรณรงค์ให้นักเรียนได้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จุดเน้นของโรงเรียน คือ การส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนต่อในระดับสูง โดยมีความผูกพันกับชุมชนท้องถิ่น ด้วยการร่วมกับชุมชนจัดกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน ส่วนนโยบายเรื่องการสอนอาชีพให้ความสำคัญในลักษณะของการปฏิบัติจริงตามกิจกรรมที่กำหนดในหลักสูตร ส่งเสริมให้โรงเรียนจัดกิจกรรม โครงการงานอาชีพ เช่น โครงการเลี้ยงไก่บนบ่อปลา โครงการปลูกผักสวนครัว เป็นต้น

ครูผู้สอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ เป็นครูที่สอนประจำชั้นโดยสอนตามงานที่กำหนดในแผนการสอน มีกิจกรรมเสริมในลักษณะของโครงการ กิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพที่โรงเรียนจัดให้มีขึ้นเพื่อเสริมการเรียนการสอนในรูปแบบโครงการ กิจกรรม เช่น กิจกรรมการปลูกป่าชุมชน การเลี้ยงไก่บนบ่อปลา กิจกรรม

ฐานค้าสหกรณ์ เป็นต้น

4.2.1.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมด้านชุมชน

ชุมชนบ้านน้ำจ้ำ มีลักษณะเป็นชุมชนที่มีโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพที่เอื้อต่อการคมนาคม ติดต่อกับสื่อสาร ชุมชนอยู่ห่างจากตัวอำเภอ 9 กิโลเมตร เส้นทางลาดยางถึงชุมชน 1 กิโลเมตร ศักดิ์สิทธิ์พร้อม โรงเรียนซึ่งตั้งอยู่ในชุมชนเป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก นักเรียนในชุมชนเดินทางมาเรียนในเมืองมากกว่า โรงเรียนมีอาณาเขตกว้าง มีพื้นที่สำหรับทำการเกษตร องค์กรชุมชน โดยการนำของผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มผู้นำทั้งแบบเป็นทางการและ อย่างไม่เป็นทางการ มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนสูงมีการประสานงานกับผู้บริหารโรงเรียน แต่ไม่ต่อเนื่อง เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนย้ายบ่อย (เฉลี่ยแล้วคนละ 2 ปี) องค์กรผู้นำ และผู้นำชุมชนจึงมีบทบาทต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนตามบทบาท กรรมการศึกษา(ในปี 2539 เปลี่ยนระเบียบใหม่ บทบาทเรียกใหม่ว่า กรรมการโรงเรียน) ที่โรงเรียนจัดให้ แบบแผนการผลิตของชุมชน ดังได้กล่าวแล้วว่าชุมชนทุ่งยาว ประกอบ อาชีพหลักทำนา ทำสวนลำไย รับจ้างทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม นิคมอุตสาหกรรม สภาพความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญ กับชุมชน และทำงานร่วมกับชุมชนได้ดี แต่ผู้บริหารย้ายบ่อย ผู้นำชุมชนต้องการผู้บริหาร โรงเรียนที่อยู่โรงเรียนในชุมชนนานกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อจะได้พัฒนาการศึกษาของชุมชนให้ดีขึ้น สำหรับครูผู้สอนกับชุมชนนั้น เนื่องจากในโรงเรียนมีครูซึ่งเป็นคนอยู่ในตระกูลเก่าแก่ของชุมชน ทำให้เกิดการเชื่อมประสานกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คณะครูในโรงเรียนให้ความสำคัญกับ เรื่องการให้ภูมิปัญญาของชาวบ้านมาสอน ในโรงเรียนเพื่อปลูกฝังให้นักเรียนได้รักและผูกพัน กับชุมชน

4.2.2 ปัจจัยด้านคุณลักษณะพื้นฐาน

นักเรียนทำงานเป็น มีความรู้ ทักษะ รู้จักใช้เครื่องมือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ โดย นักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ได้เรียนรู้ตามที่ครูสอน เป็นกิจกรรมการปฏิบัติจริง นักเรียน สามารถทำงานร่วมกับเพื่อนนักเรียนในกลุ่มได้ มีนิสัยรักการทำงาน มีความรู้ มีความสามารถ เจตคติที่ดีต่องานมีความรับผิดชอบงาน ประหยัดอดออม นักเรียนในโรงเรียนมีความกระตือรือร้น ต่อการทำงานร่วมกับเพื่อนโดยพิจารณาได้จาก การที่นักเรียนไม่ผลยงาน เอาใจใส่ต่องาน การ

ชักชวนกันออกไปหาของมาขาย การที่นักเรียนสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ของโรงเรียน แสดงว่าเป็นผู้มีนิสัยรู้จักประหยัดอดออม มีการปรับปรุงงาน สามารถวิเคราะห์งานได้ ในการทำกิจกรรมโครงการของโรงเรียน นักเรียนสามารถบอกข้อบกพร่องของงานที่ทำได้ นักเรียนปลูกต้นไม้ ในโครงการปลูกป่าชุมชน ทำมัตนต้นไม้ไม้โต สาเหตุใดบ้าง การบำรุงรักษาจะต้องทำอย่างไร เป็นต้น รู้กระบวนการจัดการ มีการวางแผน การคิด การคำนวณค่าใช้จ่ายในการทำงานได้ นักเรียนในโรงเรียนที่เรียนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่องการเลี้ยงไก่ นักเรียนสามารถบอกได้ว่า ราคาจำหน่ายไก่ในตลาดได้ว่าควรจำหน่ายในราคาเท่าไร และนักเรียนยังมีการวางแผนการทำงานในช่วงเรียนได้ว่า ควรมอบภาระหน้าที่เรื่องใดให้กับใคร เป็นต้น

4.2.3 ปัจจัยเงื่อนไขอื่น

ปัจจัยเงื่อนไขอื่นในเรื่องของการพึ่งตนเองระดับบุคคลนี้ได้แก่ การสนับสนุนเป็นพิเศษในเรื่องอาชีพ เช่น การที่นักเรียนได้ทุนการศึกษาเพื่อการเรียนอาชีพ การได้รับคัดเลือกเพื่อเรียนอาชีพใดอาชีพหนึ่ง หรือ ตลาดต้องการผู้เรียนจบสาขาอาชีพนี้เป็นพิเศษ เป็นต้น สำหรับในชุมชนบ้านน้ำจาวนี้โรงเรียนจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังคุณลักษณะทางวิชาการควบคู่ไปกับคุณลักษณะทางอาชีพ จึงไม่มีปัจจัยเงื่อนไขอื่น

5. รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง

5.1 รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต

รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนบ้านน้ำจาว นั้น เกิดขึ้นจากกลุ่มแม่บ้านในชุมชนเป็นฐานความรู้ (Community-based Model) โดยมีลักษณะการรวมกลุ่มชาวบ้านจัดตั้งกองทุนเพื่อบริการชาวบ้านด้วยกันในการทำการเกษตร และเพื่อเป็นรายได้เสริม เช่น การปลูกผักสวนครัว ปลูกถั่วลิสง เลี้ยงหมู เลี้ยงวัว เลี้ยงปลา เป็นต้น กิจกรรมกองทุนดังกล่าวตั้งอยู่ภายใต้การดำเนินงานของกลุ่ม

แม่บ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มหลักทางสังคมในชุมชนที่สร้างเสริมรายได้ให้แก่สมาชิกกลุ่มนอกเหนือจากรายได้จากอาชีพหลัก คือ การเกษตร กลุ่มแม่บ้านจึงเหมือนเป็นการรวมตัวกันเพื่อช่วยกันคิด ช่วยกันทำงานหมู่สมาชิก เพื่อหาวิธีการเพิ่มรายได้ให้กับตนเอง เมื่อรวมสมาชิกที่มีอาชีพเสริมหลากหลายขึ้นได้ตั้งเป็นกลุ่มย่อย คือ กลุ่มเลี้ยงหมู กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มทอผ้า และกลุ่มเปียตอก จากการวิเคราะห์โครงสร้างและหน้าที่ของการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตในชุมชนบ้านน้ำจางแล้ว สรุปลักษณะองค์ประกอบของรูปแบบได้ ดังต่อไปนี้

5.1.1 โครงสร้างและการจัดการ

5.1.1.1 การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตในชุมชนนี้ กำหนดเป้าหมายขึ้นเพื่อการพึ่งตนเอง

1) การพึ่งตนเอง

1.1) ด้านเทคโนโลยี-ความมีภูมิปัญญา

จากการเล่าของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก กล่าวถึงภูมิปัญญาของชุมชนในการคิดค้นเรียนรู้วิธีการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร เมื่อคิดวิธีการได้แล้วก็ยังคิดกระบวนการดำรงรักษา คิดกระบวนการ ถ่ายทอดความรู้และกิจกรรมต่าง ๆ ให้คงอยู่และวิธีการนั้นให้มีความต่อเนื่อง ดังคำกล่าว

"การก่อตั้งชุมชนาน ปี 2464 ซึ่งนายเครื่อง เป็นผู้หมู่บ้านคนแรกของชุมชนบ้านน้ำจาง ท่านได้ชักชวนลูกบ้านจำนวน 30 ครอบครัวทำการขุดลำเหมือง ทาอยู่ 3 ปี จึงสำเร็จ พอขุดลำเหมืองเสร็จก็ทึ่ฝาย ซึ่งใช้ไม้ไผ่มาทาวีธีคือ เจาะไม้ไผ่เป็นรู ห่างกัน ประมาณ 1.00 เมตร ทั้งข้างล่างและข้างบน แล้วเอามาเรียงกันใช้หลักยาว ประมาณ 1.00 เมตร บัดตรงรูที่เจาะ แล้วเอาค้อนตอกทับกันขึ้นเป็นชั้น ๆ จนได้ระดับปากเหมือง น้ำก็จะไหลเข้าเหมืองพอดี ฝายถูกแรกสร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2467 พร้อมกับการสงวนเขตป่าบริเวณปากลำเหมือง ซึ่งมีชื่อ

เรียกกันแต่เดิมว่า "บ้านน้ำจา" มีเนื้อที่ประมาณ 60 ไร่ เนื่องจากมีไม้
ตะเคียนขนาดใหญ่หลาย ๆ ต้น มีน้ำซับหรือน้ำจาวไหลออกตลอดเวลา
หลังจากสร้างฝายและขุดเหมืองเสร็จแล้ว ผู้นำชุมชนคือ พ่อหลวงเครื่อง
ได้ทำการแบ่งที่ดินให้กับผู้ที่มีส่วนร่วมในการขุดเหมืองและสร้างฝายคนละ
10 ไร่ จนเกิดเป็นองค์กรชาวบ้านที่จัดการเกี่ยวกับน้ำและรักษาบ้านน้ำจา
อันนี้จึ้น"

ภูมิปัญญาชุมชนในการจัดการน้ำด้วยระบบเหมืองฝายนี้เป็นเทคโนโลยีพื้นบ้านที่
รับการสืบทอดมาจนถึงยุคสมัยปัจจุบัน โดยมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับการจัดการน้ำด้วย
ระบบชลประทาน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาสมัยใหม่ได้อย่างเหมาะสม และชาวบ้านน้ำจายัง
คงอนุรักษ์และสืบทอดให้คนรุ่นหลังได้ เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาชุมชน
กลุ่มเหมืองฝายซึ่งเป็นกลุ่มที่มีหน้าที่หลักในเรื่องการจัดการน้ำเพื่อการทำนาตามแนวคิดนี้ได้
เริ่มก่อตั้งมานานแล้ว มีวิธีการแบบดั้งเดิม นั่นคือ การสร้างกฎ ระเบียบขึ้นเพื่อจัดการแบ่ง
ส่วนการใช้น้ำให้กับสมาชิกกลุ่มอย่างเป็นธรรม การดำเนินงานของกลุ่มเหมืองฝายยังมีการ
ประสานกันอย่างใกล้ชิดกับการทำงานของกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยที่ผู้นำกลุ่มทั้ง 2 นี้เป็นคน
ที่ชาวบ้านให้ความนับถือ ศรัทธาและเชื่อฟัง ประกอบกับการรักษากฎระเบียบอย่างจริงจัง
ลงโทษปรับสินไหมผู้ฝ่าฝืนอย่างเข้มงวด ทำให้กลุ่มมีความมั่นคงและเป็นกลุ่มแกนนำของชุมชน

"การจัดสรรน้ำในระบบเหมืองฝายซึ่งได้ทราบความเป็นมาตั้งแต่ปี พ.ศ.

2456 ประกอบกับมีการวางแผน กฎระเบียบและมีความร่วมมือจาก

ราษฎรบ้านหมู่บ้านในการรักษากฎระเบียบอย่างจริงจัง ทำให้บ้านน้ำจา

บ้านน้ำจา จึงมีทั้งแหล่งต้นน้ำที่มีป่าดูซับความชื้นไว้ได้มาก"

นอกจากภูมิปัญญาเรื่องระบบเหมืองฝายเพื่อการแบ่งปันน้ำแล้ว ฝายานชุมชนบ้าน
น้ำจา ยังมีความรู้ ความสามารถทางด้านอาชีพ เรื่องการจักสาน สานแข่งและการเปียตอก
เป็นต้น การเปียตอกนั้นทุกคนในชุมชนสามารถทำได้ เป็นภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดให้กับ
คนรุ่นใหม่ของชุมชนเช่นเดียวกับภูมิปัญญาเรื่องระบบเหมืองฝาย การสานแข่งลำไย ก็เป็น
ภูมิปัญญาของชุมชนที่ยังไม่ได้รับการถ่ายทอด จากคำสัมภาษณ์ลุงเป็น "ยังมีพ่อหลวงเขียวอีกคน
ที่สานได้ในชุมชนนี้" ลุงเป็นมืออาชีพทำสวนลำไยและประกอบอาชีพเสริมด้วยการสานแข่งลำไย

ชาย แข่ง 1 ลูก 1 สล้าไยดี 20-25 กิโลกรัม อายุการไยงาน 3 ปี วัสดุที่ใช้คือ ไม้ค้ำ

เทคโนโลยีสมัยใหม่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพชุมชนบ้านน้ำจ่า เป็นเทคโนโลยีที่ได้จากหน่วยงานภายนอกชุมชนนำมาใช้ในการประกอบอาชีพของชุมชนเช่นเดียวกัน มีลักษณะของการเลือกรับเฉพาะที่ตรงกับลักษณะนิสัยและแบบแผนการผลิตของชุมชน จากการสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้านคนปัจจุบันหรือ "พ่อหลวง" และผู้นำกลุ่มแม่บ้าน เกี่ยวกับความรู้สมัยใหม่ของการประกอบอาชีพเกษตรซึ่งมีทั้งการาสัญยวิทยาศาสตร์ การบำรุงดิน การฉีดยาฆ่า ลายไย ระบบชลประทาน การไยรถแทรกเตอร์ไยนา พรวนดิน ปรับดินปลูกลายไย พันธุ์ลายไยแทนพันธุ์พื้นเมือง หรือแม้แต่ การทาบกึ่งชีวภาพที่ใช้มูลหมูเป็นวัตถุดิบ

"การเพาะเห็ดนางฟ้า ไรยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ บางรายก็ทา บางรายก็ไม่ทา เพราะไม่เหมาะกับตนเอง ลงทุนสูง รวมแล้วประมาณ 5 หมื่นบาท ขายได้คืนะ วันละ 60 กิโล ๗ ละ 20 บาท"

"ต้องไปอบรมเรื่องการเพาะเห็ดนางฟ้า ซึ่งหน่วยงานพัฒนากรและเกษตร อาเภอเข้ามาเผยแพร่ ไรยโรงเรือน ต้องไยเงินสูง"

1.2) ด้านเศรษฐกิจ-ความพอค้ำในฐานะความเป็นอยู่

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพนชุมชนบ้านน้ำจ่า เป็นการศึกษาเพื่อการสร้างความสมคูล ความพอค้ำในฐานะความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชุมชน ส่งเสริมความสามารถในการประกอบอาชีพและยังได้เสนอช่องทางในการประกอบอาชีพที่แตกต่างจากอาชีพเดิมของชาวบ้าน ทั้งนี้เพื่อการสร้างรายได้ให้เพียงพอกับรายจ่าย เหลือเป็นเงินออมสำหรับการลงทุนด้วยการเก็บออมกับกลุ่มอาชีพที่ตนเองเป็นสมาชิกได้ด้วย

กลุ่มแม่บ้าน เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาการประกอบอาชีพ สร้างรายได้ให้กับแม่บ้านนอกเหนือจากรายได้ประจำ กลุ่มแม่บ้านเป็นเหมือนกลุ่มที่รวมตัวกันเพื่อช่วยกันคิดช่วยกันทาานหมู่สมาชิก เพื่อหาวิธีการเพิ่มรายได้ให้กับตนเอง ส่วนมากกลุ่มแม่บ้านจะแบ่งกลุ่มแยกย่อยออกเป็นกลุ่มเล็ก ๆ อีก ลักษณะกลุ่มที่ประกอบอาชีพเหมือนกัน เช่น กลุ่มเลี้ยงหมู กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มทอผ้าและกลุ่มเป็ยดอก เป็นต้น ประธานกลุ่มแม่บ้าน ได้เล่าถึงการเกิดกลุ่มและการพัฒนาของแต่ละกลุ่มมาที่ฟัง ดังต่อไปนี้

"ในตอนแรกก็ไม่เข้าใจเรื่องการตั้งกลุ่มแต่อย่างใด แต่ก็อยากทาให้แม่หญิง

มีงานทำ การรวมกลุ่มทำอย่างไรไม่เข้าใจ อยากให้ทุกคนมาร่วมกันด้วยความสมัครใจ เจ้าหน้าที่ 4 กระทรวงหลักจากอำเภอเข้ามาอบรมให้อยู่ 4-5 ปี ทำอย่างไรก็ไปเกิดประโยชน์ เลยมารวมกลุ่มอาชีพ การรวมกลุ่มอาชีพเลี้ยงหมู เริ่มเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2524 องค์การยูนิเซฟมาให้ความช่วยเหลือร่วมกับเจ้าหน้าที่จาก 4 กระทรวงหลัก ชาวบ้านเลี้ยงหมูด้วยการต้มผักกาดหูกิน นักวิชาการเข้ามาอบรมเรื่องการเลี้ยงหมู ลงทุนคนละ 5,000 บาท หาแม่พันธุ์มาทับ พ่อพันธุ์ตายอีก ประสบกับความขาดทุน เหลือทุนอยู่ 4,000 บาท หากหมดทุนจำนวนนี้กลุ่มอาชีพเลี้ยงหมูต้องยุติแน่ ในปี พ.ศ. 2526-2527 โครงการปฏิรูปการเกษตรและพัฒนาชนบท โดยจรรยา นาคโครงการเข้ามาในชุมชน

เจ้าหน้าที่ผู้หญิงเข้ามาช่วย แม่หญิงเหมือนกัน มันสู้กันรู้เรื่อง ให้ผู้หญิงมีงานทำ ทำให้ผู้ชายเชื่อถือ เขามัวเชื่อ แม่หญิงอยู่อะไรไปลไปเชื่อ บั่นความสำคัญของแม่หญิง แม่หญิงทำอะไรได้พร้อม แม่หญิงอยู่อะไรไปน่าเชื่อ เพราะแม่หญิงปิ้งคอกหอย เชื่อไปได้ ทำไปได้ เลยไปดูงานโครงการปฏิรูปที่อำเภอสารภี หมู่บ้านดอนแก้ว ร่วมเดินทางไปกับโครงการอีกหลายแห่ง ไปต่างจังหวัด เช่น พิจิตร นครสวรรค์ ขอนแก่น อุทัยธานี สงขลา ไปศึกษาอบรมที่กระทรวงวิทยาศาสตร์ ได้ข้อคิดว่าผู้หญิงถ้าทำงานให้เด่นจะมีผู้ยอมรับ ต้องทำงานให้ชาวบ้านเห็น ในปี พ.ศ. 2528 กลับมาฟื้นกลุ่มเลี้ยงหมูใหม่ เริ่มจากเงินทุนที่มีอยู่ 4,000 บาท ซื้อลูกหมูมาเลี้ยง 4-5 ตัว ตั้งกฎระเบียบขึ้นมาเพื่อให้สมาชิกปฏิบัติ เงินทุนลงไป 500 บาท ขายได้กำไร 1,000-2,000 บาท กลุ่มคิดกำไร 100 บาท หากเลี้ยงแล้วตายให้คืนทุนกับกลุ่ม ทำไปเรื่อย ๆ ปัจจุบันนี้มีทุน 70,000 บาท หากสมาชิกมีปัญหาเรื่องการเลี้ยงหมูก็สามารถมาคุยกันได้ ในปี พ.ศ. 2528 นี้ กลุ่มผู้เลี้ยงหมูได้ระดมเงินทุนใหม่ ตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้น สมาชิกประมาณ 20 คน เรียกสัจจะทุกวันที่ 2 ของเดือน ผากได้คนละ 10-50 บาท ถึงเวลา 10 ปีให้เงินปันผล จะผากหรือจะถอนก็ได้

เพิ่มสมาชิกเป็น 150 คนแล้ว ถึงเวลา 10 ปี มีเงินทุน 400,000-500,000 บาท ผากได้ 8 ปี เอมมาตั้งกลุ่มเงินทุนเงินกู้ในปี พ.ศ. 2531 ลองกู้กัน

สมาชิกสามารถกู้ยืมได้ไม่เกินรายละ 1,000 บาท ยังไม่รู้ผลว่าจะเป็นอย่างไรร สมาชิกลองมาตั้งระเบียบกฎเกณฑ์ร่วมกัน กำหนดว่า 1,000 บาท คิดดอกเบี้ยร้อยละ 2 บาท/เดือน ทำได้ 1 ปี หักดอกเบี้ยออกครึ่งหนึ่งนำมาคิดเพื่อการคืนเงินให้กับสมาชิก สมาชิกสามารถถอนหุ้นได้ เหลืออยู่ประมาณ 40 คน จำนวนเงินทุน 100,000 บาท นำมาเป็นเงินทุนสำหรับสมาชิกกู้ยืมไปลงทุนเลี้ยงหมู"

นอกจากชาวบ้านจะเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพในชุมชนแล้ว ชาวบ้านในชุมชนยังเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร 135 คน คิดเป็นร้อยละ 13.99 โดยเป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมและปศุสัตว์ที่คืนมีชาวบ้านเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพเกษตร 143 คน คิดเป็นร้อยละ 14.82

จากคำสัมภาษณ์ของประธานกลุ่มแม่บ้าน สมาชิกกลุ่มและชาวบ้านในชุมชนต่างก็ให้ความสำคัญกับกลุ่มแม่บ้านในฐานะ เป็นองค์กรหลักที่สร้างความสามารถในการพึ่งตนเองให้กับชุมชน เป็นกลุ่ม/องค์กรที่สนับสนุนการบริหารงานของผู้นำและกลุ่มผู้นำในชุมชนบ้านน้ำจาว

1.3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ-ความเป็นธรรมชาติ

สภาพการพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน จากเอกสารของชุมชนและรายงานการวิจัยระบุว่า ชุมชนบ้านน้ำจาว ตั้งอยู่บริเวณที่ราบระหว่างหุบเขาทางด้านทิศเหนือของเทือกเขาขุนตาล และขอบแอ่งเชิงเขาใหม่ ทำให้สภาพพื้นที่เป็นที่ราบสลับด้วยเนินเขาที่มีความสูงโดยเฉลี่ย ประมาณ 500 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2536) มีแม่น้ำสาร ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาขุนตาล ซึ่งอยู่ทางด้านตะวันออกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน เป็นแหล่งน้ำสำคัญของชุมชนแห่งนี้ทั้งในด้าน การบริโภคและการเพาะปลูก ลำน้ำสารนี้ไหลมาบรรจบกับแม่น้ำกวังที่ตัวเมืองลำพูนแล้วไหลออกสู่แม่น้ำปิงที่บ้านน้ำจาว มีพื้นที่จำนวน 4,300 ไร่ แบ่งเป็นที่อยู่อาศัยและหัวไร่ปลายนา ประมาณ 400 ไร่ ที่ทำการเกษตร ประมาณ 2,100 ไร่ และเป็นบริเวณป่าน้ำจาวร่วมกับพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่ขยายออกไปเป็นป่าชุมชนและต้นน้ำประมาณ 1,800 ไร่ ชุมชนบ้านน้ำจาว จึงนับว่าเป็นชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติในหลาย ๆ ด้าน ทั้งด้านน้ำ ป่าไม้และดิน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งมีอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตสร้างความ
เป็นธรรมชาติให้เกิดขึ้นด้วยการอนุรักษ์ พื้นฟู สร้างจิตสำนึกร่วมกันในการรักษาทรัพยากร
ธรรมชาติที่มีอยู่อย่างชุมชน โดยเฉพาะป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ ด้วยการตั้งกลุ่มขึ้นจัดการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ และการดำเนินงานของกลุ่มองค์กรเหมืองผาย และกลุ่มอนุรักษ์ป่า
ชุมชนของหมู่บ้านนี้ได้ร่วมกันตั้งระเบียบกฎเกณฑ์ขึ้น ทำให้ชุมชนบ้านน้ำจ่า สามารถรักษาป่า
ชุมชนซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์ของชาวบ้านจนเป็นปึกแผ่น เป็นที่รู้จักของภายนอก มีหน่วย
งานภายนอกจำนวน 213 คณะ (จากเอกสารบันทึกตรวจเยี่ยมของหมู่บ้าน) ที่ได้บันทึกไว้
เป็นหลักฐานนั้นเป็นสภาพของความภาคภูมิใจและเป็นปัจจัยส่งผลให้ชาวบ้านน้ำจ่า มีความ
มั่นใจในการกระทำของตนเองมากยิ่งขึ้น ดังจะยกตัวอย่างข้อคิดเห็นที่หน่วยงาน กลุ่มบุคคล
ที่เข้ามาศึกษาดูงานการอนุรักษ์ป่า ซึ่งได้แก่ โครงการเสริมสร้างศักยภาพองค์กรชุมชน
ภาควิชาส่งเสริมการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, กองประสานการ
พัฒนาชนบท สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, นักศึกษาอาสาพัฒนา
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งประเทศไทย,
สำนักงานป่าไม้จังหวัดลำปาง, คณะถ่ายทอดสารคดีชุด "คุณภาพชีวิตกับสิ่งแวดล้อม" สถาบัน
วิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์, คณะโครงการปกป้องป่าไม้
เมืองไทย สำนักนายกรัฐมนตรี, ภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดนครปฐม
และหน่วยงานอื่นอีกมากมาย ตลอดจนชาวต่างประเทศ 55 คณะที่เข้ามาดูงานการรักษาป่า
น้ำจ่า ตัวอย่าง เช่น Australia, Laos, Tanzania, Canada, Pakistan ดังข้อความ
ที่จะยกมาเป็นตัวอย่างต่อไปนี้

"ขอให้กำลังใจในการรักษาป่าอย่างเข้มแข็งต่อไป เพื่อชาวบ้านน้ำจ่า
และชาวโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคตข้างหน้า"

"ขอชื่นชมกับผู้นำและชาวบ้านน้ำจ่า ที่ได้ใช้ความพยายามในการรักษา
ป่าไม้ไว้ และได้พยายามทำให้ที่เสื่อมโทรมได้รับการฟื้นฟูได้อย่างดี ทั้งนี้
ได้เห็นความร่วมมือที่ดีระหว่างชาวบ้านด้วยกันเอง และทีมงานของ
ป่าไม้จังหวัดลำปาง ซึ่งทำเป็นตัวอย่างที่ดีแก่หมู่บ้านอื่น ๆ ด้วย"

(สำนักนายกรัฐมนตรี นายอภิลาศ โอสถานนท์, 7 สิงหาคม 2536)

"การจัดการเรื่องป่าชุมชนบ้านน้ำจ่า ซึ่งเปรียบเสมือนมหาวิทยาลัยแห่งการจัดการเรื่องป่าชุมชน จากประสบการณ์การต่อสู้การมาเนบากัน และความสามัคคีของพ่อแม่พี่น้องบ้านน้ำจ่า จะเป็นแบบอย่างเป็นแผนแม่บทที่เกิดจากชาวบ้านกันเอง และสามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ "

"รู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนคนไทยกลุ่มหนึ่งได้มีสำนักแห่งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นบ่อเกิดแห่งอาชีพและการดำเนินชีวิตของราษฎรภายในท้องถิ่นและหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คติธรรมและสำนึกสำนักแห่งการอนุรักษ์จะยังคงอยู่ในหัวใจของพวกท่านทุกคน รวมไปถึงเยาวชนและลูกหลานอันเป็นตัวอย่างหนึ่งของประชาชนคนไทยโดยทั่วไปได้หันมามองย้อนถึงคุณค่าแห่งทรัพยากรป่าไม้และธรรมชาติ"

"หวังว่าบ้านน้ำจ่า จะได้รับความสำเร็จและเป็นตัวอย่างในเรื่องการรักษาป่านี้สืบไป" (ธีรศักดิ์ จันทรวงศ์วัฒน์, 10 ตุลาคม 2535)

"รู้สึกประทับใจในการเอาใจใส่ดูแลรักษาป่าซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติไว้และที่สำคัญ แนวคิดนี้จะสำเร็จได้ทุกหน่วยงานไม่ว่ารัฐและประชาชนต้องเห็นความสำคัญและสร้างจิตสำนึกร่วมกัน" (ชัยพร พิบูลศิริ)

"เห็นว่าชาวบ้านได้ร่วมมือร่วมใจกันรักษาป่าเป็นอย่างดีแม้ยังมีปัญหาไฟป่า (ตามที่พ่อใหญ่เล่าให้ฟัง) จึงหวังว่าชาวบ้านจะได้รักษาป่าชุมชนเป็นสมบัติสืบต่อไปของลูกหลานและเป็นตัวอย่างอันดีงานให้แก่ชาวบ้านที่อื่น ๆ ทั่วประเทศได้เป็นตัวอย่าง จะทำให้ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้มากมาย" คณะวิจัยสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเจ้าหน้าที่จากสมาคม YMCA (อภิชัย พันธเสน, 19 พฤษภาคม 2537)

1.4) ด้านจิตใจ-ความมีคุณธรรม

ชาวบ้านน้ำจ่า มีวิถีปฏิบัติที่ใกล้ชิดพุทธศาสนาและความเชื่อพื้นบ้านที่มีอยู่แต่ดั้งเดิม ความเชื่อทั้งสองแนวทางนี้ทำให้คนในชุมชนเป็นผู้ที่มีความเชื่อฟังคำสั่งสอนและประพฤติปฏิบัติตนตามแนวความเชื่อที่ยึดถือกันมาตั้งแต่โบราณ และยังเป็นการสร้างความสามัคคีในชุมชนอย่าง

สม่ำเสมอด้วยตามที่ชาวบ้านชุมชนบ้านน้ำจ๋า มีความเชื่อเกี่ยวกับผีป่าตามธรรมเนียม เพราะ
บ้านน้ำจ๋าจะมีการอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งมีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ความเชื่อเรื่องการทักทายเลี้ยงผาย
ทุกปีชาวบ้านจะต้องไปทักทายที่ผายน้ำจ๋าอยู่ป่าชุมชน ตามความเชื่อของชาวบ้านคือ การทักทาย
ตามประเพณีความเชื่อจะทำให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ทำให้ชาวบ้านมีน้ำทานา เป็นความเชื่อ
ของชาวบ้านเรื่องผายและผายน้ำจ๋าที่มีการจัดพิธีกรรมการเลี้ยงผายเป็นประจำทุกปี

1.5) ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมีเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรี

ชาวบ้านน้ำจ๋าจะมีการประกอบอาชีพหลักทานา ทาสวนลาไยและการประกอบอาชีพ
เสริม ซึ่งทานายามว่างของชาวบ้าน โดยชาวบ้านต่างก็หาอาชีพเสริมทานแตกต่างกันไป
อาชีพเสริมในชุมชนจึงมีหลากหลาย เป็นอาชีพที่เพิ่มรายได้ให้กับชาวบ้านได้ อาชีพเสริมที่
ชาวบ้านทำที่ผู้วิจัยสังเกตพบได้ คือ การเปียดอก การเก็บของป่าขาย เช่น แผลง
ยอดผักหวาน น้าไปขายในตลาด การเปียดอกนี้ชาวบ้านน้ำจ๋า สามารถทำเป็นกันทุกคน
ไม่ว่าจะเป็นเด็กเล็กหรือผู้อาวุโส การเปียดอกเป็นรายได้เสริมของชาวบ้าน สามารถทำได
นยามว่าง ทำได้ทั้งเด็กเล็กจนถึงผู้อาวุโส

นอกจากวัฒนธรรมทางอาชีพยามว่างซึ่งได้แก่อาชีพเสริมบางอาชีพของบ้าน
นชุมชนแล้ว การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตของคนใน
ชุมชนยังมีบทบาทในการส่งเสริมการรวมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชน ซึ่งมีอานาจในการต่อรอง
เพื่อศักดิ์ศรีของกลุ่มและชุมชนด้วย

ดังได้กล่าวแล้วว่าวิถีชีวิตของคนบ้านน้ำจ๋า เป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ต้องต่อสู้
ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดจากความลำบากยากแค้น การอพยพย้ายถิ่นของบรรพบุรุษที่หนีความ
แห้งแล้งกันดารมาตั้งรกรากยังสถานที่แห่งนี้ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยป่าไม้และแหล่งน้ำ ทำให้
คนรุ่นก่อนมีความรู้สึกหวงแหนทรัพยากรป่าไม้ ไร่ของป่าไม้ จนตั้งขึ้นเป็นกลุ่มองค์กร
อนุรักษ์ป่าขึ้น ความที่คนเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกคนต้องประกอบอาชีพเกษตรกรรม น้ำจึงเป็น
ทรัพยากรอีกอย่างหนึ่งที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ในสมัยก่อนน้ำจะไดมาจากฝนตาม
ธรรมชาติ เมื่อมีฝนตกจึงมีน้ำทานาการเกษตร ประกอบกับป่าไม้ที่พวกเขารักษารวันนั้นเป็นต้น
กำเนิดน้ำ มีน้ำซับไหลอยู่เป็นประจำทำให้เกิดระบบการแบ่งปันน้ำเพื่อการประกอบอาชีพ

เกษตร เกิดเป็นกลุ่มองค์กรที่จัดระบบสหกรณ์การแปรรูปน้ำ เพื่อการประกอบอาชีพนี้ขึ้น ทั้ง 2 กลุ่มเป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นเพื่อจัดการกับปัจจัยการผลิตของชุมชน ถึงแม้ว่าในปัจจุบันปัจจัยนี้ เพื่อการผลิตสามารถได้มาด้วยระบบชลประทาน การรักษาป่าไว้ไม่มีความจำเป็นต่อการประกอบอาชีพตั้งแต่ก่อนแล้ว แต่ชาวบ้านน้ำจาก็ยังคงรักษาไว้ สืบต่อไปและยังขยายพื้นที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาเอกลักษณ์และศักดิ์ศรีของบรรพบุรุษและชุมชนไว้ จากการศึกษาเอกสารบันทึกการประชุมหมู่บ้านและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด วิธีการจัดการกลุ่มองค์กรเก่าแก่ 2 กลุ่มของชุมชนที่ผ่านมานั้นมีส่วนในการสร้างความรักในศักดิ์ศรีของคนบ้านน้ำจ่า ลักษณะของความเป็นคนตั้งใจจริง พึ่งตนเอง รักษาและปฏิบัติตามกฎที่ตั้งไว้ อย่างเคร่งครัดเพื่อส่วนรวม รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน มีความเชื่อและศรัทธาต่อการรวมกลุ่มปฏิบัติงานว่าให้ประโยชน์กับสมาชิกและสร้างอนาคตรองรับได้ ลักษณะนิสัยดังกล่าวนี้ สามารถวิเคราะห์ได้จากบันทึกการประชุมของหมู่บ้านในเรื่องและเหตุการณ์สำคัญ คือ การร่วมมือกันพัฒนาชุมชน (พ.ศ. 2524) การรวมกลุ่มกันต่อต้านกลุ่มผู้บุกรุกป่าชุมชนของชุมชน (พ.ศ. 2517) การรวมกลุ่มอาชีพหวนชุมชนเพื่อแก้ปัญหาการขาดผลผลิตตกต่ำ (พ.ศ. 2522, 2525) และการขยายอาณาเขตป่าชุมชน (พ.ศ. 2527) ซึ่งลักษณะนิสัยของคนในชุมชนบ้านน้ำจ่าโดยรวมนี้แสดงถึงเอกลักษณ์และศักดิ์ศรีของคนบ้านน้ำจ่า

2) การสร้างคุณลักษณะพื้นฐาน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแสดงความคิดเห็นที่มีต่อทัศนคติต่อการประกอบอาชีพ ว่ามีความตั้งใจ มีความมุ่งมั่น ความเป็นคนขยันหมั่นเพียร ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ใฝ่ศึกษาหาความรู้ทางอาชีพ สอนใจ ใฝ่รู้เกี่ยวกับตลาดและช่องทางอาชีพ และมีทัศนคติที่ดีต่อการรวมกลุ่มกันทางอาชีพ การมีความสามัคคี จึงทำให้ชาวบ้านในชุมชนบ้านน้ำจ่า สามารถพึ่งตนเองได้ทางอาชีพ

"การทำสวนลำไย ต้นทุนการผลิต ในเรื่องการซื้อปุ๋ยคอก ปุ๋ยวิทยาศาสตร์

การใช้เงินในการบำรุงรักษาตลอดช่วงอายุ ขาดไม่ได้ ฉีดยาพอบประมาณ"

"การเข้ากลุ่มแม่บ้านดี ช่วยเหลือกันเอง มีงานในเมืองก็ไปช่วยกัน เสียเงิน

ค่ากลุ่มด้วย เอาไปซื้ออุปกรณ์การครัวของกลุ่มแม่บ้านเก็บไว้ที่วัด ให้เขาเช่า

ไปทำงาน ถ้าคนอื่นเช่า 100-200 บาท สมาชิกกลุ่มแม่บ้านก็ฟรี นำเงินนั้น

มาเข้ากลุ่ม"

"ไม่มีปัญหาอะไร การขัดแย้งก็มีบ้างแต่น้อย สาเหตุมาจากผู้กันไม่รู้เรื่อง"

"ชอบอยู่ข้างหลัง เป็นลูกมือ ไม่ชอบออกหน้า"

"ทุกคนมีความคิดเห็นว่าเป็นปฏิบัติตามระเบียบที่ตั้งไว้"

"มีความสามัคคี ทำงานเป็นหมู่คณะ เห็นชัดเจน"

"อยู่คนเดียวมาได้ ต้องพึ่งพาอาศัยกัน"

5.1.1.2 การจัดโครงสร้าง

1) คน/กลุ่มคน ซึ่งประกอบด้วยผู้รู้หรือปราชญ์

ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนหรือองค์กร และผู้ที่มีความรู้ความชำนาญด้านอาชีพานชุมชน

ชาวบ้านนี้จำ มีการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนมากมายหลายกลุ่ม กลุ่มที่ตั้งมานานสมัยเริ่มตั้งชุมชนคือ กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนและกลุ่มเหมืองผาย ทั้งสองกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีบทบาทและมีความสำคัญมาจนถึงปัจจุบันนี้ การรวมตัวของกลุ่มมีลักษณะของการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม บทเรียนของบรรพบุรุษ เรื่องความยากลำบากของการขาดแคลนน้ำจนต้องอพยพย้ายถิ่นจากบ้านสันคะยอม ตำบลป่าสักนั้นเป็นบทเรียนทำให้เกิดเป็นระเบียบของการทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดระบบการใช้น้ำ การนำน้ำจากลำน้ำและจากป่าต้นน้ำมาใช้อย่างคุ้มค่า องค์กรที่เกิดจากการรวมตัวเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชุมชนนี้จึงพัฒนาเป็นองค์กรชาวบ้านที่มีความเข้มแข็ง เป็นที่ยอมรับของสังคมทั่วไป กลุ่มฌาปนกิจ เป็นกลุ่มที่แสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจของชาวบ้านนี้จำ ความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน เมื่อมีชาวบ้านที่เป็นสมาชิกบ้านใดถึงแก่กรรม กลุ่มฌาปนกิจของชุมชนจะบอกกล่าวสมาชิกเพื่อไปช่วยงาน พร้อมทั้งการบริจาคตามระเบียบที่ตั้งไว้

กลุ่มที่กล่าวถึงข้างต้นนี้และอีกหลายกลุ่มในชุมชนบ้านนี้จำ เป็นกลุ่มที่มีแนวความคิดหลักการของการตั้งกลุ่ม มีผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม กฎกติกา ระเบียบข้อบังคับและกิจกรรมการปฏิบัติของกลุ่ม

2) ความรู้เรื่องอาชีพ เป็นความรู้ที่เป็นภูมิปัญญา

ชาวบ้าน ความรู้ทางวิชาการสมัยใหม่และประสบการณ์ทางอาชีพที่ชุมชน องค์กรได้สะสมและพัฒนาขึ้นจากภูมิปัญญาและวิชาการสมัยใหม่ ซึ่งได้แก่ความรู้พื้นบ้านเรื่องระบบการจัดการน้ำแบบเหมืองผาย การปลูกกล้วย การทำนา เป็นต้น

3) การจัดการกลุ่ม การจัดการกลุ่มเป็นเรื่องที่ชุมชนให้ความสำคัญโดยผู้นำกลุ่มมีฐานข้อมูล ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และการวางแผนจัดกิจกรรม ดำเนินการตัวอย่างการจัดการฐานข้อมูลของผู้นำกลุ่มในชุมชน

"บ๊อที่ 9 มีจำนวนบ้าน 21 หลังคาเรือน ในจำนวนนี้มีชาวบ้านที่ฐานะยากจน 3 หลังคาเรือน ยังช่วยตัวเองไม่ได้ บ้านที่มีฐานะดี ถึงปานกลาง จำนวน 15 หลังคาเรือน ทุกหลังคาประกอบอาชีพทำนา ทำสวนกล้วย ครอบครัวยุคใหม่ทำกินมากที่สุด จำนวน 30-40 ไร่"

"ในเขตบ๊อที่ 10 มีจำนวนครอบครัว 21 ครอบครัว ครอบครัวยุคใหม่ รายได้ไม่ด้อย 3-4 ครอบครัว"

"ประชาชนในบ๊อที่ 10 นี้ จำนวน 6 คน ไปทำงานที่นิคมอุตสาหกรรม จำนวนกว่า 10 คนไปทำงานโรงงานยาสูบ เดินทางไปใส่กระจุกผู้ทาง จังหวัดน่านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3 ครอบครัว มีเด็กในวัยเรียนระดับประถมศึกษา 9 คน โดยเรียนที่โรงเรียนวัดน้ำจ้ำ ในชุมชน ไปเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนในเมือง 6 คน เรียนที่โรงเรียนสวนบุญรอบถัมภ์ โรงเรียนจักรคำคณาธรและโรงเรียนเมธี"

4) ทรัพยากร หมายถึงทรัพยากรวัตถุ เช่น เงินทุน ที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ พืช สัตว์และผลผลิตของชุมชน กลุ่มอาชีพในชุมชนให้ความรู้กับสมาชิกในเรื่องของการจัดการทรัพยากรที่มีในชุมชนให้เกิดประโยชน์ เช่น กลุ่มผู้เลี้ยงหมู ให้ความรู้เรื่องการทานแก๊สชีวภาพจากมูลหมู กลุ่มเบียดอกาให้ความรู้เรื่องการตลาดและการกำหนดราคา กับสมาชิกกลุ่มเพื่อการต่อรอง

5.1.2 กระบวนการ

5.1.2.1 กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้เรื่องการพึ่งตนเองทางอาชีพของชุมชนบ้านน้ำจ้ำ มีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากกลุ่มอาชีพในชุมชนสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับสมาชิกกลุ่มและชุมชน และเชื่อมโยงความรู้นั้นกับการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน จัดเป็นความรู้ของท้องถิ่น เช่น ความรู้เรื่องปัจจัย 4 ที่ได้รับจาก

ป่าชุมชน การร่วมอนุรักษ์ป่าชุมชน การปลูกป่าชุมชนตามโครงการของชุมชน การสืบทอด วัฒนธรรมการแต่งกายตามประเพณีของชุมชน เป็นความรู้จากชุมชนสู่โรงเรียน ผู้ที่ความรู้ก็คือผู้อาวุโสในชุมชน ร่วมมือกับคณะครูในโรงเรียนจัดให้มีขึ้น

5.1.2.2 กระบวนการพัฒนาความสามารถขององค์กร เป็นการ พัฒนาผู้นำกลุ่ม โดยพาไปศึกษาดูงานนอกชุมชน การพบปะแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ทัศนคติและความคิดเห็นต่าง ๆ กับกลุ่มบุคคลที่มาศึกษาดูงานจากภายนอกชุมชน กลุ่มผู้นำ ความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดให้กับคนในชุมชนโดยการทำให้ดูเป็นตัวอย่าง เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ การพัฒนาสมาชิกกลุ่มด้วยการให้ปฏิบัติพร้อมกับการพัฒนาทักษะฝีมือทางอาชีพ

5.1.2.3 กระบวนการสร้างเครือข่าย การสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนและชุมชนอาศัยโรงเรียนเป็นเครือข่ายในการพัฒนาการศึกษาในด้านความรู้ ต่าง ๆ ในชุมชน ผู้นำชุมชนต้องการผู้บริหารโรงเรียนที่อยู่โรงเรียนในชุมชนนานกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อจะได้พัฒนาการศึกษาของชุมชนให้ดีขึ้น สำหรับครูผู้สอนกับชุมชนนั้น เนื่องจากในโรงเรียน มีครู ซึ่งเป็นคนอยู่ในตระกูลเก่าแก่ของชุมชน ทำให้เกิดการเชื่อมประสานกันระหว่างโรงเรียน กับชุมชน คณะครูในโรงเรียนให้ความสำคัญกับเรื่องการใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้านมาสอนใน โรงเรียน เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนได้รักและผูกพันกับชุมชน

5.1.3 การสนับสนุนจากภายนอก

ในเรื่องการให้ความรู้ ฝึกอบรมกับบุคคล การนำเข้าโครงการและงบประมาณ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการพึ่งตนเองทางอาชีพให้กับบุคคลและกลุ่มอาชีพในชุมชนของ ภาครัฐและเอกชน

5.1.3.1 การสนับสนุนจากภาครัฐ

จากเอกสารประวัติของชุมชนกล่าวถึงสภาพการพัฒนาของชุมชนโดยได้รับการ สนับสนุนจากภาครัฐตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 ถึง พ.ศ. 2538 พอสรุปแต่ละปีได้โดยมีการสนับสนุนในเรื่องงบประมาณการก่อสร้าง ไฟฟ้า ประปา ขุดสระ สร้างฝาย สร้างศาลา การฝึกอบรมความรู้ การนำเข้าโครงการพัฒนามาค้า เน้นการในชุมชน เป็นต้น ซึ่งการสนับสนุนจาก ภาครัฐที่มีต่อชุมชนได้มาจากแผนพัฒนาปกติประจำปีของสภาตำบล ซึ่งเป็นแผนงานตามปกติ และ ตามโครงการประกวดของรัฐ

นอกจากการสนับสนุนจากรัฐที่กล่าวถึงข้างต้นแล้ว ชุมชนบ้านน้ำจ้ำ เป็นชุมชนที่ได้รับ การสนับสนุนและส่งเสริมด้านความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพจากหน่วยงานของอำเภอ คือ ปศุสัตว์อำเภอเข้ามาให้ความรู้ด้วยการจัดอบรมเกษตรกรระยะสั้นให้กับกลุ่มผู้เลี้ยงหมู บรรยายความรู้พร้อมทั้งจัดวัคซีนให้กับหมู ให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงโรค คัดเลือก กรรมการบริหารกลุ่มและชี้แจงหลักการดำเนินงาน จัดหาพ่อพันธุ์โคอเมริกันบรามัน จำนวน 1 ตัวให้ชาวบ้านเป็นต้น (เอกสารรายงานการตรวจเยี่ยมหมู่บ้าน (14 พฤษภาคม 2532 , 4 มิถุนายน 2532) ป่าไม้จังหวัดและป่าไม้อำเภอเข้ามาให้ความรู้ในลักษณะของการอบรมตาม โครงการต่าง ๆ ให้กับชาวบ้าน ป่าไม้จังหวัดลาซูนพาคณะเข้ารับการอบรมตามโครงการป่า ชุมชนรุ่นที่ 2 มาศึกษาดูงานการรักษาป่าชุมชนกล่าวถึงป่าชุมชนบ้านน้ำจ้ำ ว่าเป็นป่าชุมชนที่มี ชื่อเสียง "ผู้ใหญ่ในวงราชการในกระทรวง กรมต่าง ๆ เคยมาเยี่ยมชมและกล่าวขานกันถึงใน ด้านการอนุรักษ์ป่าของชาวบ้าน ว่ามีพลังสามัคคีและร่วมแรงร่วมใจกันรักษาป่าให้เป็นธรรมชาติ มากที่สุดเป็นอย่างดี จากการที่ได้เห็นทำให้มีความรู้สึกชื่นชมยินดีและตั้งใจแทนราชการกรมป่าไม้ ที่ราษฎรชุมชนมีความรักหวงแหนและช่วยกันอนุรักษ์ป่าไม้แห่งนี้ ซึ่งเป็นป่าชุมชนของชุมชนและ สามารถยึดถือเป็นตัวอย่างในชุมชนอื่น ๆ ปฏิบัติตามได้"(21 พฤษภาคม 2535)

5.1.3.2 การสนับสนุนจากเอกชน

การสนับสนุนจากเอกชนที่มีต่อกลุ่มผู้นำชุมชนบ้านน้ำจ้ำ นั้นคือ การที่มีที่ปรึกษาที่มีความรู้ มีประสบการณ์การทำงานและเป็นผู้ที่ทำงานเพื่อผลประโยชน์ของชุมชนและส่วนรวม และได้เผยแพร่แนวความคิดที่มีทำให้เกิดเป็นความรู้และประสบการณ์แก่กลุ่มผู้นำชุมชน จากการ สัมภาษณ์กลุ่มผู้นำข้อมูลหลักของชุมชนแต่ละคนได้ให้ข้อคิดเห็นที่มีต่อที่ปรึกษาขององค์กรผู้นำชุมชน หมู่บ้านน้ำจ้ำ และจากการศึกษาเอกสารบันทึกการตรวจเยี่ยมหมู่บ้านน้ำจ้ำ ดังต่อไปนี้

"คุณจรรยา NGO ให้ความแนะนำเป็นที่ปรึกษาของกลุ่มแม่บ้าน คุณจรรยาเป็นคน านหมู่บ้าน แกเป็นที่ปรึกษาของชาวบ้าน มีเรื่องอะไรก็โทรศัพท์ไปที่คุณจรรยา"

"I was also impressed with the headman's (Khun Jarun) good leadership and responsiveness to community needs" (Gerald Fry University of Oregon U.S.A.,1993)

5.2 รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียน

รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนในชุมชนบ้านน้ำจ่าเป็นการศึกษาที่มีโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนซึ่งเป็นสถานศึกษาแห่งเดียวในชุมชนเป็นฐานความรู้ตามแนวระบบโรงเรียน (School-based Model) โดยโรงเรียนจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักเรียนในรูปแบบการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษาที่มีจุดเน้นเพื่อสร้างพื้นฐานการประกอบอาชีพให้นักเรียนตามโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท (กศ.พช.) มีการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องตามความต้องการของชุมชน เนื้อหากิจกรรมมุ่งเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดวัฒนธรรม แบบแผนการดำเนินชีวิตของชุมชน ดังนั้น การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนในชุมชนบ้านน้ำจ่า จึงเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาภาคบังคับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ตามหลักสูตรประถมศึกษา ในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพและจากการวิเคราะห์ลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาในชุมชน สรุปลักษณะของโครงสร้างและหน้าที่ของการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนได้ ดังต่อไปนี้

5.2.1 โครงสร้างและการจัดการ

5.2.1.1 การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย

การกำหนดเป้าหมายของโรงเรียนในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ด้วยการจัดการศึกษาเพื่อการสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองทางอาชีพ กำหนดบทบาทที่สหทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ในการสร้างความสมดุล 5 ด้าน

1) การพึ่งตนเอง

1.1) ด้านเทคโนโลยี-ความมีภูมิปัญญา

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนมีบทบาทในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องของการประกอบอาชีพในชุมชนด้วยการจัดการเรียนการสอนกิจกรรมปฏิบัติงานอาชีพ การประดิษฐ์หมวกด้วยเส้นดอกที่เปียแล้ว การสานเข่งลำบายด้วยการเรียนรู้กับผู้รู้ในชุมชน จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ไปศึกษากับผู้รู้ในชุมชนด้วยการเรียน

เรื่องประวัติชุมชน การรับฟังบรรยาย เรื่องการจัดการน้ำด้วยระบบเหมืองฝายที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เริ่มมาครั้งก่อตั้งชุมชน เป็นต้น

1.2) ด้านเศรษฐกิจ-ความพอค้ำฐานะ ความเป็นอยู่

โครงการสหกรณ์โรงเรียน เป็นกิจกรรมโครงการทำให้โรงเรียนจัดทุกโรงเรียน โดยเน้นให้โรงเรียนจัดกิจกรรมแบบครบวงจรและบูรณาการกับกลุ่มประสบการณ์และโครงการอื่น ๆ เพื่อตอบสนองและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่สนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้โรงเรียนได้เป็นต้นแบบในการจัดกิจกรรมส่งเสริมสหกรณ์ โดยมีการสนับสนุนค่าวัสดุให้กับโรงเรียน วัตถุประสงค์ของโครงการคือ ให้โรงเรียนจัดกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนมีความรู้และทักษะเกี่ยวกับหลักการและวิธีการสหกรณ์ สามารถนำความรู้ไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน จัดให้กับนักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 โครงการของโรงเรียนวัดน้ำจ่า อีกหนึ่งโครงการคือโครงการปลูกป่าโรงเรียน ซึ่งเป็นโครงการที่มีแบบแผนเดียวกันกับโครงการอนุรักษ์ป่าของชุมชน กล่าวคือโครงการปลูกป่าโรงเรียนวัดน้ำจ่า เป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจำนวน 13,000 บาท จากองค์กรออกสีก้า จัดกิจกรรมอบรมนักเรียนในการรักษาและอนุรักษ์ป่าไม้ ปลูกป่าจำนวน 257 ต้น จัดซื้อวัสดุการเกษตร เช่น จอบ 30 ด้าม เสียม 30 ด้าม บัวรดน้ำ 20 ใบ เต้าเผาขยะ 2 เต้า

โครงการเกษตรครบวงจร เป็นโครงการในปีการศึกษา 2538 กิจกรรมที่นักเรียนได้จัดกระทำคือ การเลี้ยงปลา 5,000 ตัวในบ่อเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่พันธุ์เนื้อ 100 ตัวในเล้าไก่ซึ่งปลูกสร้างอยู่บนขอบบ่อปลา ปลูกผัก เพาะเห็ดฟาง ปลูกต้นไม้ ลำไย 40 ต้น มะม่วง 4 ต้น ขนุน 6 ต้น มะนาว 9 ต้น และปลูกข้าวโพด จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนผู้รับผิดชอบโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท (กศ.พช.) ได้กล่าวถึงการสอนกิจกรรมตามโครงการ

"นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง ทำให้มีความรู้ความสามารถนำไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันได้"

"ไม่มีปัญหาและอุปสรรค เพราะครู นักเรียนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี"

1.3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ-ความเป็น ธรรมชาติ

ภายในโรงเรียนมีศาลาพักผ่อน ที่ตกแต่งใหม่ไว้สำหรับนั่งสนทนากัน ระหว่างครู และนักเรียน จัดทำร้านน้ำดื่มตามโครงการต้นแบบวัฒนธรรมล้านนา

1.4) ด้านจิตใจ-ความมีคุณธรรม

โรงเรียนได้มุ่งปลูกฝังคุณธรรมทำให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี (2538) ให้เป็นกิจกรรมการประกวดมารยาทดี นักเรียนประพฤติปฏิบัติดี รู้หน้าที่ของตนเอง และช่วยเหลือเพื่อนและสังคม นอกจากนี้โรงเรียนยังได้มีการนำนักเรียนไปร่วมรับการอบรมศีลธรรมประชาชนที่ชุมชนจัดให้มีขึ้น

1.5) ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมีเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรี

จากการสังเกตของผู้วิจัยและการสัมภาษณ์ ผู้บริหารโรงเรียน สรุปได้ว่า

โรงเรียนวัดน้ำจ๊ว ได้มีการส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องประวัติของชุมชนเพื่อสร้างความรักในชุมชนท้องถิ่นให้กับนักเรียน โดยบันทึกประวัติชุมชนไว้ที่ป้ายประกาศของโรงเรียน เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจประวัติความเป็นมาของชุมชนและจุดเริ่มต้นของการรักษาป่าชุมชน ซึ่งเริ่มดำเนินการตั้งแต่นั้นปี พ.ศ. 2466 จากบ้านสันตะยอมเกิดความแห้งแล้งอย่างหนัก จึงได้อพยพย้ายถิ่นฐานมาที่บ้านน้ำจ๊ว ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ บรรพบุรุษเล็งเห็นความสำคัญของป่าไม้ต้นน้ำ จึงได้วางรากฐานให้มีการรักษาป่าอย่างเคร่งครัด ในพื้นที่ 60 ไร่ ชาวน้ำจ๊ว สืบทอดการอนุรักษ์ป่าไว้ด้วยดี ตลอดจนถึงปัจจุบัน ได้ขยายพื้นที่อนุรักษ์ไปเกือบ 6,000 ไร่ โดยได้รับการส่งเสริมทั้งจากภาครัฐและองค์กรเอกชนด้วยดี จนได้รับการยกย่องเป็นตัวอย่างของการอนุรักษ์รักษาป่า โดยชาวบ้านอย่างได้ผล ถือเป็นมรดกล้ำค่าของชาวน้ำจ๊ว และประเทศชาติ ที่เราจะได้ร่วมกันรักษาและสืบทอดให้คงอยู่ตลอดไป และโรงเรียนวัดน้ำจ๊ว ยังได้กำหนดให้นักเรียนมีความรู้และอนุรักษ์ศิลปะพื้นเมือง โดยให้นักเรียนและครูในโรงเรียนทุกคนแต่งชุดของทุกวันศุกร์ ให้นักเรียนมีความรู้และเข้าใจความหมายของคำเมืองและภาษากลางของคำ นักเรียนสามารถเล่นดนตรีพื้นเมือง เป็นและมีวงดนตรีพื้นเมืองในโรงเรียน 1 วง ที่สามารถแสดงออกงานได้ โดยใช้เวลาฝึกในตอนหลังรับประทานอาหาร

กลางวันและตอนเย็นหลังเลิกเรียน โรงเรียนได้ฝึกให้นักเรียนได้ฝึกตามแบบของชาวอง นอกจากนี้ โรงเรียนยังได้กำหนดเป้าหมายว่านักเรียนจะต้องเป็นผู้ที่มีมารยาท รู้หน้าที่ของตนเอง ช่วยเหลือสังคม สามารถอนุรักษ์ศิลปะพื้นเมืองและของล้านนาไว้ได้ และในการดำเนินการตามเป้าหมายก็ไม่มีปัญหาและอุปสรรคแต่อย่างใดทั้งนี้เป็นเพราะโรงเรียนได้รับความร่วมมือจากคณะครู นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนเป็นอย่างดี

2) การสร้างคุณลักษณะพื้นฐาน

ทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ มีความตั้งใจ มีความมุ่งมั่นในการทำงาน โดยโรงเรียนปลูกฝังคุณลักษณะด้วยการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติตามโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โครงการปลูกป่าชุมชนของโรงเรียน เป็นต้น ซึ่งนักเรียนต่างก็มีความมานะพยายามและเห็นประโยชน์ของการทำงาน โรงเรียนยังได้ปลูกฝังคุณลักษณะที่สามารถนำไปใช้ได้กับการทำงานทุกชนิดซึ่งได้แก่ ขยัน อดทน มีความรับผิดชอบ การตั้งใจทำงาน ความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย

5.2.1.1 การจัดโครงสร้าง

1) โครงสร้างการบริหารงานภายในโรงเรียน

เพื่อการเรียนการสอนวิชาอาชีพ การจัดบุคลากรรับผิดชอบวิชาอาชีพในกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ ด้วยการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามระดับชั้นและรับผิดชอบงานอื่นของโรงเรียนให้กับครูผู้สอนแตกต่างกันไป

2) นโยบายการบริหารงานภายในโรงเรียน มุ่งเน้น

วิชาการ วิชาอาชีพ จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนทำให้เข้าใจว่า โรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนมีแนวนโยบายในการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตร มุ่งว่าให้ผู้เรียนมีนิสัยรักงาน เห็นประโยชน์ของการทำงาน ทำงานเป็น ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ซึ่งจะนำไปสู่การดำรงชีวิตที่ดี พึ่งตนเองได้และเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ โดยโรงเรียนสอนงานอาชีพ ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้เพื่อการสร้างพื้นฐานทางอาชีพ โรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนยังได้เข้าโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท(กศ.พช.) และ โรงเรียนกำลังเร่งดำเนินการรณรงค์เพื่อเพิ่มจำนวนนักเรียน และการพัฒนาโรงเรียนเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเปิดขยายการศึกษาตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

จึงมีจุดเน้น เพื่อการเตรียมพื้นฐานอาชีพให้กับนักเรียน

3) บุคลากรในโรงเรียน

3.1) ผู้บริหารโรงเรียน

ความรู้ความเข้าใจเป้าหมายการเรียนการสอนตามหลักสูตร เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนที่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตที่พร้อมสำหรับการทำประโยชน์กับสังคม ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ต้องจัดให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงาน มีนิสัยรักการทำงานและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ส่วนทัศนคติต่อวิชาทัศนคติต่อชุมชนนั้น ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดและชื่นชมความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน และร่วมมือกับองค์กรอย่างเป็นทางการของหมู่บ้าน คือ ผู้ใหญ่บ้าน

3.2) ครูผู้สอน

ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจเป้าหมายของหลักสูตรทัศนคติที่ดีต่อวิชาอาชีพ และมีทัศนคติที่ดีต่อการสอนวิชาอาชีพให้กับนักเรียน

3) โครงสร้างหลักสูตร/การเรียนการสอน

โรงเรียนจัดการเรียนการสอนตามโครงสร้างหลักสูตรประถมศึกษาประถมศึกษา และพัฒนาเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น อาชีพในท้องถิ่น เช่น การเปียตอกและการนำเส้นตอกที่เปียแล้วมาประกอบเป็นของใช้ หมวก กระเป๋า ของประดับตกแต่งและอื่น ๆ เพื่อนำไปจำหน่ายหากผลผลิตมีความประณีต สวยงามเพียงพอ โครงการที่นำเสนอของโรงเรียน คือ โครงการทำนาที่ทวีปัญญา การกำจัดขยะมูลฝอยของโรงเรียน การจรรยาบรรณโรงเรียนและการแต่งกายชุดพื้นเมืองของโรงเรียน ในวันศุกร์ของทุกสัปดาห์ ทั้งนักเรียนและครู แต่งชุดของ ซึ่งเป็นชุดพื้นเมืองของชุมชน เป็นต้น

4) โครงสร้างทางกายภาพ

สภาพความพร้อมของอาคารสถานที่ การจัดบรรยายภาคของโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาอาชีพ โดยจัดให้มีสระน้ำสำหรับเลี้ยงปลา มีเล้ากบหนองปลา มีสถานที่สำหรับการปลูกป่า ปลูกพืชผักสวนครัว จัดให้มีมุมพักผ่อนที่ส่งเสริมบรรยากาศพื้นบ้านของชุมชน จัดให้มีบริเวณสำหรับการทำเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน

5.2.2 กระบวนการ

5.2.2.1 กระบวนการเรียนรู้-นักเรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่องและมีเป้าหมาย การถ่ายทอดความรู้จากโรงเรียนสู่ชุมชน และจากชุมชนสู่โรงเรียน การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้

5.2.2.2 กระบวนการพัฒนาขีดความสามารถของโรงเรียน-การพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนด้านความรู้ ทักษะ ด้านแนวความคิดโดยการร่วมประชุมปรึกษาหารือกับองค์กรชุมชนสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้รู้ในชุมชนและนอกชุมชน และยังได้รับการพัฒนาตามระบบราชการด้วยการอบรมเพื่อเพิ่มทักษะการเรียนการสอนในงานประจำ

5.2.2.3 การสร้างเครือข่าย-การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน สภาพความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญกับชุมชน และทำงานร่วมกับชุมชนได้ดี แต่ผู้บริหารย้ายบ่อย สภาพความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนนั้น โรงเรียนได้จัดให้มีกิจกรรมตามโครงการพบปะผู้ปกครองนักเรียนและร่วมกิจกรรมของชุมชน จากสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักของชุมชนและจากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการหลายครั้งด้วยการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับอาจารย์ผู้ซึ่งมีบ้านอยู่ในชุมชนและเป็นบุคคลในตระกูลใหญ่ของชุมชนจึงเป็นผู้ที่รู้จักชุมชนบ้านนี้จา กกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ดังนี้

"โดยออกพบปะเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียนเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อสอบถามปัญหาของเด็กและความต้องการของผู้ปกครอง"

"อาจารย์ภกคาเป็นอาจารย์ที่เข้ากับชาวบ้านได้ดี"

"โรงเรียนไม่ค่อยสนใจเรื่องการอนุรักษ์ป่าเท่าไรนัก"

"ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน เช่น ปกุดต้นไม้ ทำอาหารกลางวันเด็ก"

"คณะครูได้นำนักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมของชุมชนทุกครั้ง เช่น งานศพ งานแต่งงาน หรืองานอื่น ๆ โดยช่วยทำอาหาร ล้างจาน ส่งอาหาร ส่งน้ำ จัดโต๊ะเก้าอี้"

กิจกรรมที่ทำทำให้เกิดการกระทำร่วมกันคือการทอดกฐินวัดนี้จาก มีโรงเรียนไป

ร่วมงาน การจัดโครงการอาหารกลางวันด้วยวิธีการประมูล ในวันเปิดเรียนครูใหญ่จะเป็นผู้ประกาศเสียงตามสายให้ชาวบ้านได้ทราบ แล้วไปสมัครประมูล ผู้ที่ได้การประมูลจะเป็นผู้ทำอาหารกลางวันเลี้ยงเด็ก นักเรียนรับประทานฟรี เพิ่มอีก 1 เดือน จำนวน 23 คน เมื่อชาวบ้านมีงานในชุมชน คณะครูของโรงเรียนบ้านน้ำจ๋าจะไปร่วมงาน ส่วนครูใหญ่เพิ่งย้ายมาเป็นครูใหญ่ได้ประมาณ 1 ปีกว่า ในพ.ศ. 2538 มีอาจารย์ผู้สอนพานักเรียนจำนวน 20 คน เพื่อรับฟังความรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้านเรื่องการอนุรักษ์ป่า

5.2.3 การสนับสนุนจากภายนอกโรงเรียน

5.2.3.1 การสนับสนุนจากภาครัฐ

โรงเรียนได้รับความสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐต้นสังกัดเรื่องของงบประมาณ การดำเนินการให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามจุดมุ่งหมาย โดยสนับสนุนด้านการอบรมให้ความรู้ พัฒนาทักษะความรู้ ความสามารถของครูผู้สอน

5.2.3.2 การสนับสนุนจากเอกชน

โรงเรียนได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากองค์กรออยส์ก้า (OISCA THAI) ดำเนินงานตามโครงการปลูกป่าชุมชนโรงเรียนบ้านน้ำจ๋า โดยได้รับงบประมาณ เพื่อจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ การฝึกอบรมนักเรียน การทำเป็นทุนการศึกษา จัดทำเตาเผาขยะของโรงเรียนและอื่น ๆ (สรุปผลงานการปฏิบัติตามแผนของโรงเรียนบ้านน้ำจ๋า , 2538)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 นำเสนอรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพานชุมชนชนบทพึ่งตนเอง
กรณีศึกษา 3 ชุมชน

งานขั้นตอนนี้เป็นผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบและสังเคราะห์องค์ประกอบรูปแบบ
การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพานชุมชนชนบทพึ่งตนเองโดยแบ่งข้อมูลเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบและสังเคราะห์รูปแบบการศึกษาขั้น
พื้นฐานเพื่ออาชีพานชุมชนชนบทพึ่งตนเองที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบและสังเคราะห์รูปแบบการศึกษาขั้น
พื้นฐานเพื่ออาชีพานชุมชนชนบทพึ่งตนเองที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียน

การนำเสนอข้อมูลในแต่ละส่วนจะนำเสนอในรูปตารางเปรียบเทียบกรณีศึกษา 3 กรณี
และการบรรยายผลการสังเคราะห์รูปแบบหลังตารางเปรียบเทียบ ประเด็นที่ผู้วิจัยใช้ในการ
เปรียบเทียบและสังเคราะห์รูปแบบมีดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่ เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต
 - 1.1 โครงสร้าง การจัดการ
 - 1.2 กระบวนการ
 - 1.3 การสนับสนุนจากภายนอก
2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต
 - 2.1 ปัจจัยภายนอกการศึกษา
 - 2.2 ปัจจัยภายในการศึกษา
3. รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่ เกิดตามแนวระบบโรงเรียน
 - 3.1 โครงสร้างการจัดการ
 - 3.2 กระบวนการ
 - 3.3 การสนับสนุนจากภายนอก
4. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ เกิดตามแนวระบบโรงเรียน
 - 4.1 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม
 - 4.2 ปัจจัยด้านคุณลักษณะพื้นฐาน
 - 4.3 ปัจจัยด้านเงื่อนไขอื่น

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบและสังเคราะห์รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน
เพื่ออาชีพในชุมชนชนบทฝั่งตนเองที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต กรณีศึกษา 3 ชุมชน คือ
ชุมชนบ้านเขาหลวง ชุมชนบ้านศรีเจริญและชุมชนบ้านน้ำจ้ำ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอ ดังต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาระดับพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตที่วิเคราะห์จากผู้เรียนทั้งตนเอง 3 ชุมชน

ชุมชนบ้านศรีเจริญ	ชุมชนบ้านน้ำจาว	ชุมชนบ้านเขาหลวง
รูปแบบการศึกษาระดับพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต เป็นการจัดการศึกษาที่มีผู้นำอย่างเป็นทางการและองค์กรผู้นำเป็นผู้ริเริ่มจัดให้มีการให้ความรู้ แสวงหาความรู้ทางอาชีพใหม่มาจัดเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยการทดลองปฏิบัติจริงไปพร้อมกับการพัฒนาปรับปรุง โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกชุมชน มีคนในชุมชนเป็นผู้รับความรู้และพัฒนาทักษะไปขณะปฏิบัติจริง เมื่อการเรียนรู้เป็นความรู้ใหม่ทางอาชีพเดิมที่มีฐานความรู้เดิม เสริมด้วยความรู้ใหม่มาพัฒนาที่เหมาะสมกับฐานความรู้เดิม การนำเทคโนโลยีเพิ่มผลผลิต วิธีการศึกษาโดยวิทยากรภายนอกแนะนำความรู้ให้ ผู้นำพาไปศึกษาดูงานต่างชุมชน นำความรู้มาปฏิบัติจริงพร้อมการพัฒนาปรับปรุง ระยะเวลาสั้นกับเนื้อหาความรู้ใหม่ของอาชีพใหม่	รูปแบบการศึกษาระดับพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต เป็นการจัดการศึกษาที่มีกลุ่มผู้นำอย่างเป็นทางการเป็นผู้ริเริ่มจัดให้มีการให้ความรู้ สืบทอดความรู้เดิม ผสมผสานกับความรู้ใหม่อย่างเหมาะสมกับสภาพของชุมชน นำมาสร้างกฎระเบียบบังคับใช้กับคนในชุมชน พัฒนาปรับปรุง สังคมเป็นภูมิปัญญาของชุมชนในกระบวนการพัฒนา ปรับปรุงเพื่อการสังคมนั้น กลุ่มผู้นำชุมชนที่มีหน้าที่มีความรู้ความสามารถจึงเป็นคนในชุมชนคอยชี้แนะ และสนับสนุนให้เกิดผลสำเร็จ มูลเหตุปัจจัยการที่เพิ่มความเข้มแข็งงานการค้าเนื้องานของกลุ่มเกิดจากสภาพความสำเร็วจนการจัดการกลุ่มอนุรักษ์ การรักษาป่า ทากีที่มีความมั่นคงงานเนื้องานการค้า เนื้องานของกลุ่ม จึงจัดตั้งกลุ่มอาชีพขึ้นมาอย่างหลากหลายเพื่อการแก้ปัญหาทางอาชีพและ เป็นการสร้างฐานอำนาจการต่อรอง	รูปแบบการศึกษาระดับพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต เป็นการจัดการศึกษาที่มีกลุ่มผู้นำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ กลุ่มอาชีพในชุมชนเป็นผู้ริเริ่มคิด ทานและนำมาเผยแพร่กับคนในชุมชน โดยได้รับการแนะนำฝึกอาชีพรักษาพัฒนาปรับปรุงให้เป็นทางเลือกที่ดีที่สุดจากหน่วยงานเอกชนและผู้รู้จากสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น มูลเหตุปัจจัยเกิดจากชุมชนประสบกับปัญหาภัยธรรมชาติทากีสถูญเสียปัจจัยการผลิตของชุมชน สภาพแวดล้อมของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป กระบวนการเรียนรู้จึงมีลักษณะเพื่อการฟื้นฟู พัฒนาและยกระดับฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีกระบวนการแก้ปัญหาการประกอบอาชีพเป็นปัจจัยสำคัญ

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในชีวิตที่วิเคราะห์ได้ชุมชนฝั่งตนเอง 3 ชุมชน (ต่อ)

ชุมชนบ้านศรีเจริญ	ชุมชนบ้านน้ำจา	ชุมชนบ้านเขาหลวง
1. โครงสร้างและการจัดการ 1.1 การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย ผู้นำอย่างเป็นทางการ กลุ่มผู้นำเป็นผู้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาทางอาชีพ ศึกษา แสวงหาวิธีการเพิ่มผลผลิต นำมาเผยแพร่ ชี้นำชักชวนให้คนในชุมชนเห็นด้วย รับไปปฏิบัติจริง ผู้นำประสานงานกับหน่วยงานภายนอกหาผู้รู้มาให้ความรู้เพิ่มเติมเพื่อการพัฒนาทักษะและร่วมหาวิธีการแก้ปัญหาการประกอบอาชีพ ผู้นำกลุ่มผู้นำแสวงหาตลาดเพื่อจำหน่ายผลผลิตและ เป็นองค์กรกลางตกลงราคา	1. โครงสร้างและการจัดการ 1.1 การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย ผู้นำ กลุ่มผู้นำเป็นผู้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการพัฒนาทางอาชีพ การกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับด้านการจัดการปัจจัยการผลิต จัดกิจกรรมสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชน	1. โครงสร้างและการจัดการ 1.1 การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย ผู้นำ กลุ่มผู้นำเป็นผู้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาทางอาชีพ วิเคราะห์ปัญหาการประกอบอาชีพ กำหนดทางเลือก เสนอทางเลือกนำมาปรึกษาคณะชุมชนได้ร่วมกันตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสมกับสภาพของชุมชนและคนในชุมชน การร่วมมือกันปฏิบัติจริงตามทางเลือกที่ช่วยกันเลือกด้วยความสามัคคี มีองค์กรพัฒนาเอกชนและหน่วยงานทางการศึกษานอกระบบเข้าร่วมคิด ร่วมทำกับคนในชุมชน

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตที่วิเคราะห์หาดีชุมชนของตนเอง 3 ชุมชน (ต่อ)

ชุมชนบ้านศรีเจริญ	ชุมชนบ้านน้ำจ้ำ	ชุมชนบ้านเขาหลวง
1.1.1 การพึ่งตนเอง 1.1.1.1 ด้านเทคโนโลยี-ภูมิปัญญาชุมชน เลือก คิดค้น พัฒนาการใช้เทคโนโลยีเกี่ยวกับอาชีพปลูกแตงโม การเพิ่มผลผลิตแตงด้วยการใส่ปุ๋ย มีคยาฆ่าแมลงอย่างเหมาะสม ถูกต้องตามหลักวิชา สลับกับการทานา	1.1.1 การพึ่งตนเอง 1.1.1.1 ด้านเทคโนโลยี-ภูมิปัญญาชุมชน คิดค้นเรียนรู้วิธีการจัดการน้ำเพื่อการการเกษตร กระบวนการ รักรษา กระบวนการถ่ายทอด โดยมีกลุ่มแม่บ้านกลุ่มอาชีพเป็นองค์กร ในการค้า เินงาน	1.1.1 การพึ่งตนเอง 1.1.1.1 ด้านเทคโนโลยี-ภูมิปัญญาชุมชน คิดค้น เลือกใช้และพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตร "การปลูกพืชผสม" "สวนผสม" การถ่ายทอดความรู้ดั้งเดิมผสมผสานกับเทคโนโลยี สมัยใหม่ คิดค้นพัฒนาเทคโนโลยีการส่งข่าวสารแบบพื้นบ้านโบราณ ผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าในการสื่อสาร เพื่อสร้างความ สามัคคีและให้ความรู้กับคนในชุมชน
1.1.1.2 ด้านเศรษฐกิจ-ความพอค้ำฐานะ เสนอทางเลือกในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพทรัพยากร ธรรมชาติที่มีอยู่ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน พัฒนากิจกรรม ประกอบอาชีพ มีกลุ่มออมทรัพย์ที่เป็นแหล่งการออมและการลงทุน	1.1.1.2 ด้านเศรษฐกิจ-ความพอค้ำฐานะ เสนอช่องทางเลือกที่แตกต่างจากการประกอบอาชีพหลักของชุมชน ส่งเสริมความสามารถในการประกอบอาชีพ มีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อ การออมและการลงทุน ช่วยเหลือสมาชิกกลุ่ม	1.1.1.2 ด้านเศรษฐกิจ-ความพอค้ำฐานะ สร้างความสมดุล ส่งเสริมความสามารถด้านการประกอบอาชีพ ของคนในชุมชน เสนอช่องทางในการประกอบอาชีพใหม่ ลดต้นทุน การผลิต มีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นองค์กรหลักทางเศรษฐกิจ ให้ชาวบ้านมาบก่อนั้นนอกชุมชน สร้างลักษณะนิสัยการออมอย่าง จริงจังและต่อเนื่อง

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาระดับพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตที่วิเคราะห์ได้ชุมชนทั้งตนเอง 3 ชุมชน (ต่อ)

ชุมชนบ้านศรีเจริญ	ชุมชนบ้านน้ำคำ	ชุมชนบ้านเจ้าหลวง
1.1.1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ-ความเป็นธรรมชาติ จัดระบบโดยราชการ การจัดรูปที่ดินและระบบน้ำชลประทานทำให้ ชุมชน สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างคุ้มค่า เป็นปัจจัยการผลิต ที่สร้างความสามารถในการพึ่งตนเองทางอาชีพของชุมชน	1.1.1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ-ความเป็นธรรมชาติ ช่วยอนุรักษ์และสืบทอดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ร่วมกันอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยดูแลรักษาตนเองอย่างเข้มแข็ง ตั้งกฎ ระเบียบขึ้นจัดการ และเป็นปัจจัยการผลิตอย่างมีประโยชน์ คุ้มค่า	1.1.1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ-ความเป็นธรรมชาติ ความเป็นธรรมชาติที่ถูกสร้างเป็นรากฐานการประกอบอาชีพของคน ในชุมชน คนานชุมชนรักหวงแหน ร่วมแรงร่วมใจกันอนุรักษ์ สร้าง กระบวนการ คิดค้นหาหนทางดำรงรักษาและจัดระบบส่งเสริม ธรรมชาติ เป็นปัจจัยหลักในการหารายได้เสริมที่คนานชุมชนการจัด ตั้งกลุ่มขึ้นดูแลจัดการตามความต้องการของชุมชน
1.1.1.4 ด้านจิตใจคน-ความมีคุณธรรม พุทธศาสนา เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนที่เป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความเชื่อเพื่อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันทางอาชีพ ด้วยการพึ่งพา อาศัยกัน มีความสามัคคีในกลุ่ม	1.1.1.4 ด้านจิตใจคน-ความมีคุณธรรม มีความใกล้ชิดกับทุกศาสนา ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรม และ มีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ตามธรรมชาติตามความเชื่อพื้นบ้าน มีความสามัคคีในหมู่คณะ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน	1.1.1.4 ด้านจิตใจคน-ความมีคุณธรรม ใกล้ชิดกับทุกศาสนา ใจบุญ มีคุณธรรมมีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มี อยู่ตามธรรมชาติ มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมการประกอบอาชีพ จัดเป็น ประเพณีสำคัญของชุมชน เน้นการทำความดี ใญ่บุญคุณที่ธรรมชาติมีต่อ เป็นแรงเสริมทำให้เป็นคนขยัน อุตุน มีความรักความสามัคคี ช่วย เหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตที่วิเคราะห์ได้ชุมชนทั้งตนเอง 3 ชุมชน (ต่อ)

ชุมชนบ้านศรีเจริญ	ชุมชนบ้านน้ำจ่า	ชุมชนบ้านเขาหลวง
1.1.1.5 ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมีเอกลักษณ์ศักดิ์ศรี มีความชื่นชมการพึ่งตนเองด้วยการประกอบอาชีพอิสระของตนเอง พัฒนาชุมชนของตนด้วยกำลังความสามารถของตนเองโดยไม่พึ่งพาภายนอก การรวมกลุ่มกันทางสังคมเพื่อทำงานส่วนรวมและการประกอบอาชีพด้วยประเพณี"การลงแขก"	1.1.1.5 ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมีเอกลักษณ์ศักดิ์ศรี มีการรวมกลุ่มกันเพื่อหาหนทางการดำรงชีพโดยรักษาผลประโยชน์ของชุมชนส่วนรวม การรักษาศักดิ์ศรีขององค์กรชุมชน ชื่อเสียงด้านความสามัคคีและอนาคตตรงกับสังคมภายนอก มีการช่วยเหลือกัน	1.1.1.5 ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมีเอกลักษณ์ศักดิ์ศรี ความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนอยู่ที่อายุการก่อตั้งชุมชนนานคนในชุมชนมีความขยัน อดทนพยายาม การพัฒนาชุมชนด้วยความยากลำบากของบรรพบุรุษมาเป็นระยะเวลายาวนานแบบแผนการผลิตของชุมชนที่มีมานานคือ "สวนสมรม" มรดกจากบรรพบุรุษ การมีผู้นำ องค์กรผู้นำที่มีความเข้มแข็ง เสียสละอดทนมีกลุ่มออมทรัพย์ เป็นสถาบันทางเศรษฐกิจ ที่มั่นคงมีชื่อเสียง การศึกษามีบทบาทในการสืบทอด อนุรักษ์ความมีเอกลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนให้สามารถดำรงอยู่
1.1.2 การสร้างคุณลักษณะพื้นฐาน มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพ ตั้งใจ ขยัน อดทน รับผิดชอบ การทำงาน มีทัศนคติที่ดีต่อการรวมกลุ่มกันทางอาชีพและทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพในชุมชน	1.1.2 การสร้างคุณลักษณะพื้นฐาน มีความตั้งใจ มุ่งมั่นในการประกอบอาชีพ ขยันไม่อยู่นิ่งเฉย หมั่นศึกษาหาความรู้ทางอาชีพเพิ่มเติม มีทัศนคติที่ดีต่อการรวมกลุ่มอาชีพ	1.1.2 การสร้างคุณลักษณะพื้นฐาน สร้างทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพมีความตั้งใจมุ่งมั่นในการทำงาน มีทัศนคติต่อการรวมกลุ่มกันทำงาน มีพื้นฐานลักษณะนิสัยที่มีความขยัน อดทน มีความรับผิดชอบ มีความเป็นอยู่เรียบง่าย สงบ

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตที่วิเคราะห์ได้ชุมชนทั้งตนเอง 3 ชุมชน (ต่อ)

ชุมชนบ้านศรีเจริญ	ชุมชนบ้านน้ำจ่า	ชุมชนบ้านเขาหลวง
1.2 การจัดโครงสร้าง 1.2.1 คน/กลุ่มคน มีผู้นำชุมชน/องค์กรผู้นำเป็นผู้มีความรู้เรื่องการประกอบอาชีพในชุมชน	1.2 การจัดโครงสร้าง 1.2.1 คน/กลุ่มคน มีผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน กลุ่มอาชีพที่มีความรู้ความชำนาญในการประกอบอาชีพและการดำเนินงานของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ	1.2 การจัดโครงสร้าง 1.2.1 คน/กลุ่มคน ผู้นำ องค์กรผู้นำ ผู้ที่มีความสามารถในการประกอบอาชีพที่ส่วน มีกิจกรรมเพื่อส่วนรวม ร่วมมือกับองค์กรเอกชนนำความรู้เรื่องอาชีพใหม่มาแนะนำคนในชุมชน สร้างเป็นกิจกรรมนำความรู้ที่ตรงกับความรู้อาชีพความต้องการของคนในชุมชน มีวิธีการในการรักษาสิ่งแวดล้อม ความรู้ที่ก่อกองแล้ว
1.2.2 ความรู้เรื่องอาชีพ เป็นความรู้ดั้งเดิมในการประกอบอาชีพทำนาและปลูกพืชสลับหมุนเวียน การปลูกตังเป็นพืชสลับที่สามารถทำได้ดี การนำความรู้ใหม่มาเสริมต่อความรู้เดิมเพื่อเพิ่มผลผลิต โดยมีผู้นำองค์กรผู้นำและคนในชุมชนช่วยกันส่งเสริมประสานกัน	1.2.2 ความรู้เรื่องอาชีพ มีภูมิปัญญาของชุมชนเป็นฐานความรู้เรื่องการประกอบอาชีพและด้านอื่นในชุมชน ผสมผสานปรับใช้ร่วมกับภูมิปัญญาสมัยใหม่ตัวอย่างเหมาะสมกับสภาพของชุมชน มีวิธีการรักษาและสืบต่อค่าภูมิปัญญาดั้งเดิมคงสภาพและได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน	1.2.2 ความรู้เรื่องอาชีพ ภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน เรื่องการประกอบอาชีพที่หลากหลาย ผสมผสานกับความรู้ วิชาการสมัยใหม่ ปรับใช้ตัวอย่างเหมาะสมกับสภาพความต้องการของคนในชุมชน

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาระดับพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตที่วิเคราะห์ได้ชุมชนพึ่งตนเอง 3 ชุมชน (ต่อ)

ชุมชนบ้านศรีเจริญ	ชุมชนบ้านน้ำจ้ำ	ชุมชนบ้านเขาหลวง
1.2.3 การจัดการกลุ่ม แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกันภายในกลุ่ม โดยจัดแบ่งเป็น 3 ฝ่าย เพื่อวางแผน ช่วยแรงงานและช่วยด้านการเงิน พร้อมทั้งการคัดเลือกข้อมูลของชุมชนเพื่อการทำงาน	1.2.3 การจัดการกลุ่ม ผู้นำ กลุ่มผู้นำชุมชนให้ความสำคัญกับกฎระเบียบที่ทุกคนในชุมชนร่วมกันคิดและปฏิบัติตามอย่างเข้มงวด มีระบบการลงโทษที่เสมอเท่าเทียมกัน มีฐานข้อมูลของชุมชนที่ใช้ในการจัดการในชุมชนโดยเป็นฐานข้อมูลที่สืบทอมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ	1.2.3 การจัดการกลุ่ม มีระเบียบบังคับบ้าง มีกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม มีกิจกรรมช่วยเหลือสมาชิกด้วยตนเอง ช่วยเหลือสังคมส่วนรวม มีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อลงมติ กำหนดวิธีการ เลือกใช้กลั่นกรอง มีการกำหนดตัวบุคคลรับผิดชอบเวียนกัน
1.2.4 ทรัพยากร ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนที่เป็นปัจจัยผลิตที่สำคัญคือดินตามระบบจัดรูปที่ดิน นี้ตามระบบชลประทาน เครื่องมือ เทคโนโลยี เพื่อการผลิตที่ชุมชนนำมาใช้ประโยชน์จากอย่างคุ้มค่า	1.2.4 ทรัพยากร ผู้นำ กลุ่มผู้นำ คนในชุมชนมีการใช้ทรัพยากรของชุมชนซึ่งได้แก่ วัสดุ เงินทุน ที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ สัตว์และผลผลิตของชุมชน อย่างมีระบบ คุ้มค่า	1.2.4 ทรัพยากร มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและอื่น ๆ ที่มีอยู่ในกลุ่ม ในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ คุ้มค่า ทั้งเพื่อเป็นปัจจัยการผลิตและการสร้างคุณลักษณะนิสัย

สถาบันวิจัยบวร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตที่วิเคราะห์ได้ชุมชนตนเอง 3 ชุมชน (ต่อ)

ชุมชนบ้านศรีเจริญ	ชุมชนบ้านน้ำคำ	ชุมชนบ้านเขาลง
2. กระบวนการ 2.1 กระบวนการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ให้ความรู้ที่ผู้นำชุมชน องค์กรผู้นำได้รับความรู้ทางอาชีพใหม่ ำให้ความรู้กับคนในชุมชนด้วยการประชุมชี้แจง บอกเล่า ทักท้วงเป็นตัวอย่างและการพาไปศึกษาดูงานเพื่อำให้คนในชุมชนมีความกระตือรือร้นที่จะเปลี่ยนแปลงแนวทางการทำอาชีพ	2. กระบวนการ 2.1 กระบวนการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่เกิดจากผู้นำกลุ่มอาชีพ กลุ่มผู้นำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการสืบทอดความรู้ ปรับความรู้ให้เหมาะสมกับสภาพของชุมชนแล้วนำมาเผยแพร่ รักรักษา ขวน สัมภาษณ์ให้เกิดการกระทำ ปฏิบัติจริงพร้อมกับการแก้ไขปรับปรุง	2. กระบวนการ 2.1 กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้เกิดจากผู้นำ กลุ่มผู้นำสร้างความรู้ วิธีการพัฒนาปรับปรุงการลงปฏิบัติจริง โดยผู้มีความรู้ให้คำแนะนำ เสนอทางเลือก เลือกทางเลือกปฏิบัติจนเกิดเป็นความชำนาญแล้วนำความรู้ วิธีการที่พิจารณาคัดเลือกแล้วสู่โรงเรียนเพื่อำให้การศึกษาอย่างเป็นระบบกับเยาวชน บางกรณีคนในชุมชนรับความรู้ วิธีการมาจากโรงเรียน นำมาพิจารณาเลือก
2.2 กระบวนการพัฒนาความสามารถ ผู้นำชุมชน องค์กรผู้นำชุมชนศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ปรึกษากับผู้รู้ภายนอกชุมชน นำมาทดลองปฏิบัติจริง พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยน	2.2 กระบวนการพัฒนาความสามารถ ผู้นำกลุ่มผู้นำร่วมมือกับที่ปรึกษาและองค์กรพัฒนาเอกชนศึกษาดูงานในชุมชนอื่นที่มีประสบการณ์และประสบความสำเร็จงานการค้าเงินงานอาชีพ การำได้รับคำแนะนำจากผู้มีความรู้ประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนแนวคิด วิธีการ ข้อมูลเพื่อการพัฒนาทางอาชีพ	2.2 กระบวนการพัฒนาความสามารถ ผู้นำ กลุ่มผู้นำได้รับความรู้และพัฒนาความรู้จากการปฏิบัติจริง เลือกใช้วิธีการที่ได้ผลมากที่สุด การพัฒนาความรู้จากการประชุม ปรึกษาหารือ การศึกษาดูงาน การำได้ร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนกับผู้รู้และผู้มาเยี่ยมชม

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาระดับพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตที่วิเคราะห์ได้ชุมชนทั้งตนเอง 3 ชุมชน (ต่อ)

ชุมชนบ้านศรีเจริญ	ชุมชนบ้านน้ำรา	ชุมชนบ้านเขาหลวง
2.3 กระบวนการสร้างเครือข่าย ผู้นำ องค์การผู้นำสร้างเครือข่ายด้วยการแสวงหาสถานที่ แหล่งที่ประกอบอาชีพเหมือนกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน สถานที่ขอศึกษาทำงาน การแลกเปลี่ยนแนวทางการทำงาน	2.3 กระบวนการสร้างเครือข่าย ผู้นำชุมชน องค์การผู้นำชุมชน กลุ่มอาชีพ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับหน่วยงานการศึกษาในชุมชน กับภายนอกชุมชน การมีสัมพันธ์ที่ดีกับองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อหาแนวร่วมในการดำเนินงานของชุมชน	2.3 กระบวนการสร้างเครือข่าย ผู้นำ องค์การผู้นำมีกระบวนการสร้างความสัมพันธ์กับโรงเรียน ชุมชนสถานศึกษาในท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน การร่วมทำงาน การแสดงความสามารถเฉพาะตัวของผู้นำ ความสามัคคีของกลุ่ม ผู้นำและชาวบ้าน สร้างความศรัทธาเลื่อมใสให้เกิดแนวร่วม การพบปะแลกเปลี่ยนกับชุมชนใกล้เคียง
3. การสนับสนุนจากภายนอก 3.1 การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานของรัฐให้ความรู้เรื่องอาชีพแก่ชุมชน หน่วยงานเข้ามาเยี่ยมชุมชน การเสนอแนะแนวทางการพัฒนาจากหน่วยงานของรัฐ สนับสนุนด้านความรู้ วิธีการ งบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวกเรื่องการประกอบอาชีพ	3. การสนับสนุนจากภายนอก 3.1 การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานของรัฐเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการจัดการอาชีพ การพัฒนาทางอาชีพ ตลาด ช่องทางการประกอบอาชีพ การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงาน การให้สิ่งอำนวยความสะดวก การสร้างโครงสร้างพื้นฐานในการประกอบอาชีพ	3. การสนับสนุนจากภายนอก 3.1 การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานของรัฐให้ความรู้ วิธีการ สิ่งอำนวยความสะดวกทางการประกอบอาชีพ งบประมาณ การอบรมให้ความรู้ การประชาสัมพันธ์ผลงานทางอาชีพ การสร้างโครงสร้างพื้นฐานในการประกอบอาชีพ

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตที่วิเคราะห์ได้ชุมชนตัวเอง 3 ชุมชน (ต่อ)

ชุมชนบ้านศรีเจริญ	ชุมชนบ้านน้ำคำ	ชุมชนบ้านเขาหลวง
3.2 การสนับสนุนจากหน่วยงานของเอกชน ในชุมชนไม่มีข้อมูลเรื่องการสนับสนุนของหน่วยงานเอกชน	3.2 การสนับสนุนจากหน่วยงานของเอกชน การร่วมเป็นที่ปรึกษาของผู้นำ กลุ่มผู้นำชุมชน แนะนำความรู้ใหม่ การทำเส้นทางในการดำเนินงาน การชักนำโครงการพัฒนาเข้ามา ในชุมชนเพื่อให้ชุมชนได้พึ่งตนเองมากขึ้น	3.2 การสนับสนุนจากหน่วยงานของเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ร่วมกับสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นนำโครงการ พัฒนาอาชีพเสริมเพื่อการอนุรักษ์ เข้าไปดำเนินงานร่วมกับคนในชุมชน มูลนิธิหนังสือพิมพ์ไทยรัฐสนับสนุนการเงิน สิ่งอำนวยความสะดวก ช่องทางการสร้างเครือข่าย

จากตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ลักษณะขององค์ประกอบของรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตชุมชนชนบทฝั่งตนเองระดับดีมาก 3 ชุมชน มีลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบวินาภาพรวมที่สังเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต

รูปแบบการศึกษารูปแบบนี้เป็นการจัดการศึกษาที่มีผู้นำชุมชน องค์กรผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มอาชีพในชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม คิดค้น แสวงหา ความรู้ วิธีการ การจัดการ เพื่อพัฒนาแบบแผนการประกอบอาชีพในชุมชน การเสนอทางเลือกในการประกอบอาชีพใหม่ การนำใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่บนฐานเทคโนโลยีพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชน ปรับปรุงอย่างเหมาะสมกับสภาพของชุมชน ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนและความต้องการของชุมชน ผู้รับการศึกษาได้แก่คนในชุมชนโดยมีกระบวนการต่างกันคือ ผู้นำชุมชนให้การศึกษากับกลุ่มผู้นำ ด้วยการประชุมปรึกษาหารือ ผู้นำให้การศึกษากับกลุ่มอาชีพด้วยการลงมือปฏิบัติจริงพร้อมกับการร่วมแก้ปัญหา ผู้นำให้ความรู้กับคนในชุมชนด้วยการประกาศ บอกกล่าว นำการปฏิบัติพร้อมกับการนำการแก้ปัญหา ผู้นำ วิธีการให้การศึกษากับผู้นำใช้คือ การประชุมปรึกษาหารือ การประกาศ แจ้งความ การนำการปฏิบัติในการแก้ปัญหา เนื้อหาในการให้การศึกษาคือเรื่องการผลิต การใช้เทคโนโลยีเพื่อการผลิต การแก้ปัญหาในการประกอบอาชีพ ระยะเวลาในการให้การศึกษาคือขึ้นอยู่กับปัจจัยเงื่อนไขในการประกอบอาชีพของชุมชนว่ากำลังทำอาชีพอะไร โดยทั่วไปมี 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงเวลาในการรับรู้ความรู้ภาคทฤษฎี และช่วงเวลาในการประยุกต์ความรู้ภาคทฤษฎีใช้ในการปฏิบัติจริง

1.1 โครงสร้างและการจัดการ

1.1.1 การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย

การกำหนดเป้าหมายและการบรรลุเป้าหมายของการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่

เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนพึ่งตนเองระดับดีมากมีลักษณะที่ผู้นำ กลุ่มผู้นำในชุมชนเป็นผู้กำหนดเป้าหมายขึ้นเอง โดยมีกระบวนการกำหนดด้วยการวิเคราะห์สาเหตุปัญหา แสวงหาความรู้และวิธีการในการแก้ปัญหา กำหนดทางเลือกพร้อมแนวปฏิบัติให้คนในชุมชนรับไปปฏิบัติจริง โดยมีผู้นำ กลุ่มผู้นำและหน่วยงานภายนอกชุมชนคอยให้การสนับสนุนช่วยเหลือด้านการเสริมความรู้ ทักษะและวิธีการให้บรรลุเป้าหมาย

1.1.1.1 การพึ่งตนเอง

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนชนบทพึ่งตนเองระดับดีมากมีการกำหนดเป้าหมายเพื่อการพึ่งตนเอง 5 ด้าน คือ การพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตอาสาและต้นสังคมวัฒนธรรม ซึ่งแต่ละด้านการศึกษา มีบทบาทในการทำให้บรรลุเป้าหมายได้ กล่าวคือ

1) ด้านเทคโนโลยี-ความมีภูมิปัญญา

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนชนบทพึ่งตนเองระดับดีมากมีบทบาทในการรักษาและสร้างภูมิปัญญาของชุมชนด้วยการ คิดค้นและพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชุมชนให้มีสภาพเหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงของชุมชน การเสาะหา กลั่นกรองเทคโนโลยีจากภายนอกชุมชนเพื่อนำมาใช้ในการเพิ่มผลผลิตทางอาชีพและการสร้างความสามัคคีในการประกอบอาชีพ

2) ด้านเศรษฐกิจความพอดีในฐานะความเป็นอยู่

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนชนบทพึ่งตนเองระดับดีมากมีบทบาทในการสร้างความพอดีในฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนด้วยการสร้างความพอดีด้านรายรับรายจ่าย ความพอดีระหว่างการกู้เงินกับขีดความสามารถในการคืนเงินกู้ โดยการเสนอช่องทางเลือกในการประกอบอาชีพเสริมที่แตกต่างจากอาชีพเดิม ส่งเสริมความสามารถ พัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพ การเพิ่มผลผลิต เพิ่มรายได้ การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อเป็นแหล่งส่งเสริมการออมและการลงทุนในชุมชน

3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ-ความเป็นธรรมชาติ

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนชนบทพึ่งตนเองระดับดีมากมีบทบาทในการฟื้นฟูรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่แล้วให้มีสภาพดี

สำหรับการ เป็นปัจจัยการผลิตที่ใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่าและเสริมสร้างความเป็นธรรมชาติ ของชนบทให้เป็นแหล่งสำหรับการพักผ่อน สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ที่คงสภาพความเป็นธรรมชาติอยู่คู่กับชุมชน โดยมีวิธีการแตกต่างกัน คือ การตั้งกลุ่ม องค์กร ภาวะเทียบ เพื่อดูแลจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

4) ด้านจิตใจ-ความมีคุณธรรม

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนชนบท พึ่งตนเองระดับดีมีบทบาทในการรักษาฟื้นฟู และเสริมสร้างคุณธรรมของชุมชน ชนบทให้กลับเหมือนเดิมด้วยการปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ความขยัน อดทน ประหยัด อดออม ความสามัคคี การทำงานร่วมกัน การช่วยเหลือเกื้อกูลพึ่งพาอาศัยกัน

5) ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมีเอกลักษณ์ คีร์ติศรี

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนชนบท พึ่งตนเองระดับดีมีบทบาทในการฟื้นฟู อนุรักษ์และเสริมสร้างคุณลักษณะ คีร์ติศรี ของชุมชนชนบทให้กลับคืนด้วยการส่งเสริมความภาคภูมิใจ ชื่นชมต่อความเป็นชุมชน สืบทอด ความมีเอกลักษณ์คีร์ติศรีของชุมชนให้กับคนรุ่นต่อไปได้ซาบซึ้ง รักและภาคภูมิใจ

1.1.1.2 การสร้างคุณลักษณะพื้นฐาน

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนชนบท พึ่งตนเองระดับดีมีบทบาทในการปลูกฝังคุณลักษณะพื้นฐานให้คนในชุมชนเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่น ตั้งใจทำงาน มีความขยันอดทน อดออมประหยัด ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมีนิสัยศึกษาหา ความรู้ทางอาชีพเพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ การปลูกฝังทัศนคติที่ดีในการประกอบอาชีพ

1.1.2 การจัดโครงสร้าง

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนชนบท พึ่งตนเองระดับดี มีการจัดโครงสร้างของรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพเพื่อการ พึ่งตนเองโดยมีคน/กลุ่ม ความรู้เรื่องอาชีพ การจัดการกลุ่ม และทรัพยากรของกลุ่ม ดังมี รายละเอียดแต่ละส่วน ดังต่อไปนี้

1.1.2.1 คน/กลุ่มคน ซึ่งประกอบด้วยผู้รู้ทางอาชีพ ผู้นำชุมชน

องค์กรผู้นำกลุ่มอาชีพในชุมชนที่มีความรู้ เรื่องอาชีพของชุมชน มีความชำนาญ ประสบการณ์ ในการประกอบอาชีพ มีจำนวนมากพอสำหรับการนำทางอาชีพในชุมชน

1.1.2.2 ความรู้เรื่องอาชีพ เป็นความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ความรู้ทางอาชีพของชุมชน การผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาสมัยใหม่ความเหมาะสม กับสภาพของชุมชน ความต้องการของชุมชน

1.1.2.3 การจัดการกลุ่ม ผู้นำ กลุ่มผู้นำ มีระบบการจัดการกลุ่ม อย่างชัดเจนแบ่งหน้าที่ ภาระงาน วางกฎระเบียบให้สมาชิกในกลุ่มปฏิบัติ

1.1.2.4 ทรัพยากร คือ วัสดุ เงินทุน ที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ สัตว์ และผลผลิตของชุมชนที่ผู้นำกลุ่มผู้นำและคนในชุมชนใช้ประโยชน์เพื่อการประกอบอาชีพในชุมชน อย่างคุ้มค่า

1.2 กระบวนการ

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนชนบท พึ่งตนเองระดับดีมากมีบทบาทในการทำให้เกิดกระบวนการเพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพ ซึ่งเป็น ปัจจัยภายในการศึกษา 3 กระบวนการที่ต้องเสริมสร้างให้เข้มแข็ง คือ กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการพัฒนาความสามารถของผู้นำ องค์กรผู้นำและกระบวนการสร้างเครือข่าย แต่ละ กระบวนการมีลักษณะดังนี้

1.2.1 กระบวนการเรียนรู้

การศึกษาทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ โดยผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มอาชีพได้รับความรู้ เรื่องการพัฒนาทางอาชีพ นำความรู้ที่นำมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพ ความต้องการ ของชุมชน ถ่ายทอดกับคนในชุมชนด้วยการประชุมชี้แจง การบอกกล่าว การชักชวนชี้แนะ การ เสนอทางเลือก การนำลองปฏิบัติร่วมกับคนในชุมชนพร้อมการร่วมแก้ปัญหาเพื่อให้คนใน ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง

1.2.2 กระบวนการพัฒนาความสามารถขององค์กร

ผู้นำชุมชน องค์กรผู้นำ ผู้นำกลุ่มอาชีพ พัฒนาความสามารถของตนเองให้มีความ เข้มแข็งในเรื่องการจัดการทางอาชีพในชุมชนด้วยการศึกษาหาความรู้ทางอาชีพ การสั่งสม

ประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง การพัฒนาความรู้จากการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับผู้รู้ภายนอกชุมชน การศึกษาดูงาน นำความรู้ที่ได้รับมาปรับประยุกต์ให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความต้องการของชุมชน การสร้างฐานข้อมูลทางอาชีพเพื่อการวางแผนพัฒนาปฏิบัติการทางอาชีพและพัฒนาช่องทางอาชีพ

1.2.3 กระบวนการสร้างเครือข่าย

ผู้นำชุมชน กลุ่ม/องค์กรผู้นำชุมชนสร้างเครือข่ายด้วยการแสวงหาแนวร่วมในเรื่องการประกอบอาชีพ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อองค์กร หน่วยงานภายนอกชุมชนเพื่อสร้างเครือข่าย ขอความช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ แลกเปลี่ยนผลผลิต

1.3 การสนับสนุนจากภายนอก

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนชนบทพึ่งตนเองระดับดีมากได้รับการสนับสนุนจากภายนอก 2 หน่วยงาน คือ การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐและการสนับสนุนจากเอกชน โดยทั้ง 2 ลักษณะมีดังนี้

1.3.1 การสนับสนุนจากภาครัฐ

การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ ในลักษณะของการให้ความรู้ กู้ยืมและหนุนเสริม โดยการสร้างขีดความสามารถในการพึ่งตนเองทางอาชีพของชุมชน การให้ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์เพื่อการพัฒนาทางอาชีพ การช่วยให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ทางอาชีพ การให้กำลังใจ ส่งเสริมด้านงบประมาณ การสร้างโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพของชุมชน

1.3.2 การสนับสนุนจากเอกชน

การสนับสนุนจากเอกชน มีลักษณะเพื่อการสร้างขีดความสามารถในการพึ่งตนเองทางอาชีพให้กับชุมชนด้วยการทำงานตามโครงการพัฒนาในชุมชนร่วมกับผู้นำ กลุ่มผู้นำชุมชนอย่างใกล้ชิด คนในชุมชนมีความเชื่อถือและวางใจ มีความหยิ่งหย่อนในการทำงาน การเป็นที่ปรึกษาของกลุ่มองค์กรผู้นำ ปรับวิธีการทำงานให้สอดคล้องกับผู้นำ กลุ่มผู้นำในสถานการณ์และสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต

2.1 ปัจจัยภายนอกการศึกษา

ปัจจัยภายนอกการศึกษามี 2 ปัจจัยย่อยที่พบในชุมชนกรณีศึกษา 3 แห่ง คือ ปัจจัยภาวะการพึ่งตนเองของชุมชน และปัจจัยหลังในการทำงานให้ประสบความสำเร็จที่มีอยู่ในตัวคนในชุมชน ซึ่งทั้ง 2 ปัจจัยย่อยนี้ผู้วิจัยนำเสนอผลการสังเคราะห์ดังต่อไปนี้

2.1.1 ปัจจัยภาวะการพึ่งตนเองของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย การพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจและด้านสังคมวัฒนธรรม

2.1.1.1 ด้านเทคโนโลยี

ในชุมชนมีความหลากหลายเพื่อการแก้ปัญหาพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ซึ่งได้แก่ การใช้รถแทรกเตอร์ไถนาขนาดใหญ่ การใช้ระบบน้ำจากท่อหมุนน้ำหน้าคันลาใบในฤดูแล้ง การฉีดยา วัสดุห่มกและปุ๋ยวิทยาศาสตร์เพื่อการเกษตร มีการใช้รถตัดข้าวแทนการไ้แรงงานคน การใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงในการประกอบอาชีพ มีการการเกษตรหลายอย่าง มีปัจจัยการผลิตที่อุดมสมบูรณ์ ในชุมชนมีการปรับเทคโนโลยีมาใช้เพื่อการประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับสภาพของชุมชน

2.1.1.2 ด้านเศรษฐกิจ

ชุมชนมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของชุมชน โดยมากกว่าร้อยละ 90 ประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ โดยเป็นการผลิตเพื่อการบริโภคและเพื่อขาย ส่วนใหญ่คนในชุมชนมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และมีรายได้เฉลี่ย 35,250-62,000 บาท/ปี คนในชุมชนมีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย และมีกลุ่ม/องค์กรทางเศรษฐกิจเพื่อการออมและการลงทุนของคนในชุมชน

2.1.1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

ลักษณะคุณภาพของทรัพยากรที่มิานชุมชน เอื้อต่อการเกษตรกรรม มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติและแหล่งน้ำตามระบบชลประทาน นอกจากนี้คนในชุมชนยังนิยมการอนุรักษ์ป่าชุมชนสำหรับเป็นต้นน้ำ เป็นความตระหนักคุณค่าของทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ การคมนาคมติดต่อกับภายนอกชุมชนมีความสะดวก

2.1.1.1 ด้านจิตใจ

ชุมชนมีภาวะการพึ่งตนเองด้านจิตใจ ด้วยการมีจิตสำนึกในการพึ่งตนเองทางอาชีพ ช่วยตัวเอง มีความเข้มแข็งและจริงจังไม่ทิ้งงานโดยพิจารณาได้จาก การเป็นคนขยันในการทำงาน ชาวบ้านประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ มีการทำงานเพื่อส่วนรวม การมีจิตสำนึกต่อครอบครัว มีความขยัน ประหยัด ออมทรัพย์ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี สะสมและออมทรัพย์กับกลุ่ม ร่วมทำงาน ในโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

2.1.1.5 ด้านสังคมวัฒนธรรม

ผู้นำทางอาชีพในชุมชนคือ ผู้นำหมู่บ้านและกลุ่มผู้นำ มีการรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพ ใหม่วิธีการเข้ามาปลูก หาดตลาด รวมกลุ่มกันไปต่อรองกับตลาด ทำให้ผลผลิต ของชาวบ้านได้ราคาดี นอกจากนั้นคนในชุมชนยังนิยมการรวมกลุ่มเฉพาะกิจเพื่อการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางอาชีพของชุมชนด้วยการ "ลงแขก" "ขอมือ" หรือ"ออกปาก" ซึ่งเป็นการรวมกันไปทำกิจกรรมทางอาชีพเพื่อแก้ปัญหาแรงงาน

2.1.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จ เป็นพลัง ในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญในการทำงาน ผู้วิจัยสังเคราะห์ ได้จากกรณีศึกษา 3 กรณีดังต่อไปนี้

2.1.2.1 ชาวบ้านเองก็มีความรักความศรัทธาในตัวผู้นำ พร้อมใจกันทำงานหากผู้นำเป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถ ทำงานจริงจัง ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม มีความสามัคคี รักในหมู่คณะและมีทัศนคติที่ดีและมีความเชื่อต่อแนวทางการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเอง

2.1.2.2 องค์กรของผู้นำเป็นองค์กรที่เข้มแข็ง สร้างงานการพัฒนาได้อย่างเป็นรูปธรรม ความคิดเชิงสร้างสรรค์พบเห็นอะไรที่ดีเป็นประโยชน์นำกลับมาเสามา วางแผนร่วมกัน เป็นกลุ่มที่มีความสามัคคีในการทำงาน รวมผู้ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน มาร่วมทำงานให้กับกลุ่มผู้นำ

2.1.2.3 ผู้นำและกลุ่มผู้นำชุมชนเป็นแกนนำในการสร้างสำนึกใน

ด้านจิตใจ มีวิธีการในการชักชวนให้กับชาวบ้านพัฒนา โดยการสร้างความรู้สึกเป็นผู้รับผิดชอบ ทำให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลก่อน ให้ความสำคัญกับตัวบุคคลก่อนการพัฒนาในด้านอื่น เมื่อชาวบ้านมีจิตสำนึกในตัวเองแล้วจึงเน้นเพื่อการพัฒนาชุมชน

2.1.2.4 ผลของการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จโยงไปถึงการเพิ่มศักยภาพในการพัฒนา

2.1.2.5 ชุมชนที่มีที่ปรึกษาเพื่อการพัฒนาที่มีคุณภาพ เข้ากับผู้นำองค์กรผู้นำและคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ได้รับความไว้วางใจ เชื่อถือและรับไปปฏิบัติตามอย่างมีวิจารณ์ญาณ

2.1.2.6 ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากราชการ โดยเข้ามาสนับสนุนการพัฒนาชุมชนขององค์กรผู้นำชุมชน ยิ่งทำให้มีความมั่นใจในการทำงานเพิ่มขึ้น

2.1.2 ปัจจัยภายในการศึกษา

ปัจจัยภายในการศึกษานชุมชนบ้านน้ำจืดคือปัจจัยที่เป็นการสร้างความสามารถในการจัดการเพื่อการพึ่งตนเองและการได้รับการสนับสนุนด้านการเรียนรู้ทางอาชีพจากภายนอกชุมชน ซึ่งวิเคราะห์ได้ ดังนี้

2.1.2.1 การสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี
ในชุมชนมีผู้นำ กลุ่มองค์กรผู้นำ มีการจัดการทางด้านเทคโนโลยีเพื่อการแก้ปัญหาการประกอบอาชีพของชุมชน ด้วยการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อต่อรองกับตลาด มีการแก้ปัญหาด้านปัจจัยการผลิตด้วยการใช้เทคโนโลยีจัดการปัจจัยการผลิต โดยมีการประชุมกับผู้นำชุมชนเข้าร่วมกับภูมิปัญญาจากภายนอก คนในชุมชนมีการคิดค้นประดิษฐ์เทคโนโลยีพื้นบ้านมาใช้เพื่อการประกอบอาชีพของชุมชน นอกจากนั้นคนในชุมชนยังมีการรวมกลุ่มเพื่อจัดการแก้ปัญหาทางอาชีพ

2.1.2.2 การสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ
ชาวบ้านมีการออมเงินกับกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชนด้วยการสมัครเป็นสมาชิกกลุ่ม ชื่อหุ้น การลงทุนเป็นค่านุ้ย ยาฆ่าแมลงและค่าจ้างแรงงาน ในชุมชนมีการรวมกลุ่มทางอาชีพ มีบทบาทหน้าที่เพื่อการสร้างขีดความสามารถในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของชุมชนเป็นกลุ่มทางเศรษฐกิจที่มีความมั่นคงและเป็นสถาบันหลักทางการเงินของชุมชน นอกจาก

กลุ่มออมทรัพย์แล้วภายในชุมชนยังประกอบไปด้วยกลุ่มหรือองค์กรต่าง ๆ อีกหลายกลุ่ม เพื่อจัดการทางอาชีพของชุมชน

2.1.2.3 การสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติ

ภายในชุมชนได้จัดให้มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีผู้นำชุมชนที่มีบทบาทประสานความร่วมมือกับทางราชการจัดระบบปัจจัยการผลิตอย่างคุ้มค่าและเป็นประโยชน์สูงสุด

2.1.2.4 การสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองทางจิตใจ

ชุมชนจัดให้มีการสร้างจิตความสามารถในการพึ่งตนเองทางจิตใจให้กับชาวบ้านด้วยการสนับสนุนกิจกรรมค่านิยมการของกลุ่มองค์กรภายในชุมชน การรักษากฎ ระเบียบให้มีความศักดิ์สิทธิ์ ปฏิบัติจริง สร้างความสามารถในการจัดการให้กับกลุ่ม ชุมชนมีการจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ภายในชุมชนบ่อยครั้ง ทำให้ชาวบ้านมีความสามัคคีกัน ร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนา การรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันทางอาชีพ

2.1.2.5 การสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองทางสังคมวัฒนธรรม

การที่ชุมชนจัดให้มีการจัดตั้งขึ้นภายในชุมชน ทำให้กลุ่มหรือองค์กรมีความมั่นคงมากขึ้นกิจกรรมที่กลุ่มสมาชิกร่วมกันทำ ชุมชนมีระบบการสื่อสารที่ทั่วถึงกัน ทำให้คนในชุมชนรู้และ ทำทันความเปลี่ยนแปลงของชุมชน

ส่วนการวิเคราะห์เปรียบเทียบขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดขึ้นตามแนวระบบโรงเรียนในชุมชนชนบทพึ่งตนเองกรณีศึกษา 3 กรณี แสดงการวิเคราะห์ดังตารางที่ 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนในชุมชนชนบทฝั่งตนเอง 3 ชุมชน

ชุมชนบ้านเขาหลวง	ชุมชนบ้านศรีเจริญ	ชุมชนบ้านน้ำจาว
รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนมีโรงเรียนเป็นฐานความรู้ ประเภทของโรงเรียน - เป็นโรงเรียนโครงการ กศ.พร. - เป็นโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา - เป็นโรงเรียนนอกระบบการศึกษา ขนาดของโรงเรียน - ขนาดใหญ่	รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียน ประเภทของโรงเรียน - ไม่เป็นโรงเรียนในโครงการพิเศษ ขนาดของโรงเรียน - ขนาดเล็ก	รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียน ประเภทของโรงเรียน - เป็นโรงเรียนโครงการ กศ.พร. - เตรียมเข้าโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ขนาดของโรงเรียน - ขนาดเล็ก

ครั้งที่ 2 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนในชุมชนชนบทฝั่งตนเอง 3 ชุมชน

ชุมชนบ้านเขาหลวง	ชุมชนบ้านศรีเจริญ	ชุมชนบ้านน้ำจาว
โครงสร้างและการจัดการ 1.1 การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย กำหนดเป้าหมายการศึกษาตามหลักสูตรระดับศึกษาและระบบศึกษาตอนต้น โดยมีการบริหารให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่น โรงเรียนเข้าโครงการ กศ. พห. โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานและโครงการบูรณาการการศึกษา	1. โครงสร้างและการจัดการ 1.1 การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย เป้าหมายตามหลักสูตร ครอบคลุมใน เรื่องวิชาสามัญ ให้นักเรียนสอบแข่งขันเข้าเรียนในโรงเรียนที่ให้ได้ตามความต้องการของผู้ปกครอง โรงเรียนมีได้เข้าโครงการวัดของหน่วยงานต้นสังกัด	1. โครงสร้างและการจัดการ 1.1 การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย เป้าหมายการจัดการศึกษาตามหลักสูตรและให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับการฝั่งตนเองทางอาชีพ โรงเรียนเข้าโครงการ กศ. พห. และเตรียมพัฒนาโรงเรียนเข้าโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
1.1.1 การฝั่งตนเอง 1.1.1.1 ด้านเทคโนโลยี-ภูมิปัญญาชุมชน การเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีภูมิปัญญาชุมชน เรื่องการออมทรัพย์ คุ้มครองเงิน รักษาธรรมชาติ เป็นคนมีระเบียบ กิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ไปแนวทางเดียวกับชุมชน โดยเทคโนโลยี เรื่องการทำสวนผลไม้แบบ "สมบูรณ์"	1.1.1 การฝั่งตนเอง 1.1.1.1 ด้านเทคโนโลยี-ภูมิปัญญาชุมชน โรงเรียนถ่ายทอดเรื่องการรักษาความสะอาดซึ่งเป็นความรู้ของชุมชน โดยไม่เน้นเรื่องอาชีพ	1.1.1 การฝั่งตนเอง 1.1.1.1 ด้านเทคโนโลยี-ภูมิปัญญาชุมชน โรงเรียนปลูกฝังอุดมการณ์เกี่ยวกับการรักษาป่า การปลูกป่าชุมชน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาระดับพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนชุมชนชนบททั้งตนเอง 3 ชุมชน(ต่อ)

ชุมชนบ้านเจ้าหลวง	ชุมชนบ้านศรีเจริญ	ชุมชนบ้านน้ำคำ
1.1.1.2ด้านเศรษฐกิจ-ความพอดีของฐานะ โรงเรียนจัดกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์นักเรียนที่เป็นแนวทาง เดียวกันกับชุมชนอย่างเป็นระบบ มีความมั่นคง ต่อเนื่อง เพื่อปลูกฝังนิสัยการออม ประหยัดค่านักเรียน	1.1.1.2ด้านเศรษฐกิจ-ความพอดีของฐานะ มีกิจกรรมออมทรัพย์ ผู้บริหารเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับ การประกอบอาชีพให้กับชาวบ้านอย่างไม่เป็นทางการ	1.1.1.2ด้านเศรษฐกิจ-ความพอดีของฐานะ มีโครงการสหกรณ์โรงเรียนเพื่อเป็นต้นแบบงานการจัดกิจกรรม ส่งเสริม โครงการออมทรัพย์ โครงการปลูกป่า โครงการ เกษตรครบวงจร
1.1.1.3ด้านทรัพยากรธรรมชาติ-ความเป็น ธรรมชาติ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนนำหลักสูตรและกิจกรรมเสริม ด้วยโครงการ"วันกตัญญู"เพื่อนำเรื่องคุณค่าทรัพยากร ความกตัญญูรู้คุณที่สมควรแสดงกลับตอบแทน 1.1.1.4ด้านจิตอาสา-ความมีคุณธรรม โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเสริมหลักสูตร ด้วยการจัดกิจกรรมออมทรัพย์สร้างนิสัยการออม กิจกรรม แรงงานอาชีพให้นักเรียนรับผิดชอบบ้านหน้าที่	1.1.1.3ด้านทรัพยากรธรรมชาติ-ความเป็น ธรรมชาติ จัดสิ่งแวดล้อมมาที่มีบรรยากาศเป็นไปตามธรรมชาติ เอื้อต่อการเรียนการสอน 1.1.1.4ด้านจิตอาสา-ความมีคุณธรรม สอนคุณธรรมที่เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพตามที่ หลักสูตรกำหนดไว้ในวันเนื้อหาการเรียนการสอน	1.1.1.3ด้านทรัพยากรธรรมชาติ-ความเป็น ธรรมชาติ จัดสถานที่งานบริเวณโรงเรียนที่มีบรรยากาศเป็นไปตามธรรมชาติ โครงการปลูกป่าชุมชน → 1.1.1.4ด้านจิตอาสา-ความมีคุณธรรม สอนคุณธรรมตามหลักสูตรและเน้นปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อธรรมชาติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนชุมชนชนบทพึ่งตนเอง 3 ชุมชน(ต่อ)

ชุมชนบ้านเขาหลวง	ชุมชนบ้านศรีเจริญ	ชุมชนบ้านน้ำคำ
1.1.1.5 ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมีเอกลักษณ์ศักดิ์ศรี โรงเรียนจัดกิจกรรมอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมของชุมชน ด้วยการปลูกสวนแบบ"สมรม" การถนอมอาหารแบบพื้นบ้าน การออมทรัพย์กับกลุ่มออมทรัพย์	1.1.1.5 ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมีเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรี โรงเรียนปลูกฝังคุณลักษณะนิสัยรักความสะอาด รักความมีระเบียบวินัย โดยการปฏิบัติกิจกรรมคู่กันมา	1.1.1.5 ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมีเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรี ส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องประวัติชุมชน สร้างความรักชุมชน ให้กับนักเรียน เน้นให้นักเรียนรู้หน้าที่ มีมารยาท ช่วยสังคม
1.1.2 การสร้างคุณลักษณะพื้นฐาน โรงเรียนสร้างคุณลักษณะพื้นฐานให้นักเรียนเป็นคนขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน ด้วยกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์นักเรียน การทำโครงการงานอาชีพ การเรียนกลุ่ม กศอ. การวางแผนการทำงานด้วยโครงการงานอาชีพที่นักเรียนสามารถกู้เงินจากกลุ่มออมทรัพย์ไปลงทุน สร้างทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ ด้วยการทํางานระบบกลุ่ม ผักนึ่งสัปดาห์การทำงานร่วมกับผู้อื่น	1.1.2 การสร้างคุณลักษณะพื้นฐาน โรงเรียนปลูกฝังความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงาน ให้ทำงานร่วมกับผู้อื่น มีนิสัยรักการทำงาน	1.1.2 การสร้างคุณลักษณะพื้นฐาน โรงเรียนปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ มีความมุ่งมั่น ปลูกฝังคุณลักษณะที่สามารถนำไปใช้ได้กับการทำงานชุกชนิด ซื่อสัตย์ สุจริต มีระเบียบ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาระดับชั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนชุมชนชนบทฝั่งตนเอง 3 ชุมชน (ต่อ)

ชุมชนบ้านเขาหลวง	ชุมชนบ้านศรีเจริญ	ชุมชนบ้านน้ำจ๋า
1.2 การจัดโครงสร้าง 1.2.1 โครงสร้างการบริหาร ให้ครูรับผิดชอบเป็นระดับชั้นเรียน ครูประจำวิชา สอนแบบ หมุนเวียนตามความรู้ความถนัดของครูผู้สอน	1.2 การจัดโครงสร้าง 1.2.1 โครงสร้างการบริหาร ให้ครูประจำชั้นรับผิดชอบการเรียนการสอนวิชาอาชีพ	1.2 การจัดโครงสร้าง 1.2.1 โครงสร้างการบริหาร ให้ครูประจำชั้นรับผิดชอบการเรียนการสอนวิชาอาชีพ
1.2.2 นโยบายของโรงเรียน เป้าหมายหลักคืองานด้านวิชาการ การสอนแข่งขันกับ โรงเรียนอื่นได้ มุ่งให้นักเรียนศึกษาต่อ เป้าหมายรองคือการสร้างความรู้ ทักษะพื้นฐานและทัศนคติ ที่ดีต่อการประกอบอาชีพ จนสามารถเป็นพื้นฐานการดำรง ชีวิตอยู่บ้านชุมชนได้	1.2.2 นโยบายของโรงเรียน เน้นวิชาการ ไม่เน้นวิชาอาชีพ จัดการเรียนการสอนให้ ผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ในกลุ่มประสบการณ์	1.2.2 นโยบายของโรงเรียน เน้นทั้งวิชาการและวิชาอาชีพ โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียน เรียนรู้เพื่อการสร้างพื้นฐานทางอาชีพ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการเรียนขั้นพื้นฐาน เพื่ออาชีพที่เกิด บนแนวระบบโรงเรียนในชุมชนชนบททั้งตนเอง 3 ชุมชน (ต่อ)

ชุมชนบ้านเขาหลวง	ชุมชนบ้านศรีเจริญ	ชุมชนบ้านน้ำจ๋า
1.2.3บุคลากรในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจหลักสูตรทั้ง 2 ระดับ ดี สนับสนุนให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ ความต้องการของชุมชนและการนำเสนอช่องทางทาง ประกอบอาชีพหน้าที่ชุมชนผ่านทางนักเรียน ครูผู้สอนจบการศึกษาตรงตามวิชาที่สอน มีความรู้และ ประสบการณ์ทางอาชีพ ศึกษาหาความรู้จากชุมชนด้วยการ ว่านักเรียนได้สอบถามจากผู้รู้ในชุมชนมาทำกิจกรรม 1.2.4โครงสร้างหลักสูตร/การเรียนการสอน จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยม- ศึกษาตอนต้น โดยพัฒนาเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับ แบบแผนการผลิตของชุมชน และนำเสนอความรู้ใหม่ทาง อาชีพให้ชุมชน	1.2.3บุคลากรในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจเป้าหมายหลักสูตร จัดการเรียนการสอนตามที่เสนอแนะในหลักสูตร มีทักษะ พื้นฐานการทำงาน จัดการเรียนการสอนเฉพาะใน โรงเรียนมากกว่าการเชื่อมโยงความรู้กับชุมชน ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจเป้าหมายหลักสูตร เกี่ยวกับการ เรียนการสอนวิชาอาชีพ จัดกิจกรรมให้ครบตามที่ หลักสูตรกำหนด 1.2.4โครงสร้างหลักสูตร/การเรียนการสอน จัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพในกลุ่ม กพอ. โดยไม่มี การพัฒนาหรือปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับแบบแผนการ ผลิตของชุมชน	1.2.3บุคลากรในโรงเรียน ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจหลักสูตร มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถ พัฒนาคุณภาพชีวิตและทำประโยชน์ให้กับสังคม ผู้บริหารให้ความ ร่วมมือกับองค์กรผู้นำของชุมชน ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจเป้าหมายของหลักสูตร 1.2.4โครงสร้างหลักสูตร/การเรียนการสอน จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกลุ่ม กพอ. และมีการพัฒนา เนื้อหาสาระให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาระดับพื้นฐาน เพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนนวมชนชนบทพึ่งตนเอง 3 ชุมชน (ต่อ)

๑ ชุมชนบ้านเขาหลวง	ชุมชนบ้านศรีเจริญ	ชุมชนบ้านน้ำจ่า
1.2.5 โครงสร้างทางกายภาพของโรงเรียน โรงเรียนมีอาคารสถานที่ การจัดการบรรยากาศพร้อมสำหรับการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ มีแหล่งวิทยากรในชุมชนที่สนับสนุนความรู้	1.2.5 โครงสร้างทางกายภาพของโรงเรียน จัดบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาอาชีพ จัดค้ำที่มีแปลงสาธิตสำหรับนักเรียนทำการเกษตร เรือนเพาะชำ	2.2.5 โครงสร้างทางกายภาพของโรงเรียน จัดบรรยากาศเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ จัดค้ำที่มีบริเวณทำการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ส่งเสริมบรรยากาศพื้นบ้านของชุมชน
2. กระบวนการ 2.1 กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความสมดุล การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามเนื้อหากิจกรรม คิดค้นกิจกรรมใหม่เพื่อทำการเรียนการสอนบรรลุเป้าหมาย การสร้างสมดุลทุกด้านอย่างต่อเนื่อง มีการถ่ายทอด ความรู้จากโรงเรียนสู่ชุมชนและจากชุมชนสู่โรงเรียน	2. กระบวนการ 2.1 กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความสมดุล โรงเรียนจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม ตามหลักสูตรกำหนด ตามเป้าหมายการสร้างสมดุล ด้านต่าง ๆ ของชุมชน	3. กระบวนการ 3.1 กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความสมดุล โรงเรียนจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง เน้น ปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่องและมีเป้าหมาย มีกระบวนการถ่ายทอดความรู้สู่กันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สถาบันวิทยาลัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษา ขึ้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนในชุมชนชนบทฝั่งตนเอง 3 ชุมชน(ต่อ)

ชุมชนบ้านเจ้าหลวง	ชุมชนบ้านศรีเจริญ	ชุมชนบ้านน้ำจ่า
2.2กระบวนการพัฒนาความสามารถของโรงเรียน ด้วยการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนที่มีความรู้ เรื่องการประกอบอาชีพในชุมชน โดยผู้บริหารโรงเรียน พัฒนาจากการร่วมประชุมปรึกษาหารือกับองค์กรชุมชน ครูผู้ พัฒนาความรู้จากผู้รู้เรื่องอาชีพในชุมชน ศึกษาด้วยตนเอง	2.2กระบวนการพัฒนาความสามารถของโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนมุ่งพัฒนาตนเอง เพื่อสอบแข่งขันยกระดับ ตำแหน่งที่สูงขึ้น ครูผู้สอนมุ่งพัฒนาตนเองด้วยผลงานทางวิชาการ	3.2กระบวนการพัฒนาความสามารถของโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนมีการพัฒนาทักษะและประสบการณ์ทางอาชีพ แสวงหาความรู้และช่องทางงานการประกอบอาชีพเสริม ครูผู้สอนมุ่งแสวงหาความรู้และช่องทางการประกอบอาชีพใหม่ และการพัฒนาตนเองด้วยการทำผลงานเลื่อนระดับ
2.3กระบวนการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ โรงเรียนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน การเข้าร่วมงาน กิจกรรมของชุมชนทุกครั้ง การให้บริการด้านสถานที่กับชุมชน การให้ความรู้ แนวทางการทำงานในลักษณะที่ปรึกษา การจัดกิจกรรมวันสำคัญเพื่อประชาสัมพันธ์ผลงานด้านอาชีพ ของนักเรียน	2.3กระบวนการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ โรงเรียนเร่งสร้างภาพลักษณ์โดยเน้นคุณภาพการเรียน การสอนเน้นผลสัมฤทธิ์ ผลการสอบแข่งขัน	2.3กระบวนการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญกับชุมชน ทำงานร่วมกับชุมชน ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน โรงเรียนมีส่วนร่วมกิจกรรมชุมชนทุกครั้ง สนับสนุน

สถาบันวิจัยและบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาระดับต้นตมเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนในชุมชนชนบทฝั่งตนเอง 3 ชุมชน(ต่อ)

ชุมชนบ้านเขาหลวง	ชุมชนบ้านศรีเจริญ	ชุมชนบ้านน้ำจา
3. การสนับสนุนจากภายนอกโรงเรียน 3.1 การสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ โรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากภายนอกชุมชนด้านความรู้ ทักษะการทำงาน วิธีการจัดการ สิ่งอำนวยความสะดวก การสร้างสิ่งก่อสร้าง งบประมาณเพื่อการบริหารงานภายใน โรงเรียน ช่วงที่ได้รับมากคือช่วงที่โรงเรียนประสบอุทกภัย	3. การสนับสนุนจากภายนอกโรงเรียน 3.1 การสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ จัดสรรงบประมาณ ในเทศติดตามการเรียนการสอน ตามเป้าหมาย	3. การสนับสนุนจากภายนอกโรงเรียน 3.1 การสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ จัดสรรงบประมาณ ในเทศการเรียนการสอนตามเป้าหมาย การศึกษา
3.2 การสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน มีหลายหน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือช่วงเกิดอุทกภัย เป็นระยะ ระยะสั้นเป็นการให้กำลังใจ ระยะยาวโดยมูลนิธิหนังสือพิมพ์รัฐช่วยด้านเงินทุนการศึกษาและสร้างอาคารเรียน	3.2 การสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน นักการเมืองบริจาคทรัพย์เพื่อสร้างสิ่งก่อสร้าง	4.2 การสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน โครงการปลูกป่าชุมชน OSCAR สนับสนุนกิจกรรมปลูกป่า

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ลักษณะขององค์ประกอบของรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนในชุมชนชนบทฝั่งตนเองระดับดีมาก 3 ชุมชน ผู้วิจัยสังเคราะห์ลักษณะองค์ประกอบรูปแบบที่มีลักษณะร่วมกันสร้างเป็นรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียน (ขั้นที่ 1) ได้ดังต่อไปนี้

รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนในชุมชนชนบทฝั่งตนเองมีผู้ทำการศึกษาคือ ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู ในโรงเรียน โดยมีนักเรียนเป็นผู้รับการศึกษาตามจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร โรงเรียนมีการพัฒนาที่มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความต้องการของชุมชน วิธีการทำการศึกษาคือ การเรียนการสอนในโรงเรียนและนอกโรงเรียนโดยมีครูเป็นผู้สอน ผู้รู้ในชุมชนเป็นวิทยากรร่วมให้ความรู้ ลักษณะการเรียนการสอนมีนักเรียนเป็นศูนย์กลางโดยที่มีการปฏิบัติกิจกรรมอย่างมีเป้าหมาย ต่อเนื่อง โรงเรียนจัดกิจกรรมเสริมเนื้อหาหลักสูตรที่เกิดขึ้นผลเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นด้วยการให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมในสถานการณ์จริง ระยะเวลาในการเรียนการสอนตามที่ระบุไว้ในโครงสร้างหลักสูตร เพิ่มเติมด้วยเวลาว่างที่นักเรียนสามารถจัดเวลาเป็นของตนเองได้ ลักษณะรูปแบบสรุปได้ว่า โรงเรียนเป็นฐานความรู้ โดยโครงสร้างหน้าที่ของรูปแบบการศึกษามีลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. โครงสร้างการจัดการ

1.1 การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย ตามที่หลักสูตรกำหนด พัฒนาเนื้อหา กิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยกำหนดเป้าหมายเพื่อการพึ่งตนเองและการสร้างคุณลักษณะพื้นฐานทางอาชีพ ดังนี้

1.1.1 การพึ่งตนเอง การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนมีการกำหนดเป้าหมายเพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพ 5 ด้าน คือ ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจและด้านสังคมวัฒนธรรม ดังนี้

1.1.1.1 ด้านเทคโนโลยี-ภูมิปัญญาชาวบ้าน มีบทบาทในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญา เฉพาะของชุมชน

1.1.1.2 ด้านเศรษฐกิจ-ความพอดีของฐานะ มีบทบาทในการสร้างความพอดีด้วยกิจกรรมสหกรณ์ออมทรัพย์ นักเรียนที่ทาอย่างชัดเจน มีระบบ ต่อเนื่อง หากสอดคล้องกับแนวทางของชุมชนจะมีความมั่นคงมากขึ้น

1.1.1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ-ความเป็นธรรมชาติ มีบทบาทในการสร้างความเป็นธรรมชาติด้วยการจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นธรรมชาติ เชื้อต่อการเรียนการสอน และมีการมีการกำหนดกิจกรรมปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เสริมการเรียนรู้

1.1.1.4 ด้านจิตใจคน-ความมีคุณธรรม สอนคุณธรรมพื้นฐานในการประกอบอาชีพตามที่หลักสูตรกำหนด เสริมด้วยกิจกรรมปฏิบัติต่ออย่างเป็นรูปธรรมให้นักเรียนได้แสดงออกถึงคุณธรรมที่นักเรียนมีอย่างต่อเนื่อง

1.1.1.5 ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมีเอกลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชน มีบทบาทในการอนุรักษ์ สืบทอดเอกลักษณ์ วัฒนธรรมทางอาชีพของชุมชน ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรักในศักดิ์ศรีของโรงเรียนและชุมชน

1.1.2 การสร้างคุณลักษณะพื้นฐานทางอาชีพ การศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนสร้างการเรียนรู้เพื่อสร้างคุณลักษณะพื้นฐานทั่วไปทางอาชีพ คือ ขยัน อดทน ประหยัด รับผิดชอบ ทำงานเป็นกลุ่มและมีความ มุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ เสริมด้วยกิจกรรมปฏิบัติที่เป็นทักษะกระบวนการอย่างครบวงจร

1.2 การจัดโครงสร้าง

1.2.1 โครงสร้างการบริหาร โรงเรียนจัดโครงการการบริหารโดยให้ครูผู้สอนประจำชั้น รับผิดชอบสอนทุกวิชา รวมทั้งวิชาเกี่ยวกับอาชีพและครูที่สอนมีความรู้ความสามารถทางอาชีพสอนเฉพาะวิชาที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ

1.2.2 นโยบายของโรงเรียน โรงเรียนมีเป้าหมายหลักคือการสอนเน้นวิชาสามัญ ให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถในการศึกษาต่อระดับสูง เป้าหมายรองคือวิชาเกี่ยวกับอาชีพให้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพอยู่ในชุมชน

1.2.3 บุคลากรในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจในจุดหมายของหลักสูตรเกี่ยวกับวิชาอาชีพให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะพื้นฐานในการทำงาน

มีทัศนคติที่ดีต่องานอาชีพ โดยสอนให้สอดคล้องเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันในชุมชน ครูผู้สอน มีความรู้ความเข้าใจงานเนื้อหาการเรียนการสอนตามหลักสูตรและการสอนให้นักเรียนสามารถ นำไปใช้ที่เหมาะสมกับสภาพของชุมชน

1.2.4 โครงสร้างของหลักสูตร/การเรียนการสอน จัดโครงสร้างตามที่ กำหนดในหลักสูตร/จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับแบบแผนการผลิตของชุมชนและ เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น

1.2.5 โครงสร้างทางกายภาพของโรงเรียน มีการจัดบรรยากาศของ โรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียน การสอนวิชาอาชีพ โดยจัดสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ให้พร้อม ต่อการปฏิบัติ หากมีสถานประกอบการรองรับการฝึกปฏิบัติจริงของนักเรียนยิ่งดี

2. กระบวนการ

2.1 กระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพ การจัดการเรียนรู ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง มุ่งเน้นการปฏิบัติจริงอย่างมีเป้าหมาย และมีความต่อเนื่องของ กิจกรรมการเรียนรู้ โดยถ่ายโยงจากโรงเรียนสู่ชุมชนและจากชุมชนสู่โรงเรียน

2.2 กระบวนการพัฒนาความสามารถของโรงเรียน การพัฒนาผู้บริหาร โรงเรียนเกี่ยวกับงานอาชีพด้วยการร่วมประชุมปรึกษาหารือกำหนดเป้าหมาย วิธีการร่วมกับ องค์กรผู้แทนชุมชน กำหนดแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาครูผู้สอนด้วยการศึกษา ด้วยตนเองจากผู้รู้ในชุมชนและการศึกษาค้นคว้าความรู้ใหม่ทางอาชีพเพิ่มเติม

2.3 กระบวนการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ โรงเรียนสร้างความสัมพันธ์ ที่ดีกับชุมชน เห็นความสำคัญของชุมชน ทำงานร่วมกับชุมชนได้ ร่วมงานกับชุมชนสม่ำเสมอ

3. การสนับสนุนจากภายนอกโรงเรียน

3.1 การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ การสนับสนุนด้านงบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวก อบรมให้ความรู้ ทักษะที่เกี่ยวข้อง นิเทศติดตามให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

3.2 การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกการสนับสนุนด้านการเงิน สิ่งอำนวยความสะดวก ความรู้ใหม่นวัตกรรมทางอาชีพ

3. รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียน

รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียน มีลักษณะที่โรงเรียนเป็นฐานความรู้ โดยมีผู้ให้การศึกษาคือ ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู ในโรงเรียน โดยมีนักเรียนเป็นผู้รับการศึกษาตามจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้หลักสูตร โดยโรงเรียนมีการพัฒนาให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความต้องการของชุมชน วิธีการให้การศึกษาคือ การเรียนการสอนในห้องเรียน นอกห้องเรียนในโรงเรียนและนอกโรงเรียน โดยมีครูเป็นผู้สอน ผู้รู้ในชุมชนเป็นวิทยากรร่วมให้ความรู้ ลักษณะการเรียนการสอน ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางโดยให้มีการปฏิบัติจริงตามกิจกรรมอย่างมีเป้าหมาย มีความต่อเนื่อง โรงเรียนจัดกิจกรรมเสริมเนื้อหาหลักสูตรอย่างหลากหลายให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ระยะเวลาในการเรียนการสอนตามที่ระบุไว้ในโครงสร้างหลักสูตร เสริมด้วยเวลาว่างที่นักเรียนสามารถจัดเวลาเป็นของตนเองได้เพื่อการทำกิจกรรมปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนมีโครงสร้างหน้าที่ ดังต่อไปนี้

3.1 โครงสร้างและการจัดการ

3.1.1 การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย การกำหนดเป้าหมาย การศึกษาตามที่หลักสูตรกำหนด และมีการพัฒนาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ชุมชนต้องการและมีการพัฒนา เนื้อหา กิจกรรม การเรียนการสอนให้สอดคล้องกับแบบแผนการผลิตของชุมชน

3.1.1.1 การพึ่งตนเอง

1) ด้านเทคโนโลยี-ภูมิปัญญาชุมชน การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียน มีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชน โดยการพัฒนาเนื้อหาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีผู้รู้ของชุมชนร่วมมือกับครูในโรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้อันหลักสูตร

2) ด้านเศรษฐกิจ-ความเป็นอยู่พอสิานฐานะ การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนมีบทบาทในการจัดกิจกรรมปฏิบัติ

เสริมสร้างความรู้เรื่องความพอดีในด้านเศรษฐกิจด้วยการเรียนการสอนกิจกรรมสหกรณ์กลุ่มออมทรัพย์นักเรียน โดยมีการฝึกหัดปฏิบัติจริงอย่างมีระบบ มีความต่อเนื่อง และสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานของชุมชน

3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ-ความเป็นธรรมชาติ การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนบทบาทในการจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นธรรมชาติ เหมาะสม เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ใกล้ชิด ชื่นชมกับคุณประโยชน์ รู้คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และจัดกิจกรรมปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมเสริมความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

4) ด้านจิตใจคน-ความมีคุณธรรม การศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนบทบาทในการจัดการเรียนการสอนเน้นการสร้างคุณธรรมพื้นฐานทางอาชีพตามหลักสูตร จัดกิจกรรมปฏิบัติสร้างเสริมคุณธรรมพื้นฐานทางอาชีพของนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนเน้นย้ำความสำคัญของคุณธรรมพื้นฐานทางอาชีพที่ผู้ปกครองและโรงเรียนควรช่วยกันปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับนักเรียน เพื่อเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ

5) ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมีเอกลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชน การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนบทบาทในการจัดการเรียนการสอนเพื่ออนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมทางอาชีพของชุมชน ส่งเสริมให้นักเรียนรวมกลุ่มกันเพื่อการทำงาน และสร้างจิตสำนึกในการทําประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวม

3.1.1.2 การสร้างคุณลักษณะพื้นฐานทางอาชีพ การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนบทบาทในการทำให้บรรลุเป้าหมายด้านคุณลักษณะพื้นฐานทางอาชีพตามที่หลักสูตรกำหนดโดยปลูกฝังคุณลักษณะพื้นฐานทางอาชีพ ซึ่งได้แก่ ท างานเป็น มีนิสัยรักการทำงาน มีการปรับปรุงงานอยู่เสมอและรู้กระบวนการจัดการ และปลูกฝังทัศนคติที่ดีทางอาชีพที่เกิดกับนักเรียน ให้นักเรียนมีความตั้งใจท างาน มุ่งมั่นท างานประสบความสำเร็จ และโรงเรียนยังได้จัดกิจกรรมเสริมด้วยกิจกรรมปฏิบัติที่เป็นทักษะกระบวนการอย่างครบวงจร

3.1.2 การจัดโครงสร้าง

3.1.2.1 โครงสร้างการบริหาร โรงเรียนมีการแบ่งภาระความรับผิดชอบตามความพร้อมของโรงเรียน โดยให้ครูประจำชั้นรับผิดชอบสอนทุกวิชารวมทั้งสอนวิชาที่เกี่ยวกับอาชีพ และแบ่งให้ครูประจำวิชารับผิดชอบเฉพาะวิชาที่เกี่ยวกับอาชีพ โดยสอนหมุนเวียนกันในระดับชั้น

3.1.2.2 นโยบายของโรงเรียน โรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนมีนโยบายการจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นวิชาสามัญเพื่อให้ได้มาตรฐานตามที่กำหนด เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนต่อในระดับสูง และมุ่งสอนวิชาอาชีพเพื่อการปลูกฝังคุณลักษณะทักษะพื้นฐานและทัศนคติที่ดีทางอาชีพให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ให้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพในชีวิตประจำวัน โดยจัดไว้เป็นเป้าหมายรองลงมา

3.1.2.3 บุคลากรในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาหลักสูตร เกี่ยวกับวิชาอาชีพและจัดการเรียนการสอนให้มีความสอดคล้องกับสภาพ ความต้องการของชุมชน ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาอาชีพและวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาแล้วให้มีความสอดคล้องตรงกับความต้องการของชุมชนและสามารถนำความรู้ที่ได้เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันได้

3.1.2.4 โครงสร้างหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนตามโครงสร้างกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ โดยครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามที่ได้เสนอแนะไว้ในหลักสูตร และการสอนเสริมด้วยการปรับเนื้อหาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับแบบแผนการผลิตของชุมชน ความต้องการของชุมชนและความต้องการของผู้เรียน

3.1.2.5 โครงสร้างทางกายภาพของโรงเรียน โรงเรียนมีการจัดสภาพโครงสร้างทางกายภาพของโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยจัดให้มีสถานที่ฝึกงานอาชีพภาคปฏิบัติ เช่นแปลงเกษตร เรือนเพาะชำ โรงครัว เป็นต้น เตรียมวัสดุอุปกรณ์และปัจจัยการผลิตให้พร้อมสำหรับการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติจริง และยังได้เตรียมสถานประกอบการรองรับการทดลองฝึกงานในสถานประกอบการในชุมชนด้วย

3.2. กระบวนการ

3.2.1 กระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพ โรงเรียน จัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อสร้างภาวะการพึ่งตนเองทางอาชีพด้วยจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ ด้วยการปฏิบัติจริงอย่างมีเป้าหมายและมีความต่อเนื่อง มีการถ่ายทอดความรู้จากชุมชนสู่ โรงเรียนในลักษณะของการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาในชุมชนและการถ่ายทอดความรู้จาก โรงเรียนสู่ชุมชนด้วยการ เสนอช่องทางในการประกอบอาชีพเสริมผ่านทางการเรียนการสอน การปฏิบัติจริงของนักเรียนโดยใช้ครอบครัวเป็นแหล่งสร้างกระบวนการเรียนรู้

3.2.2 กระบวนการพัฒนาความสามารถของโรงเรียน โดยการพัฒนา ความรู้ความสามารถด้านอาชีพในชุมชน อาชีพนอกชุมชนให้กับผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ด้วยการร่วมประชุมปรึกษาหารือ รับแนวทางและความต้องการการพัฒนาจากองค์กรผู้นำ ชุมชนนำปศึกษาค้นคว้า แสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น นำความรู้ ประสบการณ์ที่ได้รับมาพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพในโรงเรียนให้สนองความต้องการของชุมชน

3.2.3 กระบวนการสร้างเครือข่าย โรงเรียนสร้างเครือข่ายความ สัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน เห็นความสำคัญของชุมชน ทำงานร่วมกับชุมชนได้อย่างสม่ำเสมอ โดย ลดเงื่อนไขที่เป็นสาเหตุของความขัดแย้งให้น้อยลง

3.3. การสนับสนุนจากภายนอกโรงเรียน

3.3.1 การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานของรัฐต้นสังกัด สนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต กระบวนการพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน การสนับสนุนด้านปัจจัยสนับสนุน หน่วยงานของรัฐต่างสังกัดสนับสนุนด้านความรู้ ทั่วเรื่องเกี่ยวกับอาชีพ การดำเนินงานตามโครงการ วิธีการจัดการทางอาชีพ

3.3.2 การสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน โรงเรียนได้รับการสนับสนุน จากศิษย์เก่าของโรงเรียน องค์กรพัฒนาเอกชนและชาวบ้านในท้องถิ่น สิ่งอำนวยความสะดวก ความรู้เรื่องประกอบอาชีพทั่ว ๆ เป็นต้น

4. ปัจจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพตามแนวระบบโรงเรียน

4.1 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

4.1.1 ด้านครอบครัวผู้ปกครองในชุมชน กว่าร้อยละ 80

ประกอบอาชีพเกษตรกรรม กว่าร้อยละ 90 ของครัวเรือนประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ และกว่าร้อยละ 80 มีสิทธิ์ในที่ดินทำกิน จากข้อมูลนี้แสดงถึงว่าผู้ปกครองในชุมชนเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ครอบครัวมีการออมทรัพย์

ความคิดเห็น ทักษะของผู้ปกครองที่มีต่อการศึกษาและการพึ่งตนเองของเด็กในปกครอง โดยอยากให้ได้เรียนมาก ๆ คิดกันคน 1 ได้งานทำดี หากมีได้งานที่ดีทำก็ให้กลับไปประกอบอาชีพเหมือนผู้ปกครอง

4.1.2 ด้านโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่มีความรู้

ความเข้าใจในงานของโรงเรียนให้ความสำคัญกับภารกิจของโรงเรียน มีจุดเป็นนโยบายชัดเจนในเรื่องการจัดการศึกษาตามหลักสูตรและความต้องการของชุมชน โรงเรียนมีอาคารสถานที่ และมีความพร้อมในการจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพ ครูผู้สอนมีความรู้ ความชำนาญเฉพาะทาง จัดการเรียนการสอนได้ตามเป้าหมาย โดยการเป็นการฝึกทักษะ การฝึกปฏิบัติจริง มีกิจกรรมปฏิบัติเสริมการเรียนการสอนแบบครบวงจร

4.1.3 ด้านชุมชน จากการศึกษาที่ชุมชนเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้

ทำที่สภาพแวดล้อมด้านชุมชนค่อนข้างมีความสมบูรณ์และเอื้อต่อการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียน

4.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะพื้นฐาน

การจัดการศึกษาในโรงเรียนมีบทบาทในการทำให้นักเรียนการทำงานเป็น มีความรู้ ทักษะ รู้จักเครื่องมือ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ โดยนักเรียนมีความรู้ในงานที่ทำ เขียนสรุปงานได้ สามารถบอกอุปกรณ์ที่ทำงานแต่ละกิจกรรมได้ ครูผู้สอนจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง นักเรียนมีนิสัยรักการทำงาน มีความรู้ มีความสามารถ เจตคติที่ดีต่องาน รับผิดชอบงานและมีความประหยัดอดออม โดยนักเรียนสามารถทำงานอาชีพได้ที่โรงเรียนและที่บ้าน นักเรียนทุกคนของโรงเรียนประหยัดและออมทรัพย์กับกลุ่มออมทรัพย์ของโรงเรียน นักเรียนมีการปรับปรุงงานสามารถวิเคราะห์งานได้โดยบอกได้ว่าควรมีการปรับปรุงที่ขั้นตอนใด นักเรียนรู้กระบวนการ

จัดการ มีการจัดการ วางแผน การคิดคำนวณค่าใช้จ่าย โดยนักเรียนได้คำนวณค่าใช้จ่ายในการทำงาน นักเรียนสามารถคำนวณ ความต้องการของตลาดในชุมชนได้

นักเรียนทำงานเป็น มีความรู้ ทักษะ รู้จักใช้เครื่องมือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ โดยนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ได้เรียนรู้ตามที่ครูสอน เป็นกิจกรรมการปฏิบัติจริง นักเรียนสามารถทำงานร่วมกับเพื่อนนักเรียนในกลุ่มได้ มีนิสัยรักการทำงาน มีความรู้ มีความสามารถ เจตคติที่ดีต่องานมีความรับผิดชอบต่องาน ประหยัดอดออม นักเรียนในโรงเรียนมีความกระตือรือร้นต่อการทำงานร่วมกับเพื่อนโดยพิจารณาได้จาก การที่นักเรียนไม่หลบงาน เอาใจใส่ต่องาน

นักเรียนทำงานเป็น มีความรู้ ทักษะ รู้จักเครื่องมือ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ โดยนักเรียนได้เรียนและฝึกทักษะตามใบงานในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพตามหลักสูตรประถมศึกษา มีนิสัยรักการทำงาน มีความรู้ความสามารถ เจตคติที่ดีต่องาน รับผิดชอบรอบ ประหยัดอดออม จัดกิจกรรมสร้างนิสัยการประหยัดให้กับนักเรียนด้วยการจัดกิจกรรมสหกรณ์ร้านค้า ให้นักเรียนได้สมัครเป็นสมาชิก นักเรียนมีการปรับปรุงงาน สามารถวิเคราะห์งานได้ นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในการทำงาน นักเรียนรู้กระบวนการจัดการ มีการวางแผน การคิดคำนวณค่าใช้จ่ายในการทำงาน ในการทำงานแต่ละครั้ง ครูผู้สอนได้ให้นักเรียนมีโอกาสในการวางแผนการทำงานในลักษณะของการซักถามความเห็น ให้นักเรียนได้อภิปราย แสดงความคิดเห็นที่มีต่อการทำงาน ส่วนในเรื่องของการปฏิบัตินั้น ครูผู้สอนไม่มีการให้นักเรียนทำตามที่ได้ซักถาม เช่น นักเรียนปลูกกล้วย สามารถบอกได้ว่า สามารถขายได้ราคาหวีละเท่าไร จะต้องลงทุนเป็นค่าอะไรบ้าง คุ้มทุนหรือไม่ การคิดคำนวณค่าใช้จ่ายในการทำงานของพ่อแม่ ผู้ปกครองอย่างคร่าว ๆ ว่าต้องลงทุนเป็นค่าอะไร เป็นเงินเท่าไร เป็นต้น

4.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขอื่น

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขอื่นที่เกี่ยวข้องกับการฝังตนเองทางอาชีพในระบบโรงเรียน ได้แก่ แรงผลักดันที่ทำให้เกิดการฝังตนเองทางอาชีพ การส่งเสริมเป็นพิเศษทำให้เกิดการกระทำทางอาชีพ เช่น การมอบทุนการศึกษาให้กับผู้เรียนเป็นเฉพาะทาง ซึ่งงานโรงเรียนมีทุนการศึกษาให้กับนักเรียนที่เรียนดี มากกว่านักเรียนที่มีแนวโน้มการออกนอกระบบอาชีพในชุมชน ปัจจัยนี้จึงไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการฝังตนเองทางอาชีพในระบบโรงเรียน

ตอนที่ 3 ผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพจากชุมชนชนบท
พึ่งตนเองกรณีตรวจสอบ 2 ชุมชน คือชุมชนบ้านแสงทอง และชุมชนบ้านโพธิ์แก้ว (Cross-site
Validation Known Group Method) ซึ่งมีหัวข้อในการตรวจสอบเหมือนกรณีศึกษา 3 ชุมชน
ข้อมูลจากการตรวจสอบจะนำเสนอ เป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนที่เป็นสภาพทั่วไปของชุมชน
ผู้วิจัยกำหนดหัวข้อ

1. สภาพทั่วไปของชุมชน
2. โครงสร้างทางสังคมของชุมชน
 - 2.1 สถาบันเศรษฐกิจ
 - 2.2 สถาบันการเมืองการปกครอง
 - 2.3 สถาบันทางสังคมและวัฒนธรรม
 - 2.4 สถาบันการศึกษา
3. สภาพการพัฒนาของชุมชน
 - 3.1 ความเป็นมาของชุมชน
 - 3.2 สภาพปัจจุบันของชุมชน
 - 3.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จงานการพัฒนา
4. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบท
 - 4.1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้
ในชีวิต
 - 4.1.1 ปัจจัยภายนอกการศึกษา
 - 4.1.2 ปัจจัยภายในการศึกษา
 - 4.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียน
 - 4.2.1 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม
 - 4.2.2 ปัจจัยด้านคุณลักษณะพื้นฐาน
 - 4.2.3 ปัจจัยเงื่อนไขอื่น

5. รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง
 - 5.1 รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต
 - 5.1.1 โครงสร้าง การจัดการ
 - 5.1.2 กระบวนการ
 - 5.1.3 การสนับสนุนจากภายนอก
 - 5.2 รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียน
 - 5.2.1 โครงสร้าง การจัดการ
 - 5.2.2 กระบวนการ
 - 5.2.3 การสนับสนุนจากภายนอก

ส่วนที่ 2 การเปรียบเทียบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเองระหว่างกรณีศึกษากับกรณีตรวจสอบ เป็นการนำเสนอผลการเปรียบเทียบรูปแบบที่นำเสนอจากการสังเคราะห์ในกรณีศึกษา 3 กรณี กับรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเองกรณีตรวจสอบ 2 ชุมชน โดยจะนำเสนอในรูปแบบตารางและการบรรยาย

ส่วนที่ 1 รูปแบบการศึกษาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานในชุมชนชนบทฝั่งตนเอง

กรณีตรวจสอบชุมชนที่ 1 ชุมชนบ้านแสงทอง

1. สภาพพื้นฐานโดยทั่วไปของชุมชน

ชุมชนบ้านแสงทอง ตั้งอยู่ในเขตตำบลห้วยเตย กิ่งอำเภอภูดิ่ง จังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย 2 หมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านแสงทอง จำนวนครัวเรือน 172 ครัวเรือน และหมู่ที่ 2 จำนวนครัวเรือน 119 ครัวเรือน รวมจำนวนครัวเรือน 291 ครัวเรือน ประชากรทั้งสิ้น 1,410 คน พื้นที่ทั้งหมดของชุมชนบ้านแสงทอง 2 หมู่บ้าน จำนวน 4,083 ไร่ จัดเป็นที่นา 1,810 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 44.33 และพื้นที่ทำไร่ 2,070 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 50.70 รวมพื้นที่สำหรับทำการเกษตร(ทำไร่และทำนา)ทั้งหมดของชุมชนบ้านแสงทอง จำนวน 3,880 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 95.03

ชุมชนบ้านแสงทองอยู่ห่างจากกิ่งอำเภอภูดิ่ง 4 กิโลเมตร เป็นทางลูกรัง เดิมชุมชนบ้านแสงทองขึ้นกับอำเภอบรบือ ซึ่งอยู่ห่างประมาณ 13 กิโลเมตร การคมนาคมติดต่อโดยทางรถยนต์โดยสารประจำทาง ซึ่งวิ่งระหว่างหมู่บ้านวังโจด วังทอง หนองแสงและบรบือ เป็นรถสองแถวขนาดเล็ก มีจำนวน 2-3 คัน ค่ารถประมาณ 8-10 บาท หลังจากเวลาประมาณ 15.00 น. หากประสงค์จะเข้าหมู่บ้านจะต้องจ้างรถรับจ้างจากตลาดบรบือ ราคาประมาณ 80-100 บาท ภายในชุมชนบ้านแสงทองมีถนนลูกรังสายหลักตัดผ่านกลางชุมชนเพื่อไปหมู่บ้านอื่นภายในตำบลเดียวกัน และมีถนนลูกรังเป็นถนนซอยเล็ก ๆ เชื่อมต่อระหว่างถนนสายหลัก

อาณาเขตติดต่อของชุมชนบ้านแสงทอง ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านวังโจด บ้านวังทอง ตำบลห้วยเตย

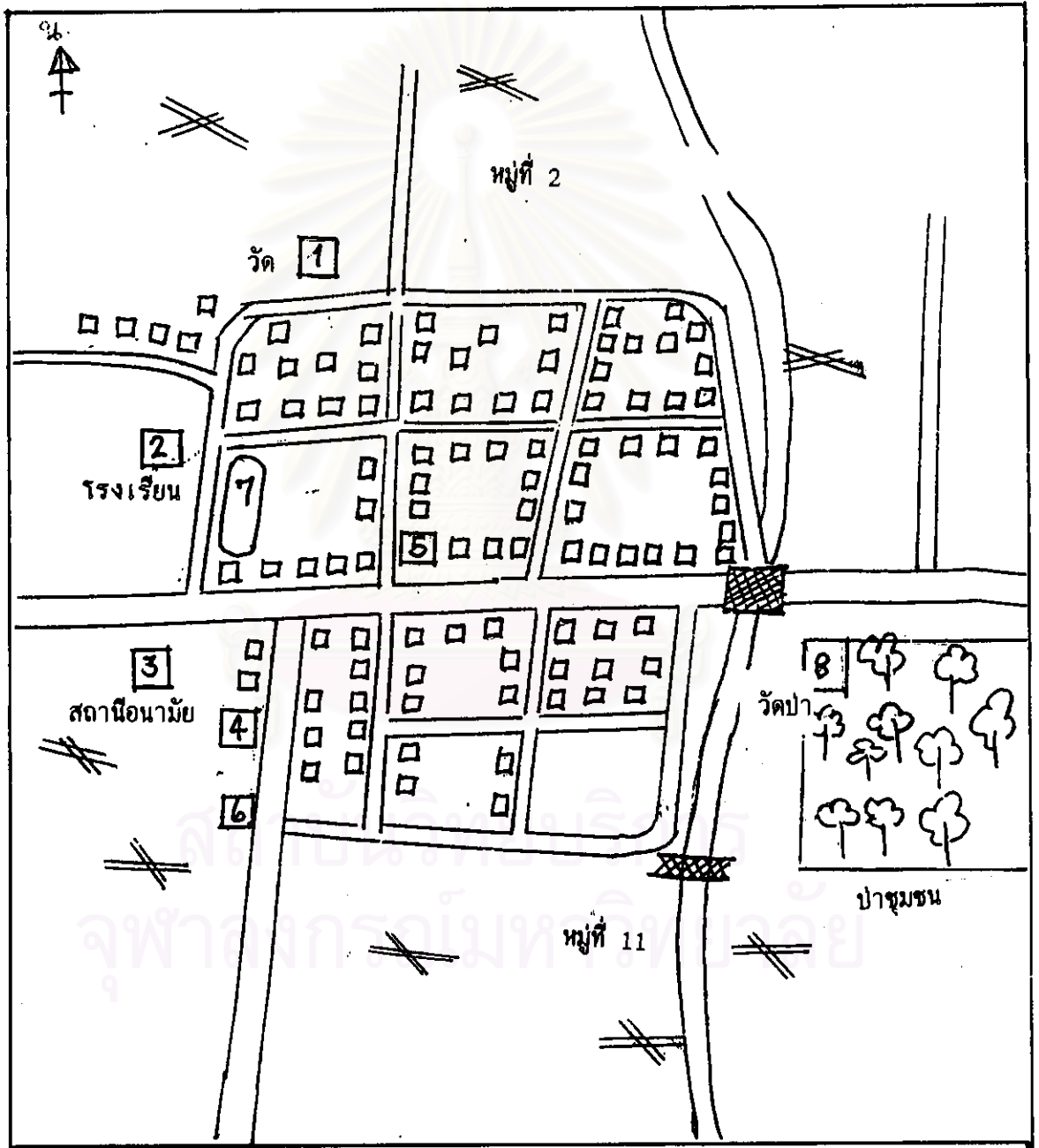
ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านภูคเม็ก ตำบลภูดิ่ง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลภูดิ่ง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลบรบือ

แผนที่แสดงอาณาเขตติดต่อของชุมชนบ้านแสงทอง โครงสร้างของชุมชนแสดงให้เห็น โดยแผนที่ตำบลห้วยเตยและแผนผังของชุมชนบ้านแสงทองข้างล่างนี้

แผนผังโครงสร้างของชุมชนบ้านแสงทอง

2. โครงสร้างทางสังคมของชุมชน

ชุมชนบ้านแสงทองในฐานะของระบบกระทำกรซึ่งประกอบด้วยระบบย่อย ๆ ทำหน้าที่ประสานกัน ระบบย่อยในสังคมชุมชนประกอบด้วย สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการเมือง การปกครอง สถาบันทางสังคม วัฒนธรรม และสถาบันการศึกษา ซึ่งแต่ละสถาบันในชุมชนวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

2.1 สถาบันเศรษฐกิจ

วิเคราะห์ได้จากแบบแผนการผลิตของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งวิทยาการ/สถานประกอบการ/สถานประกอบอาชีพอิสระ กลุ่ม/องค์กรทางเศรษฐกิจในชุมชน มีรายละเอียด ดังนี้

2.1.1 แบบแผนการผลิตของชุมชน

ชุมชนบ้านแสงทองประกอบอาชีพหลัก ทำไร่ ปลูกมันสำปะหลัง มันแกวตะเภา คิดเป็นร้อยละ 50.70 ของพื้นที่ทำการเกษตรและทำนา คิดเป็นร้อยละ 44.33 ของพื้นที่ทำการเกษตร เป็นนาปี นี้พัฒนาตามฤดูกาล ปลูกข้าวเหนียวและข้าวเจ้า เพื่อใช้บริโภคภายในครัวเรือนมากกว่าการจำหน่าย นอกจากการประกอบอาชีพการทำไร่ ทำนาเป็นอาชีพหลักแล้ว ชาวบ้านไม่ต่ำกว่า 30 หลังคาเรือนปลูกหม่อน เลี้ยงไหม และทอผ้าไหม ประมาณ 20 หลังคาเรือน ประกอบอาชีพค้าขายในลักษณะร้านค้าเล็ก ๆ อยู่ภายในบ้าน ขายของประเภทของใช้จำเป็น เช่น สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอกและอาหารแห้ง มีร้านขายก๋วยเตี๋ยว 3 ร้าน ภายในชุมชนมีร้านซ่อมเครื่องยนต์ 2 ร้าน ซ่อมเครื่องยนต์เล็ก เช่น เครื่องรถไถนาแบบเดินตาม รถจักรยานยนต์ และเครื่องสูบน้ำขนาดเล็ก เป็นต้น นอกจากนี้ภายในชุมชนบ้านแสงทองยังมีผู้ประกอบอาชีพรับราชการครู จำนวน 11 ครอบครัว โดยเป็นครูที่สอนอยู่ในโรงเรียนบ้านแสงทอง ซึ่งเป็นโรงเรียนของชุมชน จำนวน 12 คน และเป็นครูในโรงเรียนหมู่บ้านใกล้เคียงอีก 3 คน มีผู้ที่ประกอบอาชีพรับจ้างเพียงอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 11.00 โดยรับจ้างเป็นรายรายวัน ปลูกมันแกว ถอนมันแกว ปลูกมันสำปะหลัง ถอนกล้า ดำนา เกี่ยวข้าว เป็นต้น จากการสำรวจและสังเกตของผู้วิจัย ได้รับความยืนยันจากการสอบถามและสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลักที่กล่าวถึงลักษณะการประกอบอาชีพของชาวบ้านแสงทอง ว่าชาวบ้านแสงทองมีอาชีพหลัก คือการทำนา การเลี้ยงสัตว์ เช่นวัว ควาย ปลูกพืช มีหน่วยราชการ

เข้ามาส่วนเสริมเรื่องอาชีพเหมือนกัน อาชีพเสริมของหมู่บ้าน คือ การรับจ้างและทำไหม เรียกว่าประสบผลสำเร็จในอาชีพ เพราะผลผลิตสูง ทำนาทำไร่ไม่ประสบผลสำเร็จ แต่ก็ไม่มีใครจะทำอะไรไม่มีคนส่งเสริมการปลูกพืช การทำนาไม่มีการพัฒนาขึ้น บุคลากรในกรุงเทพฯกันหมด การทำอาชีพที่รัฐนำเข้ามาในหมู่บ้านจะเป็นเรื่องของการทดลองตลอดมา ควรทำให้ครบวงจร คิดถึงการตลาดด้วย ดังจะยกตัวอย่างจากกล่าวของบุคคลสำคัญในหมู่บ้าน ได้กล่าวถึงลักษณะการประกอบอาชีพ การรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาทางอาชีพ และรายละเอียดของรายรับรายจ่ายของชาวบ้านในชุมชน

"ฐานะทางเศรษฐกิจของชาวบ้านระดับปานกลาง การสร้างกองทุนเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยชาวบ้านได้ การส่งเสริมการปลูกยูคาลิปตัส เมื่อขายได้แล้ว นำเงินมาเป็นกองทุนใช้เป็นกองทุนช่วยชาวบ้าน ให้ชาวบ้านกู้ ร้อยละ 2 หมุนเวียนในชุมชน"

"ภายในต้องรวมกลุ่มโดยใช้หลักสหกรณ์ ช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ มุ่งเน้นการออมมากกว่าการกู้ยืม ชาวบ้านกู้เงินจาก ธกส. และกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตในชุมชนหมู่บ้าน"

"การทำไร่มันสำปะหลัง มันเผา ต้องจ้างบ้างนิดหน่อย ทำข้าวเหนียว เอาไว้กิน ทังนั้น 25 ไร่ได้ประมาณ 30 ตัน กิโลกรัมละ 1.60 บาท ต้องจ่ายเป็นค่าปุ๋ย 14 กระสอบ ๆ ละ 330 บาท ค่าไถไร่ละ 100 จำนวน 25 ไร่ ค่าค้ายุ้งวันละ 100 บาท 15 วันแล้วเสร็จ ค่าจ้างปุ๋ยมันอีก ค่าขนส่ง ปีนี้อีกปุ๋ย 25 ไร่ จำนวน 15 ตัน ค่าแรงไม่จ้าง ได้มันกิโลกรัมละ .80 บาท ต้องลงทุนให้ถึงจึงจะได้ผลผลิตดี ทุกวันนี้ อยู่ได้เพราะการปลูกมันสำปะหลัง และมันเผา 5 ไร่ ขายได้ราคา กิโลกรัมละ 2 บาท มันแกวตะเผาใช้เวลาปลูก 3 เดือน ต้องยกร่อง ต้องใส่ปุ๋ยคอก ถึงละ 1 หมื่นบาท ปุ๋ยคอกบางคนซื้อคันรดละ 2,000 3,000 บาท ผู้ขายปุ๋ยมาจากทางอำเภอพล จังหวัดขอนแก่น หรือหนองสองห้อง จังหวัดนครราชสีมา การเลี้ยงไหมมีมากเมื่อก่อนนี้ เดียวนี้เลิกหมดแล้ว"

"รายจ่ายในครอบครัวเป็นค่าลูกเรียน 2 คน ๆ ละ 3,000-4,000 บาท ทุกเดือน ใช้จ่ายภายในครอบครัววันละ 50 บาท ค่าน้ำไฟ เดือนละ 130 บาท ภาษีสังคมเฉลี่ยเดือนละ 500 บาท ส่วนรายได้ จากเงินเดือนพนักงานไฟฟ้าประมาณ 7,000 บาท/เดือน กรรมการ สภาตำบลเดือนละ 700 บาท ทานา 30 ไร่ โดยการทาวัวกิน ทาไรมัน 20 ไร่ ได้ประมาณ 2 หมื่นกว่าบาท (กิโรกรัมละ .80 บาท) มันเผา 3 ถัง ประมาณ 2 หมื่นกว่าบาท เก็บเป็นพันธุ์วัว 3 กิโลกรัมปลูกได้ 3 ไร่กว่า"

2.1.2 ทริพยากรธรรมชาติ

ชุมชนบ้านแสงทองมีลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย พื้นที่เป็นที่ราบลูกคลื่น ตามลักษณะ ภูมิประเทศของจังหวัดมหาสารคาม (สุวกิจ ศรีปัตถาและคณะ, 2530) ไม่มีภูเขา พื้นที่เป็นทุ่งนา มีพื้นที่ป่าไม้ที่ชาวบ้านรักษาไว้เป็นป่าชุมชนจำนวน 120 ไร่ แหล่งน้ำภายในชุมชนเป็นแหล่งน้ำ แบบลำห้วย มีน้ำตลอดปี แต่ไม่เพียงพอต่อการทำเกษตร ส่วนใหญ่ยังต้องรอฝนตามธรรมชาติ

2.1.3 แหล่งวิทยาการ/สถานประกอบการ/สถานประกอบอาชีพอิสระ

จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค., 2537) และการสำรวจชุมชน พบว่า ภายในชุมชนบ้านแสงทองมีแหล่งวิทยาการ คือ โรงเรียนประถมศึกษาในชุมชน สถานประกอบการ ได้แก่ ร้านซ่อมเครื่องยนต์ ประเภท รถยนต์ เครื่องสูบน้ำ ร้านค้าขาย โรงเรียนเลี้ยงไหม ทอผ้าไหม โรงสีข้าว ซึ่งมีอยู่ในชุมชน ดำเนินการโดยชาวบ้านในชุมชน ทาหน้าที่ให้ความรู้เรื่อง การประกอบอาชีพ แก้ปัญหาการประกอบอาชีพและสืบทอดวัฒนธรรมทางอาชีพ

2.1.4 กลุ่ม/องค์กรทางเศรษฐกิจ

ภายในชุมชนมีกลุ่ม/องค์กรทางเศรษฐกิจ คือ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ดำเนินการ โดยผู้หมู่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน ได้รับความแนะนำจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน กิจการ เงินหมุนเวียนของกลุ่มไม่มากนัก

2.1.5 วัฒนธรรมทางอาชีพ

โดยทั่วไปชาวบ้านแสงทองมีความเป็นอยู่สงบสุข ในวันหนึ่ง ๆ ชาวบ้านจะไปทำงาน ในทุ่งนา ในไร่มันสภาวะหลัง หรือไร่มันแกว โดยการเดินเท้าไป หากที่ทำงานอยู่ไกลก็จะขับรถ

จักรยานยนต์ไปทำงาน หรือ นั่งรถกระบะรถจักรยานขนาดเล็กออกไป หลายรายยังคงใช้วัวเทียม และเลี้ยงวัวเป็นฝูง 20-50 ตัว ชาวบ้านที่ไม่ได้ไปทำงาน ทหารี่ ก็จะอยู่บ้านขายของ คนเฒ่าคนแก่ จะทอดผ้าอยู่กับบ้าน ภายนอกชุมชนมีผู้สูงอายุที่มีความรู้ ความชำนาญในเรื่องการทอดผ้าไหม การข้อมสีและการมัดหมี่ 3-5 คน ซึ่งจะเป็นผู้ที่รับจ้างทำกิจกรรมผ้าไหมภายในชุมชนและเป็นผู้พาความรู้กับชุมชน วัฒนธรรมการประกอบอาชีพท้าวไร่ ทานา ยังคงรักษาประเพณีการลงแขกคานา เกี่ยวข้าว หรือการเอาแรงกันปลูกมันสำปะหลัง ปลูกมันแกว โดยผู้ที่เป็นเจ้าภาพหรือเจ้าของไร่ จะต้องเป็นฝ่ายที่เตรียมอาหารเลี้ยงแขกที่มาช่วยทำงาน และจะต้องไปใช้แรงงานคืนเมื่อแขกแจ้งว่าไปช่วยงาน การลงแขกหรือการเอาแรงกันของชุมชนบ้านแสงทองเป็นวิธีการแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในการประกอบอาชีพ เพราะการจ้างแรงงานจะต้องจ้างวันละ 100-150 บาท หรือหากทำราคาเท่าที่กำหนดแต่ก็ยังไม่สามารถหาแรงงานได้ดูตนเอง การลงแขกจึงเป็นวิธีการแก้ปัญหาแรงงานอย่างหนึ่งของหมู่บ้าน

สัมภาษณ์อาจารย์โรงเรียนบ้านแสงทอง กรรมการที่ปรึกษาหมู่บ้านที่ 2 กล่าวถึงเรื่อง การประกอบอาชีพของชุมชน

"เรื่องการประกอบอาชีพของชาวบ้านตามโครงการต่าง ๆ ที่รัฐนำเข้ามาในหมู่บ้าน เช่น โครงการปลูกมะม่วงหิมพานต์ การปลูกไม้ตง โครงการเลี้ยงกระต่าย พาชาวบ้านไปดูฟาร์มเลี้ยงกระต่ายที่เชียงใหม่ เชียงราย พาไปดูเพื่อเป็นการตั้งใจ แต่ก็ประสบกับความล้มเหลว ขยายพันธุ์เร็วมาก จนไม่สามารถหาตลาดได้ ไม่มีคนรับซื้อ ระยะเวลา 400-500 ตัวที่ทางอำเภอมาเหมาไป มีเกษตรกรในบ้านแสงทองประมาณ 20 ราย การเลี้ยงกระต่ายครั้งนี้ประสบความล้มเหลวเพราะว่าคนที่มาแนะนำนั้นคิดไม่ครบวงจร ว่ามีตลาดรองรับไหม ควรมองหาตลาดให้มาตรฐานก่อน ทำให้ชาวบ้านเป็นหนี้ โครงการปลูกไม้ตงก็เช่นกัน ปลูกแล้วตายหมด ปลูกตามธรรมชาติ เกษตรกรไม่มีความรู้ อยากรู้ได้เงิน รัฐบาลเอาเงินมาล่อ แต่ไม่มีประสบการณ์ โครงการ คปร. เลี้ยงวัว "โครงการเลี้ยงวัวพันธุ์เนื้อ" ตามวิถีชีวิตของคนชนบทบ้านบริรักษ์ เนื้อ ประมาณ 7 รายที่เลี้ยงวัว หน่วยงานที่เข้ามาในหมู่บ้านคือเกษตรอำเภอ สนับสนุนให้เลี้ยง สนับสนุนงบประมาณ รายละ 1 แสนบาท แบ่งเป็นเลี้ยงวัว

5 ตัว ๑ละ 12,000 บาท อีกส่วนหนึ่งจุดสระ สำหรับบ้านวัว ทาคอก
 เลี้ยงเวลา 3 ปี เริ่มเก็บเงินคืน 1 แสนบาทให้เป็นงวด ๆ ๑๕ เงินคืน
 70,000 บาท อีก 30,000 บาทให้เป็นค่าบริการ ขายเป็นค้ำยีนได้ ร้อยละ
 5 นี้เลี้ยงได้ 3 ปีแล้ว ตัวละประมาณ 500 กิโลกรัม เวลาเขามาซื้อ 3 ปี
 ตัวละประมาณ 1 หมื่นกว่าบาทเป็นอาชีพเสริมได้ ล้อมปลูกหญ้าหัว เตี้ยวนี่
 ๑๕ กลางทุ่ง การปลูกหม่อนไหมช่วงพัฒนานั้นได้ผลเพิ่มรายได้ ช่วงที่ผู้หมู่บ้าน
 ๑หม่ ๆ เหลืออยู่ไม่ถึง ร้อยละ 20 จากที่เคยทำ สาเหตุที่เลิกเพราะไหม
 เป็นโรค การทำยุ่งแก้ไขได้ มันไม่คุ้มค่า เลี้ยงจนโตแล้วมาเป็นโรคตาย
 เกษตรอำเภอเขามาแจกมุ้ง หน้าหนาวยาก เก็บหม่อนมาเลี้ยง พอหม่อนมัน
 ลูกได้มันก็ตาย ต้องหาสาเหตุที่เป็นโรค"

ปัญหาของการประกอบอาชีพหม่อนชุมชนบ้านแสงทองจึงเป็น เรื่องของการตลาด
 และการบำรุงรักษา ซึ่งทางราชการที่เข้ามาส่งเสริมไม่ได้วางแผนหรือหาตลาดไว้สำหรับชาวบ้าน
 ผู้ผลิต การประกอบอาชีพของชาวบ้านแสงทองจึงยังคงทำนา ทำไร่มันเหมือนเมื่อแรกตั้งชุมชน

2.2 สถาบันการเมืองการปกครอง

2.2.1 ผู้นำ/องค์กรผู้นำอย่างเป็นทางการ

ชุมชนบ้านแสงทองปกครองโดยผู้หมู่บ้านและกรรมการหมู่บ้านแบ่งเป็นฝ่ายตามระบอบ
 การปกครองส่วนท้องถิ่น ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ดังมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้
 หมู่ที่ 2 ปกครองโดยผู้หมู่บ้าน อายุ 58 ปี เริ่มเป็นผู้หมู่บ้านโดยชาวบ้าน
 ขอร้องให้เป็น เมื่อปี พ.ศ. 2529 เดิมเคยบวชเป็นพระและเป็นเจ้าอาวาสวัดแสงทอง
 ช่วงปี พ.ศ. 2508-2513 รวมเวลา 6 ปี เมื่อขึ้นดำรงตำแหน่งได้จัดระบบการปกครองหมู่บ้านเป็น
 คณะกรรมการของชุมชนแบ่งเป็น 6 ฝ่าย คือ ฝ่ายป้องกัน ฝ่ายรักษาความสงบ ฝ่ายส่งเสริมอาชีพ
 ฝ่ายอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน(อสม.) ฝ่ายผู้นำสตรีและฝ่ายที่ปรึกษาคุณหมาย ภายหลังหมู่บ้านแบ่ง
 เขตบ้านเป็นคุ้ม 10 คุ้ม แต่ละคุ้มประมาณ 15-17 หลังคาเรือน มีหัวหน้าคุ้มและกรรมการคุ้มเป็นของ
 ตนเอง ทำงานประสานกับผู้หมู่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน

หมู่ที่ 2 ปกครองโดยผู้หมู่บ้าน อายุ 50 ปี หมู่ที่ 2 เดิมเคยอยู่ในเขต

ของหมู่ที่ 1 เพิ่งแยกออกเป็นหมู่บ้านเมื่อ ปี พ.ศ. 2536 เป็นผู้นำหมู่บ้านคนแรก โดยชาวบ้าน ยกให้เป็นเช่นเดียวกัน เคยเป็นผู้ช่วยผู้นำหมู่บ้านของผู้นำหมู่บ้านหมู่ที่ 1 มาก่อน และยังเป็นลูกศิษย์พระอาจารย์วัดแสงทองช่วงที่เป็นเจ้าอาวาสด้วย ดังนั้นเมื่อขึ้นดำรง ตำแหน่งผู้นำหมู่บ้านจึงมีระบบการบริหารหมู่บ้านตามแบบอย่างหมู่ที่ 1

หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 แบ่งแยกอาณาเขตตามเรื่องของการบริหารงบประมาณตามระบบ ราชการในรูปแบบสภาตำบล แต่ในเรื่องทางสังคมและวัฒนธรรมนั้นไม่ได้แบ่งแยก การประชุม ชาวบ้าน การวางแผนการทำงาน การวางแผนการพัฒนายังคงมีการกระทำร่วมกัน สถานที่ที่ใช้ านการประชุม คือ ศาลากลางหมู่บ้านและศาลาวัดแสงทองซึ่งอยู่ในเขตหมู่ที่ 2 การประชุมมี 2 ลักษณะ คือ การประชุมชาวบ้านทั้งหมู่บ้านและการประชุมเฉพาะกรรมการหมู่บ้านโดยมีหัวหน้า คุ่มบ้านเข้าร่วมประชุม การประชาสัมพันธ์และการแจ้งข่าวสารของทางราชการที่ผู้นำหมู่บ้านต้อง การแจ้งกับลูกบ้านแจ้งได้ 2 วิธี คือ การแจ้งโดยการนัดประชุมลูกบ้านทั้งหมด หรือแจ้งผ่านทาง หัวหน้าคุ่มบ้านและการแจ้งผ่านทางหอกระจายข่าว ผู้นำหมู่บ้านแต่เพียงผู้เดียว

2.2.2 ผู้นำ/องค์กรผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ

ภายในชุมชนมีผู้นำและองค์กรผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้อาวุโสในชุมชน ในชุมชนบ้านแสงทองมีกลุ่มผู้นำ/องค์กรผู้นำอย่างไม่เป็นทางการน้อย เนื่องจากผู้นำอย่างเป็นทางการ หรือ ผู้นำหมู่บ้านเป็นผู้ที่มีบทบาทสูง จนหาคนเทียบเคียง ด้านความรู้ ความคิดการปฏิบัติงานได้ยาก ชาวบ้านศรัทธา เลื่อมใส อาจพอมีอยู่บ้างก็เป็น คนที่มีบ้านอยู่ภายนอกชุมชน ซึ่งก็คืออดีตผู้บริหารโรงเรียนในชุมชน ที่เคยเป็นผู้นำการพัฒนา ชุมชนมาก่อน ปัจจุบันย้ายไปดำรงตำแหน่งที่อื่น

2.3 สถาบันทางสังคม วัฒนธรรม

สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านแสงทองยังคงสภาพของความเป็นชนบท แท้ ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านไทยโบราณไม้ดีดุงสูง และบ้านสมัยใหม่ปลูกสร้างด้วยปูน อิฐ ปะปนกันแต่ละบ้านมีรั้วพืชรกินได้ เช่น กระถิน มะขามเทศ บ้านเรือนปลูกอยู่เป็นกลุ่มโดยมีที่นา ที่ไร่รอบนอก ลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมในแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

2.3.1 สถาบันครอบครัว

ชุมชนบ้านแสงทองมีจำนวน 291 ครัวเรือน จำนวนประชากร 1,410 คน

โดยเฉลี่ยแล้ว ครอบครัวละ 4-5 คน จากการสำรวจชุมชนและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับชาวบ้านในชุมชน สรุปได้ว่า ลักษณะครอบครัวในชุมชนเป็นครอบครัวเดี่ยวผสมกับครอบครัวขยาย โดยมีการสืบทอดตามระบบเครือญาติมาจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน ครั้งก่อตั้งชุมชน ชาวบ้านในชุมชนมีความผูกพัน สนิทสนมและสามัคคีกัน

2.3.2 สถาบันศาสนาและความเชื่อ

ภายในชุมชนมีวัดในพุทธศาสนา ซึ่งก่อตั้งมาพร้อมกับชุมชน พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนร่วมกับชาวบ้าน ดำรงรักษาและสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน ชาวบ้านมีความใกล้ชิดกับศาสนา สังเกตได้จากวันพระ หรือวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีงานบวช งานศพในชุมชนจะมีชาวบ้านทุกครัวเรือนไปร่วมงาน โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ฝ่ายชาวบ้านทำการปฏิบัติตามศาสนาพิธี

สำหรับวัฒนธรรมและความเชื่อดั้งเดิมนั้น ชาวบ้านแสงทองเดิมเคยเชื่อเรื่องผีปอบา แต่ต่อมาได้เปลี่ยนความเชื่อมานับถือพระพุทธศาสนา เชื่อในพระธรรมคำสั่งสอน มีวิถีปฏิบัติใกล้ชิดกับวัดทุกวันพระชาวบ้านไปทำบุญที่วัดแสงทอง เขตหมู่ที่ 2 และวัดป่าแสงทอง ซึ่งอยู่ในเขตหมู่บ้านที่ 2 โดยเฉพาะชาวบ้านหญิงอาวุโสจะสามารถสวดคาถาสรรพคุณของท่านองเสนาะได้ไพเราะยิ่ง จนสามารถเป็นแบบอย่างให้กับสถานศึกษาในชุมชนและใกล้เคียงภายในกิ่งอำเภอได้ สำหรับงานบุญ งานมงคลภายในชุมชนบ้านแสงทอง ชาวบ้านจะต้องจัดทำบายศรี ดอกไม้สดประกอบในพิธีทุกครั้ง ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่ก็สามารถทำพานบายศรีดอกไม้สดได้ แต่ผู้ที่ทำแล้วสวยงามจนได้รับความชื่นชมและยอมรับจากชาวบ้านคือคณะครูโรงเรียนบ้านแสงทอง ถ้าหากเป็นงานบวชพระมีการทำขวัญาคด้วย โดยหมอท้าวขวัญซึ่งเป็นผู้อาวุโสภายในหมู่บ้านนั้นเอง บ้านใครมีงาน ชาวบ้านก็จะไปช่วยตลอดงาน งานมงคลจะมีการละเล่นในงานคือ หมอรำ ถึงอย่างไรภายในชุมชนก็ยังคงมีการเล่นการพนัน และการดื่มสุรา ที่พบเห็นคือการเล่น ไซรล การดื่มสุราก็มีให้เห็นในตอนเย็นและในช่วงของการมีงานรื่นเริงสนุกสนานหรืองานบุญ เช่น งานบวชพระภายในชุมชน เป็นต้น

2.4 สถาบันการศึกษา

ชุมชนบ้านแสงทอง เป็นชุมชนที่อยู่ห่างจากชุมชนเมือง การเดินทางค่อนข้างไม่สะดวกนัก ถนนลูกรังแยกจากถนนลาดยางสายบรือ-หนองไผ่เข้าไปถึงชุมชน ระยะทาง 5

กิโรเมตร ถึงแม้จะเข้าวัดด้านทุกฤดูกาล แต่ก็ไม่สะดวกในเรื่องรถโดยสาร ทั้งนี้เป็นเพราะจำนวนรถโดยสารน้อย ไม่เพียงพอกับความต้องการ การศึกษาของชุมชนจึงเกิดขึ้นภายในชุมชน โดยคนของชุมชน การศึกษาที่มีลักษณะชัดเจน คือ การศึกษาในโรงเรียน และการศึกษานอกโรงเรียน ส่วนการศึกษาที่เกิดจากหน่วยงานอื่นเข้ามาให้ความรู้นั้นมีบ้างแต่น้อย ดังจะกล่าวถึงการศึกษาแต่ละประเภท ดังนี้

2.4.1 การศึกษาในระบบโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์พระครูเจ้าอาวาสวัดในชุมชนและการศึกษาจากเอกสารประวัติของโรงเรียน เรื่องของการศึกษาในสมัยก่อนเรียนจากพ่อแม่ ได้รับการบอกเล่า ลูกเชื่อฟังพ่อแม่ มากกว่าครู อาจารย์ การศึกษาเพื่ออาชีพก็เช่นเดียวกันเป็นการได้รับการถ่ายทอดบอกเล่าจากพ่อแม่ทางโรงเรียนก็มีสอนบ้าง การที่ลูกได้ช่วยพ่อแม่ทำงานจะทำให้ลูกมีประสบการณ์ อาจารย์ที่โรงเรียนสอนไม่ต่อเนื่องไม่เหมือนกับพ่อแม่สอน พ่อแม่จะสอนได้ละเอียดกว่า ครู อาจารย์ไม่มีความรู้ในอาชีพที่สอน จึงสอนได้ไม่ดีนัก

2.4.1.1 ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน

ภายในชุมชนบ้านแสงทองมีโรงเรียนบ้านแสงทอง ซึ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(สพช.) จัดการศึกษา 2 ระดับ คือ ก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษาปีที่ 1-6 เป็นโรงเรียนที่ให้บริการการศึกษาแก่เด็กวัยเรียน 5 หมู่บ้าน มี 14 ห้องเรียน อาคารเรียนเป็นอาคารไม้ 3 หลัง โรงอาหาร หอประชุมอเนกประสงค์ บ้านพักครู 2 หลัง สภามหาครู 1 หลัง ห้องส้วม 8 ห้อง นักเรียน 368 คน ครู 19 คน อัตราส่วนระหว่างครูกับนักเรียนเท่ากับ 1:19.37 เป็นครูที่จบปริญญาตรี จำนวน 13 คนคิดเป็นร้อยละ 68.42 ครู 19 คนนี้เป็นคนที่อยู่ในชุมชนบ้านหนองแสงจำนวน 12 คน ในจำนวนนี้จบการศึกษาปริญญาตรี 8 คน โรงเรียนบ้านแสงทอง จัดการศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของกรมวิชาการ และบริหารงานภายใต้นโยบายของสำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอภูกระดึง โรงเรียนมีคำขวัญประจำว่า "ไม่รู้ สู้งาน ประสานสามัคคี มีวินัย ใช้คุณธรรม"

2.4.1.2 ประวัติความเป็นมาของโรงเรียน

จากสมุดประวัติโรงเรียนทำให้ทราบว่า สภาพการศึกษาของชุมชนบ้านแสงทองแต่เดิม

นั้น ชาวบ้านต้องเดินทางไปเรียนที่โรงเรียนบ้านกุดรัง ซึ่งเป็นโรงเรียนแห่งแรกที่ตั้งขึ้นในบริเวณนี้อยู่ห่างประมาณ 4 กิโลเมตร การเดินทางลำบาก ไกล ทางอำเภอจึงได้ตั้งโรงเรียนขึ้นที่บ้านแสงทอง เมื่อพ.ศ. 2467 โดยอาศัยศาลาวัดเป็นสถานที่เรียน ภายหลังชื่อว่า "โรงเรียนประชาบาลตำบลกุดรัง 5 (วัดแสงทอง)" ในปี พ.ศ. 2484 ทาพิธีเปิดป้ายชื่อโรงเรียนใหม่ ภายหลังชื่อว่า "โรงเรียนบ้านแสงทอง(แสงทองราษฎร์วิทยา) ตั้งแต่เริ่มตั้งโรงเรียนจนถึงปี พ.ศ. 2539 มีผู้บริหารในตำแหน่งของโรงเรียนจำนวน 9 คน จากการสอบถามชาวบ้านและศึกษาจากเอกสารของทางโรงเรียนทาพิธีทราบว่า ผู้บริหารที่มีบทบาทสูงในการพัฒนาโรงเรียนและพัฒนาชุมชนบ้านแสงทองมากที่สุดคือ ผู้บริหารคนที่ 8 ซึ่งจะกล่าวถึงในรายละเอียดต่อไป

2.4.1.3 สภาพสังคมภายในโรงเรียน

โรงเรียนบ้านแสงทองมีครู 19 คน อาจารย์ใหญ่เป็นคนตำบลกุดรังซึ่งอยู่ห่างจากโรงเรียนทางถนนกุดรังประมาณ 4 กิโลเมตร อายุ 58 ปี จบการศึกษาวุฒิมหาบัณฑิต พ.ม. ย้ายมาดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ต่อจากผู้บริหารคนก่อนเมื่อปี พ.ศ. 2529 เดินทางมาโรงเรียนโดยพาหนะรถจักรยานยนต์ ครูจำนวน 12 คน เป็นคนที่มีบ้านอยู่ในชุมชนและเป็นชาวบ้านแสงทองมาตั้งแต่กำเนิด มีบรรพบุรุษเป็นผู้ก่อตั้งชุมชน จบการศึกษามัธยมศึกษา 8 คนครูจำนวน 12 คนนี้เป็นครอบครัวครูในโรงเรียนเดียวกันในชุมชนทั้งสามีภรรยา 6 คนและต่างโรงเรียนอีก เนื่องจากโรงเรียนมี 3 อาคาร แต่ละอาคารก็อยู่ใกล้กัน การแบ่งหน้าที่สอนจึงแบ่งตามระดับชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6, 3-4, 1-2 และอนุบาล 1-2 เมื่อครูคนใดว่างจากการสอน ก็จะมานั่งพักผ่อนและเตรียมการสอนที่ห้องพักครู ภายในห้องพักครูจะเปิดโทรทัศน์ไว้ตลอดเวลา โดยบางทีครูพากันเรียนมานั่งดูรายการโทรทัศน์ ฟังข่าว ทุกวันคณะครูในโรงเรียนบ้านแสงทองจะนำอาหารกลางวันมาจากบ้านมารับประทานร่วมกัน บางคนนำเฉพาะข้าวเหนียวใส่กระติบข้าวมาแล้วมาซื้อกับข้าวที่โรงอาหารหรือร้านค้าหรือมารับประทานที่เวทีเดียวร้านภรรยา นักการของโรงเรียน คณะครูสตรีของโรงเรียนมีความสามารถในเรื่องของการจัดทำพานบายศรี ดอกไม้สด เมื่อมีงานชาวบ้านมาว่าจ้างให้ไปทาพาทีก่อนครูสตรีจำนวน 6 คน ซึ่งทำงานกันเป็นกลุ่มก็จะไปทาพาทีก่อนแล้วนำเงินค่าจ้างมาแบ่งกัน (สรุปจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม จำนวน 12 ครั้งและ 3 ครั้งตามลำดับ และสัมภาษณ์)

ตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลอยู่ภายในชุมชน ได้สังเกตเห็นว่า สภาพสังคมของ

คณะครูโรงเรียนบ้านแสงทองมีความรัก ความสามัคคีกันดีมาก ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องและผู้นำชุมชนหลายคน กล่าวคือ นายสาราญ วรรณศรี หัวหน้าหน่วยศึกษา นิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม (จากบันทึกการตรวจเยี่ยมโรงเรียนบ้านแสงทอง, 2 กุมภาพันธ์ 2532) ที่แสดงความคิดเห็นตรงกับผู้วิจัยว่า "ครูอาจารย์มีความสามัคคี ขอมชมเชย นักเรียนมีระเบียบ มีวินัย มีความรับผิดชอบ" และผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์สภาพสังคมภายในโรงเรียนให้เกิดความรัก ความสามัคคี มีวินัย และมีความรับผิดชอบต่อให้เกิดกับคณะครู ในขณะที่เดียวกันก็สร้างความสัมพันธ์ตรงกันข้ามได้เช่นกัน จากการสัมภาษณ์ เรื่องความคิดเห็นของชาวบ้านและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้บริหารโรงเรียน ทั้งคนเก่าและคนใหม่ ได้แสดงความคิดเห็นที่มีต่อผู้บริหารทั้งสองกล่าวคือ

"ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา บ้านแสงทองมีความแตกต่างกันระหว่างคนเก่ากับคนใหม่ที่เราเห็นได้ชัดเจนคือ อาจารย์ใหญ่คนก่อน ลูกน้องแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย บริหารไม่ได้ทั้งคน ทั้งงาน ให้ 2 ชั้นลูกน้องแต่ต้องให้ลูกน้องทำงานให้เด่นชัดก่อน ส่วนอาจารย์ใหญ่คนใหม่นั้น ลูกน้องไม่แบ่งกัน รวมลูกน้องไว้ดี ไม่บอกว่าปิดคน ปิดงาน แต่ทำเป็นเพียงหลักการ คนที่ทำงานเป็นครูดีเด่น ผลสัมฤทธิ์สูงแต่ขาดกำลังใจในการทำงานจากผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารไม่ชมเชยการทำงานของลูกน้อง มองแล้วว่าครูมีความสามัคคีกันดี แต่ก็มีแฝง ๆ อยู่เหมือนกัน"

"การมีมนุษยสัมพันธ์สูง และสามารถวิเคราะห์สถานการณ์เก่ง ความไม่ดีของตนเองคือเป็นคนชอบอาสาและเอาใจเพื่อร่วมงาน แนวทางการบริหารงานคือ ไม่มีทฤษฎีอะไรดีที่สุดในแนวการบริหารแบบพ่อกับลูก ความเป็นครอบครัว จุดดีของแนวการทำงานแบบนี้คือ ได้งานดี มีความสามัคคี ทำงานร่วมกันได้ดี การเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารเดี๋ยวนี้เป็นเรื่องของการสอบ ส่วนเสียก็คือย้ายบ่อย ไม่ได้ทำงานเพื่อความรัก ไปเพื่อตำแหน่งมากกว่า งานด้านการพัฒนามีน้อย ไม่เข้าหมู่บ้าน"

"ความคิดเห็นที่มีต่ออาจารย์ใหญ่คนก่อนคือ เป็นคนน่ารักบ้านให้ เกิดการพัฒนาโรงเรียน บริหารเกี่ยวกับการเรียนการสอนดี นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์สูง

ได้เป็นลำดับที่ 1 เป็นกันเองกับลูกน้อง ส่วนที่สามคือ เอาความคิดของตนเอง เป็นนำหมู่ เช่น การตัดต้นไม้ คณะครูไม่ยากกาตัด ก็ไม่ฟังเสียง ขอบตาคัน ลูกน้องซึ่ง ๆ หน้า ทำให้ผู้ถูกดูเหมือนกับเป็นเด็ก มีนิสัยเจ้าชู้บ้างเป็นบางครั้ง ทำให้ครูไม่เป็นอย่างที่ตีให้กับชุมชน ส่วนความคิดเห็นที่มีต่ออาจารย์ใหญ่คนใหม่ ปัจจุบันอาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านแสงทอง ส่วนที่สามคือ ไม่เข้มงวด การบริหาร เช่น การจัดกิจกรรมไม่วางแผนไม่สั่งการ ทำให้ลูกน้องรับผิดชอบเอง ชอบดื่มสุราพูดภาษาง่าย ๆ ขาดความระมัดระวัง ทำให้เสียภาพพจน์ของผู้บริหาร โรงเรียน ชอบนอนหลับในที่ทำงานให้ลูกน้องเห็น ชอบเล่นการพนัน เรื่องผู้หญิง ก็มีบ้าง ส่วนที่ดี คือ แบ่งงานรับผิดชอบที่ดี โครงการให้ลูกน้องรับผิดชอบเอง เป็นคนสนุกสนานเป็นกันเองกับลูกน้อง เก็บข้อมูลของโรงเรียนเป็นปัจจุบัน ทำให้สิ้นหางาย ให้ความสำคัญกับงานวิชาการสูง เน้นย้ำในการประชุมทุกครั้ง

"ความคิดเห็นที่มีต่ออาจารย์ผู้บริหารโรงเรียนคนก่อนบ้านแสงทอง เป็นคน มีการศึกษา เอาจริงเอาจัง ดั่งมาก เป็นโรงเรียนดีเด่นของจังหวัด เดินเข้ามา งานโรงเรียนเหมือนกับเดินขึ้นสวรรค์ ลักษณะสำคัญของอาจารย์ใหญ่ คือ เป็นคนชอบตัดสินใจด้วยตนเอง ใช้ชื่อ"นายไม่ค่อยถูก"

"สำหรับอาจารย์ใหญ่คนใหม่นั้นมีความริเริ่มดี สร้างรั้วโรงเรียนสร้างสวนหย่อม จากการสังเกตแล้วไม่ค่อยมีความกระตือรือร้นสร้างสรรคงานดี แต่นาน ๆ ครั้ง ไม่ค่อยมีการติดตามงาน แก้ปัญหาการทำงานไม่ดีนัก ส่งเสริมการทำงานของ ลูกน้องคืออยู่ ขวัญและกำลังใจ สนับสนุนคนที่ทำงาน คนที่ไม่ขยันก็ตัดออก"

2.4.1.4 สภาพการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมภายในโรงเรียน

โรงเรียนบ้านแสงทองจัดการเรียนการสอนและโครงการต่าง ๆ ตามนโยบาย ของต้นสังกัดหลายโครงการ โครงการที่ประสบความสำเร็จและมีชื่อเสียงในระดับอำเภอ คือ โครงการอาหารกลางวัน โครงการสหกรณ์ โครงการประชาธิปไตยและโครงการการศึกษา เพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท(กศ.พช.) ครูผู้สอนในโรงเรียนได้รับรางวัลดีเด่น คือ อาจารย์ ผู้สอนสอนคณิตศาสตร์ดีเด่นในพ.ศ.2538 ลักษณะของการจัดกิจกรรมโครงการต่าง ๆ พอสรุปได้ ดังต่อไปนี้

โครงการอาหารกลางวัน

อาจารย์เจ้าหน้าที่โครงการอาหารกลางวันได้เล่าถึงการจัดกิจกรรมโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนบ้านแสงทองว่า

"ในระยะเริ่มแรกเป็นแบบประชาอาสา โดยชาวบ้านร่วมกันบริจาคคนละ 1 บาท เป็นทุนทำอาหารเลี้ยงนักเรียน ชาวบ้านแต่ละคุ้มเปลี่ยนเวรกันมาทำอาหาร โดยมีครูของโรงเรียนช่วยกัน ต่อมาเมื่อทาง สบช. ให้เงินงบประมาณเป็นรายหัวนักเรียน คนละ 5 บาท ชาวบ้านก็เลิกกันไป แต่ครูยังคงต้องทำอาหารโดยใช้งบประมาณรายหัวนักเรียนซื้ออาหารสดมาทำ งานหนักมาก ทำให้ครูไม่มีเวลาสอนนักเรียน ต่อมาเราจึงใช้วิธีจ้างชาวบ้านมาทำอาหารในลักษณะของการเหมาจ่ายทางโรงเรียนให้เงินเท่าจำนวนรายหัวนักเรียนในโครงการอาหารกลางวัน แล้วให้ชาวบ้านรายนั้นทำอาหารมาขายนักเรียนได้ด้วย ครูช่วยทำหน้าที่ตักอาหารแจกนักเรียนโดยแบ่งกันเป็นวัน ๆ "

ในปัจจุบันมีนักเรียนในโครงการอาหารกลางวัน จำนวน 125 คน เป็นเด็กที่รับประทานอาหารฟรี อาหารที่ทำเลี้ยงนักเรียนเป็นประเภท อาหารจานเดียว ข้าว กับข้าว 1 อย่าง ใส่จานนักเรียนที่ไม่ได้เข้าโครงการอาหารกลางวันก็สามารถซื้ออาหารที่ขายในโรงอาหารได้ จากเอกสารการนิเทศของหน่วยราชการมาให้การนิเทศต่อการปฏิบัติงานของคณะครูโรงเรียนบ้านแสงทองพบว่าการแนะนำของผู้มีส่วนรับผิดชอบ การติดตามการจัดการศึกษา มุ่งเน้นด้านงานวิชาการเป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นส่วนทำที่โครงการต่าง ๆ ของโรงเรียนได้รับการปฏิบัติในระดับที่พอสมควรนั้นคือ บันทึกการนิเทศของ นายสุเวช ทองบุชา ศึกษาพิเศษ (28 ตุลาคม 2528)

"กิจกรรมเหล่านี้(โครงการอาหารกลางวัน การจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน) เป็นเพียงกิจกรรมเสริมการเรียนการสอนเท่านั้น สิ่งที่โรงเรียนควรคำนึงมากที่สุด คืองานวิชาการ โดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูง และในปีการศึกษา 2528 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จะต้องสอบข้อสอบรวมทั้งจังหวัด ขอให้ทางโรงเรียนได้รักษามาตรฐานเดิมเอาไว้ให้ดีขึ้น"

นโยบายและประเด็นการเน้นการจัดการจัดการเรียนการสอนที่ทางสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปรืออกกับติดตามตรงกัน "สำหรับนโยบายเร่งรัดคุณภาพการศึกษาของ สบช. ขอให้

โรงเรียนได้ถือว่าเป็นงานที่จะต้องกระทำอย่างจริงจังและต่อเนื่อง" (ศึกษานิเทศก์อำเภอปรือ
(23 กันยายน 2529)

2.4.1.5) สภาพความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

ในปี พ.ศ. 2467 ทางราชการได้จัดตั้งโรงเรียนบ้านแสงทองเป็นสถานศึกษาใน
ชุมชนบ้านแสงทองเพื่อบริการทางการศึกษาและมีความลำบากเนื่องจากถนนหนทางไม่ดี
จากเอกสารประวัติโรงเรียนและการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทำให้ทราบว่าในสมัยนั้นนักเรียน
จะต้องเดินทางไปเรียนที่โรงเรียนบ้านกุดรัง ซึ่งอยู่ห่างไปประมาณ 4 กิโลเมตรไม่มีถนน การเดิน
ทางต้องเดินลัดทุ่งนา ผ่านป่ากรบเรียน ทำให้มีความลำบากมาก เมื่อจัดตั้งโรงเรียนขึ้นภายใน
ชุมชนทำให้สะดวกสบายมากขึ้น ชาวบ้านจึงมีความรักในสถานศึกษา ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษา
เป็นอย่างดี ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบันรวมเวลา 72 ปี มีผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 8 คน ใน
จำนวน 8 คนนี้ผู้ที่ดำรงตำแหน่งระยะเวลานานที่สุด คือ นาน 13 ปี เป็นผู้บริหารโรงเรียนที่
สามารถพัฒนาโรงเรียนและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้ดีที่สุด จากการ
สนทนากับชาวบ้านและคณะครูที่อยู่ในชุมชน ทุกคนยังระลึกถึงความดีของอาจารย์ผู้คนก่อน
เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนบ้านแสงทอง ได้สร้างผลงานที่ปรากฏเป็นหลักฐานใน
เอกสารประวัติโรงเรียนและได้ร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้านแสงทองพัฒนาหมู่บ้าน พอสรุปได้ คือ
ได้นำคณะครูโรงเรียนพัฒนาโรงเรียนเพื่อส่งประกวดได้รางวัลที่ 1 ระดับอำเภอและได้ที่ 3
ระดับจังหวัด ของงบประมาณจากสภาพลุดครั้งชุดสระน้ำ เป็นแหล่งน้ำภายในชุมชนของงบประมาณ
โครงการการสร้างงานในชนบท(กชช.) ชุดลอกสระน้ำ สร้างถึงเก็บน้ำฝนสำหรับเก็บน้ำฝนไว้
บริโภค ขุดคันกั้นน้ำจากสถานีเพาะพันธุ์กล้าไม้ อำเภอปางดะ จังหวัดกาฬสินธุ์มาปลูก
สวนป่าในพื้นที่ด้านเหนือของโรงเรียน ร่วมกับผู้ใหญ่บ้านพัฒนาหมู่บ้านเพื่อประกวดตามโครงการ
สารคามพัฒนาในปี พ.ศ. 2529 จนได้รับรางวัลชนะเลิศระดับจังหวัด อาณาเขตของโรงเรียน
ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบันเป็นบริเวณโล่งกว้าง ร่มรื่นด้วยต้นไม้ใหญ่ที่ปลูกเป็นสวนป่าและต้น
มะม่วงเป็นร่มเงา เมื่อผู้บริหารคนใหม่เข้ามาดำรงตำแหน่งได้กำหนดนโยบายการปรับปรุง
โรงเรียนเพื่อความสวยงาม ปลูกไม้ดอกไม้ประดับบริเวณโรงเรียน ในวันหยุดราชการเสาร์
อาทิตย์ หรือในช่วงเวลาหลังโรงเรียนเลิกมีชาวบ้านนำวัวมาเลี้ยงภายในบริเวณสนามทำให้
ไปกีดกันไม้ดอกไม้ประดับของทางโรงเรียน ต่อมาเดือนกรกฎาคม 2539 ผู้บริหารจึงได้ขอ

งบประมาณสร้างรั้วโรงเรียน ปิดเปิดเป็นเวลา ถึงแม้ว่าจะไม่เป็นปัญหาระหว่างชาวบ้านและโรงเรียนมากนัก แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่ไม่ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้านและโรงเรียน สิ่งเกิดได้จากคำกล่าว คือ "เดี๋ยวนี้ไม่มีทางผ่านแล้ว ในตอนกลางคืนรั้วโรงเรียนปิด" "ทำไมจะต้องสร้างรั้ว ในเมื่อโรงเรียนเป็นของชุมชน" และ "สวนมากวัวที่เข้าไปกินหญ้าหรือป่าแปลงดอกอมนั้น ก็เป็นวัวของครูในโรงเรียนนั่นแหละ" เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์คืออาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านแสงทอง ในช่วงที่เป็นผู้บริหารการศึกษาอยู่ที่โรงเรียนบ้านแสงทองนั้นได้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนให้มีความสัมพันธ์ที่ติดต่อกันมากเป็นผู้บริหารอยู่ 12 ปีระหว่าง พ.ศ. 2515-2528 ได้ร่วมกับผู้นำหมู่บ้านพัฒนาแสงทอง พัฒนาโรงเรียนจนได้รับรางวัลดีเด่ระดับจังหวัด พัฒนาทั้งโรงเรียนและชุมชนสิ่งที่ได้ทำนั้นคือ งานวิชาการ และบริเวณอาคารสถานที่ ในปี พ.ศ. 2525 ได้สร้างสวนป่าทางด้านเหนือของโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2529 ย้ายไปดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนอื่น มีผู้บริหารย้ายมาดำรงตำแหน่งโรงเรียนบ้านแสงทองแทน เป็นผู้บริหารที่สนใจและเน้นงานวิชาการและงานอาคารสถานที่มาก งานหรือกิจกรรมอื่นจึงลดความสำคัญลงไป ผู้บริหารคนใหม่ของโรงเรียนบ้านแสงทองมีแนวการทำงานที่แตกต่างจากผู้บริหารคนก่อน มีครูในโรงเรียนหลายคนที่ได้เป็นผู้ได้บังคับบัญชาของทั้งสองผู้บริหารได้กล่าวเปรียบเทียบแนวการทำงานของผู้บริหารโรงเรียนทั้งสองคนว่า มีความแตกต่างกันมาก ทั้ง ๆ ที่เป็นเพื่อนกัน อายุเท่ากัน จะเป็นผู้ที่ปฏิบัติราชการเฉพาะในอาณาเขตของโรงเรียน พัฒนาโรงเรียนมากกว่าการเข้าไปร่วมพัฒนากับชาวบ้าน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานความสัมพันธ์กับชุมชนของผู้บริหารคนปัจจุบันของโรงเรียนบ้านแสงทอง ดังต่อไปนี้

"ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียนนั้นดี เพราะหมู่บ้านมีครูอยู่ในหมู่บ้านจำนวน 10 คน ทุกคนทำงานเพื่อพัฒนาหมู่บ้านช่วยกันคิดโครงการเขียนแผนที่ต่าง ๆ อาจารย์ใหญ่เป็นคนบ้านอื่นไม่ค่อยรู้การทำงานของชาวบ้านนักอาจารย์ใหญ่ดีกว่า เข้ากับชาวบ้านได้ดี อยากให้อาจารย์ใหญ่คนปัจจุบันเป็นเหมือนกับอาจารย์ใหญ่ เจ้าอวาสวัดก็ดีมาช่วยกันพัฒนาหมู่บ้าน อนามัยของหมู่บ้านก็ทำงานดีมาก"

"โรงเรียน อาจารย์ใหญ่ไม่เข้ากับชาวบ้าน เป็นประธานกรรมการศึกษา เขาไม่บอกมาก็ไม่ได้ทำอะไร เป็นมาแล้ว 2 ปี เปรียบเทียบอาจารย์ใหญ่ คนเก่ากับคนใหม่แล้ว คนเก่าเข้าหมู่บ้านมาก การปกครองลูกน้องใช้วินัย เข้มดี ส่วนอาจารย์ใหญ่คนใหม่เป็นคนเฉย ๆ ไม่เข้ากับชาวบ้าน ร่วมบ้าง แต่เล็กน้อยเต็มที"

"ไม่ทำงานเพื่อชุมชนเลย ที่ทำคือลูกน้อง"

"เฉย ๆ ไม่เข้ากับชาวบ้าน ร่วมงานบ้างเล็กน้อย"

"โรงเรียนสอนงานอาชีพให้กับเด็กบ้าง แต่ก็ไม่ได้ต่อเนื่อง ไม่เหมือนกับ พ่อแม่สอน พ่อแม่สอนละเอียดกว่า ครูอาจารย์ไม่มีความรู้เรื่องอาชีพมากนัก"

"ทางโรงเรียนสอนศีลธรรมเอง ไม่มีมนต์พระใบสอน ทางโรงเรียนเขาทำของเขาได้ แต่ทำไม่ได้เฉพาะการสอนเท่านั้น"

"อยากทำให้ทางโรงเรียนพัฒนามากกว่านี้ จัดสอนเรื่องอาชีพบ้าง พวกเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ ทำเป็นอาชีพเสริม ช่วยโครงการอาหารกลางวันของเด็กได้"

"อยากทำให้ทางโรงเรียนช่วยตัวเองให้มากกว่านี้ เหมือนกับที่ทางทีวีออก ถ้าทางจริง ๆ ได้ พื้นที่ของชุมชนมีมาก ไม่จำเป็นต้องไปสูยวิทยาศาสตร์ ให้ดินเสีย ควรรักษาธรรมชาติ เกษตรผสมผสาน"

จากถ้อยคำที่แสดงทัศนคติของผู้นำชุมชนข้างต้นนี้ ได้แสดงให้เห็นว่า ชุมชนได้เฝ้า มองดูการทำงานของผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูอยู่ห่าง ๆ โดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว แสดงถึงความ สัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนในช่วงนี้เป็นช่วงที่ต่างฝ่ายต่างอยู่ แต่ในทัศนคติของบางคน ก็ไม่เห็นว่าเป็นปัญหาของความเห็นห่างอะไร "ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน เป็นแบบ เครือญาติ มีความสามัคคี หยอกล้อกันได้" เป็นต้น

2.4.2.1 การศึกษานอกโรงเรียน

การศึกษานอกโรงเรียนในชุมชนบ้านแสงทอง เป็นการศึกษาตามหลักสูตรสายสามัญ ของการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ดำเนินการสอนโดยอาจารย์ โรงเรียนบ้านแสงทองที่ไปอบรมตามหลักสูตรของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดมหาสารคาม 3 วัน แล้วนำความรู้ที่นำมาดำเนินการโดยเปิดกลุ่มที่โรงเรียนบ้านแสงทอง จากการสัมภาษณ์ผู้ช่วย

อาจารย์ผ่องเรียนบ้านแสงทองและอาจารย์สอนกล่าวถึงการศึกษาออกโรงเรียนที่กำลังเปิดดำเนินการอยู่ว่าเปิดรับสมัครนักศึกษาเข้าเรียนในพ.ศ. 2538 มีจำนวนนักศึกษา 70 คน จำนวนนี้เป็นนักศึกษามีภูมิลำเนาอยู่ตำบลห้วยเตย เปิดเรียนเฉพาะวันเสาร์ เวลา 09.00-12.00 น. ที่โรงเรียนบ้านแสงทอง ปัญหาที่ทางอาจารย์ประจำกลุ่มระบุก็คือ นักศึกษาไปลงชื่อสมัครเรียนแต่ไม่มาเรียน เวลาสอบไม่ดูหนังสือทักที่ผู้ผ่านการประเมินเป็นผู้ที่ไม่มีคุณภาพ ซึ่งอาจารย์ประจำกลุ่มที่กำลังปรับปรุงคุณภาพอยู่

"การศึกษานอกโรงเรียนที่มีในชุมชนบ้านแสงทองเริ่มดำเนินการเมื่อ ปี พ.ศ. 2538 มีจำนวนนักเรียนประมาณ 70 คน จัดการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และมีมัธยมศึกษาตอนต้น เรียนเฉพาะวันเสาร์ เวลา 09.00-12.00 น. ผลการประเมินนักเรียนผ่านหมด บางคนไม่มาสอบ ทำให้ไม่มีคุณภาพ เพราะนักเรียนไม่ได้ดูตำรา เนื่องจากต้องทำภารกิจประจำวัน"

"กศน. มีประโยชน์มากคนที่มาเข้ามาคือ อาจารย์มีการพบกลุ่มครู เป็นการพัฒนาความรู้ให้กับชาวบ้านได้ดีมาก"

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนเข้ามาร่วมประชุมกับชาวบ้านแสงทองที่หมู่ที่ 2 ครูอาสาเข้ามาประชุม เรื่องการศึกษานอกโรงเรียนจะเข้ามาจัดศูนย์การเรียนชุมชน โดยพัฒนาจากที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านวันละ 2 ฉบับของกิ่งอำเภอทุกครั้ง มี 5 ตำบล ให้มีห้องสมุดย่อย ด้วยมีเหตุผลคือ ชาวบ้านมีความสมัครใจ มีสถานที่อยู่แล้ว มีกลุ่มผู้เรียน สายสามัญอยู่แล้ว นำหนังสือมาให้อ่าน จะดำเนินการจัดตั้งศูนย์การเรียน แต่ยังคงขาดหนังสือจัดวิชาชีพที่ชาวบ้านสนใจ กลุ่มสนใจ เรียนวิชาชีพ 2 กลุ่ม ๆ ละ 1 เดือน ให้ชาวบ้านตัดสินใจเอง ชาย 1 กลุ่ม หญิง 1 กลุ่ม หญิงเรียนการตัดเย็บเสื้อผ้าและการเสริมสวย เรียน 100 ชั่วโมง เป็นบริการเรื่องการศึกษาและอาชีพ ชายเรียน การซ่อมเครื่องไฟฟ้า ช่างซ่อมรถโตเดินตาม ให้ชาวบ้านมาลงชื่อกับอาจารย์เรียน 100 ชั่วโมง ชั่วโมงละ 1 บาท (ออกใบเสร็จให้ด้วย) 1 กลุ่มเรียนไม่เกิน 20 คน ให้ผู้ที่สนใจนำเงินและสำเนาทะเบียนบ้านมาสมัครเรียน สถานที่เรียน เรียนที่ศาลากลางบ้านทุกวันจันทร์ - วันศุกร์ วันละ 3 ชั่วโมง อุปกรณ์การฝึกทางศูนย์จะหามาให้พร้อม ค่าย กระจายสร้างแบบเป็นต้น

2.4.2.2 การศึกษาที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต

การศึกษาที่เกิดจากหน่วยงานอื่นที่พบในชุมชนบ้านแสงทอง คือการศึกษาที่เกิดจากการจัดอบรมให้กับคณะกรรมการหมู่บ้าน องค์กรของหมู่บ้าน การพาชาวบ้านไปดูงาน ประชุมอบรมในเรื่องของการประกอบอาชีพ กล่าวถึงการศึกษาอบรมที่เป็นผลต่อการสร้างเสริมความรู้ให้กับชาวบ้านและองค์กรผู้นำในชุมชนคือ

"การเป็นหมู่บ้านพึ่งตนเองเคยไปอบรมที่นครนายก 15 วัน ในเรื่องการทำบัญชีการปฏิบัติงาน การเป็นหมู่บ้านพึ่งตนเอง หมายถึงทางราชการช่วยน้อย ชาวบ้านช่วยเหลือตนเอง เป็นมานานแล้ว"

"เราต้องช่วยตนเอง" ชอบคำนี้ สร้างด้วยตนเอง สร้างให้เด่นให้เขามาดูแล้วเขาก็จะช่วยเราเอง"

"การได้รับความรู้และการอบรมในเรื่องต่าง ๆ มาก คือ อบรมเรื่องกฎหมายที่ดิน การกู้เงิน กฎหมายครอบครัว มีความจำเป็นสำหรับชาวบ้าน"

"อบรมความรู้ตามโครงการ กนช. ความรู้เรื่องการเกษตร ประสบการณ์การไปสัมมนาเรื่องการพึ่งตนเองในระดับประเทศ นำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาหมู่บ้าน แนะนำชาวบ้านในเรื่องต่าง ๆ"

"ในการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อการพึ่งตนเอง ได้มีวิทยากรมาอบรม เพื่อจัดส่งหมู่บ้านเข้าประกวด"

3. สภาพการพัฒนาของชุมชน

3.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ชุมชนบ้านแสงทองตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2438 โดยชาวบ้านกลุ่มหนึ่งจำนวน 7 คนอพยพมาจากบ้านกุดรัง มาตั้งบ้านเรือนอยู่ริมหนองน้ำ ในบริเวณมีต้นทองอยู่ทางทิศเหนือ ต่อมาจึงทำให้นามบ้านว่า "บ้านแสงทอง" (ประวัติหมู่บ้าน) ถึงปี พ.ศ. 2539 อายุของชุมชนบ้านแสงทอง 101 ปี

ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งบ้านเรือนมีผู้นำหมู่บ้านปกครองจำนวน 11 คน ผู้นำบ้านคนแรกคือ

ซึ่งเป็นผู้นำกลุ่มคนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณนี้ ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน โดยเฉลี่ยแล้วแต่ละคน ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านคนละ 9-10 ปี ผู้อาวุโสในชุมชนได้เล่าถึงสภาพของหมู่บ้านแสงทองก่อนโครงการพัฒนาของรัฐจะเข้ามาพัฒนาบ้านหมู่บ้านให้ผู้วิจัยฟังดังต่อไปนี้

"สภาพของการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านแสงทองเมื่อ 10 ปีที่ผ่านมา นั้น ชาวบ้านแสงทองยังป่าเถื่อนอยู่ ผู้คนไม่ค่อยมีความรู้ ไม่ได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ ถนนหนทางก็ไม่สะดวก ต้องเดินเท้า ไม่มีถนนลูกรัง การเดินทางจากบ้านแสงทองไปบรบือ ต้องใช้เวลาถึง 2 ชั่วโมง ใช้เกวียนบรรทุกสินค้า เช่น หมูเบ็ด ไข่ หนังวัว หนังควาย ข้าวเปลือกไปขาย พอฟ้าไม่มี ใช้น้ำมัน ไข่ ซึ่งทาจากต้นพลวง เต็ง ใบตองห่อ น้ำคั้นน้ำจากบ่อน้ำดินหรือจากสระบ้านแสงทองการปกครองใช้เกราะตีบอกสัญญาณ ไม่มีหอกระจายข่าว เมื่อมีการพัฒนาหมู่บ้าน สภาพของหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไปดูเจริญขึ้นมากช่วงปี พ.ศ. 2535 สิ่งที่ได้รับการพัฒนา คือ ถนน การปลูกพืช และวินสมัยของผู้ว่าสวนนั้นทุกหลังคาเรือนมีส่วนร่วม"

"สภาพของหมู่บ้านแสงทอง ปีพ.ศ.2528 นั้น ถนนเป็นทราย การบริหารหมู่บ้านอุปกรณ์ไม่ทันสมัย สภาพสังคมของหมู่บ้านอยู่ในลักษณะของการเกื้อกูลกัน ไม่แยกหมู่บ้านเป็นหมู่ที่ 1 หรือ 2 ตอนนั้นยังเป็นหมู่ที่ 9 หมู่เดียว ผู้ใหญ่บ้านในปี พ.ศ. 2530 เจริญทางด้านวัตถุมาก เหมือนกับที่เห็นในปี พ.ศ. 2539 นี้ ปัจจุบันความเจริญทางด้านจิตใจของชาวบ้านดี คือ มีการยอมรับซึ่งกันและกัน มีเหตุผล มีการช่วยเหลือกันดี ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีกับผู้ใหญ่บ้านและส่วนรวม ผู้ใหญ่บ้านเป็นกันเองกับชาวบ้าน ให้ความสำคัญของชาวบ้าน ศรัทธาก่อนการทำงาน"

3.2 สภาพการพัฒนาหมู่บ้านที่ผ่านมา: การพัฒนาหมู่บ้านเพื่อการประกวดตามโครงการของรัฐ

โครงการของรัฐที่เข้ามาในชุมชนบ้านแสงทองคือโครงการสาธิตการพัฒนาเป็นโครงการพัฒนาชนบท ซึ่งยึดแนวการปฏิบัติตามแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนชนบทเขตยากจน เป้าหมาย

เน้นการแก้ปัญหาความยากจน ส่วนการปฏิบัติงานของข้าราชการเพื่อทำงานในโครงการยึดแนวการพัฒนาแบบบูรณาการ คือ ยึดปัญหาเป็นหลัก ร่วมมือกันแบบบูรณาการไปสู่การแก้ปัญหาด้วยกัน ยึดหลักการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำที่จะต้องพัฒนาไปให้ถึงเป็นระยะ ๆ โดยมีดัชนีชี้วัดที่สำคัญคือ เกณฑ์จปฐ. กลยุทธ์ในการพัฒนาชนบทของโครงการสาธิตพัฒนาเน้นที่การพัฒนาคน ให้คนเป็นผู้พัฒนาสิ่งอื่น ๆ ต่อไป แนวการปฏิบัติในการพัฒนาเริ่มจากจุดที่เล็กที่สุดอันสังคม คือ ครอบครัว ขยายไปสู่คุ้มบ้าน หมู่บ้าน ชุมชน ตำบล อำเภอและจังหวัด จุดสำคัญของการพัฒนาคนตามโครงการ คือ การปลูกจิตสำนึกในการพัฒนา ให้ประชาชนมองเห็นปัญหาของตนเอง เสนอแนวทางการแก้ปัญหา ในลักษณะ "คาถาตอบอยู่ที่หมู่บ้าน" พัฒนาองค์กรของประชาชน ให้ประชาชนมีการรวมกลุ่ม ร่วมมือประสานงานและมีผู้คอยให้คำแนะนำชักจูงให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งได้แก่บุคคลสำคัญภายในชุมชน เช่น ครู พระ ผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนข้าราชการที่เข้าไปเกี่ยวข้องในรูปแบบของการผสมผสานเพื่อช่วยให้ชาวบ้านในชุมชนได้ช่วยตนเองเป็นเบื้องต้นขั้นตอนการปฏิบัติงานตามโครงการมี 7 ประการ คือ เตรียมข้าราชการ เตรียมประชาชน เตรียมองค์กร ค้นหาปัญหา วางแผนแก้ปัญหา ทำการแก้ปัญหา และประเมินผล กล่าวโดยสรุปแล้วทฤษฎีเบื้องต้นหลังการพัฒนาชนบทตามโครงการสาธิตพัฒนา คือ การผสมผสานเอาข้อดีของทฤษฎีการพัฒนาชนบทแบบบูรณาการมาผนวกกับทฤษฎีการพัฒนาชนบทยากจนและแนวคิดเชิงจิตวิทยาสังคม โดยเฉพาะในเรื่องมโนทัศน์และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์มาเป็นหลักในการปฏิบัติการพัฒนา เน้นที่ "คน" มอง "ปัญหาของหมู่บ้าน" แล้วบูรณาการวิทยาการสาขาต่าง ๆ มาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา (กระบวนการพัฒนาชนบทจังหวัดมหาสารคาม, 2530)

ชุมชนบ้านแสงทองเข้าสู่ยุคของการพัฒนาเพื่อการประกวดตามโครงการของรัฐ เมื่อปี พ.ศ. 2529 ในสมัยของผู้ใหญ่บ้าน โครงการของรัฐที่เป็นแม่แบบของการพัฒนาชุมชนบ้านแสงทองคือโครงการสาธิตพัฒนา โดยการนำของผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคามในสมัยนั้นจากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ จำนวน 4-5 ครั้ง และการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ 2 ครั้ง สันทนาชักถามผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 บ้านแสงทองและคณะกรรมการหมู่บ้าน 2-3 คน ได้เสาะถึงสภาพของการพัฒนาหมู่บ้านในช่วงของการพัฒนาเพื่อการประกวด ดังนี้

"ก่อนที่หมู่บ้านแสงทองจะได้รับการพัฒนานั้น ประชาชนแตกเป็นกลุ่ม มองตนเองว่าเป็นคนแก่ ไม่เชื่อใคร เมื่อเริ่มพัฒนาจึงต้องเริ่มที่การพัฒนาคน ตนเองขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่บ้านเพราะมีเสียงเรียกร้องจากชาวบ้าน

าห์เป็น เหตุผลก็คือเคยเป็นพระอาจารย์อยู่วัด มีลูกศิษย์ลูกหามาก เริ่มเป็นผู้ใหญ่บ้านเมื่ออายุ 51 ปี แบ่งหมู่บ้านออกเป็นคุ้มบ้าน 16 คุ้มบ้าน ำห์ครุมาช่วยกันรับผิดชอบด้วย เอาเฉพาะครูที่อยู่บ้านหมู่บ้าน หรือคนอยู่ไกล แต่พักที่บ้านพักครู ตามคำแนะนำของผู้ว่าเา ำห์ครูอาจารย์เป็นฝ่ายประสานงานให้ เน้นการพัฒนาเรื่องความสะดวก และการทำอะไรให้ชาวบ้าน มีกิน จากประสบการณ์เรื่องการทำงานที่ประเทศซาอุดีอาระเบียได้พบเห็น บ้านเมืองเขามีความสะดวก มีการสร้างรั้วรอบขอบชิด จึงได้ความคิดนำมาพัฒนาหมู่บ้าน ำห์ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยราชการช่วยทำห้มีความมั่นใจในการทำงานมากขึ้น"

"หลักในการปกครองหมู่บ้านแบบพ่อ-ลูก-พี่น้อง สภาพที่ดีของการพัฒนาหมู่บ้าน คือ บ้านเรือนสะอาด ชาวบ้านหันหน้าเข้าหากัน การประชุมชาวบ้านกล้า แสดงความคิดเห็นในที่ประชุม หลังจากพัฒนาแล้ว ชาวบ้านมีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กลุ่มแม่บ้าน ทำงานต่าง ๆ ในชุมชน เช่น การทำน้ำปลาจากปลาร้า การทำขายศรีดอกไม้ การรวมกลุ่มออมทรัพย์ ำให้ชาวบ้านออกมาได้ตามความสามารถ มีกลุ่ม มีเงิน พัฒนาการเข้ามาช่วยประสานงาน การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ เงินรางวัลของหมู่บ้านตอนขณะเลิกการประกวดหมู่บ้าน จำนวน 200,000 บาท นำเข้ากลุ่มออมทรัพย์ หากวิเคราะห์การพัฒนาของหมู่บ้านนั้นพัฒนาขึ้นมาในด้านระดับหนึ่งยังไม่พัฒนามากตามแนว จปฐ. ยังไม่เป็นหมู่บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง"

ปัญหาของหมู่บ้านในช่วงก่อนการพัฒนา คือ การที่ชาวบ้านแบ่งแยกกันเป็นพวก ำไม่มีความสามัคคีกัน แต่ละคนก็มองตนเองว่าเป็นคนเก่ง ำไม่เชื่อผู้นำหมู่บ้าน เมื่อผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ขึ้นดำรงตำแหน่งโดยการขอร้องจากชาวบ้านำห์เป็น ทั้งนี้เป็นเพราะ เป็นผู้ที่มีบารมีมาจากการที่เคยเป็นพระเจ้าอาวาสวัดแสงทองมาก่อน อีกทั้งบรรพบุรุษก็เป็นผู้ก่อตั้งหมู่บ้าน จึงได้รับความศรัทธาจากชาวบ้าน เมื่อขึ้นดำรงตำแหน่ง นายบุญเพ็งได้เริ่มพัฒนาหมู่บ้าน ด้วยการแบ่งเขตบ้านออกเป็น 16 คุ้ม ำห์แต่ละคุ้มมีหัวหน้าคุ้มและกรรมการคุ้ม ดูแลปกครอง มีครูที่มีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้านเป็นที่ปรึกษาประจำคุ้มบ้าน การพัฒนามุ่งเน้น 2 เรื่อง คือ เรื่องการรักษาความสะดวกของตัวชาวบ้านเองและสิ่ง

แวดล้อมใกล้ตัว การปฏิบัติตนที่ถูกสุขลักษณะ จากประสบการณ์ที่ผู้นำหมู่บ้าน เคยเดินทางไปทำงานที่ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ได้พบเห็นการสร้างบ้านเรือนของต่างประเทศที่มีการสร้างรั้วเป็นอาณาบริเวณ เป็นสัดส่วนดี ป้องกันสัตว์ร้ายเข้ามาทำร้ายเด็กเล็กได้ดีด้วย ทำให้ได้ความคิดว่าเอามาแนะนำให้ชาวบ้าน ทำรั้วของแต่ละบ้าน โดยปรับเป็นรั้วกินได้ เรื่องที่ 2 เรื่องปากเรื่องท้องของชาวบ้าน ทำอย่างไร ให้ชาวบ้านมีกิน เมื่อพัฒนาหมู่บ้านตามโครงการประกวดแล้ว สิ่งที่ดี คือ บ้านเรือนสะอาด ชาวบ้าน หันหน้าเข้าหากัน มีความสามัคคีกัน ในการประชุมก็เริ่มเป็นระบบประชาธิปไตยมากขึ้น มีการเสนอ ความคิดเห็นต่อที่ประชุม การพัฒนาทางอาชีพที่นำมาให้ชาวบ้านได้ทำคือ การทำน้ำปลาจากปลา การทำพานบายศรีดอกไม้อีสต การรวมกลุ่มออมทรัพย์ ตามหลักการสหกรณ์ที่พัฒนากรนำมาเข้ามาในหมู่บ้าน จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำให้ข้อมูลหลักถึงสภาพของการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อการพึ่งตนเองสรุปได้ดังนี้

"สภาพของการพัฒนาแล้ว จะสังเกตได้จากลักษณะของคน ชาวบ้านมีความกล้า แสดงออก คนบ้านแสงทองมักแสดงความเป็นผู้นำ แต่งกายสะอาด มีความ สามัคคี ร่วมมือร่วมแรง มีความขยัน สามารถปรับตัวได้และดูได้จากโครงสร้าง ของหมู่บ้านมีถนนหนทาง ชาวบ้านทุกครัวเรือนมาล้อมทุกหลัง ชุมชนบ้านแสงทองนั้น ร้อยละ 70 ชาวบ้านมีการอยู่ดีกินดี การครองชีพพอเหมาะ เศรษฐกิจดี การปรับตัว ของชาวบ้านดี ประหยัดไม่ฟุ้งเฟ้อ สภาพบ้านที่ยังล้าหลังจะยึดประเพณี การเอาบุญ เช่นงานบุญแห่เวสหรือบุญไม่มีชาติ ชาวบ้านจะทิ้งงานไปเอาบุญเป็นวันเป็นคืน กินเหล้า แต่บ้านแสงทองไม่ทำ ไปวัด ไม่เลี้ยงคนฟรี แต่ยังยึดประเพณี ถูกลมหรือถูกลมา จะนอนนา"

"การพัฒนาชุมชนหมู่บ้านแสงทองที่ผ่านมา หน่วยราชการเข้ามาช่วยชี้แนะ มา อบรมชาวบ้าน ให้ชาวบ้านไปดูงานต่างจังหวัด หาพันธุ์หม่อนมาทำ ทางราชการ มาช่วยเหลือ ทำให้เกิดการออมทรัพย์ หน่วยงานเอกชนไม่มีเข้ามา"

"หมู่บ้านแสงทองในช่วงปี พ.ศ. 2524 สภาพยังเป็นสวน ข้างในหมู่บ้านไม่มีแออัด ศาลากลางบ้านเป็นส่วนกล้วย ถนนทราย ทางเกวียน ช่วงผู้นำหมู่บ้านมาจึงเป็น ถนน การเดินทางไปตลาดรถโดยสารวันละ 1 เที่ยว ถ้าอยากไปเร็วโดยไม่มีรถโดยสารต้องเดินไป"

"ชุมชนบ้านแสงทองเจริญก้าวหน้าในช่วงปี พ.ศ. 2531 ผู้นำหมู่บ้านเคยบวช

เป็นพระมาก่อน 10 พรรษา ช่วงปี พ.ศ. 2534-2535 มีการพัฒนาหมู่บ้านมาก
คือ เรื่องการก่อตั้งหอกระจายข่าว การตั้งกลุ่มออมทรัพย์"

3.3 สภาพการพัฒนามาปัจจุบัน(พ.ศ.2539)

ในระยะก่อนนั้นหมู่บ้านเริ่มพัฒนาขึ้นมาได้ระดับหนึ่ง แต่ยังไม่สำเร็จตามแนวความจำเป็น
ขั้นพื้นฐาน(จปฐ.) การพัฒนาตามแนวการพึ่งตนเองจะต้องไม่พึ่งทางราชการ ชาวบ้านต้องช่วยกันคิด
ช่วยกันทำเพื่อตนเอง เช่น การทำนาไร่ละ 1,600 บาท รายได้กับรายจ่ายต้องมีความสมดุลกัน
การพัฒนาหมู่บ้านเพื่อการประกวด พอได้รับรางวัลแล้วก็ไม่ค่อยได้ทำอะไรอีก พออยู่ได้ไม่ตึงคัก
เหมือนเมื่อก่อน เมื่อก่อนต้องการแข่งขันให้ได้รับรางวัล ในบางครั้งชาวบ้านก็เสียความรู้สึกกับทาง
ราชการ เพราะทางราชการนำโครงการเลี้ยงกระต่ายเข้ามาให้ชาวบ้านเลี้ยง ต้องลงทุนรายละ
24,000-40,000 บาท เสียจรวดแล้วไม่เป็นอย่างตามแผน ไม่มีตลาดรองรับทำให้ชาวบ้านต้องเป็นหนี้สิน
เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านไม่เชื่อเรื่องของการชักชวนเพื่อการพัฒนา ชาวบ้านลดความศรัทธา
ลงไปมาก ทำให้ผู้นำหมู่บ้านไม่ค่อยยกย่องโครงการใหม่ ๆ เข้ามาให้ชาวบ้านได้ทำกัน ชาวบ้านก็จะ
ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ทางการเกษตร ผู้นำหมู่บ้านยังได้กล่าวถึงโครงการส่งเสริมอาชีพของทาง
ราชการมักสวนทางกับการปฏิบัติของชาวบ้าน เช่น ส่งเสริมการปลูกมะม่วงแก้วชายต้นละ 25 บาท
เพื่อลดพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง แต่ราคามันสำปะหลังยังสูงอยู่จะลดพื้นที่ปลูกได้ยังไง การกู้เงินแล้วนำ
เงินไปใช้หนี้แทนการไปลงทุนทางการเกษตร ทางราชการควรลดราคาซื้อมันสำปะหลังด้วย ให้
เกษตรกรผู้รับผิดชอบไปติดตามอย่างจริงจังใกล้ชิด

กลุ่มผู้นำข้อมูลหลักได้กล่าวถึงสภาพการพัฒนาของชุมชนบ้านแสงทองและแนวความคิดการพัฒนา
เพื่อการพึ่งตนเองไว้ ดังนี้

"การพึ่งตนเอง น่าจะหมายถึงการไม่งอมือ งอเท้า ต้องพัฒนาตนเอง สิ่งใดที่
ช่วยตนเองได้ รัฐช่วยด้วยส่วนหนึ่ง เราช่วยตนเองอีกส่วนหนึ่ง"

"การจะพึ่งตนเองได้นั้นต้องเริ่มจากการทำเล็ก ๆ น้อย ๆ ก่อน หากในรูปของ
ชุมชนก็จะต้องไม่รอรัฐบาลมาช่วยเหลือ ต้องลงมือกระทำก่อน ช่วยตนเองก่อน
รัฐจึงค่อยเข้ามา"

"การพึ่งตนเอง เคยทราบเรื่อง คร.ประดิษฐ์มาประชุมชี้แจงกับชาวบ้าน ให้ปลูก

หม่อนเลี้ยงไหม เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2535 หมายความว่า เราสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองเหมือนในสมัยโบราณ ทอเสื้อผ้าใส่เอง ไม่พึ่งใคร รัฐบาล งบประมาณ ยืนอยู่บนขาของตนเอง พึ่งตนเองในระดับบุคคล คือ ฐานะดี มีความเป็นอยู่ที่ดี ในระดับชุมชน มีภาวะการออมสูง การคมนาคมดี มีความสะอาด ไม่มีขยะ สิ่งแวดล้อมดี ในชุมชนบ้านแสงทองนี้พึ่งตนเองได้ ร้อยละ 60 เป็นอันดับหนึ่งของตำบลห้วยเตย"

"คำว่าพัฒนา ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ จิตใจ และการทำมาหากิน การประกอบอาชีพ การทำงาน หมั่นราชการควรรู้คำแนะนำในเรื่องอาชีพแก่ราษฎร เช่น การปลูกพืช การเลี้ยงปลา วัดก็มีส่วนช่วยในเรื่องของการพัฒนา ทางด้านจิตใจมีความเอื้ออาทร ไม่เบียดเบียนกัน ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันการพัฒนาทางอาชีพที่ชุมชนบ้านแสงทองจัดให้มีขึ้น คือ การเจาะบ่อน้ำบาดาลเพื่อนำน้ำมาใช้ในการเพาะปลูก"

"หมู่บ้านแสงทองยังไม่เรียกว่าหมู่บ้านพัฒนาแล้ว ยังเป็นหมู่บ้านที่กำลังพัฒนา มากกว่า การพัฒนาจะมีเป็นบางตอน เป็นช่วง ๆ ไม่ต่อเนื่องไม่เต็มแบบ ทั้งนี้ เพราะขาดความสามัคคี ชาวบ้านมีความยากจนแห้งแล้ง ชาวบ้านอยากทำอยากพัฒนา แต่บุคคลากรไม่พร้อม งบประมาณการพัฒนามันมาไม่ถึงท้องถิ่น หากจะถึงบ้างก็ได้น้อย ถ้ารัฐบาลอุปถัมภ์ 4 ปี อาจทำให้ผลงานการพัฒนาถึงชุมชนได้บ้าง"

"หมู่บ้านแสงทองเป็นหมู่บ้านพัฒนาดูได้จากการแบ่งบ้านเป็นคุ้มบ้าน มีกรรมการบริหารคุ้ม งานพัฒนาในหมู่บ้านช่วยกันทำ ปัจจุบันเห็นมีน้อยมาก ความด้อยพัฒนา คือความล่าช้า ไม่กระตือรือร้นให้ความสำคัญเฉพาะตนเอง"

"ในชุมชนบ้านแสงทองพึ่งตนเองได้ประมาณ ร้อยละ 60 โรงเรียนทำได้ดี ตามความหมายของการพึ่งตนเองนี้ การรับจ้าง เป็นอาชีพที่พึ่งตนเองไม่ได้ดี ว่าเป็นลูกน้องเขา ไม่เป็นอาชีพ เป็นการทำงานแบบชั่วคราว ถ้าจะให้ถาวร การทำงานที่มีรายได้ เช่นทำราชการ บริษัท หรือต้องเป็นเจ้าของกิจการ หรือค้าขาย"

"การพัฒนาหมู่บ้านที่พัฒนาแล้วควรมีสิ่งสำคัญ คือ ประชาชนในหมู่บ้าน จิตใจ

กริยามารยาทการปฏิบัติ พฤติกรรมดี ถูจากวัตถุด้วย วัสดุปลูกสร้าง การที่ทางราชการมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย”

การพัฒนาหมู่บ้านแสงทองในปัจจุบันมีสภาพการหยุดนิ่งไม่มีความเคลื่อนไหวของการพัฒนามากนัก ที่ยังพอมืออยู่บ้างคือการสร้างงานพัฒนาตามโครงการของสภาตำบลห้วยเตยที่ชุมชนยังคงอยู่ งบประมาณการพัฒนามาจากสภาตำบล การบริหารงานในรูปของสภาตำบล ที่มีลักษณะเป็นประธานสภา การจัดสรรงบประมาณมาให้ชุมชนบ้านแสงทอง 2 หมู่บ้าน เมื่อได้งบประมาณมาแล้ว หมู่บ้านแสงทองโดยการบริหารของผู้นำหมู่บ้านทั้ง 2 รายได้นำงบประมาณนั้นมารวมกันเพื่อสร้างสิ่งสาธารณูปโภคที่จำเป็นของชุมชนตามลำดับความจำเป็นของการพัฒนา ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในการประชุมสภาตำบลห้วยเตย และได้สัมภาษณ์ คณะกรรมการสนับสนุนการปฏิบัติงานระดับตำบล (ลปต.) ผู้ทรงคุณวุฒิของหมู่บ้านที่ 2 และผู้นำหมู่บ้านถึงบทบาทของสภาตำบลที่มีต่อการพัฒนาชุมชน

“บทบาทของครูในสภาตำบล สนับสนุนงานด้านวิชาการ เป็นที่ปรึกษากับแผนงานโครงการของสภาตำบล อาศัยข้อมูล จปฐ. พิจารณา จัดทำแผนพัฒนาสภาตำบล ข้ออ่อนด้อยของสภาตำบลคือ เมื่อได้งบประมาณมาแล้ว ต้องมารับแผน ผู้รับเหมาของสภาตำบลจะมีเครื่องมือเกี่ยวกับแหล่งน้ำเพียงอย่างเดียว ทำให้แผนงานต้องปรับมาเป็นการสร้างแหล่งน้ำ แล้วงบประมาณก็มักทำงานไม่เต็มที่ เช่น เงิน 1 ล้านบาท ทำงานประเมินร้อยละ 60 ทำได้ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วยร้อยละ 40 หายไปตามรายทาง เช่น พวกคณะกรรมการตรวจรับจ้างทางอำเภอบาง 30 % ผู้รับเหมาจะให้กับสภาตำบล ถ้าเป็นถนนที่ 20% หากทำงานเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจะดีกว่าเป็นผู้ช่วยผู้นำหมู่บ้าน “เสือนอนกิน” นั้นน่าจะหมายถึง ผู้รับเหมา ประธานองค์การบริหารส่วนตำบล หรือกำนัน

“บทบาทของผู้ทรงคุณวุฒิคือการจัดสรรงบประมาณของสภาตำบล”

“การทำงานของผู้นำหมู่บ้านที่ 2 เดิมการแบ่งแยกจากหมู่บ้านที่ 1 เกิดจากการสนทนากัน ชาวบ้านไม่เป็นตัวของตัวเอง มีครูเป็นที่ปรึกษามากเกินไป ทำให้การทำงานไม่เป็น ยังคงทำงานตามแบบของผู้นำหมู่บ้านคนก่อน

“หมู่บ้านแสงทองมีสิ่งที่น่าสนใจคือ ถนนสะอาด ดีกว่าหมู่บ้านอื่นใน

ตามลึกลับกัน เมื่อก่อนนี้มีหมู่บ้านทุกแห่ง มีสวนครัวไว้กินในหมู่บ้านสะอาด
คนรู้จักหันเหจิตใจตนเอง รู้จักการช่วยเหลือสังคม พัฒนาตนเองได้
การศึกษาของชาวบ้านสูงขึ้นกว่าเดิมเพราะเรามี กสน. มายกระดับความรู้"

3.4 ปัจจัยที่ส่งเสริมไว้การพัฒนาชุมชนบ้านแสงทองประสบกับความสำเร็จ

จากการสัมภาษณ์บุคคลหลายคนในชุมชนถึงปัจจัยที่ส่งเสริมและสนับสนุนไว้การพัฒนาชุมชน
บ้านแสงทองประสบกับความสำเร็จ สามารถพึ่งตนเองและชนะเลิศการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อการประกวด
ตามโครงการสร้างการพัฒนาได้ จากสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักต่างให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัย
ที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านแสงทอง สามารถวิเคราะห์และจำแนกเป็นข้อ ๆ
ได้ ดังต่อไปนี้

3.4.1 ปัจจัยเรื่องความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวคิด การพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเอง

"กล่าวถึงตนเอง หมายถึงความพยายามช่วยตนเอง ไม่คอยคนอื่นหรือคอยรัฐ"

"การพึ่งตนเองปัจจัยที่สำคัญคือตัวบุคคล ต้องรู้จักใช้ความสามารถ รู้จักใช้จ่าย
ให้เป็นประโยชน์ มีขอบเขตในการใช้รู้จักประมาณตน ใช้ตามอัตรา"

"ปัจจัยที่จะทำให้อำนาจพึ่งตนเองได้นั้น ต้องมีความศรัทธา ความเชื่อว่าทำแล้วสำเร็จ
มีความอดทน ไม่ขี้เกียจ ต้องขยัน มีความเพียรพยายาม การรู้จักประหยัดคอดอม
ทำงานได้วันละ 100 บาท แต่ใช้จ่ายวันละ 120 บาท แสดงถึงว่าไม่มีความคิด
ต้องรู้จักแบ่งเก็บไว้ข้างสัก 50 บาท แบ่งเป็นเงินทุนไว้"

"ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการพึ่งตนเอง คือรัฐต้องเข้ามาอบรมให้กับชาวบ้านบ่อย ๆ
ตั้งโครงการขึ้นมาช่วยชาวบ้าน เอาจริงเอาจริงในการติดตามงาน เดียวนี้รัฐมัก
ดูว่าชาวบ้านพึ่งตนเองได้"

3.4.2 ปัจจัยเรื่องผู้นำชุมชน องค์กรผู้นำและสถาบันหลักในชุมชน

ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีบทบาทสูงในการก่อให้เกิดการพัฒนา เพราะชาวบ้านจะเชื่อถือและ

สรีระต่อตัวบุคคล เมื่อผู้นำขึ้นและหรือชักนำให้ทำงานก็จะได้รับการสนองตอบด้วยความเต็มใจ แต่ผู้นำที่ไม่สามารถทำงานแต่เพียงผู้เดียวได้ ผู้นำจะต้องมีกลุ่มองค์กรผู้นำที่เป็นสมาชิกในชุมชน เป็นกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนา ร่วมแรงร่วมใจกับผู้นำชุมชนก่อให้เกิดการพัฒนาได้ จากการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญในหมู่บ้าน เกี่ยวกับปัจจัยเรื่องผู้นำชุมชนและกลุ่มตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนที่ผ่านมา สรุปแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยเรื่องของผู้นำ 3 สถาบันหลักในชุมชนบ้านแสงทอง ซึ่งได้แก่ วัด บ้านและโรงเรียนได้ ดังนี้

3.4.2.1 บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในชุมชนที่มีต่อการพัฒนาหมู่บ้าน
 อาจารย์ใหญ่ของสถานศึกษาในชุมชนมีบทบาทที่ชัดเจนในเรื่องการนำความรู้ ความคิด ชักนำให้เกิดการพัฒนาขึ้นในหมู่บ้านด้วยการร่วมมือกับผู้นำบ้านสร้างงานพัฒนาชุมชนบ้านแสงทอง

"อาจารย์ใหญ่เป็นคนบ้านอื่น ไม่ค่อยรู้การทำงานของคนบ้านนี้ อาจารย์ใหญ่คนก่อนเสียว่า เข้ากับชาวบ้านได้ดี อยากรู้ให้อาจารย์ใหญ่คนปัจจุบันเป็นเหมือนกับอาจารย์ใหญ่คนก่อน"

"ความคิดเห็นที่มีต่ออาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านแสงทองคือ อาจารย์ใหญ่ร่วมทำงานเพื่อชุมชนเลย ที่ทำคือลูกน้อง อาจารย์คนก่อนชาวบ้านชอบมากกว่า มีงานในชุมชนทุกงาน อาจารย์ใหญ่คนก่อนไปรวมหมด เมื่อครั้งพาพาเข้ามาในหมู่บ้านอาจารย์ก็เป็นคนไปเรียกรชาวบ้าน"

"การพัฒนาชุมชนบ้านแสงทอง เป็นมือโปรของการพัฒนาชุมชน เข้ากับชุมชนได้ดี สร้างความเจริญให้กับชุมชน ผู้นำบ้านเดิมไม่ค่อยมีความสามารถมากนัก อาจารย์ใหญ่คนก่อนจึงเข้าไปมีบทบาทสูง ทำให้มีโอกาสนำการแสดงความสามารถชาวบ้านยังเสียค้ายอยู่ อาจารย์ก็รักชาวบ้านดูได้จาก "ชาวบ้านแสงทองพูดง่าย ชวนพัฒนาได้ง่าย ให้ความร่วมมือดี"

3.4.2.2 บทบาทของผู้นำบ้านที่มีต่อการพัฒนาหมู่บ้าน การนำชาวบ้านพัฒนาที่มีลักษณะของการปฏิบัติจริง เอาใจใส่ ชาวบ้านมีความรัก มีความศรัทธาในการทำงานของผู้นำบ้านเป็นทุนเดิม การชักชวนให้พัฒนาจึงเกิดประสิทธิผลค่อนข้างสูง

"ผู้นำหมู่บ้านมีความสามารถในการพูด การประสานงาน ชาวบ้านยอมรับตนเองมีความพึงพอใจกับการแยกหมู่บ้าน"

"การทำงานของผู้นำหมู่บ้านที่ 2 ทำงานเป็นทีมดี งบประมาณ ชาวบ้านทราบเรื่องราวตลอด ไม่มีสิ่งที่ไม่ดี"

"ส่วนที่ไม่ดีของผู้นำหมู่บ้าน คือ การทำซ้ำๆ มาก เติบโตการคิดน้อย ไม่เป็นประชาธิปไตย ไม่ฟังเสียงลูกน้อง เช่น การตั้งกรรมการออมทรัพย์ กำหนดตัวบุคคลเลย เจ้าตัวยังไม่รู้ตัวเลข ไม่ทำโอกาสลูกบ้าน"

"งานปัจจุบันที่การพัฒนาหมู่บ้านเหลือไม่ถึงร้อยละ 50 วิเคราะห์ได้ว่า การพัฒนาของชุมชนบ้านแสงทองมีสิ่งที่ดี คือ การบริหารงานอย่างเป็นระบบ การทำงานที่ประสบความสำเร็จ เกิดความเชื่อถือศรัทธาในตัวผู้นำ ทำให้เขาเชื่อถือ"

"ในชุมชนบ้านแสงทอง ผู้นำหมู่บ้านเป็นผู้ที่มีบารมีเก่า มีพื้นฐานเดิม คือ เป็นเจ้าอาวาสวัด เป็นคนเอาจริงเอาจัง คนในหมู่บ้านแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ชอบและไม่ชอบ ผู้นำเป็นผู้ที่ให้ความเป็นธรรม ไม่เคยทอดทิ้งเสียงที่ไม่เห็นด้วยส่วนน้อย ชุมไว้เท่าที่ทำได้ ต้องดูแลเอาเสียงข้างน้อยไปเป็นคณะกรรมการ เกิน 80 % ที่เห็นชอบต่อการทำงานของผู้นำ ไม่ถึง 100 คราวเรือน ไม่เห็นชอบ จุดอ่อนของผู้นำบ้านคือ ภรรยาชอบมายุ่งเกี่ยวต่อการทำงาน ช่วยคิด ทำออกนอกหน้ามากเกินไป ไว้ใจคนอื่นมากเกินไป คณะกรรมการหมู่บ้านของผู้นำดีเกินกว่า ร้อยละ 90"

"ความดีของผู้นำหมู่บ้านหมู่ที่ 2 คือชาวบ้านติดต่อได้ง่าย ช่วยเหลือชาวบ้านได้ดี มีความศรัทธาต่อพุทธศาสนา ร่วมงานพัฒนาของหมู่บ้าน ส่วนที่ไม่ดีก็มี คือ ยังไม่กล้าตัดสินใจด้วยตนเอง ชาวบ้านพูดกันมาก เป็นคนพูดเร็ว ไม่นุ่มนวล"

"ผู้นำหมู่บ้านหมู่ที่ 1 พูดดี มีเหตุผล ชักชวนให้ชาวบ้านทำความดี ริเริ่มงานกลุ่มออมทรัพย์ จนได้รับรางวัล ทำให้ชาวบ้านมีแหล่งเงินทุน ทางด้านศาสนา บวชนานทำให้เป็นครูสอนจริยธรรมได้ สามารถ

แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี ชาวบ้านเชื่อ ท้าให้คนยอมรับฟังความคิดเห็น
ร่วมดี ก็คือ เน้นเฉพาะกลุ่ม เฉพาะพวก สนับสนุนเฉพาะพวกเดียวกัน ท้าให้
สถาบันหลักในชุมชนเข้ากันได้ดี เช่นมีผ้าป่ามาจากกรุงเทพ ก็จัดสรรหาที่
กับโรงเรียน อำนวย วัดและชุมชน"

"ในปัจจุบันประชาชนยังเชื่อผู้นำหมู่บ้านอยู่ ผู้นำหมู่ที่ 2 นั้นกำลังพยายามท้าให้
ชาวบ้านเชื่อ ถือว่าผู้นำก็มีความพยายามเป็นตัวของตัวเอง"

3.4.2.3 พระสงฆ์ซึ่งเป็นสถาบันหลัก สถาบันหนึ่งในชุมชนได้ร่วมมือกับ
ผู้นำชุมชน ชาวบ้านริเริ่ม สร้างสรรค์งานเพื่อการพัฒนาชุมชน มีได้ดังนี้เลย

"หลวงพ่อบอกเรื่องการพัฒนาป่าไม้ ท้าบริเวณวัดให้เป็นเขต ลำดามที่หลวงพ่อบอก
ถามตนเอง คือ "อะไรคือสิ่งที่ไม่ตาย" การสร้างป่าชุมชนเป็นสิ่งที่ไม่ตาย ที่
หมู่บ้านนี้ก็ได้สร้างป่าชุมชนแทนอดพระเกียรติ 50 ปี หาเงินเข้ากองทุนหมู่บ้าน
เป็นปีที่ 2 ได้เงินกองทุนมาพัฒนาหมู่บ้านแสงทอง เราจะรอรัฐบาลอย่างเดียว
ไม่ได้ เพราะนี่เป็นบ้านของเรา เมื่อหลวงพ่อกลับมาอยู่วัดบ้านแสงทองในปี
พ.ศ. 2534 ได้กันพื้นที่ป่าช้าจำนวน 120 ไร่ จัดท้าให้เป็นป่าชุมชน รดมหา
ผ้าป่ามาจากกรุงเทพฯ จัดการท้าริ้วส้อมป่าเอาไว้ พยายามท้าวัดให้เป็นดัง
เราปลูกปีนี้ อีก 4-5 ปีก็เป็นที่พักผ่อนได้"

"ในบางครั้งพระเห็นสิ่งที่ดึงมาจากที่อื่นจะนำมาฝาก ท้าให้ดูเป็นตัวอย่าง
ชาวบ้านก็ทำตาม ทางโรงเรียนก็เช่นกัน เดียวนี้ไม่มีการณ์นตพระไปสอน
อาจเป็นเพราะทางโรงเรียนมีอาจารย์ที่สอนศีลธรรมอยู่แล้ว โรงเรียนท้าเอง
ได้ แต่ท้าเฉพาะด้านการสอน แต่ก็ไม่ครบวงจรอยู่ดี ไม่มีผลผลิต ในเรื่องของ
งานอาชีพ อยากรู้ทางโรงเรียนพัฒนาการเรียนการสอนเสียใหม่ สอนเรื่อง
การเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ ท้าให้เป็นอาหารเสริมในโครงการอาหารกลางวัน
ของเด็ก ๆ อยากรู้โรงเรียนช่วยตัวเองมากกว่านี้เหมือนในเรททัศน์ ถ้าท้า
จริงก็สามารถท้าได้ พื้นที่ของชุมชนมีมากมาย ไม่จำเป็นต้องง่าขุ่ยวิทยาศาสตร์
ท้าดินเสีย ควรจัดเป็นสวนธรรมชาติผสมผสาน พระเป็นคนแสงทอง อยากรู้ช่วย

ไว้ ชาวบ้านได้ช่วยตนเอง เราพอช่วยได้ก็ช่วย ตามเขาว่าเขาต้องการอะไร
แล้วเข้าไปช่วย อยากช่วยเหลือบ้านแสงทอง ให้ประโยชน์กับชุมชนบ้าง"

3.4.3 การประสานงานอย่างใกล้ชิดของบุคคลและสถาบันในชุมชน

สถาบันในชุมชนซึ่งได้แก่ วัด โรงเรียนและบ้าน โดยเฉพาะผู้นำชุมชนที่เป็นแนวคิดหลักของ
ชุมชนคือ อาจารย์ใหญ่ซึ่งมีความรู้เรื่องการพัฒนา ชาวบ้านศรัทธา เมื่ออาจารย์ใหญ่ทำงานประสานกันดี
กับผู้นำบ้านยิ่งเป็นเสมือนสองแรงแข็งขัน ในขณะที่ผู้นำทางศาสนาก็เป็นหลักที่ เกิดการรวมตัวเป็น
พลังสามัคคี

"ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนบ้านแสงทองพึ่งตนเองได้คือ ศรัทธาในตัวผู้นำ และทางวัด"

"ปัจจัยที่ส่งเสริมให้หมู่บ้านพัฒนาเป็นหมู่บ้านดีเด่น คือ ชุมชนร่วมแรงร่วมใจกันทำ
ทางอำเภอ ตำบล จังหวัดมาช่วย ผู้นำอาวุโส พรามณี มาช่วยอย่างมาก"

"ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคือ ประชาชน ชาวบ้านร่วมกันทำงาน สามัคคี ร่วมมือ
ทำงาน งบประมาณมีเพียงพอ ingsทางรัฐบาลก็คือการพึ่งเรื่องงบประมาณ"

"ปัจจัยที่ทำให้เกิดการพัฒนา คือ ความร่วมแรงร่วมใจของชาวบ้าน
สามัคคี ทั้งบ้าน วัด และโรงเรียน"

"คณะกรรมการหมู่บ้านมีบทบาทเรื่องการทำบัญชี การทำรายงานการประชุม
ในปัจจุบันครูจะทำงานเรื่องช่วยงานศพของชุมชน ทำพานบายศรีสู่ขวัญ อบรม
เรื่องสามัญ สอน กศน."

3.4.4 ปัจจัยเรื่องของความโดดเดี่ยวระยะทางห่างไกลจากหน่วยงาน
ของรัฐ ทำให้ชาวบ้านต้องเร่งพัฒนาด้วยการพึ่งพากันเองในขั้นแรกมากกว่าการหวังพึ่งจากองค์กร
หรือหน่วยงานภายนอก หน่วยงานราชการเข้ามาช่วยสนับสนุนและกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเพื่อ
การประกวดหมู่บ้านตามโครงการสารคามพัฒนาในภายหลัง

"ปัจจัยที่ทำให้พึ่งตนเองได้ คือ การไม่คอยได้รับการบริการจากรัฐมากนัก ทำให้
ต้องช่วยตนเอง ทรัพยากรก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พึ่งตนเองได้ การพึ่งตนเองมีระดับ
บุคคลด้วย"

3.4.5 การกำหนดเป้าหมายชัดเจนของการพัฒนา เป้าหมายที่หมู่บ้านพัฒนาเป็นเป้าหมายตามตัวบ่งชี้ความเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของการพัฒนาตามโครงการสาธิตการพัฒนา

"ปัจจัยในการพัฒนา ชาวบ้านต้องมีห้องน้ำห้องส้วม 100 % เป็นนโยบายของทางราชการ ผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู ชาวบ้าน วัด หน่วยงานที่เข้ามาช่วยทำให้เกิดการพัฒนา เช่น เกษตรอำเภอ ราชการ สภาตำบล หน่วยงานเอกชน ก็คือลูกหลานของชาวบ้านแสงทองที่ไปทำงานอยู่ต่างจังหวัด"

"องค์กรบุคคล ตัวบุคคลไม่ครบ รัฐแจกแต่พันธุ์ข้าว พันธุ์ผัก ส่งเสริมให้ปลูกไม้ต่างแต่ก็ไร้ผล ต้องเอาจริงเอาจังมากกว่านี้ ชาวบ้านแสงทองไม่เอาจริงเอาจังในการประกอบอาชีพ ชาวบ้านจะหาเงินจากกรุงเทพฯสร้างบ้าน านหมู่บ้านมีพื้นที่กว้างขวาง สิ่งที่ดี ๆ กำลังจะหมดไป รัฐบาลจะต้องช่วยย้่าให้ครบวงจร คนอีสานเป็นคนขยัน ไม่เกียจคร้าน เป็นคนไม่มีหลักวิชา จึงไม่ล่อยพัฒนา"

"สมัยนี้การพัฒนาหมู่บ้านไม่กระเทือรือร้นเท่าเมื่อก่อน เพราะเมื่อก่อนมีเจ้าหน้าที่มาเร่งรัดทำให้เกิดการพัฒนาอยู่เรื่อย ๆ เดี่ยวนี้เจ้าหน้าที่ไม่ล่อยมา แต่มีอยู่งานทั่วข้อประชุม แต่ไม่เกิดการกระทำ ส่วนมากชอบอยู่เฉย ๆ ไม่มีกิจกรรมกระตุ้นให้ทำงานพัฒนา การพัฒนาหมู่บ้านเป็นการพัฒนาเพื่อการแข่งขัน"

"หน่วยราชการเข้ามาช่วยงานของหมู่บ้าน านปัจจุบันลดระดับลง สาเหตุมาจากหน่วยงานของรัฐไม่เข้ามาช่วยหมู่บ้านแล้ว ขึ้นกับตัวผู้ว่าราชการจังหวัดและตัวนายอำเภอ"

3.4.6 ลักษณะนิสัยของชาวบ้านแสงทองเป็นปัจจัยเสริมให้การพัฒนาประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและลักษณะนิสัยบางอย่างของชาวบ้านแสงทองก็เป็นอุปสรรคของการพัฒนาได้เช่นกัน

"จุดเด่นของชาวบ้านแสงทอง คือ เป็นคนอ่อนน้อม รู้จักกาถือภัย มีน้ำใจ ร้อยละ 90 มีความสามัคคีกันดีมาก เป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงโด่งดัง เพราะมีชาวต่างประเทศมาดูงาน เช่น ประเทศมาเลเซีย บังคลาประเทศ ลาว

รูปแบบการพัฒนาของชุมชนบ้านแสงทองน่าจะ เป็นแบบอย่างที่ดีกับชุมชนอื่นได้
 "ชาวบ้านแสงทองนั้นยังมีการเล่นการพนันกันมาก เช่น พวกรูไฮรอล ไพ
 เต๋กให้เงินเกินฐานะของตนเอง ประมาณกว่าร้อยละ 50"
 "ลักษณะนิสัยเป็นคนท้าวหาากิน ขยันทำกิน แต่ได้เงินมาไม่รู้จักออม กลุ่ม
 ออมทรัพย์ของชุมชนก็เช่นกัน การดำเนินการยังไม่ดีนัก"
 "การพึ่งตนเองปัจจัยที่สำคัญ คือ "ตัวบุคคล" บุคคลต้องรู้จักความสามารถ
 รู้จักใช้จ่ายให้เป็นประโยชน์ มีขอบเขตในการใช้จ่าย ประมาณตามอัตภาพ
 หาวิธีการจุนเจืออยู่กันตามอัตภาพ ชาวบ้านแสงทองสามารถพึ่งตนเองได้"

4. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งตนเองทางอาชีพของชุมชน

4.1 การศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวระบบโรงเรียน

4.1.1 ปัจจัยผู้นำชุมชนมีความคิดและเข้าใจเรื่องการพึ่งตนเองทางอาชีพ

ผู้นำหมู่บ้านแสงทองเป็นผู้ที่มีความคิดและเข้าใจการศึกษาในชุมชนดี สามารถเป็นที่ปรึกษา
 กับคณะกรรมการโรงเรียนได้ ประกอบกับคณะกรรมการเองก็ตระหนักในการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเอง โดยใช้
 กระบวนการ หลักการสหกรณ์ ซึ่งเกิดได้จากคำกล่าว

"แนวคิดการสอนเพื่อการพึ่งตนเองอย่างสอนทฤษฎีอย่างเดียว ให้พึ่งตนเอง
 ช่วยพ่อแม่ได้ เด็กสมัยนี้เชื่อว่าตนเองมีหน้าที่เรียนอย่างเดียวการพึ่งตนเอง
 จะทำได้เฉพาะครอบครัวที่มีฐานะยากจนเท่านั้น เพราะต้องปฏิบัติงานด้วยตนเอง
 วิชาคอยแบมือจากพ่อแม่ และควรจะฟื้นฟูเรื่องศีลธรรมให้มากกว่านี้"
 "โรงเรียนได้เตรียมนักเรียนเพื่อเป็นผู้นำที่ดีของหมู่บ้านด้วยการให้ความรู้
 เรื่องสหกรณ์ การเลือกซื้อสินค้า ให้ไปแนะนำพ่อแม่ได้ พอมีเรื่องคอร์รับชั่นเข้า
 การเงินรั่วไหล ชาวบ้านขาดความเชื่อถือ ถอนหุ้นออกไปหมด"

4.1.2 ปัจจัยความสามัคคีในหมู่คณะครูโรงเรียน ความร่วมมือและมีความ
 สัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จากการสังเกตและสอบถามชาวบ้านถึงความสัมพันธ์ของคณะครูภายในโรงเรียน

ที่แสดงถึงความสามัคคีในหมู่คณะ

"ครูอาจารย์มีความสามัคคี รักเรียนมีระเบียบ มีวินัยมีความรับผิดชอบ"

2.1.3 คณะครูเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตประจำวัน

คณะครูของโรงเรียนบ้านแสงทองที่อยู่ชุมชนเป็นผู้ที่มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่เป็นแบบอย่างที่ดีกับชาวบ้าน ดำรงความเป็นผู้ที่เรียบร้อย ประหยัด มีความซื่อสัตย์สุจริต ท้าทายหากินวันแปลกแยกไปจากชาวบ้าน ท้าท้าให้ชาวบ้านกล้าเข้ามาปรึกษาและคณะครูเองก็ใช้เวลาทำงานเพื่อชุมชนหลายอย่าง ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

4.2 การศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต

4.2.1 ปัจจัยผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาชุมชนและพัฒนาทางอาชีพ ผู้นำชุมชนทั้ง 3 องค์กร ซึ่งได้แก่ บ้าน วัดและโรงเรียน มีความรู้มีความสามารถในการพัฒนา และการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก

4.2.2 ปัจจัยความร่วมมือประสานงานอย่างใกล้ชิดขององค์กรชุมชน ซึ่งได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาสวัด และผู้บริหารโรงเรียน สืบเกิดได้จากการทำงานที่อาจารย์และผู้โรงเรียนบ้านแสงทองเข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกับผู้ใหญ่บ้านและกรรมการหมู่บ้าน การร่วมมือพัฒนาจนชาวบ้านมีความเชื่อถือศรัทธารักใคร่ จึงเป็นการทำงานที่จรรวมใจไว้วางใจให้เกิดการพัฒนา

4.2.3 ปัจจัยการสนับสนุนจากหน่วยงานทางราชการในระยะเริ่มแรก หน่วยงานราชการเข้ามาพัฒนาด้วยการนำเทคนิคอาชีพใหม่ๆ ใหม่ๆ เช่น อาชีพการเลี้ยงกระต่าย ท้าท้าให้ชาวบ้านสนใจและอยากลองของใหม่ แต่เนื่องจากกระบวนการส่งเสริมที่ไม่ครบวงจรของหน่วยงานทำให้อาชีพใหม่นี้ไม่ประสบความสำเร็จ เป็นบทเรียนหนึ่งที่พัฒนาทางความคิดให้กับชาวบ้านได้เลือกสรรสิ่งที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตภายในชุมชนมากขึ้น

5. การวิเคราะห์องค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชน

5.1 รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ ในชีวิต

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในชีวิตในชุมชนบ้านแสงทองเป็นการศึกษาที่มีโรงเรียนและชุมชนเป็นฐานความรู้ โดยความรู้ที่เกิดจากโรงเรียนเป็นฐานความรู้ นั้นเป็นความรู้สมัยใหม่ทางวิชาการผ่านทางผู้บริหารโรงเรียน และคณะครูในโรงเรียน ส่วนความรู้ที่เกิดจากชุมชนเป็นฐานความรู้ นั้นเป็นความรู้ดั้งเดิมของชุมชน ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นใหม่ ผ่านกระบวนการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน และความรู้ที่เกิดขึ้นพร้อมกันนี้ ลักษณะของการรับความรู้จากองค์กรภายนอก นำความรู้ที่ได้รับมาลองปฏิบัติพร้อมกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้พร้อม ๆ กันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

5.1.1 โครงสร้างและการจัดการ

5.1.1.1 การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย

ชุมชนมีการกำหนดเป้าหมายของชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง สร้างภาวะความสมดุลในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) การพึ่งตนเอง

1.1) ด้านเทคโนโลยี-ความมีภูมิปัญญา

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในชีวิตในชุมชนมีบทบาทในการสร้างความสมดุลด้านเทคโนโลยีด้วยการคิดค้น ถ่ายทอดความมีภูมิปัญญาของชุมชนจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก กล่าวถึงเทคโนโลยีพื้นบ้านในชุมชน สรุปได้ คือ ในชุมชนบ้านแสงทองมีเทคโนโลยีการทอผ้าพื้นบ้านด้วยกี่กระตุก การมัดหมี่ย้อมลายเส้นไหม การสาวไหม การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การทอผ้าแบบปักดำ ซึ่งเป็นการประกอบอาชีพยึดหลักการพึ่งตนเอง โดยจ้างแรงงานคน สัตว์ ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อชาวบ้านด้วยการพึ่งพาอาศัยจากประเพณี "ลงแขก" และการปรับรถไถนาขนาดเล็กแบบสมัยใหม่ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และความเป็นอยู่ในชุมชนปรับเป็นรถประกอบกระบะสำหรับบรรทุกผลผลิตและแรงงานในไรนา

1.2) ด้านเศรษฐกิจ-ความพอดีในฐานะความเป็นอยู่

การศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในชีวิตาน

ชุมชนมีบทบาทในการสร้างความสมดุลด้านสร้างความพอดีในฐานะความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชุมชนด้วยการ รวมกลุ่มอาชีพในชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง ซึ่งจากทัศนคติของชาวบ้านในชุมชนนั้นมีทัศนคติทางบวกต่อการรวมกลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้กล่าวถึงลักษณะการประกอบอาชีพการรวมกลุ่ม เพื่อการพัฒนาทางอาชีพว่า

"ฐานะทางเศรษฐกิจของชาวบ้านอยู่ในระดับปานกลาง การสร้างกองทุน เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยชาวบ้านได้ การส่งเสริมการปลูกยูคาลิปตัสในที่สาธารณะ เมื่อขายได้กำไรเงินมาเป็นกองทุนช่วยชาวบ้านให้ชาวบ้านกู้ร้อยละ 2 หมุนเวียนในหมู่บ้าน"

"ภายในหมู่บ้านต้องรวมกลุ่มโดยใช้หลักสหกรณ์ ช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ มุ่งเน้นการออมมากกว่าการกู้ยืม ชาวบ้านกู้เงินจาก ธกส.และกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตในหมู่บ้าน"

ชุมชนได้ตั้งกลุ่มออมทรัพย์บ้านแสงทองขึ้นดำเนินการส่งเสริมความสามารถในการออมและการลงทุนให้ชาวบ้านในชุมชนและการดำเนินงานประสบความสำเร็จตามคำกล่าวของพัฒนาชุมชนจังหวัด (สมถวิล ภาภูตานนท์, 21 เมษายน 2536 เอกสารบันทึกประวัติชุมชน)

"ได้รับฟังการบรรยายสรุปผลการดำเนินงานจากประธานกลุ่มออมทรัพย์บ้านแสงทอง แสดงให้เห็นว่า กลุ่มออมทรัพย์แห่งนี้ได้ดำเนินการเจริญก้าวหน้าดีมาก ถึงแม้จะดำเนินการนอกเหนือระเบียบขั้นตอนการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ผู้ผลิต"

สำหรับการประกอบอาชีพทำนาซึ่งเป็นอาชีพหลักของชุมชน (ร้อยละ 44.33)

ทำเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน ทำให้เป็นการลดค่าใช้จ่ายของครัวเรือน การประกอบอาชีพเสริมด้วยการทอดข้าวหมก(ประมาณร้อยละ 2) แบบดั้งเดิมของชุมชนด้วยการใช้กระทะตุกข้าวไร่เองและเก็บสะสมสำหรับจำหน่ายกับผู้มาเยี่ยมชม ซึ่งเป็นผลผลิตจากชาวบ้านโดยตรง มีความประณีตสวยงามแตกต่างกันไป จากการสัมภาษณ์ผู้ประสบความสำเร็จงานการทอดข้าวหมกกล่าวถึงการทอดข้าวไร่และการจำหน่ายคืนละ 800-1,000 บาททำให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมด้วย

1.3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ-ความเป็นธรรมชาติ

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตในชุมชนมีบทบาทในการสร้างความสมดุลด้านทรัพยากรธรรมชาติ โดยการสร้างความตระหนักในความสำคัญของการอนุรักษ์ป่า ไม้ ป่าคงสภาพความเป็นธรรมชาติ โดยชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ป่าชุมชน ไร่ ไร่จำนวน 120 ไร่ โดยมีพระภิกษุร่วมกับผู้นำและชาวบ้านร่วมกันอนุรักษ์และศึกษาวิจัยบทบาทในการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมของชุมชนที่อยู่สภาพดีและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า ชุมชนมีการจัดระบบการใช้น้ำด้วยระบบฝายน้ำล้น การปรับปรุงสระน้ำสาธารณะของชุมชนที่มีสภาพดีพอสมควรสำหรับการพักผ่อนในยามว่าง จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวถึงแนวคิดในการอนุรักษ์ป่าชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

"ขอพัฒนาป่าไม้ ท้าวดีให้เป็นดง"

"อะไรคือสิ่งที่ไม่ตาย เราต้องสร้างป่าชุมชน"

"ต้องการพัฒนาสระแสงทองให้เป็นสถานที่พักผ่อนของชุมชน"

"ปลูกต้นไม้ให้เป็นธรรมชาติ 4-5 ปี ก็ได้อาศัย"

1.4) ด้านจิตใจ-ความมีคุณธรรม

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตในชุมชนมีบทบาทในการสร้างความสมดุลด้านจิตใจที่มุ่งเน้นด้านความมีคุณธรรม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันมากกว่าการนิยมด้านวัตถุ ชาวบ้านในชุมชนบ้านหนองแสงเป็นคนที่มีความดีคุณลักษณะด้านจิตใจที่เป็นจุดเด่นคือ "ความเป็นคนอ่อนน้อม รู้จักให้อภัย" "มีน้ำใจ ร้อยละ 90 มีความรักสามัคคี" "เป็นคนกล้าแสดงออก และชอบเป็นผู้นำกลุ่มคน" มีความสามัคคี ร่วมมือและร่วมแรงร่วมใจ" "มีความขยัน สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้" สรุปได้จากการสัมภาษณ์ และจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมของผู้วิจัย 2-3 ครั้งในสถานการณ์ 2 ประเภท คือ การพัฒนาชุมชน โดยการนำของผู้ใหญ่บ้านร่วมกันพัฒนาป่าชุมชน ซึ่งมีชาวบ้านร่วมกันพัฒนาประมาณ 50 คน ในขณะที่งานมีการสนทนา พูดจาหยอกล้อกันเป็นที่สนุกสนาน ไม่เครียด ในขณะที่ชาวบ้านทำงานผู้ใหญ่บ้านและพระสงฆ์มาคอยดูแลให้ความสะดวกในการทำงานและเตรียมอาหารกลางวันไว้รับประทานร่วมกัน สำหรับสถานการณ์ด้านงานอาชีพนั้น สังเกตกิจกรรมการลงแขกคานา ซึ่งมีชาวบ้าน 30-40 คน มาร่วมกันคานาให้กับเจ้าของ

ที่นา ซึ่งเรียกว่า "เจ้าภาพ" โดยเจ้าภาพต้องเตรียมข้าวปลาอาหารไว้ให้ "แขก" ที่มาช่วยคานา ในช่วงคานา ชาวบ้านก็มีการสนทนา พูดคุยหยอกสอ่อกันเช่นเดียวกัน เป็นสภาพความสัมพันธ์ที่ชาวบ้านมีต่อกันในลักษณะของการอาศัยพึ่งพากันซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางอาชีพดั้งเดิมของชาวบ้านมานานและได้รับการสืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้

นอกจากนั้น สถาบันศาสนาในชุมชนยังได้ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนให้ชาวบ้านมีความรักความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกันเคยมีการเทศนาในวันพระ มีชาวบ้านไปทำบุญจำนวนมากซึ่งเป็นการรื้อฟื้นเกลาจิตใจชาวบ้านด้วยประเพณีการท่องสรภัญญะของที่บ้านด้วย

1.5) ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมีเอกลักษณ์ สักดีศรี

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนมีบทบาทในการสร้างความสมดุลด้านการรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมทางอาชีพและการส่งเสริมการรวมกลุ่มกันทางอาชีพ โดย การศึกษารักษาและสืบทอดความภาคภูมิใจของชุมชนในเรื่องวัฒนธรรมทางอาชีพ เรื่องการ "ลงแขก" "ประเพณีออกปาก" กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวถึงคุณค่าของวัฒนธรรมการลงแขกของชุมชนว่า

"สนุกดี ช่วยให้ชาวบ้านมาพบกันพร้อม ๆ หน้า"

"ช่วยทำงานเสร็จไวๆนะ ท้าคนเดียวไม่ไหว"

"ก็ต้องไปใช้แรงงานคืนให้กับแขกที่มาช่วยงานทุกคน"

"ต้องมีการบอกล่วงหน้าหลายวัน นัดกันจนทั่ว พอถึงวันทำงานจริง ๆ"

ผู้ใหญ่บ้านต้องประกาศทางหอกระจายข่าวด้วย"

"การลงแขก" นอกจากเป็นกิจกรรมสร้างความสามัคคีในกลุ่มชาวบ้านแล้ว ยังเป็นการแก้ปัญหาเรื่องแรงงานในการประกอบอาชีพของชาวบ้านด้วย

2) การสร้างคุณลักษณะพื้นฐาน

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนมีบทบาทในการสร้างความสมดุลด้านการสร้างคุณลักษณะพื้นฐานของชาวบ้านในชุมชนให้ เป็นคน "ขยัน อ่อนน้อม กล้าแสดงออก มีความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกันทำงานโดยการศึกษาพัฒนาผู้นำ กลุ่มผู้นำในชุมชนส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศกิจกรรมสร้างลักษณะนิสัยต่าง ๆ เช่น การกำหนดกิจกรรมนัดหมายชาวบ้าน ดูแลอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานให้บรรลุตาม

เป้าหมาย แบบแผนการผลิตของชุมชนเอื้อให้เกิดวัฒนธรรมทางอาชีพ ให้ชาวบ้านได้อาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกัน และมีความชำนาญในการทำงาน

5.1.1.2 การจัดโครงสร้าง

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนมีการจัดโครงสร้างรูปแบบการศึกษาในชุมชน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญด้าน องค์ความรู้ทางอาชีพ การจัดการทางอาชีพและทรัพยากรสนับสนุนด้านอาชีพ ดังต่อไปนี้

1) คน/กลุ่มคน ซึ่งประกอบด้วยผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน หรือองค์กร และผู้ที่มีความรู้ความชำนาญด้านอาชีพในชุมชน กล่าวคือ ในชุมชนมีผู้รู้ด้านการเลี้ยงไหม สาวเส้นไหม กรอไหม มัดหมี่ข้อมสี่เส้นไหมและการทอผ้าไหม ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชุมชน ซึ่งสามารถประกอบเป็นอาชีพเสริมยามว่างของครอบครัวได้ โดยผู้รู้ในเรื่องการทอผ้าไหมนี้มีการถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นใหม่นในชุมชนได้เรียนรู้ ผักกักขยะประสพการณ์ ซึ่งเป็นการถ่ายทอดความรู้จากผู้รู้ที่แท้จริงโดยตรง ในชุมชนบ้านแสงทองยังมีแบบแผนการผลิตเรื่องการทำนาแบบปักดำ การทำไร่มันสะหลังซึ่งเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษในเรื่องการทำไร่ ทำนา ที่ได้รับการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันและะยังคงมีการรักษาไว้ โดยมีการพัฒนานวัตกรรมภายนอก "การทำนาหยอด ในฤดูแล้ง"มาผสมกับการทำนาแบบเดิมของชุมชน โดยชาวบ้านสามารถเลือกใช้ชีวิตการได้อย่างเหมาะสม

2) ความรู้เรื่องอาชีพ ซึ่งเป็นความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ความรู้ทางวิชาการสมัยใหม่ และประสบการณ์ทางอาชีพที่ชุมชน องค์กรได้สะสมและพัฒนาขึ้น โดยในการประกอบอาชีพใดอาชีพหนึ่งชาวบ้านจะสามารถเล่าได้ว่าแต่ละอย่างมีกระบวนการและค่าใช้จ่ายเป็นค่าอะไรบ้าง ราคาเท่าไร

"การทำไร่มันสะปะหลัง มันเถา ต้องจ้างบ้างนิดหน่อย ทาข้าวเหนียว เอาไว้กิน ทานัน 25 ไร่ได้ประมาณ 30 ตัน กิโลกรัมละ 1.60 บาท ต้องจ่ายเป็นค่าปุ๋ย 14 กระสอบ ๆ ละ 330 บาท ค่าไถไร่ละ 100 บาท จำนวน 25 ไร่ ค่าตายหญ้าวันละ 100 บาท 15 วันเสร็จ ค่าจ้างถูมัน อีก ค่าขนส่ง ปีนี่ซื้อปุ๋ย 25 ไร่ จำนวน 15 ตัน ค่าแรงไม่จ้าง ได้มัน กิโลกรัมละ .80 บาท ต้องลงทุนาที่ถึงจึงจะได้ผลผลิตดี ทุกวันนี้อยู่ได้"

เพราะการปลูกมันสำปะหลัง และมันแกว 5 ไร่ ขายได้ราคาก็โลกรัมละ 2 บาท มันแกวตะเกาใช้เวลาปลูกนาน 3 เดือน ต้องยกร่อง ต้องใส่ ปุ๋ยคอก ถึงละ 1 หมื่นบาท ปุ๋ยคอกบางคนซื้อคันรถละ 2,000-3,000 บาท ผู้ขายปุ๋ยมาจากทางอำเภอพล จังหวัดขอนแก่น หรือหนองสองห้อง จังหวัดนครราชสีมา "

สำหรับการเลี้ยงไหมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก กล่าวถึงความรู้เรื่องการทอผ้าไหม ซึ่งเป็นองค์ความรู้ดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งต้องมีขั้นตอนต่าง ๆ ที่ทำให้ผ้าไหมประณีต สวยงาม ตัวอย่างเช่น

"ขั้นตอนการสาวไหม เวลาถึงใบบนวงล่อก่อนที่จะสาวไปวางทับซ้อนกัน วนร่องหรือกะละมังน้ำ ควรรอให้ทรายโรยทับเป็นชั้น ๆ เวลาสาวขึ้นมา ก็บ้านหลอดจะได้ไม่หักกัน"

"การมัดหมี่ลาย เป็นการนำเส้นไหมที่ไม่ได้ที่แล้วมาจึงนำหัดแล้วใช้เชือก ฝางเส้นสั้น ๆ มัดเส้นไหมที่แน่นตามลายที่ต้องการก่อนที่จะนำไปย้อมสี สีที่ย้อมจะติดเฉพาะเส้นไหมที่ไม่ได้มัด ตรงที่มัดไว้จะไม่ติดสี แล้วจึงนำไปย้อมสี ฝางที่แห้ง นำมาแกะเชือกที่มัดออก เมื่อย้อมเสร็จแล้ว ผ้าไหมสีหนึ่งส่วนมากจะย้อม 3-4 สี หลังจากมัดหมี่ลายเส้นไหม ย้อมสีจนครบตามที่ต้องการแล้ว นำไปผึ่งจนแห้งแล้วนำมาเข้าหลอด เรียงหลอดตามลำดับ ถ้าถู 1 สีจะเรียงไหมได้ประมาณ 25 หลอด"

"การมัดหมี่ด้วยเชือกฝางดี เพราะเวลาร้อนเชือกฝางจะหดตัวมัดแน่น ส่วนเส้นไหมจะพองตัวมากขึ้น ทำให้สีไม่เข้าบ้านเส้นไหมที่มัด"

3) การจัดการกลุ่ม

รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในชีวิตของคนในชุมชนมีระบบการจัดการเรื่อง ฐานข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การวางแผน กิจกรรมดำเนินการ พอสรุปได้ ดังนี้ ในชุมชนมีระบบการเผยแพร่องค์ความรู้ของชุมชน เพื่อสืบทอดองค์ความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยการถ่ายทอดจากปู่ ย่า ตา ยาย-พ่อแม่และลูกหลานภายในครอบครัว ซึ่งเป็นการถ่ายทอดตามแนวตั้ง และมีการถ่ายทอดให้กับผู้

ประกอบอาชีพเหมือนกัน ซึ่งเป็นผู้รู้ทางอาชีพนี้เช่นกัน มีลักษณะเป็นการช่วยเหลือการทำงาน เรียนรู้ไปพร้อมกับการทำงาน รับจ้างการทำงานให้กับอีกผู้หนึ่ง ซึ่งก็เกิดการเรียนรู้ ชานาญ เฉพาะทางได้ ในขณะที่บางกรณีก็อาศัยการจัดระบบของโรงเรียนจัดเป็นการเรียนการสอน อาศัยโรงเรียนเป็นสื่อกลางการเรียนรู้ กรณีตัวอย่างการที่ผู้รู้ในชุมชนรับเป็นวิทยากรฝึกให้นักเรียนช่วงแรก หรือการบันทึกเสียงไว้สำหรับการสอนครั้งต่อ ๆ ไป ของการร้อง ท่องบท สรรกัญญา ภูมิปัญญาพื้นบ้านของชุมชนอีกอย่างหนึ่ง

4) ทรัพยากร

หมายถึงทรัพยากรวัตถุ เช่น เงินทุน ที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ พืช สัตว์และผลผลิต ของชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพในชุมชน เป็นทรัพยากรที่ชุมชนนำมาใช้อย่างรู้คุณค่า และเป็นประโยชน์สูงสุด

5.1.2 กระบวนการ

5.1.2.1 กระบวนการเรียนรู้

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนมี บทบาทในการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพ สำหรับในชุมชนบ้าน แสงทองนั้นเป็นกระบวนการเรียนรู้ 2 ทาง คือ เป็นกระบวนการเรียนรู้จากชุมชนสู่โรงเรียน และเป็นกระบวนการเรียนรู้จากโรงเรียนสู่ชุมชน สำหรับความรู้บางรายการนั้นเป็นความรู้ที่ เกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน ทั้งโรงเรียนและชุมชน โดยเป็นความรู้ที่ได้รับจากภายนอกในรูปแบบของ การอบรมความรู้ใหม่ทางอาชีพ เช่น การอบรมเรื่องการเลี้ยงกระต่าย การปลูกมะม่วงหิมพานต์ การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของชุมชน เป็นต้น ซึ่งวิทยาลัยเกษตรกรรมมหาสารคามเป็น ผู้ให้ความรู้

5.1.2.2 กระบวนการพัฒนาความสามารถขององค์กร

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนมี บทบาทในการสร้างกระบวนการพัฒนาขีดความสามารถขององค์กรด้วยการเข้ารับการศึกษ อบรมจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน การไปศึกษาดูงาน และการลงปฏิบัติจริง แล้วพัฒนา ปรับปรุงการทำงาน

5.1.2.3 กระบวนการสร้างเครือข่าย

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนมีบทบาทในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยความร่วมมือกับชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือนี้ดำเนินการ 2 ทาง เช่น เดียวกัน เป็นความร่วมมือที่โรงเรียนและชุมชนต่างก็เห็นความสำคัญของกันและกัน ร่วมมือกันทำงานอย่างพึ่งพาอาศัยกันจนประสบความสำเร็จ ดังคำกล่าวของผู้มาเยี่ยมชมชุมชน

"รู้สึกประทับใจในความร่วมมือร่วมใจระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ต้องขอชมเชยที่ทางโรงเรียนสามารถดึงชาวบ้านให้บทบาทในการปรับปรุงพัฒนาการศึกษาได้อย่างดี" (สวัสดิ์ ทองนุช, 2523)

"โรงเรียนนี้มีการบริการชุมชนดีมาก โดยเฉพาะคณะครู อาจารย์ ของโรงเรียนนี้ เป็นผู้ที่สามารถปรับตัวเข้ากับชุมชนได้ดีทุกคน จนประชาชนในหมู่บ้าน ผู้ปกครองทุกคนมองเห็นความสำคัญของโรงเรียนและตั้งใจที่จะช่วยพัฒนาโรงเรียนได้ดีตลอดมา"

(สมบูรณ์ พุฒะ, 2523)

5.1.3 การสนับสนุนจากภายนอก

5.1.3.1 การสนับสนุนจากภาครัฐ

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกชุมชน ด้วยการให้ความรู้เรื่องการประกอบอาชีพใหม่ การรื้อฟื้นทักษะ วิธีการประกอบอาชีพที่ดีกว่าเดิม เช่น การให้ความรู้เรื่องการตั้งกลุ่มออมทรัพย์ โดยพัฒนาชุมชนจังหวัดเข้ามาให้ความรู้เรื่องการจัดตั้ง ดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

"ให้คณะกรรมการกลุ่มได้มีการประชุมปรึกษาหารือกันอยู่เสมอต่อเนื่อง และให้มีการจดบันทึกการประชุมไว้ด้วย การเป็นสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์นั้น ควรรณรงค์ให้ทุกคนทุกครัวเรือนทุกเพศวัยได้เป็นสมาชิกและขอให้มีส่วนในการดำเนินงาน ซึ่งควรเป็นแผนงานเรื่องของการประกอบอาชีพ"

การให้ความรู้เรื่องการปลูกมะละกอ การให้ความรู้เรื่องการปลูกพืชยุคาลิปต์สและประยอบชน

าช้สอย การปลูกไม้ตง การเลี้ยงกระต่าย การทำให้ความรู้เรื่องการทำนาหยอด เป็นต้น ซึ่งวิธีการต่าง ๆ ที่เข้ามาในข้างนี้ก็เหมาะสมสำหรับชุมชน สามารถดำเนินการได้สำเร็จ ข้างก็สำเร็จแต่ขาดตลาดรองรับจนเกิดเป็นความสูญเสีย ประสบกับปัญหาการขาดทุน จากการสัมภาษณ์ที่ปรึกษาคณะกรรมการหมู่บ้านกล่าวถึงการช่วยเหลือที่หน่วยงานนำเข้ามาชุมชนและผลที่ได้รับ

"เรื่องการประกอบอาชีพของชาวบ้านตามโครงการต่าง ๆ ที่รัฐนำเข้ามาหมู่บ้าน เช่น โครงการปลูกมะม่วงหิมพานต์ การปลูกไม้ตง โครงการเลี้ยงกระต่าย พาชาวบ้านไปดูฟาร์มเลี้ยงกระต่ายที่เชียงใหม่ เชียงราย พาไปดูเพื่อให้เกิดกำลังใจในการทำงาน"

ซึ่งสอดคล้องตรงกันกับผู้นำหมู่บ้านที่กล่าวว่า ได้ร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐแนะนำอาชีพใหม่ให้ชาวบ้านและชาวบ้านได้ร่วมมือกันทำอาชีพใหม่ตามที่ได้รับการแนะนำ ผลการดำเนินงานประสบกับความล้มเหลว เนื่องจากชาวบ้านหันมาทำอาชีพใหม่ที่ได้รับการแนะนำ จนผลผลิตล้นตลาด รัฐไม่สามารถหาตลาดมารับผลผลิตของชาวบ้านได้ ทำให้ชาวบ้านประสบกับปัญหาการขาดทุน สูญเสียความตั้งใจและศรัทธาที่ชาวบ้านมีต่อผู้นำ กลุ่มผู้นำในชุมชน ตลอดจนการเชื่อถือศรัทธาต่อคำแนะนำจากหน่วยงานของรัฐต่อไป

5.1.3.2 การสนับสนุนจากเอกชน

การช่วยเหลือสนับสนุนจากภาคเอกชนนั้น จากการศึกษาในเอกสารประวัติของชุมชนและการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนนั้นปรากฏว่ามีบ้างน้อยราย เช่น กรณี องค์การยูนิเซฟ เข้ามารวมเยาวชนเรื่องการค้าเลี้ยงไหม การเลี้ยงไก่

5.2 รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากตามแนวระบบโรงเรียน

รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาที่มีโรงเรียนเป็นฐานความรู้ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ และมีการพัฒนาเนื้อหาใน

หลักสูตรที่สอดคล้องกับความรู้และความต้องการของท้องถิ่น โดยมีระบบเชื่อมโยงความรู้จากโรงเรียนสู่ชุมชนผ่านทางครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียน เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาของหมู่บ้านและเชื่อมโยงความรู้จากชุมชนสู่โรงเรียนผ่านทางผู้รู้ในชุมชนเข้ามาเป็นวิทยากร บางครั้งบางครั้งอาจในโรงเรียน การเปิดโอกาสที่ครูพานักเรียนไปเรียนรู้ที่บ้านของผู้รู้ในชุมชนและการตอบข้อซักถามของนักเรียนที่ได้รับมอบหมายงานจากครูผู้สอนรายวิชา

5.2.1 โครงสร้างและการจัดการ

5.2.1.1 การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย

การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนมีการกำหนดเป้าหมายตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทางานเป็น การศึกษาในระบบโรงเรียนจะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะด้านอาชีพ คือมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงาน มีนิสัยรักการทำงานและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ โดยบรรจุเนื้อหาสาระไว้ในหลักสูตรกลุ่มการเรียนรู้และพื้นฐานอาชีพ (กรมวิชาการ, 2533) การจัดโครงสร้างและการจัดการจึงมุ่งเพื่อบรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตรที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ การกำหนดเป้าหมายของโรงเรียนยังต้องเป็นไปตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดและนโยบายเฉพาะการจัดการศึกษาของโรงเรียนเองด้วย

สำหรับเป้าหมายการศึกษาของโรงเรียนกำหนดขึ้น คือ "ให้ผู้รู้ ผู้งาน ประสานสามัคคี มีวินัย ใซ้คุณธรรม" มุ่งเน้นด้านการส่งเสริมงานวิชาการ "ให้ได้เกณฑ์มาตรฐานวิชาการที่มากกว่านี้" นอกจากนี้เน้นด้านวิชาการแล้ว โรงเรียนยังมีจุดหมายรองในการจัดการศึกษาตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนโดยการสืบทอดวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชุมชนเพื่อจัดองค์ความรู้ให้เป็นระบบในด้านต่าง ๆ เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนด้วย กล่าวคือ

1) การพึ่งตนเองของชุมชน

การศึกษาในระบบโรงเรียนมีบทบาทในการสร้างความสมดุลด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจคนและด้านสังคมวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

1.1) ด้านเทคโนโลยี

การศึกษาในระบบโรงเรียนมีบทบาทในการสร้างความสมดุลเพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาพื้นบ้านของชุมชนด้วยการพัฒนาเนื้อหาการเรียนรู้อย่างตรงกับองค์ความรู้ในชุมชน เรื่องการทอผ้า การมัดหมี่ลายผ้า การทอด้วยกี่กระตุกและการเลี้ยงไหมตามวิถีการพื้นบ้านของชุมชน การพัฒนาเนื้อหาหลักสูตรงานประดิษฐ์เพื่อประดิษฐ์พานบายศรีตามแบบแผนประเพณีของชุมชนได้อย่างประณีตสวยงาม

1.2) ด้านเศรษฐกิจ

การศึกษาในระบบโรงเรียนมีบทบาทในการสร้างความสมดุลด้านเศรษฐกิจให้กับนักเรียนและชาวบ้านในชุมชนด้วยการจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์นักเรียน ให้นักเรียนได้มีสถานศึกษาสำหรับฝึกงานตามหลักการสหกรณ์ บล็อกฟังก์ชันลักษณะนิสัยยอดอ้อมด้วยกิจกรรมปฏิบัติจริง

ถึงแม้ว่าโครงการสหกรณ์นี้จะ เป็นกิจกรรม/โครงการตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด แต่โรงเรียนบ้านแสงทองสามารถจัดทำได้อย่างดี มีความมั่นคง จากการสัมภาษณ์อาจารย์โรงเรียนบ้านแสงทอง ได้ถ่ายทอดแนวคิดเรื่องการสหกรณ์เกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนว่า โรงเรียนและชุมชนได้รับความรู้จากการอบรมและศึกษาดูงานนำหลักการและความรู้ที่ได้รับมาใช้ในการบริหารงาน โดยโรงเรียนได้เตรียมนักเรียนให้มีความรู้เรื่องสหกรณ์ เช่น การรวมหุ้นกันเพื่อการลงทุน การเลือกซื้อสินค้า เพื่อให้นักเรียนได้นำความรู้ที่ได้รับไปบอกกับพ่อแม่ผู้ปกครองอีกต่อหนึ่ง ซึ่งเป็นการทำความรู้กับชุมชนโดยมีโรงเรียนเป็นผู้เริ่มต้น ซึ่งก็สามารถทำได้ดี

นอกจากการที่โรงเรียนได้จัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อปลูกฝังคุณลักษณะนิสัยการออมให้นักเรียนแล้ว คณะครูของโรงเรียนซึ่งเป็นคนในชุมชนยังได้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีในด้านวัฒนธรรมการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย ประหยัดอดออม ขยันทำมาหากินด้วยการประกอบอาชีพเสริมที่หลากหลาย จากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับอาจารย์ที่มีภูมิลำเนาในชุมชน พบว่าอาจารย์ในชุมชนส่วนใหญ่มักจะมีความเป็นอยู่แบบชาวบ้านธรรมดา มีการประกอบอาชีพทำนา ค้าขาย เช่นเดียวกับชาวบ้านนอกเหนือจากอาชีพรับราชการในโรงเรียนแล้ว จากการสังเกตประจำวันของผู้วิจัยพบเหตุการณ์ยืนยันคำตอบด้วยเช่นกัน การทำตัวอย่างที่ดีให้กับเยาวชนและชาวบ้านในชุมชนทำให้อาชีพรับราชการครู

เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านในชุมชน จนครูสามารถที่จะเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมความสามารถในการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชนได้

1.3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ-ความเป็นธรรมชาติ

การศึกษาระบบโรงเรียนมีบทบาทในการสร้างความเป็นธรรมชาติให้กับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนและชุมชน ด้วยการปรับอาณาบริเวณโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอนและการเห็นประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติ รอบบริเวณโรงเรียนปลูกสวนป่าไว้ที่ร่มเงา ปรับปรุงถนนให้สวยงามด้วยไม้ประดับตกแต่ง จุดสระน้ำสำหรับไว้ให้นักเรียนได้เรียนเรื่องการเลี้ยงสัตว์น้ำด้วยการปฏิบัติจริง จัดสวนสมุนไพรให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าของต้นไม้แต่ละชนิด การพัฒนาอาณาเขตบริเวณโรงเรียนให้สวยงามมีความเป็นธรรมชาติจนได้รับรางวัลพัฒนาดีเด่นระดับจังหวัดทั้งโรงเรียนและชุมชนในปีเดียวกัน

1.4) ด้านจิตใจ-ความมีคุณธรรม

การศึกษาระบบโรงเรียนมีบทบาทในการสั่งสอนอบรมให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรมช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกลุ่ม ให้นักเรียนได้ฝึกงานทางงานด้วยกันโดยเฉพาะในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ นักเรียนต้องทำงานกลุ่มตามที่ได้รับมอบจากครูผู้สอน การประเมินงานเป็นกลุ่ม นอกจากการเรียนการสอนรายวิชาที่ครูผู้สอนเน้นย้ำเรื่องการงานเป็นกลุ่ม เพื่อปลูกฝังลักษณะความเป็นคนมีคุณธรรมและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนยังได้เสริมแนวการอบรมสั่งสอนของครูด้วยการเน้นย้ำความสำคัญของการเป็นคนมีคุณธรรมผ่านไปทางผู้ปกครองนักเรียนด้วยกิจกรรมปัจฉิมนิเทศ (เอกสารบันทึกประวัติโรงเรียน, 26 มีนาคม 2526) โดยผู้บริหารโรงเรียนได้บรรยายให้ผู้ปกครองนักเรียนได้เข้าใจถึงอิทธิพลที่มีต่อความประพฤติ ความขยัน ความดีความชั่วและความรับผิดชอบของเด็กขึ้นอยู่กับผู้ปกครอง สิ่งแวดล้อมและการฝึกอบรมเป็นอิทธิพลที่มีความสำคัญ ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการปลูกฝังคุณธรรมให้นักเรียนที่โรงเรียนบ้านแสงทองมีบทบาทในเรื่องการที่คณะครูมีความร่วมมือกันดี มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งได้รับการกล่าวถึงเสมอจากชาวบ้านในชุมชน คือ "ครูอาจารย์มีความสามัคคี นักเรียนมีระเบียบ มีวินัยมีความรับผิดชอบ"

1.5) ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมีเอกลักษณ์ คักดีศรี

การศึกษาระบบโรงเรียนมีบทบาทในการรักษาสืบทอดวัฒนธรรมความเป็นอยู่

วัฒนธรรมทางอาชีพและส่งเสริมการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาชีพในชุมชน โดยการจ้ดค่าให้นักเรียนได้เรียนรู้วัฒนธรรมพื้นบ้านจากการเรียนการสอนในชั้นเรียน กรณีการทำบายศรี การลงแขกทำงาน การทอผ้า การเรียนการสอนเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านด้วยการฝึกหัดให้นักเรียนได้ทอสรภัญญะเพื่อส่งประกวดจนได้รับรางวัล สร้างความเป็นศักดิ์ศรีให้กับชุมชนและโรงเรียน

2) การสร้างคุณลักษณะพื้นฐาน

การศึกษาในระบบโรงเรียนสร้างทัศนคติที่ดีในการประกอบอาชีพโดยปลูกฝังให้นักเรียนมีความตั้งใจ มุ่งมั่นในการทำกิจกรรมพื้นฐานทางอาชีพและมีคุณลักษณะที่สามารถนำไปใช้ในการทำงานทุกชนิด ซึ่งได้แก่ ความขยัน อดทน ความรับผิดชอบ มีความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยความมีระเบียบวินัยและซื่อสัตย์ กิจกรรมที่โรงเรียนจัดให้มีขึ้น ได้แก่ กิจกรรมสหกรณ์ออมทรัพย์ กิจกรรมเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน

5.2.1.2 การจัดโครงสร้าง

1) โครงสร้างการบริหารงานภายในโรงเรียนเพื่อการเรียนการสอน วิชาอาชีพ การจัดบุคลากรรับผิดชอบวิชาอาชีพ การจัดครูผู้สอนเพื่อการเรียนการสอนวิชาอาชีพ โรงเรียนมีการจัดโครงสร้างตามระบบราชการ โดยภายในองค์กรมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับครูผู้สอนเป็นระดับชั้นเรียน ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 มีครูประจำวิชา สอนหมุนเวียนกัน ครูผู้สอนกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพพบการศึกษาริษยาตรี สาขาวิชาเอกเกษตร สอนตรงตามความสามารถที่มีอยู่

2) นโยบายการบริหารงานภายในโรงเรียน-เน้นวิชาการ วิชาอาชีพ โรงเรียนบ้านแสงทองมีนโยบายในการจัดการศึกษาตามเป้าหมายของหลักสูตร และการกำหนดเป้าหมายเฉพาะของชุมชน โดยผู้บริหารโรงเรียน (ปีการศึกษา 2527) ได้กำหนดนโยบายของโรงเรียนไว้ 6 ประการ คือ เพื่อส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา ช่วยเหลือนักเรียนยากจน โดยจัดหาทุนให้ ให้นักเรียนมีระเบียบวินัย ให้นักเรียนเป็นประชาธิปไตย มีจุดเด่นทางวิชาการและส่งเสริมให้มีความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ต่อมาเปลี่ยนผู้บริหารคนใหม่ได้กำหนดให้โรงเรียน เน้นงานวิชาการเป็นอันดับหนึ่ง เพื่อให้ได้มาตรฐาน

3) บุคลากรในโรงเรียน

3.1) ผู้บริหารโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องเป้าหมายการจัดการศึกษา ตามหลักสูตรและจัดโครงสร้างโรงเรียนให้เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนการสอนและการพัฒนาชุมชนควบคู่กันไปด้วย โดยที่ผู้บริหารโรงเรียนทั้ง 2 คนนี้ต่างก็เป็นคนอยู่นอกชุมชน แต่ก็สามารถปรับเนื้อหาหลักสูตรและสนับสนุนคณะครูให้จัดการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนด้วย โดยผู้บริหารคนก่อนนั้นสามารถร่วมทำงานพัฒนาชุมชนได้อย่างประสบความสำเร็จตามความต้องการของชุมชน ในด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่ออาชีพนั้น โรงเรียนบ้านแสงทองได้รับการคัดเลือกเข้าโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขต ชนบท(กศ.พช.)ปี พ.ศ.2533 จัดการศึกษากลุ่ม กพอ. เน้นเพื่อการเพิ่มทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพด้วยกิจกรรมการเลี้ยงปลาในสระน้ำ การเลี้ยงไก่ การเรียนวิชากลุ่ม กพอ. เพื่อปลูกฝังลักษณะนิสัยพื้นฐานการทำงานมีมากขึ้น ในขณะที่ความต้องการของชุมชนที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนมุ่งหวังให้ "โรงเรียนจัดการเรียนการสอนเน้นเรื่องวิชาอาชีพให้มากกว่านี้ เช่นการเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ ทาเป็นอาชีพเสริมเหมือนที่เคยเห็นกันที่วิเพราะโรงเรียนเราพื้นที่มากสามารถทำได้" ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนกล่าวว่า "ถ้าเราพึ่งตนเองาน ลักษณะเหมือนโบราณ ทอเสื้อผ้าใส่เอง ไม้ฟุ้งใครเลย ไม้ฟุ้งงบประมาณรัฐบาล สามารถยืนอยู่บนขาของตนเอง โรงเรียนทำไม่ได้ยาก ที่โรงเรียนสามารถทำได้นั้นเพียงสอนให้มาเป็น ลูกจ้าง ลูกน้องเขาและทำงานเป็นอาชีพได้"

3.2) ครูผู้สอน

ครูผู้สอนวิชาการทำงานและพื้นฐานอาชีพจบวิชาเอกเกษตร สอนตรงกับความรู้ความสามารถที่มีอยู่ และมีความสามารถในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนได้ตามสภาพความพร้อมและความต้องการของชุมชนและตอบสนองนโยบายของโรงเรียน

4) โครงสร้างหลักสูตร การเรียนการสอน

โรงเรียนบ้านแสงทองจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ซึ่งแบ่งโครงสร้างของหลักสูตรออกเป็น 5 กลุ่ม และกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพเป็นเนื้อหาวิชากลุ่มหนึ่งอยู่ในโครงสร้างของหลักสูตร มีจุดมุ่งหมาย

าที่ผู้เรียนมีนิสัยรักงาน เห็นประโยชน์ของการทำงาน ทำงานเป็น ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ อันจะนำไปสู่การดำรงชีวิตที่ดี หักตนเองได้ และเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาในระบบโรงเรียนในชุมชนบ้านแสงทองจึงได้ปลูกฝังคุณลักษณะมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์พื้นฐานทางอาชีพให้กับผู้เรียน และโรงเรียนยังได้มีการพัฒนาเนื้อหาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น อาชีพในท้องถิ่น

5) โครงสร้างทางกายภาพ

โรงเรียนบ้านแสงทองมีสภาพความพร้อมของอาคารสถานที่ และการจัดบรรยากาศของโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาอาชีพ โดยการจัดเตรียมสระน้ำสำหรับการเลี้ยงปลา การเตรียมแปลงเกษตรไว้ให้นักเรียนปลูกผักสวนครัว การจัดสภาพแวดล้อมที่มีความเป็นธรรมชาติ นอกจากสถานที่ภายในโรงเรียนแล้ว ภายในชุมชนยังมีนา ไร่ จำนวนมากเหมาะสมสำหรับให้นักเรียนได้ฝึกการทำงาน

5.2.2 กระบวนการ

5.2.2.1 กระบวนการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้ที่โรงเรียนจัดให้มีขึ้นในโรงเรียนคือการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่องและมีเป้าหมาย มีการถ่ายทอดความรู้จากโรงเรียนสู่ชุมชน และจากชุมชนสู่โรงเรียน และการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า

5.2.2.2 กระบวนการพัฒนาขีดความสามารถของโรงเรียน

การพัฒนาขีดความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนด้านความรู้ ทักษะ ด้านแนวความคิดด้านวิชาอาชีพ โดยมีวิทยาลัยเกษตรกรรมมหาสารคามมาให้ความรู้กับคณะครูในโรงเรียนและชาวบ้านในชุมชนเรื่อง การปลูกไม้ตง การเลี้ยงกระต่าย (วันที่ 3 มกราคม 2531) การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต การตั้งกรรมการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การปลูกมะละกอ การทำนาที่ถูกต้อง การบำรุงดินโดยใส่ปุ๋ยคอก ถ้าปีไหนแล้งทำนาหยาบอด นอกจากวิทยาลัยเกษตรกรรมมหาสารคามจะได้เข้ามาให้ความรู้ด้านอาชีพในชุมชนแล้ว ยังมีหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ อีกเข้ามาให้ความรู้กับคณะครูและชาวบ้านในชุมชนซึ่งเป็นการพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่มผู้นำไปพร้อม ๆ กัน

5.2.2.3 การสร้างเครือข่าย

โรงเรียนบ้านแสงทองสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน เพื่อสร้างขีดความสามารถในการพึ่งตนเองทุกด้านร่วมมือกับชุมชนพัฒนาทั้งโรงเรียนและชุมชนจนได้รับรางวัลพัฒนาดีเด่นทั้ง 2 แห่ง เป็นที่ประทับใจของหน่วยงานที่มาเยี่ยมเยือน

"รู้สึกประทับใจในความร่วมมือร่วมใจระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ต้องขอชมเชยที่ทางโรงเรียนสามารถดึงชาวบ้านให้บทบาทในการปรับปรุงพัฒนาการศึกษาได้อย่างดี" (สวัสดิ์ ทองนุช, 2523)

"โรงเรียนนี้มีการบริการชุมชนดีมาก โดยเฉพาะคณะครูของโรงเรียนนี้เป็นผู้ที่สามารถปรับตัวเข้ากับชุมชนได้ดีทุกคนจนประชาชนในหมู่บ้าน ผู้ปกครองทุกคนมองเห็นความสำคัญของโรงเรียนและตั้งใจที่จะช่วยพัฒนาโรงเรียนได้ดีตลอดมา" (สมบูรณ์ บุญยะ, 2523)

5.2.3 การสนับสนุนจากภายนอกโรงเรียน

การสนับสนุนจากภายนอกโรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความรู้ ความสามารถ ที่สอดคล้องต่อการศึกษาเพื่ออาชีพในโรงเรียนในชุมชน โดยการสนับสนุนที่เข้ามาในชุมชนบ้านแสงทองนั้นมีหลากหลาย ตรงกับความต้องการและสภาพปัจจัยที่มีอยู่ของชุมชนบ้าง ไม่ตรงบ้าง บ้างก็ส่งเสริมให้ชาวบ้านมีช่องทางในการประกอบอาชีพใหม่ที่แตกต่างจากอาชีพเดิม บ้างก็ทำให้ชาวบ้านประสบกับการขาดทุน ไม่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพใหม่ที่ได้รับการแนะนำ

5.2.3.1 การสนับสนุนจากภาครัฐ

การสนับสนุนจากภาครัฐ จานนอกออกเป็นการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดของโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งได้แก่สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอและจังหวัด ทำให้การสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณ และปัจจัยป้อนอื่นตามระบบ โดยมีการอบรมให้ความรู้และนิเทศติดตามให้บังเกิดผลสำเร็จตามเป้าหมาย และหน่วยงานของรัฐต่างสังกัด ซึ่งหมายถึงสถาบันการศึกษานชุมชน เช่น วิทยาลัยเกษตรกรรมมหาสารคาม สถาบันราชภัฏมหาสารคาม และพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาของรัฐ มาให้ความรู้เรื่องการทำเกษตรกรรม

ในชุมชน แนะนำวิธีการปลูกไม้ตง การเลี้ยงกระต่าย อบรมความรู้ให้กับกลุ่มแม่บ้าน การปลูกมะม่วงไว้หนานต์ การปลูกยูคาลิปตัส

5.2.3.2 การสนับสนุนจากเอกชน

สำหรับเอกชนที่เข้ามาสนับสนุนโรงเรียนโดยตรงนั้นไม่ปรากฏ แต่เข้ามาในลักษณะของการสนับสนุนภาพรวมร่วมกับชุมชน กรณี ดร.ประดิษฐ์ ชาติสมบัติ เข้ามาอบรมเรื่องการประกอบอาชีพหัตถกรรมแบ่งชาวบ้านออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ รับผิดชอบงานช่วยกันดูแลในแต่ละฝ่ายนั้นก็มีการที่มีบ้านอยู่ในชุมชนร่วมด้วย โครงการมูลนิธิเซพมาให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงไหม การเลี้ยงไก่ (ปี พ.ศ.2532)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรณีตรวจสอบที่ 2 ชุมชนบ้านโพธิ์แก้ว

1. สภาพพื้นฐานโดยทั่วไปของชุมชน

ชุมชนบ้านโพธิ์แก้ว เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตตำบลตะรุท อําเภอยะนิง จังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วยครัวเรือน จำนวน 205 หลังคาเรือน มีประชากร จำนวน 1,009 คนพื้นที่ทั้งหมดของชุมชน 4,200 ไร่ จัดเป็นพื้นที่ทำการเกษตร 4,000 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 95.24 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นชุมชนที่มีขนาดพื้นที่และจำนวนประชากรใหญ่และมากที่สุดในตำบลตะรุท (เอกสารข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน กชข.2 ค., 2539)

อาณาเขตติดต่อของชุมชน ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อบ้านเอื้ออารี และบ้านโนนแก้ว

ทิศตะวันออก ติดต่อบ้านหนองโน และหนองไผ่

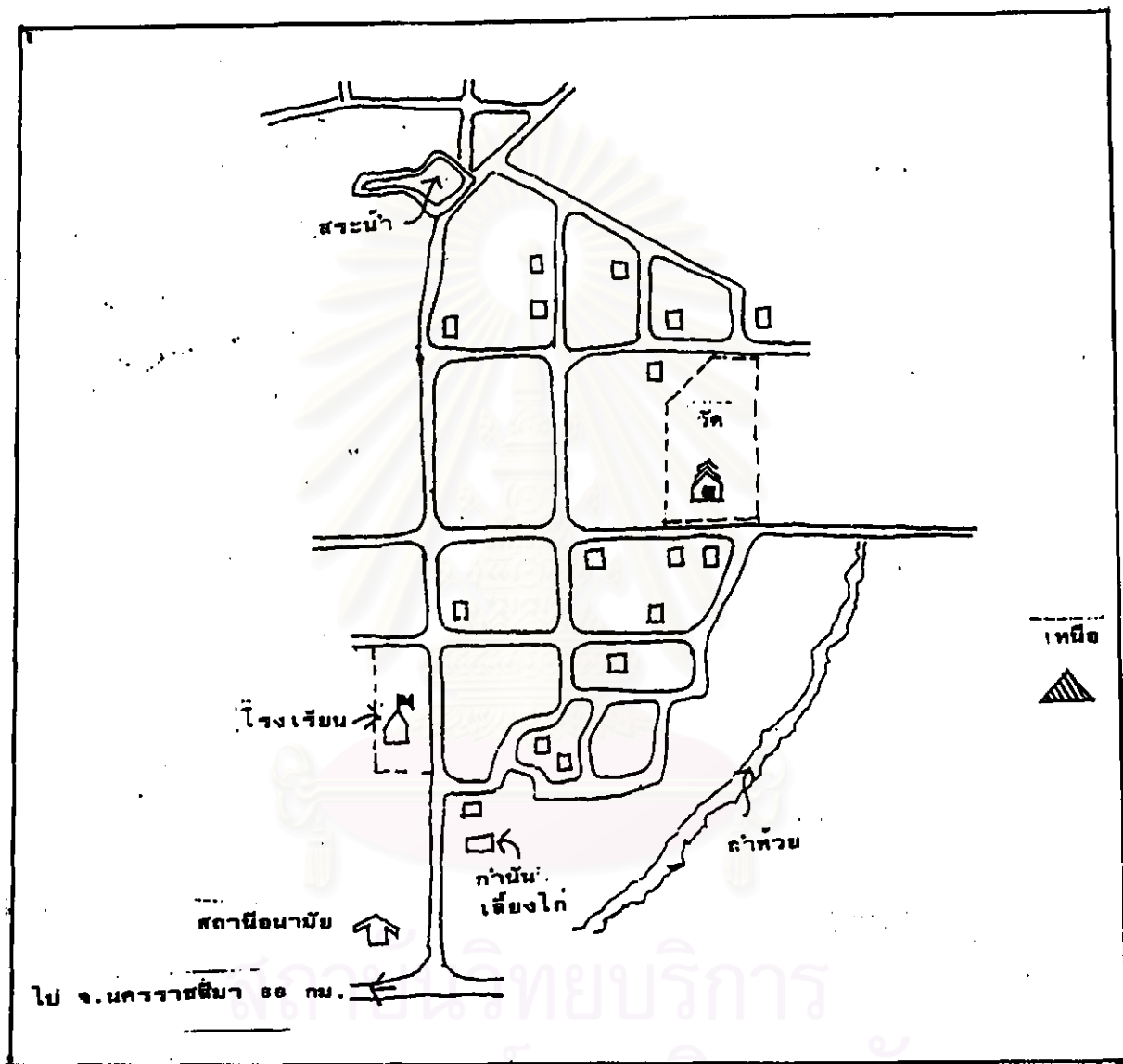
ทิศใต้ ติดต่อบ้านห้วยแดง

ทิศตะวันตก ติดต่อบ้านทับสวาย

ชุมชนบ้านโพธิ์แก้ว เป็นชุมชนที่มีลักษณะการปลูกสร้างบ้านเรือนเกาะกลุ่มไม่ห่างกัน จากจุดกึ่งกลางของชุมชนจะมีบ้านคนอาศัยอยู่ในรัศมีไม่เกิน 1 กิโลเมตร ภายในชุมชนแบ่งเขตบ้านเป็นคุ้มบ้าน จำนวน 16 คุ้ม แต่ละคุ้มจะมีครัวเรือนประมาณ 7-15 หลังคาเรือน ซึ่งแต่ละบ้านก็จะเกี่ยวข้องเป็นญาติใกล้ชิดกัน บรรพบุรุษอพยพมาจากที่เดียวกัน ลักษณะสิ่งก่อสร้างบ้านเรือนผสมปนกันระหว่างบ้านไม้ทรงสูงมีใต้ถุนบ้านกับบ้านแบบพาหน่กออิฐชั้นเดียว ถ้าเป็นบ้านไม้ 2 ชั้น มีลักษณะการปลูกสร้างแบบง่าย ๆ คือ เอาปีกไม้มาตีตะปูต่อ ๆ กันเป็นข้างฝา มองดูไม่มิดชิดนัก ส่วนบ้านชั้นเดียวก่อด้วยอิฐมองดูแข็งแรงมิดชิดดี มีอยู่ประมาณ 30-40 หลัง ทุกบ้านมีฉางข้าวเป็นฉางไม้สำหรับเก็บข้าวเปลือกไว้บริโภคตลอดปี ขนาดฉางข้าวเล็กใหญ่ขึ้นอยู่กับจำนวนพื้นที่ชาวบ้านทำนา

ภายในชุมชนมีถนนคอนกรีตเสริมไม้ไผ่เป็นถนนสายหลัก 3 สาย โดยถนนทุกสายมุ่งตรงไปยังวัดโพธิ์แก้ว ซึ่งเป็นศาสนาสถานที่ทางพุทธศาสนามีอยู่ภายในชุมชน ถนนสายหลักจะมีถนนลูกรังเป็นถนนซอยเชื่อมต่อระหว่างถนนสายหลัก ทำให้ชาวบ้านได้ใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันภายในชุมชน ภาพของชุมชนแสดงโดยแผนผังที่พอสั่งเข้ต่อไปน้

แผนที่โครงสร้างของชุมชนบ้านโพธิ์แก้ว

ศูนย์บริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. โครงสร้างทางสังคมของชุมชน

ชุมชนบ้านโพธิ์แก้วในฐานะระบบการทำงานใหญ่ ประกอบด้วยระบบย่อยภายในซึ่งประกอบด้วยสถาบันทางเศรษฐกิจ สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันทางสังคมวัฒนธรรม และสถาบันทางการศึกษา สถาบันย่อยภายในชุมชน มีลักษณะดังต่อไปนี้

2.1 สถาบันทางเศรษฐกิจ

2.1.1 แบบแผนการผลิต

ประชากรในชุมชนบ้านโพธิ์แก้วประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลักเพียงอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 96.20 ของครัวเรือนทั้งหมด โดยมีที่นาครอบครองเป็นของตนเอง จำนวน 11-20 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 48.78 จำนวน 21-50 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 14.63 เท่ากันกับ ผู้ที่มีที่นาจำนวน 6-10 ไร่ นอกนั้นมีมากกว่า 50ไร่ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 21.95 ไม่มีครอบครัวใดไม่มีที่นาทำกินเป็นของตนเอง (ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน กชช.2ค., 2539) การทำนาของชาวบ้านโพธิ์แก้ว ทำนาได้ครั้งเดียว ด้วยวิธีการอาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติตามฤดูกาล รายได้เฉลี่ยครอบครัวละ 36,500 บาทต่อปี ผลผลิตที่ได้ขายให้กับกลุ่มเกษตรกรทำนาโพธิ์แก้ว ซึ่งเป็นกลุ่มนิติบุคคลก่อตั้งขึ้นโดยชาวบ้านหมู่บ้านโพธิ์แก้ว ลักษณะของการทำนา ส่วนใหญ่เป็นการทำนาปักดำ ใช้แรงงานคน 1สับและยาฆ่าแมลงทุกครอบครัวโดยซื้อปุ๋ยจากกลุ่มเกษตรกรทำนา มีชาวบ้านประมาณ 8 ครอบครัวประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ นอกเหนือจากการทำนา ก็รับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้าส่วนตัวและการรวมกลุ่มอาชีพสตรี กลุ่มแม่บ้าน การเลี้ยงไหม การทอผ้า การรับจ้างและการค้าขายมีบ้าง ภายในชุมชนมีร้านขายของชำประมาณ 10 ร้าน

2.1.2 ทรัพยากรธรรมชาติ

น้ำ ในชุมชนเป็นน้ำตามระบบชลประทานจากฝายน้ำล้น ซึ่งน้ำเพียงพอสำหรับการเพาะปลูกตลอดปี ต้องรอน้ำฝนจากธรรมชาติ

ดิน ในชุมชนมีการทำนาเป็นอาชีพหลัก ลักษณะดินเป็นดินดำ ชังน้ำ เหมาะสำหรับการทำนา

ป่าไม้ ในชุมชนไม่มีป่าไม้อนุรักษ์

2.1.3 แหล่งวิทยาการ / สถานประกอบการ / สถานประกอบอาชีพอิสระ

ภายในชุมชน มีแหล่งวิทยาการ คือ โรงเรียนประถมศึกษาในชุมชน สถานประกอบการได้แก่ ฟาร์มเลี้ยงไก่ ฟาร์มเลี้ยงหมู โรงสีข้าว สถานที่เย็บจักรอุตสาหกรรม เย็บรองเท้า ซึ่งชาวบ้านในชุมชนได้ใช้สถานที่เหล่านี้เพื่อการประกอบอาชีพ

2.1.4 กลุ่ม/องค์กรทางเศรษฐกิจ

ในชุมชนบ้านโพธิ์แก้วมีกลุ่ม/องค์กรทางเศรษฐกิจหลายกลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มเกษตรกรทำนาโพธิ์แก้ว กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาชีพสตรี แต่ละกลุ่มมีลักษณะดังนี้

กลุ่มเกษตรกรทำนาโพธิ์แก้ว

กลุ่มเกษตรกรทำนาโพธิ์แก้ว เริ่มก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 โดยประธานกลุ่มบริหารงานตามระเบียบราชการว่าด้วยระเบียบกลุ่มสหกรณ์การเกษตร

รางวัลที่กลุ่มเกษตรกรโพธิ์แก้วได้รับคือ

1. รางวัลที่ 1 กลุ่มเกษตรกรทำนาโพธิ์แก้ว ในการประกวดกลุ่มเกษตรกรดีเด่นระดับจังหวัด ปี 2537 เป็นลำดับที่ 25 ของประเทศ
2. รางวัลชนะเลิศการประกวดกลุ่มเกษตรกรดีเด่นงานวันเกษตรกร ประจำปี 2525 อาเภอพิมาย

กลุ่มเกษตรกรโพธิ์แก้วจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล สมาชิกสามารถสมัครได้หุ้นละ 50 บาท คนละกี่หุ้นก็ได้ ผลประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับคือ การซื้อปุ๋ยในราคาถูก ปุ๋ยนี้เป็นปุ๋ยขององค์การตลาดเพื่อเกษตรกร (อตก.) พ.ศ. 2539 มีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 236 คน เมื่อเดือนกรกฎาคม 2539 จ่ายปุ๋ยให้สมาชิกจำนวน 78 ตัน โดยทางกลุ่มเกษตรกรไปซื้อปุ๋ยจาก อตก. ในราคากระสอบละ 215 บาท (หนักกระสอบละ 50 กิโลกรัม) แล้วนำมาให้ชาวนาซื้อโดยยังไม่ต้องจ่ายเงินสดในราคากระสอบละ 230 บาท ระยะเวลาที่ชาวนาสามารถนำมาคืนโดยปลอดดอกเบี้ยภายใน 6 เดือน เงินส่วนเกินกระสอบละ 15 บาท จะรวมยอดไว้สำหรับ การปันผลเมื่อสิ้นปี 4 บาท ที่เหลือเป็นค่าใช้จ่ายในเรื่องการบริการและเป็นค่าเบี้ยเลี้ยงสำหรับคณะกรรมการกลุ่ม นอกจากเรื่องการจัดซื้อปุ๋ยให้กับเกษตรกรแล้ว กลุ่มเกษตรกรยังทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสานกับหน่วยงานของรัฐ เช่น เกษตรอำเภออมบพันธุ์ข้าวดีให้มาแจกกับกลุ่ม กลุ่มบริหารโดยการให้สมาชิกกู้ยืมเมล็ดพันธุ์ 25 กระสอบ เมื่อส่งคืนจะเก็บต้นทุนพร้อมดอกเบี้ยอีก 5 กระสอบ เป็น 30 กระสอบ เป็นต้น

คณะกรรมการบริหารกลุ่มเกษตรกรประกอบด้วย ประธานกลุ่ม รองประธานกลุ่ม
 เภร็ดุฎีก เลขานุการและกรรมการช่วยกันดำเนินงาน กรรมการอยู่ในวาระได้ 2 ปี สำหรับ
 ประธานกลุ่มเกษตรกรนั้นพิเศษกว่าตำแหน่งอื่นเพราะตั้งแต่ตั้งกลุ่มมายังไม่มีการเปลี่ยนแปลง
 โดยสมาชิกลงคะแนนเป็นเอกฉันท์ให้ทำหน้าที่ต่อไป คณะกรรมการมีทั้งหมด 19 คน เป็นหมู่บ้าน
 ทรัพย์แก้วจำนวน 6 คนนอกนั้นอยู่ต่างหมู่บ้านแต่อยู่ภายในตำบล กลุ่มเกษตรกรทรัพย์แก้วมีอาคาร
 ถาวรซึ่งประกอบด้วยเครื่องอำนวยความสะดวกครบครัน คือ เครื่องซังน้ำหนักถดและน้ำหนักข้าว
 รวมทั้งสำนักงานราคา 200,000 บาทเศษและยังมีลานข้าวหรือโซลคอนกรีตสำหรับเก็บพันธุ์
 ข้าวราคา 2,096,000 บาท สร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2538 โดยกรมส่งเสริมการเกษตร
 อุดหนุนเรื่องงบประมาณ

จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มเกษตรกรทรัพย์แก้วได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้กลุ่มเกษตรกร
 ประสบความสำเร็จนั้นน่าจะมียปัจจัยส่งเสริม 3 ประการ คือ คณะกรรมการบริหารกลุ่มเกษตรกรเอง
 สมาชิกกลุ่มเกษตรกรและข้าราชการที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือโดยแต่ละฝ่ายจะมีบทบาทหน้าที่
 แตกต่างกัน กล่าวคือ

บทบาทของคณะกรรมการบริหารกลุ่มเกษตรกร บริหารด้วยความจริงจัง พอใจ
 มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อการทำงาน

บทบาทของสมาชิก คือ อยู่ภายใต้ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม ปฏิบัติตามคำแนะนำ
 ของคณะกรรมการบริหารกลุ่ม ซึ่งภายใต้ระเบียบข้อบังคับนี้ แม้แต่คณะกรรมการบริหารกลุ่มก็ต้อง
 ปฏิบัติตามเช่นเดียวกับสมาชิกกลุ่มทุกคน

บทบาทของข้าราชการ มีความสำคัญน้อย ในฐานะเป็นเพียงพี่เลี้ยงอยู่ห่าง ๆ
 คอยชี้แนวทาง ให้ความรู้ใหม่ ๆ แนะนำกับสมาชิกกลุ่ม

ในระยะแรก ๆ คณะกรรมการบริหารกลุ่มไม่มีรายได้อะไร จนกระทั่งสามารถระดม
 ทุนและเพิ่มผลประโยชน์ได้จึงสามารถจัดสรรเป็นทุนต่าง ๆ ได้ คณะกรรมการก็เริ่มมีผลตอบแทน
 ในการบริหารกลุ่มเกษตรกรนี้ "คงล้มมาได้" จะต้องบริหารให้กลุ่มสามารถช่วยเหลือเกษตรกร
 ให้เป็นผู้ที่กินดี อยู่ดี การรวมกลุ่มเกษตรกรทำให้มีพลังในการต่อรอง ร่วมกันซื้อและร่วมกันขาย
 เช่น ผลผลิตข้าวเมื่อเก็บเกี่ยวได้ก็ขายให้กับกลุ่ม งาก็ขายให้กับกลุ่ม ในเรื่องของการพัฒนา
 คุณภาพของผลผลิตนั้นเน้นการพัฒนาสมาชิก การเก็บเกี่ยวให้ได้มาตรฐาน โดยมีเครื่องวัดคุณภาพ

แยกประเภทของผลผลิตสามารถต่อตรงกับโรงสีเอกชนได้ สามารถปล่อยผลผลิตได้ในราคาที่สูงกว่าท้องตลาด กลุ่มมี credit ในเรื่องการซื้อปุ๋ยแต่ละครั้งอย่างมาก กลุ่มสามารถซื้อปุ๋ย จาก อตก. ได้ถึง 100 ตัน ช่วงที่กลุ่มมีงานมากที่สุด คือช่วงที่ ชาวนามาคืนข้าว มากู้เงินกลุ่ม มาทำเรื่องปุ๋ย ซึ่งมักจะอยู่ในช่วงเดือนมกราคม-เดือนกรกฎาคม ของทุกปี ในการบริหารงาน ของประธานกลุ่มนั้นจะบริหารตัวเลข จะไม่จับเงินสด ไม่จับระบบการทักบัญชี แต่สามารถติดตาม ความก้าวหน้าและฐานะการเงินได้ เป็นอย่างดีงานที่ประธานกลุ่มทำมากที่สุดคือ การตัดสินใจใน การดำเนินงาน จัดให้มีการประชุมคณะกรรมการทุกเดือน โดยใช้สถานที่สำนักงาน ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา บริหารงานด้วยความสบายใจ ภาคภูมิใจ ทั้งนี้เกิดจากชาวบ้านให้ความ เชื่อถือศรัทธา โดยพิจารณาได้จากจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้นมาทุกปี ปีละประมาณ 40 คน

จากเอกสารรายงานการประชุมของกลุ่มเกษตรกรบ้านโพธิ์แก้ว (25 สิงหาคม 2539) ได้ระบุกำไรสุทธิประจำปีของกลุ่มเป็นเงิน 124,018 บาท ในจำนวนนี้ได้จัดสรรเป็นทุนสำรองไม่น้อยกว่า ร้อยละ 10 ของกำไร จ่ายปันผลให้กับสมาชิกที่ชำระหุ้นแล้ว ไม่เกินร้อยละ 8 จ่ายเป็น Bonus ให้กับกรรมการไม่เกินร้อยละ 10 ของกำไรสุทธิ กลุ่มจัดสรรเป็นทุนการศึกษาอบรมทางการ เกษตรกรรม ไม่เกินร้อยละ 10 ของกำไรสุทธิ จะกำหนดให้มีการประชุมใหญ่ในวันที่ 6 กันยายน แต่ก็อาจเปลี่ยนแปลงได้แล้วแต่ทางเกษตรอำเภอ

ในการดำเนินงานตามหลักการของกลุ่มเกษตรกรนั้นสามารถสร้างฐานะทางเศรษฐกิจให้กับสมาชิกได้ สร้างให้สมาชิกมีความคิดในเรื่องการรวมกลุ่มกัน โดยมีการศึกษาล่วงหน้าก่อนลงมือทำ ทำให้สมาชิกรู้จักวิธีการกระทำความดี เน้นการปฏิบัติที่มีความสุจริต โดยความสำเร็จของการดำเนินงานของกลุ่มนี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ส่งเสริมให้หมู่บ้านโพธิ์แก้วประสบความสำเร็จในการพัฒนา เพราะ ตามเกณฑ์การให้คะแนนของคณะกรรมการนั้นให้คะแนนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้านร้อยละ 30 ของ การพัฒนาหมู่บ้าน

กลุ่มผู้สูงอายุบ้านโพธิ์แก้ว

กลุ่มผู้สูงอายุบ้านโพธิ์แก้ว เป็นกลุ่มองค์กรอีกกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทในการช่วยเหลือสังคม ชุมชนบ้านโพธิ์แก้วสูงมาก จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2539 มีรายละเอียดการดำเนินงานดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้สูงอายุเริ่มก่อตั้งตั้งแต่วันที่ 13 เมษายน 2534 โดยชาวบ้านในชุมชน

สาเหตุของการตั้งกลุ่มผู้สูงอายุ คือ ช่วยเหลือผู้สูงอายุที่มีมาก และทางราชการก็เข้ามาช่วยน้อย จึงได้ช่วยกันรวมเงินเพื่อบริจาคให้ศพผู้สูงอายุ ในระยะเริ่มแรกทำศพละ 500 บาท ต่อมาสมาชิกเพิ่มขึ้น ในปี 2539 นี้มีจำนวน 277 คน สมาชิกจะมีการประชุมใหญ่สามัญประจำปีในวันที่ 13 เมษายน ของทุกปีในวันนั้นสมาชิกจะต้องบริจาคเงินคนละ 20 บาท หากมีผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกตายละ สมาชิกจะต้องบริจาค คนละ 10 บาท เพื่อสงเคราะห์ศพ ต่อมาคณะกรรมการได้ร่วมกันพิจารณาว่าสมควรจัดให้มีการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน โดยพิจารณาจากสมาชิกที่มีฐานะยากจนเมื่อเจ็บป่วยก็ช่วยเหลือรายละ 500 บาท กลุ่มมีเงินหมุนเวียนจำนวน 6,000 บาท เป็นกองทุนสำหรับสมาชิกผู้เฒ่ารายละไม่เกิน 500 บาท คิดดอกเบี้ยร้อยละ 2 บาทต่อเดือน เงินกู้พร้อมดอกเบี้ยจะต้องส่งคืนให้กับกลุ่มในวันประชุมสามัญประจำปี การกำหนดอายุของสมาชิกที่เข้ากลุ่มเดิมกำหนดอายุ 60 ปีขึ้นไป ต่อมาลดจำนวนปีลงเหลืออายุ 45 ปีขึ้นไป ก็สามารถเข้ากลุ่มสมาชิกได้ ผู้ที่จะเป็นสมาชิกจะต้องเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอห้วยแถลง การเก็บเงินนั้น คณะกรรมการกลุ่มจะมีตัวแทนอยู่ทุกหมู่บ้านที่มีสมาชิกกลุ่มอยู่ในชุมชนหมู่บ้านโพธิ์แก้วมีสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุจำนวน 155 คน การประชาสัมพันธ์ของกลุ่มใช้วิธีการออกเป็นจดหมายข่าว และจดหมายเชิญสมาชิก กรรมการกลุ่มผู้สูงอายุมีทั้งสิ้นจำนวน 25 คน เมื่อมีสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุถึงแก่กรรม คณะกรรมการจะเก็บเงินและมอบให้กับญาติของผู้เสียชีวิตทันที พร้อมทั้งมาร่วมงานสวดพระอภิธรรมด้วยตลอดงาน คณะกรรมการกลุ่มผู้สูงอายุจำนวน 25 คนนี้ทำงานโดยไม่มีค่าตอบแทนใด ๆ

กลุ่มอาชีพสตรีบ้านโพธิ์แก้ว

จากการสนทนา ซักถามสมาชิกกลุ่มอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้าด้วยจักรอุตสาหกรรม(27 สิงหาคม 2539) เมื่อตอนเริ่มดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. 2537 นั้น มีจำนวน 60 คน ใช้จักรอุตสาหกรรมที่มีอยู่ 10 เครื่อง ในปัจจุบันนี้เหลือเพียง 5 คน ในทำงานที่กรุงเทพมหานคร จักรอุตสาหกรรมนี้เป็นของกรมประชาสัมพันธ์จังหวัดเป็นเจ้าของและจ้างให้กลุ่มสตรีในชุมชนบ้านโพธิ์แก้วรับจ้างตัดเย็บตามที่ต้องการเช่นการตัดเย็บผ้ารวม จำนวน 3,000 ผืนจะต้องเย็บให้ทันเสร็จส่งคืนในเดือนตุลาคม วัตถุประสงค์ที่ใช้นั้นเป็นของผู้ส่ง สมาชิกทำหน้าที่เย็บให้ตามขนาดที่กำหนด ตัวอย่างการเย็บผ้ารวมจำนวน 3,000 ผืนนี้ ทางประชาสัมพันธ์จังหวัดนครราชสีมาจะเป็นผู้นำผ้าที่จะใช้เย็บเป็นผ้ารวมมาหาที่ศาลาประชาชาธิปไตย กลางหมู่บ้านที่เป็นสถานที่สำหรับกลุ่มอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้าด้วยจักรอุตสาหกรรมนี้ สมาชิกซึ่งเหลือประมาณ 5 คนนี้ก็จะต้อง

วัดขนาดตามที่ตั้งแล้วก็ตัดออกเป็นชิ้น ๆ เริ่มเย็บตามแบบที่ออกแบบมาแล้ว ค่าจ้างเย็บเป็น
ผ่านววมสำเร็จรูป ผืนละ 20 บาท เฉพาะค่าแรงงานการเย็บเท่านั้น สมาชิกกลุ่มที่ร่วมกันทำงานนี้
ก็จะมาปฏิบัติงานที่ศาลาประชารัฐ โดยการลงทุนของแต่ละคนทำงานกันวันละ กี่ชั่วโมง ใน
ขณะที่ทำงานมีรายจ่ายอะไรบ้างที่เป็นของกลุ่มก็รวบรวมไว้เป็นรายจ่าย เมื่อตัดเย็บเสร็จ ก็จะ
นำรายจ่ายไปหักออกจากยอดรายรับที่ตกลงว่าเย็บผ่านววมผืนละ 20 บาท จำนวนทั้งหมด 3,000
ผืน ค่าตัดเย็บทั้งสิ้นคิดเป็นเงิน 60,000 บาท รายจ่ายมาหักแล้วที่เหลือจึงนำรายชั่วโมงทั้งหมด
ที่ทุกคนได้ทำมาหารจากเงินคงเหลือเฉลี่ยเป็นรายชั่วโมง แล้วจึงคำนวณอีกทีว่าแต่ละคนทำงาน
กี่ชั่วโมง เป็นรายได้ในการทำงานในครั้งนั้นของแต่ละคน โดยเฉลี่ยที่เคยปฏิบัติมานั้น ประมาณ
ชั่วโมงละ 22-25 บาท สินค้าที่สั่งบางครั้งเป็นเสื้อผ้านักเรียนระดับอนุบาล ระดับประถมศึกษา
ตอนโครงการเข้ามาใหม่ ๆ ทางประชาสงเคราะห์จังหวัดจัดเจ้าหน้าที่มาอบรมให้กับทางสมาชิก
มีครอบครัวทุกวันเสาร์และอาทิตย์ นาน 4 เดือน โดยทุกคนที่มาเรียน จำนวน 60 คน ได้รับค่า
เบี้ยเลี้ยงคนละ 50 บาท/วัน ชาวบ้านที่มาเรียนกับศูนย์เย็บผ้าแห่งนี้มาจะเป็นชาวบ้านในหมู่บ้าน
โพธิ์แก้วแต่เพียงแห่งเดียว หมู่บ้านใกล้เคียงในตำบลก็มาเรียนด้วย รายได้จากการเย็บจักร
แห่งนี้ พออยู่ได้ดี ไม่ต้องไปประกอบอาชีพทำนา ก็สามารถอยู่ได้ ถ้าหากทางศูนย์ประชา
สงเคราะห์จังหวัดนั้นมีงานป้อนให้ทำตลอดก็จะเย็บเป็นอาชีพได้ดี

2.1.5 วัฒนธรรมทางอาชีพ

ชาวบ้านโพธิ์แก้ว ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ในช่วงที่ฝนตกชุก น้ำมีมาก พอสำหรับ
การคานา ชาวบ้านจะไปคานา ปิดบ้านทิ้งไว้ จะมีเฉพาะผู้อาวุโสที่ไม่สามารถทำนาได้แล้ว เด็ก
วัยเรียนไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนบ้านโพธิ์แก้ว การทำนาของชาวบ้านโพธิ์แก้วยังคงรักษาประเพณี
การลงแขกหรือการเอามแรงกันทำนา โดยการนำวิธีขอแรงจากชาวบ้านในหมู่บ้านมาช่วยปักดำ
หรือเกี่ยวข้าวหลังจากเสร็จบ้านหนึ่งบ้านใดแล้วก็หมุนเวียนกันไปทำกับบ้านอื่น เจ้าภาพต้อง
เลี้ยงอาหารให้กับแขกที่มาช่วยทำงาน

2.2 สถาบันการเมืองการปกครอง

2.2.1 ผู้นำ/องค์กรผู้นำอย่างเป็นทางการ

ชุมชนบ้านโพธิ์แก้วปกครองในรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) กำนันตำบลโพธิ์แก้ว
เป็นประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน มีกรรมการโดยตัวแทนและกรรมการโดยการเลือกตั้ง แบ่ง

เป็น 9 ฝ่าย คือ ฝ่ายส่งเสริมอาชีพ ฝ่ายปกครอง ฝ่ายป้องกัน ฝ่ายการคลัง ฝ่ายสาธารณสุข ฝ่ายการศึกษาและวัฒนธรรม ฝ่ายสวัสดิการสังคม ฝ่ายสตรี และฝ่ายเยาวชน แบ่งเขตการปกครอง หมู่บ้านออกเป็น 16 ชุม แต่ละหมู่บ้านมีหัวหน้าชุมและกรรมการชุมซึ่งได้แก่ หัวหน้าชุมชาย หัวหน้าชุมหญิง หัวหน้าชุมนักเรียนชายและหัวหน้าชุมนักเรียนหญิง มีอาจารย์ที่มีบ้านอยู่ในชุมชนเป็นที่ปรึกษาประจำชุม แต่ละหมู่บ้านจะมีจำนวนบ้านประมาณ 7-15 หลังคาเรือน ทุกหมู่บ้านมีศาลาชุมสำหรับเป็นสถานที่ประชุมสมาชิกชุมและเก็บข้อมูลทางสถิติของหมู่บ้าน

2.2.2 ผู้นำ/องค์กรผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ

ชุมชนบ้านโพธิ์แก้วมีกลุ่ม/องค์กรผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งได้แก่กลุ่มเกษตรกร ทานา กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน ซึ่งประธานแต่ละกลุ่มต่างก็มีบทบาทในการช่วยเหลือการพัฒนาหมู่บ้านที่ผ่านมา นอกจากนี้ ยังมีหัวหน้าชุมนำนานแต่ชุมที่เป็นกลุ่มผู้นำของชุมชน ช่วยเหลือการพัฒนาชุมชนตลอดมา ร่วมกับผู้นำ/กลุ่มผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ

2.3 สถาบันทางสังคมวัฒนธรรม

ชุมชนบ้านโพธิ์แก้วอยู่ห่างจากตัวอำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา ประมาณ 2 กิโลเมตร เส้นทางคมนาคมติดต่อใช้เส้นทางถนนลูกรังสายเร่งรัดพัฒนาชนบท (รพช.) สภาพวิสัยการได้ดีในฤดูแล้ง แต่ในฤดูฝน สภาพเป็นหลุมบ่อ น้ำขัง เจาะและ ไม่สะดวกต่อการเดินทาง ไม่มีรถโดยสารประจำทาง แต่สามารถเดินทางเข้าชุมชนได้สะดวกด้วยบริการรถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง ซึ่งมีคิวรถอยู่ที่บริเวณสถานีรถไฟห้วยแถลงราคาเที่ยวละ 15-20 บาท ภายในการชุมชนมีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน การสื่อสาร ภายในการชุมชนโพธิ์แก้วประมาณ 5-7 บ้านที่มีการติดตั้งบริการโทรศัพท์บ้าน เนื่องจากชุมชนบ้านโพธิ์แก้วมีระยะทางห่างจากตลาดสด อำเภอห้วยแถลงไม่ไกลนัก ชาวบ้านจึงนิยมขับรถจักรยานยนต์ไปจ่ายตลาด ซื้ออาหารสดมาเก็บตุนไว้วันผู้เป็นมากกว่าการจับจ่ายใช้สอย หรือจัดซื้อจากร้านค้าภายในชุมชนที่มีอยู่ประมาณ 10 ร้าน เป็นร้านขายอาหารสด ร้านขายเครื่องใช้ ขนม และตู้แช่ประเภทเครื่องดื่ม

2.3.1 สถาบันครอบครัว

ชุมชนบ้านโพธิ์แก้วมีสภาพสังคมตามระบบเครือญาติที่โยงใยมาจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน ตั้งแต่ครั้งอพยพย้ายถิ่นมาตั้งรกรากอยู่ที่บ้านโพธิ์แก้วแห่งนี้ โดยอพยพมาจาก 3 สาย

ด้วยกัน คือ สายที่ 1 มาจากอำเภอพุทธาธสง จังหวัดบุรีรัมย์ สายที่ 2 จากบ้านสระแก้ว จังหวัดอุบลราชธานี และสายที่ 3 จากจังหวัดศรีสะเกษ ร่วมกันก่อตั้งบ้านเรือนเป็นชุมชนบ้านโพธิ์แก้ว ลูกหลานของแต่ละครอบครัว ในแต่ละสายมาแต่งงานสืบสายตระกูลขยายความเป็นเครือญาติภายในชุมชน

2.3.2 สถาบันศาสนาและความเชื่อ

ชุมชนนับถือศาสนาพุทธ โดยชาวบ้านมีความใกล้ชิดกับพระสงฆ์ สังเกตได้จากงานบุญงานประเพณีในชุมชน งานทำบุญงานศพของผู้อาวุโสภายในชุมชน ชุมชนบ้านโพธิ์แก้วจัดงานศพแบบไม่สิ้นเปลือง เมื่อมีผู้หนึ่งผู้ใดภายในชุมชนเสียชีวิต หากเป็นสมาชิกกลุ่มผู้อาวุโสญาติของผู้ตายก็จะได้รับสวัสดิการและการช่วยเหลือตามสิทธิ์ที่ระบุไว้ของกลุ่มผู้สูงอายุ กำนันเป็นผู้ประกาศทางหอกระจายข่าวแจ้งให้ลูกบ้านทุกคนได้รับรู้และไปร่วมงานกัน งานศพภายในชุมชนจัดงานกันเร็ว 3-7 วัน ก็จะทำพิธีเผาในวันเผาศพจะเป็นวันที่มีเพื่อนบ้านมากันแทบทุกหลังคาเรือน

งานบุญประเพณี ช่วงที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล สิ่งที่ได้พบเห็นก็คือ การแบ่งคุ้มบ้านเพื่อทำอาหารไปถวายอาหารเพลพระทุกวัน วันละ 3 คุ้มบ้าน ส่วนอาหารเข้าพระเดินบิณฑบาตรรับอาหารจากชาวบ้าน ทุกวันจะพบชาวบ้านคุ้มบ้านละ 3-7 บ้านเดินไปวัดเพื่อถวายอาหารเพล วันพระ 8 ค่ำ และ 15 ค่ำ มีผู้อาวุโสในชุมชนไปถือศีลนอนศาลาวัดและรับศีลแปด ชาวบ้านที่ไปทำบุญก็จะเตรียมอาหารเข้าสำหรับผู้อาวุโสด้วย เช่น ข้าวต้มหมู หรือไก่และอาหารสำหรับถวายพระไปพร้อมกัน

วัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนานชุมชนอีกประการหนึ่งคือในช่วงเข้าพรรษา พระสงฆ์หมู่เวยนกันไปแสดงธรรมตามบ้านชาวบ้านในช่วงเย็นถึงกลางคืน บ้านละ 3 องค์กร เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านและชักชวนให้ชาวบ้านได้ใกล้ชิดกับศาสนามากขึ้น

2.4 สถาบันการศึกษา

2.4.1 การศึกษาในโรงเรียน

ภายในชุมชนบ้านโพธิ์แก้วมีสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา

แห่งชาติ โรงเรียนจัดการศึกษา 2 ระดับ คือก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษาปีที่ 1-6 โดยผู้ปกครองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีซึ่งมีอยู่ประมาณ 10 หลังคาเรือนจะส่งลูกไปเรียนที่โรงเรียนเอกชนในตัวอำเภอ หลังจากนั้นนักเรียนเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วหากมีความประสงค์จะศึกษาต่อกับโรงเรียนที่โรงเรียนห้วยแถลงพิทยาคม ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอ สังกัดกรมสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่ใกล้บ้านมากที่สุด

2.4.1.1 ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านโพธิ์แก้ว เป็นโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จัดการศึกษา 2 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษา มีจำนวนครู 9 คน จบการศึกษาปริญญาตรีทุกคนและเป็นครูที่อยู่ชุมชนหมู่บ้านโพธิ์แก้ว จำนวน 4 คน ที่เหลืออยู่บริเวณใกล้เคียงเดินทางมาโรงเรียนด้วยรถจักรยานยนต์ ระยะทางประมาณ 2-5 กิโลเมตร จำนวนนักเรียน 160 คน (ข้อมูล 10 มิถุนายน 2539) เป็นโรงเรียนบ้านโพธิ์แก้ว มีอาคาร 2 อาคารเรียน 1 ตึกสูงทั้ง 2 อาคารเรียน เป็นอาคารไม้เก่ามาก มีอาคารอเนกประสงค์ซึ่งทางโรงเรียนใช้เป็นโรงอาหารและจัดการประชุมต่าง ๆ ทั้งของโรงเรียนเองและจัดงานร่วมกับชุมชนหมู่บ้าน

2.4.1.2 ประวัติความเป็นมาของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านโพธิ์แก้วตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2483 โดยนายอำเภอผิมายเป็นผู้จัดตั้ง เมื่อแรกจัดตั้งใช้ชื่อว่า "โรงเรียนประชาบาล" ทางราชการได้แต่งตั้งตามหนังสือครุฑใหญ่คนแรก จนถึงปี พ.ศ. 2539 นี้มีผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 8 คน ผู้บริหารคนที่ดำรงตำแหน่งในช่วงที่หมู่บ้านโพธิ์แก้วพัฒนาปี พ.ศ. 2526-2533 ในปัจจุบันเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านโพธิ์แก้ว และผู้บริหารโรงเรียนทั้งสองคนนี้มีภูมิลำเนาอยู่ชุมชนหมู่บ้านโพธิ์แก้ว (การบันทึกข้อมูลจากสมุดหมายเหตุของโรงเรียน, 2535)

อาณาเขตของโรงเรียนมีพื้นที่ 2 แปลง แปลงที่หนึ่งเป็นพื้นที่ที่ตั้งโรงเรียนจำนวน 5 ไร่เศษ โดยชาวบ้านร่วมกันอุทิศให้ แปลงที่สอง จำนวน 12 ไร่ สำหรับโรงเรียนใช้เป็นแปลงเกษตรและปล่อยปลาของโรงเรียน โรงเรียนบ้านโพธิ์แก้วได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน

านหมู่บ้านโพธิ์แก้วและหมู่บ้านข้างเคียงที่เป็นเขตบริการของโรงเรียนเป็นอย่างดี โดยการได้รับการบริจาคเงินเพื่อจัดซื้อวัสดุ ครุภัณฑ์ และสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ เป็นจำนวนหลายรายการ เช่น ดั่งซีเมนต์เก็บน้ำฝน เสาธงโรงเรียน อาคารเรียนชั่วคราว ส้วมซึม อาคารอเนกประสงค์ รั้วคอนกรีต โรงอาหาร และโรงเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ เป็นต้น โดยส่วนมากจะเป็นการสละเงินสมทบกับงบประมาณของทางราชการ และเงินที่ได้จากส่วนหนึ่งของการจัดงานบุญงานประเพณีของโรงเรียน โดยศิษย์เก่าของหมู่บ้านข้าง ของโรงเรียนข้างที่ไปทำงานยังต่างจังหวัด แล้วกลับมาทอดกฐิน ทอดผ้าป่าที่โรงเรียนและวัดในชุมชน ตัวอย่างเช่น วันที่ 26 พฤษภาคม 2537 ตัวแทนของผู้ไปทำงานประเทศไต้หวันและประเทศซาอุดีอาระเบียนำผ้าป่ามามอบให้สร้างห้องสมุดโรงเรียน จำนวน 37,638 บาท เป็นต้น

2.4.1.3 สภาพความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

จากการสนทนาซักถามถึงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านและโรงเรียนกับ คณะครูของโรงเรียนบ้านโพธิ์แก้ว การสนทนากับชาวบ้านในหมู่บ้าน กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนที่เคยเกิดความขัดแย้งอันมีสาเหตุเนื่องมาจากข้อขัดแย้งภายในโรงเรียนด้วยกันเองระหว่างผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูในโรงเรียนในเรื่องการขอความดีความชอบพิเศษ (2 ชั้น) ความเข้มงวดในเรื่องระเบียบราชการการออกนอกบริเวณโรงเรียน เมื่อมีกิจธุระจำเป็น และการชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการนำเงินที่ได้รับการบริจาคมาเพื่อ การสร้างรั้วคอนกรีตของโรงเรียน ทำให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงจนถึงผู้บังคับบัญชาระดับ จังหวัดต้องออกคำสั่งย้ายผู้บริหารโรงเรียนขณะนั้นให้ไปดำรงตำแหน่งสถานศึกษาอื่นภายใน 24 ชั่วโมง สาเหตุนี้รุกรามถึงชาวบ้านที่เป็นญาติพี่น้องของผู้บริหารโรงเรียนในหมู่บ้าน แสดงความเป็นพวกเดียวกันด้วยการไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจและกระทำผู้เป็นต้นเหตุของการขัดแย้งครั้งนี้ และมีปฏิกิริยาตอบโต้ทางโรงเรียนด้วยการไม่เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนบ้านโพธิ์แก้ว เหตุการณ์นี้รุนแรงในระหว่างพ.ศ. 2534-2535 ทางราชการจึงได้ย้ายผู้บริหารคนใหม่ ตั้งแต่ พ.ศ. 2535 เพื่อยุติปัญหาความขัดแย้ง เหตุการณ์ความขัดแย้งได้ลดระดับลงในปี ต่อ ๆ มา ถึงในปัจจุบันจะไม่มีปัญหารุนแรงนักแต่ก็ยังคงปรากฏให้เห็นอยู่

2.4.1.4 สภาพการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมภายในโรงเรียน

โรงเรียนบ้านโพธิ์แก้วจัดการศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับ

โรงเรียนด้วยเช่นกัน อย่างน้อย 3 คนทำงานกับการศึกษานอกโรงเรียน ครอบครัวนี้จึงเป็นครอบครัวที่รับผิดชอบเรื่องการศึกษาภายในชุมชนทั้งการศึกษาในโรงเรียนและการศึกษานอกโรงเรียน จากการสนทนากับหัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอห้วยแถลง ได้กำหนดให้โรงเรียนบ้านโพธิ์แก้ว เป็นหน่วยจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมใน พ.ศ. 2540 ซึ่งก็จะเป็นแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาความรู้ ความสามารถของชาวบ้านในชุมชนบ้านโพธิ์แก้วและบริเวณใกล้เคียงได้อีกระดับหนึ่ง

2.4.2 การศึกษาที่เกิดจากการเรียนรู้ฐานวิถีชีวิต

การศึกษาที่เกิดจากการเรียนรู้ฐานวิถีชีวิตของชาวบ้านโพธิ์แก้วนั้นเป็นการศึกษาที่กลุ่มและองค์กรผู้นำได้พยายามจัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ปัญหาการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตประจำวันของชาวบ้านเอง โดยเริ่มก่อตั้งมานาน เริ่มจากกิจกรรมเล็ก ๆ มีสมาชิกจำนวนน้อย บริหารงานแบบค่อยเป็นค่อยไปไม่เร่งรีบ บริหารงานในรูปของกลุ่ม คณะกรรมการ มีประธานกลุ่ม ประธานกรรมการที่มีความเชื่อมั่น มีความตั้งใจทำงาน บริหารด้วยความสุจริต อุทิศเวลาในการทำงาน จนถึงปี พ.ศ. 2539 นี้ จึงเป็นกลุ่มที่มีความเจริญก้าวหน้า มีความมั่นคง เป็นปีกแผ่น กิจกรรมของกลุ่มและองค์กรที่จัดตั้งขึ้นสามารถช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนได้ สมาชิกเพิ่มจำนวนขึ้นกิจกรรมมากขึ้น กลุ่มและองค์กรลักษณะนี้มีหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มเกษตรกรรทนาการโพธิ์แก้ว กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มอาชีพสตรี เป็นต้น

3. สภาพการพัฒนาชุมชน

3.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ชุมชนหมู่บ้านโพธิ์แก้วเป็นหมู่บ้านที่เกิดจากการอพยพรวมตัวกันของชาวบ้านเมื่อ พ.ศ. 2472 มีราษฎรจำนวน 10 ครอบครัว ได้อพยพครอบครัวมาจากบ้านสระแก้ว อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ มาตั้งรกรากบ้านเรือนขึ้นที่บริเวณหนองน้ำและลำห้วย ซึ่งมีต้นโพธิ์อยู่มาก จึงได้ชื่อหมู่บ้านว่า "บ้านโพธิ์แก้ว"

หลังจากนั้น ต่อมาใน พ.ศ. 2476 ได้มีราษฎรชุดที่ 2 จากจังหวัดศรีสะเกษ อพยพครอบครัวมาสมทบอีก 5 ครอบครัว เมื่อเวลาผ่านไปหมู่บ้านโพธิ์แก้วจึงได้พัฒนาหมู่บ้านให้

เจริญเติบโตขึ้น ทางราชการได้แต่งตั้งหัวหน้ามาดูแลเป็นผู้หมู่บ้านปกครองตั้งแต่ พ.ศ. 2473 จนถึงปัจจุบันคนที่ 6 เริ่มดำรงตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา (ประกาศานศาลา ประชาธิปไตยกลางหมู่บ้าน, 2539)

หมู่บ้านโพธิ์แก้ว เป็นหมู่บ้านที่อาณาเขตกว้างใหญ่ที่สุดและประชากรมากที่สุดตามตำบลโพธิ์แก้วคือ มีครัวเรือน 205 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 28.59 ของจำนวนครัวเรือนทั้งตำบล จำนวนประชากร 1,009 คน คิดเป็นร้อยละ 29.38 ของจำนวนประชากรทั้งตำบลและมีพื้นที่ทั้งหมด จำนวน 4,200 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 30.96 ของพื้นที่ทั้งตำบล ในจำนวนพื้นที่ 4,200 ไร่ของหมู่บ้านโพธิ์แก้วนี้ จัดเป็นพื้นที่สำหรับทำการเกษตร 4,000 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 95.24 ของพื้นที่ทั้งหมดของหมู่บ้าน (ข้อมูลหมู่บ้านกรมพัฒนาชุมชน ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน กชช. 2 ค., 2539) ในหมู่บ้านโพธิ์แก้ว ชาวบ้านจำนวน 197 ครอบครัวประกอบอาชีพทำนาอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 96.10 มีรายได้เฉลี่ยครอบครัวละ 36,500 บาท ต่อปี ที่เหลือ 8 ครอบครัวประกอบอาชีพมากกว่า 1 อย่าง มีรายได้เฉลี่ยครอบครัวละ 49,600 บาท ภายในชุมชนหมู่บ้านมีสถานประกอบการซึ่งได้แก่ โรงสีข้าว 7 แห่ง กลุ่มเกษตรกร 1 กลุ่ม มีครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน หรือหัตถกรรม จำนวน 14 ครัวเรือนคือ การทอผ้า โดยยี่สิบสี่ชนิดหลักที่มีงานท้องถิ่น เช่นการทอผ้าไหม

3.2 สภาพการพัฒนาหมู่บ้านที่ผ่านมา: การพัฒนาหมู่บ้านตามโครงการของรัฐ

3.2.1 การพัฒนาชุมชนหมู่บ้านตามโครงการโครงการพัฒนา จังหวัดนครราชสีมา

จากการสนทนาซักถามถึงประวัติความเป็นมาของการเริ่มพัฒนาหมู่บ้านเพื่อการประกวดตามโครงการโครงการพัฒนาของหมู่บ้านโพธิ์แก้ว กำนันตำบลโพธิ์แก้วได้เล่าให้ฟังว่า "ในพ.ศ. 2525 เริ่มเข้าดำรงตำแหน่งผู้หมู่บ้านโดยได้รับการขอร้องจากชาวบ้านให้เป็นเมื่อขึ้นเป็นผู้หมู่บ้านได้เพียง 7 วัน รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา ได้เข้าพบหมู่บ้านอีกหมู่บ้านหนึ่งซึ่งกำหนดเป็นเป้าหมายในการพัฒนาเพื่อการประกวดตามโครงการ แต่ท่านไม่

พอจากกลับมาขอใบงบบุบ้านโพธิ์แก้ว และสั่งให้ผมเริ่มพัฒนาหมู่บ้าน" หลังจากนั้นเป็นต้นมาหมู่บ้านโพธิ์แก้วก็ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยราชการในระดับอำเภอที่เข้ามาให้ความรู้เรื่องการพัฒนา ตามหลักฐานที่ปรากฏในสมุดตรวจการปฏิบัติงานของกำนันผู้หมู่บ้าน (ป.ค.2ก.) ซึ่งเริ่มบันทึกเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2525 จะได้นำเสนอพอสังเขปได้ดังนี้

หลังจากที่รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา ได้คัดเลือกหมู่บ้านโพธิ์แก้วเป็นหมู่บ้านเป้าหมายเพื่อการประกวดตามโครงการโครราชพัฒนาแล้ว หน่วยราชการของอำเภอห้วยแถลงก็ได้ระดมสรรพกำลังเข้าไปเตรียมประชาชนในหมู่บ้านโพธิ์แก้ว ดังจะขอยกตัวอย่างการจัดกระทำที่ปรากฏในเอกสาร ดังต่อไปนี้

16 ธันวาคม 2525 ศึกษาธิการอำเภอเข้าไปให้ความรู้เรื่องการเตรียมหมู่บ้านเพื่อการประกวดตามโครงการโครราชพัฒนา

10 มิถุนายน 2526 พัฒนาการอำเภอเข้าไปให้ความรู้เรื่องการกำหนดความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) และระดับของการพัฒนา 4 ระดับ คือ ระดับที่ 1 ไม่มีกิน ไม่มีอยู่ ระดับที่ 2 พอกินพออยู่ ระดับที่ 3 อยู่ดี กินดี ระดับที่ 4 มั่งมี ศรีสุข พร้อมทั้งยังให้ความรู้เกี่ยวกับหน่วยงานเพื่อการพัฒนากับชาวบ้าน ช่วงที่ชุมชนบ้านโพธิ์แก้วได้รับการชี้แนะแนะนำให้ความรู้เรื่องของแนวคิด การนำปฏิบัติและติดตามผลการพัฒนาจากหน่วยงานระดับอำเภอและจังหวัด การไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ การแลกเปลี่ยนความรู้ข้อคิดเห็นแนวการพัฒนา กับหน่วยงานที่มาเยี่ยมชม โดยเฉพาะใน พ.ศ. 2528 นั้นเป็นปีที่มีหน่วยงานเข้ามาเยี่ยมชม ศึกษาดูงานหมู่บ้านในฐานะหมู่บ้านพัฒนาส่งประกวดตามโครงการมากที่สุด จำนวน 54 คณะ แต่ละหน่วยงานที่เข้ามาเยี่ยมชมก็จะมีการบรรยายสรุปจากผู้นำและองค์กรผู้นำหมู่บ้าน แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะจากผู้เยี่ยมชมที่มีต่อแนวการพัฒนาของชุมชนและผลของการพัฒนาชุมชนหลากหลายแนวคิด ดังจะขอยกตัวอย่าง

"การเริ่มพัฒนาตามโครงการโครราชพัฒนาด้วยการแบ่งกลุ่มบ้าน ท้าวบ้าน
ท้าวเสาธงกลางหมู่บ้าน การสร้างประปาหมู่บ้าน ตั้งหอประชุมหมู่บ้าน
ธนาคารข้าว ท้าวายชื่อหมู่บ้าน การสร้างและตกแต่งศาลากลางหมู่บ้าน"

"การพัฒนาด้านความสะอาด ถนน การกำหนดระเบียบเรื่องการรักษา
ความสะอาด เช่น สัตว์เลี้ยงถ่ายมูลลงบนถนนให้เจ้าของทำความสะอาด

ไม่ทำจะถูปรับ ตัวละ 5 บาท เป็นต้น (จากรายงานการประชุม วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2528)"

"การศึกษาดูงานต่างหมู่บ้าน โดยคณะกรรมการหมู่บ้านและหัวหน้าคุ้มบ้าน ไปศึกษาดูงานหมู่บ้านพัฒนาที่ดีกว่าในระดับจังหวัด เมื่อกลับจากการศึกษา ดูงาน ก็ได้มีการนำมาปรับปรุงการพัฒนาของหมู่บ้านตน"(รายงานการประชุมวันที่ 4 มีนาคม 2528 และวันที่ 9 มีนาคม 2528)

หน่วยราชการมีการกำกับติดตามการปฏิบัติงานตามแผนอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง กำหนดแผนการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม เป็นขั้นตอน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"การเพาะเห็ดหูหนู...การทำคุ้มเข้าหมู่บ้าน" (รายงานการประชุม วันที่ 17 มีนาคม 2528)

เป็น Chart ติดที่ศาลากลางบ้าน แยกเป็นคุ้ม ๆ แต่ละคุ้มบ้าน จัดทำ ข้อมูลของคุ้มไว้ที่ศาลาคุ้ม...ผู้นำบ้านจัดทำข้อมูลหมู่บ้านไว้ที่ศาลากลางบ้าน" (รายงานการประชุมวันที่ 25 มีนาคม 2528)

ผลการพัฒนาของชุมชนบ้านโพธิ์แก้วและหน่วยราชการอำเภอช่วยແລ່ງเพื่อประกวด ทำให้ชุมชนบ้านโพธิ์แก้วได้รับรางวัลชนะเลิศในระดับจังหวัด หน่วยราชการได้เร่งพัฒนาเพื่อ จัดส่งประกวดในระดับเขต จากการสนับสนุนช่วยเหลือของหน่วยราชการ การเยี่ยมชม ศึกษา ดูงานของหน่วยงานคณะต่าง ๆ ทำให้ผู้นำหมู่บ้านและองค์กรผู้นำหมู่บ้านเพิ่มความมั่นใจต่อการ แสดงความคิดเห็น การลงมือปฏิบัติงานมากขึ้น การเสริมแรงจากผู้นำระดับมัธยาระดับจังหวัดด้วยการ แะแนแนวทางพัฒนา ทำให้ชาวบ้านมีกำลังใจในการทำงานพัฒนามากขึ้น

"จากการบรรยายสรุปของหมู่บ้าน ผมขอชื่นชมและยินดีกับราษฎรและคณะกรรมการหมู่บ้านที่ได้ร่วมมือร่วมใจพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเจริญจนสามารถ ชนะการประกวดหมู่บ้านในระดับเขต...ผมขอฝากแนวการพัฒนาหมู่บ้าน ในการดำเนินงานที่คณะกรรมการหมู่บ้านได้ดำเนินงานให้ต่อเนื่องและตลอดไป เพื่อความเจริญและมั่นคงของครอบครัวในหมู่บ้าน โดยเฉพาะการพัฒนาทาง ด้านรายได้ ผมขอฝากให้คณะกรรมการได้ช่วยกันหาแนวทางในการพัฒนา รายได้ของครอบครัวให้เกิดความมั่นคง รายจ่าย-รายรับของครอบครัวให้

สมดุลงและพัฒนาไปสู่การมีรายได้ที่เหลือเก็บ" (ดำรง รัตนพานิช อ้างถึง
งานเอกสารบันทึกการตรวจเยี่ยมหมู่บ้าน, 26 ตุลาคม 2528)

งานการพัฒนาหมู่บ้านตามโครงการนี้ มีคณะเจ้าหน้าที่จากระดับจังหวัดเข้าไปชักชวนการ
ตอบคำถามให้แก่คณะกรรมการหมู่บ้านและหัวหน้าหมู่บ้านเป็นระยะเวลา 2 วัน (จากเอกสารการ
ประชุมกรรมการหมู่บ้าน, 22 เมษายน 2528) ชาวบ้านในหมู่บ้านช่วยกันรณรงค์เรื่องการทำความสะอาด
สะอาดอย่างต่อเนื่อง รดยแบ่งความรับผิดชอบ คือให้นักเรียนซึ่งมีบ้านอยู่ในชุมชนและผู้อาวุโสใน
หมู่บ้านช่วยกันทำความสะอาด จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านและผู้นำหมู่บ้านได้เล่าถึงการพัฒนาตรงกัน
กล่าวคือ ให้นักเรียนตั้งแต่เข้ามิดประมาณ 5 นาฬิกา กวาดบริเวณบ้านและใกล้เคียงก่อนที่จะไป
โรงเรียน ผู้อาวุโสให้นำกวาดถนนตอนครึ่งวันเช้า รดยทางคณะกรรมการหมู่บ้านได้จัดสรรเงิน
สงเคราะห์คนชราที่ประชาสงเคราะห์จังหวัดจัดให้กับผู้อาวุโสผ่านทางผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำหมู่บ้านจึงได้
นำมาบริหารเพื่อให้เกิดผลงานในหมู่บ้าน ดังนั้นเรื่องการรณรงค์เพื่อความสะดวกภายในหมู่บ้าน
จึงเป็นกิจกรรมที่มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อยอาทิตย์ละ 1-2 ครั้ง (รายงานการประชุม
29 เมษายน 2529)

ผลการพัฒนาหมู่บ้านโพธิ์แก้วได้รับรางวัลชนะเลิศในระดับเขต (จังหวัดนครราชสีมา
ตั้งอยู่ในเขตที่ 3 มีจังหวัด นครราชสีมา มหาสารคาม บุรีรัมย์ ร้อยเอ็ด สุรินทร์และชัยภูมิ) ยิ่ง
ทำให้หมู่บ้านโพธิ์แก้วได้รับการสนับสนุนส่งเสริมด้านงบประมาณเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านทุกด้าน
สังเกตได้จากคำกล่าว "ไม่ว่าจะขออะไรไป ได้ทั้งนี้ ไม่เคยไม่ได้"

การเผยแพร่ผลการพัฒนาของหมู่บ้านโพธิ์แก้วเป็นไปในลักษณะของการเป็นสถานที่ทำ
หน่วยงาน คณะต่าง ๆ เข้ามาศึกษาดูงาน หลังจากได้รับรางวัลชนะเลิศการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อ
การประกวดตามโครงการโครงการพัฒนา ระดับเขตในช่วงเดือนพฤษภาคม 2528 ถึงสิ้นสุด พ.ศ.
2534 (ประมาณ 7 ปี) มีคณะต่าง ๆ เข้ามาศึกษาดูงานจำนวน 167 คณะ แต่ละคณะที่มาเยี่ยมชม
ต่างก็แสดงความชื่นชมยินดี แสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะและประโยชน์ที่จะได้นำไปพัฒนาตาม
แบบอย่างต่อไป

โดยสรุปแล้ว การพัฒนาชุมชนหมู่บ้านโพธิ์แก้วตามโครงการโครงการพัฒนา เริ่มต้นการ
พัฒนาของหมู่บ้าน ประกอบกับผู้นำหมู่บ้านก็เป็นคนที่เข้ามาดำรงตำแหน่งใหม่ ชาวบ้านมีความรัก
ความศรัทธาเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เมื่อลงมือปฏิบัติงาน โดยมีข้าราชการฝ่ายปกครองระดับสูงเข้า

ความสนใจ คอยให้แนวทางการจัดกระทำ มีรางวัลเป็นสิ่งจูงใจให้เกิดการปฏิบัติงาน เมื่อทำงานไปได้ระยะหนึ่งเริ่มมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก มีกลุ่มคนและหน่วยงานต่าง ๆ มาศึกษาดูงานเป็นจำนวนมาก ยิ่งเป็นแรงกระตุ้นให้ชาวบ้านร่วมมือร่วมใจกันทำงานมากขึ้น

3.2.2 การพัฒนาหมู่บ้านตามโครงการกองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติ (กนช.)

โครงการกองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติ (กนช.) เป็นโครงการของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน กองทัพบก หมายถึงโครงการที่ผืนปกกำลังทหารกองทุนและทหารกองเกินให้รวมกลุ่มเป็นพลังอันเดียวกัน สามารถเป็นแกนนำและร่วมบริหารกิจกรรมของชุมชนท้องถิ่นตามนโยบายของรัฐบาลในการเสริมสร้างความมั่นคงของชาติเพื่อพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยาและการทหาร (ศูนย์ประสานงานทหารกองทุนแห่งชาติ, 2535) คณะรัฐมนตรีอนุมัติโครงการเมื่อปี พ.ศ. 2525 ลักษณะของโครงการแบบเปิดเสรี คือ การดำเนินการพร้อมกันทุกด้านที่กล่าวถึงข้างต้น เริ่มเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาหมู่บ้านโพธิ์แก้วหลังจากหมู่บ้านโพธิ์แก้วได้รับรางวัลชนะเลิศการพัฒนาระดับเขตตามโครงการพระราชพัฒนาในปี 2528แล้ว โครงการได้รับการชักนำโดยนายอำเภอห้วยแถลง เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานทหารกองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติ (ศ.กนช.) เข้ามาตรวจเยี่ยมพบปะเพื่อดูความพร้อมเพรียงของชาวบ้านในวันที่ 30 มกราคม 2529 หลังจากนั้นก็เข้ามาจัดอบรมชาวบ้านตามหลักสูตร 5 วัน ๆ ละ 7 ชั่วโมง อบรมรุ่นหนึ่งประมาณ 100-200 คน เมื่อชาวบ้านได้รับการอบรมตามโครงการ กนช. แล้ว มีฐานะเป็นสมาชิก กนช. เป็นหมู่บ้าน กนช. มีสิทธิ์ได้รับความสนับสนุนช่วยเหลือจาก ศ.กนช. ทุกด้าน ตั้งแต่หมู่บ้านโพธิ์แก้วได้รับการพิจารณาคัดเลือกเข้าอบรมเป็นหมู่บ้าน กนช. มีจำนวนสมาชิกประมาณ 200 คน องค์กรกองทุนประจำหมู่บ้านโดยผู้บังคับกองหนุนหมู่บ้าน (ผบ.บ.) ได้เขียนโครงการของงบประมาณสนับสนุนในด้านต่าง ๆ จากค่ายอาสา ซึ่งได้แก่ วัสดุสำหรับเลี้ยง 40 ตัว วัสดุสำหรับการทำนา ได้รับมาเป็นเงินทุนจำนวน 70,000 บาท เครื่องสูบน้ำ เครื่องพ่นยาจำนวน 4 เครื่อง ห้องเลี้ยงไหม 15 ห้อง ฉางข้าวทำด้วยปูน ขนาดเก็บข้าวได้ 50 เกวียน เป็นต้น

การพัฒนาตามโครงการ กนช. มีการประกวดเช่นเดียวกับโครงการพระราชพัฒนา การประกวดหมู่บ้าน กนช. มี 3 ประเภท คือ ประเภทกิจกรรมรวม เป็นผลงานของหมู่บ้านสมาชิก กนช. ที่สามารถดำเนินการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าเต็มรูปแบบทั้ง 4 สาขา คือ การเมือง

เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยาและการทหาร ประเภทกิจกรรมเดี่ยว เป็นผลงานของหมู่บ้านสมาชิก กนช. ที่สามารถพัฒนาให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ กิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งใน 4 สาขา และประเภทสมาชิก กนช. ดีเด่น ซึ่งหมายถึง ตัวสมาชิก กนช. ที่มีคุณภาพดีเด่น เช่น เป็นผู้ที่มีความประพฤติดี เสียสละ ยุติธรรม อุทิศเวลาให้กับโครงการ มีคุณสมบัติเป็นผู้นำมวลชน และเป็นแกนนำในการพัฒนาคน จนได้รับความเคารพนับถือจากเพื่อนสมาชิก กนช. ในชุมชนนั้น ระดับการประกวดมี 3 ระดับ คือ ระดับจังหวัด ระดับภาคและระดับประเทศ (ศ. กนช., 2535)

ผลการพัฒนาหมู่บ้านของสมาชิก กนช. เพื่อการประกวดได้รับรางวัลในระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับจังหวัด ระดับภาค เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความสำเร็จของการพัฒนาตามโครงการของรัฐ ไปได้เป็นอย่างดี เมื่อพิจารณาร่วมกับความคิดเห็นของคณะหรือหน่วยงานที่มาศึกษาดูงานแล้ว ยังเป็นการยืนยันถึงความสามารถในการพัฒนาของชุมชนหมู่บ้านโพธิ์แก้วและชาวบ้านโพธิ์แก้วได้ชัดเจนขึ้น ดังตัวอย่างความสำเร็จ ชื่นชมยินดีของผู้มาเยือนซึ่งได้บันทึกไว้เป็นหลักฐานในเอกสารการตรวจเยี่ยมหมู่บ้านพอสังเขป ดังต่อไปนี้

1. หน่วยงานของทหารเข้าไปใช้สถานที่สำหรับการฝึกอบรมตามโครงการ กนช. ไปฝึกอบรม ศึกษาดูงานและการจัดกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ ดูการปลูกสร้างบ้านในราคาถูกโดยใช้คอนกรีตอัดแรง

"ท่านกำนันซึ่งเป็นคนหลักสามารถที่จะนำลูกบ้านพัฒนาไปสู่จุดหมายที่ต้องการ ไปได้ เพราะเชื่อในสมาชิกมาก ตามผลงานที่ทำมา เช่น ปรับปรุงศาลาประชาชิปไตยได้สวยงามและอื่น ๆ " (ทองอยู่ กิ่งบรู, 20 เมษายน 2532)

"ประทับใจในการดำเนินการโครงการ กนช. ของบ้านโพธิ์แก้ว และความพร้อมเพรียงและความร่วมมือร่วมใจของสมาชิก กนช. เป็นอย่างมาก... ขอให้ร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาตนเองและท้องถิ่นต่อไปอย่างต่อเนื่องตามนโยบายของ กนช. เพื่อความเจริญและมั่นคงของชาติสืบไป"

(สุวรัตน์ ชาวสาาลี, 14 สิงหาคม 2532)

2. คณะกรรมการตรวจเยี่ยมและให้คะแนนการประกวดหมู่บ้าน กนช. ปี 2533 บ้านโพธิ์แก้ว ให้ความคิดเห็นต่อการพัฒนาหมู่บ้าน

"ได้รับทราบข้อมูลของหมู่บ้านและกิจกรรมการพัฒนาด้านต่าง ๆ ที่สมาชิก

กนข. ร่วมกันพัฒนาทั้งในด้าน การส่งเสริมอาชีพ และด้านสุขภาพ ซึ่งมี ความเจริญก้าวหน้ามาก ทากให้สมาชิก กนข. และราษฎรบ้านโพธิ์แก้วมีรายได้ เพิ่มขึ้น สมควรเป็นตัวอย่างแก่หมู่บ้านอื่น ๆ ..." (สุวรรณันท์ ชาวสาส์, 2533)

3. ในช่วงที่ชุมชนหมู่บ้านโพธิ์แก้วได้รับการพัฒนาตามโครงการโครงการพัฒนาและ โครงการกองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติ (กนข.) และได้รับรางวัลการประกวดว่าเป็นหมู่บ้าน พัฒนาดีเด่นในแต่ละระดับนั้น นอกจากจะมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาศึกษาดูงาน เยี่ยมชมกิจกรรม การพัฒนาของหมู่บ้าน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์แล้ว ยังมีหน่วยงานเข้ามาศึกษาวิจัย ตามโครงการวิจัยการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท เข้ามาปฏิบัติกรานหมู่บ้าน เพื่อแสวงหา รูปแบบการพึ่งตนเอง ค้นหารูปแบบที่ชัดเจนตามโครงการทางคณะผู้วิจัยได้ขอคนของหมู่บ้านไป เสวนา เล่าเรื่องการพัฒนาที่คณะผู้วิจัยได้ฟังว่าชาวบ้านคิดและพัฒนาหมู่บ้านอย่างไร ทาอะไร ติบ้าง มีอะไรดี มีอะไรขาด 5 หัวข้อ คือ จิตใจ สังคม ทรัพยากร เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี โดยขอให้ชาวบ้านโพธิ์แก้วช่วยเป็นนักวิจัยให้กับคณะผู้วิจัยจากหน่วยงานเพื่อหมู่บ้านโพธิ์แก้วและ เพื่อประเทศไทย (สันศักดิ์ โรจนสุนทรและคณะ, 12-13 พฤศจิกายน 2531) ต่อมา นายเฉลิมชัย หอนาคและคณะ ได้มาจัดประชุมการเสวนาโครงการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบทในชุมชน (19 กรกฎาคม 2532) ซึ่งเป็นงานวิจัยระหว่างนักวิจัย ชาวบ้านกับนักวิชาการ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น วิเคราะห์เหตุการณ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งตนเองของหมู่บ้าน โพธิ์แก้ว โดยได้พิจารณาตาม TERMS และเป็นการวิเคราะห์ต่อเนื่องตามกระบวนการที่เริ่มต้น ตั้งแต่ พ.ศ. 2531 เจ้าหน้าที่จากสถาบันวิชาการและนักวิจัยชาวบ้านได้ร่วมกันปรึกษาหารือตาม รูปแบบการเสวนาได้ผลเป็นอย่างดี โดยได้รับความร่วมมือจากกานันและคณะกรรมการ ชาวบ้าน ในเอกสารบันทึกการประชุมสรุปประเด็นการเสวนาได้คือ ชาวบ้านได้แก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ ด้วยตนเองมาตลอด แต่ต้องการคงไว้ซึ่งอาชีพหลัก คือการทำนา ทรัพยากรที่มีปัญหาและกำลัง แก้ไข ทั้งนี้เพื่อการเกษตรและน้ำประปาหมู่บ้าน เทคโนโลยีใหม่เข้ามาสู่หมู่บ้าน 2 เรื่อง คือ เทคโนโลยีอิฐบล็อกบ้านและเทคโนโลยีการทอผ้าด้วยจักรอุตสาหกรรม ทั้ง 2 อย่างมีผลดี นอกจากนั้น ชาวบ้านยังมีขีดความสามารถด้านการซ่อมรถไถเดินตามที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก ด้านจิตใจมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยอาศัยกระบวนการทางศาลา ซึ่งได้ผลประมาณ ร้อยละ 99 สังคมมีความร่วมมือพร้อมเพรียง ไม่มีคนเกียจคร้าน ใ้มาก การทำงานเน้นเรื่องข้อมูลจาก

ภายนอก "ผมในฐานะผู้จัดการโครงการรู้สึกชื่นชมและขอบคุณผู้เข้าร่วมเสวนาครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง และเห็นว่าผลจากเวทีนี้ก็จะช่วยขยายไปสู่หมู่บ้านอื่นต่อไป" (เฉลิมชัย หนองาค, 2532)

ชุมชนหมู่บ้านโพธิ์แก้วยังคงเป็นสนามสำหรับการพัฒนาชนบทภาคปฏิบัติสำหรับนิสิต นักศึกษาระดับสูงได้ศึกษาดูงานการพัฒนา เช่น รองศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง อาจารย์วิชัย รูปชาติ ำด้นำคณะนักศึกษาจากสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ โครงการบัณฑิตศึกษาพัฒนาสังคม ซึ่งกำลังเรียนวิชาบริหารโครงการมาศึกษาดูงานการดำเนินงานโครงการอบรมและสาธิตการผลิตและใช้อิฐดินซีเมนต์ซึ่งเป็นกิจกรรมตามโครงการอีสานเขียว พ.ศ. 2531 รองผู้ว่าการประสานภูมิภาคได้พาคณะนักศึกษابริญญา เอกสาขาพัฒนบริหารศาสตร์ และ นักศึกษابริญญาโท สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มาเยี่ยมชมหมู่บ้านโพธิ์แก้ว ได้กล่าวถึงความ รู้สึก "รู้สึกชื่นชมและประทับใจงานความรู้ความสามารถและภูมิปัญญาของชาวบ้านที่ช่วยกันพัฒนา หมู่บ้านได้เป็นอย่างดีเยี่ยม"

3.3 ปัจจัยที่ส่งผลให้หมู่บ้านโพธิ์แก้วประสบความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้าน ตามโครงการของรัฐ

หมู่บ้านโพธิ์แก้วเป็นหมู่บ้านพัฒนาตามโครงการของรัฐอย่างน้อย 2 โครงการ คือ โครงการโครงการพัฒนา และโครงการกองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติ (กนช.) ทั้ง 2 โครงการ มีแผนงานการสนับสนุนด้านงบประมาณ การควบคุม ติดตามกำกับของหน่วยงานราชการ เพื่อการ ประกวดอย่างใกล้ชิด เข้มงวด เข้มแข็ง ต่อเนื่องคล้ายคลึงกัน โครงการโครงการพัฒนาเข้ามาสู่ หมู่บ้านก่อนในพ.ศ. 2527-2529 ต่อมาโครงการ กนช. จึงเข้ามาในหมู่บ้าน ประมาณ พ.ศ. 2530-2534 เป็นการชักนำโครงการของรัฐเข้าสู่หมู่บ้านโดยข้าราชการและนักการเมือง การพัฒนาหมู่บ้านโพธิ์แก้วตามโครงการโครงการพัฒนาประสบความสำเร็จสามารถขณะ การประกวดในระดับจังหวัดและในระดับเขตได้ และการพัฒนาหมู่บ้านตามโครงการกองทุน เพื่อความมั่นคงของชาติ (กนช.) ขณะการประกวดระดับจังหวัดและระดับภาค เมื่อศึกษาวิเคราะห์ ถึงปัจจัยหลักสำคัญที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประสบความสำเร็จได้นั้น มีปัจจัยสำคัญดังต่อไปนี้

3.3.1 ลักษณะเด่นของโครงการโครงการพัฒนา โครงการโครงการพัฒนาเป็น โครงการพัฒนาชนบทแบบผสมผสานระหว่างภาครัฐและความต้องการของประชาชนในพื้นที่เริ่ม

คานินงานโครงการประมาณ พ.ศ. 2527 โดยรองผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา กำหนด เป้าหมายการพัฒนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านที่อยู่ในระดับ "พออยู่ พอกิน" ตามความ จำเป็นขั้นพื้นฐาน(จปฐ.) เป็นวิธีการพัฒนา ยึดปรัชญาการพัฒนาที่ว่า "เราจะไม่ทับลาแก่ราษฎร แต่เราจะบอกวิธีการจับปลากับราษฎร(โสว พรามณี, 2531) หลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ คนก็คือ การทำให้ประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องราวที่จะทำให้เขาเห็นปัญหาของ เขาเอง แก้ปัญหาด้วยตนเอง ตลอดจนสามารถปรับปรุงสิ่งที่รัฐจัดสรรให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และสังคมที่ตนมีส่วนร่วมอยู่ที่ดีขึ้น โครงการ กนช. ซึ่งเป็นโครงการของรัฐโครงการที่ 2 ที่เป็น โครงการแม่แบบการพัฒนาในชุมชนหมู่บ้าน รับผิดชอบโครงการโดยกองอำนวยการรักษาความ มั่นคงภายใน กองทัพบก เพื่อรวมกลุ่มพลังมวลชนตามแนวทางประชาธิปไตย เพื่อเสริมสร้างความ มั่นคงของชาติในทุก ๆ ด้าน โดยกำหนดให้ชุมชนระดับหมู่บ้านเป็นหลัก การดำเนินงานมีงบประมาณ สนับสนุนสูง ทำให้ชุมชนหมู่บ้านได้รับสิ่งสาธารณูปโภคเป็นเครื่องส่อแจ้งให้ชาวบ้านลงแรงปฏิบัติงาน เพื่อหวังสิ่งตอบแทน เพื่อแก้ปัญหาการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตประจำวันของชาวบ้านเอง เป็นการทางานที่มีสิ่งแลกเปลี่ยนที่มองเห็น เป็นรูปธรรมชัดเจน

3.3.2 การติดตามกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด จริงจังและต่อเนื่องของหน่วยราชการ ในลักษณะของการกำหนดแผนงาน ขั้นตอนวิธีการของการพัฒนา การชี้แนะ ชี้นำ สนับสนุนงบประมาณ สิ่งสาธารณูปโภค ให้ความรู้ แนวทางการปฏิบัติงาน และยังเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการกระทำใน ลักษณะต่าง ๆ ให้กับชาวบ้านของเจ้าหน้าที่ 4 กระทรวงหลัก โดยมีชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจในการ ปฏิบัติงาน

3.3.3 ผู้นำหมู่บ้านมีความเข้มแข็ง มีความขยัน อดทน ซื่อสัตย์ ชาวบ้านมี ความรักมีความศรัทธาในตัวผู้นำ เมื่อได้รับความสิ่งให้ทำอะไร ชาวบ้านก็ลงมือกระทำอย่างไม่ เกีย่งงอน หรือหลีกเลี่ยงผลงาน จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านและผู้ที่เกี่ยวข้องถึงทัศนคติที่มีต่อ ผู้นำหมู่บ้านพร้อมแล้ว จากการสอบถาม สัมภาษณ์กลุ่มบุคคลผู้นำข้อมูลหลักในชุมชนเกี่ยวกับความ คิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติงานของผู้นำชุมชนในช่วงของการพัฒนาหมู่บ้าน และปัจจุบันดำรงตำแหน่ง กำนันประธานสภาตำบลพร้อมแล้ว บุคคลกลุ่มนี้เป็นผู้ที่ใกล้ชิดและร่วมปฏิบัติงานกับผู้นำชุมชนและยัง เคยเป็นกรรมการหมู่บ้าน องค์กรของชุมชน ทุกคนได้กล่าวถึงความคิดเห็นที่มีต่อผู้นำของชุมชน ดังต่อไปนี้

"ก้านเป็นคนดี เสียสละ ทำงานเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม
ดูได้จากตัวก้านเองนั้นไม่ทานาเลย ว่าจ้างให้ลูกจ้างไปทานา ทบาท
ที่มีต่อญาติพี่น้องก็ดี ไม่มีบกพร่อง ทานือเสียงให้กับตระกูลเป็นอย่างดี
มาก ในเรื่องความไม่ดีขึ้นไม่เห็นมีอะไรที่ไม่ดี"

"งานส่วนที่ดีมากคือเป็นคนขยัน นิสัยซื่อตรง พูดจริง ทาจริง ทาก่อน ไม่ดื่มเหล้า
ไม่สูบบุหรี่ เป็นบุคคลที่น่านับถือ ช่วยส่วนรวมทำงานหน้าตาลอดมา ในลักษณะที่
เป็นจุดด้อยของการบริหารงานคือ การบริหารงานบางเรื่องไม่เป็นระบบ ทากที่
ไม่เกิดความเจริญก้าวหน้าต่อการทำงาน เมื่อกรรมการไม่เข้าใจก็ไม่สามารถ
ให้คำแนะนำต่อการพัฒนางานได้"

"ก้านเองก็เน้นเรื่องการทำความสะอาด การทำงานตามโครงการ กนช. นั้น
เพิ่งมาเริ่มทีหลัง การแข่งขันกันก่อให้เกิดการพัฒนา ขึ้นเดิน เพราะต้องระวัง
เรื่องที่ดินบ้านอื่นมาดูบ้านตนเอง หากบ้านสกปรกก็จะอายคนอื่น หากสกปรก
มอมแมมแล้วมันเสียหน้า การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การทำงานสำเร็จดูสง
ชาวบ้านยึดประเพณีของอีสานในเรื่องความเชื่อที่มีต่อผู้นำ ก้านนั้นแนะนำ
ชาวบ้านดี ทางานเองด้วย เมื่อชาวบ้านเห็นก็ทำตาม ชาวบ้านร้อยละ 98
เชื่อมั่นและศรัทธาในตัวก้าน ครอบครัวก็เป็นครอบครัวที่ดี น่านับถือ ตัวผู้นำ
มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่แตะต้องของที่ไม่ดี ในสิ่งที่ไม่ดีขึ้น ตนเองไม่รู้ไม่ขอตอบ"

"บุคลิกที่ดีของก้าน ผู้นำของหมู่บ้านเป็นผู้ที่มีบุคลิกดี ไม่อวดภูมิ ไม่ทะเยอ
ทะยาน ไม่โรภมาก กอบกรกข ไม่งก เป็นก้านที่จนที่สุด เป็นก้านที่นักพัฒนา
ทั้ง ๆ ที่มีความรู้เพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความขยันเป็นเลิศ ไม่อยู่เฉย ๆ
ออกเยี่ยมเยียนชาวบ้านเป็นประจำ มีสุขภาพอนามัยดี ไม่มีโรคเบียดเบียน
งานส่วนที่ดีอยู่นั้น ยังมีบางสิ่งบางอย่างที่ไม่สามารถเข้าถึงประชาชนในหมู่บ้าน
และในตำบลได้ ซึ่งก็เป็น เรื่องธรรมดา"

"การทำงานของชาวบ้านภายใต้การนำของผู้นำหมู่บ้านทุกคนทำงานตลอด
ทั้งเดือน ในฐานะที่ตนเองรับราชการครูก็จะช่วยในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์
โดยมาร่วมกับชาวบ้านพัฒนา แนวทางการพัฒนา แบบเอาจริงเอาจัง

ถ้าไม่เสร็จก็ไม่หยุดการทำงาน บล็อกไว้กินได้ ในเรื่องของสิ่งก่อสร้างก็สร้าง ศาลาประจำคุ้ม ตั้งชื่อคุ้มบ้านทั้งหมด เขียนป้ายพูดได้ มีการประชุมที่ศาลา ประชาธิปไตย ภายในคุ้มบ้านของแต่ละคุ้มจัดการเรื่องความสะอาดเพื่อการ ประกวดของคุ้มบ้านด้วย จัดบริเวณคุ้มมาให้สวยงาม"

"ในส่วนที่เป็นจุดเด่นนั้นก็คือ กำนันเป็นที่รักของชาวบ้าน ชาวบ้านนับถือและ สรัทธาการทำงาน มีความเป็นอาวุธและเป็นเครือญาติกัน การพัฒนาหมู่บ้าน ที่ผ่านมาก็เป็นส่วนที่สนใจการพัฒนา เอาใจใส่ เข้าไปร่วมลงมือทำงานด้วย เป็นการนำทั้งการกระทำและความคิด มาให้การสนับสนุนการปฏิบัติงานของ ชาวบ้าน เป็นคนที่ไม่ฝักใฝ่ในอบายมุขทุกประเภท ไม่สูบบุหรี่ ไม่กินเหล้า มีความรู้ในเรื่องพิธีกรรมทางศาสนามาก พิธีกรรมพื้นบ้าน เช่น เรื่องการ เป่า การเสก เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้กับผู้เจ็บไข้ได้ป่วย ชักน้มาให้ชาวบ้าน : เข้าวัดเพื่อประพฤติปฏิบัติตนตามแนวทางพุทธศาสนาและสามารถเป็นตัวอย่าง ที่ดีในเรื่องการประกอบอาชีพ การสร้างฐานะทางอาชีพให้กับชาวบ้านได้ ในเรื่องจุดด้อยนั้น พยายามคิดว่ามีอะไรบ้าง แต่ก็เหมือนว่ามีน้อยมาก อาจมี อยู่บ้างว่าการที่ประกอบอาชีพส่วนตัว ทำให้การทำงานเพื่อส่วนรวมน้อยลง แต่ก็ไม่เป็นผลเสียมากนัก และดูว่าไม่คอยฟังเสียง หรือไม่คอยฟังเหตุผล ของผู้ร่วมงานนัก ซึ่งมีเฉพาะบางกรณีเท่านั้น"

จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน หมู่บ้านโพธิ์แก้ว ศึกษาย้อนหลังถึงสภาพการพัฒนา วิธีการที่พัฒนาและปัจจัยที่ก่อให้เกิดการพัฒนา ที่ผ่านมานั้นสิ่งที่พบก็คือ ผู้นำชุมชนและองค์กรของหมู่บ้านเป็นผู้ที่มีบทบาทสูงในการนำพาให้เกิด การพัฒนา เมื่อบวกกับการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนของทางราชการ การเป็นพี่เลี้ยงที่หวัง ผลของการปฏิบัติงานจากชาวบ้านเพื่อให้ได้รับรางวัลตามโครงการด้วยการแนะนำ ซึ่งช่องทาง แนวทางในการทำงานให้กับชุมชนทำให้เกิดประสิทธิผลของการพัฒนา จากการสัมภาษณ์และ สอบถามชาวบ้านถึงเหตุการณ์และแนวปฏิบัติของกำนันที่เป็นผู้นำหมู่บ้านในช่วงนั้น และยังคงดำรง ตำแหน่งเป็นประธานสภาตำบลมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้ผู้วิจัยต้องสรุปสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้านซึ่งเป็น ผู้ร่วมงานของกำนันโดยตรง โดยวิธีการสรุปตัวอย่างแบบง่าย ได้ผู้นำหมู่บ้าน 3 หมู่บ้าน คิดเป็น

ร้อยละ 37.50 บุคคลทั้ง 3 คนนี้เป็นผู้นำหมู่บ้าน ทำงานร่วมกับกำนันเคยรู้จักกันมานานได้แสดงความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาหมู่บ้านและลักษณะนิสัยการทำงานของผู้ชุมชนและผู้นำสถาบันลพบุรีแก้ว ดังจะกล่าวถึงต่อไปนี้

"กำนันในฐานะเป็นผู้นำการพัฒนาหมู่บ้านตามโครงการพระราชพัฒนานั้นมีวิธีการทำงาน คือ การแบ่งออกเป็นคุ้มบ้าน แต่ละคุ้มบ้านมีหัวหน้าและคณะกรรมการของคุ้มบ้าน เป็นการกระจายงานให้ท่านำงานการทำงาน แล้วยังมีการแข่งขันกันพัฒนาของแต่ละคุ้มบ้านอีก การจัดสร้างศาลาคุ้มเพื่อเป็นสถานที่รวบรวมข้อมูลของคุ้มบ้าน ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการแต่งตั้งหัวหน้าคุ้มบ้านที่เป็นฝ่ายหญิงสังเกตว่าฝ่ายหญิงนี้เมื่อทำงานแล้วท้อใจจึง มีองค์กรต่าง ๆ มาช่วย ทางอำเภอเข้ามาช่วยมาก คณะครูในชุมชนเป็นคนเขียนข้อมูล ผลจึงออกมาดี ทราบผลการพัฒนาทางหอกระจายข่าว ในช่วงที่เป็นผู้ช่วยผู้นำหมู่บ้านนั้นต้องทำงานก่อนชาวบ้านต้องเสียสละ รวมทั้งต้องพยายามทำให้ชาวบ้านพร้อมใจกัน ผู้นำชุมชนในช่วงของการพัฒนานั้นทำงานแข่งมาก เก่งและขยัน เมื่อประกาศการทำงานให้ชาวบ้านรู้แล้วลงมือกระทำทันที ความร่วมมือทั้งบ้าน วัด และโรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แม้แตกแยกส่วนมากงานที่เกิดจากริเริ่มของกำนันนั้นไม่มี มีแต่การแนะนำของทางราชการฝ่ายอำเภอ และหน่วยงานโครงการกองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติเข้ามาสนับสนุน หน่วยงานเอกชนไม่มีเข้ามาในหมู่บ้านเลย ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา คือ องค์กรชาวบ้าน ชาวบ้านที่เป็นกลุ่มผู้นำทำงานมาก ทางราชการก็ให้ความร่วมมือดี ในชุมชนหมู่บ้านลพบุรีแก้วก่อนที่พัฒนาตามโครงการพระราชพัฒนานั้นมีกลุ่มองค์กรอยู่ก่อนแล้ว เช่น กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเยาวชน เมื่อทางราชการเข้ามาจึงทำให้การพัฒนาของกลุ่มองค์กรมีความเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น จุดเด่นในการทำงานของกำนันคือการวางตัวเป็นกลาง การจัดลำดับการพัฒนาให้แต่ละหมู่บ้าน เป็นไปตามลำดับความจำเป็น เช่น มีหมู่บ้านยากจนขาดแคลนแหล่งน้ำก็เอาโครงการไปลงช่วยเหลือหมู่บ้านลำหลังก่อน เรื่องจุดอ่อนหรือจุดด้อยของผู้ชุมชนนั้น ในความคิดเห็นแล้วคือการที่เป็นผู้ไม่มีอิทธิพล การสร้างความขัดแย้งระหว่างหมู่บ้านที่ 1 บ้านลพบุรีแก้วกับหมู่บ้านอื่น ๆ

ในตำบลเดียวกันไม่มี จะมีก็แต่ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนหมู่บ้านโพธิ์แก้ว เป็นความขัดแย้งภายในหมู่บ้านด้วยกันเอง การบริหารงานในรูปของสภาตำบล จะไปได้สวยมาก ทุกเรื่องตกลงได้ในที่ประชุมสภา ตนเองไม่เคยได้ยินเรื่องของหมู่บ้านที่ฟังตนเอง สำหรับหมู่บ้านโพธิ์แก้วนั้น ไม่น่าจะฟังตนเองได้ เพราะเป็นการช่วยเหลือจากทางราชการทั้งนั้น"

"ก้านั้นนั้นเป็นคนที่ไม่มีอิทธิพลเลย ไม่สามารถบังคับคนอื่นได้ เป็นคนที่พูดง่าย ตรงไปตรงมา ให้คำปรึกษาดี ในเวลาประชุมสภาตำบลก็วางตัวเป็นกลาง การนำโครงการให้แต่ละหมู่บ้านนั้นก็คำนึงถึงความจำเป็นมากน้อยแค่ไหน เป็นหลัก มีความยุติธรรม ส่วนที่ด้อยนั้นมองไม่เห็นเลย ในฐานะที่ตนเองเป็นผู้หมู่บ้านหมู่หนึ่งตำบลโพธิ์แก้วมองภาพการร่วมแรงร่วมใจของคนบ้านโพธิ์แก้ว ในการช่วยกันทำงานแล้วมีความพร้อมเพรียงกันดีมาก ฐานะของคนในหมู่บ้าน ก็พออยู่ พอกิน ไม่ได้อยู่บ้างก็ตรงที่มีการเล่นการพนันบ้าง ๆ บ้าน รอบบ้าน มีพวกกินเหล้ามาก ไม่ทำงาน งบประมาณการพัฒนาต่าง ๆ ส่วนมากลงที่หมู่บ้านโพธิ์แก้ว เดียวนี้มีการหมุนเวียนกันมากขึ้น สิ่งที่ตนเองในฐานะของผู้นำหมู่บ้านคนใหม่ที่มาบทยเรียนจากการประสบความสำเร็จของการทำงาน ของก้านั้น ซึ่งเป็นผู้นำดีเด่นในระดับต่าง ๆ ที่ผ่านมานั้น ตนเองอยากจะทำตามรอยตามในเรื่องของแนวทางการพัฒนาหมู่บ้าน ทำอย่างไรถึงจะได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน ทั้งนี้ก็ดำปรึกษาที่คณะกรรมการของหมู่บ้านด้วย ตนเองพยายามทำตามอยู่ จะประสบผลสำเร็จหรือไม่คงต้องดูกันต่อไปผู้นำของหมู่บ้านโพธิ์แก้ว และเป็นประธานสภาตำบลโพธิ์แก้วที่ตนเองสังกัดอยู่นั้น"

"ส่วนที่เป็นจุดเด่นของการทำงานมุ่งเน้นการประกวดหมู่บ้าน สามารถชักนำโครงการต่าง ๆ เข้ามารับหมู่บ้านได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นเพราะมีความสามารถในการประสานงาน และติดต่อกับหน่วยงานต่าง ๆ ได้ดี ในการทำงานจะไม่เคยว่าใครเลย วางตัวเป็นกลางตลอดมา หากในเรื่องของจุดอ่อน หรือจุดด้อยของการปฏิบัติงานนั้น ตั้งแต่ตนทำงานด้วยมายังไม่เคยพบข้อบกพร่องของการทำงานของผู้นำคนนี้เลย"

3.3.4 ชาวบ้านโพธิ์แก้วมีความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนา เห็นประโยชน์ของการพัฒนา ทุกคนรู้หน้าที่ของตนเองว่ามีบทบาทใดบ้างในการพัฒนาหมู่บ้าน ระบบการบริหารหมู่บ้านที่แบ่งเป็นคุ้มบ้าน มีกรรมการคุ้มแบ่งหน้าที่ของผู้นำหมู่บ้านและกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ มีการทำงานที่ประสานงานกันอย่างดี ทั้งชาวบ้าน คณะครู นักเรียน ท้าให้ เกิดผลที่ดีและเป็นรูปธรรม ทั้งนี้วิเคราะห์ได้จากคำสัมภาษณ์ของชาวบ้าน กล่าวคือ

"ให้ครูทำงานพัฒนาโดยการพานักเรียนที่อยู่ทุกคุ้มบ้าน ท้าความสะอาดก่อนไปโรงเรียน ครูท้าหน้าที่ประกาศและเดินควบคุม ก้ากับการทำงานของนักเรียน คุ้มบ้านหนึ่งจะมีนักเรียนอยู่ 3-4 คน"

"มีการทำงานตามระบบดีมาก โดยเฉพาะผู้ใหญ่เป็นผู้นำที่ดี ตลอดจนอาจารย์ใหญ่โรงเรียนประสานงานกันได้อย่างดี กลุ่มแม่บ้านรวมตัวกันได้ดีมาก มีการจัดตั้งสหกรณ์เพื่อจำหน่าย ท้ารายได้และการเงินหมุนเวียนอยู่ในหมู่บ้าน มีผลก้าไรกลับคืนสู่สมาชิก กลุ่มเกษตรกร มีการจัดระบบการบริหารงานเช่นกัน สามารถนำผู้มาท้าประโยชน์หมุนเวียนผลก้าไรกลับคืนมาเป็นของสมาชิก ฯลฯ"

"ตอนประกวดหมู่บ้าน ชาวบ้าน ครู อาจารย์ช่วยกันท้าตลอด หลักจวน (รั้วเสาไม้) ท้าเป็นรั้วห่างกัน 1 เมตร เพื่อปลูกพืชกินได้ เช่น ผักต้าสิ่ง กระถิน บนถนนจะสะอาด ไม้มีจี้้ว จี้ควายเลย การพัฒนาตามแนว จปฐ. ที่ชาวบ้านท่องจนขึ้นใจ คนที่ให้ท่องคือ ศึกษาธิการ ครู คณะกรรมการไปดูบนบ้านทุกหลังคาเรือน โดยมีก้ากัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรก้ากันเป็นคนพาไป"

"ครูที่โรงเรียนมาดู มาตรวจ มาต้าให้ท้าใหม่ น้าักเรียนมาปิดกวาดถนนก่อนไปโรงเรียนทั้งครูน้อยและครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ไปช่วยหนองไผ่ ประกวดหมู่บ้านเหมือนกัน พอย้ายมาหมู่บ้านโพธิ์แก้วก็ช่วยเขียนป้ายชื่อบ้านครูเป็นคนท้า"

"อาจารย์ใหญ่นั้นเปรียบเสมือน เศษ.ของการพัฒนา"

3.3.5 ชาวบ้านมีความภาคภูมิใจในผลงานการพัฒนา องค์กรหมู่บ้าน
ผู้นำและชาวบ้านมีความภาคภูมิใจในความสำเร็จที่เกิดจากการพัฒนาของหมู่คณะ และสามารถ
เป็นหมู่บ้านที่เป็นแบบอย่างต่อการพัฒนาหมู่บ้านอื่นได้

"เป็นหมู่บ้านที่พึ่งตนเอง ไม่เคยขอพึ่งที่อื่นเลย คนบ้านอื่นมาเรียกว่า
บ้านโพธิ์แก้วเป็นหมู่บ้านพึ่งตนเอง มีความภาคภูมิใจเมื่อได้ยิน

"บ้านโพธิ์แก้วเดี๋ยวนี้เจริญที่สุด มีน้ำ มีคลอง ไม่เหมือนดังแต่ก่อน"

"ผมภูมิใจที่ตั้งใจทำงานแล้วประสบความสำเร็จ"

"ตั้งแต่นั้นมา ขอความร่วมมือจากชาวบ้านได้ตลอด ขอเงิน ขอแรงได้ทั้งสิ้น"

"ทุกสิ่งทุกอย่างดีมาก ควรเอาเป็นหมู่บ้านตัวอย่างที่ทางราชการควร

สนับสนุนและเอาเป็นแบบอย่างสำหรับหมู่บ้านอื่น ๆ ในประเทศต่อและ

ขอให้ชาวบ้านและทางราชการจงได้ร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาให้เจริญยิ่ง ๆ

ขึ้นไปเพื่อความเจริญก้าวหน้าสู่ประเทศชาติและเป็นแบบอย่างแก่เยาวชน

อันเป็นกำลังของชาติสืบไป"

"รู้สึกมีความยินดีและภูมิใจมากที่ได้มาเห็นสภาพของหมู่บ้านมีความพร้อมเพรียง
สามัคคี มีความสะอาด จัดสภาพหมู่บ้านเป็นระเบียบเป็นสัดส่วนดีมาก"

3.4 สภาพการพัฒนานับปัจจุบัน

ชุมชนหมู่บ้านโพธิ์แก้ว พ.ศ. 2539 เป็นเพียงหมู่บ้านที่ยังคงเหลือร่องรอยของการ
พัฒนาเมื่อครั้งในอดีต 10 ปีที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาเอกสารและเก็บข้อมูลด้วยการสังเกต
แบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้นและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งได้แก่ผู้นำทางศาสนา
ผู้บริหารโรงเรียน ผู้นำทางชุมชนและคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการกลุ่ม องค์กรต่าง ๆ
ตลอดจนได้สอบถาม สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับชาวบ้านทุกหมู่บ้าน ผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บ
รวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 40 วัน โดยผู้วิจัยได้พักอาศัยอยู่ที่บ้านของอาจารย์แพทย์โรงเรียนบ้านโพธิ์แก้ว
ซึ่งอยู่กลางหมู่บ้าน ติดกับศาลากลางบ้านและที่ทำการกักกันตำบลโพธิ์แก้ว ผู้วิจัยได้สำรวจสภาพ
โครงสร้างของชุมชน ร่องรอยการพัฒนาที่ผ่านมา ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับ สรุปได้ ดังนี้

ชุมชนหมู่บ้านโพธิ์แก้วเป็นชุมชนหมู่บ้านเดี่ยวคือ หมู่ที่ 1 ในตำบลโพธิ์แก้ว ปกครองโดยกษัตริย์ซึ่งมีบ้านอยู่บ้านคุ้มที่ 9 หมู่บ้าน เป็นคนในกลุ่มตระกูลที่อพยพมาตั้งบ้านเรือนที่หมู่บ้านนี้มาครั้งเริ่มแรก การพัฒนาหมู่บ้านตามโครงการของรัฐเริ่มพัฒนาเมื่อเริ่มเข้ามาดำรงค์ตำแหน่งผู้ว่าหมู่บ้าน การพัฒนาตามโครงการของรัฐทั้ง 2 โครงการมุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อการประกวดโดยมีข้าราชการเป็นที่เล็ง ให้ความสำคัญและลงมือปฏิบัติเคียงข้างไปกับชาวบ้านส่วนมากชาวบ้านจะเป็นผู้ออกแรงปฏิบัติมากกว่าการสิดริเริ่ม การพัฒนาที่ผ่านมาส่วนมากเป็นการพัฒนาที่เน้นด้านโครงสร้างพื้นฐานของหมู่บ้าน คือ การสร้างถนน การสร้างประปา การสร้างศาลากลางบ้านภายหลังมาเป็นศาลาประชาธิปไตย การสร้างศาลาคุ้มบ้าน บ้ายคาขวัญ บ้ายชื่อบ้าน สิ่งที่ยังคงเหลือให้เห็นภาพของการพัฒนาที่ผ่านมา คือ ศาลาคุ้มบ้านทุกคุ้มบ้านพร้อมทั้งข้อมูลพื้นฐานของคุ้มบ้านที่คงสภาพสมบูรณ์เข้าการใช้การได้ตีประมาณ 8 ศาลา เพราะสภาพที่สำัญญการณ์นัดหมายประชุมที่เหลืออยู่เป็นอนุสรณ์ 3-4 อัน ฉวรสถานที่สร้างขึ้นสมัยของการพัฒนา เช่น ศาลาที่ก่อด้วยอิฐดินซีเมนต์ซึ่งเป็นเทคโนโลยีตามโครงการอีสานเขียวปัจจุบันมีสภาพที่สกปรกรกรุงรัง ขาดการทนายบำรุงรักษา ข้อมูลภายในศาลาขึ้นชื่อว่า "ศูนย์ข้อมูลระดับตำบล" เป็นข้อมูลตั้งแต่ พ.ศ. 2534 ไว้เป็นที่เก็บของและใช้กลุ่มอาชีพสตรีใช้เป็นสถานที่สำหรับเย็บผ้าด้วยจักรอุตสาหกรรม ลางข้าวสภาพยังใช้การได้ดีมาก บริเวณบ้านของชาวบ้านส่วนใหญ่ยกด้วยหญ้าไม่สะอาดนัก โรงเลี้ยงไหมที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากโครงการ กนช.15 โรงขาดการทนายบำรุงรักษาเช่นเดียวกัน สำหรับโครงการต่าง ๆ ที่หน่วยงานนำเข้ามาให้ชาวบ้านได้ทำเพื่อเป็นการเสริมอาชีพ เดิมรายได้ในการประกอบอาชีพมีหลายโครงการ บางโครงการก็เลิกทำไปแล้ว บางโครงการยังคงสภาพอยู่แต่ไม่เจริญก้าวหน้าและดูไม่มั่นคงนัก บางโครงการก็ดำเนินการเป็นไปด้วยดี ดังจะขอกกล่าวถึงแต่ละโครงการพอเข้าใจ ดังต่อไปนี้

โครงการทอไหมพรมด้วยจักรอุตสาหกรรมจากบริษัทนิวสัน 30 เครื่อง ให้ความรู้กับชาวบ้านเพื่อรับจ้างเย็บผ้าตามคำสั่งเดือนละ 1,800-2,000 บาท ในปัจจุบันเหลือชาวบ้านที่ยังคงเย็บผ้าด้วยจักรอุตสาหกรรม 5 คน เย็บผ้า นวม เลือ่ผ้า นักเรียนตามใบสั่งของประชาสงเคราะห์จังหวัดนครราชสีมา จากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มอาชีพสตรีที่ยังเหลืออยู่ 5 คนถึงการศึกษอบรมในระยะเริ่มต้นโครงการ สมาชิกกลุ่มได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า

"เมื่อก่อนมีสมาชิกทั้งหมด 60 คน จักรอุตสาหกรรมจำนวน 10 เครื่อง

คนล้นงานเดี๋ยวนี้เหลือเพียง 5 คน ๖ปทำงานกรุงเทพฯและที่อื่นหมด เดี่ยวนี้รับจ้างเย็บผ้าวมบ้าง อย่างที่เห็นอยู่กำลังเย็บผ้าวมจำนวน 3,000 ผืน ทางประชาสงเคราะห์จะส่งผ้ามาให้เป็นมัน ต้องมาตัดตาม ขนาดที่สั่งเอง งานนี้ต้องเสร็จภายในเดือนตุลาคม การรับจ้างเย็บ ผืนละ 20 บาท สมาชิกเราเหลือ 5 คน ใช้วิธีการลงเวลาการทำงานเป็นชั่วโมง ศูนย์เป็นผู้ห้อุปกรณ์ เข็ม ผ้า สมาชิกกลุ่มออกแต่แรงเท่านั้น โดยเฉลี่ยแล้ว เย็บผ้าชั่วโมงละ 22 บาท โครงการนี้เข้ามาในหมู่บ้านประมาณเดือน ธันวาคม 2537 ในตอนที่โครงการเข้ามานั้นทางจังหวัดได้จัดครูมาสอน วันศุกร์-เสาร์-อาทิตย์ เป็นเวลานาน 4 เดือน ผู้เรียนจำนวน 60 คน ได้รับค่าเบี้ยเลี้ยงคนละ 50 บาท/วัน (เงินจะออก 5 วันครึ่งหนึ่งรับ เงินจำนวน 250 บาท ถ้ามมีข้าวมือกลางวันให้กินอีก 1 มื้อ"

โครงการเลี้ยงไก่ของบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ (CP) ยังคงดำเนินการอยู่ จากเดิม ที่เริ่มเลี้ยงไก่ให้บริษัทจำนวน 5 ราย ต่อมาเพิ่มจำนวนเป็น 10 ราย การเลี้ยงไก่ให้บริษัทนี้ ชาวบ้านรับเลี้ยงเพียงอย่างเดียว ส่วนเรื่องอาหาร ยารักษาโรค อุปกรณ์นั้นเป็นเรื่องของบริษัท ทั้งหมด ในแต่ละรุ่นใช้เวลาเลี้ยงประมาณ 45 วัน ชาวบ้านสนใจเลี้ยงกันมากอยู่ แต่เนื่องจาก เป็นการลงทุนที่ค่อนข้างสูง ในระยะเริ่มแรกต้องใช้ทุนเพื่อปลูกโรงเรือนนั้นทำให้จำนวนผู้เลี้ยง เพิ่มขึ้นน้อย แต่กิจการก็ยังคงดำเนินการมาจนถึงทุกวันนี้

โครงการทำอิฐดินซีเมนต์ โครงการนี้ได้รับการแนะนำจากสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย โดยนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โครงการผลิตอิฐ โดย เครื่องอัดบล็อก ปัจจุบันได้รับการเผยแพร่ขยายผลในวงกว้างขึ้น ชาวบ้านสนใจผลิตอิฐบล็อกเพื่อ ก่อสร้างบ้านเรือนด้วยเครื่องอัดบล็อกที่เก็บไว้ที่ศูนย์เทคโนโลยีของหมู่บ้าน บ้านก้านตนเองเพียง ก่อสร้างก็เป็นอาคารที่ทำด้วยอิฐดินซีเมนต์นี้

ศูนย์เทคโนโลยีของหมู่บ้านที่ ดร.บุญตัน และนักศึกษาร่วมกันบริจาคเพื่อก่อสร้างให้ เป็นอาคารถาวรสำหรับจัดเป็นมูลนิธิพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเทคโนโลยีชนบท ระบุว่า "ที่นี่ คือสมบัติของชุมชนโลก" "ห้องสมุดแม่บ้าน สมบัติของชุมชนโลก" อาคารขนาดใหญ่ เหมาะสำหรับ ใช้เป็นหอสมุด แต่สภาพในปัจจุบันขาดการดูแล รักษาความสะอาด ไม่ได้ใช้ประโยชน์เพื่อชุมชน

ตามปรัชญาที่ตั้งไว้ ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่ง

จากการสอบถามและสัมภาษณ์ความคิดเห็นของบุคคลสำคัญในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในช่วงก่อนเพื่อประกอบกับการสังเกตสภาพปัจจุบันของชุมชนบ้านโพธิ์แก้วของผู้วิจัย พอสรุปสภาพการพัฒนาของชุมชนบ้านโพธิ์แก้วว่าขาดความต่อเนื่อง สภาพของการหยุดชะงัก ไม่มีการพัฒนาใดใดในช่วง พ.ศ. 2539 ที่ยังมีก็เป็นการสร้างถนนด้วยงบประมาณของกรมโยธาธิการ กรมพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนจังหวัดและสภาตำบล ซึ่งเป็นการพัฒนาตามแผนพัฒนา ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาแต่อย่างใด กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชนให้ความคิดเห็นต่อการพัฒนาชุมชนที่ผ่านมามีแนวโน้มไม่น่าพึงพอใจมากนัก เพราะชาวบ้านยังมีส่วนร่วมน้อย รัฐช่วยมากกว่าและเป็นการพัฒนาที่เน้นด้านวัตถุมากกว่าการพัฒนาคน ดังคำที่สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

"การพัฒนาที่ผ่านมา ตัวบ่งชี้การพัฒนาไม่สำเร็จ อยากเห็นการรวมกลุ่มกันสร้างงานให้กลุ่ม สิ่งเหล่านี้ไม่เกิด ชาวบ้านพึ่งตนเองไม่ได้ สาเหตุมาจากทานแล้ว ผลประโยชน์ไม่ตกกับชาวบ้าน ไปตกกับกรรมการ ผู้นำได้รับค้ำชูมา"

"การประกวดเพื่อเอารางวัลนั้นไม่ได้บอกว่าสำเร็จ"

"การพัฒนาน่าจะหมายถึงการพัฒนาคนให้มีความกระตือรือร้นในการทำงาน ไม่ต้องเคี่ยวเข็ญ ไม่ต้องชักจูงให้เกิดตระหนักรู้ มองเห็นปัญหาเอง วิเคราะห์ปัญหา ไม่ใช่มาด้วยการบังคับ มีความชื่นชมในความสำเร็จ"

"การพัฒนาของชาวบ้านโพธิ์แก้วที่ผ่านมานั้น ชาวบ้านมากกว่าร้อยละ 50 ไม่มีพื้นฐานการพัฒนา ยังไม่เกิดการพัฒนา ให้สิ่งชักจูงกลายเป็นการหลอก ยังไม่ถึงขั้นการพัฒนา"

"การพัฒนาเน้นด้านวัตถุมาก ร้อยละ 80 ในตัวคนไม่ดีเท่าที่ควร"

"หมู่บ้านโพธิ์แก้วไม่น่าจะเป็นหมู่บ้านพึ่งตนเอง เพราะหน่วยงานอื่นช่วยเหลือ"

แต่ก็มีบางคนกล่าวถึงความสำเร็จของการพัฒนาที่เป็นความภาคภูมิใจของชุมชน คือ

"ทางราชการเข้ามาช่วย ท้าให้เกิดการพัฒนา องค์กรชาวบ้านร่วมมือกันดี

ทางราชการรู้ว่ามีความร่วมมือร่วมใจกันดี"

"การพัฒนาของหมู่บ้านโพธิ์แก้วร่วมมือกันดี เพราะเป็นโครงการที่เอาชื่อเสียง"

กิจกรรมตามโครงการ กนช. ช่วงที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลอยู่ในชุมชนหมู่บ้าน ก็ได้มีกิจกรรมวันสมาชิกมวลชน กนช. สัมพันธ์ขึ้นเป็นกิจกรรมที่รวมสมาชิกที่เข้าโครงการ กนช. ทั้งหมดมาร่วมประชุมอบรมให้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตประจำวัน ใช้เวลาครึ่งวัน เข้า ภาคบ่ายเป็นการร่วมทบทวนสังสรรค์กันระหว่างสมาชิกและข้าราชการในอำเภอและอำเภอข้างเคียงที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามโครงการ รับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน งบประมาณที่ใช้จ่ายเป็นงบประมาณของทางราชการโดยทางฝ่ายสี่สี่คืออำเภอเป็นเจ้าภาพจัดเลี้ยง แต่การทำงานทั้งหมดทั้งเรื่องจัดเตรียมสถานที่ การจัดเตรียมเรื่องอาหารเป็นเรื่องของชาวบ้านในชุมชนจะต้องจัดการให้เรียบร้อยก่อนงานจะเริ่ม ส่วนทางสี่สี่อำเภอซึ่งเป็นเจ้าของงบประมาณจะเข้ามากำกับติดตามการปฏิบัติของอาจารย์ใหญ่โรงเรียนในชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของสถานที่จัดงานและแม่บ้านของอาจารย์ใหญ่เป็นผู้รับเรื่องการทำอาหารโดยความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านในชุมชนบ้านโพธิ์แก้ว เรื่องที่หน่วยราชการเข้าไปอบรมให้ความรู้เป็นเรื่องใกล้ตัวของชาวบ้าน เช่น เรื่องการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา โดยสรรพากรอำเภอ การผสมเทียมโรค โดยเจ้าหน้าที่สัตวบาลอำเภอ การป้องกันโรคระบาดในนาข้าว เกษตรอำเภอ การอนุรักษ์ป่าไม้ โดยป่าไม้อำเภอ เป็นต้น ซึ่งสมาชิกที่มาร่วมงานก็ได้รับความรู้ ความเข้าใจในระดับหนึ่ง คาดว่าจะเป็นความรู้ที่ชาวบ้านสามารถนำไปใช้ปฏิบัติในการประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดี

สภาพการพัฒนาที่ผ่านมา นั้น หน่วยราชการคัดเลือกหมู่บ้านเข้าโครงการประกวดต่าง ๆ ที่มีด้วยการพิจารณาจากหมู่บ้านที่มีจำนวนบ้านเกินกว่า 100 หลังคาเรือนขึ้นไป ทั้งนี้มาจากเหตุผลว่า หมู่บ้านขนาดนี้เป็นหมู่บ้านใหญ่ พัฒนาให้สำเร็จได้ค่อนข้างยาก หากสามารถพัฒนาจนได้รับรางวัลได้นั้นเป็นเพราะผู้นำหมู่บ้านและชาวบ้านมีความสามัคคีกันดีมาก โดยนายอำเภอช่วยดูแลคนปัจจุบัน ได้สนทนากับผู้วิจัยถึงแนวทางการพิจารณาคัดเลือกหมู่บ้านเข้าโครงการประกวดของรัฐ โดยมีเป้าหมายที่ชุมชนหมู่บ้านโพธิ์แก้วและให้เหตุผลว่า "หมู่บ้านโพธิ์แก้วพัฒนามากว่า 10 ปีแล้วถือว่านาน สามารถส่งประกวดได้ไหม" แต่เมื่อได้ไปชักชวนกำนัน ผู้นำหมู่บ้านโพธิ์แก้วให้ส่งหมู่บ้านโพธิ์แก้วเข้าประกวด กำนันไม่ตกลงด้วยเหตุผลว่าน่าจะให้หมู่บ้านอื่น ๆ ได้พัฒนาเพื่อการประกวดบ้าง แต่นายอำเภอได้ให้ความคิดเห็นว่า กำนันทำธุรกิจจึงสนใจงานพัฒนาน้อยลง "เดี๋ยวนี้ทำธุรกิจ ไม่มีเวลาทำงานให้ส่วนรวมแล้ว" จากคำกล่าวของบุคคลทั้งสองแสดงให้เห็นถึงทัศนคติที่มีต่อการพัฒนาแตกต่างกัน การพัฒนาชุมชนหมู่บ้านโพธิ์แก้วจึงไม่เป็นการพัฒนาเพื่อการประกวด

อีกต่อไป เพราะเนื่องจากที่ผ่านมา นั้น หมู่บ้านได้พัฒนาเพื่อการประกวดตามโครงการและสามารถพัฒนาจนได้รับรางวัลเป็นเพราะความตั้งใจจริงของชาวบ้าน ผลงานจึงเป็นที่ยอมรับ แต่เมื่อถึงวันงาน สภาพของการพัฒนาที่หลงเหลืออยู่จึงดูทรุดทรอมไม่ยั่งยืนยาวนานตลอดไป

4. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพ

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพในชุมชนหมู่บ้านโพธิ์แก้ว จำนวนการวิเคราะห์ปัจจัยออกเป็น 2 ประเภทการศึกษา คือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งตนเองทางอาชีพที่เกิดจากการศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวระบบโรงเรียนและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งตนเองทางอาชีพที่เกิดจากการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตของคนในชุมชนดังกล่าวเสนอปัจจัยที่เกี่ยวข้องตามแนวการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

4.1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งตนเองทางอาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียน

ดังได้กล่าวมาแล้วเบื้องต้นแล้วว่า ภายในชุมชนบ้านโพธิ์แก้วมีโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) จัดการศึกษา 2 ระดับ คือ ก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษาปีที่ 1-6 กิจกรรมที่โรงเรียนบ้านโพธิ์แก้วจัดขึ้นเพื่อเป็นการสร้างเสริมลักษณะนิสัยการพึ่งตนเองทางอาชีพ คือ กิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน

กิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัด สพช. ทุกโรงเรียนต้องจัดเป็นกิจกรรมในหลักสูตรตามนโยบาย โรงเรียนบ้านโพธิ์แก้วดำเนินงานกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนในรูปแบบคณะกรรมการ ทำงานร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน แบ่งการบริหารงานเป็น 4 ฝ่าย คือ ฝ่ายเงินทุน ฝ่ายร้านค้า ฝ่ายการผลิต และฝ่ายบัญชี แบ่งนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 เป็นเวรรับผิดชอบเรื่องการขายของวันละ 2 คน ขายของเครื่องใช้ เช่น สมุด ดินสอ ปากกา ยางลบและอื่น ๆ วันละ 3 เวลา เช้า กลางวัน และเย็นก่อนเลิกเรียน การทำให้นักเรียนได้มีส่วนในการจัดกิจกรรม แม้เพียงเล็กน้อยก็เป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยการทำงานและความรู้เรื่องการรวมกลุ่มกันซึ่งเป็นหลักการของสหกรณ์ให้กับผู้เรียน ทว่านักเรียนได้เข้าจากระบบสหกรณ์ ขั้นตอนการทำงานตามระบบสหกรณ์ แต่เนื่องจากโรงเรียนบ้านโพธิ์แก้วเป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กนักเรียนจำนวน 160 คน กิจกรรมสหกรณ์จึงไม่ได้เจริญก้าวหน้า

หรือมันคงนึก เป็นเพียงกิจกรรมที่จัดให้มีตามนโยบายเท่านั้น

นอกจากกิจกรรมสหกรณ์ที่เป็นกิจกรรมตามนโยบายแล้ว โรงเรียนประถมศึกษาบ้านโพธิ์แก้วได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพในลักษณะของการปฏิบัติจริง กล่าวคือ ในการสอนวิชางานบ้านเรื่องการประกอบอาหาร นักเรียนจะศึกษาใบงานมาอย่างละเอียดและจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์การประกอบอาหาร เช่น เตา กระทะ เครื่องปรุง มาจากบ้านด้วยการใส่รถลากมาจากบ้าน ทั้งนี้เนื่องจากอุปกรณ์และเครื่องครัวที่โรงอาหารของโรงเรียนมีจำนวนจำกัดไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานของนักเรียน นักเรียนแต่ละกลุ่มจะเตรียมมาเอง เมื่อมาถึงได้ดูอาคารเรียนซึ่งใช้เป็นสถานที่สำหรับฝึกปฏิบัติ นักเรียนแต่ละกลุ่มก็จะลงมือประกอบอาหารของตนเอง โดยมีครูผู้สอนคอยนั่งควบคุมการปฏิบัติงานอยู่ห่าง ๆ เมื่อเสร็จสิ้นการเรียนภาคปฏิบัติแต่ละครั้ง นักเรียนจะตักอาหารใส่จาน ชามพอรับประทานไปที่ครูผู้สอนเพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานว่าผ่านหรือไม่ ในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพวิชางานเกษตร นักเรียนมีโครงการเลี้ยงไก่พันธุ์ไก่ที่โรงเลี้ยงของโรงเรียน โดยมีนักการของโรงเรียนเป็นเจ้าของโครงการ นักเรียนแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบในการดูแลให้อาหาร ทาความสะอาดโรงเรือน ซึ่งนักเรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ ทั้งนี้เนื่องจากภายในชุมชนบ้านโพธิ์แก้วมีชาวบ้านจำนวนหนึ่ง (จำนวน 10 หลังคาเรือน) ประกอบอาชีพเลี้ยงไก่ให้กับบริษัท เครือเจริญโภคภัณฑ์ (CP) แต่ละรายก็เลี้ยงไก่เป็นจำนวนมาก นักเรียนสามารถนำทักษะความรู้ที่ชำนาญแล้วไปรับจ้างเลี้ยงไก่ให้กับแต่ละรายได้เป็นเบื้องต้นหากต้องการ

การศึกษาในระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนบ้านโพธิ์แก้วจัดให้นักเรียนในโรงเรียนได้ฝึกปฏิบัติในกิจกรรมดังกล่าวจึงเป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยรักการทำงาน เห็นประโยชน์ของการทำงาน ทำงานเป็น สามารถทำงานร่วมกับเพื่อนได้ ด้วยการให้นักเรียนปฏิบัติจริง การฝึกปฏิบัติจริงทำให้นักเรียนมีประสบการณ์ตรง เข้าใจกระบวนการ ขั้นตอนการทำงาน มีทักษะในการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์และสามารถสร้างนิสัยของการทำงานและรู้จักการพึ่งตนเองทางความคิด และตัดสินใจในการแก้ปัญหาขณะทำงานได้ ซึ่งจะทำให้นักเรียนสามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพได้ในอนาคตต่อไป

นอกจากการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติแล้ว ภายในชุมชนหมู่บ้านโพธิ์แก้วยังมีการศึกษานอกระบบโรงเรียนของกรมการศึกษา

นอกระบบเรียน จัดการศึกษาโดยศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอห้วยแถลง จัดการศึกษาสายสามัญระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย มุ่งจัดการศึกษาเพื่อยกระดับความรู้สายสามัญของผู้เรียนในแต่ละระดับ ซึ่งเป็นการพัฒนาทางสติ ปัญญาความรู้ได้ทางหนึ่งของชุมชนบ้านโพธิ์แก้ว อาจารย์อำพรรุ่งเรืองเรียนบ้านโพธิ์แก้วเป็นครูประจำกลุ่ม เมื่อสอบถามสัมภาษณ์นักศึกษาที่มาศึกษานานแต่ละระดับต่างก็ให้ข้อคิดเห็นและทรรศนะที่มีต่อการศึกษว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ทำให้เป็นคนฉลาด และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการประกอบอาชีพในชีวิตประจำวันได้ ดังจะสรุปได้จากคำกล่าวต่อไปนี้

"เรียนไปเพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ"

"เพื่อพัฒนาตนเองและครอบครัว"

"อยากมีความรู้เพิ่มเติม เพราะคนที่มีการศึกษาคือคนที่มีคุณภาพ"

"เพื่อยกระดับการทำงานและรายได้ขึ้นอีก"

4.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งตนเองทางอาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต

กิจกรรมการปฏิบัติที่เกิดจากทางราชการเข้าปรี เริ่มมาที่กับชาวบ้านโพธิ์แก้วได้กระทำกันนั้นเริ่มมีมานานตั้งแต่ครั้งการนำความคิดเรื่องการทำชุมชนหมู่บ้านเข้าประกวดตามโครงการพระราชพัฒนานาน พ.ศ. 2527-2528 และต่อมาเข้าโครงการกองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติ (กนช.) ใน พ.ศ. 2531-2534 โดยเฉพาะโครงการประกวดหมู่บ้านตามโครงการ กนช. นี้มีหลายรายการ มีการประกวดกันอย่างต่อเนื่อง ในปัจจุบัน พ.ศ. 2539 กิจกรรมของโครงการ กนช. นี้ก็ยังคงมีอยู่หับรากฏ เรื่องที่หน่วยราชการเข้าขออบรมให้ความรู้ เป็นเรื่องใกล้ตัวของชาวบ้าน เช่น เรื่องการเสียบางเงินได้บุคคลธรรมดา โดยสรรพากรอำเภอ การผสมเทียมโค โดยเจ้าหน้าที่สัตวบาลอำเภอ การป้องกันโรคระบาดในนาข้าว โดยเกษตรอำเภอ การอนุรักษ์ป่าไม้ โดยป่าไม้อำเภอ เป็นต้น ซึ่งสมาชิกที่มาร่วมงานก็ได้รับความรู้ ความเข้าใจในระดับหนึ่ง คาดว่าจะเป็นความรู้ที่ชาวบ้านสามารถนำไปใช้ปฏิบัติในการประกอบอาชีพได้

ส่วนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพานชุมชนชนบท
พึ่งตนเองระหว่างรูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากกรณีศึกษา 3 ชุมชน กับกรณีตรวจสอบ
2 ชุมชน โดยจะนำเสนอในรูปแบบตารางและการบรรยาย ต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3 แสดงการตรวจสอบองค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตที่สังเคราะห์ได้จาก 3 ชุมชน กับชุมชนอีก 2 ชุมชน

รูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากชุมชน ชั้นที่ 1	กรณีตรวจสอบที่ 1 ชุมชนบ้านแสงทอง	กรณีตรวจสอบที่ 2 ชุมชนบ้านโพนหินแก้ว
รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต เป็นการจัดการศึกษาที่มีผู้นำชุมชน องค์กรผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มอาชีพในชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม คิดค้น แสวงหาความรู้วิธีการจัดการเพื่อพัฒนาแบบแผนการประกอบอาชีพ เสนอทางเลือกใหม่ในการประกอบอาชีพ การใช้เทคโนโลยีใหม่บนพื้นฐานเทคโนโลยีพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชน ปรับปรุงอย่างเหมาะสมกับสภาพของชุมชน ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน และความต้องการของชุมชน ผู้รับการศึกษาได้แก่คนในชุมชน โดยมีกระบวนการต่างกันคือ ผู้นำชุมชนให้การศึกษากับกลุ่มผู้นำ ด้วยการประชุมปรึกษาหารือ ผู้นำให้การศึกษากับกลุ่มอาชีพ ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงพร้อมกับการร่วมแก้ปัญหาผู้นำให้ความรู้กับคนในชุมชนด้วยการประกาศ บอกกล่าว นำการปฏิบัติพร้อม	รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต เป็นการศึกษาที่มีหน่วยงานภาครัฐเข้าไปชักชวน แนะนำและส่งเสริมให้ผู้นำชุมชน กลุ่มผู้นำชุมชนและคนในชุมชนพัฒนาอาชีพตามแนวทางที่แนะนำโดยมีผู้นำ กลุ่มผู้นำเป็นผู้ประสาน กระตุ้นให้เกิดกระบวนการพัฒนาและร่วมพัฒนาไปพร้อมกับคนในชุมชน หน่วยงานภายนอกสนับสนุนด้านความรู้ วิธีการ สิ่งอำนวยความสะดวก ปัจจัยการผลิต ติดตามช่วยเหลือ เสริมแรงเป็นระยะ โดยดูแลอย่างใกล้ชิดตามระยะเริ่มแรกต่อมาจึงให้คนในชุมชนทำด้วยตนเองมากขึ้น ผู้รับการศึกษาเป็นคนในชุมชนทั้งผู้นำและชาวบ้าน วิธีการทางการศึกษาโดยผู้รู้ทางอาชีพจากภายนอกชุมชนมาบรรยายให้ความรู้ ให้ทักษะการใช้เทคโนโลยี พาไปศึกษาดูงานเพิ่มประสบการณ์ทางอาชีพ	1. รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต เป็นการศึกษาที่มีหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานเอกชนไปชักชวน ชี้แนะ แนะนำ ส่งเสริมให้ผู้นำชุมชน องค์กรผู้นำชุมชนพัฒนาทางอาชีพ ประกอบอาชีพใหม่ และขยายผลให้คนในชุมชนได้นำไปปฏิบัติ โดยหน่วยงานภายนอกสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาด้วยการนำสิ่งอำนวยความสะดวก ปัจจัยการผลิต งบประมาณมาให้กับคนในชุมชน การติดตามช่วยเหลือ แนะนำ เป็นพี่เลี้ยงคอยดูแลอย่างใกล้ชิดตามระยะเริ่มแรก เมื่อคนในชุมชนเริ่มมีความรู้และประสบการณ์ หน่วยงานภายนอกก็เริ่มดูแลให้คำแนะนำอยู่ห่าง ๆ ผู้รับการศึกษาระยะแรกเป็นผู้นำ กลุ่มผู้นำ ต่อมา ผู้รับการศึกษาเป็นคนในชุมชน โดยผู้นำกลุ่มผู้นำเป็นผู้ให้ความรู้โดยมีหน่วยงานภายนอกคอยแนะนำเป็นระยะ เนื้อหาในการทางการศึกษาเป็นเรื่องอาชีพใหม่ที่เหมาะสมกับ

ตารางที่ 3 แสดงการตรวจสอบองค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตที่สังเคราะห์ได้จาก 3 ชุมชน กับชุมชนอีก 2 ชุมชน (ต่อ)

รูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากชุมชน ชั้นที่ 1	กรณีตรวจสอบที่ 1 ชุมชนบ้านแสงทอง	กรณีตรวจสอบที่ 2 ชุมชนบ้านโพธิ์แก้ว
กับการแก้ปัญหา ผู้ที่มีเนื้อหาการให้การศึกษาเป็นเรื่อง การประกอบอาชีพ การเพิ่มผลผลิต การนำเทคโนโลยีเพื่อ การผลิต การแก้ปัญหาในการประกอบอาชีพ ระยะเวลาในการให้การศึกษาขึ้นอยู่กับปัจจัยเงื่อนไขในการประกอบอาชีพ ของชุมชนว่ากำลังทำกิจกรรมอาชีพอย่างไร มี 2 ระยะ คือ ระยะการรับรู้ความรู้ภาคทฤษฎีและระยะเวลาประยุกต์ความรู้ นำไปใช้ในการปฏิบัติจริง	การแนะนำขณะปฏิบัติจริง เนื้อหาการให้การศึกษาเป็นเรื่อง การแนะนำอาชีพใหม่กับชุมชน การเพิ่มผลผลิต การตลาด การนำเทคโนโลยีเพิ่มการผลิต ระยะเวลาในการอบรมภาค ความรู้และการนำความรู้ไปปฏิบัติจริง	สภาพของชุมชน แนวทางการประกอบอาชีพใหม่ การตลาด ปัจจัย การผลิต เทคโนโลยีเพิ่มผลผลิต ทัศนคติในการประกอบอาชีพ วิธีการ ให้การศึกษาโดยบรรยายให้ความรู้ พาไปศึกษาดูงานต่างชุมชนเพิ่ม ประสบการณ์ สาธิตการประกอบอาชีพ แนะนำขณะปฏิบัติจริง ระยะเวลาอบรมให้ความรู้ภาคทฤษฎี พาไปศึกษาดูงาน การลงมือปฏิบัติจริง
1. โครงสร้างการจัดการ 1.1 การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย กลุ่มผู้มาเป็นผู้กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาอาชีพและชาวบ้าน รับผิดชอบอาชีพของตนเองร่วมกัน โดยมีผู้นำกลุ่มผู้นำและ หน่วยงานภายนอกคอยสนับสนุน ส่งเสริมความรู้ ทักษะและ วิธีการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย	1. โครงสร้างการจัดการ 1.1 การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย หน่วยงานภายนอกประสานกับผู้นำ องค์กรผู้นำชุมชนกำหนด เป้าหมายการพัฒนาทางอาชีพ ผู้นำ องค์กรผู้นำชักชวนผู้นำ ให้ชาวบ้านได้รับใบคำเนิการตามเป้าหมายโดยมีหน่วยงาน ภายนอกคอยสนับสนุนช่วยเหลือด้านต่าง ๆ	1. โครงสร้างและการจัดการ 1.1การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย หน่วยงานของรัฐภายนอกชุมชนเป็นผู้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาทาง อาชีพ ให้ผู้นำกลุ่มผู้นำชักชวนผู้นำ ทำเป็นตัวอย่างกับคนในชุมชน

ตารางที่ 3 ผลการตรวจสอบองค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่สังเคราะห์ได้จาก 3 ชุมชน กับชุมชนอีก 2 ชุมชน (ต่อ)

องค์ประกอบร่วมของรูปแบบการศึกษาจาก 3 ชุมชน	กรณีตรวจสอบที่ 1 ชุมชนบ้านแสงทอง	กรณีตรวจสอบที่ 2 ชุมชนบ้านโพนแก้ว
1.1.1 การพึ่งตนเอง 1.1.1.1 ด้านเทคโนโลยี-ภูมิปัญญาชาวบ้าน คนในชุมชนมีการคิดค้น เลือกใช้พัฒนาและควบคุมเกี่ยวกับเทคโนโลยีเพื่อให้การประกอบอาชีพประสบความสำเร็จ มีการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์เดิมสู่คนรุ่นหลังในลักษณะของการสั่งสมประสบการณ์ทางอาชีพอย่างเหมาะสม เลือกใช้กลั่นกรอง ผสมผสานเทคโนโลยีพื้นบ้านและเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อเพิ่มผลผลิตและสร้างความสามัคคีในชุมชน	1.1.1 การพึ่งตนเอง 1.1.1.1 ด้านเทคโนโลยี-ภูมิปัญญาชาวบ้าน คนในชุมชนมีการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชน เรื่อง การทอผ้าไหม การทำนาแบบปักดำ การทำนาเพื่อบริโภค มีการประยุกต์เทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้เหมาะสมกับสภาพชุมชน	1.1.1 การพึ่งตนเอง 1.1.1.1 ด้านเทคโนโลยี-ภูมิปัญญาชาวบ้าน ในส่วนของการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ผสมผสานกับภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการประกอบอาชีพน้อย เพราะส่วนใหญ่เป็นการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาแทนภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อเพิ่มผลผลิตของชุมชน
1.1.1.2 ด้านเศรษฐกิจ-ความพอดีของฐานะ มีทางเลือกในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมหรือประสบผลสำเร็จคนในชุมชนมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อช่วยเหลือด้านการออม การลงทุนของคนในชุมชน เสนอช่องทางเลือกในการประกอบ	1.1.1.2 ด้านเศรษฐกิจ-ความพอดีฐานะ มีการทำนาเพื่อการบริโภค ทอผ้าไว้ใช้เองในครัวเรือน มีการรวมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อส่งเสริมความสามารถการออม การลงทุน	1.1.1.2 ด้านเศรษฐกิจ-ความพอดีฐานะ การเสนอช่องทางในการประกอบอาชีพเสริมที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมเพื่อเพิ่มรายได้และสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นกับชุมชน การส่งเสริมความสามารถในการประกอบอาชีพโดยการใช้เทคโนโลยี

ตารางที่ 3 ผลการตรวจสอบองค์ประกอบรูปแบบการศึกษาระดับพื้นฐานเพื่ออาชีพที่ส่งเคราะห์ได้จาก 3 ชุมชน กับชุมชนอีก 2 ชุมชน (ต่อ)

องค์ประกอบร่วมของรูปแบบการศึกษาจาก 3 ชุมชน	กรณีตรวจสอบที่ 1. ชุมชนบ้านแสงทอง	กรณีตรวจสอบที่ 2. ชุมชนบ้านโพนแก้ว
อาชีพใหม่ พัฒนาทักษะทางอาชีพ การเพิ่มผลผลิต		โดยใหม่ ๆ เพิ่มผลผลิตเป็นการเพิ่มรายได้อีกให้กับคนในชุมชน มีการรวมตัวกันตั้งกลุ่มทางอาชีพที่เป็นมาตรฐานคือกลุ่มเกษตรกรรมทำนาโพนแก้วซึ่งเป็นกลุ่มมีบทบาทมากในการประกอบอาชีพทำนาของคนในชุมชน และทำให้อาชีพคนในชุมชนมีโอกาสมากขึ้น
1.1.1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ-ความเป็นธรรมชาติ คนในชุมชนอาศัยทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยหลักในการผลิต คนในชุมชน ที่นุ้ปลูกข้าวโพดปลูกพืชไร่และพืชผักสวนครัว และด้านจิตใจ สร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คนในชุมชนช่วยกันดูแลรักษา	1.1.1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ-ความเป็นธรรมชาติ คนในชุมชนมีการอนุรักษ์ป่าชุมชนจำนวน 120 ไร่เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และช่วยกันปลูกป่าเพิ่มเติม จัดสภาพแวดล้อมของชุมชน ปรับปรุงสระน้ำสาธารณะให้เป็นที่พักผ่อน และคนในชุมชนอาศัยแหล่งน้ำ ดินเป็นปัจจัยการผลิต	1.1.1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ-ความเป็นธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยการผลิตและมีการอนุรักษ์ที่ดูแลรักษา ความเป็นธรรมชาติ มีการปรับปรุงแหล่งน้ำสาธารณะ เป็นที่พักผ่อน และเป็นปัจจัยในการอุปโภคบริโภค

ตารางที่ 3 ผลการตรวจสอบองค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีวศึกษาที่สังเคราะห์ได้จาก 3 ชุมชน กับชุมชนอีก 2 ชุมชน (ต่อ)

องค์ประกอบร่วมของรูปแบบการศึกษาจาก 3 ชุมชน	กรณีตรวจสอบที่ 1 ชุมชนบ้านแสงทอง	กรณีตรวจสอบที่ 2 ชุมชนบ้านโพธิ์แก้ว
1.1.1.4 ด้านจิตใจคน-ความมีคุณธรรม คนในชุมชนมีศาสนาพุทธเป็นศูนย์กลางและสั่งสอนอบรมมาที่มีคุณธรรม มีความสามัคคีและช่วยเหลือเกื้อกูลกันทางอาชีพ มีบทบาทในการรักษา พื้นฟูและเสริมสร้างคุณธรรมของชุมชน สร้างคุณธรรมทางอาชีพให้คนในชุมชนมีความซื่อสัตย์อดออม พึ่งพาอาศัยกัน มีความสามัคคี	1.1.1.4 ด้านจิตใจคน-ความมีคุณธรรม คนในชุมชนมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความรักสามัคคีกัน ทำงานส่วนตัวและส่วนรวม มีการอบรมจิตใจด้วยกิจกรรมทางศาสนา	1.1.1.4 ด้านจิตใจคน-ความมีคุณธรรม วิถีชีวิตประจำวันของผู้นำชุมชนมีความเป็นอยู่เรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ ขยันประกอบอาชีพ คนในชุมชนมีการอบรมสั่งสอนบุตรหลานทักที่คนในชุมชนได้รับความรู้และแบบอย่างความประพฤติด้านความมีคุณธรรมสืบต่อกันเรื่อยมา การรวมกลุ่มกันทางอาชีพก่อให้เกิดความสามัคคี การช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน
1.1.1.5 ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมีเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรีของชุมชน การรักษา พื้นฟูและเสริมสร้างความมีเอกลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชน ส่งเสริมให้เกิดความภาคภูมิใจ ชื่นชมในชุมชนและสืบทอดความมีเอกลักษณ์ศักดิ์ศรีนั้นกับคนรุ่นต่อไป โดยที่	1.1.1.5 ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมีเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรี มีการรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมการ"ลงแขก"วัฒนธรรมทางอาชีพของชุมชน ส่งเสริมการรวมกลุ่มกันทางอาชีพด้วยการรวมกลุ่มออมทรัพย์และการรวมกลุ่มแก้ปัญหาแรงงาน	1.1.1.5 ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมีเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรีของชุมชน การรักษาสืบทอดวัฒนธรรมการประกอบอาชีพและการรวมกลุ่มกันทางอาชีพ การที่ชาวบ้านมีความสามัคคี ผู้นำมีคุณธรรมสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนในชุมชนได้อีก เป็นเอกลักษณ์ศักดิ์ศรีของ

ตารางที่ 3 ผลการตรวจสอบองค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่สังเคราะห์ได้จาก 3 ชุมชน กับชุมชนอีก 2 ชุมชน (ต่อ)

องค์ประกอบร่วมของรูปแบบการศึกษาจาก 3 ชุมชน	กรณีตรวจสอบที่ 1 ชุมชนบ้านแสงทอง	กรณีตรวจสอบที่ 2 ชุมชนบ้านโพธิ์แก้ว
คนงานชุมชนรักษาและสืบต่อวัฒนธรรมในการประกอบอาชีพ คนงานชุมชนนิยมการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนเองทันที ไม่รอรับความช่วยเหลือจากทางราชการ คนงานชุมชนถือว่าการพึ่งตนเองได้เป็นศักดิ์ศรีของตน		ชุมชน
1.1.2 การสร้างคุณลักษณะพื้นฐาน คนงานชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ มีความตั้งใจมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพ มีทัศนคติที่ดีต่อการรวมกลุ่มกันเพื่อประกอบอาชีพ และมีคุณลักษณะที่สามารถนำมาใช้ได้ดีกับงานทุกชนิดคือ ความรับผิดชอบงาน ชยัน อดทน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี มีนิสัยของศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนางาน	1.1.2 การสร้างคุณลักษณะพื้นฐาน มีกิจกรรมการส่งเสริมให้คนงานชุมชนมีลักษณะพื้นฐานตามที่ชุมชนต้องการ แบบแผนการผลิต วัฒนธรรมการประกอบอาชีพของชุมชนเอื้อต่อการสร้างคุณลักษณะพื้นฐาน	1.1.2 การสร้างคุณลักษณะพื้นฐาน การมีทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพมีความสามัคคีมีความตั้งใจมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ การมีคุณธรรมทางอาชีพที่นำมาใช้ได้ดีกับงานทั่วไปคือความขยัน อดทน รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ สุจริต ทำงานเป็นกลุ่ม มีระเบียบวินัยในการทำงาน

ตารางที่ 3 ผลการตรวจสอบองค์ประกอบรูปแบบการศึกษาระดับต้นเพื่ออาชีพที่สังเคราะห์ได้จาก 3 ชุมชน กับชุมชนอีก 2 ชุมชน (ต่อ)

องค์ประกอบร่วมของรูปแบบการศึกษาจาก 3 ชุมชน	กรณีตรวจสอบที่ 1 ชุมชนบ้านแสงทอง	กรณีตรวจสอบที่ 2 ชุมชนบ้านโพธิ์แก้ว
1.2 การจัดโครงสร้าง 1.2.1 คน/กลุ่มคน มีผู้นำกลุ่มผู้นำหรือองค์กรหรือผู้มีความรู้ความสามารถด้านอาชีพ เป็นผู้นำในการประกอบอาชีพของชุมชน	1.2 การจัดโครงสร้าง 1.2.1 คน/กลุ่มคน มีผู้นำ กลุ่มผู้นำและผู้มีความรู้ความสามารถด้านอาชีพในชุมชน	1.2 การจัดโครงสร้าง 1.2.1 คน/กลุ่มคน มีผู้นำ กลุ่มผู้นำหรือองค์กรหรือผู้มีความรู้ความสามารถ ความรู้ความสามารถด้านอาชีพ เป็นผู้นำของชุมชน
1.2.2 ความรู้เรื่องอาชีพในชุมชน มีความรู้เกี่ยวกับอาชีพจากภูมิปัญญาของชุมชน วิชาการสมัยใหม่และประสบการณ์ทางอาชีพของคนในชุมชนผสมผสานกัน	1.2.2 ความรู้เรื่องอาชีพในชุมชน จากภูมิปัญญาของชุมชน วิชาการสมัยใหม่ ประสบการณ์ทางอาชีพในชุมชนผสมผสานกัน	1.2.2 ความรู้เรื่องอาชีพ จากภูมิปัญญาชุมชน วิชาการสมัยใหม่ ประสบการณ์ทางอาชีพผสมผสานกัน เป็นความรู้ของชุมชน
1.2.3 การจัดการกลุ่ม ผู้นำ กลุ่มผู้นำมีระบบการจัดการกลุ่มชัดเจน แบ่งหน้าที่ งาน วางกฎระเบียบให้สมาชิกได้ปฏิบัติตาม เกี่ยวกับงานอาชีพในชุมชน	1.2.3 การจัดการกลุ่ม บรรพบุรุษหรือคนในตระกูลเป็นแหล่งฐานข้อมูล และทำหน้าที่ ถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นหลัง เป็นการถ่ายทอดคนนวดึง ผู้ที่เกี่ยวข้องงานอาชีพเดียวกันในชุมชนเป็นฐานข้อมูลและ	1.2.3 การจัดการกลุ่ม ผู้นำตั้งคณะกรรมการร่วมกันจัดเก็บข้อมูล เพื่อใช้ประกอบการประชุมวางแผนการทำงานและการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ ในการดำเนินงานกิจกรรมทางอาชีพในชุมชน

ตารางที่ 3 ผลการตรวจสอบองค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่สังเคราะห์ได้จาก 3 ชุมชน กับชุมชนอีก 2 ชุมชน (ต่อ)

องค์ประกอบร่วมของรูปแบบการศึกษาจาก 3 ชุมชน	กรณีตรวจสอบที่ 1 ชุมชนบ้านแสงทอง	กรณีตรวจสอบที่ 2 ชุมชนบ้านโพนแก้ว
	เผยแพร่สู่ผู้อื่นในลักษณะการทำงานร่วมกัน ผู้รู้ของชุมชนเป็นฐานข้อมูลและถ่ายทอดความรู้สู่โรงเรียน เป็นตัวกลางถ่ายทอดความรู้	
1.2.4 ทรัพยากร ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อการอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ	1.2.4 ทรัพยากร ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนในการประกอบอาชีพอย่างคุ้มค่า	1.2.4 ทรัพยากร ทรัพยากรดิน น้ำ ลม เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทางอาชีพของชุมชนอย่างมาก
2. กระบวนการ 2.1 กระบวนการเรียนรู้ เกิดจากผู้นำ หรือกลุ่มผู้นำของชุมชน เป็นแกนนำเพื่อให้นักเรียนชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ทางอาชีพ โดยมีการประยุกต์ความรู้ ประสบการณ์ที่ได้รับมาที่เหมาะสมกับสภาพความต้องการและสภาพของชุมชน	2. กระบวนการ 2.1 กระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง เกิดจากผู้นำชุมชน องค์การชุมชนผู้รู้ในชุมชนสู่โรงเรียน เกิดจากความรู้ในโรงเรียนไปสู่ชุมชน เกิดจากการรับความรู้ใหม่ทางอาชีพจากภายนอกชุมชนโดยอาศัยโรงเรียนเป็นสถานที่อบรมมาหัดความรู้	2. กระบวนการ 2.1 กระบวนการเรียนรู้ เกิดจากองค์กรภายนอกชุมชนสู่ผู้นำและชาวบ้านในชุมชนโดยจัดวิทยากรมาให้ความรู้เพื่อให้นักเรียนชุมชนนำความรู้ไปเป็นแนวทางการประกอบอาชีพโดยอาศัยทรัพยากรท้องถิ่นที่มีอยู่

ตารางที่ 3 ผลการตรวจสอบองค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่สังเคราะห์ได้จาก 3 ชุมชน กับชุมชนอีก 2 ชุมชน (ต่อ)

องค์ประกอบร่วมของรูปแบบการศึกษาจาก 3 ชุมชน	กรณีตรวจสอบที่ 1 ชุมชนบ้านแสงทอง	กรณีตรวจสอบที่ 2 ชุมชนบ้านโพธิ์แก้ว
2.2 กระบวนการพัฒนาความสามารถ ผู้นำ กลุ่มผู้นำพัฒนาความสามารถของตนเองให้เข้มแข็งในเรื่องการจัดการทางอาชีพด้วยการศึกษาเพิ่มเติม ปฏิบัติจริง แลกเปลี่ยนความรู้กับผู้ใช้ ศึกษาดูงาน สร้างฐานข้อมูลชุมชน	2.2 กระบวนการพัฒนาความสามารถ กลุ่มผู้นำ เข้าร่วมการอบรมศึกษาดูงานและทดลองปฏิบัติจริง จากหน่วยงานของรัฐและเอกชนล้วนๆ ำไปเผยแพร่	2.2 กระบวนการพัฒนาความสามารถ องค์กรจากภายนอกพัฒนาความสามารถขององค์กรภายในชุมชน ชาวบ้านไปด้วยกันจนครบถ้วนกันให้สมาชิกพึ่งตนเองได้ในระยะยาว
2.3 กระบวนการสร้างเครือข่าย มีการสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กรของชุมชนด้วยกันเอง สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อองค์กรภายนอก แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ขอความช่วยเหลือ หาคะลาศ แลกเปลี่ยนผลผลิต	2.3 กระบวนการสร้างเครือข่าย อาศัยองค์กรชุมชนด้วยกันเองและโรงเรียนเป็นเครือข่ายในการเรียนรู้ (เชิงโรงเรียนก็คืออาศัยชุมชนเป็นแหล่งความรู้)	2.3 กระบวนการสร้างเครือข่าย ผู้นำชุมชนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ขอความร่วมมือจากผู้บริหาร ครูผู้สอนโรงเรียนเป็นแนวร่วมในการพัฒนาทางอาชีพ โรงเรียนเชิญวิทยากรชุมชนเผยแพร่ความรู้ทางอาชีพให้นักเรียน
3. การสนับสนุนจากภายนอก 3.1 การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ	3. การสนับสนุนจากภายนอก 3.1 การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ	3. การสนับสนุนจากภายนอกชุมชน 3.1 การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ

ตารางที่ 3 ผลการตรวจสอบองค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่สังเคราะห์ได้จาก 3 ชุมชน กับชุมชนอีก 2 ชุมชน (ต่อ)

องค์ประกอบร่วมของรูปแบบการศึกษาจาก 3 ชุมชน	กรณีตรวจสอบที่ 1 ชุมชนบ้านแสงทอง	กรณีตรวจสอบที่ 2 ชุมชนบ้านโพธิ์แก้ว
ได้รับการสนับสนุนด้านความรู้ทางอาชีพใหม่ ๆ แนวทางการประกอบอาชีพใหม่ ปัจจัยการผลิตในลักษณะของการเกื้อหนุนเสริม เพิ่มขีดความสามารถอาชีพกับฐานฯ กลุ่มฐานและชุมชน	หน่วยงานของรัฐให้ความรู้ประสบการณ์และส่งเสริมความสามารถทางอาชีพให้กับคนในชุมชน	หน่วยงานของรัฐให้การส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือในการพัฒนาทางอาชีพมาก ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น งบประมาณ ปัจจัยการผลิต อุปกรณ์การประกอบอาชีพ ตลอดจนวิทยากร เป็นต้น
3.2 การสนับสนุนจากหน่วยงานของเอกชน ได้รับการสนับสนุนด้านการเงิน ความรู้ วิธีการทางอาชีพ และสิ่งอำนวยความสะดวกทางอาชีพในรูปแบบของโครงการโดยมีความใกล้ชิดกับชุมชน ปรับวิธีการทำงานให้สอดคล้องกับคนในชุมชน มีความยืดหยุ่นสูง	3.2 การสนับสนุนจากหน่วยงานของเอกชน ได้รับการสนับสนุนด้านความรู้และงบประมาณเกี่ยวกับอาชีพจากหน่วยงานยูนิเซฟ	3.2 การสนับสนุนจากหน่วยงานของเอกชน การสนับสนุนจากเอกชนที่ได้รับจากผู้มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในชุมชน นำความรู้วิธีการแบบอย่างของการประกอบอาชีพแบบบ้านมาแพร่

จากตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตที่สังเคราะห์ได้จาก 3 ชุมชน (ขั้นที่ 1) ตรวจสอบกับองค์ประกอบรูปแบบการศึกษาที่วิเคราะห์ได้จาก 2 ชุมชน ผลการสังเคราะห์ (ขั้นที่ 2) สรุปได้ ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชน ผู้ให้การศึกษาคือผู้นำอย่างเป็นทางการในชุมชน กลุ่มผู้นำทางอาชีพในชุมชนและหน่วยงานภายนอกชุมชนเป็นผู้ให้การศึกษา กับคนในชุมชน โดยผู้นำอย่างเป็นทางการให้การศึกษาที่บ้าน กลุ่มผู้นำทางอาชีพให้การศึกษาทั้งสมาชิกกลุ่มและหน่วยงานภายนอกชุมชนให้การศึกษากับคนในชุมชน เนื้อหาการศึกษานั้นได้แก่ความรู้เรื่องการประกอบอาชีพ วิธีการเพิ่มผลผลิต นวัตกรรมทางอาชีพ การแก้ปัญหาการผลิต วิธีการให้การศึกษาทําอย่างหลากหลายด้วยการชักชวน ชี้นำ แนะนำ อบรม เรียนรู้ขณะปฏิบัติงาน ศึกษาดูงาน ประชุม ระดมสมอง ลักษณะการให้การศึกษาจากองค์กรผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการไปสู่กลุ่มอาชีพจากโรงเรียนในชุมชนสู่ชุมชนและจากชุมชนไปสู่โรงเรียน และโรงเรียนและชุมชนเรียนรู้ไปพร้อมกัน ระยะเวลาการศึกษาขึ้นอยู่กับเนื้อหาการเรียนรู้ แบ่งได้ 2 ระยะ คือ ช่วงเวลาของการศึกษาภาคความรู้ ด้วยการร่วมประชุมปรึกษาหารือ ฟังบรรยาย ฟังคำแนะนำ และช่วงเวลาของการศึกษาภาคปฏิบัติความรู้ที่ได้ไปลงมือปฏิบัติในแหล่งประกอบกิจการของตนเองจนกว่าจะเก็บเกี่ยวผลผลิต

2. โครงสร้างและการจัดการ

2.1 การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย การกำหนดเป้าหมายการศึกษาตามลำดับนั้นได้แก่ หน่วยงานของรัฐภายนอกชุมชนเข้ามาเป็นผู้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาทางอาชีพ โดยสอดคล้องมาในโครงการพัฒนาของรัฐ ให้ผู้นำ กลุ่มผู้นำอย่างเป็นทางการในชุมชนเป็นตัวกระตุ้น ชักนำ ทําเป็นตัวอย่างให้ชาวบ้านได้ทําตาม โดยมีหน่วยงานภายนอกนั้นคอยให้ความสนับสนุนด้านต่าง ๆ และกลุ่มผู้นำในชุมชนกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาทางอาชีพให้คนในชุมชนร่วมกันพิจารณา เลือกรายละเอียดไปปฏิบัติ

เป้าหมายในการพัฒนาทางอาชีพมี 2 ประการคือ การพึ่งตนเองและการสร้างคุณลักษณะพื้นฐานทางอาชีพ กล่าวคือ

2.1.1 การพึ่งตนเอง 5 ด้าน คือ

2.1.1.1 ด้านเทคโนโลยี - ความมีภูมิปัญญาของชุมชน โดยการศึกษาในชุมชนสืบทอดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางอาชีพของชุมชน ผสมผสานกับภูมิปัญญาสมัยใหม่และมีการนำเข้า เทคโนโลยีทดแทน เพื่อเพิ่มผลผลิตโดยมีกระบวนการกลั่นกรอง

2.1.1.2 ด้านเศรษฐกิจ-ความพอดีในฐานะความเป็นอยู่ โดยมีการประกอบอาชีพดั้งเดิมของชุมชน มีการตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ส่งเสริมความสามารถในการออมการลงทุนของชุมชน มีช่องทางเลือกในการประกอบอาชีพเสริมที่เหมาะสมกับสภาพของชุมชน มีการรวมกลุ่มอาชีพที่มีความมั่นคงและมีอาณาเขตรองทางเศรษฐกิจ

2.1.1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ - ความเป็นธรรมชาติ โดยการศึกษาบทบาทในการจัดระบบทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน โดยอาศัยรัฐและชุมชนเองจัดระบบทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเป็นปัจจัยการผลิตที่คนในชุมชนใช้ประโยชน์ทางอาชีพอย่างคุ้มค่า และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ด้วยการปลูกป่า รักษาสิ่งแวดล้อมให้เป็นธรรมชาติ

2.1.1.4 ด้านจิตใจคน-ความมีคุณธรรม โดยการศึกษาบทบาทในการสร้างผู้นำชุมชนที่มีวิถีชีวิต ความเป็นอยู่เรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนในชุมชน ให้คนในชุมชนเป็นคนมีคุณธรรมในการประกอบอาชีพ โดยเป็นคนขยันอดทน ประหยัด ซ้ำมคี่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการศึกษาในชุมชนยังช่วยกันอบรมบ่มนิสัยให้คนในชุมชนเป็นคนดี

2.1.1.5 ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมีเอกลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชน การศึกษาในชุมชนมีบทบาทในการรักษา สืบทอดวัฒนธรรมทางอาชีพดั้งเดิมของชุมชน ส่งเสริมการรวมกลุ่มกันทางอาชีพภายในกลุ่มมีคุณธรรมทางอาชีพ และคนในชุมชนมีการร่วมกันแก้ปัญหาทางอาชีพภายในชุมชนโดยไม่รอให้ใครมาช่วย

2.1.2 การสร้างคุณลักษณะพื้นฐานทางอาชีพ เป้าหมายการสร้างคุณลักษณะพื้นฐานทางอาชีพในชุมชน คือ คุณลักษณะพื้นฐานทั่วไปในการทำงาน ซึ่งได้แก่ ความขยัน อดทน รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ อดออม ทำงานเป็นกลุ่มได้ และมีทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ โดยมีความตั้งใจ มุ่งมั่นในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ

2.2 การจัดโครงสร้าง

2.2.1 คน/กลุ่มคน โครงสร้างรูปแบบการศึกษาประกอบด้วยผู้นำ เป็นคนที่มีความรู้เรื่องอาชีพในชุมชน กลุ่มผู้นำเป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องอาชีพ สามารถร่วมงานกับผู้นำได้ และภายในชุมชนยังต้องมีผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญเรื่องการประกอบอาชีพในชุมชน

2.2.2 ความรู้เรื่องอาชีพ ในชุมชนต้องมีความรู้เรื่องการประกอบอาชีพ แบบแผนการผลิตของชุมชนอย่างดี โดยเป็นความรู้ดั้งเดิม ความรู้ทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ นำความรู้ทั้ง 2 แบบมาผสมผสานกันอย่างมีประสพการณ์

2.2.3 การจัดการกลุ่ม โดยมีฐานข้อมูลเก็บข้อมูลดั้งเดิมของการประกอบอาชีพในชุมชน มีการถ่ายทอดข้อมูลทางอาชีพทั้งแนวตั้งจากบรรพบุรุษผ่านทางบุคคลในครอบครัวและการถ่ายทอดในแนวราบโดยผ่านทางบุคคลที่เกี่ยวข้องในชุมชน รูปแบบยังมีกลุ่มบุคคลผู้รับผิดชอบฐานข้อมูล มีการนำข้อมูลทางอาชีพในชุมชนมาวิเคราะห์ วางแผน เพื่อการพัฒนาทางอาชีพในชุมชน

2.2.4 ทรัพยากร มีการใช้ทรัพยากรวัตถุ และอื่น ๆ ที่มีในชุมชน ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการประกอบอาชีพ

3. กระบวนการ

3.1 กระบวนการเรียนรู้ เกิดจากองค์กรภายนอกชุมชน วิทยากรมาให้ความรู้ทางอาชีพด้วยการฝึกอบรม แนะนำกับคนในชุมชน ผู้นำ องค์กรผู้นำสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้กับคนในชุมชน ขยายผลไปสู่โรงเรียน และเกิดขึ้นจากโรงเรียนในชุมชนแนะนำความรู้ใหม่ทางอาชีพผ่านทางผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนและนักเรียน

3.2 กระบวนการพัฒนาความสามารถของผู้นำ โดยองค์กรภายนอกชุมชนมาอบรม แนะนำความรู้ใหม่เพื่อพัฒนาผู้นำกลุ่ม ชุมชน ผู้นำ กลุ่มผู้นำมีความต้องการพัฒนาตนเองทางอาชีพ จึงได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยการแสวงหาความรู้ อบรม ศึกษาดูงาน

3.3 กระบวนการสร้างเครือข่าย องค์กรผู้นำประสานงานสัมพันธ์กับโรงเรียนในชุมชน องค์กรผู้นำชุมชนมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกชุมชนและองค์กรผู้นำชุมชนมีความสัมพันธ์กับชุมชนอื่น

4. การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกชุมชน

4.1 การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ โดยได้รับการสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต การอบรมให้ความรู้ทางอาชีพใหม่ คอยช่วยเหลือให้ประสบความสำเร็จ

4.2 การสนับสนุนจากหน่วยงานของเอกชน โดยสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต ด้านความรู้ใหม่ทางอาชีพและด้านวิธีการจัดการทางอาชีพ

ส่วนผลการเปรียบเทียบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบ
โรงเรียนนั้น ผู้วิจัยขอเสนอในตารางที่ 4 ต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 แสดงการตรวจสอบองค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนที่สังเคราะห์ได้จาก 3 ชุมชนกับชุมชนอีก 2 ชุมชน

รูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากชุมชน ชั้นที่ 1	ชุมชนบ้านแสงทอง	ชุมชนบ้านโพธิ์แก้ว
รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียน	รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียน	รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนประถมศึกษาเป็นฐานความรู้ เป็นแกนกลางในการจัดการ
1. โครงสร้างการจัดการ 2.1 การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย ตามที่หลักสูตรกำหนด พัฒนาเนื้อหา กิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เป็นโรงเรียนโครงการ กศ.พ. และโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน	1. โครงสร้างการจัดการ 1.1 การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย เป้าหมายตามที่กำหนดตามหลักสูตร และให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โรงเรียนเข้าโครงการ กศ.พ. และโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน	1. โครงสร้างการจัดการ 1.1 การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย เป้าหมายตามหลักสูตร uly ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โรงเรียนเข้าโครงการ กศ.พ.
1.1.1 การพึ่งตนเอง 1.1.1.1 ด้านเทคโนโลยี-ภูมิปัญญาชุมชน มีบทบาทงานการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาเฉพาะของชุมชน	1.1.1 การพึ่งตนเอง 1.1.1.1 ด้านเทคโนโลยี-ภูมิปัญญาชุมชน โรงเรียนพัฒนาเนื้อหาการเรียนการสอนโดยอาศัยภูมิปัญญาพื้นบ้านของชุมชน	1.1.1 การพึ่งตนเอง 1.1.1.1 ด้านเทคโนโลยี-ภูมิปัญญาชุมชน โรงเรียนพัฒนาเนื้อหาการเรียนการสอนโดยอาศัยภูมิปัญญาพื้นบ้านเกี่ยวกับการรวมกลุ่มอาชีพ การทำงานด้วยระบบสหกรณ์มาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนให้นักเรียนปฏิบัติจริง

ตารางที่ 4 แสดงการตรวจสอบองค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนที่สังเคราะห์ได้จาก 3 ชุมชนกับชุมชนอีก 2 ชุมชน(ต่อ)

รูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากชุมชน ชั้นที่ 1	ชุมชนบ้านแสงทอง	ชุมชนบ้านพรหมแก้ว
1.1.1.2 ด้านเศรษฐกิจ-ความพอดีของฐานะ มีบทบาทในการสร้างความพอดีด้วยกิจกรรมสหกรณ์ออมทรัพย์ นักเรียนที่ท้ออย่างชัดเจน มีระบบ ต่อเนื่อง หากสอดคล้องกับ แนวทางของชุมชนจะมีความมั่นคงมากขึ้น	1.1.1.2 ด้านเศรษฐกิจ-ความพอดีฐานะ มีกิจกรรมออมทรัพย์ โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน จัดกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน	1.1.1.2 ด้านเศรษฐกิจ-ความพอดีฐานะ จัดกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน
1.1.1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ-ความเป็น ธรรมชาติ มีบทบาทในการสร้างความเป็นธรรมชาติด้วยการจัดสภาพ แวดล้อมให้เป็นธรรมชาติ เชื้อต่อการเรียนการสอน เช่นจัด มากำมีการกำหนดกิจกรรมปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเพื่ออนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติเสริมการเรียนรู้	1.1.1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ-ความ เป็นธรรมชาติ โรงเรียนจัดสิ่งแวดล้อมรอบของโรงเรียนเป็นธรรมชาติ ที่หลากหลาย ผสมผสานกันทั้งมีขั้นบันได มีดอกไม้ใบและ แหล่งน้ำ ทากให้เห็นคุณค่าของธรรมชาติได้มากขึ้น	1.1.1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ-ความเป็น ธรรมชาติ โรงเรียนจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่เหมาะสม เชื้อต่อการ เรียนการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนใกล้ชิดกับ ธรรมชาติ โดยบางครั้งเปลี่ยนที่เรียนเป็นป่าต้นน้ำ ในสนามหญ้า

ตารางที่ 4 แสดงการตรวจสอบองค์ประกอบรูปแบบการศึกษาระดับพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดความแนวระบบโรงเรียนที่สังเคราะห์ได้จาก 3 ชุมชนกับชุมชนอีก 2 ชุมชน(ต่อ)

รูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากชุมชน ชั้นที่ 1	ชุมชนบ้านแสงทอง	ชุมชนบ้านเรณูแก้ว
1.1.1.4 ด้านจิตอาสา-ความมีคุณธรรม สอนคุณธรรมพื้นฐานในการประกอบอาชีพตามที่หลักสูตร กำหนด เสริมด้วยกิจกรรมปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมให้นักเรียน ได้แสดงออกถึงคุณธรรมที่นักเรียนเมื่ออย่างต่อเนื่อง	1.1.1.4 ด้านจิตอาสา-ความมีคุณธรรม โรงเรียนสอนคุณธรรมตามหลักสูตรและส่งเสริมการทำงาน ร่วมกับผู้อื่น การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน คณะครูประพฤติปฏิบัติ ตนเป็นตัวอย่างแก่นักเรียนในเรื่องคุณธรรม ผู้บริหารเผยแพร่และ เป็นผู้นำเรื่องคุณธรรมแก่ผู้ปกครองนักเรียนเอง เป็น การส่งเสริมด้านคุณธรรมแก่นักเรียน	1.1.1.4 ด้านจิตอาสา-ความมีคุณธรรม โรงเรียนปลูกฝังความมีคุณธรรม การช่วยเหลือเกื้อกูลกันให้เกิดขึ้น กับนักเรียนโดยอาศัยกิจกรรมในรูปแบบต่างกัน
1.1.1.5 ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมีเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรีของชุมชน มีบทบาทในการอนุรักษ์ สืบทอดเอกลักษณ์ วัฒนธรรมทางอาชีพ ของชุมชน ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรักานศักดิ์ศรีของ โรงเรียนและชุมชน	1.1.1.5 ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมี เอกลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชน โรงเรียนมีบทบาทในการรักษาสืบทอดวัฒนธรรมทางอาชีพ ส่งเสริมการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาชีพของ ชุมชน โดยให้นักเรียนได้เรียนวัฒนธรรมทางอาชีพพื้นบ้าน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	1.1.1.5 ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมีเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรีของชุมชน โรงเรียนส่งเสริม อบรมให้นักเรียนมีนิสัยรักความสะอาด ส่งเสริม ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติงานอาชีพในกลุ่ม ทพอ. เป็นกลุ่ม

ศูนย์วิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 แสดงการตรวจสอบองค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนที่สังเคราะห์ได้จาก 3 ชุมชนกับชุมชนอีก 2 ชุมชน(ต่อ)

รูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากชุมชน ชั้นที่ 1	ชุมชนบ้านแสงทอง	ชุมชนบ้านโพธิ์แก้ว
1.1.2 การสร้างคุณลักษณะพื้นฐาน การเรียนรู้เพื่อสร้างคุณลักษณะพื้นฐานทั่วไปทางอาชีพ คือ ความซื่อสัตย์ อดทน รับผิดชอบ ทำงานเป็นกลุ่มและมีความมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ เสริมด้วยกิจกรรมปฏิบัติที่เป็นทักษะกระบวนการอย่างครบวงจร	1.1.2 การสร้างคุณลักษณะพื้นฐาน โรงเรียนสร้างทัศนคติที่ดีในการประกอบอาชีพ ปลูกฝังความตั้งใจมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพ โรงเรียนปลูกฝังลักษณะที่สามารถนำไปใช้กับงานอื่นได้ทุกกรณี คือ ความซื่อสัตย์ อดทน รับผิดชอบ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น มีระเบียบวินัยซื่อสัตย์	1.1.2 การสร้างคุณลักษณะพื้นฐาน การสอนปลูกฝังคุณลักษณะนิสัยทางอาชีพเรื่องความซื่อสัตย์ อดทน มีความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน วางแผนการทำงานเป็นกลุ่ม จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการฝึกปฏิบัติจริง มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
1.2 การจัดโครงสร้าง 1.2.1 โครงสร้างการบริหาร ครูผู้สอนประจำชั้น รับผิดชอบสอนทุกวิชา รวมทั้งวิชาเกี่ยวกับอาชีพและครูที่สอนมีความรู้ความสามารถทางอาชีพสอนเฉพาะวิชาที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ	1.2 การจัดโครงสร้าง 1.2.1 โครงสร้างการบริหาร จัดครูสอนในโรงเรียนโดยแบ่งความรับผิดชอบเป็นระดับชั้น และมีครูประจำวิชาสอนหมุนเวียนกัน	1.2 การจัดโครงสร้าง 1.2.1 โครงสร้างการบริหาร การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบโดยจัดครูผู้สอนประจำชั้นเรียนสอนทุกวิชา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 แสดงการตรวจสอบองค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามนวัตกรรมการเรียนที่สังเคราะห์ได้จาก 3 ชุมชนกับชุมชนอีก 2 ชุมชน(ต่อ)

รูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากชุมชน ชั้นที่ 1	ชุมชนบ้านแสงทอง	ชุมชนบ้านโพธิ์แก้ว
1.2.2 นโยบายของโรงเรียน โรงเรียนมีเป้าหมายหลักคือเน้นวิชาสามัญ ให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถในการศึกษาต่อระดับสูง เป้าหมายรองคือวิชาเกี่ยวกับอาชีพให้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพอยู่ในชุมชน	1.2.2 นโยบายของโรงเรียน จัดการเรียนการสอนเน้นวิชาสามัญ มากกว่าวิชาอาชีพ	2.2.2 นโยบายของโรงเรียน เน้นการเรียนวิชาสามัญให้ผ่านออก เขียนได้และสามารถสอบเรียนต่อในระดับสูงได้ สอนวิชาอาชีพเพื่ออาชีพเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพอยู่ในชุมชน
1.2.3 บุคลากรในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจในจุดหมายของหลักสูตรเกี่ยวกับวิชาอาชีพให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะพื้นฐานในการทำงาน มีทัศนคติที่ดีต่องานอาชีพ โดยสอนให้สอดคล้องเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันในชุมชน ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจงานเมื่อทำการเรียนการสอนตามหลักสูตรและการสอนให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของชุมชน	1.2.3 บุคลากรในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียน มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ครูผู้สอน มีความรู้ความเข้าใจหลักสูตรและวิชาอาชีพที่สอนมีความสามารถในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน	2.2.3 บุคลากรในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตรและสนับสนุนให้ครูผู้สอนได้สอนตามความสามารถและความถนัดด้านอาชีพที่มี ครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรวิชาอาชีพและมีความถนัด มีทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพเสริม มุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อการประหยัด อดออม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 แสดงการตรวจสอบองค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนที่สังเคราะห์ได้จาก 3 ชุมชนกับชุมชนอีก 2 ชุมชน(ต่อ)

รูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากชุมชน ชั้นที่ 1	ชุมชนบ้านแสงทอง	ชุมชนบ้านโพธิ์แก้ว
1.2.4 โครงสร้างของหลักสูตร/การเรียนการสอน จัดโครงสร้างที่กำหนดตามหลักสูตร/จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับแบบแผนการผลิตของชุมชนและเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น	1.2.4 โครงสร้างของหลักสูตร/การเรียนการสอน จัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพตามหลักสูตรและจัดคำที่เหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น	1.2.4 โครงสร้างหลักสูตร/การเรียนการสอน สอนตามเนื้อหาตามโครงสร้างหลักสูตร มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการทำงาน มีทักษะในการทำงานและรู้จักพึ่งตนเอง จัดคำการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
1.2.5 โครงสร้างทางกายภาพของโรงเรียน มีการจัดบรรยากาศของโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ โดยจัดสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ให้พร้อมต่อการปฏิบัติ หากมีสถานประกอบการรองรับการฝึกปฏิบัติจริงของนักเรียนยิ่งดี	1.2.5 โครงสร้างทางกายภาพของโรงเรียน จัดบรรยากาศของโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาเกี่ยวกับอาชีพ จัดคำให้มีบริเวณทำการเกษตร โดยปลูกผักเลี้ยงปลา	1.2.5 โครงสร้างทางกายภาพของโรงเรียน โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอนเน้นการปฏิบัติจริง มีแปลงเกษตร เรือนเพาะชำ บ่อปลา มีสถานประกอบการเลี้ยงไก่ดำห่าน วิทยาลัยฝึกปฏิบัติด้านสถานประกอบการ

ตารางที่ 4 แสดงการตรวจสอบองค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนที่สังเคราะห์ได้จาก 3 ชุมชนกับชุมชนอีก 2 ชุมชน (ต่อ)

รูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากชุมชน ชั้นที่ 1	ชุมชนบ้านแสงทอง	ชุมชนบ้านโพธิ์แก้ว
2. กระบวนการ 2.1 กระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพ การจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง มุ่งเน้นการปฏิบัติจริงอย่างมีเป้าหมาย และมีความต่อเนื่องของกิจกรรมการเรียนรู้ โดยถ่ายทอดจากโรงเรียนสู่ชุมชนและจากชุมชนสู่โรงเรียน	2. กระบวนการ 2.1 กระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพ นักเรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการปฏิบัติจริง มีการถ่ายทอดความรู้จากโรงเรียนสู่ชุมชนและจากชุมชนสู่โรงเรียน	2. กระบวนการ 2.1 กระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพ โรงเรียนจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการปฏิบัติจริงต่อเนื่องอย่างมีเป้าหมาย ถ่ายทอดความรู้จากชุมชนสู่โรงเรียน โดยการวิจัยปัญหาท้องถิ่น
2.2 กระบวนการพัฒนาความสามารถของโรงเรียน การพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับงานอาชีพด้วยการร่วมประชุมปรึกษาหารือกำหนดเป้าหมาย วิธีการร่วมกับองค์กรผู้นำชุมชน กำหนดแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาครูผู้สอนด้วยการศึกษาด้วยตนเองจากคู่มือในชุมชนและการศึกษาค้นคว้าความรู้ใหม่ทางอาชีพเพิ่มเติม	2.2 กระบวนการพัฒนาความสามารถของโรงเรียน วิทยาลัยเกษตรมหาสารคามและหน่วยงานของรัฐให้ความรู้ ประสบการณ์ตรงจากการศึกษาองงานด้านอาชีพแก่คณะผู้นำครูและชาวบ้าน	2.2 กระบวนการพัฒนาความสามารถของโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนพัฒนาโดยการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการของชุมชน เรียนรู้แนวทาง ความต้องการของชุมชนพัฒนาตนเองครูผู้สอนพัฒนาตนเองด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการสอบถามคู่มือเรื่องอาชีพในชุมชน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 แสดงการตรวจสอบองค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดความแนวระบบโรงเรียนที่สังเคราะห์ได้จาก 3 ชุมชนกับชุมชนอีก 2 ชุมชน(ต่อ)

รูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากชุมชน ชั้นที่ 1	ชุมชนบ้านแสงทอง	ชุมชนบ้านรัตนแก้ว
2.3 กระบวนการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ โรงเรียนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน เห็นความสำคัญของ ชุมชน	2.3 กระบวนการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ โรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ต่างก็ช่วยเหลือเกื้อกูล	2.3 กระบวนการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ที่นุเคราะห์ ชุมชน
3. การสนับสนุนจากภายนอก 3.1 การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ การสนับสนุนด้านงบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวก อบรมให้ ความรู้ ทักษะที่เกี่ยวข้อง นิเทศติดตามให้บรรลุเป้าหมาย การศึกษาที่ตั้งไว้	3. การสนับสนุนจากภายนอก 3.1 การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ สนับสนุนด้านปัจจัยงบประมาณ จัดอบรมให้ความรู้ นิเทศ ติดตามให้บังเกิดความสำเร็จตามเป้าหมาย	3. การสนับสนุนจากภายนอก 3.1 การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ โรงเรียนได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ การอบรมความรู้ด้าน อาชีพ การติดตามกำกับการทำงานตามโครงการให้บรรลุเป้าหมาย ทางด้านอาชีพ
3.2 การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก การสนับสนุนด้านการเงิน สิ่งอำนวยความสะดวก ความรู้ใหม่	3.2 การสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน ได้รับการสนับสนุนในรูปแบบเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับ	3.2 การสนับสนุนจากหน่วยงานของเอกชน ชาวบ้านในชุมชน ใกล้เคียง สนับสนุนด้านบริจาคเงิน วัสดุ อุปกรณ์

จากตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบองค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนที่สังเคราะห์ได้จาก 3 ชุมชน (ขั้นที่ 1) ตรวจสอบกับองค์ประกอบรูปแบบการศึกษาที่วิเคราะห์ได้จากชุมชน 2 ชุมชน ผลการสังเคราะห์เป็นรูปแบบ (ขั้นที่ 2) สรุปได้ ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนในชุมชน ผู้ให้การศึกษาคือ ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู ในโรงเรียน โดยมีนักเรียนเป็นผู้รับการศึกษา ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร โดยโรงเรียนมีการพัฒนาให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความต้องการของชุมชน วิธีการให้การศึกษาคือ การเรียนการสอนในโรงเรียนและนอกโรงเรียนโดยมีครูเป็นผู้สอน ผู้รู้ในชุมชนเป็นวิทยากรร่วมให้ความรู้ ลักษณะการเรียนการสอนยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางโดยให้มีการปฏิบัติกิจกรรมอย่างมีเป้าหมาย ต่อเนื่อง โรงเรียนจัดกิจกรรมเสริมเนื้อหาหลักสูตรทำให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ระยะเวลาในการเรียนการสอนตามที่ระบุไว้ในโครงสร้างหลักสูตร เพิ่มเติมด้วยเวลาว่างที่นักเรียนสามารถจัดเวลาเป็นของตนเองได้

2. โครงสร้างและการจัดการ

2.1 การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย การกำหนดเป้าหมาย การศึกษาตามที่หลักสูตรกำหนด และมีการพัฒนาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ชุมชนต้องการและมีการพัฒนาเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับแบบแผนการผลิตของชุมชน

2.1.1 การพึ่งตนเอง

2.1.1.1 ด้านเทคโนโลยี-ภูมิปัญญาชุมชน โดยมีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชน จัดการเรียนการสอนโดยพัฒนาเนื้อหาให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาชุมชนที่ความรู้โดยผู้รู้ของชุมชนร่วมมือกับครูในโรงเรียน จัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร

2.1.1.2 ด้านเศรษฐกิจ-ความเป็นอยู่พอถิ่นฐานะ มีบทบาทในการจัดให้มีกิจกรรมปฏิบัติเสริมสร้างความรู้เรื่องความพอถิ่นด้านเศรษฐกิจด้วย

การเรียนการสอนกิจกรรมสหกรณ์กลุ่มออมทรัพย์นักเรียน โดยมีการฝึกหัดทำอย่างมีระบบ และมีความต่อเนื่อง ให้นักคัดล้องกับแนวทางของชุมชน

2.1.1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ-ความเป็นธรรมชาติ โดยมีบทบาทในการจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นธรรมชาติ เหมาะสม เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ใกล้ชิด ชื่นชมกับคุณประโยชน์ รู้คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และจัดกิจกรรมปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เสริมความรู้ เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

2.1.1.4 ด้านจิตอาสา-ความมีคุณธรรม โรงเรียนมีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนเน้นการสร้างคุณธรรมพื้นฐานทางอาชีพตามหลักสูตร จัดกิจกรรมปฏิบัติสร้างเสริมคุณธรรมพื้นฐานทางอาชีพของนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน เน้นย้ำ ความสำคัญของคุณธรรมพื้นฐานทางอาชีพที่ผู้ปกครองและโรงเรียนควรช่วยกันปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับนักเรียน เพื่อเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ

2.1.1.5 ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมีเอกลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชน โรงเรียนมีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนเพื่ออนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมทางอาชีพของชุมชน ส่งเสริมให้นักเรียนรวมกลุ่มกันเพื่อการทำงาน และสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวม

2.1.2 การสร้างคุณลักษณะพื้นฐานทางอาชีพ โรงเรียนกำหนดเป้าหมายด้านคุณลักษณะพื้นฐานทางอาชีพตามที่หลักสูตรกำหนดโดยปลูกฝังคุณลักษณะพื้นฐานทางอาชีพที่ว่าซึ่งได้แก่ ความขยัน ประหยัด อุดม อุตุน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน รับผิดชอบงาน และปลูกฝังทัศนคติที่ดีทางอาชีพให้เกิดกับนักเรียน ให้นักเรียนมีความตั้งใจทำงาน มุ่งมั่นทำงานประสบความสำเร็จ และโรงเรียนยังได้จัดกิจกรรมเสริมด้วยกิจกรรมปฏิบัติที่เน้นทักษะกระบวนการอย่างครบวงจร

2.2 การจัดโครงสร้าง

2.2.1 โครงสร้างการบริหาร โรงเรียนมีการแบ่งภาระความรับผิดชอบตามความพร้อมของโรงเรียน โดยให้ครูประจำชั้นรับผิดชอบสอนทุกวิชารวมทั้งสอน

วิชาที่เกี่ยวข้องอาชีพ และแบ่งให้ครูประจำวิชารับผิดชอบเฉพาะวิชาที่เกี่ยวข้องอาชีพ โดยสอน หมุนเวียนกันในระดับชั้น

2.2.2 นโยบายของโรงเรียน โรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนมี นโยบายการจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นวิชาสามัญเพื่อให้ได้มาตรฐานตามที่กำหนด เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น และมุ่งสอนวิชาอาชีพเพื่อการปลูกฝังคุณลักษณะ ทักษะพื้นฐานและทัศนคติที่ดีทางอาชีพที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ให้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ในชีวิตประจำวัน โดยจัดไว้เป็นเป้าหมายรองลงมา

2.2.3 บุคลากรในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ ความ เข้าใจในเนื้อหาหลักสูตรเกี่ยวกับวิชาอาชีพและจัดการเรียนการสอนโดยที่มีความสอดคล้อง กับสภาพ ความต้องการของชุมชน ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาอาชีพและวิธี การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาแล้วให้มีความสอดคล้องตรงกับความต้องการของ ชุมชนและสามารถนำความรู้ที่ได้เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันได้

2.2.4 โครงสร้างหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การจั ดการเรียนการสอนตามโครงสร้างกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ โดยครูผู้สอนจัดกิจกรรม การเรียนการสอนตามที่ได้เสนอแนะไว้ในหลักสูตร และการสอนเสริมด้วยการปรับเนื้อหา การเรียนการสอนให้สอดคล้องกับแบบแผนการผลิตของชุมชน ความต้องการของชุมชนและ ความต้องการของผู้เรียน

2.2.5 โครงสร้างทางกายภาพของโรงเรียน โรงเรียนมีการจั ดสภาพโครงสร้างทางกายภาพของโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยจัดให้มีสถานที่ฝึก งานอาชีพภาคปฏิบัติ เช่นแปลงเกษตร เรือนเพาะชำ โรงครัว เป็นต้น เตรียมวัสดุอุปกรณ์ และปัจจัยการผลิตให้พร้อมสำหรับการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติจริง และยังได้เตรียม สถานประกอบการรองรับการทดลองฝึกงานในสถานประกอบการในชุมชนด้วย

3. กระบวนการ

3.1 กระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพ โรงเรียนจัดกระบวนการ เรียนรู้เพื่อสร้างภาวะการพึ่งตนเองทางอาชีพด้วยจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ

จริงอย่างมีเป้าหมายและมีความต่อเนื่อง มีการถ่ายทอดความรู้จากชุมชนสู่โรงเรียน ลักษณะของการราชภัฏวิทยากรและภูมิปัญญาในชุมชนและการถ่ายทอดความรู้จากโรงเรียนสู่ชุมชนด้วยการเสนอช่องทางในการประกอบอาชีพเสริมผ่านทาง การเรียนการสอนการปฏิบัติจริงของนักเรียนโดยอาศัยครอบครัว เป็นแหล่งสร้างกระบวนการเรียนรู้

3.2 กระบวนการพัฒนาความสามารถของโรงเรียน โดยการพัฒนาความรู้ความสามารถด้านอาชีพในชุมชน อาชีพนอกชุมชนให้กับผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ด้วยการร่วมประชุมปรึกษาหารือ รับแนวทางและความต้องการการพัฒนาจากองค์กรผู้นำชุมชนนำไปศึกษาค้นคว้า แสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากสถาบันการศึกษานอกระบบ นวัตกรรมที่ประสบผลสำเร็จที่ได้รับมาพัฒนาการศึกษา เพื่ออาชีพในโรงเรียนให้สนองความต้องการของชุมชน

3.3 กระบวนการสร้างเครือข่าย โรงเรียนสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน เห็นความสำคัญของชุมชน ทำงานร่วมกับชุมชนได้อย่างสม่ำเสมอ โดยลดเงื่อนไขที่เป็นสาเหตุของความขัดแย้งให้น้อยลง

4. การสนับสนุนจากภายนอกโรงเรียน

4.1 การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานของรัฐต้นสังกัดสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต กระบวนการพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน การสนับสนุนด้านปัจจัยสนับสนุน หน่วยงานของรัฐต่างสังกัดสนับสนุนด้านความรู้ใหม่ เรื่องเกี่ยวกับอาชีพ การดำเนินงานตามโครงการ วิธีการจัดการทางอาชีพ

4.2 การสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน โรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากศิษย์เก่าของโรงเรียน องค์กรพัฒนาเอกชนและชาวบ้านเรื่องเงิน สิ่งอำนวยความสะดวก ความรู้ เรื่องการประกอบอาชีพใหม่ ๆ เป็นต้น

หลังจากวิเคราะห์รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนชนบทพึ่งตนเองระดับดีมาก 3 ชุมชน สังเคราะห์รูปแบบที่มีลักษณะขององค์ประกอบร่วมกัน (ขั้นที่ 1) นารูปแบบการศึกษาในขั้นที่ 1 ไปตรวจสอบกับผลการวิเคราะห์รูปแบบการศึกษาในอีก 2 ชุมชน แล้วจึงพัฒนาเป็นรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง ที่มีลักษณะองค์ประกอบรูปแบบดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต

รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง มีลักษณะที่มีชุมชนเป็นฐานความรู้และสถานประกอบการเป็นฐานความรู้ โดยมีผู้ให้การศึกษาและผู้รับการศึกษาในลักษณะแตกต่างกันดังนี้

ผู้ให้การศึกษา ผู้ให้การศึกษาเพื่ออาชีพในชุมชนพึ่งตนเองมี 3 ลักษณะ คือ

1. หน่วยงานของรัฐเป็นผู้ให้การศึกษาด้วยการขึ้นำ ชักชวน ส่งเสริมที่คนในชุมชนรับความรู้ วิธีการประกอบอาชีพใหม่ทดแทนอาชีพเดิม เพื่อเพิ่มรายได้ โดยมีผู้นำองค์กรผู้นำเป็นผู้ประสานงานให้เกิดการปฏิบัติการทางอาชีพในชุมชน

2. หน่วยงานของรัฐและเอกชนเป็นผู้ให้การศึกษาด้วยการชักนำ ชี้นำ ส่งเสริมที่ผู้นำ องค์กรผู้นำ กลุ่มอาชีพ นำความรู้ เรื่องอาชีพทดลองปฏิบัติบ้างเกิดผล โดยหน่วยงานภายนอกนั้นคอยให้คำแนะนำเป็นที่ปรึกษา ร่วมแก้ปัญหา สาธิตวิธีการปฏิบัติจนผู้นำ องค์กรผู้นำ กลุ่มอาชีพสามารถดำเนินการทางอาชีพนั้นได้แล้ว จึงส่งเสริมให้ขยายผลให้คนในชุมชนได้นำไปปฏิบัติตาม โดยหน่วยงานภายนอกช่วยเหลือแนะนำผ่านทางผู้นำ องค์กรผู้นำ และกลุ่มอาชีพ

3. ธุรกิจเอกชน บริษัทธุรกิจเอกชนเป็นผู้ให้การศึกษาเพื่ออาชีพกับผู้นำ กลุ่มผู้นำ โดยบริษัทธุรกิจเอกชนเป็นผู้แนะนำ ชักชวนผู้นำ กลุ่มผู้นำที่ทดลองนำไปปฏิบัติตามขั้นตอนการปฏิบัติที่กำหนดไว้ โดยมีพนักงานของบริษัทเป็นที่ปรึกษา ดูแลควบคุมอย่างใกล้ชิด บริษัทลงทุนและจัดปัจจัยการผลิต การบำรุงรักษาที่ ผู้รับศึกษานำความรู้ วิธีการมาปฏิบัติตามขั้นตอน ลักษณะนี้พบแห่งเดียวคือที่ชุมชนบ้านตะเภา ซึ่งมีบริษัทเครือเจริญโภค

ภักดีมาแนะนำอาชีพการเลี้ยงไก่ส่งบริษัทเป็นอาชีพหม่าให้กับคนในชุมชน

4. ผู้นำ องค์กรผู้นำ และผู้นำกลุ่มอาชีพในชุมชนเป็นผู้ให้การศึกษาเพื่ออาชีพ โดยผู้นำ องค์กรผู้นำและผู้นำกลุ่มอาชีพคิดค้น แสวงหาวิธีการ การจัดการเพื่อให้เกิดการพัฒนาทางอาชีพในชุมชนโดยวิธีการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ศึกษาดูงานแหล่งประกอบอาชีพที่ประสบความสำเร็จ สนทนาแลกเปลี่ยนแนวคิด ประสบการณ์กับผู้รู้ทางอาชีพทั้งในและนอกชุมชนเพื่อสร้างฐานความรู้เรื่องอาชีพ

ผู้รับการศึกษา ผู้รับการศึกษาในชุมชนฝั่งตนเองคือ คนในชุมชนที่อาจจำแนกออกเป็นกลุ่มคน 2 กลุ่ม คือ

1. สมาชิกกลุ่มอาชีพ หมายถึงคนในชุมชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพที่ตั้งขึ้นในชุมชน ได้รับการศึกษาโดยตรงจากผู้นำกลุ่มอาชีพในลักษณะของการ "รับฟังข้อความรู้ ดูวิธีการทำ และนำมาปฏิบัติ" โดยมีผู้นำกลุ่มอาชีพคอยดูแลให้การสนับสนุนช่วยเหลือ

2. ชาวบ้านทั่วไป หมายถึงคนในชุมชนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพแต่ได้รับการศึกษาจากหน่วยงานของรัฐ ผู้นำชุมชน องค์กรผู้นำชุมชน ด้วยการดูตัวอย่างการปฏิบัติจริง รับฟังข้อชี้แนะ แนะนำ นำมาปฏิบัติจริง เรียนรู้วิธีการจนเกิดเป็นทักษะทางอาชีพ

วิธีการให้การศึกษา วิธีการให้การศึกษาแตกต่างกันไปตามลักษณะของผู้ให้การศึกษา ดังนี้

1. หน่วยงานของรัฐให้การศึกษาเพื่ออาชีพกับผู้นำ องค์กรผู้นำ ผู้นำกลุ่มอาชีพ และคนในชุมชนด้วยกระบวนการพัฒนาตามระบบราชการ ในรูปแบบของการส่งเสริมตามกิจกรรม/โครงการที่กำหนดไว้แผนพัฒนาของแต่ละหน่วยงาน โดยวิธีการจัดอบรมให้ความรู้ใหม่ทางอาชีพ เสริมแรงด้วยปัจจัยล่อให้เกิดแนวร่วมในการรับ นำไปปฏิบัติ โดยมีข้าราชการที่มีความรู้ความสามารถทางทฤษฎีและปฏิบัติตามหลักวิชาในตำแหน่งหน้าที่ติดตามแนะนำส่งเสริมให้บรรลุผลเป็นระยะ หน่วยงานของรัฐดังกล่าวได้แก่ พัฒนาชุมชน เกษตรปศุสัตว์ ประมง เป็นต้น

2. หน่วยงานของเอกชนให้การศึกษาเพื่ออาชีพกับผู้นำชุมชน องค์กรผู้นำชุมชน กลุ่มอาชีพในชุมชนด้วยการนำกิจกรรม/โครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพ งานอาชีพมาที่ผู้นำชุมชน องค์กรผู้นำชุมชน กลุ่มอาชีพรับไปทำ โดยหน่วยงานสนับสนุนด้านการเงิน ความรู้

วิธีการ การจัดการ สิ่งอำนวยความสะดวก คอยให้คำแนะนำปรึกษาและมีการปฏิบัติการอาชีพไปพร้อมกับผู้รับการศึกษา

3. ธุรกิจเอกชน ให้การศึกษาเพื่ออาชีพกับผู้นิยมชน องค์กรผู้นิยมชน กลุ่มอาชีพนำแบบปฏิบัติตามโปรแกรมที่บริษัทกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด โดยผู้รับศึกษามีหน้าที่ปฏิบัติตามโปรแกรมอย่างเดียว พนักงานของบริษัทรับผิดชอบด้านการจัดการทั้งหมด

4. ผู้นิยมชน องค์กรผู้นิยมชนและกลุ่มอาชีพ ให้การศึกษากับคนนิยมชนและสมาชิกกลุ่มด้วยการประชุมกลุ่ม นำเสนอความรู้ วิธีการ ร่วมกันแสดงความคิดเห็น เลือกวิธีการ ผู้ให้การศึกษาพาไปปฏิบัติอย่างการทำงาน พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น นำไปปฏิบัติจริง เรียนรู้ขณะปฏิบัติจริง แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น หาวิธีการใหม่ ทดลองทำใหม่ จนเกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้ของผู้รับการศึกษาเอง

เนื้อหาสาระของการศึกษา เนื้อหาสาระของการศึกษาเพื่ออาชีพที่ผู้ให้การศึกษาให้กับผู้รับการศึกษาเป็นเรื่องของการประกอบอาชีพ ทักษะการประกอบการ การเพิ่มผลผลิต การตลาด การใช้เทคโนโลยีเพื่อการผลิตและเพิ่มผลผลิตและการแก้ปัญหาทางอาชีพ เป็นต้น

ระยะเวลาในการศึกษา ระยะเวลาในการให้การศึกษาเพื่ออาชีพมี 2 ระยะ คือ ระยะเวลาในการอธิบาย บรรยายภาคความรู้ทางอาชีพ การศึกษาผลการปฏิบัติจริงเพื่อเพิ่มประสบการณ์ และระยะเวลาในการนำความรู้ ประสบการณ์ตรงที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติจริงในแหล่งประกอบการของผู้รับการศึกษา

2. โครงสร้างและการจัดการ

โครงสร้างและการจัดการของรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในชีวิตในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมาย และการจัดโครงสร้าง ทั้ง 2 องค์ประกอบนี้มีลักษณะ ดังต่อไปนี้

2.1 การกำหนดเป้าหมาย องค์ประกอบเรื่องกำหนดเป้าหมายนี้หมายถึงวิธีการบรรลุเป้าหมายของรูปแบบด้วย ซึ่งมีการกำหนดเป้าหมายและการบรรลุเป้าหมาย 2 ลักษณะ คือ การกำหนดเป้าหมายและการบรรลุเป้าหมายเกี่ยวกับการพึ่งตนเองและการกำหนดเป้าหมายและการบรรลุเป้าหมายเกี่ยวกับการสร้างคุณลักษณะพื้นฐานทางอาชีพ ใน

ชุมชนชนบทพึ่งตนเองมีการกำหนดเป้าหมายและการบรรลุเป้าหมายทั้ง 2 ลักษณะนี้ ดังนี้

2.1.1 เกี่ยวกับการพึ่งตนเอง การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตกำหนดเป้าหมายเพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพ 5 ด้าน คือ ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจและด้านสังคมวัฒนธรรม ซึ่งแต่ละด้านสรุปผลการวิจัยได้ คือ

2.1.1.1 ด้านเทคโนโลยี ชุมชนกำหนดเป้าหมายเพื่อความมีภูมิปัญญาของชุมชน มีความสมดุลระหว่างเทคโนโลยีพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มาจากภายนอกชุมชน โดยการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตมีบทบาทงานการฟื้นฟูและเสริมสร้าง อนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องการประกอบอาชีพ กลั่นกรอง เลือกใช้เทคโนโลยีที่นำมาเข้ามาทดแทนเทคโนโลยีพื้นบ้านได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ในชุมชนชนบทพึ่งตนเองระดับดีมากนั้นนอกจากการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตจะมีบทบาทงานการฟื้นฟู อนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตยังมีบทบาทงานการคิดค้น พัฒนาเทคโนโลยีพื้นบ้านที่มีอยู่ในชุมชนให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป มีการกลั่นกรองและควบคุมเทคโนโลยีสมัยใหม่ไม่ให้เข้าปกระทบต่อแบบแผนการผลิตและวัฒนธรรมทางอาชีพของชุมชน

2.1.1.2 ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนกำหนดเป้าหมายเพื่อความพอดีในฐานะความเป็นอยู่ มีระบบการผลิตเพื่อการบริโภคในชุมชนก่อนหากเหลือจึงขายเป็นรายได้ การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชนมีบทบาทงานการทำให้บรรลุเป้าหมายด้วยการฟื้นฟูและเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจแบบทฤษฎีใหม่ให้คงอยู่อย่างเข้มแข็ง มีบทบาทงานการสร้างจิตความสามารถทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นด้วยการรวมกลุ่มกันทางอาชีพเพื่อการออมการลงทุนและการตลาดที่เข้มแข็ง เสนอช่องทางงานการประกอบอาชีพพาณิชย์เป็นอาชีพเสริมที่มีความเหมาะสมกับสภาพของชุมชน

2.1.1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนกำหนดเป้าหมายด้านทรัพยากรธรรมชาติเพื่อความ เป็นธรรมชาติ มีทรัพยากร สิ่งแวดล้อมเป็นของชุมชน ให้คนในชนบทได้ดำรงชีวิตอยู่อย่างใกล้ชิดกับธรรมชาติ มองเห็นธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต

มีการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างพอดี การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตมีบทบาทในการทบทวนการศึกษาระดับปฐมวัยเข้าหมายด้วยการจัดให้มีทรัพยากร เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนด้วยการอนุรักษ์ป่าไม้ แหล่งน้ำ ที่ดิน เป็นของชุมชน และมีระบบการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนให้เป็นปัจจัยการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ กลุ่มค่า มีการบำรุงรักษาและสร้างขึ้นมาใหม่

2.1.1.4 ด้านจิตอาสาคน ชุมชนกำหนดเป้าหมายการพึ่งตนเอง ด้านจิตอาสาให้ เป็นคนที่มีคุณธรรม มีน้ำใจมีความรอบอ้อมอารีต่อกัน ให้มีหลักการทำงานให้สำเร็จ โดยการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตมีบทบาทในการฟื้นฟูและเสริมสร้างความมีจิตอาสาคุณธรรมที่มีขึ้นในชนบทอย่างต่อเนื่อง สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน เสริมสร้างพลังของความสำเร็จในการประกอบอาชีพด้วยการสร้างศรัทธาความเชื่อมั่นและมีความรักในการทำงาน มีความเพียรพยายาม มีสติระมัดระวังวิเคราะห์เหตุการณ์ มีความตั้งใจ มุ่งมั่นในการทำงานและทำงานเต็มความรู้ความสามารถ

2.1.1.5 ด้านสังคมวัฒนธรรม ชุมชนกำหนดเป้าหมายการพึ่งตนเองด้านสังคมวัฒนธรรมให้เป็นสังคมที่มีส่วนดีของชนบทเป็นฐานของชุมชน มีวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม มีความเป็นเอกลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชน การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตในชุมชนชนบทมีบทบาทในการทบทวนการศึกษาระดับปฐมวัยเข้าหมายด้วยการฟื้นฟูและรักษาประเพณีอันดีงามที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ ดำรงรักษา อนุรักษ์และสืบต่อวัฒนธรรมทางอาชีพของชุมชนให้คงอยู่ต่อไป

2.1.2 เกี่ยวกับการสร้างคุณลักษณะพื้นฐานทางอาชีพ ชุมชนชนบทพึ่งตนเอง กำหนดเป้าหมายในการสร้างคุณลักษณะพื้นฐานทางอาชีพของคนในชุมชนให้ เป็นคนที่ทำงานเป็น มีนิสัยรักการทำงาน มีการปรับปรุงงานอยู่เสมอและรู้กระบวนการทำงาน การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตมีบทบาทในการทบทวนการศึกษาระดับปฐมวัยเข้าหมายด้วยการสร้างคุณลักษณะพื้นฐานให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชนโดยที่คนในชุมชนมีความรู้มีทักษะในการทำงาน เป็นคนที่มีความรับผิดชอบ มีความขยัน อดทน เพียรพยายาม สะอาดถี่ถ้วน มีระเบียบซื่อสัตย์ และพึ่งตนเอง มีการปรับปรุงงานอยู่เสมอและรู้กระบวนการทำงาน

2.2 การจัดโครงสร้าง รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการ

การเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนมีการจัดโครงสร้างขององค์การการศึกษาให้มีบทบาทในการสร้าง
 ความสามารถในการพึ่งตนเองทางอาชีพ โดยมีองค์ประกอบของโครงสร้าง 4 ส่วน คือ
 คน/กลุ่มคน ความรู้เรื่องอาชีพในชุมชน การจัดการ และทรัพยากรที่มีในชุมชน โครงสร้าง
 แต่ละส่วนมีความสัมพันธ์ เกื้อหนุนกันเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้แก่คนในชุมชน ดังนี้

2.2.1 คน/กลุ่มคน ในชุมชนชนบทพึ่งตนเองประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้รู้
 หรือกลุ่มคนที่มีความรู้ ความชำนาญในการประกอบอาชีพ แบบแผนการผลิตของชุมชน

2.2.2 ความรู้เรื่องอาชีพในชุมชน ในชุมชนชนบทพึ่งตนเองมีความรู้ใน
 การประกอบอาชีพที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น มีทักษะประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ โดยมีการ
 ผสมผสานภูมิปัญญาสมัยใหม่ที่มาจากภายนอกชุมชนได้อย่างเหมาะสม

2.2.3 ทักษะการจัดการ ในชุมชนชนบทพึ่งตนเองมีผู้นำชุมชน องค์การผู้นำ
 ชุมชนและกลุ่มอาชีพที่มีทักษะการจัดการในงานอาชีพอย่างเป็นระบบ มีความชัดเจน สามารถ
 สร้างกระบวนการเรียนรู้ทางอาชีพให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยในชุมชน
 มีการกำหนดงาน กำหนดบุคคลและกำหนดกฎระเบียบเป็นข้อตกลง เจือใจให้สมาชิกทบทวนที่
 ตามบทบาทภารกิจของตนเองเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางอาชีพให้เกิดขึ้นในชุมชน

2.2.4 ทรัพยากรในชุมชน ซึ่งหมายถึงทรัพยากรวัตถุเช่น เงินทุน ที่ดิน
 แหล่งน้ำ ป่าไม้ พืช สัตว์ สิ่งอำนวยความสะดวก ที่เอื้อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทางอาชีพ
 ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน

3. กระบวนการ

รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตใน
 ชุมชนชนบทพึ่งตนเองมีกระบวนการที่เป็นการจัดการภายในรูปแบบซึ่งเสริมสร้างให้รูปแบบ
 การศึกษามีบทบาทเข้มแข็งขึ้น 3 กระบวนการ คือ กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความสมดุล
 กระบวนการสร้างความสามารถขององค์กรและกระบวนการสร้างเครือข่ายขององค์กร โดย
 แต่ละกระบวนการในรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถี
 ชีวิตของคนในชุมชนชนบทพึ่งตนเองมีดังนี้

3.1 กระบวนการเรียนรู้เพื่อการฟื้นฟูรักษาและเสริมสร้างการพึ่งตนเอง ด้านเทคโนโลยีพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจที่มีระบบเศรษฐกิจแบบทฤษฎีหาเงินสร้างความพอเพียงด้านฐานะ ด้านทรัพยากรธรรมชาติที่มีทรัพยากรชุมชน ด้านจิตวิญญาณชนบทที่มีจิตอาสาทำคุณธรรม และด้านสังคมวัฒนธรรมที่เป็นสังคมประเพณีที่มีเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรี โดยมีผู้นำ องค์กรผู้นำ กลุ่มอาชีพเป็นแกนกลางในการสร้างกิจกรรมเป็นสื่อให้คนในชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ จากคนในชุมชนนำไปสู่การศึกษาในระบบโรงเรียนในชุมชน และจากการศึกษาในระบบโรงเรียนในชุมชนขยายผลออกไปสู่คนในชุมชน

3.2 กระบวนการพัฒนาความสามารถขององค์กร เป็นกระบวนการพัฒนาความสามารถของผู้นำชุมชน องค์กรผู้นำ กลุ่มอาชีพในชุมชนที่เป็นแกนกลางให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ โดยการมีผู้นำชุมชน องค์กรผู้นำชุมชน กลุ่มอาชีพที่มีความรู้ความสามารถและทักษะในการประกอบการทางอาชีพที่พัฒนาอยู่เสมอ คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาความสามารถทางอาชีพ การมีที่ปรึกษาขององค์กรที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ การสร้างฐานข้อมูลทางอาชีพของชุมชนเพื่อใช้ในการวางแผนและพัฒนา

3.3 กระบวนการสร้างเครือข่าย เป็นกระบวนการที่ผู้นำชุมชน องค์กรผู้นำชุมชน กลุ่มอาชีพแสวงหาความร่วมมือทางอาชีพจากภายในและภายนอกชุมชนเพื่อขอความช่วยเหลือด้านอาชีพ ให้ความช่วยเหลือด้านอาชีพ การแสวงหาตลาด ช่องทางในการพัฒนาทางอาชีพ แลกเปลี่ยนแนวคิดและประสบการณ์ทางอาชีพ ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับโรงเรียนในชุมชน โรงเรียนใกล้เคียง องค์กรผู้นำในชุมชนอื่น สถาบันอื่นนอกถิ่น

4. การสนับสนุนจากภายนอก

การสนับสนุนจากภายนอกเพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพของชุมชนชนบทพึ่งตนเองนั้นมี 2 ลักษณะ คือ การสนับสนุนจากภาครัฐและการสนับสนุนจากภาคเอกชน

4.1 การสนับสนุนจากภาครัฐ เป็นการให้ความเกื้อหนุนเสริมด้านแผนงาน โครงการพัฒนา ความรู้ วิธีการ การเงินงบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวกและอื่น ๆ ที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างขีดความสามารถของการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการ

เรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชนที่มีศักยภาพเพื่อการสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองทางอาชีพเพิ่มขึ้น

4.2 การสนับสนุนจากภาคเอกชน เป็นการสนับสนุนเพื่อการสร้างขีดความสามารถในการพึ่งตนเองทางอาชีพในชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมช่วยให้ผู้นำชุมชน องค์กรผู้นำ กลุ่มอาชีพมีความรู้ความสามารถประสบการณ์ทางอาชีพเพิ่มขึ้น มีความมุ่งมั่นงานการปฏิบัติการทางอาชีพเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ผู้นำชุมชน องค์กรผู้นำชุมชน กลุ่มอาชีพมีความเข้มแข็งขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 4 ผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่ออาชีพานชุมชนชนบทฝั่งตนเอง ที่สังเคราะห์ได้จากการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ (Expert Judgement) เพื่อการพัฒนา รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่ออาชีพานชุมชนชนบทฝั่งตนเองและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่ออาชีพานชุมชนชนบทฝั่งตนเอง ก่อนที่จะนำไปอภิปรายผลในบทที่ 5

ในการนำเสนอผลการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้นำข้อคิดเห็น เสนอแนะ เพิ่มเติมของผู้วิจัยสำเนาตาราง ที่ 5 ต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5 แสดงผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต โดยผู้เชี่ยวชาญ

ลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากกรณีตรวจสอบ 2 ชุมชน	ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตตามชุมชนชนบทพึ่งตนเอง มีลักษณะที่มีชุมชนเป็นฐานความรู้และสถานประกอบการเป็นฐานความรู้ โดยมีผู้ให้การศึกษาและผู้รับการศึกษาในลักษณะแตกต่างกันดังนี้ <u>ผู้ให้การศึกษา</u> ผู้ให้การศึกษาเพื่ออาชีพในชุมชนพึ่งตนเองมี 3 ลักษณะ คือ 1. หน่วยงานของรัฐเป็นผู้ให้การศึกษาด้วยการขึ้นา ชักชวน ส่งเสริมให้คนในชุมชนรับความรู้ วิธีการประกอบอาชีพใหม่ทดแทนอาชีพเดิม เพื่อเพิ่มรายได้ โดยมีผู้นำองค์กรชุมชนเป็นผู้ประสานงานทำให้เกิดการปฏิบัติการทางอาชีพในชุมชน 2. หน่วยงานของรัฐและเอกชนเป็นผู้ให้การศึกษาด้วยการชักนำ ชี้แนะ ส่งเสริมให้ผู้นำ องค์กรชุมชน กลุ่มอาชีพ นำความรู้เรื่องอาชีพทดลองปฏิบัติบ้างเกิดผลโดยหน่วยงานภายนอกนั้นคอยให้คำแนะนำเป็นที่ปรึกษา ร่วมแก้ปัญหา สาธิตวิธีการปฏิบัติจนผู้นำ องค์กรชุมชน กลุ่มอาชีพสามารถดำเนินการทางอาชีพนั้นได้แล้ว จึงส่งเสริมให้ขยายผลให้คนในชุมชนดำเนินไปปฏิบัติตาม โดยหน่วยงานภายนอกช่วยเหลือแนะนำผ่านทางผู้นำ องค์กรชุมชนและกลุ่มอาชีพ	-ในปัจจุบันและอนาคตควรรวมถึงแหล่งความรู้ที่ผู้รับการศึกษาสามารถแสวงหาได้ด้วยตนเอง จากสื่อมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ -ควรปรับปรุงจุดเน้นของKey wordsที่สำคัญให้ชัดเจน -เรื่องความรู้ ไม่เพียงรับความรู้ น่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดและพฤติกรรมที่ใหม่เอื้อ -หน่วยงานให้การศึกษาด้วยการชักนำไม่เพียงพอ ควรร่วมมือกันตามความต้องการของกลุ่ม

ตารางที่ 5 แสดงผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต โดยผู้เชี่ยวชาญ(ต่อ)

ลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากกรณีตรวจสอบ 2 ชุมชน	ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
3. ธุรกิจเอกชน บริษัทธุรกิจเอกชนเป็นผู้ให้การศึกษเพื่ออาชีพกับผู้นำกลุ่มผู้นำ โดยบริษัทธุรกิจเอกชนเป็นผู้แนะนำ ชักชวนผู้นำ กลุ่มผู้นำให้ทดลองนำไปปฏิบัติ ตามขั้นตอนการปฏิบัติที่กำหนดไว้ โดยมีพนักงานของบริษัทเป็นที่ปรึกษา ดูแลควบคุมอย่างใกล้ชิด บริษัทลงทุนและจัดปัจจัยการผลิต การบำรุงรักษาที่ ผู้รับการศึกษานำความรู้ วิธีการมาปฏิบัติตามขั้นตอน ลักษณะที่พบแห่งเดียวคือที่ชุมชนบ้านโพธิ์แก้ว ซึ่งมีบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์มาแนะนำอาชีพการเลี้ยงไก่ส่งบริษัทเป็นอาชีพหาหมากับคนในชุมชน 4. ผู้นำ องค์กรผู้นำ และผู้นำกลุ่มอาชีพในชุมชนเป็นผู้ให้การศึกษเพื่ออาชีพ โดยผู้นำ องค์กรผู้นำและผู้นำกลุ่มอาชีพคิดค้น แสวงหาวิธีการ การจัดการเพื่อให้เกิดการพัฒนาทางอาชีพในชุมชนโดยวิธีการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ศึกษาดูงานแหล่งประกอบอาชีพที่ประสบความสำเร็จ สนทนาแลกเปลี่ยนแนวคิด ประสบการณ์กับผู้รู้ทางอาชีพทั้งในและนอกชุมชนเพื่อสร้างฐานความรู้เรื่องอาชีพ	ชุมชน - านส่วนหน่วยงานของรัฐน่าจะเพิ่มเติมเรื่องการทำใหู้จักคิดและพัฒนาอาชีพ กลุ่มอื่นเหมาะสมดีมาก - ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น โรงเรียนชุมชนอีสานของพ่อค้าต้อง

ตารางที่ 5 แสดงผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต โดยผู้เชี่ยวชาญ(ต่อ)

ลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากกรณีตรวจสอบ 2 ชุมชน	ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
<u>ผู้รับการศึกษา</u> ผู้รับการศึกษาในชุมชนฝั่งตนเองคือ คนในชุมชนที่อาจจำนน ออกเป็นกลุ่มคน 2 กลุ่ม คือ 1. สมาชิกกลุ่มอาชีพ หมายถึงคนในชุมชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพที่ตั้งขึ้นในชุมชน ได้รับความศึกษาโดยตรงจากผู้นำกลุ่มอาชีพในลักษณะของการ "รับฟังข้อความรู้ คู่มือ การทำ และนำมาปฏิบัติ" โดยมีผู้นำกลุ่มอาชีพคอยดูแลให้การสนับสนุนช่วยเหลือ 2. ชาวบ้านทั่วไป หมายถึงคนในชุมชนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ ได้รับความศึกษาจากหน่วยงานของรัฐ ผู้นำชุมชน องค์กรผู้นำชุมชน ด้วยการดูตัวอย่างการปฏิบัติจริง รับฟังข้อชี้แนะ แนะนำ นำมาปฏิบัติจริง เรียนรู้วิธีการจนเกิดเป็นทักษะทางอาชีพ <u>วิธีการให้การศึกษา</u> วิธีการให้การศึกษาแตกต่างกันไปตามลักษณะของผู้ให้การศึกษา 1. หน่วยงานของรัฐให้การศึกษาเพื่ออาชีพกับผู้นำ องค์กรผู้นำ ผู้นำกลุ่มอาชีพ และคนในชุมชนด้วยกระบวนการพัฒนาตามระบบราชการ ในรูปแบบของการส่งเสริมตามกิจกรรม/โครงการที่กำหนดไว้ตามแผนพัฒนาของแต่ละหน่วยงาน โดยวิธีการจัดอบรมให้ความรู้ทางอาชีพ เสริมแรงด้วยปัจจัยส่อให้เกิดแนวร่วมในการรับ นำไปปฏิบัติ โดยมี	- ควรรวมถึงเด็กและเยาวชนที่มีโอกาสเรียนรู้จากการได้รู้ได้เห็นและได้ร่วมปฏิบัติด้วย - เห็นด้วย - โดยรวมถึงวิธีการศึกษา ทดลองด้วยตนเอง จากแหล่งความรู้หรือเครือข่ายการเรียนรู้ด้วย - น่าจะมีการประสานงานทุกหน่วยงานของผู้ให้การศึกษาให้มีความเป็นธรรมชาติ

ตารางที่ 5 แสดงผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต โดยผู้เชี่ยวชาญ(ต่อ)

ลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากกรณีตรวจสอบ 2 ชุมชน	ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
ข้าราชการที่มีความรู้ความสามารถทางทฤษฎีและปฏิบัติตามหลักวิชาในตำแหน่งหน้าที่ติดตามแนะนำส่งเสริมให้บรรลุผลเป็นระยะ หน่วยงานของรัฐดังกล่าวได้แก่ พัฒนาชุมชน เกษตรปศุสัตว์ ประมง เป็นต้น 2. หน่วยงานของเอกชนให้การศึกษาเพื่ออาชีพกับผู้นำชุมชน องค์กรผู้นำชุมชน กลุ่มอาชีพในชุมชนด้วยการนำกิจกรรม/โครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพ งานอาชีพมาให้ผู้นำชุมชน องค์กรผู้นำชุมชน กลุ่มอาชีพรับไปทำ โดยหน่วยงานสนับสนุนด้านการเงิน ความรู้ วิธีการ การจัดการ สิ่งอำนวยความสะดวก คอยให้คำแนะนำปรึกษาและมีการปฏิบัติการอาชีพไปพร้อมกับผู้รับการศึกษา 3. ธุรกิจเอกชน ให้การศึกษาเพื่ออาชีพกับผู้นำชุมชน องค์กรผู้นำชุมชน กลุ่มอาชีพนำไปปฏิบัติตามโปรแกรมที่บริษัทกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด โดยผู้รับการศึกษามีหน้าที่ปฏิบัติตามโปรแกรมอย่างเดียว พนักงานของบริษัทรับผิดชอบด้านการจัดการทั้งหมด 4. ผู้นำชุมชน องค์กรผู้นำชุมชนและกลุ่มอาชีพ ให้การศึกษาให้กับคนในชุมชนและสมาชิกกลุ่มด้วยการประชุมกลุ่ม นำเสนอความรู้ วิธีการ ร่วมกันแสดงความคิดเห็น เลือกวิธีการ ผู้ให้การศึกษาพาไปดูตัวอย่างการทำงาน พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น นำไปปฏิบัติ	-ควรส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจชุมชน เช่น กรณีบริษัทบางจากได้ตั้งปั้มน้ำมัน พัฒนาสินค้าและเป็นเจ้าของรถบรรทุก

ตารางที่ 5 แสดงผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต โดยผู้เชี่ยวชาญ(ต่อ)

ลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากกรณีตรวจสอบ 2 ชุมชน	ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
จริง เรียนรู้ขณะปฏิบัติจริง แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น หาวิธีการใหม่ ทดลองทำใหม่ จนเกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้ของผู้รับการศึกษาเอง <u>เนื้อหาสาระของการศึกษา</u> เนื้อหาสาระของการศึกษาเพื่ออาชีพที่ผู้ให้การศึกษาให้กับผู้รับการศึกษาเป็นเรื่องของการประกอบอาชีพ ทักษะการประกอบการ การเพิ่มผลผลิต การตลาด การใช้เทคโนโลยีเพื่อการผลิตและเพิ่มผลผลิตและการแก้ปัญหาทางอาชีพ เป็นต้น <u>ระยะเวลาในการศึกษา</u> ระยะเวลาในการให้การศึกษาเพื่ออาชีพมี 2 ระยะ คือ ระยะเวลาในการอธิบาย บรรยายภาคความรู้ทางอาชีพ การศึกษามผลการปฏิบัติจริงเพื่อเพิ่มประสบการณ์ และระยะเวลาในการนำความรู้ ประสบการณ์ตรงที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติจริงในแหล่งประกอบการของผู้รับการศึกษา	-เห็นด้วย -เห็นด้วย -เห็นด้วย
2. โครงสร้างและการจัดการ โครงสร้างและการจัดการของรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนชนบทที่ตนเอง ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมาย และการจัดโครงสร้าง ทั้ง 2 องค์ประกอบมีลักษณะ ดังต่อไปนี้	

ตารางที่ 5 แสดงผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิต โดยผู้เชี่ยวชาญ(ต่อ)

ลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากกรณีตรวจสอบ 2 ชุมชน	ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
2.1 การกำหนดเป้าหมาย องค์ประกอบเรื่องการกำหนดเป้าหมายนี้หมายถึงวิธีการบรรลุเป้าหมายของรูปแบบด้วย ซึ่งมีการกำหนดเป้าหมายและการบรรลุเป้าหมาย 2 ลักษณะ คือ การกำหนดเป้าหมายและการบรรลุเป้าหมายเกี่ยวกับการพึ่งตนเองและการกำหนดเป้าหมายและการบรรลุเป้าหมายเกี่ยวกับการสร้างคุณลักษณะพื้นฐานทางอาชีพ านชุมชนชนบทพึ่งตนเองมีการกำหนดเป้าหมายและการบรรลุเป้าหมายทั้ง 2 ลักษณะนี้ ดังนี้ 2.1.1 เกี่ยวกับการพึ่งตนเอง การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตกำหนดเป้าหมายเพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพ 5 ด้าน คือ ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจและด้านสังคมวัฒนธรรม ซึ่งแต่ละด้านสรุปผลการวิจัยได้ คือ 2.1.1.1 ด้านเทคโนโลยี ชุมชนกำหนดเป้าหมายเพื่อความมีภูมิปัญญาของชุมชน มีความสมดุลระหว่างเทคโนโลยีพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มาจากภายนอกชุมชน โดยการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตมีบทบาทในการฟื้นฟูและเสริมสร้าง อนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องการประกอบอาชีพ กลั่นกรอง เลือกใช้เทคโนโลยีที่นำมาเข้ามาทดแทนเทคโนโลยีพื้นบ้านได้	–ในด้านจิตใจควรเน้นถึงการพัฒนาและความเชื่อมั่นในตนเองและชุมชนของตนด้วย –เห็นด้วย

ตารางที่ 5 แสดงผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต โดยผู้เชี่ยวชาญ(ต่อ)

ลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากกรณีตรวจสอบ 2 ชุมชน	ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ในชุมชนชนบทที่ตนเองระดับดีมากนั้นนอกจากการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตจะมีบทบาทในการฟื้นฟู อนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตยังมีบทบาทในการคิดค้น พัฒนาเทคโนโลยีพื้นบ้านที่มีอยู่ในชุมชนให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป มีการกลั่นกรองและควบคุมเทคโนโลยีสมัยใหม่ไม่ให้เข้าไปกระทบต่อแบบแผนการผลิตและวัฒนธรรมทางอาชีพของชุมชน 2.1.1.2 ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนกำหนดเป้าหมายเพื่อความพอดีในฐานะความเป็นอยู่ มีระบบการผลิตเพื่อการบริโภคในชุมชนก่อนหากเหลือจึงขายเป็นรายได้ การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตของคนในชุมชนมีบทบาทในการทำหัตถกรรมเป้าหมายด้วยการฟื้นฟูและ เสริมสร้างระบบเศรษฐกิจแบบทำมาหากินให้คงอยู่อย่างเข้มแข็ง มีบทบาทในการสร้างจิตความสามารถทางเศรษฐกิจ เพิ่มขึ้นด้วยการรวมกลุ่มกันทางอาชีพเพื่อการออมการลงทุนและการตลาดที่เข้มแข็ง เสนอช่องทางการประกอบอาชีพให้ เป็นอาชีพเสริมที่มีความเหมาะสมกับสภาพของชุมชน 2.1.1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนกำหนดเป้าหมาย	-ความพอดีในฐานะควรมีความชัดเจน ตัวบ่งชี้การประเมิน(bench mark)

ตารางที่ 5 แสดงผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต โดยผู้เชี่ยวชาญ(ต่อ)

ลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากกรณีตรวจสอบ 2 ชุมชน	ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
ด้านทรัพยากรธรรมชาติเพื่อความเป็นธรรมชาติ มีทรัพยากร สิ่งแวดล้อมเป็นของชุมชน ทำให้คนในชุมชนได้ดำรงชีวิตอยู่อย่างใกล้ชิดกับธรรมชาติ มองเห็นธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต มีการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างพอดี การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตมีบทบาทในการทำให้บรรลุเป้าหมายด้วยการจัดให้มีทรัพยากรเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนด้วยการอนุรักษ์ป่าไม้ แหล่งน้ำ ที่ดินเป็นของชุมชน และมีระบบการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนให้เป็นปัจจัยการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ คุ้มค่า มีการบำรุงรักษาและสร้างขึ้นมาใหม่ 2.1.1.4 ด้านจิตใจคน ชุมชนกำหนดเป้าหมายการพึ่งตนเอง ด้านจิตใจคนให้เป็นคนที่มีคุณธรรม มีน้ำใจมีความรอบอ้อมอารีต่อกัน ทำให้มีหลักการทำงานที่สำเร็จ โดยการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตมีบทบาทในการฟื้นฟูและเสริมสร้างความมีจิตสำนึกคุณธรรมที่มีพื้นฐานชนบทอย่างต่อเนื่อง สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน เสริมสร้างพลังของความสามัคคีในการประกอบอาชีพด้วยการสร้างศรัทธาความเชื่อมั่นและมีความรักในการทำงาน มีความเพียรพยายาม มีสติใคร่ครวญ วิเคราะห์เหตุการณ์ มีความตั้งใจ มุ่งมั่นในการทำงานและทำงานเต็มความรู้ความสามารถ	

ตารางที่ 5 แสดงผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต โดยผู้เชี่ยวชาญ(ต่อ)

ลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากกรณีตรวจสอบ 2 ชุมชน	ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
2.1.1.5 ด้านสังคมวัฒนธรรม ชุมชนกำหนดเป้าหมายการพึ่งตนเองด้านสังคมวัฒนธรรมให้เป็นสังคมที่มีส่วนดีของชนบทเป็นฐานของชุมชน มีวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม มีความเป็นเอกลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชน การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนชนบทมีบทบาทในการทำให้บรรลุเป้าหมายด้วยการฟื้นฟูและรักษาประเพณีอันดีงามที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ศึกษารักษา อนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมทางอาชีพของชุมชนให้คงอยู่ต่อไป 2.1.2 เกี่ยวกับการสร้างคุณลักษณะพื้นฐานทางอาชีพ ชุมชนชนบทพึ่งตนเองกำหนดเป้าหมายในการสร้างคุณลักษณะพื้นฐานทางอาชีพของคนในชุมชนให้เป็นที่ทำงานเป็น มีนิสัยรักการทำงาน มีการปรับปรุงงานอยู่เสมอและรู้กระบวนการทำงาน การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตมีบทบาทในการทำให้บรรลุเป้าหมายด้วยการสร้างคุณลักษณะพื้นฐานให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชนโดยให้คนในชุมชนมีความรู้มีทักษะในการทำงาน เป็นคนที่มีความรับผิดชอบ มีความขยัน อดทน เพียรพยายาม ละเอียดถี่ถ้วน มีระเบียบเรียบร้อย และพึ่งตนเอง มีการปรับปรุงงานอยู่เสมอและรู้กระบวนการทำงาน	-ควรรวมถึงความสามารถในการจัดการด้วย -เห็นด้วย

ตารางที่ 5 แสดงผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต โดยผู้เชี่ยวชาญ(ต่อ)

ลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากกรณีตรวจสอบ 2 ชุมชน	ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
2.2 การจัดโครงสร้าง รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนมีการจัดโครงสร้างขององค์การการศึกษาที่มีบทบาทในการสร้างความสามารถพึ่งตนเองทางอาชีพ โดยมีองค์ประกอบของโครงสร้าง 4 ส่วน คือ คน/กลุ่มคน ความรู้เรื่องอาชีพในชุมชน การจัดการ และทรัพยากรที่มีในชุมชน โครงสร้างแต่ละส่วนมีความสัมพันธ์ เกื้อหนุนกันเพื่ออาชีพที่เกิดกระบวนการเรียนรู้แก่คนในชุมชน ดังนี้ 2.2.1 คน/กลุ่มคน ในชุมชนชนบทพึ่งตนเองประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้รู้ หรือกลุ่มคนที่มีความรู้ ความชำนาญในการประกอบอาชีพ แบบแผนการผลิตของชุมชน 2.2.2 ความรู้เรื่องอาชีพในชุมชน ในชุมชนชนบทพึ่งตนเองมีความรู้ในการประกอบอาชีพที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น มีทักษะประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ โดยมีการผสมผสานภูมิปัญญาสมัยใหม่มาจากภายนอกชุมชนได้อย่างเหมาะสม 2.2.3 ทักษะการจัดการ ในชุมชนชนบทพึ่งตนเองมีผู้นำชุมชน และกลุ่มอาชีพที่มีทักษะการจัดการในงานอาชีพอย่างเป็นระบบ มีความชัดเจน สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางอาชีพที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยในชุมชนมีการกำหนดงาน กำหนดบุคคลและกำหนดคนรู้ระเบียบ เป็นข้อตกลง เงื่อนไขที่สมาชิกทำหน้าที่ตามบทบาทภารกิจของตนเอง เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางอาชีพที่เกิดขึ้นในชุมชน	- เห็นด้วย - ครอบคลุมดีแล้ว

ตารางที่ 5 แสดงผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต โดยผู้เชี่ยวชาญ(ต่อ)

ลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากกรณีตรวจสอบ 2 ชุมชน	ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
2.2.4 ทรัพยากรในชุมชน ซึ่งหมายถึงทรัพยากรวัตถุเช่น เงินทุน ที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ พืช สัตว์ สิ่งอำนวยความสะดวก ที่เอื้อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทางอาชีพรูปแบบวิถีชีวิตของคนในชุมชน	
3. กระบวนการ รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตในชุมชนชนบทพึ่งตนเองมีกระบวนการที่เป็นการจัดการภายในรูปแบบซึ่งเสริมสร้างให้รูปแบบการศึกษามีบทบาทเข้มแข็งขึ้น 3 กระบวนการ คือ กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความสมดุลกระบวนการสร้างความสามารถขององค์กรและกระบวนการสร้างเครือข่ายขององค์กร โดยแต่ละกระบวนการในรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตของคนในชุมชนชนบทพึ่งตนเองมีดังนี้ 3.1 กระบวนการเรียนรู้เพื่อการฟื้นฟูรักษาและเสริมสร้างการพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยีพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจให้มีระบบเศรษฐกิจแบบทฤษฎีสร้างความปลอดภัยด้านทรัพยากรธรรมชาติให้มีทรัพยากรชุมชน ด้านจิตอาสาจิตอาสาที่มีจิตอาสาที่คู่คุณธรรม และด้านสังคมวัฒนธรรมให้เป็นสังคมประเพณีที่มีเอกลักษณ์	- เห็นด้วยทั้งหมดมีความเป็นไปด้านการปฏิบัติจริงมาก เห็นด้วย

ตารางที่ 5 แสดงผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต โดยผู้เชี่ยวชาญ(ต่อ)

ลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากกรณีตรวจสอบ 2 ชุมชน	ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
ศักดิ์ศรี โดยมีผู้นำ องค์กรผู้นำ กลุ่มอาชีพเป็นแกนกลางในการสร้างกิจกรรมเป็นสื่อให้คนในชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ จากคนในชุมชนนำไปสู่การศึกษาในระบบโรงเรียนในชุมชน และจากการศึกษาในระบบโรงเรียนในชุมชนขยายผลออกไปสู่คนในชุมชน 3.2 กระบวนการพัฒนาความสามารถขององค์กร เป็นกระบวนการพัฒนาความสามารถของผู้นำชุมชน องค์กรผู้นำ กลุ่มอาชีพในชุมชนที่เป็นแกนกลางทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ โดยการมีผู้นำชุมชน องค์กรผู้นำชุมชน กลุ่มอาชีพที่มีความรู้ความสามารถและทักษะในการประกอบการทางอาชีพที่พัฒนาอยู่เสมอ คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาความสามารถทางอาชีพ การมีที่ปรึกษาองค์กรที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ การสร้างฐานข้อมูลทางอาชีพของชุมชนเพื่อใช้ในการวางแผนและพัฒนา 3.3 กระบวนการสร้างเครือข่าย เป็นกระบวนการที่ผู้นำชุมชน องค์กรผู้นำชุมชน กลุ่มอาชีพแสวงหาความร่วมมือทางอาชีพจากภายในและภายนอกชุมชนเพื่อขอความช่วยเหลือในด้านอาชีพ ให้ความช่วยเหลือด้านอาชีพ การแสวงหาตลาด ช่องทางการพัฒนาทางอาชีพ แลกเปลี่ยนแนวคิดและประสบการณ์ทางอาชีพ ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับโรงเรียนในชุมชน โรงเรียนใกล้เคียง องค์กรผู้นำในชุมชน	รวมถึงการพัฒนาคนแต่ละรุ่นละวัยตามลำดับความเข้มของความสามารถด้วย เห็นด้วย

ตารางที่ 5 แสดงผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต โดยผู้เชี่ยวชาญ(ต่อ)

ลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากกรณีตรวจสอบ 2 ชุมชน	ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
4. การสนับสนุนจากภายนอก การสนับสนุนจากภายนอกเพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพของชุมชนชนบทพึ่งตนเองนั้น มี 2 ลักษณะ คือ การสนับสนุนจากภาครัฐและการสนับสนุนจากภาคเอกชน 4.1 การสนับสนุนจากภาครัฐ เป็นการให้ความเกื้อกูลหนุนเสริมด้านแผนงาน โครงการพัฒนา ความรู้ วิธีการ การเงินงบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวกและอื่น ๆ ที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างขีดความสามารถของการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่มีศักยภาพเพื่อการสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองทางอาชีพเพิ่มขึ้น 4.2 การสนับสนุนจากภาคเอกชน เป็นการสนับสนุนเพื่อการสร้างขีดความสามารถในการพึ่งตนเองทางอาชีพในชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมช่วยย้าให้ผู้นำชุมชน องค์กรผู้นำ กลุ่มอาชีพมีความรู้ความสามารถประสบการณ์ทางอาชีพเพิ่มขึ้น มีความมั่นใจงานการปฏิบัติการทางอาชีพเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ผู้นำชุมชน องค์กรผู้นำชุมชน กลุ่มอาชีพมีความเข้มแข็งขึ้น	เห็นด้วย

จากตารางที่ 5 แสดงถึงผู้เชี่ยวชาญสาขาและให้ข้อเสนอแนะต่อองค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตที่เกี่ยวกับผู้ให้การศึกษาเพื่ออาชีพในชุมชน 4 ลักษณะ ซึ่งได้แก่ หน่วยงานของรัฐ หน่วยงานของเอกชน ธุรกิจชุมชนและผู้นำ องค์กรผู้นำ ควรคำนึงถึงในเรื่อง ความหลากหลายของแหล่งความรู้ที่ผู้รับความรู้สามารถแสวงหาได้ด้วยตนเอง โดยมีเป้าหมายเรื่องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและแนวคิดเมื่อได้รับการศึกษาแล้ว และผู้ให้การศึกษาทุกหน่วยงานควรร่วมมือกันจัดการศึกษาตามความต้องการของกลุ่ม ชุมชน การมีจุดเน้นเรื่องภูมิปัญญาชุมชน สำหรับผู้ได้รับการศึกษานั้น ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะให้รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตคำนึงถึงเด็กและเยาวชนที่มีโอกาสเรียนรู้ได้จากการได้รู้ได้เห็นและการได้ร่วมปฏิบัติจริงในชุมชน วิธีการให้การศึกษานั้นให้มีการทดลองปฏิบัติด้วยตนเองจากแหล่งความรู้หรือเครือข่ายการเรียนรู้ สำหรับการสร้างคุณลักษณะพื้นฐานทางอาชีพนั้น ผู้เชี่ยวชาญระบุว่ารูปแบบการศึกษาจัดการศึกษามีจุดเน้นเพื่อการสร้างคุณลักษณะด้านการจัดการด้วยเมื่อได้รับการศึกษาไปแล้ว

ส่วนผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบ
โรงเรียน ผู้วิจัยนำเสนอในตารางที่ 6 ดังต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6 แสดงผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนในชุมชนโดยผู้เชี่ยวชาญ

ลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากกรณีตรวจสอบ 2 ชุมชน	ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียน มีลักษณะที่โรงเรียนเป็นฐานความรู้ โดยมีผู้ให้การศึกษาคือ ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู ในโรงเรียน โดยมีนักเรียนเป็นผู้รับการศึกษาตามจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร โดยโรงเรียนมีการพัฒนาให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความต้องการของชุมชน วิธีการให้การศึกษาคือ การเรียนการสอนในห้องเรียน นอกห้องเรียนในโรงเรียนและนอกโรงเรียนโดยมีครูเป็นผู้สอน ผู้รู้ในชุมชนเป็นวิทยากรร่วมให้ความรู้ ลักษณะการเรียนการสอนยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางโดยให้มีการปฏิบัติจริงตามกิจกรรมอย่างมีเป้าหมาย มีความต่อเนื่อง โรงเรียนจัดกิจกรรมเสริมเนื้อหาหลักสูตรอย่างหลากหลายให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ระยะเวลาในการเรียนการสอนตามที่ระบุไว้ในโครงสร้างหลักสูตร เสริมด้วยเวลาว่างที่นักเรียนสามารถจัดเวลาเป็นของตนเองได้เพื่อการทำกิจกรรมปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง รูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนมีโครงสร้างหน้าที่ ดังต่อไปนี้	-เห็นด้วย -เห็นด้วย:นักเรียน -รูปแบบควรมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับรูปแบบแรก ไม่ควรเน้นในระบบโรงเรียนเพียงอย่างเดียว -โดยรวมแล้วสองรูปแบบนี้มีความเหมาะสมเป็นไปด้านเชิงปฏิบัติ

ตารางที่ 6 แสดงผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนในชุมชนโดยผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากกรณีตรวจสอบ 2 ชุมชน	ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
1. โครงสร้างและการจัดการ 1.1 การกำหนดเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย การกำหนดเป้าหมาย การศึกษาตามหลักสูตรกำหนด และมีการพัฒนาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ชุมชนต้องการและ มีการพัฒนาเนื้อหากิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับแบบแผนการผลิตของชุมชน 1.1.1 การพึ่งตนเอง 1.1.1.1 ด้านเทคโนโลยี-ภูมิปัญญาชุมชน การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียน มีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชน โดยการพัฒนาเนื้อหาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีผู้รู้ของชุมชนร่วมมือกับครูในโรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้อันหลักสูตร 1.1.1.2 ด้านเศรษฐกิจ-ความเป็นอยู่พหุคูณฐานะ การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนมีบทบาทในการจัดกิจกรรมปฏิบัติ เสริมสร้างความรู้เรื่องความพหุคูณด้านเศรษฐกิจด้วยการเรียนการสอนกิจกรรมสหกรณ์กลุ่ม	-เห็นด้วย -เห็นด้วย -เน้นภูมิปัญญาและเทคโนโลยีที่สอดคล้องกัน -เรื่องสหกรณ์ควรให้ปฏิบัติจริงไม่ควรฝึกปฏิบัติ

ตารางที่ 6 แสดงผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนชุมชนโดยผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากกรณีตรวจสอบ 2 ชุมชน	ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
ออมทรัพย์นักเรียน โดยมีการฝึกหัดปฏิบัติจริงอย่างมีระบบ มีความต่อเนื่อง และสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานของชุมชน 1.1.1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ-ความเป็นธรรมชาติ การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนบทบาทในการจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นธรรมชาติ เหมาะสม เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ใกล้ชิด ชื่นชมกับคุณประโยชน์ รู้คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และจัดกิจกรรมปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เสริมความรู้ เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 1.1.1.4 ด้านจิตอาสา-ความมีคุณธรรม การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนบทบาทในการจัดการเรียนการสอนเน้นการสร้างคุณธรรมพื้นฐานทางอาชีพตามหลักสูตร จัดกิจกรรมปฏิบัติสร้างเสริมคุณธรรมพื้นฐานทางอาชีพของนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนเน้นย้ำความสำคัญของคุณธรรมพื้นฐานทางอาชีพที่ผู้ปกครองและโรงเรียนควรช่วยกันปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับนักเรียนเพื่อเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ	-แนวการเขียนยังเป็นเชิงบรรยายอยู่ ถ้าเป็นไปได้ควรเขียนให้เป็นกิจกรรมปฏิบัติว่าทำอะไรบ้างจะชัดเจนกว่า

ตารางที่ 6 แสดงผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนชุมชนโดยผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากกรณีตรวจสอบ 2 ชุมชน	ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
1.1.1.5 ด้านสังคมวัฒนธรรม-ความมีเอกลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชน การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนมีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนเพื่ออนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมทางอาชีพของชุมชน ส่งเสริมให้นักเรียนรวมกลุ่มกันเพื่อการทำงาน และสร้างจิตสำนึกในการทําประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวม 1.1.2 การสร้างคุณลักษณะพื้นฐานทางอาชีพ การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนมีบทบาทในการทําให้บรรลุเป้าหมายด้านคุณลักษณะพื้นฐานทางอาชีพตามที่หลักสูตรกำหนดโดยปลูกฝังคุณลักษณะพื้นฐานทางอาชีพ ซึ่งได้แก่ ทํางานเป็น มีนิสัยรักการทำงาน มีการปรับปรุงงานอยู่เสมอและรู้กระบวนการจัดการและปลูกฝังทัศนคติที่ดีทางอาชีพให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ให้นักเรียนมีความตั้งใจทํางาน มุ่งมั่นในงานประสบความสำเร็จ และโรงเรียนยังได้จัดกิจกรรมเสริมด้วยกิจกรรมปฏิบัติที่เน้นทักษะกระบวนการอย่างครบวงจร	-เห็นด้วย

ตารางที่ 6 แสดงผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนในชุมชนโดยผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากกรณีตรวจสอบ 2 ชุมชน	ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
1.2 การจัดโครงสร้าง 1.2.1 โครงสร้างการบริหาร โรงเรียนมีการแบ่งภาระความรับผิดชอบตามความพร้อมของโรงเรียน โดยให้ครูประจำชั้นรับผิดชอบสอนทุกวิชารวมทั้งสอนวิชาที่เกี่ยวกับอาชีพ และแบ่งให้ครูประจำวิชารับผิดชอบเฉพาะวิชาที่เกี่ยวกับอาชีพ โดยสอนหมุนเวียนกันในระดับชั้น 1.2.2 นโยบายของโรงเรียน โรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนมีนโยบายการจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นวิชาสามัญเพื่อให้ได้มาตรฐานตามที่กำหนด เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น และมุ่งสอนวิชาอาชีพเพื่อการปลูกฝังคุณลักษณะทักษะพื้นฐานและทัศนคติที่ดีทางอาชีพที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ให้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพในชีวิตประจำวัน โดยจัดไว้เป็นเป้าหมายรองลงมา 1.2.3 บุคลากรในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาหลักสูตรเกี่ยวกับวิชาอาชีพและจัดการเรียนการสอนโดยให้ความสำคัญสอดคล้องกับสภาพ ความต้องการของชุมชน ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาอาชีพและวิธี	– ควรรวมถึงการบริหารจัดการเกี่ยวกับวิทยากรภายนอกด้วย – รูปแบบนี้น่าจะช่วยให้นักเรียนบรรลุเป้าหมายได้ ควรให้มีการประสานระหว่างครูประจำชั้นและครูประจำวิชา – ผู้บริหารและครูควรมีทักษะในการทำงานร่วมกับชุมชน

ตารางที่ 6 แสดงผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนชุมชนโดยผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากกรณีตรวจสอบ 2 ชุมชน	ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาแล้วที่มีความสอดคล้องตรงกับความต้องการของชุมชนและสามารถนำความรู้ที่ได้เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันได้ 1.2.4 โครงสร้างหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนตามโครงสร้างกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ โดยครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามที่ได้เสนอแนะไว้ในหลักสูตร และการสอนเสริมด้วยการปรับเนื้อหาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับแบบแผนการผลิตของชุมชน ความต้องการของชุมชนและความต้องการของผู้เรียน 1.2.5 โครงสร้างทางกายภาพของโรงเรียน โรงเรียนมีการจัดสภาพโครงสร้างทางกายภาพของโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยจัดให้มีสถานที่ฝึกงานอาชีพภาคปฏิบัติ เช่นแปลงเกษตร เรือนเพาะชำ โรงครัว เป็นต้น เตรียมวัสดุอุปกรณ์และปัจจัยการผลิตให้พร้อมสำหรับการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติจริง และยังได้เตรียมสถานประกอบการรองรับการทดลองฝึกงานในสถานประกอบการในชุมชนด้วย	-โครงสร้างทางกายภาพที่เพิ่มเรื่องมีการแก้ปัญหากรณีที่โรงเรียนไม่มีสถานที่ฝึกพอเพียง

ตารางที่ 6 แสดงผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนชุมชนโดยผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากกรณีตรวจสอบ 2 ชุมชน	ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
2. กระบวนการ 2.1 กระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองทางอาชีพ โรงเรียนจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างภาวะการพึ่งตนเองทางอาชีพด้วยจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงอย่างมีเป้าหมายและมีความต่อเนื่อง มีการถ่ายทอดความรู้จากชุมชนสู่โรงเรียน ลักษณะของการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาในชุมชนและการถ่ายทอดความรู้จากโรงเรียนสู่ชุมชนด้วยการเสนอช่องทางในการประกอบอาชีพเสริมผ่านทาง การเรียนการสอนการปฏิบัติจริงของนักเรียนโดยใช้ครอบครัวเป็นแหล่งสร้างกระบวนการเรียนรู้ 2.2 กระบวนการพัฒนาความสามารถของโรงเรียน โดยการพัฒนาความรู้ความสามารถด้านอาชีพในชุมชน อาชีพนอกชุมชนให้กับผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ด้วยการร่วมประชุมปรึกษาหารือ รับแนวทางและความต้องการการพัฒนาจากองค์กรผู้นำชุมชนมาปรึกษาหารือ แสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น นำความรู้ประสบการณ์ที่ได้รับมาพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพในโรงเรียนให้สนองความต้องการของชุมชน	–ควรเป็นการเรียนรู้ที่จะทำให้เกิดความภาคภูมิใจจากผลงานของตนเอง เพื่อสร้างความมั่นใจให้มากขึ้น –ควรให้ครอบครัวได้ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ด้วย นอกจากเป็นแหล่งสร้างความรู้ –ควรรวมถึงวิทยากรภายนอกที่ควรได้รับการพัฒนาด้วย

ตารางที่ 6 แสดงผลการตรวจสอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียนชุมชนโดยผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ลักษณะขององค์ประกอบรูปแบบการศึกษาที่สังเคราะห์ได้จากกรณีตรวจสอบ 2 ชุมชน	ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
2.3 กระบวนการสร้างเครือข่าย โรงเรียนสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน เห็นความสำคัญของชุมชน ทำงานร่วมกับชุมชนได้อย่างสม่ำเสมอ โดยลดเงื่อนไขที่เป็นสาเหตุของความขัดแย้งให้น้อยลง	-รวมถึงเครือข่ายกับองค์กรอื่น ๆ นอกโรงเรียน และนอกชุมชนด้วย -ขยายเครือข่ายด้านความรู้และการบริการ
3. การสนับสนุนจากภายนอกโรงเรียน 3.1 การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานของรัฐต้นสังกัดสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต กระบวนการพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน การสนับสนุนด้านปัจจัยสนับสนุน หน่วยงานของรัฐต่างสังกัดสนับสนุนด้านความรู้ใหม่ เรื่องเกี่ยวกับอาชีพ การดำเนินงานตามโครงการ วิธีการจัดการทางอาชีพ 3.2 การสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน โรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากศิษย์เก่าของโรงเรียน องค์กรพัฒนาเอกชนและชาวบ้านในเรื่องเงิน สิ่งอำนวยความสะดวกความรู้ เรื่องการประกอบอาชีพใหม่ ๆ เป็นต้น	-เห็นด้วย

จากตารางที่ 6 แสดงให้เห็นข้อเสนอแนะและความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อ องค์ประกอบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดตามแนวระบบโรงเรียน โดยส่วนรวม แล้ว ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับรูปแบบ และได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในเรื่องความสอดคล้อง และเชื่อมโยงกันของรูปแบบการศึกษาทั้งสองรูปแบบ ไม่ควรเน้นรูปแบบการศึกษาตามแนว ระบบโรงเรียนเพียงอย่างเดียว ด้านการกำหนดเป้าหมายเพื่อการพึ่งตนเองนั้น ผู้เชี่ยวชาญ เน้นเรื่องภูมิปัญญาและเทคโนโลยีที่สอดคล้องกัน เน้นให้นักเรียนปฏิบัติจริงแทนการฝึกปฏิบัติ การประสานความร่วมมือระหว่างครูผู้สอนในโรงเรียน และผู้บริหาร ครู ควรมีทักษะใน การทำงานร่วมกับชุมชน เรื่องกระบวนการนั้นผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญในเรื่องการสร้าง ความภาคภูมิใจในผลงานตนเองให้กับผู้เรียน รวมทั้งเน้นการมีบทบาทในการสนับสนุนการ เรียนรู้ของครอบครัวให้มากขึ้น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการปรับปรุงรูปแบบการ ศึกษาคือการระดมข้อคิดที่ควรเขียนเชิงกิจกรรมปฏิบัติมากกว่าการเขียนเชิงบรรยาย

ส่วนรูปแบบการศึกษาที่ผู้วิจัยพัฒนาจากผลการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นสรุปผลการวิจัยในบทที่ 5 เพื่อการนำไปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะที่ค้นพบจาก งานวิจัยต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย